BROWN UNIVERSITY
BROWN JUDAIC STUDIES
Edited by
Jacob Neusner
Wendell S. Dietrich, Ernest S. Frerichs,
Sumner B. Twiss, Alan Zuckerman

Board of Editors

David Altshuler, George Washington University
David R. Blumenthal, Emory University
Baruch M. Bokser, University of California, Berkeley
Joel Gereboff, Arizona State University
David Goldenberg, Dropsie University
Robert Goldenberg, State University of New York, Stony Brook
David Goodblatt, Haifa University
William Scott Green, University of Rochester
Peter Haas, Vanderbilt University
Martin Jaffee, University of Virginia
Shamai Kanter, Temple Beth El, Rochester, New York
Jack L. Lightstone, Concordia University
Irving Mandelbaum, University of Texas
Alan Mintz, University of Maryland
Alan J. Peck, Tulane University
Gary G. Porton, University of Illinois
Marc L. Raphael, Ohio State University
Richard S. Sarason, Hebrew Union College-Jewish Institute of Religion
Tzvee Zahavy, University of Minnesota

Editorial Committee:

Roger Brooks
Louis Newman

Number 30

The Book of Mirrors:
Sefer Mar'ot ha-Ẓove'ot
by
R. David ben Yehudah he-Hasid

Edited by
Daniel Chanan Matt

David ben Judah

The Book of Mirrors:
Sefer Mar'ot ha-Ẓove'ot

R. David ben Yehudah he-Ḥasid

Edited by
Daniel Chanan Matt

Scholars Press

Published by
Scholars Press
101 Salem St.
P.O. Box 2268
Chico, CA 95927

The Book of Mirrors:
Sefer Mar'ot ha-Ẓove'ot

by
R. David ben Yehudah he-Ḥasid

Edited by
Daniel Chanan Matt

©1982
Brown University

Publication of this book has been made possible in part by The Tisch Publication Fund of Brown Judaic Studies.

Library of Congress Cataloging in Publication Data

David ben Judah, he-Ḥasid, ca. 1240–ca. 1320.
The book of mirrors = Sefer Mar'ot ha-zove'ot.

(Brown Judaic studies ; no. 30)
Text in Hebrew, introd. in English.
Bibliography: p.
1. Cabala. I. Matt, Daniel Chanan.
II. Title. III. Title: Sefer Mar'ot ha-zove'ot.
IV. Title: Mar'ot ha-zove'ot. V. Series.
BM525.D38 1981 296.1'6 81-9308
ISBN 0-89130-525-4 (pbk.) AACR2

YALE

Printed in the United States

Judaica
BM525
D38
1982
(LC)

To my brother David

...with lovely eyes

1 Samuel 16:12

...lovely in mirrors and visions, colors and hues:
all these appear in the mirror that does not shine.

The Book of Mirrors 19:21

CONTENTS

PREFACE ix

ABBREVIATIONS xi

TRANSLITERATIONS xiii

INTRODUCTION

1. R. David ben Yehudah he-Ḥasid
   - 1.1 His Identity 1
   - 1.2 His Other Writings 3
2. *The Book of Mirrors: Sefer Mar ʾot ha-Ẓove ʾot*
   - 2.1 Description of the MSS 5
   - 2.2 Date of Composition 6
   - 2.3 Was *The Book of Mirrors* Originally Longer? 7
   - 2.4 The Title 8
   - 2.5 Literary Structure of *The Book of Mirrors* 10
   - 2.6 Kabbalistic Sources in the Anthology 11
   - 2.7 Zohar Translations 13
   - 2.8 R. David's Method 17
   - 2.9 References to *The Book of Mirrors* 19
3. Aspects of R. David's Kabbalah
   - 3.1 A Name for the Infinite 21
   - 3.2 *ʿIllat ha-ʿIllot* and *Keter* 22
   - 3.3 The Ten *Ẓaḥẓaḥot* 23
   - 3.4 *Keter* as *Maḥshavah* 24
   - 3.5 The Personification of *Keter* 25
   - 3.6 *Keter* and *Malkhut* 26
   - 3.7 The Independent Aspect of *Malkhut* 27
   - 3.8 The Attack of the *Temurot* 29
   - 3.9 The *Shemiṭṭot* 31
   - 3.10 *Sod ha-Malbush* 33

Concluding Remarks 35

BIBLIOGRAPHY 39

INDEXES

General Index 45

Index of Terms 49

Index of Sources 51

EXPLANATION OF THE CRITICAL APPARATUS 81

CRITICAL APPARATUS (Hebrew Pagination)

Apparatus 289

Hebrew Abbreviations 287

Signs in the Apparatus 286

Sigla of the MSS 285

SEFER MAR ʾOT HA-ẒOVE ʾOT 1

PREFACE

Writing to Ḥayyim Naḥman Bialik in 1925, Gershom Scholem outlined a plan for research into kabbalistic literature.[1] He listed important works that lay in manuscript, awaiting their redemption, and proposed a program of publication and textual analysis. Among the MSS on that list were those of R. David ben Yehudah he-Ḥasid, a Spanish kabbalist of the early fourteenth century. Scholem noted that R. David was the first author after Moses de León to rely heavily on the Zohar.

Since the date of that letter, a new and ancient field has been cultivated. Thanks to Scholem and his school, we now have a clear picture of the basic development of Kabbalah; the profound symbol systems of mystical Judaism have begun to yield fruit. Still, several of the projects outlined in Scholem's letter have not been completed or even undertaken. Until now, for example, none of the works of R. David ben Yehudah has been published. This volume provides a critical edition of R. David's *Book of Mirrors, Sefer Mar>ot ha-Ẓove>ot.*

The Book of Mirrors is a composite work: an anthology of Kabbalah and an original commentary on the Torah. R. David copies freely, and almost always without acknowledgment, from several prominent kabbalists of the thirteenth century: Ezra and Azriel of Gerona, Todros Abulafia, Joseph Gikatilla, and Moses de León. An important feature of *The Book of Mirrors* is the large number of Zohar passages that R. David translates into Hebrew from the original Aramaic. His renderings represent the first lengthy translations of the Zohar; through them we see how the work was read and understood by a fourteenth-century kabbalist. R. David did not regard the Zohar as an ancient midrash; he appropriates its pseudepigraphic style to introduce his own teachings. A generation after its appearance, the Zohar has become a model for mystical exegesis.

This critical edition of R. David's *Book of Mirrors* was prepared as a Ph.D. dissertation in the Department of Near Eastern and Judaic Studies at Brandeis University in 1976-77. I want to thank my advisers, Profs. Alexander Altmann and Marvin Fox, for their guidance. A number of colleagues, friends, and teachers read the Introduction; I thank them for their criticism and suggestions: Profs. Michael Fishbane, Naḥum Glatzer, Amos Goldreich, Arthur Green, Moshe Idel, Alfred Ivry, Yehuda Liebes, and Gershom Scholem.

I am grateful to the National Foundation for Jewish Culture and the Memorial Foundation for Jewish Culture for providing me with grants in 1976-77.

A number of libraries extended their facilities to me. I thank the people who tend the books at: Brandeis University, Harvard University, the University of California, the Graduate Theological Union, the Jewish Theological Seminary, the Institute of Microfilmed Hebrew Manuscripts at the Jewish National and University Library, Jerusalem, and the Library at the Monastery of San Lorenzo de El Escorial, Spain.

Finally I thank those who have helped me polish *The Book of Mirrors* for *Brown Judaic Studies:* Profs. David Blumenthal, Baruch Bokser, Jacob Neusner, and Claude Welch; Bill Tuthill and the computer consultants at UC Berkeley; the staff at Scholars Press and my editor, Davis Perkins; my friends Beverly Todd and Tom Rose, Paul Schwartz, and Ana Massie.

[1]The letter appears in Scholem, *Devarim be-Go,* 1:59-63.

TRANSLITERATIONS

◌	*ʾalef*	*l*	*lamed*
b	*bet*	*m*	*mem*
v	*vet*	*n*	*nun*
g	*gimmel*	*s*	*samekh*
d	*dalet*	◌	*ʿayin*
h	*he*	*p*	*pe*
v	*vav*	*f*	*fe*
z	*zayin*	*ẓ*	*ẓadi*
ḥ	*ḥet*	*q*	*qof*
ṭ	*ṭet*	*r*	*resh*
y,i	*yod*	*sh*	*shin*
k	*kaf*	*s*	*sin*
kh	*khaf*	*t*	*tav*

INTRODUCTION

1. R. DAVID BEN YEHUDAH HE-ḤASID

1.1. His Identity

Little is known about R. David ben Yehudah he-Ḥasid. In 1874 H. Gross conjectured that he was the son of the famous German mystic, Yehudah ben Shemu ᵓel he-Ḥasid of Regensburg.[1] S. D. Luzzatto already doubted this identification,[2] and A. Epstein confirmed his judgment, suggesting that David's father was a later Yehudah he-Ḥasid.[3] A. Marmorstein, who wrote the first article devoted to R. David, adopted this view and argued that David was born a German Jew but later lived in Spain. He based this conclusion on statements found in R. David's *ᵓOr Zaruᶜa,* a kabbalistic commentary on the liturgy (see below, § 1.2.). There the author praises Ahkenazic customs, giving them precedence over Spanish customs. At one point he states: "I have learned from my teachers in France...."[4]

A year after Marmorstein's article appeared, G. Scholem published a study on R. David as one of his "Chapters of the History of Kabbalistic Literature."[5] He disputed Marmorstein's contention that David was born in Germany. There is no doubt, argued Scholem, that he traveled there and to other countries. He states in *The Book of Mirrors* that he carried a certain holy name "on all the roads I traveled," and that "due to the tribulations of travel I lost it."[6] In his *ᵓOr Zaruᶜa* he says, "I have seen *siddurim* in Ashkenaz...."[7] However, there is no indication that R. David was German by birth. The order of prayers in *ᵓOr Zaruᶜa* cannot be adduced as proof of his native country; David simply copied whatever he saw, adopting both Spanish and Ashkenazic readings.[8] In one passage R. David traces a tradition back to his father: "The great Rabbi Shimᶜon received this secret from our father *[min beit ᵓav shellanu],* Rabbi Yehudah he-Ḥasid."[9] The secret transmitted here is Spanish Kabbalah; it could not have originated in Germany.

Unfortunately, the most explicit references to R. David's genealogy come from an unreliable source. Oxford MS 2292 contains a "Treatise on the Secrets of the Alphabet" that is attributed to R. David.[10] After a few pages of these secrets the MS reads:

---

[1]Heinrich Gross, "Die Söhne des R. Jehuda b. Samuel Chassid," *Magazin für die Wissenschaft des Judenthums* 1 (1874): 107.

[2]Samuel David Luzzatto, "Bibliothèque de feu Joseph Almanzi," *Hebraeische Bibliographie (Ha-Mazkir)* 4 (1861): 98.

[3]Abraham Epstein, "Das talmudische Lexikon," *MGWJ* 39 (1895): 450.

[4]Arthur Marmorstein, "David ben Jehuda Ḥasid," *MGWJ* 71 (1927): 39-48.

[5]Gershom Scholem, *"Peraqim mi-toledot sifrut ha-qabbalah," Kiryat Sefer* 4 (1927-28): 302-27 (hereafter cited as *"Peraqim"*).

[6]*Sefer Marᵓot ha-Ẓove ᵓot* (hereafter cited as *MhẒ*), p. 197, l. 11 (below, Hebrew pagination).

[7]*ᵓOr Zaruᶜa,* British Museum MS 771, f. 47a.

[8]Scholem, *"Peraqim,"* p. 305.

[9]*ᵓOr Zaruᶜa,* f. 98a-b; see Scholem, p. 304, who suggests that R. Shimᶜon was a student-friend of R. David's father; cf. Amos Goldreich, *"Sefer ha-Gevul le-R. David ben Yehudah he-Ḥasid"* (Master's thesis, Tel Aviv University, 1972), p. 2 (hereafter cited as *"Sefer ha-Gevul"*).

[10]Oxford MS 2292, f. 32a; see Adolph Neubauer, *Catalogue of the Hebrew Manuscripts in the Bodleian Library,* p. 800; Scholem, *"Peraqim,"* p. 303.

> The awareness of this generation is limited; they cannot comprehend in depth nor are they worthy to do so. If this were not the case, I would transmit more of the profound, sealed mysteries and the marvelous wonders from the secrets of He who dwells in the heights, from what I have received from my grandfather, the great rabbi, our master, Moses son of Naḥman, may his memory be a blessing.[11]

It appears that R. David's grandfather was none other than R. Moses son of Naḥman, the Ramban (1194-1270). At the end of the same MS the genealogy is described more explicitly:

> From the son of Naḥman, Moses the Prince, I have received it; I have gathered it from his vineyard. I am David; he is my grandfather...the father of Rabbi Yehudah Ḥasid.[12]

These two statements, both worded in the first person, seem to prove that R. David was the grandson of the Ramban. However, this conclusion is highly suspect, for, as Efraim Kupfer has pointed out, the "Treatise on the Secrets of the Alphabet" was not written by R. David. Its real author was Yom Tov Lipmann Muelhausen, the fifteenth-century rabbi and kabbalist, author of *Sefer Niẓẓaḥon.* [13] In the other extant versions of the "Secrets" neither the two autobiographical passages nor the attribution of the work to R. David is to be found.[14] Apparently a certain scribe chose to attribute R. Yom Tov's work to R. David ben Yehudah he-Ḥasid. In addition to inserting references to R. David and his genealogy, this editor was careful to delete any telltale signs of the real author, R. Yom Tov.[15]

To what extent can we rely on the statements in the Oxford MS? On the one hand, they are forgeries and thus suspect. On the other hand, it should be noted that a certain scribe had a tradition that R. David, the author of *The Book of Mirrors,* was the grandson of the Ramban. This observation cannot be adduced as proof.

Leaving aside the curious and perplexing Oxford MS, there are certain other pieces of information that bear on the question of R. David's relation to the Ramban:

---

[11] *Ma>amar ʿal Sodot ha->Alef Beit,* Oxford MS 2292, ff. 33b-34a; cf. Scholem, *"Peraqim,"* p. 303.

[12] *Ma>amar,* f. 36b; Scholem, *"Peraqim,"* pp. 305-6. Apparently, the Ramban did have a son named Yehudah. His oldest son was Naḥman; he had a second son, Shelomoh. Ḥ Chavel postulates that there was a third son who was a courtier in Castile. To him is addressed the Ramban's letter on how to conduct oneself in the royal court. See *Kitvei ha-Ramban,* ed. Ḥayyim Chavel, 1:369-71; Chavel, *Rabbeinu Mosheh ben Naḥman* (Jerusalem, 1967), pp. 34-5, n. 39; p. 207; cf. Salo Baron, *A Social and Religious History of the Jews,* 9:282, n. 38. In Chavel's edition of this letter (based on Solomon Schechter's edition in *JQR* 5 [O.S.] (1892-93): 115-9) the son's name is not provided. However, in a version of the letter published by Reuven Margaliot (*Vikkuaḥ ha-Ramban,* p. 48) the letter is titled: *Ha->Iggeret she-shalaḥ ha-Ramban bi-heyoto be->Erez Yisra>el li-veno Yehudah le-Qa>ṣtilya> bi-heyot beno ʿomed li-fenei ha-melekh.* See Scholem, *Kiryat Sefer* 6 (1929-30): 400, n. 1; cf. Isaac Unna, *Rabbi Mosheh ben Naḥman,* p. 91; Isaac Baer, *Toledot ha-Yehudim bi-Sefarad ha-Noẓrit,* 1:71.

[13] R. Yom Tov's treatise was first printed at the end of Shimson ben Eliezer's *Barukh She->Amar* (Shklov, 1804), pp. 17ff.; see the edition in *Qoveẓ Sifrei Seta"m,* ed. Menaḥem Mendel Meshi-Zahav, 1:197ff. Kupfer has not yet published this discovery; he informed me of it in Jerusalem in the spring of 1977. In the *Sodot* R. Yom Tov refers several times to his *Sefer ha->Eshkol;* these references fit well into the context of the *Sodot* and are not a later interpolation. (Cf. *Qoveẓ Sifrei Seta"m,* pp. 197ff. with *Sefer ha->Eshkol,* ed. Judah Kaufman, Introduction, p. 170.) The signature at the end of the *Sodot, t"v yom"i* (*Barukh She->Amar,* p. 24a; Oxford MS 2292, f. 36b), is R. Yom Tov's: see *Sefer ha->Eshkol,* p. 175; cf. Moritz Steinschneider, *Jewish Literature,* p. 305.

[14] See *Barukh She->Amar,* pp. 22b, 23a, 24a; *Qoveẓ Sifrei Seta"m,* pp. 197ff.

[15] All of the references to R. Yom Tov's *Sefer ha->Eshkol* (see above, n. 13) are deleted in the Oxford MS. How far this anonymous editor is willing to go in his project is demonstrated on f. 36a of the MS, where he replaces R. Yom Tov's reference to *Sefer ha->Eshkol* with a reference to *Sefer Me>orot ha-Ẓefuḥot Peirush ha-Torah* (a scribal corruption of *Mar>ot ha-Ẓove>ot*). Cf. *Barukh She->Amar,* p. 23d; the parallel in *Sefer ha->Eshkol,* p. 168; and *MhẒ* 178:30ff. We can only speculate as to the reason for this curious example of scribal license. One possible explanation is that the scribe actually believed that R. David was involved with the original composition of the "Treatise." R. Yom Tov states at the beginning of his *Sodot* that he drew on many sources: teachers, scribes, and books (*Barukh She->Amar,* p. 17b). We do possess a different "Treatise on the Alphabet" by the real R. David (see below, § 1.2.), and though the two works are distinct, there are certain parallels between them: cf. letters *g, h, s, r, sh* in R. David's authentic treatise (preserved in Paris MS 841, ff. 138a-41a) with the same letters in R. Yom Tov's *Sodot.* It is possible that among R. Yom Tov's sources was this work of R. David. Our scribe may have felt that R. David was the original author of, or at least a contributor to, R. Yom Tov's "Treatise"; he may have decided to make the changes that would restore authorship to him.

(1) In a collection of kabbalistic secrets entitled *Shorshei ha-Shemot,* by R. Moses Zacuto, there appears the following tradition copied, according to the author, from R. Ḥayyim Vital:

> *Zo >t qabbalah me-ʿ"b shemot ha-Ryd"ʿa [R. Yiẓḥaq de-min ʿAkko] >asher qibbelah me-R. David ben me>or ha-golah ha-Ramban z"l.*[16]

Here R. David is identified as the son of the Ramban. There is no evidence that the Ramban had a son named David; the reading may be the result of a scribal error by which the phrase *ben beno shel* was reduced to *ben.* It should be noted that there is considerable evidence in *The Book of Mirrors* of R. David's knowledge of divine names and the seventy-two-letter name in particular.[17]

(2) In his only autobiographical reference in *The Book of Mirrors* R. David mentions a certain divine name that he carried with him in all his journeys as a means of protection (see above, n. 6). According to a kabbalistic tradition preserved elsewhere, this same name was used by the Ramban and sent by him to his son in Barcelona.[18] Can we assume that this son was R. David's father or uncle, who passed the name on to R. David, who carried it as an amulet?

These two pieces of evidence support the view that R. David was descended from the Ramban. However, we should make note of the following: (1) in his *>Or Zaruʿa* R. David once cites the Ramban without mentioning any familial relationship;[19] (2) in *The Book of Mirrors* the influence of the Ramban is rather minimal.

Was R. David a grandson of the Ramban? There are several indications that he was, though the clearest of these is suspect. There are also certain problems with such a conclusion. More evidence may surface from the mass of unpublished kabbalistic MSS. For now, the question must remain open.

As to the dates of his life, here too we have little information. Marmorstein estimated that he wrote the *>Or Zaruʿa* between the years 1270 and 1300.[20] The former year must be rejected as too early, for in that work R. David already draws heavily on the Zohar (see below, § 1.2.). *The Book of Mirrors* was probably written in the early fourteenth century.[21]

1.2. His Other Writings

As is the case with many kabbalists, we have better knowledge of R. David's writings than of his life. He composed at least three major works and a number of smaller treatises and commmentaries. He is the first author, aside from Moses de León, to base almost all of his books on the Zohar.

Moshe Idel has identified Zohar translations by R. David in Vatican MSS 62 and 186. The material comprises most of Zohar on Genesis beginning at 1:30b; *Midrash ha-Neʿelam*

---

[16] *Shorshei ha-Shemot,* end of *>Ot Vav.* This work is extant in many MSS, e.g., Jerusalem MS 8° 2454; Sassoon MS 272.

[17] See *MhẒ* 45:22; 104:3; 117:1; 190; 196:20; 197:2; 240:17; 247-8; and concerning the seventy-two-letter name: 56:22; 104:2; 183-4 (from the Zohar); 224:21. Isaac of Acre says, concerning a certain teaching, *"Qibbalti mi-ben beno shel ha-Ramban ha-sofer"* (*Oẓar ha-Ḥayyim,* JTS Adler MS 1589). There are indications in *The Book of Mirrors* that R. David was a scribe: *MhẒ* 54:3; 58:20; 146:9; 250:6; 252:12.

[18] *Toledot >Adam* (Villamars Darf, 1734), p. 23a-b; Scholem, *"Peraqim,"* pp. 319-20. In Oxford MS 1539, f. 95 this same name is called *Shivʿah >Etin le-ha-Ramban.* For references to this name in Islamic literature see Hans Winkler, *Siegel und Charaktere in der muhammedanischen Zauberei.*

[19] See Scholem, *"Peraqim,"* p. 304. In *The Book of Mirrors* too there are several references to the Ramban (*MhẒ* 169:14; 170:20; 173:6; 182:7). All of these, however, are part of R. David's long selection from *Shaʿar ha-Razim* by Todros Abulafia (see below, § 2.6.) and are thus not directly relevant to the question at hand.

[20] Marmorstein, "David ben Jehuda Ḥasid," p. 40.

[21] See below, § 2.2.; cf. the reference to a David ben Yehuda residing in Haro, a town in northern Castile, in 1294: Francisco Cantera, "La Judería de Miranda de Ebro," *Sefarad* 1 (1941): 96, 112.

and *Sitrei Torah* do not appear. Idel shows that several of these translations were revised and incorporated into David's later writings, including *The Book of Mirrors.* [22]

R. David's *Sefer ha-Gevul* is extant in eight MSS, only three of them complete.[23] It presents a translation of, and commentary on, large sections of the *ʾIdra ʾ Rabba ʾ* of the Zohar (3:127b-145a). R. David describes the kabbalistic system "from the Ancient of Ancients to the world of nature." He says: "My friend, you must realize that from the earth...to the sky...there is no empty space. Rather, it is all filled, like the layers of an onion clinging one to the other."[24]

ʾOr Zaru ʿa is a kabbalistic commentary on the liturgy, extant is four MSS. R. David states that he composed it for friends "who urged me and forced me."[25] It represents a radical "kabbalization" of the liturgy and was frequently quoted until Lurianic Kabbalah undertook a new approach to mystical prayer. In this work too R. David makes abundant use of the Zohar without referring to it directly.[26]

A short treatise on the alphabet, included in a kabbalistic anthology entitled *Sefer ha-Malkhut,* was identified by Efraim Gottlieb as belonging to R. David. Moshe Idel has discovered other such treatises, written under the influence of Joseph ben Shalom Ashkenazi.[27]

Maʿaseh Bereʾshit Zuṭa ʾ is a non-kabbalistic work describing the heavenly spheres and the elements. *Maʿaseh Bereʾshit Rabbah* treats of the worlds beyond the spheres and includes many angelic names. *Maʿaseh Merkavah* describes the different levels of the World of the Chariot, the thrones, and the classes of angels. It draws heavily on the work of Joseph ben Shalom Ashkenazi.[28]

R. David also wrote a commentary on *Sefer Yeẓirah.* Only one selection from it has been identified; it appears in *The Book of Mirrors* (*MhẒ* 44:21). Here too R. David has been influenced by Joseph ben Shalom.[29]

[22]Moshe Idel, *"Targumo shel R. David ben Yehudah he-Ḥasid le-Sefer ha-Zohar u-ferushav la-ʾalfa ʾ beita ʾ," Alei Sefer* 8 (1980): 60-73; 9 (1981): 84-98; 10(forthcoming). The title of the Zohar translations may be *ʾAggan ha-Sahar;* see *"Targumo shel R. David,"* p. 67. In the second article the author displays evidence of R. David's translations of Zohar on Leviticus-Deuteronomy.

[23]For a description and analysis of *Sefer ha-Gevul* see Goldreich, *"Sefer ha-Gevul."*

[24]See Goldreich, *"Sefer ha-Gevul,"* p. 93; Scholem, *"Peraqim,"* p. 308; cf. Maimonides, *Mishneh Torah, "Hilkhot Yesodei ha-Torah,"* 3:2; Joseph Gikatilla, *Shaʿarei ʾOrah,* p. 6; Steinschneider, *Jewish Literature,* p. 186.

[25]Scholem, *"Peraqim,"* pp. 320-1.

[26]Ibid., pp. 321-2. On the Lurianic doctrine of *yiḥudim* see Lawrence Fine, "Techniques of mystical meditation for achieving prophecy and the Holy Spirit in the teachings of Isaac Luria and Ḥayyim Vital" (Ph.D. diss., Brandeis University, 1975); R. J. Zwi Werblowsky, "Mystical and Magical Contemplation: The Kabbalists in Sixteenth-Century Safed," *History of Religions* 1 (1961): 9-36.

[27]Efraim Gottlieb, *Meḥqarim be-Sifrut ha-Qabbalah,* pp. 249-50 (hereafter cited as *Meḥqarim*); Moshe Idel, *"Targumo shel R. David (part 3)," Alei Sefer* (forthcoming). These treatises are to be distinguished from Oxford MS 2292, discussed above.

[28]Scholem, *"Peraqim,"* pp. 310-1. See *MhẒ* 119:10.

[29]Scholem, *"Peraqim,"* pp. 322-4.

2. THE BOOK OF MIRRORS: *SEFER MARʾOT HA-ẒOVEʾOT*

2.1. Description of the MSS

The Book of Mirrors is extant in five MSS:

1) Escorial MS G-I-15. The first 131 folios contain *The Book of Mirrors* from *Parashat ʾAḥarei Mot* until the end of the Torah. This portion was completed in 1468 in Tlemcen, Algeria. The rest of the MS contains a supercommentary on the Ramban's *Commentary on the Torah* and Zohar on the Book of Numbers, apparently by the same scribe. The entire MS extends to 261 ff. It is written in Spanish cursive script and on the whole is very clear. One orthographic peculiarity should be noted: the scribe often employs a *yod* to denote a *segol.* [30] The MS is described by José Llamas in his article "Los Manuscritos Hebreos de el Escorial," though he attributes *The Book of Mirrors* to the Ramban.[31]

This copy of *The Book of Mirrors* has an interesting history. It was originally written for R. Natan Sholal (1437-1502), one of the leading rabbis of North African Jewry.[32] Shortly after the MS was completed R. Sholal left Algeria, traveling to Italy and then on to Jerusalem. He later moved to Egypt, where he was appointed to the office of *nagid* in approximately 1484. All this time he had the MS of *The Book of Mirrors* in his possession. After his death in 1502 the MS was inherited by Natan's relative, Isaac Sholal, who succeeded him as the last *nagid* of Egyptian Jewry; he befriended the Spanish exiles. When the Turks conquered Egypt in 1517 Isaac settled in Jerusalem, where he died seven years later. Now the MS passed into the hands of Abraham Sholal, Isaac's orphaned son. It was purchased from Abraham's guardian, David ibn Shoshan, by R. David ibn Zimra, the famous kabbalist and teacher of Isaac Luria.[33] Ibn Zimra, born in Spain shortly before the Expulsion, had followed the well-traveled route across North Africa, ending up in Cairo, where he joined the *bet din* of Isaac Sholal.[34] Later he too settled in Jerusalem. Included in his extensive library was this MS of *The Book of Mirrors.* [35]

2) Cambridge MS Add. 664. This MS contains 93 folios and extends from *Parashat ʾAḥarei Mot* until the end of the Torah. It was completed on *Lag ba-ʿOmer,* 5261 (1501)[36] and written in Spanish cursive script in North Africa. The colophon contains this statement:

[30]*MhẒ* 36:5; 72:6; 169:4; 179:5; 213:18. For a similar scribal practice cf. Moses de León, *Mishkan ha-ʿEdut* (Berlin Or. MS 833), f. 6a: *Ve-ʾEineinnu ki laqaḥ ʾoto ʾElohim* (Gen 5:24).

[31]*Sefarad* 1 (1941): 24-6. He may have misunderstood the note at the end of the MS: *Zeh Sefer Va-Yiqraʾ u-Be-Midbar ve-ʾElleh ha-Devarim mi-Marʾot ha-Ẓoveʾot u-Veiʾur Sodot ha-Torah le-RM B"N u-Be-Midbar Sinai le-R. Shimʿon ben Yoḥai.*

[32]See the colophon: *MhẒ* 273:14.

[33]See Ibn Zimra's note, included in the critical apparatus to *MhẒ* 273:16. The handwriting matches the autograph of Ibn Zimra that is reproduced at the beginning of Israel Goldman, *The Life and Times of Rabbi David ibn Zimra;* cf. Goldman's comments on Ibn Zimra's signature, p. 3. It should be noted that Ibn Zimra quotes extensively from *The Book of Mirrors* in his *Migdal David;* see below, § 2.9. On David ibn Shoshan see *Kiryat Sefer* 44 (1969): 554, n. 8.

[34]Goldman, *Rabbi David ibn Zimra,* p. 200, n. 35.

[35]On Ibn Zimra's library see ibid., pp. 32-3. Did Isaac Luria study from this MS? We know from a statement by Samuel Vital that Luria copied material from *The Book of Mirrors* onto the margin of his own Zohar; see *Shaʿar Maʾamarei Rashbi,* p. 150; Scholem, *Kiryat Sefer* 19 (1942-43): 193. Since his teacher owned this MS, it seems plausible that Luria at some time studied from it. However, the passage cited by Vital is not found in the extant *Book of Mirrors;* see below, § 2.3.

[36]In the colophon (transcribed in the critical apparatus to *MhẒ* 273:12) the scribe writes that he finished the book *be-yom hʾ lʾg ba-ʿomer shenat harʾeni naʾ ʾet kevodekha.* The *gimaṭriyyaʾ* of the dotted letters is 266, corresponding to the year 1506; this is the date recorded on the flyleaf at the beginning of the MS and mentioned by Luzzatto, "Bibliothèque," p. 98. However, in 1506 *Lag ba-ʿOmer* fell on a Tuesday, not a Thursday. The confusion disppears once we realize that the *h* of *harʾeni* stands for 5000, not 5; thus the letters add up to 5261, corresponding to the year 1501, when *Lag ba-ʿOmer* did fall on a Thursday. Cf. Herbert Loewe, "Handlist of the Hebrew and Samaritan Manuscripts in the Library of the University of Cambridge" (unpublished), pp. 39-40; Scholem, *"Peraqim,"* p. 311 and n. 1. For a similar phenomenon see Gottlieb, *Ha-Qabbalah be-Sof ha-Meʾah ha-Shelosh ʿEsreh,* p. 8.

> Blessed be he who reads this and finds a mistake. Do not blame me, for most of the mistakes are from the book that I copied. Thus it appears to me.[37]

The MS has some errors and is occasionally unclear, but on the whole it provides a good text. Scholem based his survey of *The Book of Mirrors* on this MS.[38]

3) Sassoon MS 978. This MS contains 69 folios and extends from *Parashat ʾAḥarei Mot* until the beginning of *Parashat ʾElleh ha-Devarim;* then it breaks off (see *MhZ* 232:23). It was written in the fifteenth century in Spanish cursive script. Parts of the MS are illegible.[39]

4) Jewish Theological Seminary Microfilm MS 1783 (Hyman G. Enelow Collection). This MS contains only 32 ff., breaking off before the end of *Parashat ʾAḥarei Mot.*[40] It was written in the fifteenth century in Spanish cursive script. The MS abounds in mistakes, some of them rather humorous.[41]

5) Jerusalem MS 8° 1958 (formerly Livorno MS 16). This MS contains only 38 ff. It begins at *Parashat Be-Ha ʿalotekha* and extends until *Parashat Va-ʾEtḥannan* (*MhZ* 156:29; 234:29); then a number of folios are missing and the text continues for a short section near the end of *The Book of Mirrors* (*MhZ* 268:15–270:14). The date of the MS is unknown; it is written in Spanish cursive script.

These five MSS may be divided into two families. The Escorial and Cambridge MSS belong to one family; they are nearly identical in their versions of the text and share certain spelling errors, omissions, and dittographies.[42] The Sassoon, New York, and Jerusalem MSS belong to another family. They coincide on variant spellings and readings and also share mistakes, including omissions due to homoioteleuton.[43]

Of the five MSS, the Escorial and Cambridge MSS are the only ones that extend all the way from *Parashat ʾAḥarei Mot* until the end of the Torah.[44] Of these two, the Escorial MS offers a better version of the text; it is also older and more legible. Therefore it has been selected as the basis for this critical edition.

2.2. Date of Composition

When was *The Book of Mirrors* written? The exact date is not known. We do know, however, that R. David had already written *Sefer ha-Gevul* and his *Commentary on Sefer Yeẓirah,* for he refers to both of these works in *The Book of Mirrors.*[45] On the other hand, he had not yet written *ʾOr Zaru ʿa,* for in that work he refers to *The Book of Mirrors.*[46] *The Book of Mirrors* was thus composed in the middle of R. David's literary activity.

[37] Critical apparatus to *MhZ* 273:12. Note the error in the apparatus to *MhZ* 1:21.

[38] *"Peraqim,"* pp. 311-20.

[39] See David Sassoon, *ʾOhel David,* 2:1001-6.

[40] *MhZ* 71:2. One folio (in between 22b-23a) has fallen out of the MS.

[41] See, e.g., the apparatus to *MhZ* 15:21; 18:30.

[42] See, e.g., the apparatus to *MhZ* 43:8,22; 66:19; 154:26; 130:3. On the method of using common mistakes as a criterion for determining the relationship between various MSS see Louis Finkelstein, "The *Mekhilta* and Its Text," *PAAJR* 5 (1933-34): 3-54, especially 17-21.

[43] For variant readings common to the Sassoon and New York MSS see the apparatus to *MhZ* 60:8; 69:11. For those common to the Sassoon and Jerusalem MSS see the apparatus to 166:13; 204:20. For omissions common to the Sassoon and New York MSS see the apparatus to *MhZ* 38:26; 69:22. For those common to the Sassoon and Jerusalem MSS see the apparatus to 189:22; 209:9. The introductory formula *Ve-ʾAẓ"l (Ve-ʾAttah ẓarikh la-da ʿat)* is consistently rendered by all three MSS: *Ve-ʾAz"l;* see the apparatus to *MhZ* 12:26; 79:14; 172:23.

[44] On the question of whether *The Book of Mirrors* originally covered the entire Torah see below.

[45] *MhZ* 212:24; 44:21.; cf. 119:9-11.

[46] *ʾOr Zaru ʿa,* f. 92b, copied onto the flyleaf of the Cambridge MS of *The Book of Mirrors;* see Scholem, "Peraqim," p. 303, n. 1.

R. David borrows several phrases from *Sefer Ta ʿamei ha-Miẓvot* by Joseph of Hamadan, which was written no earlier than 1291.[47] He also makes extensive use of Joseph Gikatilla's *Sha ʿarei ʾOrah,* which was completed by 1291.[48] *The Book of Mirrors* refers to R. Meir of Rothenburg as deceased: *z"l;*[49] he died in 1293. The marked influence of Joseph ben Shalom Ashkenazi on R. David suggests that *The Book of Mirrors* was written in the early fourteenth century.[50]

2.3. Was The Book of Mirrors Originally Longer?

The Book of Mirrors is a commentary that seems to begin in the middle of the Torah, at *Parashat ʾAḥarei Mot.* Was the work originally longer, covering the entire Torah?

Turning first to the internal evidence, there are several indications that *The Book of Mirrors* originally comprised a complete commentary. Twice R. David seems to refer to earlier portions. In *MhZ* 128:3 he says:

> *"Ve-ʾAshmah ha-nefesh ha-hiʾ"* (Num 5:6). *Ki ha-ʾasham talui ba-nefesh ha-ḥoṭeʾt she-hiʾ ha-nefesh she-hizkarnu be-sod bereʾshit.*

Do the words *be-sod bereʾshit* refer to an earlier portion of the book that interprets *Parashat Bereʾshit?* The Cambridge and Sassoon MSS read here: *be-seder bereʾshit.* However, R. David may be referring not to a commentary on Genesis but to his work entitled *Maʿaseh Bereʾshit Rabba,* where he mentions *nefesh ha-ḥiyyuni she-ba-galgal.*[51] Several pages later (*MhZ* 133:13) R. David states:

> *Kisseh be-giʾ [be-gimaṭriyyaʾ] sukkah she-hiʾ ha-sukkah she-hizkarnu be-khamah meqomot be-zeh ha-ḥibbur.*

There are only incidental references to *sukkah* in our text (*MhZ* 87:13; cf. 84:7); this line probably refers to earlier sections of *The Book of Mirrors* preceding *Parashat ʾAḥarei Mot.*[52]

The scribe who wrote the Escorial MS apparently had a tradition that the work was originally longer. He begins the book with the title *Parashat ʾAḥarei Mot min Marʾot ha-Ẓoveʾot,* and in the colophon he writes: *Nishlam lequṭot Sefer Marʾot ha-Ẓoveʾot.*[53] However, this evidence is also not conclusive. Our scribe does not name R. David as the author; we cannot be certain that he knew the full story of the text that he was copying. Perhaps he or an earlier scribe was merely struck by the fact that the book begins in the middle of the Torah and therefore added a personal judgment in the title and colophon. It should be noted that the other MSS contain no such statement.

Four of the MSS begin at *Parashat ʾAḥarei Mot.*[54] The Sassoon MS opens: *Be-ʿEzrat YY Ẓeva ʾot athil li-khtov Sefer Marʾot ha-Ẓoveʾot;* the New York MS reads: *Sefer Marʾot ha-Ẓoveʾot* (Apparatus to *MhZ* 1:1).

[47] See below, § 2.8.; Alexander Altmann, *"Li-sheʾelat ba ʿaluto shel S. Ta ʿamei ha-Miẓvot," Kiryat Sefer* 40 (1965): 276.

[48] See below, § 2.6. In his *Sefer ha-Gevul* R. David also draws on *Sha ʿarei ʾOrah;* see Goldreich, *"Sefer ha-Gevul,"* p. 5. Gottlieb proved that Baḥya ben Asher made use of *Sha ʿarei ʾOrah* in his *Commentary on the Torah;* see his *Ha-Qabbalah be-Khitvei R. Baḥya ben ʾAsher,* pp. 148-68 (hereafter cited as *R. Baḥya*). The *Commentary* was completed in 1291, which becomes a *terminus ad quem* for *Sha ʿarei ʾOrah.*

[49] *MhZ* 190:13; see Scholem, *"Peraqim,"* p. 306. The Sassoon MS omits *z"l;* it is possible that a later scribe added the formula; cf. Isaiah Tishby, *Sinai* 6 (1945): 163; Scholem, *Ursprung und Anfänge der Kabbala,* p. 352 (hereafter cited as *Ursprung*); Gottlieb, *R. Baḥya,* p. 168, n. 4.

[50] See below, § 2.8.; cf. Scholem, *"Peraqim,"* p. 317; *Major Trends,* p. 188; *Kabbalah,* p. 236; cf. Tishby, *Mishnat ha-Zohar,* 1:112 (Introduction).

[51] Scholem, *"Peraqim,"* p. 310.

[52] Ibid., p. 316.

[53] *MhZ* 1:1; 273:12; cf. above, n. 31.

[54] The Jerusalem MS begins much later; see above, § 2.1.

If we examine the length of each *parashah,* we see that *Parashat ʾAḥarei Mot* extends to seventy pages, while the next longest *parashah* is thirty-one pages, and the average length is ten-and-a-half pages. It seems appropriate that the first *parashah* would be the longest; this is the case, for example, in the Zohar. Furthermore, the title may have some connection with *Parashat ʾAḥarei Mot* (see below, n. 70).

The first fourteen pages of text comprise one long series of Zohar translations; subsequent translations are scattered throughout the book (see the table below, § 2.7.). R. David relies heavily on the Zohar; it would not be unreasonable for him to begin *The Book of Mirrors* in this manner.

However, despite these structural considerations, there is clear external evidence that *The Book of Mirrors* was originally longer. There exist three later quotations of Zohar translations from *The Book of Mirrors* that do not appear in our text. Two of these are found in Meir ibn Gabbai's *ʿAvodat ha-Qodesh* (1568).[55] The other is recorded by both Ḥayyim Vital and his son, Samuel, who learned of the passage from Isaac Luria, who copied out a Zohar translation from *The Book of Mirrors* onto the margin of his own Zohar.[56]

Further evidence comes from an anonymous collection of kabbalistic teachings contained in Sassoon MS 596, which dates from the late fifteenth or early sixteenth century.[57] As one of his selections, the author-editor copies eight pages of a kabbalistic commentary on *Parashat Terumah,* without naming the original author. By examining this passage and comparing it with the extant *Book of Mirrors,* the reader is brought to the conclusion that the commentary on *Parashat Terumah* is a remnant of the complete original text of *The Book of Mirrors.* [58] The parallels in content, language, and method are so close as to leave no doubt.[59] I have therefore added this fragment onto the body of the Hebrew text: *MhZ* 274-82.

At some early date, the first part of *The Book of Mirrors* was lost or destroyed; only a few pages of it survived. Based on the structural considerations noted above, we could hypothesize that R. David composed *The Book of Mirrors* in two halves, our present text representing the second half, a unit in itself. However, since we have hardly any knowledge of the first half of the commentary, such a conclusion is premature; we should content ourselves with the determination that *The Book of Mirrors* was originally longer and probably extended over the entire Torah.

2.4. The Title

The title, *Sefer Marʾot ha-Ẓove ʾot,* is based on Exodus 38:8:

Va-Yaʿas ʾet ha-kiyyor neḥoshet ve-ʾet kanno neḥoshet
be-marʾot ha-ẓove ʾot ʾasher ẓave ʾu petaḥ ʾohel moʿed.

[55] *ʿAvodat ha-Qodesh,* 1:11,24. The passages are translations of Zohar 1:50b-51a.

[56] See the selection from *Derekh ʾEmet* printed in Margaliot's edition of the Zohar, 1:77a. Samuel Vital quotes the same passage in *Shaʿar Maʾamarei Rashbʿi,* p. 150; see Scholem, *Kiryat Sefer* 19 (1942-43): 193.

[57] Sassoon, *ʾOhel David,* 1:427-9.

[58] Scholem pointed this out in *Kiryat Sefer* 10 (1933-34): 170, having seen only the few sentences quoted by Sassoon in *ʾOhel David.*

[59] For parallels in content cf. *MhZ* 275:8 with 81:14; 275:15 with 81:25; 276:4 with 15:23; 278:12 with 19:27; 278:27 with 248-50; 279:12 with 249:24; 282:7 with 104:5. For parallels in language cf. 275:5 with 273:7; 277:21 with 236:3; 277:26 and 281:10 (see the note in the apparatus) with 12:26; 79:14 (see the apparatus and above, n. 43). For parallels in method see 275:4; 276:9; and below, § 2.8.

He made the laver of copper and its stand of copper
from the mirrors of the women who served
at the entrance of the Tent of Meeting.

There is a rich midrashic tradition connected with this verse, of which R. David was certainly aware.[60] The significance of the title, however, is not to be found in the realm of *midrash.* We must examine the use of the phrase *marʾot ha-ẓoveʾot* in medieval literature, especially in Kabbalah, in order to understand its meaning for R. David.

A clue appears in Solomon ibn Gabirol's *Keter Malkhut,* written around the middle of the eleventh century. Describing the state of bliss experienced by souls in "the world that is coming," Gabirol writes:

Ve-Sham maʿamadot u-marʾot
la-nefashot haʿomedot be-marʾot ha-ẓoveʾot
ʾet penei haʾadon li-rʾot u-le-heraʾot. [61]

The *marʾot ha-ẓoveʾot* enable elevated souls to see and be seen by God. They are mirrors reflecting visions of the soul and God back and forth to each other. The word *marʾah* means "mirror" and "vision";[62] the image reminds the reader of another: *ʾispaqlareyaʾ hameʾirah* ("the mirror that shines"), employed in rabbinic literature to describe Moses' prophetic vision.[63] The two phrases are linked in an early kabbalistic text dating from the first third of the thirteenth century:

Z' margaliyyot
ba-hennah u-va-hennah sitrei ha-nevuʾot be-marʾot ha-ẓoveʾot
ve-khol shesh ha-sefirot kulam muẓhavot
ve-khulan mabbiṭim peneihem be-ziv ha-shʿy [ha-shem yitbarakh]
she-hiʾ ʾispaqlareyaʾ ha-meʾirah. [64]

The *marʾot ha-ẓoveʾot* contain prophetic secrets and are connected with the lower *sefirot.* The *sefirot* themselves gaze into the *ʾispaqlareyaʾ ha-meʾirah,* the divine effulgence.

By the thirteenth century the phrase *marʾot ha-ẓoveʾot* described spiritual bliss and prophetic vision. As Kabbalah developed over the next half-century, the *mishkan* was envisaged as an earthly representation of the *sefirot;* [65] within this scheme the *marʾot ha-ẓoveʾot* occupied a specific place.

The sefirotic symbolism of these mirrors is described in the works of two contemporaries of R. David: Joseph ben Ṣhalom Ashkenazi and Joseph Gikatilla. Both of these kabbalists influenced our author (see below, §§ 2.6., 2.8.).

[60] See *Tanḥumaʾ, Fequdei,* § 9; Menaḥem Kasher, *Ḥummash Torah Shelemah,* 23:50-2; cf. Ramban, *Commentary,* on Exod 38:8; Zohar 2:4a. The *Tanḥumaʾ* is one of R. David's main rabbinic sources; see below, § 2.8.

[61] Solomon ibn Gabirol, *Keter Malkhut,* ed. Y. A. Zeidmann, p. 55; see the editor's note.

[62] See Gen 46:2; Num 12:6; Ezek 1:1; 43:3.

[63] BT, *Yevamot* 49b; *Va-Yiqraʾ Rabbah,* 1:14; cf. *Targum Yonatan* on Exod 19:17; the commentary ad loc., printed in the Warsaw (1860-66) edition of *Miqraʾot Gedolot;* Itamar Gruenwald, *"Ha-ʾIspaqlareyah ve-ha-ṭekhniqah shel ha-ḥazon ha-nevuʾi ve-ha-ʾapoqalipṭi, Beit Mikra* 40 (1970): 95-7; Idel, *"Le-Gilguleha shel ṭekhniqah qedumah shel ḥazon nevuʾi bi-ymei ha-beinayim, Sinai* 86 (1979): 1-7. The last two articles discuss gazing into a mirror as a technique for attaining prophetic vision.

[64] *Teshuvat ha-Rav ha-Gaʾon R. Yequtiʾel,* published by Adolf Jellinek, *Beiträge zur Geschichte der Kabbala,* 2:25; see Scholem, *Ursprung,* p. 289, n. 238.

[65] See, e.g., Zohar 2:232a; 3:14a; Gikatilla, *Shaʿarei ʾOrah,* p. 16; Moses de León, *"Sefer ha-Mishqal,"* ed. Jochanan Wijnhoven (Ph.D diss., Brandeis University, 1964), p. 108. Another work by Moses de León is entitled *Mishkan haʿEdut* (Berlin Or. MS 833). See *MhZ* 275:24–276:8; 279:29-32; 280-2. The idea that the structure of the *mishkan* symbolizes the heavenly abode is found in Philo, Josephus, and the Midrash; see Isaac Heinemann, *Philons griechische und jüdische Bildung* (Berlin, 1932), pp. 43-81; E. R. Goodenough, *By Light, Light* (New Haven, 1935), pp. 95-120; Avigdor Aptowitzer, *Tarbiẓ* 2 (1931): 148, 266-72. For a discussion of the transition from these sources to the kabbalistic scheme see Tishby, *Mishnat ha-Zohar,* 2:183-92.

Joseph ben Shalom, in his *Commentary on Sefer Yeẓirah,* states that *Malkhut* contains all of the *mar ʾot ha-ẓove ʾot:*

Ki vah yera ʾu khol ha-mar ʾot ha-ẓove ʾot
ve-khol ha-ʾispaqlarya ʾot ve-khol ha-nimẓa ʾot
ke-derekh she-nir ʾim ha-ẓurot be-ʾispaqlareya ʾ. [66]

Malkhut is a cosmic mirror reflecting all of the higher *sefirot,* the forms of being. Since She contains and displays them, She Herself is called *mar ʾot ha-ẓove ʾot.* [67]

According to Joseph Gikatilla, *mar ʾot ha-ẓove ʾot* refers to the two *sefirot Neẓaḥ* and *Hod.* These mirrors are the source of vision for all prophets except Moses, who connected directly with the higher *sefirah, Tifʾeret: ʾispaqlareya ʾ ha-meʾirah.* [68]

R. David draws on both of these formulations in *The Book of Mirrors.* He says that *Malkhut* contains all of the upper lights, colors, and mirrors:

She-hi ʾ keneset yisraʾel she-ha-kol nir ʾim bah
ki khol ha-madregot ve-ha-ʾispaqlarya ʾot ve-ha-mar ʾot kullam nir ʾim bah. [69]

The phrasing dovetails with that of Joseph ben Shalom. On the other hand, R. David copies Gikatilla in referring to *Neẓaḥ* and *Hod* as *mar ʾot ha-ẓove ʾot.* [70]

In R. David's circle this biblical phrase alluded to prophecy and sefirotic vision. By calling his work *Sefer Mar ʾot ha-Ẓove ʾot,* R. David may be indicating that he too had gazed into the mirrors and wished to record his reflections.

2.5. Literary Structure of The Book of Mirrors

The Book of Mirrors is presented as a commentary on the Torah. To the unsuspecting reader, it appears as a unified whole. Upon analysis, however, we find that the author has combined his own teachings with midrashic and kabbalistic material. Woven together, these strands form a series of complicated patterns. It is often difficult to unravel and identify the individual threads. R. David rarely discloses his sources and sometimes disguises teachings by placing them in the mouth of a talmudic rabbi, his favorite being R. Ḥiyya.[71] This is a clear imitation of zoharic style.

The division into *parashiyyot* is essential for a commentary on the Torah. Yet, at times in *The Book of Mirrors* this division is imposed on the material rather than providing a natural framework for commentary. For example, the beginning of *Parashat Be-Haʿalotekha* interrupts material copied from Todros Abulafia's *Shaʿar ha-Razim* that begins in the preceding

[66] Printed under the name of the Raʾbad, *Sefer Yeẓirah,* p. 30a.

[67] Ibid. Cf. the passage from Joseph's *Commentary on the Book of Psalms,* cited by Scholem, *Peraqim,* p. 296. Moshe Idel has suggested that R. Joseph's use of the phrase is an allusion to a kabbalistic technique of color visualization; see his *"Ha-Shimmush be-ʾorot u-ẓevaʿim bi-tefillat ha-mequbbalim," Proceedings of the Eighth World Congress of Jewish Studies (1981);* cf. *MhẒ* 48:13-5; above, n. 63. Cf. Moses de León's wording: *ha-meʾorot ha-ẓove ʾot* and the context in his *Sheqel ha-Qodesh,* p. 123.

[68] Gikatilla, *Shaʿarei ʾOrah,* pp. 65-6, 70-2. Cf. Baḥya ben Asher, *Commentary on the Torah,* Num 12:6; Moses de León, *Sheqel ha-Qodesh,* p. 58; idem, *Shushan ʿEdut,* pp. 337, 378-9; Zohar 2:257b.

[69] *MhẒ* 15:23; cf. 19:21; 24:9; 93:6.

[70] *MhẒ* 34:17; cf. 104:8. In *"Sefer Taʿamei ha-Miẓvot"* by Joseph of Hamadan (ed. Menaḥem Meier, Ph.D. diss., Brandeis University, 1974), p. 199, *Neẓaḥ* and *Hod* are identified with Aaron's two sons Nadav and Avihu, who were killed (see Lev 10). This interpretation is offered as the kabbalistic meaning of the first verse of *Parashat ʾAḥarei Mot* (Lev 16:1); cf. Altmann, *Kiryat Sefer* 40 (1965): 269. R. David draws from *Sefer Taʿamei ha-Miẓvot* several times; see below, § 2.8. Did this interpretation influence his choice of where to begin the second half of *Sefer Mar ʾot ha-Ẓove ʾot?*

[71] *MhẒ* 33:2; 102:6; 121:32; 236:6. R. David also introduces his own teachings in R. Ḥiyya's name; see below, § 2.8.

portion and resumes following the interruption.[72] Similarly, the title of *Parashat Reʾeh* serves only to break the sequence between two selections from Joseph Gikatilla (*MhẒ* 236:21). Apparently, R. David wanted to include a certain amount of material and felt free to divide it up among different *parashiyyot.* His own teachings, though, are usually based on specific verses or midrashic selections pertaining to each *parashah.* Here the traditional divisions of the Torah provide an organic framework for kabbalistic exegesis.

The Book of Mirrors is a composite work: an anthology of Midrash and thirteenth-century Kabbalah and an original kabbalistic work. We will first identify the kabbalistic sources included in the anthology, then examine the Zohar translations, and finally turn to R. David's own teachings.

2.6. Kabbalistic Sources in the Anthology

R. David copies from the works of at least five well-known kabbalists of the thirteenth century: Ezra and Azriel of Gerona, Todros Abulafia, Joseph Gikatilla, and Moses de León. He does not identify his sources, though once, in quoting from R. Azriel, he begins: *Ve-Raʾiti ʾani be-fei' [be-feirush] qeẓat min ha-mequbbalim* (*MhẒ* 144:6). The talmudic figures R. Ḥiyya and R. Shimʿon are each assigned two of the kabbalists' teachings (*MhẒ* 121:32; 154:13; 236:6; 267:20).

Following is a list of the sources:

	MhẒ
Ezra of Gerona	
Commentary on the Song of Songs [73]	136:2–143:23
	269:14-24
Azriel of Gerona	
Short Treatises [74]	121:32–124:25
	144:6–145:16
	267:20-6[75]

[72] *MhẒ* 156:29. The selection from Abulafia begins at 154:13 and resumes at 158:17; see Scholem, *Peraqim,* p. 317.

[73] *Le Commentaire d'Ezra de Gérone sur le Cantique des Cantiques,* ed. Georges Vajda, pp. 106-37; also published under the name of the Ramban: *Kitvei ha-Ramban,* ed. Ḥayyim Chavel, 2:493-4, 505-18; cf. Scholem, *Peraqim,* p. 316.

[74] Scholem edited these two passages in *Maddaʿei ha-Yahadut* 2 (1927): 231-40; see idem, *Ursprung,* pp. 330-1 and n. 24, where he identifies the author as Azriel. Cf. the selections from Azriel in idem, *"Seridim ḥadashim mi-kitvei R. ʿAzriʾel mi-Gerona," Sefer Zikkaron le-ʾAsher Gulak ve-li-Shemuʾel Klein,* pp. 206, 218-9. R. David's first selection is shorter and in different order than the version published by Scholem in *Maddaʿei ha-Yahadut.*

[75] This passage is a repetition of the first selection under a different pseudonym!

Todros Abulafia
Sha ᶜar ha-Razim [76] 154:13–182:26

Moses de León
Kabbalistic Responsa [77] 146:15–152:30

In the final seventy pages of *The Book of Mirrors* R. David makes extensive use of Gikatilla's *Sha ᶜarei ᵓOrah.* He copies, often at length, from seven of the book's nine chapters; he never mentions his source. The selections cover some sixteen pages of *The Book of Mirrors,* including the entire *Parashat Mas ᶜei.* At times R. David is careless and forgets to delete phrases such as *kemo she-be ᵓarnu* or *kemo she-perashnu.* [78] In Gikatilla's work these phrases refer to earlier chapters; they are quite out of place in *The Book of Mirrors.* Usually, though, R. David is careful to remove such telltale expressions. Once he changes Gikatilla's wording in order to refer to his own writings. [79]

Following is a list of the passages that R. David borrows from *Sha ᶜarei ᵓOrah:* [80]

MhẒ	*Sha ᶜarei ᵓOrah*
206:10-3,18-22	208
207:4-16[81]	201
207:29-31	202
208:1–209:19	202-4
209:22-8	204
209:29–210:3	207-8
210:6–212:6	198-201
212:15-30	208
222:13–223:27	135-7
228:21-9	102
229:13–230:21	159-62

[76] *Sha ᶜar ha-Razim* is a commentary on Ps 19 extant in Munich MS 209, dated 1298; see Moritz Steinschneider, *Die Hebraeischen Handschriften der K. Hof- und Staatsbibliothek in Muenchen* (Munich, 1895), pp. 90-1. R. David copies most of it, disguising his source. He begins with the words *R. Shim ᶜon pataḥ* (*MhẒ* 154:13). Several pages later he interrupts Abulafia's teaching with the beginning of *Parashat Be-Ha ᶜalotekha;* there now follow two pages of Midrash and Zohar translation corresponding to this *parashah* (*MhẒ* 156:29–158:16), after which Abulafia's text resumes. Later other isolated verses from the *parashah* are grafted onto Abulafia's teachings: *MhẒ* 165:14; 165:29; 168:21; 171:31; 181:13. In three instances R. David inserts his own teachings: 170:7-8; 172:23-6; 178:6-9. Occasionally he adds introductory formulae: 156:25; 170:4,31. At times R. David deletes passages from *Sha ᶜar ha-Razim;* cf. *MhẒ* 161:17; 162:6; 163:7; 164:17,23; 168:21; 181:13 with *Sha ᶜar ha-Razim* (Munich MS 209), ff. 48b-50a; 50a-56a; 57b-65a; 66b-69a; 69a-71a; 75a-76a; 93a-94a.

[77] Moses de León, *She ᵓelot u-Teshuvot be- ᶜInyenei Qabbalah,* ed. Isaiah Tishby, *Qovez ᶜal Yad,* n.s. 4 (1950): 15-38; cf. Scholem, *Peraqim,* p. 316. R. David's version is shorter and in different order than Tishby's edition.

[78] *MhẒ* 262:11,28; 223:3; corresponding to *Sha ᶜarei ᵓOrah,* pp. 179, 180, 136, respectively. See the curious example at 208:15, where Gikatilla's phrase *kemo she-be ᵓarnu be-sha ᶜar zeh* is reduced by R. David to *be-sha ᶜar zeh* and retained in the sentence.

[79] See *MhẒ* 212:23 (corresponding to *Sha ᶜarei ᵓOrah,* p. 208), where Gikatilla's reference to a future literary project on *Sefirat Keter* is deleted; one line later R. David refers to his own *Sefer ha-Gevul.* Cf. 208:5; 251:2-4 (corresponding to *Sha ᶜarei ᵓOrah,* pp. 202, 106).

[80] *Sha ᶜarei ᵓOrah* (Warsaw, 1883; reprint: Jerusalem, 1960).

[81] Note how R. David blends the first selections into his own commentary.

230:22-31	165-6
230:32–231:21	169-70
232:10-3	52
232:14-29	59-60
232:30–234:6	73-4
236:7-16	86
236:17-20	40
236:21-7	42-3
239:17–240:15	111-2
250:8–251:2	105-6
253:25–254:3	147
254:29–255:3	167
255:4–256:20	170-2
261:16–264:11	178-81
264:12-6	185
264:17–267:2	187-9

2.7. Zohar Translations

To the student of Kabbalah, the most significant source of R. David's *Book of Mirrors* is the Zohar. Writing shortly after its composition (see above, § 2.2.), R. David translates numerous Zohar passages from the original pseudo-Aramaic into Hebrew. His renderings are the first lengthy translations of the Zohar. [82] From them one can extract information about the original text of the Zohar. One sees how a Spanish kabbalist read and understood the work and what difficulties he had with its peculiar syntax and language.

In offering his Zohar translations, R. David never mentions his source. [83] He simply presents the material as part of *The Book of Mirrors.* Usually Zohar passages are selected from the *parashah* in the Zohar that corresponds to the *parashah* in *The Book of Mirrors.* In fact the first fourteen pages of the extant *Book of Mirrors* are one long series of Zohar translations from *Parashat ᵓAḥarei Mot.* In later sections R. David does not always hold to this plan.

Following is a list of the translations, which comprise approximately forty pages of *The Book of Mirrors:*

[82] See Scholem, *Kabbalah,* pp. 236, 239; Tishby, *Mishnat ha-Zohar,* 1:112 (Introduction). On R. David's *Sefer ha-Gevul* see above, § 1.2. Around 1290 Baḥya ben Asher translated several Zohar passages in his *Commentary on the Torah;* see Gottlieb, *R. Baḥya,* pp. 167-93. Asi Farber has identified Hebrew Zohar translations in Gikatilla's *Commentary on the Merkavah* and *Sha ᶜarei ᵓOrah;* see *"ᶜIqvotav shel Sefer ha-Zohar be-khitvei R. Yosef G'iqaṭilah," Alei Sefer* 9 (1981): 40-53.

[83] The New York and Sassoon MSS often read *kemo she-katuv ba-zohar* after either the opening lemma or a portion of the translation, deleting the rest; see the apparatus to *MhẒ* 4:31; 13:10,28; 14:17; 79:27; 89:1; 90:1; 91:24; 114:1; 216:32. This formula is the addition of a later copyist, not a source reference by R. David; see Goldreich, *"Sefer ha-Gevul,"* pp. 96-101. The Jerusalem MS often omits the Zohar translations altogether; see the apparatus to 182:27; 191:18; 194:6; 200:13.

MhZ	Zohar
1:2–12:25	3:56a,57b,59a-b, 60a,64a,65a-69b
13:10–14:25	3:69b-70a
32:16-32	3:70a
63:27–64:10	3:76a
70:9–71:25	3:76b-77a
71:26–72:3	3:77a
72:16–74:1	3:78a-b
78:25-9	3:85b
83:15-23	3:88b-89a
86:9-26[84]	3:72a
89:1–90:21	3:91b-92b
90:22-4	2:32a
91:14-23	3:96b
91:24–92:12	3:100b
92:13-25	3:102a
96:17-27	3:104a-b
96:27–97:2	1:220a-b[85]
98:8–99:17	3:104b-105b
99:29–100:4	3:106b
109:14-21	1:206a
113:30–114:1	3:117a
114:2-3	3:117b
115:2-26	3:119b-120a
119:12–120:3	*Zohar Ḥadash* 4a *(MhN)*[86]
120:4-5	*ZḤ* 5d *(MhN)*
120:8-21	*ZḤ* 6d *(MhN)*
120:22-7	*ZḤ* 8a *(MhN)*
120:28–121:10	*ZḤ* 8d-9a *(MhN)*
121:11-2	1:34b
157:19-29	3:148b
182:27–185:14	3:150b-151a
185:15–186:4	3:155a-b
191:15-7	3:160b
191:18–192:20	3:161a-b
192:21–193:18	3:143a-b *(ʾIdra ʾ Rabba ʾ)*
194:6-20	3:176b
195:31–196:1	3:25b
196:7-9	3:25b-26a
196:11-9	3:26a
198:14-9	3:70b
200:13-5	3:179b
200:16–201:17	3:181b
201:18–202:3	3:183b
214:3-14	3:206b-207a
214:27–218:9	3:207a-208b
267:27–268:23	*ZḤ* 21a *(MhN)*

[84]This passage is a translation and paraphrase.

[85]In the Cremona edition of the Zohar (1558-60) this section (1:219b-221a) is included in *Parashat ʾEmor* (ff. 50-1, cols. 199-202); cf. the note in the Mantua edition (reproduced in Margaliot's edition), 3:104b.

[86]*Zohar Ḥadash* is cited according to Margaliot's edition (Jerusalem, 1953). All of the passages from *Zohar Ḥadash* transcribed in *The Book of Mirrors* are part of *Midrash ha-Neʿelam (MhN),* the earliest stratum of the Zohar (see Scholem, *Major Trends in Jewish Mysticism,* pp. 181-6). Their original language is Hebrew, except for the passage in *ZḤ* 8a.

These translations were written soon after the Zohar and thus reflect a valuable early copy of the original. In a number of cases the translations offer a different Zohar reading, not found in any of the printed editions.[87] In a few instances they preserve readings superior to the printed Zohar.[88] Often the translations help the reader determine whether to substitute, delete, or add a variant reading found in the printed editions.[89] Not surprisingly, they support certain readings shared by the Mantua and Cremona editions of the Zohar as against readings found in later editions.[90] In four other instances the reading in *The Book of Mirrors* agrees with the Cremona text as against both the Mantua text and later editions.[91]

A question to consider is whether R. David possessed parts of the Zohar that have since been lost. The Zohar was originally circulated in small portions by Moses de León. Over 250 years later, when the first printed editions were prepared in Mantua and Cremona, the editors assembled whatever MSS were available and tried to produce as full a text as possible. No complete MS of the Zohar existed then; none has been discovered since. It is plausible that certain passages or sections simply did not survive. This hypothesis is strengthened by the fact that several kabbalists contemporaneous with the Zohar, among them Menaḥem Recanati, transmit teachings in the name of the Zohar that do not appear in our printed editions.[92]

Similarly, *The Book of Mirrors* appears to contain a number of passages that read like Zohar translations and yet are not found in the printed editions. Do these represent authentic Zohar passages? One must be cautious here.[93] Most of them are imitations or expansions.[94] The following three selections reveal a Hebrew awkwardness that may betray an Aramaic original: *MhZ* 145:17-21; 157:30–158:2;[95] 196:20-30.[96]

[87]Cf. *MhZ* 9:28; 83:18; 90:19; 98:16; 215:18 with the corresponding Zohar passages.

[88]See *MhZ* 73:18; 99:15; 216:18; and the apparatus; cf. Idel, *"Targumo shel R. David,"* pp. 69-70.

[89]Cf. *MhZ* 8:6; 9:13,17,24; 11:1; 32:21; 70:20; 71:6,19; 72:30,31; 73:20; 89:8; 91:19; 97:2; 99:16; 201:28; 202:3; 217:32 with the corresponding Zohar passages.

[90]See the notes in the apparatus to: *MhZ* 2:8; 7:26; 10:7; 12:18; 70:29; 71:17; 186:2; 201:14; 214:28; 214:31; 215:1.

[91]See the notes in the apparatus to: *MhZ* 6:5; 9:6; 11:10; 96:27; cf. above, n. 85. R. David's *Sefer ha-Gevul* also supports the readings of the Cremona text at times; see Goldreich, *"Sefer ha-Gevul,"* p. 4.

[92]See Scholem, *Kabbalah,* p. 236; Tishby, *Mishnat ha-Zohar,* 1:35,37,109-10 (Introduction).

[93]Scholem originally thought that R. David transmitted many such passages; see *Peraqim,* pp. 302, 312, 315. However, he suggested to me in December, 1975 that I be careful in examining these supposed translations. Certain passages that he had identified as originating from the Zohar actually go back to older rabbinic sources or are R. David's creations.

[94]In the passage beginning at 14:26 R. David employs his favorite pseudonym: R. Ḥiyya. Although the phrase *Heʿemiduhu u-fereshuhu ḥavrayya ʾ* sounds zoharic, R. David's own Hebrew style soon takes over: 15:3: *ʾeḥad mini ʾalef* (cf. 226:31); 15:5: *ha-maḥshavah haʿamuqqah* (cf. 15:28; 39:28). The passage beginning at 68:1 seems to fall into this category too; cf. 79:25 and the apparatus ad loc. The passage beginning on 55:9 is transmitted in the name of R. Elʿazar, and the first line reads like an exact translation of the Aramaic *Hakha ʾ ʾit le-ʾistakkala ʾ be-raza ʾ di-meheimanuta ʾ*. There are also some untranslated Aramaic phrases in the following lines. In l. 11, however, R. David's hand is evident. Cf. 56:19, where Elʿazar's name is invoked to introduce a teaching that is clearly not from the Zohar. See also 57:23-30; 254:22; and below.

[95]Note the word *miyyad* on 157:32 (see below) and the apparatus to 157:30,31. The syntax of the final phrase (158:1-2) is characteristic of the Zohar and foreign to R. David's Hebrew style.

[96]See Idel, *"Targumo shel R. David,"* pp. 84, n. 105; 88-9.

Let us return to the translations of Zohar passages we do possess. R. David is generally loyal to the text of the Zohar. He does, however, introduce certain changes. At times he leaves out names[97] or adds them.[98] He also removes certain narrative sections and discussions between various rabbis.[99] Formulae such as *ve-haʾ ʾoqimnaʾ* and *ke-mah de-ʾoqimna* are often deleted,[100] though R. David occasionally adds phrases such as *Ve-Haven zeh* or *Ve-Dai ba-zeh le-khol mevin.*[101] The translator apparently sought to pare the Zohar's style, remove it from the realm of mystical novel, and integrate it into his commentary.

R. David interprets as he translates: he fills in the context, clarifies expressions, and spells out certain sefirotic allusions of the Zohar; at times he elaborates.[102] His translations are of good quality. Given the difficult syntax of zoharic Aramaic, they are remarkably clear and accurate.[103] Still, the translator ran into some difficulties and in a number of cases misunderstood the Zohar.

At times R. David leaves out difficult words and phrases[104] or copies the original Aramaic, e.g., *ẓaḥutaʾ*.[105] He can translate too literally, producing an awkward or unintelligible Hebrew phrase, for example, when he renders *laʾ ʾit millah* as *loʾ yesh davar.*[106] Occasionally he misunderstands the syntax of the Zohar.[107] The expression *ke-dein* is almost always translated *miyyad;* its zoharic meaning is *ʾaz.*[108] The root *z-kh-y* is rendered as a noun (meaning *ẓaddiq*) even when it appears in the Zohar as a verb or adjective.[109] The word *ʾinnun* in the Zohar can mean either "they" or "those"; R. David picks the wrong translation in several cases.[110] The verbs *neṭal, sherei,* and *kenash* are occasionally mistranslated, while the verb *beʿei,* which means both "want to" and "have to," is at times misconstrued.[111]

[97]Cf. *MhZ* 1:22; 4:29; 185:15 with the corresponding Zohar passages.

[98]Cf. *MhZ* 1:28; 32:16; 72:16 with the corresponding Zohar passages.

[99]Cf. *MhZ* 1:18,28; 2:3; 64:10; 92:4,13; 99:2; 215:8; 268:17 with the Zohar. The narrative is retained on 11:18; 92:2; 98:21. In his *Sefer ha-Gevul* R. David consistently deletes zoharic dialogues, names, and connections between homilies; see Goldreich, *"Sefer ha-Gevul,"* pp. 26, 50-62, 101.

[100]Cf. *MhZ* 2:21; 5:32; 12:21; 73:27,29; 91:23; 98:11; 109:15; 115:10; 182:29 with the Zohar; cf. above, § 2.6., regarding similar phrases in Gikatilla's *Shaʿarei ʾOrah.*

[101]*MhZ* 5:32; 6:9; 185:29; 214:29.

[102]Cf. *MhZ* 2:14; 5:26,32; 6:18; 7:4,6,10; 10:15; 11:21; 12:7; 70:26; 89:10,12,16; 115:13; 120:5; 192:32; 196:9-10,16-7; 201:22; 214:10-1; 267:31 with the Zohar. R. David often indicates the name of a particular *sefirah* above a word symbolizing that *sefirah.* These sefirotic identifications are characteristic of his writings and also appear in Joseph ben Shalom Ashkenazi's *Commentary on Sefer Yeẓirah.* There is confusion among the MSS of *The Book of Mirrors* in regard to the identifications. I have not recorded them except in cases where they were already incorporated into the body of the text; see, e.g., *MhZ* 109:115 and the apparatus to 23:29; 35:13,16; 65:18-24. On the identifications see Gottlieb, *Meḥqarim,* p. 249; Goldreich, *"Sefer ha-Gevul,"* pp. 74-8; Idel, *"Targumo shel R. David,"* pp. 63, 72-3. For examples of elaboration see 12:26–13:9; 14:15-17; 70:14-6; 72:3,5-11; 86:9-26; 196:2-6; above, n. 84.

[103]Cf. Scholem, *Peraqim,* p. 302. Goldreich takes a negative view of R. David's ability as a translator; see *"Sefer ha-Gevul,"* p. 38. He notes, however (p. 46), that in *The Book of Mirrors* the translations are of better quality.

[104]Cf. *MhZ* 2:32; 7:17; 92:16; 192:24; 193:3 with the Zohar; see *Peraqim,* p. 315; and *Major Trends,* p. 166, where Scholem notes Moses de León's tendency to coin neologisms with the letters *ṭ, s, q;* cf. Menaḥem Z. Kaddari, *Diqduq ha-Lashon ha-ʾAramit shel ha-Zohar,* p. 56 (hereafter cited as *Diqduq*).

[105]*MhZ* 216:1; cf. 9:8; 12:20; Scholem, *Major Trends,* pp. 165; 388, n. 47; 389, n. 49.

[106]*MhZ* 73:32; cf. 98:24; 99:5; 216:2 with the Zohar.

[107]Cf. *MhZ* 10:8-9; 194:9,17 (all involving the preposition *de-*); 4:6 with the Zohar.

[108]*MhZ* 2:25; 6:30; 8:13; 71:9; etc.; see Scholem, *Major Trends,* p. 388, n. 36; Kaddari, *Diqduq,* p. 66. In one case (109:20) R. David translates it correctly.

[109]In *MhZ* 10:28 the zoharic clause *zeʿirin ʾinnun de-zakkaʾin* (3:68b) is translated: *meʿaṭim hem ha-ẓaddiqim;* the correct rendering is: *meʿaṭim hem she-zokhim.* Cf. *MhZ* 11:15 with the Zohar.

[110]In *MhZ* 10:28 the Zohar's clause *ʾanshei shem ʾinnun* (3:176b) is translated: *ʾanshei shem ʾotam;* the correct translation is *ʾanshei shem hem;* cf. *MhZ* 191:30; 217:17 with the Zohar.

[111]*Neṭal* is mistakenly rendered as *nasaʿ* instead of *laqaḥ* several times: *MhZ* 92:8,10,11; 184:8. The two meanings of *sherei* ("dwell, begin") are confused in *MhZ* 4:23, where the Zohar's clause *kad sheraʾn be-ʾarʿaʾ* is translated: *ke-she-hem maṯḥilin ba-ʾareẓ;* the correct translation is: *ke-she-hayu shorim ba-ʾareẓ.* Cf. *MhZ* 4:18; 115:20 with the Zohar. The verb *kenash* is sometimes understood as *nikhnas* when *ne-ʾesaf* would be more correct; cf. *MhZ* 200:29; 201:11 with the Zohar. The verb is correctly translated on 201:4; cf. *Targum ʾOnqelos* on Deut 32:50. On *beʿei* cf. 4:32; 32:32; 90:14; and especially 216:5 with the Zohar; cf. 14:5-9; 42:20.

R. David's translations demonstrate how a contemporary kabbalist read, understood, and at times misunderstood the Zohar. The commentator is obviously impressed by the work; yet he does not regard it as dating back to R. Shimʿon bar Yoḥai. Though he usually presents the teachings in their original form, he feels free to delete passages, add pseudonyms, interpretations, and comments, and even insert long elaborations into the text.[112] He also employs R. Shimʿon's name to introduce non-zoharic Spanish Kabbalah (see above, § 2.6.). Such an independent style of translation and editing would be inconceivable for one who believed in the ancient authorship of the Zohar.

The Zohar is important for R. David not because it represents the teachings of R. Shimʿon bar Yoḥai and his circle but rather because it offers him a model for mystical exegesis of the Torah. This will come into sharper focus as we turn to R. David's appearance in his *Book of Mirrors.*

2.8. R. David's Method

In his own parts of the commentary R. David quotes material from the Babylonian and Jerusalem Talmuds, the *Pesiqtot, Sifrei, Bereʾshit Rabbaʾ, Va-Yiqraʾ Rabbah, Be-Midbar Rabbah, Qohelet Rabbah,* and *Tanḥumaʾ*. He refers explicitly to *Midrash Tehillim* (*MhZ* 127:23), *Tanḥumaʾ* (129:30), *Bereʾshit Rabbaʾ* (135:23), and *Be-Midbar Rabbah* (128:1). *Sefer Yeẓirah* is referred to as both *mishnah* and *haggadah.*[113]

His main kabbalistic sources are the Zohar[114] and Joseph ben Shalom Ashkenazi, a contemporary of the author.[115] R. David also draws on *Sefer ha-Bahir* (*MhZ* 15:28; 86:6), Isaac the Blind (15:28; 58:5), Azriel of Gerona (18:32; 52:31), Moses de León's Hebrew writings,[116] and Joseph of Hamadan.[117]

In the extant text of *The Book of Mirrors* R. David's first independent piece appears after more than a dozen pages of Zohar translation.[118] Several features here are characteristic of his teachings in *The Book of Mirrors.* First of all, there is clear imitation of zoharic style: the *ḥavrayyaʾ* are mentioned near the beginning of the passage (*MhZ* 14:28), and the whole discourse is attributed to R. Ḥiyya, a talmudic sage who appears frequently in the Zohar.[119] It is no accident that this teaching appears in the mouth of R. Ḥiyya. Over the next 250 pages, this figure is destined to become R. David's favorite pseudonym.[120] R. David is eager to have his alter ego accepted into the circle of *ḥavrayyaʾ*; he concludes the passage with words of praise

[112]See above; cf. Scholem's comments on Moses de León's method of citing and using the Zohar in his Hebrew writings: *Major Trends,* pp. 196-201; *Qovez ʿal Yad,* n.s. 8 (1976): 327-8.

[113]*MhZ* 14:17; 131:31; cf. 53:2.

[114]See the Index of Sources, s.v. *Zohar.* Sometimes (e.g., *MhZ* 45:28; 48:5; 49:4; 227:25) R. David introduces these teachings with the words *Ve-Zehu sod* or *Ve-ha-Sod ba-zeh.*

[115]See above, § 2.4.; below, §§ 3.2., 3.8. Cf. *MhZ* 18:19; 38:11,14 with Joseph's *Commentary on Sefer Yeẓirah,* p. 10a; *MhZ* 44:21 with *Commentary,* p. 22b; *MhZ* 252:28 with *Commentary,* p. 106b. In his other works too R. David draws on this kabbalist; see above, § 1.2.; Goldreich, *"Sefer ha-Gevul,"* pp. 78, 81, 85-6; Scholem, *Peraqim,* pp. 294, 313, 320, 322-4.

[116]See the Index of Sources, s.v. Moses de León.

[117]See Scholem, *Kabbalah,* p. 60; *Peraqim,* pp, 309, 321; Altmann, *Kiryat Sefer* 40 (1965): 408. R. David appears to borrow several phrases from him: *le-qayyem demut ha-shalshelet* (cf. *MhZ* 28:4 with *Sefer Taʿamei ha-Miẓvot,* p. 439); *le-hishtammesh be-sharviṭo shel melekh* (in a mystical sense; cf. *MhZ* 48:16; 241:9 with *Taʿamei ha-Miẓvot,* pp. 291, 293-4, 434-5); *bein ha-ʾulam ve-la-mizbeaḥ* (in a mystical sense; cf. *MhZ* 202:4 with *Taʿamei ha-Miẓvot,* p. 434). See also *MhZ* 95:25; 110:2; 260:26; and the apparatus.

[118]*MhZ* 14:26–18:8. The passage from 12:26–13:9 is an elaboration on the Zohar.

[119]E.g., Zohar 1:155b, 221b; 2:3b-4a, 14a; 3:44a.

[120]R. Ḥiyya introduces R. David's teachings nine times: *MhZ* 52:13; 60:29; 85:11; 99:18; 100:14; 109:22; 111:31; 127:28. He also introduces a Zohar translation (32:16), several *Tanḥumaʾ* passages (33:2; 102:6; 213:25), and a long quotation from R. Azriel (121:32; cf. 267:20, where the same passage is repeated in the name of R. Shimʿon). R. Shimʿon (93:2) and his son, R. Elʿazar (56:19; 86:5), also introduce R. David's teachings.

from the master, R. Shim ᶜon bar Yoḥai:

> R. Shim ᶜon said to R. Ḥiyya, "You are worthy; everything you have spoken is fine. The Ancient-of-Days will watch over you!"[121]

Having set the stage with a series of Zohar translations, R. David now adopts zoharic style. The master has given his imprimatur; R. David dives into kabbalistic exegesis. He comes back to the surface often, however: over the next one hundred pages, *The Book of Mirrors* alternates between translations of Zohar and R. David's teachings. Apparently the author still needs the support and example of R. Shim ᶜon.[122]

Returning to R. Ḥiyya's opening discourse, we note another feature that typifies R. David's method. The verse expounded by R. Ḥiyya (Qoh 9:2) is not quoted in any of the preceding Zohar translations. R. David copied it from the beginning of *Midrash Tanḥuma* ᵓ on *Parashat* ᵓ*Aḥarei Mot.* Throughout *The Book of Mirrors* he turns back to the *Tanḥuma* ᵓ, sometimes for isolated verses,[123] more often for passages of midrash.[124] He builds his commentaries on these verses and passages.[125] Usually he quotes from the section of the *Tanḥuma* ᵓ corresponding to the *parashah* that he is interpreting.[126] Often he distinguishes his mystical interpretation from the *Tanḥuma* ᵓ by introducing the former with the phrase ᵓ*Aval sod ha-davar* [127] or his favorite expression: *Ve-*ᵓ*Attah ẓarikh la-da* ᶜ*at;* [128] sometimes the interpretation is wedded to the text.[129]

As *The Book of Mirrors* proceeds, R. David gradually relies less on the *Tanḥuma* ᵓ and comments directly on verses from the Torah.[130] He occasionally connects each word in a verse with a particular *sefirah* [131] and does not hesitate to offer different interpretations of the same word, identifying it first with one *sefirah,* then with another.[132] He is especially attracted to personal names and their sefirotic correspondences.[133] In one passage he offers this view of mystical exegesis:

> All the names in the entire Torah refer to a supreme secret. If all the oceans were ink, every person a scribe, and earth and heaven sheets of parchment, it would still be impossible to write even one-thousandth of what should be written for every single verse of the Torah.[134]

[121] *MḥZ* 18:7-8; cf. Zohar 3:129b (ᵓ*Idra* ᵓ *Rabba* ᵓ*); ᵓAmar R. Shim*ᶜ*on: "Ya*ᵓ*ut hu* ᵓ *ve-*ᶜ*Attiq Yomin yifqaḥ* ᶜ*eina* ᵓ *da* ᵓ ᶜ*alakh be-sha*ᶜ*ata* ᵓ *de-tiẓterikh leih."* In *Sefer ha-Gevul* (Jerusalem MS 8° 3921), f. 31a R. David omits this sentence when translating this section of the ᵓ*Idra* ᵓ *Rabba* ᵓ*;* see Goldreich, *"Sefer ha-Gevul,"* pp. 51, 59. The phrase "Ancient-of-Days" derives from Dan 7:9 and here designates Keter; cf. *Sha*ᶜ*arei* ᵓ*Orah,* p. 211.

[122] Gradually a more independent attitude appears. In *MḥZ* 90:25, after translating Zohar for three pages, he begins his own teaching with: ᵓ*Aval ba* ᵓ*ti le-hodi*ᶜ*akha.* On 119:5-12, leading up to a translation from *Midrash ha-Ne*ᶜ*elam,* he alludes to three of his works and refers to them obliquely as *ne*ᶜ*elamim.* Later kabbalists were convinced that R. David's creations were part of *Midrash ha-Ne*ᶜ*elam;* see below, § 2.9.; cf. Scholem, *Major Trends,* p. 393, n. 104. For other examples of zoharic imitation see idem, *Kabbalah,* pp. 59-61; Tishby, *Mishnat ha-Zohar,* 1:39-40 (Introduction).

[123] *MḥZ* 14:26; 251:5. On 236:6-20 he cites one verse from the *Tanḥuma* ᵓ on *Parashat* ᶜ*Eqev,* adds R. Ḥiyya's name, and then copies two passages from *Sha*ᶜ*arei* ᵓ*Orah;* this brief mélange is all there is to R. David's commentary on the *parashah.*

[124] *MḥZ* 18:9; 22:1; 33:1; 101:4; 112:13; see Index of Sources, s.v. *Tanḥuma* ᵓ.

[125] Sometimes (e.g., *MḥZ* 186:5ff.; 187:11ff.) R. David copies out a *Tanḥuma* ᵓ passage without adding a mystical interpretation; he then proceeds to interpret verses from the *parashah.*

[126] For exceptions to this norm see *MḥZ* 34:9; 108:21; 112:13.

[127] *MḥZ* 21:6; 34:13; 108:24; cf. the zoharic expression *raza* ᵓ *de-millah.*

[128] *MḥZ* 33:15; 79:14; 271:1.

[129] *MḥZ* 20:18ff.; 24:26ff.; 251:5ff.

[130] This transition is quite apparent in *Parashat* ᵓ*Emor.*

[131] *MḥZ* 40:23; 93:2; 190:22; 223:32; cf. David ibn Zimra, *Migdal David,* p. 23c.

[132] *MḥZ* 34:20,23; 39:8,11; 52:17,22; 81:13,25; 85:19,22; 87:5,17; 110; 112-3; 117:9,11; 189:22,24; 221:6,8; 243:26,31. In these cases R. David often employs the expression *d"*ᵓ*a [davar* ᵓ*aḥer].*

[133] *MḥZ* 117:14; 224:4; 226:2-7.

[134] *MḥZ* 226:29; cf. ᵓ*Aqdamut Millin;* BT, *Shabbat* 11a.

The Book of Mirrors is punctuated with a tone of urgency, with the frequently recurring *Ve-*ᵓ*Attah ẓarikh la-da* ᶜ*at,* "You must realize...."[135] In the words of Moses de León, "Only recently has this spring of mystery begun to flow through the land." R. David is one of those who feels impelled to reveal some of the secrets: "But I will lead you into the depth of this secret...." (*MḥZ* 114:4); "But I have come to arouse your awareness *[le-*ᶜ*orerekha]* ...."[136]

The kabbalist is aware of the esoteric nature of his material and the delicacy of his role as interpreter and guide. At times he provides only hints and then says: "If you are among those who understand, a little hint is sufficient."[137] At one point he refers to the dangers of mystical search.[138] He knows "there are things grasped and attained by thought that the mouth cannot express."[139] Nevertheless, R. David is eager to transmit what he can express and what he feels permitted to reveal. His eagerness to publicize the secrets leads him, as we have seen, to cull material from a number of kabbalists. The charge of plagiarism is not relevant; it was common practice among medieval authors to borrow without mentioning the source.[140] R. David's sense of mission is not limited to his own formulations; he employs the phrase *Ve-*ᵓ*Attah ẓarikh la-da* ᶜ*at* to introduce the teachings of others too.[141] He feels free to copy their words, which flow from the same source as his, the *ma*ᶜ*ayan ha-sod* that has recently overflowed.

2.9. References to The Book of Mirrors in Kabbalistic Literature

The following list of authors who cite *The Book of Mirrors* is undoubtedly incomplete and can be supplemented once more kabbalistic works of the fourteenth-sixteenth centuries have been edited.[142]

Abraham Adrutiel, in his ᵓ*Avnei Zikkaron* (written in the first half of the fifteenth century), quotes three passages from *The Book of Mirrors,* two of which appear in the extant text.[143]

An anonymous work entitled *Pardes ha-Ḥokhmah* quotes one of the same passages.[144]

[135] *MḥZ* 12:26; 33:15; 76:26; 79:14; 81:25; 85:4; 100:21; etc. The phrase is found in numerous contemporary texts, but R. David employs it with fervor; see below.

[136] *MḥZ* 187:18; cf. 208:5; 229:23; Scholem, *Major Trends,* p. 388, n. 39. The quotation from Moses de León is from *Sefer ha-Mishqal,* p. 137: *Mi-yamim mu*ᶜ*aṭin nitpashsheṭ me-*ᶜ*inyan ha-sod ha-zeh ba-*ᵓ*areẓ* The Basle (1608) edition reads: *nitpashsheṭ ma*ᶜ*ayan ha-sod.* Cf. *Sefer ha-Mishqal,* p. 93: *Ve-Sod sitrei ha-ḥakhmah meḥayyevet be-gillui me*ᶜ*aṭ min ha-nistarot.*

[137] *MḥZ* 243:15; cf. 236:30–237:3; 272:21; below, § 3., passim; Zohar 3:105b; and the remark by the sixteenth-century kabbalist Shim ᶜon Labi, who, after transmitting a teaching on the original nature of Adam, writes: *Ve-Lo* ᵓ *ᵓukhal le-harḥiv bo ki khen ẓuvveiti* (*Ketem Paz,* p. 121b).

[138] *MḥZ* 119:5-12; cf. Moses de León's words of caution in *Shushan* ᶜ*Edut,* p. 347.

[139] *MḥZ* 181:15 (from Todros Abulafia's *Sha*ᶜ*ar ha-Razim*).

[140] See Scholem's comments in *Madda*ᶜ*ei ha-Yahadut* 2 (1927): 238, n. 8.

[141] Todros Abulafia: *MḥZ* 155:1; 156:25; 170:4; 172:9. Gikatilla: 210:14; 212:26; 230:24,30; 232:14; 262:14. Cf. *MḥZ* 174:6 with *Sha*ᶜ*ar ha-Razim* (Munich MS), f. 83a; and 170:10 with *Sha*ᶜ*ar ha-Razim,* f. 78a; here R. David deletes Abulafia's words of hesitation and inserts: *Ve-*ᵓ*Attah ẓarikh la-da* ᶜ*at.*

[142] See, e.g., Idel, *"*ᶜ*Od* ᶜ*al R. David ben Yehudah he-Ḥasid ve-ha-*ᵓ*Ari," Da*ᶜ*at* 7 (1981): 71, who notes that Ovadiah Hamon of Ẓefat draws on *The Book of Mirrors* several times in Oxford MS 1597.

[143] See Scholem, *Kiryat Sefer* 6 (1929-30): 269-70. The first passage is a discourse on the *Shemiṭṭot* (*MḥZ* 102:9–103:12; ᵓ*Avnei Zikkaron* [British Museum, Gaster MS 956], f. 50b). The others are interpretations of *Ha-Yesh bah* ᶜ*eẓ* ᵓ*im* ᵓ*ayin* (Num 13:20; not found in the extant *Book of Mirrors*) and *YHVH* ᵓ*ori ve-yish*ᶜ*i* (*MḥZ* 68:19–70:8; ᵓ*Avnei Zikkaron,* [Jerusalem MS 8° 404], ff. 76b-77b). The first passage is introduced by Adrutiel with these words: *U-Mah she-*ᵓ*ahz"l [she-*ᵓ*ameru ḥakhameinu zikhronam li-verakhah] be-Midrash ha-Ne*ᶜ*elam be-Mar*ᵓ*ot ha-Ẓove*ᵓ*ot;* the other two are also cited from *Midrash ha-Ne*ᶜ*elam,* though all three passages are R. David's creations. Adrutiel was convinced by R. David's imitations of the Zohar.

[144] *Pardes ha-Ḥokhmah* (Oxford MS 1919), f. 17a, citing *MḥZ* 68:19ff.; cf. Scholem, *Peraqim,* p. 314; Idel, *"Targumo shel R. David,"* p. 91.

Meir ibn Gabbai, in *ʿAvodat ha-Qodesh* (1568), quotes two Zohar translations from *The Book of Mirrors,* neither of which appears in the extant text.[145]

David ibn Zimra, who owned the MS later housed in the Escorial (see above, § 2.1.), quotes *The Book of Mirrors* eleven times in his *Migdal David.* All of the citations are found in the extant text.[146]

Solomon Alkabez, in his *Berit ha-Levi,* cites one Zohar translation and one of R. David's teachings from *The Book of Mirrors;* both are found in the extant text.[147]

Moses Cordovero, a student of Alkabez, refers to *The Book of Mirrors* several times in his writings, though he misnames the author.[148]

Ḥayyim Vital and his son Samuel record a Zohar translation from *The Book of Mirrors* that does not appear in the extant text; they learned of the passage from Isaac Luria (see above, n. 56).

Two anonymous kabbaistic compositions from the sixteenth or seventeenth century cite passages from *The Book of Mirrors.* One is an anthology of short kabbalistic works contained in Sassoon MS 919 that includes three selections.[149] The other is a Moroccan commentary on the liturgy, found in Sassoon MS 921, that cites one selection.[150] All of these appear in the extant text.

None of these writers mentions R. David; apparently by the middle of the fifteenth century, his name was no longer associated with the work. *The Book of Mirrors* and its Zohar translations were studied by Cordovero and Luria, but they were not aware that the author was David ben Yehudah he-Ḥasid. In adopting the pseudonym of R. Ḥiyya, he had hidden his identity too well.

[145] *ʿAvodat ha-Qodesh,* 1:11,24, citing translations of Zohar 1:50b-51a; see above, § 2.3. The first passage is introduced with these words: *U-ve-Sefer Marʾot ha-Ẓovʾot be-ʿinyan ha-yiḥud ve-huʾ mi-Midrasho shel Rashbʿi [R. Shimʿon bar Yoḥai].*

[146] *Migdal David,* p. 3a (quoting *MhZ* 101:31–102:3); 7d (68:1-18); 17d (103:27–104:24); 20c (153:9-21); 22a (102:19-22); 23b-c (112:23–113:12); 32b (1:22-8 [a Zohar translation]); 35d (132:12-9); 37a (252:9ff.); 56b (164:4-10); 65a (116:15-21). After the passage cited on p. 23b-c Ibn Zimra writes: *ʿAkʿl [ʿAd kaʾn leshon] Marʾot ha-Ẓovʾot veʾnir ʾeh she-huʾ min ha-Midrash ha-Neʿelam.*

[147] *Berit ha-Levi,* pp. 7c, 21a (quoting *MhZ* 1:13ff. [a Zohar translation]; 80:8ff.

[148] In *Shiʿur Qomah,* p. 80, he gives the author's name as R. Isaac. He refers to the work in his commentary on the Zohar (see *ʾOr ha-Ḥammah,* p. 44c) and in his *Commentary on the Song of Songs* (Jerusalem MS 4° 74), f. 94a; see Scholem, *Peraqim,* p. 325.

[149] The MS is described in *ʾOhel David,* p. 1012. One passage (*MhZ* 240:4-18) appears on p. 72, and two others (236:28–237:16; 252:2-21) on p. 49, where *The Book of Mirrors* is ascribed to Joseph Gikatilla; the editor or his source was misled by R. David's widespread use of *Shaʿarei ʾOrah.*

[150] See *ʾOhel David,* p. 895. The selection is from *MhZ* 90:25–91:23 and appears on ff. 146b-47a of the MS.

3. ASPECTS OF R. DAVID'S KABBALAH

3.1. A Name for the Infinite

ʾEin Sof, the Infinite, is referred to by R. David as *ʿIllat ha-ʿIllot, causa causarum.*[151] It is beyond the scope of human comprehension and is "the most hidden" (*MhZ* 53:20; 224:19). The Infinite must include the entire universe: R. David applies to it the midrashic statement "He includes the world; the world does not include Him."[152] The ten *sefirot,* which flow out of the Infinite, remain united with it "because that which is emanated is not separate from the Emanator."[153]

The Infinite cannot be described or named; some kabbalists held the view that *ʾEin Sof* is not mentioned or even alluded to in the Bible.[154] R. David, however, identifies certain words and names in the Torah as referring to *ʿIllat ha-ʿIllot* (*MhZ* 53:19; 84:2; 87:24). In one passage (227:15-23) he discusses the difference between the Infinite and the ten *sefirot:*

> *"Ben Menasheh"* (Num 27:1) alludes to *ʿIllat ha-ʿIllot,* who is called Menasheh. Why is *ʿIllat ha-ʿIllot* called Menasheh? Because He is a place to which forgetting and oblivion *[nishshayon]* pertain, as in the expression "For God has made me forget" *[ki nashshani ʾelohim]* (Gen 41:51).
>
> Why? Because concerning all the levels and sources (the *sefirot*), one should search for their reality from the depth of Supernal Wisdom. From there it is possible to understand one thing from another.[155] However, concerning *ʿIllat ha-ʿIllot,* there are no aspects (lit., "sides") anywhere to search, to probe; nothing can be known of Him; for He is hidden and concealed in the mystery of Absolute Nothingness.[156]
>
> Therefore forgetting pertains to Him, as regards comprehension of this place. So open your eyes and see this great and awesome secret. Happy is he whose eyes shine from this secret, in this world and the world that is coming.

The Infinite cannot be comprehended; it is inaccessible to the human mind. The language is cryptic, however. Why the word "forgetting"? What is forgotten? A lack of knowledge is different than forgetting. What is the great and awesome secret that enlightens the adept? Is it simply recognizing that there are limits beyond which human knowledge cannot advance?

Perhaps R. David is indicating a more profound truth. The *sefirot* are stages of contemplative ascent; each of them serves as an object and focus of mystical search. In tracing the reality of each *sefirah,* the mystic uncovers layers of being within himself and throughout the

[151] *MhZ* 44:26. The phrase entered medieval Hebrew through the translations of Judah ibn Tibbon; see, e.g., *Ḥovot ha-Levavot, Shaʿar ha-Yiḥud,* chap. 2. R. Abraham ben David and other Provençal kabbalists employ it, as does the author of *Raʿaya Meheimnaʾ* and *Tiqqunei Zohar,* though the Zohar itself avoids it; see Scholem, *Ursprung,* pp. 187, 197; Tishby, *Mishnat ha-Zohar,* 1:100,112; cf. Moses de León, *Shushan ʿEdut,* p. 337; Zohar 1:72b. R. David may have picked up the phrase from Joseph ben Shalom Ashkenazi; cf. the latter's *Commentary on Sefer Yeẓirah,* pp. 53, 55.

[152] *Bereshit Rabbaʾ* 68:9, pp. 777-8; *MhZ* 124:28.

[153] *MhZ* 131:4; cf. Ramban's *Commentary* on Num 11:17: *ʾAẓilut be-khol maqom leshon ʿiqquv.*

[154] See the statement by the anonymous author of *Maʿarekhet ha-ʾElohut,* p. 82b: *Ve-Daʿ ki ha-ʾein sof ʾasher ʿakharnu ʾeinennu ramuz loʾ vaʾtorah ve-loʾ vaʾnevi ʾim ve-loʾ vaʾketuvim ve-loʾ veʾdivrei rzʿl, ʾakh qibbelu vo vaʿalei haʿavodah qeẓat remez.*

[155] *Mevinin davar mi-tokh davar.* In BT, *Ḥagigah* 14a this kind of understanding defines a *navon;* cf. *Shabbat* 31a. Isaac the Blind (ca. 1160-1235) alters the wording to *hitbonenut davar mi-tokh davar* in describing contemplative vision of the *sefirot;* see his *Commentary on Sefer Yeẓirah* (appendix to Scholem, *Ha-Qabbalah be-Provans*), p. 5. Azriel of Gerona employs a similar phrase in his *Shaʿar ha-Kavvanah;* see Scholem, "Der Begriff der Kawwana in der alten Kabbala," *MGWJ* 78 (1934): 511-2; *Ursprung,* pp. 368-71. Gikatilla employs the phrase in the closing lines of *Shaʿarei ʾOrah* (p. 197). In all these instances *davar* implies *sefirah;* see *Ursprung,* pp. 233, 388; Tishby, ed., *Perush haʾAggadot leʾRabbi ʿAzriʾel,* pp. 35, 107, 110 (hereafter cited as *Perush haʾAggadot*); *MhZ* 119:22.

[156] *Be-Sod haʾayin ve-haʾefes;* cf. *MhZ* 44:27. On the concept of *ʾayin* see Scholem, *Ursprung,* p. 178; *Major Trends,* pp. 217-9; *Kabbalah,* pp. 94-5; *Ueber einige Grundbegriffe des Judentums,* pp. 53-89 (hereafter cited as *Grundbegriffe*).

cosmos. This is the knowledge that the kabbalist strives for, supernal wisdom. However, there is a higher level, a deeper realm, beyond this step-by-step approach. At the ultimate stage the kabbalist no longer understands one thing from another. Discursive thought, with all its distinctions and connections, is annihilated;[157] the term knowledge no longer applies.[158] Here the mystic stands at the mouth of the abyss and confronts absolute nothingness, the stark swirl of being. Overwhelmed, he forgets everything finite and specific, including his ego. Oblivion is the only word that pertains.[159]

The kabbalist returns to the finite. His experience cannot be expressed, communicated, or fully recalled. In this sense too "forgettting pertains to Him, as regards comprehension of this place." Nevertheless his eyes shine from the secret; he has caught a glimpse of the Infinite.

3.2. ʿIllat ha-ʿIllot and Keter

The relationship between *ʾEin Sof* and *Keter* was a controversial topic among kabbalists of the late thirteenth and early fourteenth centuries. Some identified the two, while others held that *Keter* was a distinct *sefirah* emanated from *ʾEin Sof.*[160] In the Zohar *ʾEin Sof* and *Keter* are not identical; yet unlike the other *sefirot, Keter* is never described as emanating from *ʾEin Sof. Keter* and *ʾEin Sof* are coeternal.

In R. David's scheme *ʿIllat ha-ʿIllot* is beyond *Keter.*[161] However, they are described together as "hidden and secret" (*MhZ* 224:26), as the "two depths" (*MhZ* 53:19); they stand over against the lower *sefirot* as kings and elders (*MhZ* 23:15; 258:3). Twice in *The Book of Mirrors* R. David says of these two realms: "There is no difference between the cause and that which is caused except that one is the cause and other, caused. He who is enlightened *[ha-maskil]*[162] will understand and hold his silence before God."[163] The primal cause is by definition prior to *Keter;* yet the two realms are otherwise identical. *Keter* is the aspect of the Infinite that reveals itself. It "causes its goodness and love to flow out from *ʿIllat ha-ʿIllot,* from the channel of the secret, hidden pool" (*MhZ* 114:13). *ʿIllat ha-ʿIllot* is the hidden root of emanation; *Keter,* the subtle beginnings of growth. *Keter* "is bound in the bond of *ʿIllat ha-ʿIllot,* for there is no separation or division there; all is completely whole" (*MhZ* 98:1). *Keter,* in fact, shares in the designation *ʾEin Sof* when the flow of emanation is described.[164]

[157] Azriel speaks of the annihilation of thought *(ʾafisatah)* that occurs at the highest levels of contemplation. He calls *Keter: ʾafisat ha-maḥshavah;* see *Perush ha-ʾAggadot,* pp. 40, 116; Scholem, *Teʿudah ḥadashah le-toledot reʾshit ha-qabbalah," Sefer Bialik,* p. 160; idem, *Reʾshit ha-Qabbalah,* pp. 116-7. Moses de León employs the phrase in *Shushan ʿEdut,* p. 334; cf. *MhZ* 279:6-8.

[158] Isaac the Blind says that the essence of being cannot be known, only imbibed; see Scholem, *Ursprung,* pp. 246-7; and Isaac's *Commentary on Sefer Yeẓirah,* p. 1: *Ve-Hen havayot penimiyyot ve-daqqot, ʾein beriyyah yekholah le-hitbonen ʾella ʾ ha-yoneq mimmennah she-huʾ derekh hitbonenut derekh yeniqato ve-loʾ derekh yediʿah.*

[159] Cf. the statement by the ninth-century Sufi Abu Yazid al-Bistami: "When He brought me to the brink of divine unity, I divorced myself and betook myself to my Lord, calling upon Him to help me. 'Master,' I cried, 'I beseech Thee as one to whom nothing else remains.' When He recognized the sincerity of my prayer and how I had despaired of myself, the first token that came to me proving that He had answered this prayer was that He caused me to forget myself utterly and to forget all creatures and dominions" (al Sahlaji, *Kitab al-Nur* [ed. Badawi], p. 119; translated in Arthur J. Arberry, *Revelation and Reason in Islam* [London, 1957], p. 96). On the doctrine of *fanaʾ,* developed by Abu Yazid, see Annemarie Schimmel, *Mystical Dimensions of Islam,* pp. 47-8, 142-5.

[160] See Tishby, *Mishnat ha-Zohar,* 1:107-11; Scholem, *Kabbalah,* p. 51.

[161] *MhZ* 235:4-7; cf. *Sefer ha-Gevul,* f. 27b: *Keter ʿelyon she-huʾ neʾezal me-ʿillat ha-ʿillot.* Cf. Joseph ben Shalom Ashkenazi, *Commentary on Sefer Yeẓirah,* p. 55; Goldreich, *"Sefer ha-Gevul,"* p. 86.

[162] Cf. Daniel 12:3; *Bahir,* § 139 (Scholem, *Das Buch Bahir,* § 95; idem, *Ursprung,* p. 172); Zohar 1:15a; 2:2a,23a.

[163] *MhZ* 80:11; cf. 131:15; 224:19; Joseph ben Shalom Ashkenazi, *Commentary on Sefer Yeẓirah,* 2c; 28b.

[164] *MhZ* 129:3,11; 131:8; cf. Gikatilla, *Shaʿarei ʾOrah,* p. 63; Goldreich, *"Sefer ha-Gevul,"* pp. 86-8.

3.3. The Ten Ẓaḥẓaḥot

The first hints of emanation appear within *Keter;* on this most Spanish kabbalists agree (see, e.g., Zohar 1:15a). R. David holds a theory concerning these primordial stages that is barely mentioned before him and that reappears in different form in fifteenth-and-sixteenth-century Kabbalah. This is the doctrine of the ten *ẓaḥẓaḥot,* dazzling lights that precede the emanation of the *sefirot.*

It is difficult to ascertain from whom R. David acquired this theory. His formulations on the ten *ẓaḥẓaḥot* are usually brief and obscure. A similar theory may be referred to by Isaac the Blind in his *Commentary on Sefer Yeẓirah* (p. 3):

> *Ve-ha-Devarim yesh lahen middot ve-shiʿur*
> *ʾukh ha-maḥshavah ʾein lah shiʿur*
> *u-lekhakh ḥolekhot be-ʿeser ʿeser*
> *lefikhakh min ha-daqqot ha-reshumot*
> *kiʿ ʿeser me-ʿeser*
> *daqqot mi-penimiyyut ha-daqqot.*

In his analysis of this passage, Scholem wonders whether Isaac is referring to a secret decade within *Maḥshavah (Keter)* that represents a prior stage of emanation.[165]

In a responsum written in Provence shortly after Isaac's commentary, though attributed to Hai Gaon, it is stated that above all the *sefirot* there exist three hidden lights: *ʾor penimi qadmon, ʾor mezuḥẓaḥ,* and *ʾor ẓaḥ.* These constitute one essence and precede the emanation of the *sefirot.*[166]

In the extant *Book of Mirrors* R. David refers to the ten *ẓaḥẓaḥot* eleven times. Two of the references consist of no more than the phrase itself and a proof text from Isaiah 58:11: *Ve-Hishiʿa be-ẓaḥẓaḥot nafshekha* (*MhZ* 24:31; 68:12). Several of the other passages are also cryptic. By fitting the pieces together, we can construct a coherent picture of R. David's speculation.[167]

The ten *ẓaḥẓaḥot* are parallel to the ten *sefirot:*

> *"ʿAsser teʿasser"* (Deut 14:22). Why two times [the root *ʿsr*]? Because here lies a deep, hidden secret that the mouth cannot speak nor the ear hear. You already know that *ʿasser* alludes to the ten lower *[sefirot].* Until here I have permission to explain. If you are one of the enlightened, you will understand this great secret, utilizing your intellect to its fullest; you will surely not let it out of your mouth.... [*MhZ* 236:29–237:3]

The ten *sefirot* are lower than the ten *ẓaḥẓaḥot,* which in another passage are called "ten upper *sefirot*" (*MhZ* 100:18). The ten *ẓaḥẓaḥot* are located in *Keter* and are said to belong to it. As opposed to the lower *sefirot,* "You cannot comprehend anything about the ten *sefirot* of *Keter ʿElyon*" (*MhZ* 252:16).

The role of the ten *ẓaḥẓaḥot* is clarified in another passage:

> "God's words are pure words" (Ps 12:7). The secret is that these are the ten statements by which the world was created. These statements are ten inner, hidden levels, namely, ten *ẓaḥẓaḥot* expanding within *Keter ʿElyon.*... By these ten statements all existence was created. Everything that emanates from *Keter ʿElyon* and below is drawn forth and emerges from these ten springs. Therefore it is written: "God's words are pure words." [*MhZ* 81:4-11]

The ten *ẓaḥẓaḥot* are the source of emanation within *Keter;* they give rise to the *sefirot* and then to all created being.

[165] *Ursprung,* pp. 240-3.

[166] The responsum is translated and discussed by Scholem in *Ursprung,* pp. 308-14; cf. idem, *Kabbalah,* pp. 95-6. R. David copies several lines of it as part of his selection from Todros Abulafia's *Shaʿar ha-Razim: MhZ* 170:15.

[167] Moshe Idel has published a responsum by R. David that sheds more light on the theory and indicates the anthropomorphic structure of the *ẓaḥẓaḥot;* see his *"Demut ha-ʾadam she-meʿal ha-sefirot," Daʿat* 4 (1980): 41-55.

The theory of the ten *ẓaḥẓaḥot* was debated in fifteenth-and-sixteenth-century Kabbalah.[168] In Cordovero's system it was supplanted by the doctrine of three *ẓaḥẓaḥot,* which exist within *ʾEin Sof.* [169] Moshe Idel has suggested that R. David's formulation contributed to Luria's conception of *ʾAdam Qadmon.* [170]

Why is R. David so secretive about the ten *ẓaḥẓaḥot?* There are a number of factors involved. Since the theory describes the subtle beginnings of emanation, he probably felt that it was too delicate to expose. As he often writes in *The Book of Mirrors: Kevod ʾelohim haster davar* (Prov 25:2).[171] There are few explicit references to the ten *ẓaḥẓaḥot* in this period;[172] R. David may have imposed self-censorship in order to avoid criticism. Finally, his own contemplative vision was inseparable from his theorizing; he would have been hesitant to publish the intimate details of his mystical experience.[173] Striving to discover the roots of emanation, R. David was dazzled by ten flashes. He connected his experience to, or was guided to it by, Isaiah 58:11, which now meant: "He will refresh your soul with *ẓaḥẓaḥot.* "

3.4. Keter as Maḥshavah

Keter is the vessel through which all emanation proceeds. R. David calls it by many names: the spring of the stream, the spring of the highest river, the highest pool, the highest river whose waters never cease.[174] He also applies to it the more standard kabbalistic expressions Will and Nothingness.[175] His favorite designation of *Keter* is *ʿolam ha-maḥshavah,* "the world of thought."[176] The variations include: the deep thought, the high secret of thought, the thought of the hidden, and the quality of thought.[177]

This designation has a history. In *Sefer ha-Bahir,* edited in Provence in the late twelfth century, *Maḥshavah* is the name for *Keter.* [178] Isaac the Blind adopted this view,[179] but as Kabbalah spread from Provence to Spain, a change occurred. Certain kabbalists of the Gerona school, among them R. Azriel, applied the designation *Maḥshavah* to the second *sefirah: Ḥokhmah.* [180] For them, *Raẓon* (Will) occupied prime position. The prominence accorded the

[168]Judah Ḥayyat, in his commentary on *Maʿarekhet ha-ʾElohut,* speaks of ten *ziḥẓuḥim* within *ʾEin Sof* and three within *Keter;* see *Maʿarekhet ha-ʾElohut,* pp. 44-5. Elḥanan ha-Levi, an Italian kabbalist living at the turn of the sixteenth century, follows Ḥayyat's view; see Gottlieb, *Meḥqarim,* pp. 397-476. Both of these kabbalists identify the ten "upper *sefirot* " with *ʾAdam de-ʾAẓilut;* cf. David ibn Zimra, *Migdal David,* p. 37a, who quotes from *The Book of Mirrors* (see above, § 2.9.). The entire theory is criticized by R. Isaac mar Ḥayyim; see Yael Nadav, *"ʾIggeret ha-mequbbal R. Yiẓḥaq mar Ḥayyim ʿal torat ha-ẓaḥẓaḥot," Tarbiẓ* 26 (1957): 440-58.

[169]Moses Cordovero, *Pardes Rimmonim, Shaʿar ha-Ẓaḥẓaḥot,* Chap. 7; see Joseph Ben-Shlomo, *Torat haʾElohut shel R. Mosheh Cordovero,* pp. 174-87.

[170]See Idel, *"Demut ha-ʾadam she-meʿal ha-sefirot,"* pp. 48-9; cf. idem, *"ʿOd ʿal R. David ben Yehudah he-Ḥasid ve-ha-ʾAri."*

[171]See the Index of Sources, ad loc.; cf. above, § 2.8.; and *MhẔ* 237:2: *ʿAd hennah yesh li reshut le-faresh.*

[172]See Idel, *"Demut ha-ʾadam she-me-ʿal ha-sefirot";* cf. Zohar 1:65a; 2:210b; Liebes, *"Peraqim be-Millon Sefer ha-Zohar,"* pp. 175, 320.

[173]In his *Commentary on the Merkavah* (ed. Scholem, *Tarbiẓ* 2 [1931]: 203) Isaac ben Jacob ha-Kohen offers a reference to the thirty-two paths of wisdom and then explains why he will say no more; the reasons suggested above are spelled out: *Ve-ʾAl teqavveh yoter mimmenni le-farsem ve-li-khtov u-le-gallot bi-khetivah ki huʾ khe-noten ʾeẓbaʿ ba-ʿayin, zulati peh ʾel peh she-loʾ yiheyeh ka-mataraḥ la-ḥeẓ le-khol yavoʾ, ki khamah she-ʿamelu khol ḥasidei ʿolam kol yemeihem ʾein raʾui le-khotevo ve-firsum be-yadayim.*

[174]*MhẔ* 16:28; 34:17; 36:24; 58:23; 59:5,7; 74:29.

[175]*MhẔ* 61:24; 65:18; 93:11; see above, n. 156. *Keter* is also called *loʾ* (259:17; 260:32) because He cannot be comprehended.

[176]*MhẔ* 28:28; 38:7; 77:11; 93:12; etc.; cf. Zohar 3:220b.

[177]*MhẔ* 15:28; 34:13; 39:28; 40:9; 44:26; 45:11; 51:25.

[178]*Sefer ha-Bahir,* § 70 (Scholem, *Das Buch Bahir,* § 48; cf. idem, *Ursprung,* pp. 112-6).

[179]Scholem, *Ursprung,* pp. 238-43.

[180]See Azriel, *Perush ha-ʾAggadot,* p. 81; and index, s.v. *maḥshavah;* cf. p. 93: *Ve-ha-Maḥshavah khe-marʾah she-ha-roʾeh vah roʾeh ẓurato ve-tokhah ve-savur she-hem shetei ẓurot ve-ʾeinan ʾellaʾ ʾaḥat.*

volitional character of the Divine helped kabbalists harmonize the Plotinian conception of an infinite One (corresponding to *ʾEin Sof*) with traditional Jewish monotheism. Gabirol's doctrine of the Will may have influenced them.[181]

Most kabbalists of the thirteenth and fourteenth centuries accepted this new nomenclature. The Zohar too identifies *Keter* as Will, though there is some intertwining of will and thought.[182] R. David, though, clearly posits *Maḥshavah* at the top of the sefirotic ladder. He sets up the following analogy between *Keter* and human thought:

> Since He *[Keter]* is secret and hidden from comprehension, He is called *Maḥshavah,* like the *maḥshavah* that is secret and hidden in the human being and that no one can see or describe as [one can describe] the other qualities. Rather she, namely, the *maḥshavah,* sees everything that exists and is herself not seen. Similarly, *Keter ʿElyon* sees, observes, and looks at everything that exists, while He himself is neither seen nor comprehended by any creature in the world. Therefore He is called *Maḥshavah.* Do not read [the word as] *maḥshavah,* but rather: *moaḥ she-bah,* the holy brain that is inside *Keter ʿElyon,* sitting in a clear, pure aura that cannot be comprehended by intellect or idea.[183]

3.5. The Personification of Keter

In the Zohar, the crystallization of thirteenth-century Kabbalah, *Keter* is abstract and depersonalized. Nothing can be predicated of this *sefirah;* it acts on no object.[184] Most of the Zohar's descriptions of *Keter* are vague and ethereal, e.g., "the luster on high," "the subtle aura on high that is not known" (Zohar 1:15a; 3:2a). Only in the *ʾIdrot* of the Zohar, which abound in bold anthropomorphisms, is *Keter* described more directly and concretely. *Keter* and *ʾEin Sof* together comprise *ʿAttiqa ʾ Qaddisha ʾ,* the Holy Ancient One. Even in these sections, however, the aloofness and absolute otherness of *Keter* are conveyed by style and setting.[185]

R. David often describes *Keter* as hidden and unknowable; the name *Maḥshavah* affirms the abstract quality of this *sefirah.* [186] Yet the author also personifies *Keter:*

> You must realize: 'high priest' (Lev 21:10) alludes to *Keter ʿElyon,* who is called High Priest because He is priest and lord over all the levels...,for He annoints all the lower priests with the annointing oil that flows from the spring of the stream. [*MhẔ* 81:25-7]

[181]Scholem, *"ʿIqvotav shel Gabirol ba-qabbalah," Meʾassef Soferei ʾEreẓ Yisraʾel,* pp. 160-78; idem, *Grundbegriffe,* pp. 9-52 (on Gabirol see p. 19); idem, *Kabbalah,* pp. 91-4.

[182]Scholem, *Grundbegriffe,* pp. 47-51; Tishby, *Mishnat ha-Zohar,* 1:132. Gikatilla applies both Will and Thought to *Ḥokhmah;* see *Shaʿarei ʾOrah,* pp. 188, 190. Moses de León equates *Maḥshavah* and *Ḥokhmah* in his *Shushan ʿEdut,* p. 375.

[183]*MhẔ* 38:15-22; cf. 171:29 *(Shaʿar ha-Razim).* The final expression is an expansion of: *ʾavir she-ʾeino nitpas (Sefer Yeẓirah* 2:6). Azriel uses the phrase to refer to *Keter;* see *Perush ha-ʾAggadot,* p. 107. The Zohar renders it: *ʾawira ʾ ʿila ʾah deqiq de-laʾ yediʿa* (3:2a). Moses de León also employs it in his Hebrew writings; see Altmann, *Studies in Religious Philosophy and Mysticism,* p. 174 (hereafter cited as *Studies*).

[184]See Tishby, *Mishnat ha-Zohar,* 1:132.

[185]Ibid., 1:110-1. R. David's *Sefer ha-Gevul* is based on the *ʾIdra ʾ Rabba ʾ;* see above, § 1.2. In *The Book of Mirrors* traces of the *ʾIdra ʾ* appear; see the Index of Sources, and cf. Zohar 3:128b *(ʾIdra ʾ Rabba ʾ)* with *MhẔ* 15:16; 50:12; 74:3; 221:19.

[186]See *MhẔ* 208:6, where R. David adds the words *be-ʿomek ha-maḥshavah* to Gikatilla's description of *Keter: Ha ʾ nisteret ve-neʿelemet.*

Keter is "master of the levels" (*MhZ* 234:17), in charge of the *sefirot.*

"How can one pursue a thousand?" (Deut 32:30).

This means that the One, *Keter ʿElyon,* runs after a thousand levels emanated from Him[187] and warns and urges them concerning the *miẓvot* of the Torah, saying, for example: "Justice, justice shall you pursue" (Deut 16:20). Thus the Quality of One *[Keter]* is like a rabbi running after his students, urging them on, to sharpen and stimulate their minds, so that they will understand wisdom.[188]

R. David does not limit his personifications of *Keter* to descriptions involving the other *sefirot. Keter* "made and created everything that exists" (*MhZ* 259:11); "He is our God; He created us and all the worlds" (*MhZ* 188:12). Sometimes *Keter* is identified simply as *ʾEl* or the Holy One, blessed be He.[189] He is also called *Ya ʿaqov Sava ʾ, Yisra ʾel Sava ʾ,* and *Mosheh Sava ʾ.*[190]

By describing *Keter* as the God of Creation and the Holy One, blessed be He, R. David includes the highest realm of the *sefirot* within the framework of tradition. This is a typical kabbalistic response to the conflict between the God of Plotinus and the God of the Bible (cf. above, § 3.4.). *Keter* is hidden in the depth of Thought, yet responsive to human prayer: "We ask for water on these days *[Sukkot]* so that the Holy One, blessed be He, *Keter ʿElyon,* will pour out His fountains to us limitlessly" (*MhZ* 96:15-6).

3.6. Keter and Malkhut

The personification of *Keter* finds expression in another role: its direct relationship with *Malkhut.* This relationship highlights the dynamic nature of the *sefirot.*

Malkhut is described as a loyal subject of Her God:

Keneset Yisra ʾel [Malkhut] does not accept upon Herself any of the powers of the outside forces [*ha-ḥiẓoniyyot,* i.e., the demonic realm] but rather *Keter ʿElyon.* She bows down to Him and accepts Him as God. [*MhZ* 40:2-4]

Malkhut is the laborer; *Keter,* the *baʿal ha-bayit* (*MhZ* 77:17). She is subservient to Him yet thereby receives the flow of emanation: "She includes everything[191] and receives from the All, the quality of deep Thought *[Keter].* "[192] This flow is the source of *Malkhut*'s dominion over the lower worlds: "When She receives from the *ʾAlef* on high, She reigns and rules over all the levels beneath Her."[193]

Keter and *Malkhut* are "the upper eye" and "the lower eye."[194] One is *huʾ;* the other, *we-huʾ* (*MhZ* 234:27-8). The similarity in names inidicates a close relationship, as demonstrated in the following passage:

"*ʿAṭarot....*" (Num 32:3)

You must realize: *ʿAṭarot* alludes to two crowns: the upper crown and the lower crown. For just as He is called *Keter ʿElyon,* so *Malkhut* is called *ʿAṭeret,* which means "crown"....When *ʿAṭeret Yisra ʾel* joins Herself with *Keter ʿElyon* and rises up to *ʾEin Sof,* they are called *ʿAṭarot.*[195]

The depiction of the *hieros gamos* is a striking feature of the Zohar.[196] Scholem notes that its appearance represents a reemergence of myth within Judaism.[197] Under the proper conditions, *Tifʾeret,* the masculine aspect of God, and *Malkhut,* the feminine, unite; their union provides blessing and harmony to all the lower worlds (see, e.g., Zohar 3:214b).

R. David adopts this view and in several places (e.g., *MhZ* 189:20; 241:26) speaks of the joining of these two *sefirot.* However, in other passages it appears that *Tifʾeret* is not so much partner of *Malkhut* as Her channel, conducting the flow from above: "*Tifʾeret* conducts the flows and the various types of emanation to the Queen" (*MhZ* 238:31).

The Holy One, blessed be He *[Tifʾeret]* prays before *Keter ʿElyon* and *ʿIllat ha-ʿIllot*[198] and draws the abundant flow from the depth of the spring, *Keter ʿElyon,* to *Keneset Yisra ʾel [Malkhut].* Thus *Keneset Yisra ʾel* is blessed through Him . [*MhZ* 110:4-6]

The source of the flow is in *Keter; Tifʾeret,* representing Him, transmits the flow and brings about the union. Once R. David says that *Keter* himself marries *Malkhut:*

"He *[ve-huʾ]* shall marry a woman in her virginity" (Lev 21:13)....

But according to the way of truth, *ve-huʾ,* that is, *Keter ʿElyon,* who is called *Huʾ*...."A woman in her virginity" alludes to the *Maṭronita ʾ.* [*MhZ* 87:28-32]

It is a sin to break the connection between *Keter* and *Malkhut* (*MhZ* 243:28-30). The downward flow of emanation creates a path that can be climbed through contemplation of the *sefirot:* "By means of *Zoʾt, Keneset Yisrael,* one can ascend and probe the reality of the Intellect, *Keter ʿElyon*" (*MhZ* 45:6-7).

3.7. The Independent Aspect of Malkhut

The concept of *Malkhut,* or *Shekhinah,* is one of the most significant ideas of the Kabbalah.[199] The notion of a feminine aspect of God, formulated by the Jewish mystics of the twelfth and thirteenth centuries, became a keystone of all kabbalistic thought and had a profound effect on the Jewish masses from the fourteenth century on.

According to the Zohar, which abounds in images of *Shekhinah,* this *sefirah* "has nothing at all of Her own."[200] Yet because of this quality, She receives and reflects the other *sefirot:*

[187] The decade of *sefirot* is sometimes squared or cubed by R. David and others; cf. *MhZ* 68:10; 101:8; 186:19; 272:20; Zohar 1:209b; 2:200a.

[188] *MhZ* 260:21-4. This novel description of the *yeshivah shel maʿlah* is part of R. David's commentary on *Parashat Haʾazinu,* which abounds in imaginative interpretations. In ll. 25-6 R. David concludes that the *sefirot* themselves perform the *miẓvot;* cf. Scholem, *Kabbalah,* p. 102.

[189] *MhZ* 96:15; 116:5; 221:15. The Zohar refers to *Tifʾeret,* not *Keter,* as the Holy One, blessed be He.

[190] *MhZ* 82:31; 206:9,15; 210:5. The Midrash applies the name *Yisraʾel Savaʾ* to Jacob; see *Bereʾshit Rabbaʾ* 68:11, p. 784, and Theodor's note; Louis Ginzberg, *Legends of the Jews,* 5:276, n. 35. In the Zohar *Yisraʾel Savaʾ* refers to *Tifʾeret;* see Zohar 1:233a; 2:216a; 3:119b.

[191] *Hiʾ kholelet ha-kol;* cf. *Bahir,* § 156 (Scholem, *Das Buch Bahir,* § 104); idem, *Von der mystishcen Gestalt der Gottheit,* p. 166. The phrase *ha-kallah ha-kelulah min ha-kol* appears often in thirteenth-century Kabbalah.

[192] *MhZ* 15:6-7. In earlier kabbalistic literature *kol* refers not to *Keter* but to *Yesod,* situated directly above *Malkhut;* see *Bahir,* § 22 (Scholem, *Das Buch Bahir,* § 14); Azriel, *Perush ha-ʾAggadot,* p. 57. Gikatilla (*Shaʿarei ʾOrah,* p. 57) and the Zohar follow this tradition. The identification is often connected with 1 Chr 29:11. By substituting *Keter* for *Yesod,* R. David highlights the direct relationship between the first and last *sefirot.*

[193] *MhZ* 225:28-30. *ʾAlef* symbolizes *Keter* and *Maḥshavah* in the *Bahir;* see, e.g., § 70 (Scholem, *Das Buch Bahir,* § 48); cf. *MhZ* 58:10.

[194] *MhZ* 188:21. On the open eye of *Keter* see 207:23-4; 212:9; 245:10; 259:27-30; 271:32; Zohar 3:129b-130a (*ʾIdra ʾ Rabba ʾ*).

[195] *MhZ* 228:18-20;29-30. The complete union of the two *sefirot* ushers in the Messiah; see the middle section of the passage (ll. 20-9), deleted in the translation above. This middle section is copied from Gikatilla's *Shaʿarei ʾOrah,* p. 102, where the subject is the union of *Tifʾeret* and *Malkhut.* R. David employs the material to demonstrate the union of *Keter* and *Malkhut;* cf. *MhZ* 113:21-4.

[196] In the *Bahir, Shekhinah* is primarily God's daughter; see Scholem, *Von der mystischen Gestalt der Gottheit,* p. 164: "Zu dieser Symbolik *[hieros gamos]* ist es noch nicht wieder vorgestossen, oder soll ich sagen: zurückgekehrt!?"

[197] Ibid., pp. 164, 177; idem, *Major Trends,* pp. 225-30; idem, *On the Kabbalah and Its Symbolism,* pp. 104-5.

[198] The idea that the *sefirot* pray to God is also expressed by Joseph ben Shalom Ashkenazi; see Scholem, *Kabbalah,* p. 102; cf. above, n. 188.

[199] On the evolution of the concept see Scholem, *Von der mystischen Gestalt der Gottheit,* pp. 135-91 (*Pirqei Yesod be-Havanat ha-Qabbalah u-Semaleha,* trans. Joseph Ben-Shlomo, pp. 259-307).

[200] *Leit lah mi-garmah kelum* (Zohar 1:181a; cf. 2:218b). The phrase derives from medieval astronomers' description of the moon; see Scholem, *Qoveẓ ʿal Yad,* n.s. 8 (1976): 338, 381.

She includes everything (see above, n. 191). When bestowing blessing upon the world, She "is called masculine, like the male who provides blessings for the female."[201] From the perspective of the lower worlds, She is a powerful governess; from a higher perspective, She is simply transmitting divine blessing or chastisement.[202]

R. David too says that *Shekhinah* "has nothing at all of Her own" (*MhZ* 77:18). All the lights and colors of the upper *sefirot* are reflected in Her (an image to which the title of the book alludes; see above, § 2.4.). R. David, though, emphasizes the active element within *Shekhinah* and stresses the independent aspect of Her nature. This is apparent in his first original piece of writing in the extant *Book of Mirrors,* an elaboration on a Zohar passage:

> "....This is why we say [in *Ne ʿilah* on *Yom Kippur*] "Seal"; "Seal us." Because *ʿAṭeret [Malkhut]* ascends to the Palace of the King *[Binah],* who brings out the documents to be sealed. Then She *[Malkhut]* receives the documents and brings them down with Her and seals them for life, namely, the righteous, and the wicked for death. That is why we pray, "Seal for life." We are praying before *ʿAṭeret,* who is *Ne ʿilah,* that She seal us for life.
>
> A parable. To what may this be compared? To a king who came to sign decrees against his subjects, imposing burdensome taxes upon them because they had rebelled against him. The king's viceroy pleaded for the subjects, asking that the king lighten his decrees. Finally he [the viceroy] took the decrees from his hand and sealed them with the royal signet ring. The secret is: "...and [that which is] sealed with the king's ring cannot be reversed" (Esth 8:8). Enough for one who understands![203]

Malkhut, who is also *Keneset Yisra ʾel,* the mystical embodiment of the community of Israel, pleads for Her people before the King. As the crucial hour draws near, She takes matters into Her own hands and independently insures Israel's well-being.

The power of life and death are in Her hands (*MhZ* 261:13-5). "She is the judge who sits at the royal gates" (*MhZ* 34:23-4). "She is in charge of all the punishments of the King on high and inflicts all blows and plagues on the world."[204]

Basically, *Malkhut* does not act on Her own; She expresses and interprets divine thought:

> "Who knows the interpretation of a thing?" (Qoh 8:1).
>
> The quality of *ʿAṭeret* interprets the meaning of the depth of Thought *[Keter]* before it is actualized....This is the secret meaning of "the interpretation of a thing." [*MhZ* 205:16-8]

Malkhut is the medium for expressing what has arisen in the depth of *Maḥshavah.* The primal thought emanated by *Keter* is incommunicable in itself; it is nothing but an unspoken *ʾalef.*[205] *Malkhut* interprets this flowing essence as it moves toward actualization; She spells it out to the lower worlds. It is at this point that Her independent quality comes into play.

R. David conveys this creative aspect of *Malkhut* with two images: one, his own formulation; the other, an elaboration of a zoharic expression.

> "Do not boast of tomorrow, for you do not know what a day may bring forth" (Prov 27:1).
>
> Indeed, what a day may bring forth. That well-known day, *Keneset Yisra ʾel,* one of the seven days of the week produced by Him[206] during the six days of Creation. That divine quality receives the decree from world of Thought *[Keter]* to determine the decree according to the supreme judgment, and She can alter that decree for good or evil, as She desires. This is the secret meaning of: "*YHVH* repented of the evil" (Exod 32:14) and similarly, "His heart was saddened" (Gen 6:6). All this refers to the quality of *Malkhut,* who is called Secret of the Possible *[Sod ha-ʾEfshar].*[207] She gives birth to whatever She wishes to bring down[208] to the world. Therefore it says, "for you do not know what a day may bring forth." Indeed![209]

Shekhinah is the field of all possibilities. Spanning the upper and lower worlds, She translates divine thought into life on earth:

> "The wages of a laborer shall not remain with you until morning" (Lev 19:13)....
>
> But the secret meaning is that the laborer *[po ʿel]* is *Keneset Yisra ʾel.* She is called "laborer" because everything that comes out of the world of deep Thought *[Keter]* moves from potential being *[min ha-koaḥ]* into actuality *[ʾel ha-po ʿal],* which is *ʿAṭeret Yisra ʾel [Malkhut].* She forms and transforms everything as seems right to Her. For She is called the Potter: just as a potter who shapes and fashions clay vessels makes them wide or narrow while the potter's wheel[210] turns and spins in his hand, so *Keneset Yisra ʾel* fashions all creatures as if they were on a potter's wheel, as it is written: "Like clay in the hand of the potter [so are you in My hand, O house of Israel]" (Jer 18:6). [*MhZ* 77:9-16]

The Secret of the Possible and the potter's wheel are mirror images; they appear twice in the same context (*MhZ* 53:3-9; 198:28-30). As *Shekhinah* conveys the flow of the Divine, She draws on an infinite array of images and forms, for She encompasses all imagery and form.[211] The artist transforms divine thought into creation; the universe comes to life. To the human mind it seems random, as if God were changing His mind back and forth. But that is the secret of the possible: as the wheel spins, as the imagination of *Shekhinah* unfolds, no one knows what the day may bring forth.

3.8. The Attack of the Temurot

The independent creativity of *Shekhinah* reflects one aspect of Her nature. From another perspective She is receptive, a channel for the higher *sefirot.* She is in a delicate position because She possesses nothing of Her own (see above, n. 200). *Shekhinah* is pure openness, "the mouth of His qualities" (*MhZ* 82:13). She welcomes emanation but is vulnerable to the demonic, which threatens to defile Her with the venom of the serpent.[212] The Zohar refers to

[201] Zohar 1:232a; cf. Scholem, *Von der mystischen Gestalt der Gottheit,"* pp. 180-1.

[202] See Zohar 3:187a, where *Ḥokhmah* and *Binah* urge *Malkhut* to provide for Her household, the world; cf. 2:51a.

[203] *MhZ* 13:1-9; cf. 250:26-9 (from *Sha ʿarei ʾOrah,* p. 106).

[204] *MhZ* 248:21; 249:1; cf. Zohar 2:186a; 3:11b,150a.

[205] See above, n. 193; cf. Scholem, *On the Kabbalah and Its Symbolism,* pp. 29-31.

[206] *She-hem pe ʿalav;* the JTS and Sassoon MSS read: *she-hu ʾ pa ʿal.* The seven lower *sefirot* are pictured as having been formed by God during the six days of Creation and are therefore called "days"; see *Bahir,* § 57 (Scholem, *Das Buch Bahir,* § 39); cf. Gikatilla's statement (*Tarbiẓ* 36 [1967]: 78): *sefirot ha-belimah she-hem pe ʿalav;* and Meir ibn Sahula's comment on *va-yehi ʾor* in his *Be ʾur le-Ferush ha-Ramban, ʾOẓar Mefareshei ha-Torah* (Jerusalem, 1973), p. 3d. The reading of the Cambridge MS, however, can be pointed: *she-hem pa ʿalu,* i.e., the *sefirot* performed during the six days of Creation; cf. *Bahir,* § 158 (Scholem, *Das Buch Bahir,* § 105); *MhZ* 129:4; 227:5; 230:4,20; and Isaac the Blind's phrase (Scholem, *Re ʾshit ha-Qabbalah,* p. 110): *devarim ha-metaqqenim ha-meẓi ʾut.*

[207] Cf. Philo, *De Opificio Mundi* § 46: "He has no need of His heavenly offspring on which He bestowed powers but not independence; for like a charioteer grasping the reins or a pilot the tiller, He guides all things in what direction He pleases as law and right demand, standing in need of no one besides: for all things are posssible to God." Azriel designates *Ḥokhmah* as *koaḥ mah she-ʾefshar li-heyot,* which is Aristotle's definition of hylic matter; see Azriel, *Perush ha-ʾAggadot,* p. 84; cf. Maimonides, *Guide of the Perplexed,* 3:20; Emil Fackenheim, "The Possibility of the Universe in Al-Farabi, Ibn Sina and Maimonides," *PAAJR* 16 (1946-47): 39-70; N. L. Rabinovitch, *Ha-Mussag ʾefshar be-mishnato shel ha-Rambam," Tarbiẓ* 44 (1975): 159-71; Aviezer Ravitzky, *"ʾEfsharut ha-meẓi ʾut u-miqriyyutah be-hirshanut ha-Rambam be-me ʾah ha-y"g," Da ʿat* 2-3 (1978-79): 67-97. For other references to *sod ha-ʾefshar* in *MhZ* see 52:24; 53:9; 198:28; 209:20 (an interpretation of a passage from Gikatilla); cf. 153:11; 191:13. See also BT *Ketubbot* 111b, *Soṭah* 14a, and Gikatilla's comment in *Sha ʿarei ʾOrah,* p. 166: *U-Mah she-ʾameru rz"l: Ve-Khi ʾefshar le-ʾadam le-hiddaveq ba-shekhinah? ʾEfshar ve-ʾefshar!*

[208] The JTS MS reads: *le-holid* rather than *le-horid.*

[209] *MhZ* 28:25–29:1, an elaboration on *Tanḥuma ʾ, ʾAḥarei Mot,* § 6.

[210] *Ṭiqla ʾ,* a word apparently fashioned by Moses de León; see Scholem, *"Peraqim,"* p. 314; Liebes, *"Peraqim he-Millon Sefer ha-Zohar,"* pp. 327-35; cf. Zohar 1:109b, and Shim ʾon Labi, *Ketem Paz,* ad loc. In *MhZ* 53:2-10 *Malkhut* is identified as the *ṭiqla ʾ* on which all souls revolve.

[211] *Shekhinah* is described as *deyoqna ʾ di-khelil kol deyoqnin* (Zohar 1:13a) and *dimyona ʾ di-khelil kol dimyonin (Zohar Ḥadash,* 59a *[Midrash ha-Neʿelam]);* cf. *MhZ* 152:8: *ha-temunah ha-kolelet kol ha-temunot;* see Scholem, *Von der mystischen Gestalt der Gottheit,* pp. 173-4; Tishby, *Mishnat ha-Zohar,* 2:615.

[212] See *MhZ* 249:9-11; Zohar 3:79a; cf. BT, *Shabbat* 146a. On the relationship between the demonic and *Shekhinah* see Tishby, *Mishnat ha-Zohar,* 1:223-6; 285-307.

the demonic realm as *Sitra ʾAḥra*, the Other Side.[213] It is the counterpart of the Divine, the dark face of Evil, intent on overwhelming *Shekhinah.*

R. David does not employ the term *sitra ʾaḥra*.[214] His name for the demonic is *temurot,* forces that are opposite and parallel to the seven lower *sefirot.*[215] He may have learned the image from Joseph ben Shalom Ashkenazi.[216]

The *temurot* are produced by *Keter:*

> "The palm tree *[ha-temarah]* produces both dates *[temarim]* and thorns; whoever tries to steal the dates is tyrannized by the thorns...." (*Tanḥuma ʾ, Be-Midbar,* § 15).
>
> But the secret meaning is that the palm tree alludes to *Keter ʿElyon,* highest of the high. As the palm tree is higher than all other trees, so *Keter* is higher than all the levels *[sefirot].*
>
> "Produces both dates and thorns." Dates are the holy levels; thorns are their opposites *[ʾel temuroteihen],*[217] called thorns and thistles. [*MhZ* 63:17-25]

According to the Zohar, the forces of evil are rooted in *Gevurah,* the *sefirah* of strict judgment.[218] Isaac ben Jacob ha-Kohen, of the Gnostic school, propounded a theory of the emanation of the left side; the source of this counter-emanation was *Binah.*[219] R. David traces the *temurot* back to *Keter,* implying that the roots of evil coexist with those of emanation. In one passage he mentions "the highest *temurot,* opposite *Keter ʿElyon* " (*MhZ* 249:24-5), though elsewhere he states: "There, there is neither *temurah* nor enemy, rather the world of Compassion and the world of Tranquility" (*MhZ* 271:26-7).

The *temurot* constitute an emanation parallel and opposite to the seven lower *sefirot.*[220] R. David identifies each of them near the end of *The Book of Mirrors* (*MhZ* 248-50 [on the *tokheḥah*]; 260:8-16). Together they are called: enemies, outside forces, and *qelippot.*[221]

Though their source is the highest *sefirah,* the *temurot* are not nourished well. Only "the drippings of the channels are conducted toward the *temurot* " (*MhZ* 259:16). "They eat everything through the holes and pits" (*MhZ* 250:1). These crumbs do not satisfy them. Since *Malkhut* receives the divine flow and with it rules over the world, the *temurot* seek to overwhelm Her, snatch Her power, and establish their own dominion:

> The *temurah* of *Malkhut*... is called the mystery of the serpent who rides on those asses that stand beneath him. He is forever pursuing *Malkhut beit David* to destroy Her and establish his own *malkhut.* [*MhZ* 19:27-9]

Malkhut is protected by *Keter* and *Tifʾeret;*[222] so there is usually no danger. At times, though, She is left unguarded and becomes vulnerable to the outside forces. Such a state is brought about by the perpetration of sin in the human realm, the consequent arousal of the demonic (see Zohar 3:79a), and the abandonment of *Malkhut* by *Tifʾeret.* The stage is set for the attack of the *temurot.* R. David reads this cosmic drama into and out of the passage in Deuteronomy concerning a wife suspected of infidelity:

> "He gives her a bad name *[shem raʿ]* " (Deut 22:14).
>
> This means, as if it were possible, that He *[Tifʾeret]* gives Her *[Malkhut]* a bad name *[shem raʿ].* Do not read [the words as] *shem raʿ,* but rather: *sam raʿ,* the deadly poison of the *temurot* injected into Her through the walls. A man does not leave his house until people slander his wife; yet his leaving brought upon Her *shem/sam raʿ.* Understand all this! [*MhZ* 242:4-7]

Tifʾeret leaves because, due to human sin and the arousal of evil, *Malkhut* has already been tainted. *Tifʾeret* cannot dwell in an impure place. In removing himself, however, He leaves the door open to the *temurot;* they defile the denfenseless Queen.

In another passage R. David describes a raid on the riches of emanation: "The outside forces snatch and grab the flow on the paths [of the *sefirot*] before it reaches the treasure house *[Malkhut]* " (*MhZ* 249:15-6).

Normally, the *temurot* are not in control of *Malkhut* or Her treasures. On the contrary, they are instruments used by Her to punish wicked souls:

> Those souls who have been created in this world and have caused themselves to be expelled to the world of *temurot* are immediately cut off and expelled by the expelling power from one quality to the next until *Malkhut.* From there he is drawn outside until he is punished.[223]

Malkhut banishes the soul to the *temurot;* the realm of evil is accorded its proper place in the divine plan. Elsewhere, though, as we have seen, the demonic threatens to take over and rule the world. R. David apparently wrestled with two different conceptions: (1) that God created both good and evil (see Isa 45:7) and uses them as instruments of reward and punishment; (2) the gnostic view that good and evil are two opposing principles battling for control of the cosmos.[224] In one scenario *Malkhut* plays the role of judge, dispensing reward and punishment; in the other She is the kingdom for which the forces of good and evil contend.

3.9. The Shemiṭṭot

The doctrine of the *shemiṭṭot* concerns cosmic cycles of time. It was based on astrological ideas mediated to the kabbalists through the writings of Abraham bar Ḥiyya.[225] The foreign ideas were assimilated by the kabbalists to certain aggadic statements, in particular the dictum of Rav Qatina: "For six thousand years the world exists; for one thousand it lies destroyed" (BT, *Sanhedrin* 97a).

[213] It has been pointed out that the correct grammatical form is *sitra ʾaḥarina;* see Kaddari, *Mi-Yerushat Leshon Yemei ha-Beinayim,* p. 72.

[214] In his Zohar translations he renders it: *ha-ẓad ha-ʾaḥer.*

[215] In biblical and rabbinic usage *temurah* denotes the "exchange" of one sacrificial animal for another; see Lev 27:10,33; *Mishnah, Temurah* 1:1. *Sefer Yeẓirah* 4:1 describes the letters *b, g, d, k, p, r, t* as *sheva kefulot...she-hen temurot.* On *temurah* as letter permutation see *Mekhilta ʾ di-Sheloshim u-Shenayim Middot,* § 29: *temurat ha-ʾotiyyot; Sefer Yeẓirah* 2:2: *hemiran;* cf. Saul Lieberman, *Yevanit ve-Yavnut be-ʾEreẓ Yisraʾel,* p. 203; Scholem, *Major Trends,* p. 100. *Midrash Temurah,* redacted near the end of the twelfth century, declares (*Battei Midrashot,* ed. Solomon A. Wertheimer, 2:189): *Kol davar ve-davar yesh lo shuttaf ve-yesh lo temurah, ve-lulei zeh lo ʾ hayah zeh.* Isaac the Blind states: *Ha-Temurah holekhet mi-sibbah le-sibbah* (*Commentary on Sefer Yeẓirah,* p. 8). A punitive element appears in Azriel's writings; see *Maddaʿei ha-Yahadut* 2 (1927): 235: *Ve-Kheivan she-ḥaṭaʾ...ve-niddon be-khol darekhei ha-temurot....* (This passage is missing in R. David's quotation of the text: *MhZ* 123.) Cf. *Shaʿar ha-Kavvanah* (ed. Scholem, *MGWJ* 78 [1934]: 512): *U-Min ha-noṭim mi-darko ha-ʾor she-huʾ mitʿallem u-mithapekh mi-davar li-temurah be-tokheḥot musar u-ve-yosher.* See also *Maddaʿei ha-Yahadut,* 2:233-7; *MhZ* 122:11-2; 123:3; BT, *Nedarim* 20b; Zohar 1:155a.

[216] See his *Commentary on Sefer Yeẓirah,* pp. 96-8; Scholem, *"Peraqim,"* p. 300.

[217] The Escorial MS often reads *ʾel* rather than *ʾellu;* cf. *MhZ* 39:19; 73:5; 90:32; 99:26; and the apparatus.

[218] Tishby, *Mishnat ha-Zohar,* 1:295-8; cf. *Bahir,* § 162 (Scholem, *Das Buch Bahir,* § 109); idem, *Ursprung,* pp. 130-3; Idel, *"Ha-Maḥshavah ha-raʿah shel ha-ʾel," Tarbiẓ* 49 (1980): 356-64.

[219] See the text published by Scholem and his analysis in *Maddaʿei ha-Yahadut* 2 (1927): 182-5; 193-7; 244-64; cf. idem, *Kabbalah,* pp. 122-4; *Von der mystischen Gestalt der Gottheit,* pp. 55-6. Isaac's student, Moses of Burgos, demotes the source of evil to *Gevurah;* the Zohar follows this view. R. David often speaks of *Binah* as the source of judgment (e.g., *MhZ* 69:31; 186:22; 206:26), but the *temurot* have a higher source.

[220] No *temurot* are specified or named for *Ḥokhmah* and *Binah;* cf. Joseph ben Shalom, *Commentary on Sefer Yeẓirah,* p. 99.

[221] *MhZ* 84:8; 86:13,16; 189:15; 246:27; 272:11. On the origin of the term *qelippot* see Altmann, *Studies,* pp. 172-9.

[222] See *MhZ* 40:2; 77:17; 241:26.

[223] *MhZ* 204:1-3. The passage is connected to a line from the *Tanḥuma ʾ*. Cf. Azriel's statement, above, n. 215. R. David may be referring to reincarnation, which in the early history of Kabbalah was seen as a punishment rather than a cosmic principle; see the end of the passage: 204:6-7; cf. 67:25-6; 105:2; 221:21-3; 248:25-8; Moses de León, *Shushan ʿEdut,* ed. Scholem, p. 349; see, however, Scholem's n. 157.

[224] See Hans Jonas, *The Gnostic Religion,* pp. 206-37. The Zohar also presents these two opposing schemes; see Tishby, *Mishnat ha-Zohar,* 1:285-95.

[225] In his *Megillat ha-Megalleh* he speaks of "philosophers" who believed in a series of cyclical creations; see Scholem, *Kabbalah,* p. 120. On the doctrine see ibid., pp. 120-2; idem, *Ha-Qabbalah shel Sefer ha-Temunah ve-shel ʾAvraham ʾAbuʿafiyah,* pp. 1-84; *Ursprung,* pp. 407-19.

The kabbalistic theory was articulated in an anonymous fourteenth-century work entitled *Sefer ha-Temunah.* [226] In accord with kabbalistic teaching, the first three *sefirot* are said to be hidden. *Binah* gives birth to the seven lower *sefirot,* each of which rules over one cosmic cycle of six thousand years. In the seventh millennium there is a *shemiṭṭah,* a term borrowed from Deut 15. During this period the sefirotic powers cease to function and the world returns to the womb of *Binah.* The entire seven-thousand-year cycle, not just the last millennium, is called one *shemiṭṭah.* The cycles follow one another until, at the end of seven *shemiṭṭot,* there is a *yovel.* This is the basic unit of history: the fifty-thousand-year jubilee.

Since each *sefirah* rules over one *shemiṭṭah,* the cosmic cycles reflect different qualities. According to *Sefer ha-Temunah,* we are now in the *shemiṭṭah* dominated by *Gevurah;* that is why the world appears as it does. In the previous *shemiṭṭah,* ruled by *Ḥesed,* a golden age pervaded the universe. Furthermore, each *shemiṭṭah* receives and conveys a revelation of Torah befitting its nature; the exact combination of the letters of the Torah differs in each cycle. In the previous *shemiṭṭah,* corresponding to *Ḥesed,* the Torah was read very differently: it did not contain prohibitions, which are the result of the mediation of *Gevurah.* This aspect of the theory relativizes the Torah.[227] Four hundred years later the disciples of Shabbetai Ẓevi realized the antinomian implications of these teachings.. Perhaps because of such implications the theory was not accepted by many kabbalists. The Zohar ignores it; Moses de León criticizes it; Joseph ibn Ẓayyaḥ, Cordovero, and Luria reject it as mistaken or unnecessary.[228]

R. David accepts it wholeheartedly, referring to the *shemiṭṭot* more than a dozen times in the extant *Book of Mirrors.* It should be noted, though, that he does not allude to those aspects of the doctrine that speak of the Torah and its manifold readings. The longest passage on the *shemiṭṭot* appears at the beginning of *Parashat Behar,* which in the Torah opens with a discussion of the seven (not seven-thousand) -year cycle:

> You must realize that the secret of the *shemiṭṭah* is a wondrous and hidden matter. I have made you aware of several of its aspects in various places; now I come to remind you and benefit you concerning the secret of the holy *shemiṭṭah.*
>
> The secret of the *shemiṭṭah* is: "A generation goes and a generation comes, and the earth lasts forever" (Qoh 1:4). This means: a *shemiṭṭah* goes and a *shemiṭṭah* comes, while the earth, namely, the world on high called "earth's expanse" (Job 38:18) *[Binah]* ...[lasts forever].
>
> As each *shemiṭṭah* leaves, the next one comes, for each *sefirah* rules over one *shemiṭṭah.* Like the *sefirah,* so the *shemiṭṭah.* If the *sefirah* [leans] toward Judgment, the *shemiṭṭah* is Judgment; if the *sefirah* is Compassion, the *shemiṭṭah* is Compassion; if it is Justice, so is its *shemiṭṭah.* The true *kabbalah* that we have received, one from the mouth of another, back to Moses our Rabbi (peace unto him) is that the last *shemiṭṭah* was of *Ḥesed,* while the *shemiṭṭah* we are now in belongs to *Gevurah.* That is why so many harsh decrees, severe judgments, persecutions (due to our many sins), and the harshness of exile have been aroused during this *shemiṭṭah.* Indeed, this harsh exile is an indication of *Gevurah,* who is now ruling.
>
> When six thousand years pass, which is [the cycle of] the world, twilight will immediately set in. The righteous will sit with their crowns on their heads, basking in the splendor of *Shekhinah;* they will adorn themselves to enter the Great Sabbath, Mother of the Children *[Binah].* When the Sabbath begins, all the worlds, levels, and chariots will be drawn up to *Binah,* as it is written: "For dust you are, and to dust you shall return" (Gen 3:19).[229]

According to the doctrine expounded in *Sefer ha-Temunah,* at the end of each *shemiṭṭah* the world returns to *Binah* and is destroyed. The *sefirot* remain in their positions; only at the *yovel* are they recalled by the Divine Mother.[230] R. David teaches that after each *shemiṭṭah* the *sefirot* are absorbed into *Binah:*

[226] Moshe Idel has proven this dating; see his forthcoming study in *Alei Sefer.*

[227] See Scholem, *On the Kabbalah and Its Symbolism,* pp. 77-86.

[228] See Moses de León, *Sefer ha-Mishqal,* p. 94; Scholem, *Kabbalah,* p. 122.

[229] *MhZ* 102:9-27. This passage appears in Abraham Adrutiel's *ʾAvnei Zikkaron;* see above, § 2.9.

[230] Scholem, *Kabbalah,* p. 120.

> When the time arrives for the *shemiṭṭah* to begin, at twilight, all these rivers [the lower *sefirot*] return to the ancient stream *[Binah],* the stream that flows out of the depth of Thought *[Keter],* as it is written: "For dust you are, and to dust you shall return," for the quality of *Binah* is called Dust.[231]

At the *yovel* the culmination of the entire cycle is marked by the return of all being to *Keter:*

> *Keter* is called *Bela ʿ* (Gen 46:21) because He absorbs and swallows *[bole ʿa]* all the levels and everything that exists in the year of the *shemiṭṭah* that is the great jubilee, as it is written: "For dust you are, and to dust you shall return," for *Keter ʿElyon* is also called Dust.[232]

In BT, *Sanhedrin* 97a two opinions are offered on the destruction of the world: R. Qatina said, "For six thousand years the world exists; for one thousand it lies destroyed...." Abbaye said, "For two thousand it lies destroyed." R. David resolves the conflict by explaining that the thousand-year interval pertains to the *shemiṭṭot,* while the two thousand years applies to the *yovel.* This accords with the calculations.[233]

In the *yovel* each human soul returns to its upper root:

> "It shall be a jubilee for you: each of you shall return to his holding; each of you shall return to his family" (Lev 25:10).
>
> "His family," indeed! For everyone will return to his family on high, to the place from which he was hewn[234] and emanated. The secret is: "The spirit will return to God who gave it" (Qoh 12:7).
>
> You already know that all creatures are prefigured above in the exact form that they will occupy in this world,[235] whether it be the face of a human, a lion, an eagle, or an ox. Each one, as he is below, so he is above. Thus each soul has a source from which she is hewn from the place on high. When the fiftieth year arrives, namely, the *yovel,* all souls ascend to see God's face; all of them return to their holding and their family, indeed, to the place from which they were emanated and hewn, as it is written: "In this year of *yovel* each of you shall return to his holding" (Lev 25:13). Understand this well! [*MhZ* 107:20-9]

3.10. Sod ha-Malbush

The author of the Zohar develops the image of the *ḥaluqa ʾ,* a garment woven for a righteous human being out of the good deeds he has performed.[236] This *ḥaluqa ʾ,* or *malbush,* is kept in store for him; when he dies, he is arrayed in the garment and enters paradise. R. David displays the *malbush* near the beginning of the extant *Book of Mirrors.* The context is the death of Aaron's two sons, referred to in the opening verses of *Parashat ʾAḥarei Mot.* R. David elaborates on a line from the *Tanḥuma ʾ* that offers an explanation of their death: Aaron's sons were killed "because they entered without [their priestly] garments...."

[231] *MhZ* 104:20-3; cf. 104:30; 200:4.

[232] *MhZ* 224:10-2; cf. 113:21. On 106:13 R. David adopts the more standard view; cf. Gottlieb, *R. Baḥya,* pp. 333-7; Altmann, *Kiryat Sefer* 40 (1965): 268-9; Idel, *Alei Sefer* 6-7 (1979): 79.

[233] *MhZ* 106:13. The years from 48,000 to 49,000 constitute the destruction period of the seventh *shemiṭṭah;* another thousand years must be reckoned for the *yovel,* bringing the total to fifty thousand.

[234] On this image see Zohar 1:113a, 126b; *Zohar Ḥadash* 10b (all from *Midrash ha-Neʿelam*); Werblowsky, "Philo and the Zohar," *JJS* 10 (1959): 39.

[235] See Zohar 2:161b; Scholem, *Von der mystischen Gestalt der Gottheit,* pp. 173-4.

[236] Zohar 1:66a; 210a; 224a; cf. Moses de León, *Sefer ha-Mishqal,* p. 56; *MhZ* 241:23-5. Scholem traced the origins of the theme in *"Levush ha-neshamot ve-ḥaluqa ʾ de-rabbanan," Tarbiẓ* 24 (1955): 290-306. Moses de León's source was Nissim of Kairouan's *Ḥibbur Yafeh min ha-Yeshuʿah.* David Baneth identified an Islamic tradition that may represent the indirect source of R. Nissim's tale; see his *"Ḥaluqa ʾ de-rabbanan, Hibbur Yafeh min ha-Yeshuʿah, u-masoret ʾislamit," Tarbiẓ* 25 (1956): 331-6. Scholem (*op. cit.,* p. 305) cited older parallels in Persian eschatology and also in Mahayana Buddhism, where it is said that upon reaching nirvana, Buddha "has, as it were, a special body created from his good deeds."

But the secret meaning is that Aaron's two sons were not yet fully clothed with the clothes on high.[237] For every *ẓaddiq* has a certain garment that he will wear when he is released to his eternal home. He will find that garment arrayed for him and will dress himself in it properly. If, however, his deeds have not been perfected and he is not worthy of that garment, he will not find it arrayed for him.

That garment is woven from *miẓvot,* acts of *ẓedaqah,* and good deeds, as it is written: "He donned *ẓedaqah* like a coat of mail" (Isa 59:17). This garment is prepared only for one who is complete below and has fulfilled the image of the chain[238] in this world by engendering new life with a partner. He is then complete both above and below, and that garment is prepared for him. If, however, he has not been perfected below and is not married and is blemished for not having engendered new life, this garment, as if it were possible, is not prepared for him; it is stripped off of him from above.

So it was with Aaron's two sons, who "entered without garments," namely, the garments on high, for they were not married and had not engendered new life; so they were stripped of those garments. They had not yet made themselves like their Creator;[239] yet they entered to perform the divine service. Therefore they were punished from above, as it is written: "Fire came forth from before *YHVH* and consumed them" (Lev 10:2). This means the fire on high, *Malkhut,* who is called Fire, as it is written: "For *YHVH* your God is a consuming fire" (Deut 4:24). [*MhZ* 27:30–28:12]

[237] Cf. Moses de León, *Sefer ha-Mishqal,* p. 56: *ʿAdayin loʾ nishlam ḥaluqo shel peloni.*

[238] *Ve-Qiyyem demut ha-shalshelet.* The phrase appears in Joseph of Hamadan's contemporary work, *Sefer Taʿamei ha-Miẓvot,* p. 439: *ve-yaʿaseh vanim vi-yqayyem demut ha-shalshelet;* cf. p. 294: *U-ke-she-ʾAdam meqayyem ha-miẓvot noten qiyyum la-shalshelet ha-qedoshah ve-ha-ṭehorah;* cf. pp. 152, 293; Moses de León, *Shushan ʿEdut,* p. 354: *ve-ʾeino mishtaddel le-qayyem ha-peri;* see Altmann, *Kiryat Sefer* 40 (1965): 274; Scholem, *Einige kabbalistische Handschriften im Britischen Museum,* p. 17. The *shalshelet* is the chain of *sefirot;* Joseph spells this out in *Sefer Tashaq,* ed. Jeremy Zwelling (Ph.D. diss., Brandeis University, 1975), p. 52: *ʿeser sefirot she-huʾ shalshelet ha-qodesh;* cf. pp. 62, 72, 80: *shalshelet ha-qedoshah ve-ha-ṭehorah.* The author mentions (p. 62) that this designation is a kabbalistic tradition. For other references to the *sefirot* as a chain see *MhZ* 174:4-5 (from Abulafia's *Shaʿar ha-Razim*); 197:1; Moses de León, *Sefer ha-Mishqal,* pp. 102, 115; cf. *Shushan ʿEdut,* p. 354; Zohar 2:136b; Meir ibn Sahula, *Beʾur le-Ferush ha-Ramban,* p. 4c; Arthur Lovejoy, *The Great Chain of Being,* pp. 67-98; On *demut* cf. BT, *Yevamot* 63b: *Kol mi she-ʾein ʿoseq bi-feriyyah u-reviyyah...ke-ʾillu memaʿeṭ ha-demut.* Cf. Zohar 1:13a; 3:217a; Ezra of Gerona, *Commentary on the Song of Songs* (Altona, 1764), p. 14a: *she-loʾ le-hakhrit u-le-maʿeṭ demuto min ha-temunah ha-kolelet kol ha-temunot* (see above, n. 211); Abraham Joshua Heschel, *Torah min ha-Shamayim ba-ʾAspaqlareyah shel ha-Dorot,* 1:220-3.

[239] R. David employs this phrase elsewhere: *MhZ* 56:12; 237:4; 241:19. Here the point is that a human being must imitate the divine union of *Tifʾeret* and *Malkhut.* Conversely, one who is not married is "half a body"; see *MhZ* 57:25-6; Zohar 3:7b,57b (referring to Aaron's two sons), 296a (*ʾIdra ʾ Zuṭa ʾ*).

Concluding Remarks

A third of the extant *Book of Mirrors* consists of selections from the works of thirteenth-century kabbalists: Ezra and Azriel of Gerona, Todros Abulafia, Joseph Gikatilla, and Moses de León. Their writings were R. David's curriculum. His *Book of Mirrors* appears in the form of a commentary on the Torah, but it is also a workbook of Kabbalah. David copies, translates, edits, and then adds: "You must realize...."

The components of *The Book of Mirrors* help us to reconstruct R. David's kabbalistic education. Gikatilla's *Shaʿarei ʾOrah* guided him through the symbology of the *sefirot,* facilitating his understanding of the Zohar, as it has for many kabbalists since. R. David demonstrates his reliance on Gikatilla's primer by copying repeatedly from it in the last portion of *The Book of Mirrors,* as the Zohar translations wane.[240] The translations themselves reflect a student wrestling with the cryptic vocabulary and syntax of the Zohar's Aramaic. R. David makes mistakes, deletes difficult words, and dismantles narrative frameworks; yet he produces a fairly accurate Hebrew version of selected Zohar passages, one which was consulted and esteemed by later kabbalists.[241]

R. David had been a translator of Zohar from early on in his career. In *The Book of Mirrors* he emerges from the maze with his own pseudonym, eager to transmit. When R. Ḥiyya delivers his first piece of kabbalistic commentary after a dozen pages of Zohar translation, R. Shim ʾon, the Holy Light of the Zohar, responds with words of praise (see above, § 2.8.); David has been initiated into the art of mystical exegesis.

R. David's theosophical system derives mainly from the Zohar and Joseph ben Shalom Ashkenazi. He was attracted to a number of theories that were ignored or criticized by others, e.g., the *Shemiṭṭot* and the *Ẓaḥẓaḥot.* He emphasizes the dynamic nature of the *sefirot* by espousing a direct relationship between *Keter* and *Malkhut* as well as an independent dimension of *Malkhut:* the Secret of the Possible. David was less innovator than expounder of Kabbalah. A number of Jewish mystics were convinced that his zoharic imitations were part of *Midrash ha-Neʿelam.* This confusion, engineered by the author, reveals the significance of *The Book of Mirrors* as a record of the impact of the Zohar on a Spanish kabbalist of the next generation.

[240] Cf. the beginning of the table in § 2.6. with the end of the table in § 2.7.

[241] See above, §§ 2.7., 2.9; cf. Idel, *"Targumo shel R. David,"* p. 98. In *Kerem Ḥemed* 7 (1843): 79, Samuel David Luzzatto describes the *The Book of Mirrors* as *Sefer ha-Zohar meturgam bi-leshon ha-qodesh* and notes: *Yesh bo pirron ve-ḥesron mi-Sefer ha-Zohar ha-ʾarami ha-nidpas.*

BIBLIOGRAPHY

AND INDEXES

BIBLIOGRAPHY

Primary Sources

Abulafia, Todros. *ʾOẓar ha-Kavod ha-Shalem.* Warsaw, 1879. Reprint. Jerusalem: Maqor, 1970.

———. *Shaʿar ha-Razim.* Munich MS 209.

Alkabeṣ, Solomon. *Berit ha-Levi.* Lvov, 1863. Reprint. Jerusalem: Maqor, 1970.

Angelino, Joseph [David ben Yehudah he-Ḥasid]. *Livnat ha-Sappir.* Jerusalem, 1913. Reprint. Jerusalem: Maqor, 1970.

Azriel ben Menaḥem. *Perush ha-ʾAggadot le-Rabbi ʿAzriʾel.* Edited by Isaiah Tishby. Jerusalem: Mekiẓe Nirdamim, 1945.

Azulai, Abraham. *ʾOr ha-Ḥammah.* 4 vols. Przemysl, 1896-98. Reprint (3 vols.). Benei-Berak, 1973.

Cordovero, Moses. *Pardes Rimmonim.* Munkacz, 1906. Reprint (2 vols.). Jerusalem: M. Etyah, 1962.

———. *Shiʿur Qomah.* Warsaw, 1883. Reprint. Jerusalem: Aḥuzat Yisrael, 1966.

Ezra ben Solomon. *Le Commentaire d'Ezra de Gérone sur le Cantique des Cantiques.* Translated and edited by Georges Vajda. Paris: Aubier-Montaigne, 1969.

Gikatilla, Joseph. *Shaʿarei ʾOrah.* Warsaw, 1883. Reprint. Jerusalem: M. Etyah, 1960.

Ibn Gabbai, Meir. *ʿAvodat ha-Qodesh.* Jerusalem: Lewin-Epstein, 1973.

Ibn Gabirol, Solomon. *Keter Malkhut.* Edited by Y. A. Zeidmann. Jerusalem: Mosad ha-Rav Kook, 1950.

Ibn Sahula, Meir ben Solomon. *Beʾur le-Ferush ha-Ramban.* In *ʾOẓar Mefareshei ha-Torah.* Jerusalem: 1973.

Ibn Zimra, David. *Migdal David.* Lemberg, 1883.

Isaac the Blind. *Commentary on Sefer Yeẓirah.* Appendix to Gershom Scholem, *Ha-Qabbalah be-Provans.* Jerusalem: Akadamon, 1970.

Isaac of Acre. *ʾOẓar ha-Ḥayyim.* Jewish Theological Seminary. Adler MS 1589.

Joseph ben Shalom Ashkenazi [Abraham ben David]. *Commentary on Sefer Yeẓirah.* In *Sefer Yeẓirah.* Jerusalem: Lewin-Epstein, 1965.

Joseph of Hamadan. *Sefer Taʿamei ha-Miẓvot.* Edited by Menaḥem Meier. Ph.D. dissertation, Brandeis University, 1974.

———. *Sefer Tashaq.* Edited by Jeremy Zwelling. Ph.D. dissertation, Brandeis University, 1975.

Labi, Simeon. *Ketem Paz.* Djerba, 1940.

Maʿarekhet ha-ʾElohut. Mantua, 1558. Reprint. Jerusalem: Maqor, 1963.

Mekhilta ʾ de-Rabbi Yishmaʾel. Edited by Ḥayyim S. Horovitz and Israel A. Rabin. Jerusalem: Wahrmann, 1970.

Meshi-Zahav, Menaḥem Mendel, ed. *Qoveṣ Sifrei Setaʺm.* Vol. 1. Jerusalem: Mekhon ha-Talmud ha-Yisre ʾeli ha-Shalem, 1970.

Midrash Bereshit Rabba ʾ. Edited by Julius Theodor and Chanoch Albeck. 3 vols. Jerusalem: Wahrmann, 1965.

Midrash Rabbah. Tel Aviv: Moriah, 1960.

Midrash Tanḥuma ʾ. Jerusalem: Lewin-Epstein, 1965.

Midrash Tanḥuma ʾ. Edited by Solomon Buber. New York: Sefer, 1946.

Midrash Tehillim. Edited by Solomon Buber. Vilna, 1891. Reprint. Jerusalem, 1966.

Moses ben Maimon. *The Guide of the Perplexed.* Translated by Shlomo Pines. Chicago: University of Chicago Press, 1963.

———. *Mishneh Torah.* New York: Schulsinger, 1947.

———. *Moreh Nevukhim.* Jerusalem: Monzon, 1960.

Moses ben Naḥman. *Kitvei ha-Ramban.* Edited by Ḥayyim Chavel. 2 vols. Jerusalem: Mosad ha-Rav Kook, 1967.
_____. *Perushei ha-Torah le-R. Mosheh ben Naḥman.* Edited by Ḥayyim Chavel. 2 vols. Jerusalem: Mosad ha-Rav Kook, 1959-60.
Muelhausen, Yom Tov Lipmann. *Sefer ha-ʾEshkol.* Edited by Judah Kaufman. New York, 1926.
_____. *Maʾamar ʿal Sodot ha-ʾAlef Beit.* Oxford MS 2292.
Moses ben Shem Tov de León. *Mishkan ha-ʿEdut.* Berlin Or. MS 833.
_____. *ʾOr Zaruʿa.* Edited by Alexander Altmann. *Qoveẓ ʿal Yad,* n.s. 9 (1980): 219-93.
_____. *Sefer ha-Mishqal.* Edited by Jochanan H. A. Wijnhoven. Ph.D. dissertation, Brandeis University, 1964. (Earlier, corrupt edition: *Ha-Nefesh ha-Ḥakhamah.* Basle, 1608.)
_____. *Sheʾelot u-Teshuvot beʿInyenei Qabbalah.* Edited by Isaiah Tishby. *Qoveẓ ʿal Yad,* n.s. 4 (1950): 15-38.
_____. *Sheqel ha-Qodesh.* Edited by A. W. Greenup. London, 1911.
_____. *Shushan ʿEdut.* Edited by Gershom Scholem. *Qoveẓ ʿal Yad,* n.s. 8 (1975): 325-70.
_____. *Sod ʿEser Sefirot Belimah.* Edited by Gershom Scholem. *Qoveẓ ʿal Yad,* n.s. 8 (1975): 371-84.
Neḥunya ben ha-Kanah [pseud.]. *Sefer ha-Bahir.* Edited by Reuven Margaliot. Jerusalem: Mosad ha-Rav Kook, 1951, 1978.
_____ [pseud.]. *Sefer ha-Temunah.* Lemberg, 1892.
Pesiqtaʾ de-Rav Kahanaʾ. Edited by Bernard Mandelbaum. 2 vols. New York: Jewish Theological Seminary, 1962.
Pirqei de-Rabbi ʾEliʿezer. Edited by David Luria. Warsaw, 1852. Reprint. New York: Om, 1946.
Samson ben Eliezer. *Barukh She-ʾAmar.* Shklov, 1804.
Scholem, Gershom, trans. and ed. *Das Buch Bahir.* Leipzig: W. Drugulin, 1923. Reprint. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1970.
Sefer Yeẓirah. Warsaw, 1884. Reprint. Jerusalem: Lewin-Epstein, 1965.
Simeon bar Yoḥai [pseud.]. *Sefer ha-Zohar.* Edited by Reuven Margaliot. 3 vols. 4th edition. Jerusalem: Mosad ha-Rav Kook, 1964.
_____ [pseud.]. *Tiqqunei Zohar.* Edited by Reuven Margaliot. Jerusalem: Mosad ha-Rav Kook, 1951, 1978.
_____ [pseud.]. *Zohar Ḥadash.* Edited by Reuven Margaliot. Jerusalem: Mosad ha-Rav Kook, 1953, 1978.
Vital, Samuel. *Shaʿar Maʾamarei Rashbi.* Edited by Y. Brandwein. Tel Aviv: Kitvei Rabbeinu ha-ʾArʾʾi zaẓaʾʾl, 1961.
Zacuto, Moses. *Shorshei ha-Shemot.* MS in the possession of Gershom Scholem, Jerusalem.

Secondary Sources

Altmann, Alexander. *"Li-Sheʾelat baʿaluto shel S. Taʿamei ha-Miẓvot."* *Kiryat Sefer* 40 (1965): 256-76; 405-12.
_____. *Studies in Religious Philosophy and Mysticism.* Ithaca: Cornell University Press, 1969.
Aptowitzer, Avigdor. *"Beit ha-miqdash shel maʿlah ʿal pi ha-ʾaggadah."* *Tarbiẓ* 2 (1931): 137-53; 257-87.
Baer, Yitzḥak. *"Ha-Reqaʿ ha-histori shel ha-Raʿayaʾ Meheimnaʾ."* *Zion* 5 (1940): 1-44.
_____. *Toledot ha-Yehudim bi-Sefarad ha-Noẓrit.* 2 vols. Tel Aviv: Am Oved, 1965.
Baneth, David. *"Ḥaluqaʾ de-rabbanan, Ḥibbur Yafeh min ha-Yeshuʿah u-masoret ʾislamit."* *Tarbiẓ* 25 (1956): 331-6.
Ben-Shlomo, Joseph. *Torat ha-ʾElohut shel R. Mosheh Cordovero.* Jerusalem: Mosad Bialik, 1965.

Cantera, Francisco. "La Judería de Miranda de Ebro." *Sefarad* 1 (1941): 96-112.
Epstein, Abraham. "Das talmudische Lexikon." *Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judentums* 39 (1895): 447-60.
Farkenheim, Emil. "The Possibility of the Universe in Al-Farabi, Ibn Sina, and Maimonides." *Proceedings of the American Academy for Jewish Research* 16 (1946-47): 39-70.
Farber, Asi. *"ʿIqvotav shel Sefer ha-Zohar be-khitvei R. Yosef Gʾiqaṭilah."* *Alei Sefer* 9 (1981): 40-53.
Fine, Lawrence. "Techniques of Mystical Meditation for Achieving Prophecy and the Holy Spirit in the Teachings of Isaac Luria and Ḥayyim Vital." Ph.D. dissertation, Brandeis University, 1975.
Finkelstein, Louis. "The Mekhilta and Its Text." *Proceedings of the American Academy for Jewish Research* 5 (1933-34): 3-54.
Ginzberg, Louis. *The Legends of the Jews.* Translated by Henrietta Szold and Paul Radin. 7 vols. Philadelphia: Jewish Publication Society, 1968.
Goldman, Israel. *The Life and Times of Rabbi David ibn Abi Zimra.* New York: Jewish Theological Seminary, 1970.
Goldreich, Amos. *"Sefer ha-Gevul le-R. David ben Yehudah he-Ḥasid."* Master's thesis, Tel Aviv University, 1972.
Gross, Heinrich. "Die Söhne des R. Jehuda, b. Samuel Chassid." *Magazin für die Wissenschaft des Judenthums* 1 (1874): 106-8, 111.
Gottlieb, Efraim. *Meḥqarim be-Sifrut ha-Qabbalah.* Edited by Joseph Hacker. Tel Aviv: Tel Aviv University, 1976.
_____. *Ha-Qabbalah be-Khitvei Rabbenu Baḥya ben ʾAsher.* Jerusalem: Kiryat Sefer, 1970.
_____. *Ha-Qabbalah be-Sof ha-Meʾah ha-Shelosh ʿEsreh.* Jerusalem: Akadamon, 1969.
Gruenwald, Itamar. *"Ha-ʾIspaqlareyah ve-ha-ṭekhniqah shel ha-ḥazon ha-nevuʾi ve-ha-ʾapoqalipṭi,"* *Beit Mikra* 40 (1970): 95-7.
Heschel, Abraham Joshua. *Torah min ha-Shamayim ba-ʾAspaqlareyah shel ha-Dorot.* 2 vols. London: Soncino, 1962.
Idel, Moshe. *"Demut ha-ʾadam she-meʿal ha-sefirot."* *Daʿat* 4(1980): 41-55.
_____. *"Ḥomer qabbali mi-beit midrasho shel R. David ben Yehudah he-Ḥasid."* *Alei Sefer* (forthcoming).
_____. *"Le-Gilguleha shel ṭekhniqah qedumah shel ḥazon nevuʾi bi-ymei ha-beinayim."* *Sinai* 86 (1979): 1-7.
_____. *"Ha-Maḥshavah ha-raʿah shel ha-ʾel."* *Tarbiẓ* 49 (1980): 356-64.
_____. *"ʿOd ʿal R. David ben Yehudah he-Ḥasid ve-ha-ʾAri."* *Daʿat* 7 (1981): 69-71.
_____. *"Perush ʿeser sefirot u-seridim mi-ketavim shel R. Yosef ha-baʾ mi-shushan ha-birah."* *Alei Sefer* 6-7 (1979): 74-84.
_____. *"Ha-Shimmush be-ʾorot u-ẓevaʿim bi-tefillat ha-mequbbalim."* *Proceedings of the Eighth World Congress of Jewish Studies (1981).*
_____. *"Targumo shel R. David ben Yehudah he-Ḥasid le-Sefer ha-Zohar u-ferushav la-ʾalfaʾ beitaʾ."* *Alei Sefer* 8 (1980): 60-73; 9 (1981): 84-98; 10 (forthcoming).
Jellinek, Adolf. *Beiträge zur Geschichte der Kabbala.* 2 vols. Leipzig: C. L. Fritzsche, 1852.
_____. *Moses ben Schem Tob de Leon und sein Verhältniss zum Sohar.* Leipzig: H. Hunger, 1851.
Jonas, Hans. *The Gnostic Religion.* Boston: Beacon Press, 1963.
Kaddari, Menaḥem Ẓevi. *Diqduq ha-Lashon ha-ʾAramit shel ha-Zohar.* Jerusalem: Kiryat Sefer, 1971.
_____. *Mi-Yerushat Leshon Yemei ha-Beinayim.* Tel Aviv: Devir, 1970.
Kasher, Menaḥem. *Ḥummash Torah Shelemah.* Vols. 1- . New York: American Biblical Encyclopedia Society, 1949.
Lubi, Simeon. *Beʾur Miqẓat Millot Zarot she-be-Sefer ha-Zohar.* In *Qevuẓat Ḥakhamim,* edited by Solomon Stern. Vienna, 1861. Reprint. Jerusalem, 1970.
Levine, Lee. "R. Simeon b. Yoḥai and the Purification of Tiberias: History and Tradition." *Hebrew Union College Annual* 49 (1978): 143-85.
Lieberman, Saul. *Yevanit ve-Yavnut be-ʾEreẓ Yisraʾel.* Jerusalem: Mosad Bialik, 1962.

Liebes, Yehuda. *"Peraqim be-Millon Sefer ha-Zohar."* Ph.D. dissertation, Hebrew University, 1976.
Llamas, José. "Los Manuscritos Hebreos de el Escorial." *Sefarad* 1 (1941): 24-6.
Loewe, Herbert. "Handlist of the Hebrew and Samaritan Manuscripts in the Library of the University of Cambridge." Unpublished. Cambridge: University of Cambridge, 1927.
Lovejoy, Arthur. *The Great Chain of Being.* Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1973.
Luzzatto, Samuel D. "Bibliothèque de feu Joseph Almanzi." *Hebraeishche Bibliographie (Ha-Mazkir)* 4 (1861): 97-104.
Margaliot, Reuven. *Sha ᶜarei Zohar.* Jerusalem: Mosad ha-Rav Kook, 1956.
_____. *Vikkuaḥ ha-Ramban.* Lvov, 1929.
Marmorstein, Arthur. "David ben Jehuda Ḥasid." *Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judentums* 71 (1927): 39-48.
Matt, Daniel C. "David ben Yehudah Heḥasid and His *Book of Mirrors.*" *Hebrew Union College Annual* 51 (1980): 129-72.
_____. "*Sefer Marᵓot ha-Ẓoveᵓot* by Rabbi David ben Yehudah he-Ḥasid: Text and Study." Ph.D. dissertation, Brandeis University, 1978.
_____. *Zohar, The Book of Enlightenment.* Ramsey, New Jersey: Paulist Press, 1982.
Nadav, Yael. *"ᵓIggeret ha-mequbbal R. Yiẓḥaq mar Ḥayyim ᶜal torat ha-ẓaḥẓaḥot." Tarbiẓ* 26 (1957): 440-58.
Neubauer, Adolph. *Catalogue of the Hebrew Manuscripts in the Bodleian Library.* Oxford: Clarendon, 1886.
Rabinovitch, N. L. *"Ha-Mussag ᵓefshar be-mishnato shel ha-Rambam." Tarbiẓ* 44 (1975): 159-71.
Sassoon, David. *ᵓOhel David.* 2 vols. London: Oxford University Press, 1932.
Schimmel, Annemarie. *Mystical Dimensions of Islam.* Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1975.
Scholem, Gershom Gerhard. "Der Begriff der Kawwana in der alten Kabbala." *Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judentums* 78 (1934): 492-518.
_____. *Devarim be-Go.* Edited by Abraham Shapiro. 2 vols. Tel Aviv: Am Oved, 1976.
_____. *Einige kabbalistische Handschriften im Britischen Museum.* Jerusalem, 1932.
_____. *"Ha-ᵓIm ḥibber R. Mosheh de Leᵓon ᵓet Sefer ha-Zohar?" Maddaᶜei ha-Yahadut* 1 (1926): 16-29.
_____. *"ᶜIqvotav shel Gabirol ba-Qabbalah."* In *Meᵓassef Soferei ᵓEreẓ Yisraᵓel,* pp. 160-78. Tel Aviv, 1940.
_____. *Kabbalah.* Jerusalem: Keter, 1974.
_____. *"Ketavav ha-ᵓamittiyyim shel ha-ᵓAr"i ba-qabbalah." Kiryat Sefer* 19 (1942-43): 184-99.
_____. *"Le-Ḥeqer qabbalat R. Yiẓḥaq ben Yaᶜaqov ha-Kohen." Tarbiẓ* 2 (1931): 188-217.
_____. *"Levush ha-neshamot ve-ḥaluqaᵓ de-rabbanan." Tarbiẓ* 24 (1955): 290-306.
_____. *Major Trends in Jewish Mysticism.* 3rd ed., rev. New York: Schocken, 1967.
_____. *The Messianic Idea in Judaism.* New York: Schocken, 1971.
_____. *On the Kabbalah and Its Symbolism.* New York: Schocken, 1965.
_____. *"Parashah ḥadashah min ha-Midrash ha-Neᶜelam she-ba-Zohar."* In *Sefer ha-Yovel li-Khevod Levi Ginzberg,* pp. 425-46. New York: American Academy for Jewish Research, 1945.
_____. *"Peraqim mi-toledot sifrut ha-qabbalah." Kiryat Sefer* 4 (1927-28): 307-27; 6 (1929-30): 109-18.
_____. *Pirqei Yesod be-Havanat ha-Qabbalah u-Semaleha.* Translated by Joseph Ben-Shlomo. Jerusalem: Mosad Bialik, 1976.
_____. *Ha-Qabbalah be-Provans.* Jerusalem: Akadamon, 1970.
_____. *Ha-Qabbalah shel Sefer ha-Temunah ve-shel ᵓAvraham ᵓAbulᶜafiyah.* Jerusalem: Akadamon, 1969.
_____. *"Qabbalot R. Yaᶜaqov ve-R. Yiẓḥaq." Maddaᶜei ha-Yahadut* 2 (1927): 163-293.
_____. *Reshit ha-Qabbalah.* Jerusalem: Schocken, 1948.
_____. *"Seridim ḥadashim mi-kitvei R. ᶜAzriᵓel mi-gerona."* In *Sefer Zikkaron le-ᵓAsher Gulak ve-li-Shemuᵓel Klein,* pp. 201-22. Jerusalem: Hebrew University, 1942.

_____. *"Sheᵓelot be-viqqoret ha-Zohar mi-tokh yedi ᶜotav ᶜal ᵓereẓ yisraᵓel." Zion (Meᵓassef)* 1 (1926): 40-55.
_____. *"Teᶜudah ḥadashah le-toledot reᵓshit ha-qabbalah."* In *Sefer Bialik,* pp. 141-62. Tel Aviv: Emunot, 1934.
_____. *Ueber einige Grundbegriffe des Judentums.* Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1970.
_____. "Eine unbekannte mystische Schrift des Mose de Leon." *Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judentums* 71 (1927): 109-23.
_____. *Ursprung und Anfänge der Kabbala.* Berlin: W. de Gruyter, 1962.
_____. *Von der mystischen Gestalt der Gottheit.* Zurich: Rhein-Verlag, 1962.
_____. *"Ha-Ẓiṭaṭ ha-rishon min ha-Midrash ha-Neᶜelam." Tarbiẓ* 3 (1932): 181-3.
Steinschneider, Moritz. *Jewish Literature.* London: 1857. Reprint. Hildesheim: Olms, 1967.
Tishby, Isaiah, and Lachover, Fishel. *Mishnat ha-Zohar.* 2 vols. Jerusalem: Mosad Bialik, 1961, 1971.
Unna, Isaac. *Rabbi Mosheh ben Naḥman.* Jerusalem: Kiryat Sefer, 1977.
Urbach, Ephraim Elimelech. *Ḥazal: Pirqei ᵓEmunot ve-Deᶜot.* Jerusalem: Magnes, 1971.
Werblowsky, R. J. Zwi. "Philo and the Zohar." *Journal of Jewish Studies* 10 (1959): 25-44, 112-35.
Wertheimer, Solomon A., ed. *Battei Midrashot.* 2 vols. Jerusalem: Ketav va-Sefer, 1968.
Winkler, Hans. *Siegel und Charaktere in der muhammedanischen Zauberei.* Berlin: W. de Gruyter, 1930.
Winston, David. *Philo of Alexandria.* Ramsey, New Jersey: Paulist Press, 1981.

GENERAL INDEX

Aaron, 10, 33-4
Abbaye, 33
Abraham bar Ḥiyya, 31
Abraham ben David, 10, 21
Abulafia, Todros, 3, 10-1, 19, 23, 34-5
Adrutiel, Abraham, 19, 32
Alkabez, Solomon, 20
Altmann, Alexander, 7, 10, 12, 17, 25, 30, 33, 34
anthropomorphism, 23, 25
Aptowitzer, Avigdor, 9
Arberry, Arthur J., 22
Aristotle, 29
astronomers, medieval, 27
Avihu, 10, 33-4
ʿAvnei Zikkaron, 19, 32
ʿAvodat ha-Qodesh, 8, 20
Azriel ben Menaḥem, 11, 17, 21-2, 24, 26, 29-31

Baer, Yitzḥak, 2
Baḥya ben Asher, 7, 13
Baneth, David, 33
Baron, Salo, 2
Barukh She-ᵓAmar, 2
Ben-Shlomo, Joseph, 24, 27
Berit ha-Levi, 20
Bistami, Abu Yazid al-, 22
Buddha, 33

Cantera, Francisco, 3
Chavel, Ḥayyim, 2, 11
color visualization, 10
Cordovero, Moses, 20, 24, 32
creation, 23, 26, 28-9, 31-4

David ben Solomon ibn abi Zimra, 5, 18, 20, 24
Derekh ᵓEmet, 8

Elḥanan ha-Levi, 24
emanation, 21-31, 33-4
Epstein, Abraham, 1
evil, 29-31
exegesis, 11, 17-8, 35
exile, 32
eye, upper, lower, and open, 26
Ezra ben Solomon, 11, 34-5

Fackenheim, Emil, 29
Farber, Asi, 13
Fine, Lawrence, 4
Finkelstein, Louis, 6

Gikatilla, Joseph, 7, 9-13, 16, 19-22, 25-9, 35
Ginzberg, Louis, 26
Gnosticism, 30-1
Goldman, Israel, 5
Goldreich, Amos, 1, 4, 7, 13, 15-8, 22
Goodenough, E. R., 9
Gottlieb, Efraim, 4-5, 7, 13, 16, 24, 33
Gross, Heinrich, 1
Gruenwald, Itamar, 9
Guide of the Perplexed, 29

Hai Gaon, 23
Hamon, Ovadiah, 19
Ḥayyat, Judah, 24
Heinemann, Isaac, 9
Heschel, Abraham J., 34
hieros gamos, 27
Ḥiyya, R., 10-1, 15, 17-8, 20, 35
Ḥovot ha-Levavot, 21
hylic matter, 29

Ibn Gabbai, Meir, 8, 20
Ibn Gabirol, Solomon, 9, 25
Ibn Sahula, Meir, 28, 34
Ibn Shoshan, David, 5
Ibn Tibbon, Judah, 21
Ibn Zayyaḥ, Joseph, 32
Ibn Zimra, David. *See* David ben Solomon ibn abi Zimra
Idel, Moshe, 3-4, 9-10, 15-6, 19, 23-4, 32-3, 35
ᵓIdra ᵓ Rabba ᵓ, 18, 25-6
ᵓIdra ᵓ Zuṭa ᵓ, 34
ᵓIdrot, 25
imitatio dei, 34
interpretation, 28
Isaac ben Jacob ha-Kohen, 24, 30
Isaac ben Samuel of Acre, 3
Isaac mar Ḥayyim, 24
Isaac the Blind, 17, 21-4, 28, 30

Jacob, 26
Jonas, Hans, 31

Joseph ben Shalom Ashkenazi, 4, 7, 9-10, 16-7, 21-2, 27, 30, 35
Joseph of Hamadan, 7, 10, 17, 34
Josephus, 9
Judah ben Samuel he-Ḥasid, 1
Judah he-Ḥasid, 1, 2

Kaddari, Menaḥem Z., 16, 30
Kasher, Menaḥem, 9
Kaufman, Judah, 2
Ketem Paz, 19, 29
Kupfer, Efraim, 2

Labi, Simeon, 19, 29
Lag ba-ʿOmer, 5
Lieberman, Saul, 30
Liebes, Yehuda, 24, 29
Llamas, José, 5
Loewe, Herbert, 5
Lovejoy, Arthur, 34
Luria, Isaac, 5, 8, 19-20, 24, 32
Luzzatto, Samuel D., 1, 5, 35

Maʾamar ʿal Sodot ha-ʾAlef Beit, 1-2
Maʿarekhet ha-ʾElohut, 21, 24
Maʿaseh Bereʾshit Rabbah, 4, 7
Maʿaseh Bereʾshit Zutaʾ, 4
Maʿaseh Merkavah, 4
Margaliot, Reuven, 2, 8, 14
Marmorstein, Arthur, 1, 3
marriage, 34
meditation, 10, 19, 21-2
Megillat ha-Megalleh, 31
Meier, Menaḥem, 10
Meir ben Barukh of Rothenburg, 7
Meshi-Zahav, Menaḥem, 2
messiah, 27
Midrash ha-Neʿelam, 3, 14, 18-20, 29, 33, 35
Midrash Temurah, 30
Midrasho shel Rashbʾi, 20
Migdal David, 5, 18, 20, 24
mirror(s), 9-10
mishkan, 9
Mishkan ha-ʿEdut, 5, 9
Mishneh Torah, 4
monotheism, 25
moon, 27
Moses, 10, 26
Moses ben Maimon, 4, 29
Moses ben Naḥman, 2-3, 5, 9, 21
Moses ben Shem Tov de León, 3, 5, 9-12, 15-7, 19, 21-2, 25, 29, 31-5
Moses ben Simeon of Burgos, 30
Muelhausen, Yom Tov Lipmann, 2
mystical experience, 19, 21-2, 24, 29
myth, 27

Nadav, 10, 33-4
Nadav, Yael, 24
names, 1, 3, 16, 18, 21, 27, 31
Neubauer, Adolph, 1
nirvana, 33
Nissim ben Jacob of Kairouan, 33
nothingness, 21-2

De Opificio Mundi, 29
ʾOr ha-Ḥammah, 20
ʾOr Zaruʿa, 1, 4, 6

Pardes ha-Ḥokhmah, 19
Pardes Rimmonim, 24
Perush ʿal Sefer Yeẓirah (David ben Judah he-Ḥasid), 6
Perush ʿal Sefer Yeẓirah (Isaac the Blind), 21-3, 30
Perush ʿal Sefer Yeẓirah (Joseph ben Shalom Ashkenazi), 10, 16-7, 19, 22, 30
Perush ʿal Shir ha-Shirim (Cordovero), 20
Perush ʿal Shir ha-Shirim (Ezra ben Solomon), 11, 34
Perush ha-ʾAggadot, 21-2, 24, 26, 29
Perush ha-Merkavah (Isaac ben Jacob ha-Kohen), 24
Perush ha-Merkavah (Joseph Gikatilla), 13
Philo, 9, 29
Plotinus, 25-6
prayer, 26-7
prophecy, 9-10

Qatina, Rav, 31, 33

Raʿaya ʾ Meheimnaʾ, 21
rabbi, 26
Rabinovitch, N. L., 29
Ravitzky, Aviezer, 29
Recanati, Menaḥem, 15

Sassoon, David, 6, 8
Schimmel, Annemarie, 22
Schechter, Solomon, 2
Scholem, Gershom, passim
Sefer ha-Bahir, 17, 22, 24, 26-8, 30
Sefer ha-ʾEshkol, 2
Sefer ha-Gevul, 4, 6-7, 12-3, 15-8, 22, 25
Sefer ha-Mishqal, 9, 19, 32-4
Sefer Nizẓaḥon, 2
Sefer Taʿamei ha-Miẓvot, 7, 10, 17, 34
Sefer Tashaq, 34
Sefer ha-Temunah, 31-2

Sefer Yeẓirah, 17, 30
Shaʿar ha-Kavvanah, 21, 30
Shaʿar Maʾamarei Rashbʾi, 5, 8
Shaʿar ha-Razim, 3, 10, 12, 19, 23, 25, 34
Shaʿarei ʾOrah, 7, 9, 12-3, 16, 18, 20-2, 25-9, 35
Shabbetai Ẓevi, 32
Sheʾelot u-Teshuvot be-ʿInyenei Qabbalah, 12
Sheqel ha-Qodesh, 10
Shimʿon bar Yoḥai, 11-2, 17-8, 35
Shimshon ben Eliezer, 2
Shiʿur Qomah (Cordovero), 20
Sholal, Abraham, Isaac, and Natan, 5
Shorshei ha-Shemot, 3
Shushan ʿEdut, 19, 21-2, 25, 31, 34
sin, 27, 31
Sifrei Torah, 4
soul: banishment of, 31; emanation of, 33
Steinschneider, Moritz, 2, 12
Sukkot, 26

Theodor, Julius, 26
Tiqqunei Zohar, 21
Tishby, Isaiah, 7, 9, 12-3, 15, 18, 21-2, 25, 29-31
Toledot ʾAdam, 3
Torah, relativization of, 32

Unna, Isaac, 2

Vajda, Georges, 11
Vital, Ḥayyim, 3, 8, 20
Vital, Samuel, 5, 8, 20

Werblowsky, R. J. Zwi, 4, 33
Wertheimer, Solomon, 30
Wijnhoven, Jochanan, 9
will, 24-5
Winkler, Hans, 3

Yom Kippur, 28

Zacuto, Moses, 3
Zeldmann, Y. A., 9
Zohar, 3-4, 9-35 passim; MSS, 15; translations, 13-8
Zohar Ḥadash, 14, 29, 33
Zwelling, Jeremy, 34

INDEX OF TERMS

adam qadmon, 24
adam de-ʾazilut, 24
afiyat ha-maḥshavah, 22
alef, 26, 28
amah ʿarikh la-daʿat, 6, 18-9
avir she-ʾeino nitpas, 25
ʿazilut, 21

bul, 22
ateret, 27-8; *ʿateret yisraʾel,* 27, 29
atiq yomin, 18; *ʿattiqaʾ de-ʿattiqin,* 4; *ʿattiqaʾ qaddishaʾ,* 25
avir, 21, 24

baʿalei ha-ʿavodah, 21
binah, 28, 30, 32-3

causa causarum, 21

davar, 21, 28
demut, 34
devuqut ʾ, 29
dimyona ʾ, 29
d v q, 29

ein sof, 21-2, 24-5, 27

fona ʾ, 22

gevurah, 30, 32
gimatriyya ʾ, 5, 7

havayah, 22
hitbonenut, 22
hod, 10
hu ʾ, 26-7; *ve-huʾ,* 27

haluqa ʾ, 33-4
hawaya ʾ, 15, 17
hesed, 32
hiyyuyot, 26
hokhmah, 19, 21, 24-5, 28-30

ispaqlareyaʾ; ʾispaqlareyaʾ ha-meʾirah, 9-10

illah, 22; *ʿillat ha-ʿillot,* 21-2, 27

ha kallah ha-kelulah min ha-kol, 26

keneset yisraʾel, 10, 26-9
keter, 12, 18, 22-31, 33, 35; *keter ʿelyon,* 23, 25-7, 30
kol, 26

leit lah mi-garmah kelum, 27-8
loʾ, 24

madregah, 10
maḥshavah, 15, 23-6, 28; *ʿolam ha-maḥshavah,* 24, 28; *ʿomeq ha-maḥshavah,* 25, 28, 32
malbush, 33-4
malkhut, 10, 26-31, 34-5
marʾah, 9-10, 24
marʾot ha-ẓoveʾot, 8-10
maskil, 22
maṭronitaʾ, 27
meheimanutaʾ, 15
mequbbal, 11
min ha-koah ʾel ha-poʿal, 29
miẓvah, 26, 34
mosheh savaʾ, 26

neʿelam, 18
nefesh ha-ḥiyyuni, 7
neẓaḥ, 10

ʿolam ha-ṭevaʿ, 4
ʿ-r-r, 19

pataḥ, 12
peh ʾel peh, 24
pelag gufaʾ, 34

qabbalah, 3, 32
qelippot, 30

razaʾ, 15, 18
raẓon, 24

sefirah, sefirot, 9, 16, 18, 21-35 passim
sefirot ha-belimah, 28
shalshelet, 17, 34
sharviṭo shel melekh, 17
shekhinah, 26-30
shemiṭṭot, 19, 31-3, 35
siṭraʾ ʾaḥraʾ, 30
sod, 17-9, 21

sod ha-ʾefshar, 29

temunah, 29, 34
temurah, 30-1; *temurot,* 29-31; *temurat ha-ʾotiyyot,* 30
tifʾeret, 10, 26-7, 31, 34

ṭiqlaʾ, 29

ya ʿaqov savaʾ, 26
yeshivah shel maʿlah, 26
yesod, 26
yiḥud, 20
yisraʾel savaʾ, 26
yom, 28-9
yovel, 32-3

zuhamat ha-naḥash, 29

ẓaḥutaʾ, 16
ẓaḥẓaḥot, 23-4, 35
ẓiḥẓuḥim, 24

INDEX OF SOURCES

BIBLE	*MhẒ*
Genesis	
1:1-2	136:25
1:1	44:32
	69:32
	119:28
	120:5
	133:20
	186:23
	229:25
1:2	100:22
	120:14
	136:28
	192:16
	219:29
	239:29
	258:18
1:3	120:28
	129:17
	136:5
	137:3
	269:23
1:4	64:14
	137:2
1:5	78:5
	137:5-6
1:6	136:6
	137:8
	159:6
1:7	159:16
1:9	59:23
	104:19
	136:8
	138:7-18
1:10	138:10-25
1:11	37:11
	129:18
	136:8
1:12	139:9
1:14	136:9
	247:9
1:16	136:10
	247:11
1:17	42:5
	157:14
1:20	136:11
1:26	77:6
	203:15
	247:2
1:27	96:17
	113:30
	136:12
	175:5
1:28	57:29
2:2	105:30
2:3	160:26
2:4	126:6
	155:25
	229:28
2:6	176:20
2:7	128:5
	166:6
2:8	41:2
	59:19
	129:15-20
	172:21
2:9	34:16
	76:3
	129:17
	171:21
2:10	3:18
	9:1
	13:19
	15:30
	23:14
	36:25
	58:24
	59:2
	75:6
	81:16
	84:22
	86:1
	91:11
	97:26
	101:19
	102:32
	103:30
	111:11
	128:25
	129:8,22
	138:18
	167:20
	171:1
	194:24
	203:20
2:21	207:25
2:24	232:1
3:6	251:18
	267:12
	278:19
	279:28
	281:2
	121:11
	57:28
	19:7
	93:5
	148:21
	175:26
3:8	17:11
3:17	36:10
3:18	37:12
	63:25
3:19	15:32
	25:1
	39:10
	49:17
	69:20
	102:26
	104:22
	218:24
	224:11
3:20	44:31
	74:27
	121:23
3:21	118:9
3:22	126:20
3:24	178:2
	267:31
4:1	135:20
4:7	150:31
4:10	135:23
4:12	228:4
4:13	177:6
4:22	70:31
4:25	135:20
5:2	171:20
5:3	121:24
5:24	10:11
6:2	70:25
6:6	28:31
	52:27
	105:7
	169:16
6:9	175:22

6:12 176:17
6:13 147:24
6:16 194:22
237:8
7:11 176:24
7:12 176:22
7:23 22:5
8:9 149:20
8:14 40:21
111:30
267:19
8:21 130:27
8:31 181:3
9:12 146:9
9:13 23:31
174:31
175:4
9:17 146:9
9:21 36:11
11:1 177:1
11:4 176:31
11:8 176:32
11:28 29:21
13:3 125:26
13:8 167:32
14:7 272:23
14:8 42:17
14:18 48:23
81:26
84:2
87:6
191:10
222:3
275:16
14:19 65:15
113:22
14:22 31:8
15:1 225:8
15:2 255:2
15:8 263:9
16:14 69:10
17:9 131:31
17:10 155:15
18:4 91:1
18:5 90:30
94:21
237:7
18:6 241:2
18:7 91:8
258:31
18:8 94:19
18:10 241:2
18:12 252:24
18:19 18:13
46:24
18:33 52:27
19:20 11:8
19:24 22:11
169:25
19:28 139:1
20:12 92:3
21:8 160:17
21:12 226:24
21:25-32 227:9
21:33 17:26
94:19
227:25
22:2 25:3
46:21
22:3 91:9
186:27
190:25
258:32
22:4 25:4
22:5 25:11
22:12 25:13
22:13 46:31
47:1
22:16 5:29
46:27
47:25
23:2 25:19
23:3 29:23
23:4 36:12
24:1 164:11
260:15
24:2 36:32
243:25
24:10 36:32
24:20 251:14
24:63 115:19
150:14
24:67 152:14
25:25 19:14
25:27 20:27
147:32
150:13
156:19
177:31
220:8
25:28 36:13
25:29 151:3
25:30 151:5
26:15-33 184:6
227:9
26:18 201:20
26:19 185:6
26:22 102:14-5
27:1 239:22
164:30
27:3 58:20
27:11 177:31-2
27:22 33:19-20
27:27 58:22
105:10
149:25
27:40 33:25
28:10 166:10
28:12 234:19-20
252:32
28:13 115:27
116:10
28:17 49:10
179:7
28:20 52:24
198:29
29:1 217:20
29:2-10 227:9
29:2 15:9
37:27
259:5
30:2 132:11
270:4
30:13 2:32
85:12
30:14-6 149:5
30:14 149:21-9
30:15 149:10
150:8
30:16 150:11-8
31:24 214:13
31:29 158:21
31:42 150:14
227:28
32:2 115:29
32:26 225:23
32:29 165:7
32:33 225:23
33:3 167:32
34:2 249:11
35:9 115:30
35:10 36:15
35:11 115:8
35:16 148:15
149:3
35:19 149:4
36:39 177:22
37:2 94:14
37:7 244:14
37:9 31:9
37:24 37:32
65:32
38:8 167:22
38:9 168:5
38:10 168:7

[illegible] 202:28
[illegible] 86:9-15
[illegible] 86:19
[illegible] 86:24
[illegible] 226:27
[illegible] 40:6-7
[illegible] 227:16
[illegible] 90:1
[illegible] 90:13
[illegible] 45:28
[illegible] 251:13-4
[illegible] 114:29
258:24
[illegible] 179:12
[illegible] 276:7
[illegible] 179:12
[illegible] 165:6
[illegible] 223:32
[illegible] 225:32
226:8-28
[illegible] 224-5
[illegible] 278:23
[illegible] 31:15
45:18
219:1
234:20
[illegible] 115:3
[illegible] 162:31
[illegible] 117:1
194:26
[illegible] 82:18-9
52:14
58:16
63:12
85:11
188:16
[illegible] 93:23
111:7-8
[illegible] 6:30
58:6
100:10
[illegible] 16:10
[illegible] 155:10
[illegible] 219:2
[illegible] 50:20
[illegible] 147:7

Exodus

[illegible] 11:4
[illegible] 19:4
[illegible] 220:12
[illegible] 182:12
[illegible] 15:18
[illegible] 15:13
29:8
54:24
99:22
182:13
3:13-6 144:14
3:13 133:20
143:24
3:14 2:22
58:16
82:26
144:10
182:19
211:4
3:15 2:31
114:13
144:19
3:16 145:10
4:4 169:3
4:17 111:27
4:22 258:7
5:2 144:8
5:22 226:25
6:3 158:26
6:15 223:32
7:12 224:8
8:1 160:22
9:22 160:22
10:10 253:20
10:23 225:16
11:5 11:23
12:15 13:24
12:29 169:23
12:40 165:9
13:2 172:16-7
13:9 55:28
13:16 55:31
13:18 257:22
13:19 146:24
13:21 234:27
14:2 180:24
14:8 160:12
14:19-21 57:1
73:1
104:2
182:31
224:22
14:19 182:29
14:20 183:15
14:21 123:24
184:25
14:29 239:32
14:30 33:31
14:31 123:26
15:1-19 115:17
15:1 31:13
35:4
15:2 158:22
15:3 161:23
164:13
173:15
241:27
15:6 134:16
15:8 123:23
170:32
15:11 42:15
134:7-15
152:7
15:16 48:24
15:17 172:3
192:4
15:20 201:2
16:36 48:20
17:1 278:22
17:6 181:29
17:7 209:24
212:12
17:11 160:6
17:12 160:4
17:15 260:27
17:16 127:24
173:15
18:3 181:26
18:14 78:5
18:18 259:15
18:20 209:4
18:21 197:10
19:6 36:28
19:9 137:28
19:10 36:27
19:13 159:31
19:15 205:32
19:19 163:5
199:15
20:1 130:13
20:2 132:10
270:3
20:3 133:21
168:24
20:8 160:31
236:24
20:10 160:25
20:11 236:24
20:12 57:12
241:2
20:14 73:31
20:16 130:20
20:18 164:7
173:24
20:20 177:11
21:6 243:14
180:24

21:28 226:14
22:30 124:15
23:11 105:13
23:17 181:18
23:20 156:17
182:3,23
23:21 153:23
182:3
23:25 278:26
24:1 28:21
182:16
24:7 213:3
24:10 24:13
51:3
24:11 29:2-3
24:12 232:10
24:20 177:14
25:2 277:3
25:3 155:10
25:8 158:12
277:14
25:11 280:1
25:20 1:19
139:27
162:26
281:7
25:21 271:8
281:24
25:22 131:23
281:27
25:23 281:32
25:24 282:10
25:30 205:9
25:31 163:31
275:31
25:32 163:8
25:36 163:31
25:40 279:30
26:1 158:16
26:12 67:9
203:19
26:13 67:10
26:19 104:13
26:28 34:16
39:22
56:26
26:36 281:22
27:8 279:30
27:10 264:18
28:7 17:20
28:10 182:20
28:35 28:14
28:36 220:20
28:38 65:19
180:27
28:43 27:28
29:6 280:29
30:3 169:9
31:17 129:32
160:27
230:20
231:6
236:26
31:18 271:11
32:1 177:13
32:4 177:15
32:7 177:8
32:9 196:2
32:12 235:18
32:14 28:30
105:7
32:32 118:17
33:2 182:4
33:4 206:2
33:13 266:12
33:15 182:5,15
33:17 182:6
33:18 158:19
234:13
33:19 19:1
52:31
128:14
210:28
212:2
221:9
234:14
235:23
249:28
261:6
266:12-14
33:21 122:1
134:1
33:23 54:22,31
132:19
269:8
270:13
34:1 66:6
245:29
34:6-7 170:23
34:6 14:8
133:12
182:15
208:30
34:8 170:24
34:14 168:30
221:29
34:27 175:4
34:30 29:9
35:29 57:30
36:6 57:30
36:18 55:8
174:20
38:8 34:18
40:34-5 158:19

Leviticus
1:1 1:5
176:4
1:3 60:2
1:9 125:2
1:12 42:31
2:14 116:24
246:1
3:9 235:21
4-5 255:32
5:15 121:7
5:23 152:15
5:25 125:2
6:4 205:13
6:13 113:9
7:20 255:18
9:22 83:11
90:14
9:24 134:12
10:1 27:17
177:7
10:2 20:15
28:11
177:7
199:18
10:4 26:11
10:9 27:21
82:17
11:4 42:25
11:9 42:25
11:21 26:16
11:42 162:8
11:44 71:8
12:2 42:24
12:3 146:3
12:4 151:3
13:46 193:18
14:1-9 177:28
14:16-7 127:11
14:33-57 178:4
14:34-5 277:9
16:1 1:2
22:16
26:14
30:22
177:8
16:2 1:3
235:27
16:3 63:3
155:10
16:5-34 177:28
16:15 92:16
16:16 4:30
16:17 5:9
16:18 4:8
16:21 177:28
16:22 177:29
16:24 4:28
16:29 7:30
10:16
12:17
134:12
16:30 5:9
7:12
13:29
30:6
74:6
17:3-4 31:21
33:1
17:3 30:27
17:4 33:7
17:7 31:27
32:29
17:10 168:18
17:13 49:11
53:11
58:15
18:3 32:28
18:15 72:21
18:17 73:28
18:18 278:13
18:24 217:27
18:25 38:3
204:4
267:17
18:29 72:5
19:2 36:18
37:1-2
19:3 74:26
75:25
76:1
135:1
160:32
19:13 76:6
77:9
19:15 77:22
78:12
19:23 40:29
49:22
78:30
19:24 49:28-9
78:31
19:25 79:1-2
19:27 50:10
79:25
19:30 160:31
19:32 206:21
275:18
19:36 93:30
20:6 168:18
20:7-8 36:5
20:7 72:16
80:3
20:17 71:29
72:2
20:18 62:9
20:23 63:25
217:28
20:26 50:3
217:27
228:15
258:9
21:1 83:21
21:2 83:24
21:5 84:19
21:7 84:31-2
88:28
21:8 85:3-28
21:9 86:27
87:2
21:10 81:21
82:1-2
83:9
84:9
87:5-9
21:11 83:25
87:10
21:12 87:23
21:13 87:28
243:4
21:14 88:20
22:3 168:17
22:27 89:16
23:4 194:10
23:15 72:32
23:27 13:20
23:30 168:17
199:12
23:32 13:21
23:40 17:4
92:26
96:32
97:16
171:4
213:17
23:42 133:18
24:1 1:5
24:2 98:8
24:4 42:8
24:6 282:3
24:8 42:18
24:16 194:19
24:22 100:5
24:23 100:9
25:2 103:10
104:25
161:5
25:3 105:4
25:4 105:26
25:6 106:22
25:8 107:10
25:9 90:16
107:16
25:10 107:19
25:13 107:28
235:19
256:9
25:25 108:13
25:29 108:14
25:31 256:9
25:38 181:19
25:39 108:15
26:3 95:25
110:1
260:26
278:27
26:4 110:32
26:11 130:8
26:14-43 278:27
26:17 189:15
26:25 260:12
26:26 111:26-30
26:42 4:26
5:12
112:5
27:2 43:1
27:24 113:21
27:26 113:24
27:32 79:6
172:16
232:9

Numbers
1:5 114:24
1:17 226:3
2:1-34 223:2
2:2 161:32
2:10-31 115:23
2:10 149:16
2:17 115:2
2:18 115:2
2:22 212:7
2:23 212:12
3:4 28:8,15
29:10-9

3:17 116:22
3:19 117:4
3:45 109:12
3:49 118:3
3:50 118:4
4:6 118:8
4:9 118:20
4:10 118:24
4:11 118:32
4:20 119:5
5:6 128:3
5:7 128:12
5:12 128:16
5:14 162:32
5:18 66:23
5:22 38:2
67:4
5:30 162:32
6:7 84:14
6:23 112:14
205:15
6:24-6 113:19
6:25 61:22
133:11
212:2
6:26 58:3
7:1 164:19
7:13 186:17
7:14 186:21
7:15 186:25-9
7:17 186:30
187:1-2
7:24 186:9
7:89 130:16
131:23
8:2 261:20
8:11 82:21
9:10 165:14
9:13 165:29
9:15 168:21
9:20 182:2
9:21 170:9
9:23 182:2
10:2 171:31
172:24
10:8 172:26
10:33 185:20
10:35 178:6
185:15
10:36 181:13
11:1 39:31
11:7 142:20
179:1
11:11 186:4
226:25
11:16 128:2
12:3 268:25
12:8 29:9
146:7
179:18
12:15 187:4
13:2 187:11
13:18 172:29
13:23 187:18-26
13:25 187:28
13:27 187:31
13:28 188:4
13:31 188:10
14:9 188:12
14:11 188:18
14:14 188:20-3
208:24
14:17 188:24
191:18
192:17-9
208:30
14:18 208:30
14:19 188:26
14:21 188:28
14:22 188:31
14:24 189:1-2
14:25 189:5
14:27 37:4
14:40 189:7
14:41 189:11
14:42 189:13
14:43 189:15
15:16 189:18
195:19
15:20 45:13
15:22 190:18
15:24 125:8
190:22-30
191:1
15:27 191:3-7
15:28 191:9-14
15:31 3:13
75:23
80:26
152:5
168:18
15:38 16:23
50:21
194:1
15:39 51:3-12
15:40 51:8-18
16:1 193:21
16:2 194:6
16:3 194:27-32
16:4 195:10
16:7 195:21-3
16:9 195:24
16:10 195:25-7
16:11 195:28
16:19 198:20
16:22 121:32
198:23
267:20
16:30 198:26
199:1-4
16:31 199:5
16:32 199:7-9
16:33 196:24
199:6-12
16:34 199:14
16:35 20:17
199:17-8
17:3 199:20
17:4 199:23
17:5 199:26
17:10 199:29-30
17:11 199:32
200:1-2
17:13 200:4
17:21 30:13
17:22-3 30:17
17:23 26:18
18:23 201:21
19:1-10 177:24
19:1-2 204:26
19:2 204:14
19:8 177:26
19:14 42:23
19:16 178:1
20:1 149:4
200:16
20:2 200:23
20:5 37:12
39:25
20:8 181:29
20:14 206:8-32
207:2
20:24 181:32
200:24
21:19 171:28
21:2 165:5
21:8 133:4
21:13 212:31
213:1
21:14 213:2-16
21:16 201:18
202:2
21:18 37:25
21:19 172:2
21:21 210:4
[illegible] 229:11
[illegible] 213:24
[illegible] 218:8
[illegible] 214:12
218:5
[illegible] 214:28
[illegible] 214:29
215:3
[illegible] 215:20
217:31
[illegible] 215:15
[illegible] 180:5
[illegible] 215:20
[illegible] 215:31
[illegible] 213:29
226:26
[illegible] 214:31
[illegible] 176:3
[illegible] 217:4
218:10
220:30
[illegible] 218:14-20
[illegible] 218:22
[illegible] 218:32
[illegible] 219:1
[illegible] 219:3
220:30
[illegible] 59:14
219:7
[illegible] 219:27
[illegible] 173:14
220:29
[illegible] 219:19
[illegible] 219:22-3
[illegible] 219:25
[illegible] 219:26
[illegible] 219:30
[illegible] 215:23
219:32
[illegible] 220:6
[illegible] 220:10
[illegible] 220:11
[illegible] 221:3
[illegible] 214:2
217:7-15
[illegible] 6:30
[illegible] 221:6
[illegible] 174:30
221:31
[illegible] 222:2
[illegible] 223:30
[illegible] 223:32
[illegible] 224:3
[illegible] 227:1-30
228:4-9

27:2 228:10-1
27:12-4 148:7
27:13 200:25
201:4
27:17 177:12
27:18 176:5
29:1 173:13
31:8 220:21
31:9 44:3
32:1 43:23
44:5
32:3 228:18-31
229:1-6
32:16 44:10
32:24 44:12
33:38 178:3

Deuteronomy

1:7 231:25-31
1:10 166:26
1:12 60:25
232:2
1:13 167:3
1:15 232:6-8
1:17 78:12,22
2:2 130:22
3:23 234:9
235:22
3:24 160:20-1
222:27
235:29
3:25 222:28
3:26 60:22
234:16
3:27 234:19
3:28 234:25-8
4:1 234:31
235:1-2
4:2 235:4
4:4 51:17
68:5
235:10-3
4:6 177:11
4:11 169:9
173:22
4:16 177:9
221:25
251:27
4:22 28:12
4:23 177:9
4:24 35:21
58:8
221:13
4:26 156:6
256:28
4:29 222:20
4:32 165:20
4:39 192:21
4:44 155:15
200:13
5:5 231:5
5:12 160:32
171:8
236:24
5:16 241:2
5:21 160:15
5:26 198:29
6:4 97:29
125:31
145:22
154:11
178:15
181:27
6:5 9:15
6:9 50:16
7:6 228:15
8:7-9 37:14
8:7 40:16-22
8:8 40:23
8:9 15:6
23:18
40:24
9:3 221:13
9:7 178:2
9:20 30:24
9:29 172:3
10:14 156:6
10:15 264:17-8
10:17 78:13
95:7
116:32
162:11
10:21 155:7
208:17
11:2 160:15
11:24 173:19
12:9 268:22
12:13-4 31:20
12:20 31:31
32:14
12:21 32:6
12:22 9:4
12:23 134:11
13:5 154:4
13:13-9 199:10
13:15 162:29
13:18 147:3
14:1 38:27
49:32
66:28

14:5 9:4
14:22 236:28
237:5
14:23 237:7-8
14:25 237:11
14:28 237:14-7
15:19 32:8
224:27
237:20-4
16:14 96:9
16:15 96:9
16:18 34:24
16:20 172:31
256:16-8
260:23
17:8 38:15
237:30
17:9 238:6-10
17:12 238:13-6
17:15 168:1
238:18-22
17:16 20:32
238:24
17:17 20:30
17:18 226:19
238:26
17:19 238:29-32
17:20 178:28
239:2-7
18:1 239:9
18:3-4 224:31
18:3 48:22
239:11
18:10 217:23
18:11 67:23
251:31
18:13 119:11
178:11
21:1-9 177:28
21:1 239:14
21:2 239:15
21:8 239:17
21:12 241:6
21:23 93:21
22:6-7 49:3
240:24
22:7 241:2
22:8 50:16
22:9 48:3
22:10 48:3
22:11 241:7
22:12 241:12
22:13 241:16
22:14 241:31
242:4
22:15 242:11
22:16 242:19
22:19 242:21-3
22:21 242:15
22:22 242:28
22:28-9 243:1-2
23:1 243:7
23:3 243:9
23:4 243:11
23:6 220:32
243:16
23:8 243:18
23:9 243:22
23:15 124:7
217:25
23:16 243:24
23:22 244:1
23:24 244:5
23:26 244:11
24:1-4 167:12
24:1 244:20
24:2 244:24-5
24:3 244:27
24:4 244:28
24:15 77:10
24:19 48:19
25:5 152:28
221:23
25:9 168:8
25:12 105:22
26:1 278:27
26:11 245:1
26:12 245:3-6
26:15 112:15
245:8-16
27:8 245:18
27:9 11:18
27:12 245:21
27:13 245:25-6
27:15 245:28
27:16 245:32
27:17 246:4
27:18 246:13
28:2 246:23
28:3 246:25
28:4 246:26
28:7 246:27
28:8 246:29
28:10 55:30
246:31
28:12 247:3
28:13 247:6-8
28:15-69 278:27
28:20 247:13
248:19
28:22 248:20
28:26 248:25
28:27 248:29
249:2-4
28:28 249:5-6
28:29 249:7
28:30 249:9-11
28:33 249:12
28:38 249:14-5
28:43 249:17
28:44 249:20-1
28:48 249:22-3
28:49 249:24
28:50 249:26-8
28:51 194:21
249:29-32
28:56 250:2
28:57 250:5
29:1 250:8
29:9 180:3
29:11 251:6
29:12 251:8
29:14 195:8
251:10
29:17 66:24
225:21
251:26
29:22 202:26
29:27 211:21
254:28
259:26
29:28 252:2
30:2 252:23
30:3 141:12
30:4 252:26
30:9 160:19
30:12 109:25
253:4
30:14 253:11
30:15 253:14-9
30:16 253:23-4
30:19 109:32
256:28
30:20 109:29
31:1 254:4
31:2 254:5
31:3 254:13
31:6 254:15
31:7 254:18
31:8 254:20
31:11 107:27
31:14 254:22
31:16 168:31
201:14
254:26

11:17 254:27
11:28 271:11
12:1 156:7
12:2 195:31
256:31
12:3 257:7
12:4 77:32
173:6
213:25
257:12-8
258:27
12:6 126:5
257:20-8
12:7 257:31
12:8 131:27
12:9 177:32
258:6
275:5
12:10 258:10-5
12:11 258:16-8
12:12 218:21
258:20
271:31
12:13 258:22-8
12:14 258:30
12:15 259:11-2
12:17 168:27
259:16-9
12:18 259:21-3
12:19 259:25
12:20 168:25
259:27
12:22 260:2-5
12:24 260:8-10
12:25 260:11-4
12:29 260:17-8
12:30 260:21-32
261:7
12:34 261:9
12:37 261:11-2
12:39 110:28
209:6-19
222:14
261:13
12:43 181:22
12:47 14:32
51:9
220:25
12:48 130:9
12:50 200:25
201:4
13:1 146:25
155:10
267:8
268:24
33:2 90:24
269:25
270:30-2
33:3 166:32
33:6 271:21-3
33:9 253:8
33:10 114:3
33:12 231:29
33:14 116:25
33:17 47:6
186:29
226:13
33:19 163:4
33:21 272:19
33:26 16:20
250:14
33:27 16:5
52:2
58:4
127:10
135:27
145:25
159:26
171:10
210:1
229:7
271:24-6
33:28 271:28
272:2-3
33:29 34:1
272:5-12
34:5 178:3
179:8
272:14-7
34:7 272:20
34:9 186:5
34:10 214:23
272:28-32
34:12 245:20
273:2-4
Joshua
3:11 146:16
271:14
3:15 60:24
65:29
4:1-9 38:11
182:20
4:3 104:7
5:14 156:16
7:9 127:21
10:12 30:32
31:12
13:22 215:28
22:22 48:32
24:29 179:8-9
24:32 146:23
Judges
3:31 34:5
4:4 34:25
4:18 152:14
5:1 24:16
5:9 196:14-8
5:16 169:16
5:21 66:1
98:7
103:29
104:21
275:21
10:16 130:4
14:14 117:10
188:6
15:12 20:11
16:21 20:12
17:10 42:16
1 Samuel
1:10 232:32
1:20 165:10
1:22 243:13
2:2 239:3
2:7 44:1
7:17 166:18
255:21
8:15 78:16
9:7 179:8
14:27 9:10
15:4 63:16
145:24
15:10 130:22
16:12 19:12
20:29 11:7
21:14 30:7
25:29 166:22
167:1
255:23
26:19 116:29
2 Samuel
7:14 70:12
7:23 55:13
56:6
7:29 112:16
14:14 167:14
15:25 51:7
82:32
112:1
114:27
117:11
179:8-9
146:23

20:1 13:15
178:19
22:10 173:21
22:31 272:9
22:45 170:6

1 Kings
1:6 156:16
1:21 191:14
5:2 101:22
5:3 101:26-7
5:6 20:33
5:26 264:28
6:4 276:17
7:2 113:16
7:10 21:2
7:21 187:25
7:25 54:32
75:14
7:36 116:24
7:37 158:32
8:8 113:15
8:27 131:24
158:13
267:23
8:28 234:9
8:30 234:9
8:32 154:14
156:8
250:15
8:63 20:1
8:65 89:17
10:19 132:8-27
133:13
269:26
270:12
10:20 270:25
10:21 21:4
10:27 21:1
11:1 21:27
11:3 20:31
11:39 155:11
12:16 13:16
12:25-33 176:8
12:28-9 176:12
12:28 20:7
13:11 179:8
17:1 9:26
18:38 134:13
18:39 2:17
208:18
19:12 122:22
22:19 97:5
250:12

2 Kings
1:8 221:18
1:9-14 197:10
2:15 236:23
3:7 193:24
4:8-17 241:3
8:1 90:6
8:22 193:24
13:23 249:28
17:13 179:10
20:2 233:17
20:19 173:3
23:2,21 213:3

Isaiah
1:3 91:8
1:4 178:7
1:18 7:27
35:15
74:7
206:19
1:21 12:13
86:13
237:13
256:19
1:22 246:9
2:2 141:27
162:31
2:3 140:5
228:27
2:5 13:17
23:7
2:11 153:27
2:17 102:28
3:10 41:14
3:11 41:18
3:13 34:11
3:14 106:27-8
225:19
4:3 103:14
252:30
4:5 23:22
268:6
4:6 23:22
227:2
5:7 106:28
140:13
5:14 140:14
5:16 34:9
35:32
5:27 212:10
271:32
6:1 34:31
159:30
6:2 16:21

132:29-30
180:2
269:12
270:20-1
6:3 80:13
131:28
165:27
176:5
180:3
213:6
6:5 36:30
227:32
6:7 1:15
6:10 256:5
6:13 134:17
8:17 265:24
8:21 176:8
8:23 140:26
9:5 222:1
9:6 39:16
230:13
10:6 18:3
11:1-2 264:20-1
11:1 100:14
124:2
11:2 100:20
123:32
136:27
167:6
189:2
11:3 100:28
11:4 101:2
124:2
11:6 124:3
11:10 167:13
260:30
11:11 140:30-1
11:12 140:24
141:1
11:13 143:10
12:2 11:31
12:3 66:19
12:4 127:32
13:10 163:28
13:21 176:27
177:32
14:32 35:30
16:5 180:18
19:1 137:28
19:23 124:16-21
19:24-5 124:17
19:24 124:22
19:25 124:20-1
21:13-4 151:16
22:12 202:22

[illegible] 123:4
[illegible] 112:24
[illegible] 10:25
[illegible] 127:3
[illegible] 259:23
[illegible] 7:31
8:12
9:11
[illegible] 61:4
248:26
[illegible] 253:2
[illegible] 177:17
[illegible] 213:15
[illegible] 36:3
[illegible] 40:15
62:2
109:9
143:22
276:31
[illegible] 276:32
[illegible] 114:17
268:28
[illegible] 198:16
278:18
[illegible] 181:23
[illegible] 49:13
78:7
82:18
189:17
206:17
[illegible] 157:18
[illegible] 230:13
[illegible] 67:24
[illegible] 233:17
[illegible] 233:12
[illegible] 173:3
40:12 49:18
40:14 69:30
204:17
218:23
40:25 42:11
40:26 42:10
120:26
235:16
40:29 273:11
41:4 85:28
189:3
41:7 24:3
41:8 131:30
42:8 168:30
42:13 44:29
42:16 205:24
42:21 275:4
43:1 116:2
43:4 115:31
43:7 122:15
44:6 76:2
119:12
172:15
189:4
218:15
45:8 195:31
45:14 190:28
45:17 34:8
69:25
259:13
46:4 212:30
48:9 203:18
48:13 132:26
156:23
49:3 36:4
50:3 200:21
51:1 166:25
51:3 167:8
51:4 122:4
51:9 156:24
52:1 10:28
53:10 1:16
54:1 171:17
54:7 206:11
239:28
240:7
259:31
54:8 135:30
232:17
240:12
54:9 129:31
54:10 174:32
232:16
54:11 10:27
24:14
54:13 174:27
55:1 159:23
55:3 232:23
55:6 207:17
55:7 151:2
55:8 38:30
122:3
165:19
267:25
55:9 267:26
56:2 155:16
56:3 168:3
56:5 168:4
56:7 110:3
180:29
56:8 141:10
56:11 249:27
57:1 12:2
174:18
57:15 211:18
265:26
57:16 129:12
58:1 159:20
58:9 163:3
58:11 180:10
8:25
24:31
37:27
59:15
68:12
81:1
122:9
203:20
207:27
224:24
58:13 98:22
58:14 8:24
60:6
68:7
94:29-30
102:5
231:18
250:3
255:8
258:23
280:26
59:6 76:9
59:17 28:2
55:22
69:24
112:2
173:2
230:13
59:21 222:1
60:1-3 157:3
276:27
60:3 118:11
60:7 13:18
180:30
60:21 256:22
273:10
61:10 36:21
60:16
118:12
164:17
62:5 164:17
244:21
62:8 130:1
156:27
62:11 33:30
63:1 36:1
63:2 212:14
63:9 130:7
63:12 156:24

63:14 122:8
64:3 240:21
273:9
65:16 234:3
65:23 70:10
79:12
66:1 156:8
158:14
173:20
66:3 33:2
66:10 46:18
66:12 21:25
39:17
111:13
118:2
66:13 167:30
66:16 86:18
66:20 141:9
66:22 10:14

Jeremiah
1:4 130:22
2:3 92:8
134:17
2:6 67:16
159:32
2:7 37:18
2:21 103:3
2:24 152:17
2:27 162:26
3:4 189:23
3:22 256:3
4:19 173:14
5:22 62:18
7:25 179:10
9:1 258:11
9:22 43:10
44:17
45:1
9:23 45:5
178:17
14:21 127:20
17:8 38:32
93:11
94:16
101:20
17:13 82:30
84:27
126:31
18:6 53:5
77:16
23:5 124:3
23:24 158:13
23:35 219:2
23:36 269:29
30:6-7 143:5
30:8 163:3
31:2 25:5
53:29
123:10
31:4 202:23
31:6 170:2
31:14 203:3
31:15 107:1
31:21 126:32
160:27
171:16
32:19 51:32
32:27 122:10
33:25 104:12
110:11
46:27 134:20
48:11 238:1
271:27
51:14 129:32

Ezekiel
1:1 250:9
1:4 173:31
174:2
1:6 170:1
1:7 132:29
270:19
1:10 59:2
107:24
176:10
226:15
1:12 166:23
1:18 193:10
1:22 48:25
159:15
1:26 5:28
173:29
204:29
1:27 173:31
1:28 175:5
3:12 158:20
5:5 155:17
191:29
8:2 173:31
11:19 124:23
19:1 200:20
19:3 18:3
20:6 226:22
20:8 210:32
20:9 226:22
20:17 108:25
22:22 141:15
23:35 154:25
24:17 164:2
28:13 23:10
33:24 186:14
36:20 182:25
36:25 38:5
82:28
84:26
126:26
163:5
36:26-7 51:22
36:26 24:8
40:25
45:27
37:9 100:25
37:22 124:23
38:12 18:3
40:4 174:12
40:25 155:28
41:22 282:2
43:3 179:16
44:2 161:17
44:30 159:28
45:20 154:25

Hosea
2:9 148:2
5:15 139:24
6:2 103:5
106:20
143:21
9:10 224:31
11:9 10:25
135:22
12:6 138:6
12:9 176:8
14:2 166:21
14:6 61:5
82:25
272:4
14:9 38:28
66:28
111:6
14:10 72:4

Joel
1:8 203:3
2:17 202:4
221:14
3:1 186:7
4:18 126:29

Amos
2:9 30:26
3:3 152:16
5:1-2 200:20
5:2 87:32

185:19
242:9
123:3
211:17
132:24
129:32
176:13
26:26
181:20
63:9-14
92:31
97:32
128:2
137:14
139:4
62:30
219:13

Micah
211:17
141:27
228:27
195:16
41:6
83:3
200:30
209:30
142:28
78:2
156:20
232:18

Habakuk
151:27
125:29
132:7
269:31
135:31
160:2
157:11
229:29
255:1
263:9

Zephaniah
124:24
228:26

Haggai
142:3
37:20
172:1
186:13
179:6
35:2

Zechariah
1:8 134:27
171:6
2:9 10:31
3:9 19:24
202:28
4:1-3 261:23
4:2 275:25-7
4:10 51:31
54:8
63:29
69:5
172:6
190:23
4:11-4 261:23
4:12 261:24
5:11 166:18
8:11-2 37:4
9:9 11:27
33:27
141:30
9:10 142:6
9:11 142:26
9:13 142:1
9:16 142:18
9:17 142:19
10:1 142:23
10:11 177:16
10:12 142:17
12:8 124:1
12:10 141:6
12:11 141:6
13:1 126:30
14:4 192:30
14:6 205:22
14:7 91:16
14:9 102:28
124:25
127:18
263:18
271:30
279:25
14:14 143:9
14:16 178:8

Malachi
1:11 30:28
31:19
2:6 156:19
2:7 84:17
2:9 140:4
2:10 161:3
2:13 181:11
3:4 63:5
65:22
81:22
3:6 52:32
3:10 59:18
96:16
155:11
159:31
246:23
3:20 163:15

Psalms
1:3 93:9
116:20
175:14
1:4 67:31
1:6 106:11
4:7 207:12
5:5 156:10
5:13 180:31
6:1 108:32
158:7
7:12 117:12
214:26
8:4 83:9
8:5 42:21
57:4
216:4
8:6 54:19
231:13
9:7-8 127:26
9:18 107:7
11:7 86:25
207:14
12:7 81:2
106:7
241:32
12:8 204:22
15:1 166:30-1
15:5 41:8
16:11 108:22
155:3
158:4
164:29
168:23
17:8 74:17
18:10 173:21
18:12-3 133:15
18:12 24:1
161:18
18:31 272:9
18:35 18:21
19:2 154:13
155:24
158:17-31
159:3-4

19:3 160:23
19:5 163:14,23
19:6 157:23
164:29
19:7 157:24
165:14
19:8 156:17
166:24
236:5
256:1
271:6-16
273:8
19:9 20:24
168:21
169:12
172:4
19:10 172:9
173:8
174:29
19:11 132:4
200:15
203:31
204:8
269:28
19:14 178:10
180:6
19:15 181:13
266:23
21:8 232:16
240:10
22:2 158:22
22:4 165:4
22:20 8:29
22:21 46:28
24:1 134:24
24:3-4 10:29
24:3 166:31-2
24:4 124:6
167:7
25:1 191:4
25:14 89:1
187:10
27:1 68:19
112:3
27:3 63:1
155:9
27:4 170:19
192:16
29:4 122:23
29:9 9:5
29:11 117:12
191:8
30:2 220:12
31:17 207:13
31:20 19:11

32:1 40:12
32:9 62:6
32:11 64:16
33:1 72:14
33:6 113:28
123:1
236:18
33:9 169:8
34:13 98:12
262:11
35:2 9:30
35:13 156:21
36:6 219:11
36:7 219:9
132:5
269:28
36:10 211:28
134:11
155:27
41:5
101:7
249:30
23:3
58:31
172:20
36:11 154:32
37:7 16:31
39:2 100:3
39:7 96:22
42:2 8:18
42:8 48:30
238:30
42:9 183:12
42:10 58:1
43:3 157:9
44:3 160:13
45:4 93:27
45:14 23:20
29:32
88:9
46:6 178:26
47:6 174:11
205:11
47:10 196:17
49:6 236:6
49:13 216:8
50:1 3:30
50:2 4:1
50:23 33:8
51:12 17:30
19:12
51:17 262:9-10
266:22
51:19 18:1
51:21 60:1-16

55:18 249:8
55:23 233:1
279:3
55:24 72:6
60:7 33:12
90:24
200:21
65:3 132:25
65:5 166:29
65:10 159:21
68:5 97:21
171:7
68:17 16:32
68:18 137:19
68:20 77:19
69:14 61:25
155:2
211:24
72:1 172:28
75:5 22:17
25:25
75:7-8 43:24
76:8 223:13
77:20 159:15
170:6
78:24 142:21
78:38 87:31
208:16
251:9
78:63 28:20
80:3 33:13
80:8 230:12
80:9 40:1
160:14
80:12 160:13
80:20 230:12
81:4 91:24
239:23
81:17 258:26
84:5 166:30
84:12 31:14
47:11
76:31
163:15
85:11 128:1
174:31
85:12 127:28
174:30
87:2 175:26
89:3 72:1
155:27
180:18
203:32
89:7 41:32
89:15 160:28

173:10
91:27
173:12
239:24
156:22
130:25
273:11
57:8
103:7
175:24
271:18
24:19
70:17
211:29
66:17
60:12
71:10
71:12
33:11
208:1
93:21
169:12
171:5
55:23
180:17
239:5
47:26
209:29
208:17
171:5
160:28
163:1
264:19
173:14
201:25
204:16
219:9
257:18
259:12
261:1
154:19
267:26
135:3
167:28
134:1
269:10
93:29
136:18-9
61:31
120:30
136:5,22
163:17
241:15
269:20
15:28

16:18
62:6
136:7
137:9
143:20
104:4 138:5
216:21
104:5 136:8
138:9
104:8 138:15
104:9 62:11
104:10-1 138:21
104:10 138:8
104:11 138:23
104:13 138:29
104:14 136:9
138:30
104:16 172:21
176:32
104:18 139:5
104:19 136:9
104:20 136:10
104:21 138:24
214:21
104:22 136:11
104:24 23:27
53:16
104:25 136:11
204:12
104:31 25:22
136:13
271:19
104:32 136:14
104:33 136:15
104:35 136:15
151:1
105:3 174:3
105:18 146:31
106:43 107:30
106:48 36:7
109:15 155:2
110:6 143:20
111:5 52:9
111:10 45:14
81:20
122:7
172:13
225:1
236:17
112:6 187:24
113:9 12:32
74:27
96:12
221:8
114:5 272:27

114:7-8 158:30
115:5 67:16
115:12 114:4-17
115:13 114:2-3
115:17 67:23
116:7 255:30
116:9 181:25
235:14
118:1 232:28
118:6 69:29
118:19 266:25
118:20 54:21
222:13
118:22-3 155:8
118:22 19:19
23:18
118:24 98:13
118:25 150:19
118:27 207:13
239:28
118:29 232:28
119:12 209:13
119:18 15:21
252:21
119:48 160:3
119:56 155:9
119:60 163:31
119:92 8:21
119:96 232:12
119:160 132:18
156:21
173:3
270:11
119:162 253:7
119:164 108:23
158:6
121:1 83:2
121:4 69:7
111:16
212:10
271:32
121:5 90:22
121:7 74:24
122:4 104:6
145:25
170:14
122:8 81:29
191:16
238:20
123:1 250:15
124:1 165:4
125:3 152:11
128:2 44:15
128:5 143:21
130:1 14:4

196:13
131:1 15:20
132:5 220:9
132:8 185:26
132:14 258:13
133:1 1:18
133:2 27:8
81:17
82:3
83:15
84:20
85:7
114:19
180:32
186:12
203:13
219:15
229:3
237:22
258:29
271:22
275:13-22
133:3 82:23
83:7
178:29
275:22
136:15 41:7
137:7 166:1
178:25
138:2 253:6
139:5 132:21
270:15-6
139:6 159:31
139:12 244:30
276:12
139:16 110:13
140:14 3:30
166:28
267:4
141:2 180:27
141:5 24:3
142:1 277:25
142:2 277:32
142:3 278:9
142:4 278:16-32
279:1
142:5 279:4-12
142:6 279:14
142:7 279:16
142:8 88:12
279:19-23
143:2 70:7
144:9 109:4
158:8
144:14 189:24
144:15 7:30
145 115:9
145:1 155:7
145:13-4 185:18
145:15-6 212:22
145:15 195:32
145:16 233:30
145:18 207:17
145:19 266:20
146-50 115:12
147:2 141:5
147:11 266:19
147:18 201:28
147:20 72:13
193:19
221:5
237:27
281:9
149:2 25:24
150:1-5 115:15
150:2-3 174:9
150:5 174:10
150:6 174:11
261:26

Proverbs

1:5 131:6
161:29
1:22 109:24
3:16 45:2
81:19
3:17 170:20
225:15
3:18 93:20
109:30
3:19-20 265:11
3:19 103:23
119:14
156:3
229:29
3:20 119:15
126:28
4:2 257:1
4:4 74:18
4:23 178:28
240:25
5:15 37:28
65:29
5:19 47:4
78:29
6:23 172:5
276:11
8:14 103:25
8:20 164:30
8:21 45:16
8:22 54:15
100:19
103:18
150:10
170:4
113:24
180:15
8:26 218:23
8:27 110:10
8:30 3:3
8:23
64:30
103:8
120:4
122:4
257:17
271:17
8:36 280:19
9:17 66:8
10:2 134:24
10:7 198:9
10:25 12:6
17:21
21:24
170:13
187:23
192:24
260:6
10:30 187:24
11:4 134:24
11:14 279:12
11:28 251:5
12:7 251:5
13:15 236:19
13:21 20:9
13:23 1:22
16:6 45:32
16:15 29:5
60:29
207:7
16:20 236:17
16:26 256:23
16:28 72:11
189:22
242:32
244:19
265:21
16:31 164:31
17:1 62:25
17:17 168:1
17:26 26:21
18:10 176:32
191:8
18:19 193:21
19:2 178:20

[illegible] 167:18
[illegible] 34:32
[illegible] 44:14
[illegible] 128:6
157:8
[illegible] 169:16
[illegible] 111:17
219:31
272:1
[illegible] 259:22
[illegible] 278:31
[illegible] 269:27
[illegible] 49:7
54:26
79:18
99:18
119:8
175:32
224:16
252:4
[illegible] 1:28
[illegible] 279:13
[illegible] 28:25
[illegible] 27:6
98:11
180:28
[illegible] 220:30
[illegible] 32:3
[illegible] 32:5
[illegible] 102:6
[illegible] 176:7
[illegible] 189:20
228:3
238:8
[illegible] 213:11
[illegible] 11:21
[illegible] 21:27
[illegible] 1:23
[illegible] 53:28
63:12
85:16
[illegible] 38:9
52:7
101:14
110:17
114:10
[illegible] 99:27
238:11
258:3
[illegible] 162:9
267:5
[illegible] 172:10
[illegible]
[illegible] 106:8
4:9 198:19
4:12 159:31
4:19 121:4
5:10 52:11
9:7 249:4
9:10 158:25
12:9 9:13
13:1 203:10
14:4 204:14
16:19 271:4
19:26 202:12
21:9 176:19
21:10 22:2
21:11 22:3
176:25
21:13 22:3
21:15 22:4
22:16 161:16
26:7 53:15
57:6
224:17
26:9 133:16
26:13 9:9
28:3 171:13
28:4 22:9
28:5-8 22:7
28:7 165:17
28:10 205:28
28:11 122:7
28:12 52:16
126:23
150:4
153:2
161:19-20
209:26
224:31
265:5
281:12
28:13 3:3
42:26
28:15 280:3
28:19 190:28
28:22-3 208:8
28:23 265:6
28:24-6 139:5
29:3 163:28
30:4 244:15
32:5 247:16
32:8 166:3
33:4 166:4
33:23 15:3
226:31
33:29 243:22
34:10 128:11
34:14 152:16
36:26 122:2
267:24
37:1 26:15
30:9
37:6 269:21
37:21 68:25
37:22 45:3
37:23 267:24
38:13 16:24
17:19
38:15 40:14
62:1
38:18 102:13
38:31 116:26
38:34 94:22
39:13 232:27
39:27 25:26
39:28 25:28-9
39:29 26:4
39:30 26:9
40:20 101:5
40:22 78:28
41:3 209:30
42:2 161:15

Song of Songs

1:2 68:17
1:3 64:11-26
127:5
1:4 64:27-31
65:22
68:1
104:16
175:8
1:5 55:18
1:11 163:6
1:15 3:20
2:1 189:5
2:2 189:6
2:4 114:21
275:6
2:6 157:28
2:9 112:21
2:12 145:20
2:14 161:12
2:17 96:31
3:5 139:19
3:7 1:22
9:8
45:18
113:13
137:32
3:8 113:18
3:11 6:25
50:5

4:11 75:4
4:12 109:2
157:24
164:23
170:29
6:8
12:30
23:17
58:32
88:10
89:13
227:13
4:15 172:21
4:16 201:27
5:1 9:10
164:20
181:4
258:26
259:3
5:7 268:13
5:10 23:29
55:17
81:18
281:18
5:11 35:17
50:13
55:18
82:2
164:4
5:12 162:4
5:15 104:13
192:25
5:16 76:7
100:7
246:5
6:2 8:31
6:4 180:1
6:8 116:15
137:32
6:9 186:14
225:13
6:10 180:1
7:9 171:14
8:1 139:11-2
8:3 139:17
8:4 139:18
140:4-6
8:5 139:20-30
8:6 56:1
110:7
122:31
139:32
156:28
8:7 140:3
8:9 140:8
8:10 140:10
8:11 48:11
105:15
140:12-5
8:12 101:10
102:1
140:17-8
8:13 189:5
8:14 143:15

Ruth
1:4 108:6
1:5 108:9
1:19 108:19
2:12 150:18
2:20 152:27
168:2
4:10 152:24
4:15,17 167:23
4:22 100:16

Lamentations
1:1 84:24
2:1 86:15
173:20
2:3 33:14
2:8 176:12
3:28 163:2
3:38 70:4
3:41 16:12
93:31
4:1 142:19
4:11 86:17
4:15 278:22
5:21 210:1

Qohelet
1:2 21:22
167:19
1:3 201:15
1:4 102:11
167:18
1:5 201:9-10
1:7 40:18
52:4
59:22
61:16
63:13
93:17
94:11
97:20
101:12
104:15
126:4
138:27

171:10
213:17
220:18
1:8 170:29
1:12 21:18
1:13 169:21
174:3
254:12
2:2 20:18
2:10 21:21
2:13 243:21
2:23 169:22
3:1 61:29
3:11 40:32
3:14 271:15
3:20 104:23
218:25
3:21 128:8
4:2 67:25
4:3 129:9
5:5 100:4
5:7 34:15
53:24
63:22
68:20
137:15
156:5
218:12
221:17
237:25
282:9
7:14 161:1
7:23 25:7
53:28
227:8
7:24 53:13
59:5
85:17
94:28
123:10
165:30
7:25 254:12
8:1 156:2-3
204:27-31
8:4 52:13
109:22
8:13 178:20
9:2 14:26
17:21-32
18:1
9:3 18:3
20:14
9:7 26:15
9:9 202:32
9:11 43:8

9:14 10:24-32
9:15 11:3-8
9:16 11:13
9:17 280:13
9:18 11:11
10:1 203:24
10:2 44:7
10:12 164:27
11:2 261:17
11:4 94:23
11:5 97:18
11:7 107:22
165:32
12:10 162:29
12:11 100:7
195:20
12:14 178:13
264:4

Esther
1:14 180:12
269:11
1:16 128:18
2:17 63:6
2:20 271:16
3:12 52:21
8:1 205:17
8:8 13:9
52:21
9:12 257:2

Daniel
2:11 122:6
2:22 58:28
91:12
157:13
276:11
7:9 34:29-30
50:12
74:2
79:26
164:8
173:30
193:29
206:13
210:5
221:11
275:17
7:10 86:18
187:20-1
192:6
8:16 204:28
9:9 240:2
9:17 234:9
9:18 221:21

224:5
227:21
230:8
237:19
9:21 193:10
10:1 179:17
10:6 193:10
270:19
10:21 178:14
11:40 142:30
11:42 142:32
11:44 143:3
11:45 143:8
12:1 143:4
12:3 68:25
132:4
202:6
205:20
12:11 141:16
12:12 124:5
141:17
143:12

Ezra
1:5 142:5
2:64 142:7

Nehemiah
2:12 142:1
5:14 142:4
7:65 141:32
8:1 281:28
8:8 162:20
9:5 162:12
9:6 40:4
110:25

1 Chronicles
4:23 69:16
102:30
5:26 43:22
9:22 109:5
158:9
16:23 265:18
18:18 97:13
21:16 206:27
24:2 29:14
28:9 178:17
222:22
29:2 24:7
29:10 134:1
29:11 156:26
160:16
163:24

2 Chronicles
3:13 139:28
9:18 269:26
9:19 133:8
270:25
15:3 140:6
16:9 51:31
190:23
18:18 250:12
32:24 233:17
36:13 20:10

MISHNAH

Berakhot
1:2 157:32

Shevi ʿit
10:9 65:12

Shabbat
1:6 19:22
14:1 66:22-3

Pesaḥim
4:1 39:6

Yoma ʾ
5:2 25:29
5:3 92:16
180:9
8:1 92:11
8:9 84:27

Sukkah
3:1 94:8
97:25
3:4 134:25
3:6 171:3
4:5 117:17
150:19
4:9 98:6

Rosh ha-Shanah
1:2 173:13
3:2 174:7
4:6 174:21

Megillah
3:5 1:9

Ḥagigah
2:1 148:9

Yevamot
8:4 168:11

Nedarim
3:11 146:3

Soṭah
1:7 89:32
9:12 67:6
9:15 142:27

Bava ʾ Meẓi ʿa ʾ
3:6 243:6

Sanhedrin
2:5 48:16
241:9
4:5 123:13
135:23
6:4 100:11
6:5 130:6
9:6 222:11

ʾAvot
1:1 246:7
2:1 240:22
2:15 63:19
4:1 11:16
44:15
4:2 240:23
5:1 81:5
160:7
180:13
5:8 46:32
5:24 117:10
5:26 79:3
87:30

Ḥullin
3:1 61:2

ʾOhalot
7:1 84:7
87:13
242:6
18:8 67:7

Parah
5:7 66:5

ʿUqẓin
3:12 54:14
103:17
170:4

MISHNAH

BABYLONIAN TALMUD

Berakhot
3a 214:9
4b 115:9
185:19
261:29
5a 1:11
6a 55:12
110:7
140:1
156:27
163:32
6b 178:13
7a 55:1
110:3
135:31
152:2
173:16
179:1
214:25
8a 99:25
8b 10:20
10a 69:4
119:11
252:8
11a 164:3
13b 178:26-7
16b 164:3
17a 102:24
106:25
190:17
203:23
18a 67:30
18b 67:22
267:30
20a 59:31
26b 115:19
28a 178:23
31b 99:13
32a 222:25
278:3
34b 161:4
167:16
191:2
35b 176:7
40a 259:8
43b 77:28
45a 199:15
53b 134:4
54b 39:13
55a 90:5
57a 94:1
97:9

TALMUD

160:16
194:8
167:28
202:11

Shabbat
10a 78:4
109:31
89:18
226:30
56:13
38:1
66:18
187:12
38:1
66:1
55:15
118:13
84:15
178:13
28:4
231:14
60:15
56:8
38:13
146:10
9:25
160:29
206:3
178:1
98:30
119:17
280:19
60:8
94:30
231:18
255:4
261:31
56:8
146:3
70:20
86:28
88:29
205:30
242:10
249:10
76:17

ʿEruvin
13b 169:11
170:20
179:31
202:5
202:11
121:13

53a 18:28
54b 225:16

Pesaḥim
5a 13:25
50a 192:22
54a 14:8
125:14
180:14
56a 80:24
171:14
176:1
94b 18:28
117a 155:18
118a 136:21
186:14
119a 198:5

Yoma ʾ
7b 56:13
9b 177:17
21b 260:2
25a 191:31
67b 216:14
69b 5:17
72b 280:6-32
75b 216:29
86a 166:20
167:11

Sukkah
11b 133:18
25b 164:3
32a 94:6
97:7
32b 97:24
33b 97:18
37b 95:8
49b 196:17
52a 141:5

Beiẓah
16a 91:24
236:25

Rosh ha-Shanah
8a-b 91:24
11a 254:6
17b 74:11
143:21
21b 54:18
103:32
229:30
231:12
264:30

31a 69:23
102:23
106:17
136:14
139:21
143:16
161:5
32a 128:19
137:23
160:7
180:13
32b 178:29
34a 173:16

Ta ʿanit
5b 134:19
9a 200:18
10a 129:11
139:2
12b 89:18
21a 15:2
25a 103:27
27b 236:25
30b 46:18

Megillah
3a 162:20
6b 253:13
12b 89:32
13b 254:6
16b 31:16
19a 258:11
21b 128:19
137:23
160:7
180:13
29a 5:14

Mo ʿed Qaṭan
25a 1:14
28a 196:7
200:17
233:2
253:26
267:1

Ḥagigah
11b 165:20
12a 23:30
40:13
61:32
114:29
127:7
136:24
156:10

12b 12:6
17:21
27:25
45:31-2
61:3
64:3
81:14
82:24
83:32
113:6
178:12-3
239:13
268:11
271:25
275:8
13a 119:11
122:21
125:17
252:7
14a 119:22
164:8
227:19
14b 129:19
177:23
15a 1:25
135:19
159:8
219:6
16a 34:19
169:4
175:6
189:23
213:4

Yevamot
10b 168:8
24a 168:2
44a 168:10
49b 23:2
156:10
158:28
179:13
214:19
54b 167:26
62a 167:15
62b 57:23
63b 167:15
103b 70:20
109b 78:10

Ketubbot
17a 228:1
62b 72:18
110b 181:18
111a 181:20
242:2

Nedarim
16a 125:11
20b 149:6
37b 162:20
41a 18:25

Nazir
66b 134:4

Soṭah
5a 277:23
17a 269:3
38b 111:17
219:31
46b 50:29

Giṭṭin
60b 175:2
90b 181:10

Qiddushin
2b 104:17
15a 243:13
30b 134:29
32b 164:5
39b 122:7
49b 32:21
71a 45:22

Bava ᵓ Qamma ᵓ
119a 76:15

Bava ᵓ Meẓi ᶜa ᵓ
68b 39:6
84a 23:4
86b 101:29
114b 221:14

Bava ᵓ Batra ᵓ
10b 192:22
16a 196:5
16b 58:13
86:6
17a 178:3
25a 115:3
58a 23:4
75a 156:15
179:9
225:26
254:14
75b 103:14
99a 139:27

Sanhedrin
6b 78:16
173:9
11b 91:24
19b 228:1
22a 181:10
38b 1:6
100:15
136:29
138:3
182:3
216:5
271:20
58b 71:29
65b 166:8
70a-b 259:8
74a 4:30
46:13
84:13
97a 69:23
102:23
103:4-11
105:17
106:17
136:14
140:19
161:5
98a 5:18
141:8
142:27
99a 161:4
167:16
191:2
259:10
100a 170:4
105a-b 214:10
108a 176:17
110a 198:5

Makkot
24a 130:14
168:31

Shevu ᶜot
35b 140:12

ᶜAvodah Zarah
2a-b 106:28
3a 105:31
3b 9:21
56:30
137:18
188:29
4a-b 214:25
4b 214:10

3a 167:15
8a 186:26
9a 69:23
11b 70:20
14b 127:32

Horayot
8a 130:14
168:31

Zevaḥim
61a 268:16

Menaḥot
10b 133:2
161:14
236:3
13b 55:30
179:1
16b 55:27
56:13
17a 55:32
41b 193:27
110a 27:25
45:32
81:14
83:32
104:1
228:11
275:8

Ḥullin
9b 66:2
60b 222:9
91b 4:20
116:11

Niddah
13b 167:15
31a 134:29
135:24
167:28
71a 135:21

ᶜAvot
de Rabbi Natan
1 136:29
138:3
186:26
271:20
31 202:10
34 139:21

Soferim
11 147:18

JERUSALEM TALMUD

Berakhot
1:1 51:24
2:3 67:30
9:7 125:28

Pe ᵓah
1:1 14:32
74:1

Terumot
8:10 191:25

Sheqalim
6:1 280:6

Ta ᶜanit
4:4 247:9

Ḥagigah
2:1 159:8

Giṭṭin
1:2 26:22

Sanhedrin
1:1 77:26
250:19
17:1 87:11
193:27

Targum ᵓOnqelos

Genesis
15:1 225:9

Leviticus
11:21 26:16
26:11 130:9

Numbers
24:1 219:25

Deuteronomy
6:25 196:8
18:13 180:6
32:20 168:25

Targum Yerushalmi

Genesis
1:1 103:22
120:5

Numbers
24:1 219:25

Deuteronomy
32:48 130:9

Targum Yonatan

Isaiah
6:3 179:21

Targum Tehillim
19:9 169:11

Targum Qohelet
9:2 254:1
257:3
9:7 191:2
259:10

Targum ᵓEster
8:16 164:24

Sefer Yeẓirah
1:1 25:6
50:23
94:25
95:12
101:23
128:20
169:32
186:18
224:21
229:31
264:12
1:4 153:7
194:3
205:16
235:5
236:29
1:5 14:17
136:27
223:19
1:6 171:12
1:7 32:18
53:2
55:6
57:3
96:3
130:32
172:14
174:5
188:13
193:31
213:14
1:8 79:18
238:3
1:9 125:1
136:27
139:12
2:1 239:31
2:3 223:17
2:4 60:10
189:29
223:5
2:5 180:10
2:6 38:22
3 51:30
223:21
3:1 231:8
3:6 223:9
4 223:22
4:3 131:10-2
165:28
4:12 236:30
5:1-2 223:24
5:1 131:26-7
5:2 235:20
6:1 170:12-5
6:3 131:2-28
6:4 22:30
131:32

MIDRASH

Be-Midbar Rabbah
1:2 185:14
2:2 78:26
4:1 115:27
9:8 73:32
9:23 176:19
12:3 158:12
12:10 164:18
13:4 164:20
13:15 230:7
14:24 182:19
14:32-3 130:16
15:1 157:2
15:3 157:6
15:5 155:29
15:6 157:9
15:7 157:15
15:8 158:3
15:14 128:1
15:19 186:5
16:1 187:11
17:2 46:14
17:3 47:14
18:1 193:21
18:2 193:27
18:7 195:19
18:8 195:24
19:1 204:14-23
19:3 204:27
19:4 177:27
205:21
206:6
20:1 213:24
20:4 214:6
20:11 215:5
20:13 213:29
20:17 219:5
20:19 220:19
20:20 220:23
21:17 101:29

Bereshit Rabba ℸ
1:1 103:22
120:4
180:19
257:17
1:3 119:25
138:5
1:4 125:14
180:14-21
1:10 165:20
1:15 161:1
2:4 101:1

136:27
159:8
269:23
269:16
40:14
61:32
156:10
161:11
159:7
154:21
138:10
159:16
60:20
202:11
103:7
122:4
271:15
169:19
216:5
103:16
89:32
99:7
155:26
127:3
155:25
182:18
259:23
58:18
100:23
118:18
134:10
191:5
235:3
51:24
175:8
93:5
259:8
160:30
163:25
17:11
277:23
279:29
70:12
121:13
118:9
70:20
135:23
10:11
169:21
169:16
176:17
215:6
175:4
176:25
162:20
38:5 176:29
177:1
44:12 89:18
47:6 83:2
165:10
185:1
264:17
48:8 17:25
50:2 129:25
51:2 125:28
51:3 156:9
52:5 214:15
53:10 160:17
54:6 17:25
94:20
56:2 25:7
59:4 164:11
63:3 165:6
63:8 151:24
63:10 156:19
65:4 172:7
65:15 177:29
65:20 33:19
68:7 166:10
68:9 17:9
122:1
124:28
135:32
267:22
68:11 165:4
68:12 175:23
179:30
69:4 116:11
69:8 50:29
78:8 167:31
78:10 93:24
84:16 38:1
66:1
278:24
85:5 167:21
90:1 186:14
96:5 181:24
97:3 182:9
97:12 117:3
100:1 201:25

Devarim Rabbah
2:26 100:23
134:10
136:21
191:5
235:3

ℸ*Eikhah Rabbah*
Pet. 15 182:25
5:20 11:25
76:21

Mekhilta ℸ

Pisḥa ℸ
14 130:7

Be-Shallaḥ
Pet. 185:14

Shirta ℸ
3 158:23
5 89:32
10 172:1

Mekhilta ℸ
de-Rashb"i
80 158:23
81 164:13
129 181:26
146 168:26
155 173:24

Midrash Tehillim
4:9 84:27
9:2 181:17
9:10 127:23
11:3 201:8
37:1 17:26
72:3 95:25
110:2
90:10 122:1
90:12 103:7
93:2 138:13
93:8 170:22
104:3 123:20

Pesiqta ℸ
de-Rav Kahana ℸ
1 181:4
11 177:15
21 155:29
27 164:22

Pesiqta ℸ
Rabbati
5:7 5:15
17:12
20:4 56:30
73:22
197:31

21:10 122:1
21:21 127:3

Pirqei de-Rabbi ʾEli ʿezer
3 52:28
102:27
103:24
136:21
269:19
4 159:24
269:11
7 91:24
11 14:4
57:10
70:18
101:4
114:1
271:20
21 70:20
31 46:32
34 61:3
82:24
47 221:14

Qohelet Rabbah
1:29 11:15
1:36 106:24
2:24 156:2
169:21
2:25 169:22
3:26 104:23
218:26
5:13 134:29
8:1 156:2
9:4 67:30
12:8 127:15
12:10 181:17

Seder ʿOlam Rabbah
23 140:27
29 142:7

Shemot Rabbah
2:2 201:8
2:8 182:9
5:15 106:26
15:26 201:5
21:4 212:16
26:2 181:29
28:2 114:16
28:4 195:8
33:1 131:23
34:3 280:32
41:1 245:8
45:4 206:3
45:6 122:1
52:4 150:2

Shir ha-Shirim Rabbah
1:11 1:23
1:32 64:31
65:25
68:2
2:13 78:26
114:21
2:18 139:18
2:29 142:27
3:15 164:18
3:20 50:6
3:21 150:2
5:1 164:20
6:3 130:15
6:13 186:14
6:14 129:11
8:4 139:32
156:28
8:8 140:4
8:12 140:12
8:14 140:16

Sifra ʾ

Qedoshim
7 164:5

ʾEmor
2 83:24

Sifrei

Be-Midbar
139 166:32
140 179:9
153 124:26

Devarim
10 166:26
43 176:22
49 28:12
291 168:8
319 259:21
333 181:22
344 166:32
357 214:23
272:28

Tanḥuma ʾ

Noaḥ
11 129:30

Va-Yera ʾ
23 239:25

Va-Yeshev
2 38:1
66:1

Be-Shallaḥ
3 258:14

Yitro
5 151:15
11 182:21
195:8

Mishpaṭim
15 77:26
250:19

Terumah
6 118:13

Teẓavveh
13 67:6
15 180:28

Ki Tissa ʾ
27 122:1
33 99:7

Va-Yaqhel
7 131:23
280:6
8 280:32

Fequdei
3 14:4
202:10

ʾAḥarei Mot
1 14:26
18:9
19:4-32
20:5
21:15
22:1
2 22:17
23:9
24:26,32
3 25:25

4 26:15
5 26:20
6 26:22
27:27
28:13
29:1
7 29:16
8 30:9
9 30:27
31:18
11 31:23
12 11:28
33:1,27

Qedoshim
1 34:9,30
35:22
74:2
106:26
3 36:5
37:1
6 74:14
7 37:4
39:25
40:10
8 40:28
10 4:3
191:29
14 78:30
79:8

Emor
1 81:2
4 81:12
5 41:5
15 42:12
17 92:26

Be Har
1 102:6
3 107:30

Be Huqqotai
4 41:32

Be Midbar
10 114:21
19 115:27

Naso ʾ
8 112:13
9 113:13
11 158:12

Be-Ha ʿalotekha
1 156:29
2 157:2
275:4
276:9
3 157:6
277:2
6 157:9
7 108:21
109:4
158:3
16 186:5

Shelaḥ
1 187:11
14 45:13
46:14
47:14
15 47:26
48:1-22
49:3-32
50:10-26

Qoraḥ
1 193:21
2 193:27
5 195:19
6 195:24

Huqqat
1 202:7-18
203:6-29
204:10
3 204:14
4 204:19
5 204:23
6 204:27
8 205:21
206:6

Balaq
1 213:24
3 214:6
8 215:5
10 213:29
13 219:5
14 220:19
15 220:23

Pinḥas
12 101:4-29

Maṭṭot
5 43:3
6 43:24
7 44:7

Devarim
1 231:23

Va-ʾEtḥannan
3 234:9
235:23

ʿEqev
1 236:6

Ki Teẓe ʾ
1 240:23
2 240:24

Ki Tavo ʾ
2 246:11

Niẓẓavim
1 251:5

Va-Yelekh
2 103:7

Ha ʾazinu
2 256:23

Ve-Zo ʾt ha-Berakhah
1 267:5
5 270:32
7 67:30

Tanḥuma ʾ (ed. Buber)

Noaḥ
17 129:30

Va-Yishlaḥ
24 176:2

Va-Yeshev
5 94:13

Shemot
10 201:8
14 250:19

Mishpaṭim
6 250:19

Va-Yiqra ʾ
1 130:18

Be-Ha ʿalotekha
4 276:1

Va-Yiqra ʾ Rabbah
1:13 176:2
214:15
1:14 179:15
9:9 191:11
19:1 175:24
20:1 14:28
20:6 28:8
21:5 155:13
22:7 101:4-19
24:8 80:3
29:8 166:14
30:8 97:24
30:9 97:12
171:4
30:13 171:20
35:4 95:25
110:2
36:4 116:2

Yalqut Shim ʿoni
1:253 172:1
1:765 219:4
1:771 221:14
2:15 253:21
2:873 146:5

MEDIEVAL

Rashi

Genesis
25:26 151:24

Numbers
24:1 219:25

Zechariah
9:13 142:2

Qohelet
1:9 177:23

BT, Yoma ʾ
67b 216:14

Sukkah
45a 150:19
182:31

Megillah
13b 254:6

Ḥagigah
15a 219:6

Soṭah
10a 17:26

Bava ʾ Meẓi ʿa ʾ
114b 221:14

Maimonides

Mishneh Torah

Yesodei ha-Torah
1:1 15:31
207:30
231:3
1:3 17:8
275:20
276:22
1:5 67:19
1:7 80:9
97:29
1:11 219:6

Tefillin
4:25-6 56:17

Nedarim
3:6 125:11

Sanhedrin
23:8 78:10

Guide of the Perplexed
1:50 178:16
1:68 45:8
1:70 17:9
2:1 67:19
2:5 154:17
3:18 281:4
3:20-1 210:6

Bahir
2(2) 68:24
3(3) 264:28
26(18) 161:22
38-9(26) 175:26
49(32) 166:3,26
51(34) 159:18
63(43) 150:2
74(50) 172:32
75(50) 173:1
78(52) 58:13
86:6
98(67) 169:32
102(71) 12:6
104(73) 172:16
106(75) 169:9
110(79) 182:31
121-2(86) 167:18
128(89) 179:22
134(91) 169:26
139(95) 160:1
140(95) 180:11
141(96) 201:25
170(115) 155:5
171(116) 137:17
165:24
172(117) 171:15
178(120-1) 171:26
195(135) 152:2
198(139) 171:14

Nahmanides

Genesis
1:8 17:11
9:12 175:4

Exodus
1:7 182:8
11:20-1 182:8
14:6 170:21

Leviticus
21:40 169:14

Numbers
24:1 219:25

Deuteronomy
32:4 173:6

Zohar
(see also
Introduction, § 2.7)
1:1a 247:9
1:1b 235:16
1:3b 235:16
1:6a 34:19
1:11a 146:10
1:15a-b 229:26
1:15b 153:30
230:3
1:16b 269:23
1:30b 269:23
1:31b 247:9
1:35a 51:24
1:37b 187:10
1:45b 269:23
1:50b 260:2
262:22
1:51a 242:14
1:52a 17:32
1:54a 193:16
1:54b 121:18
1:55b 14:31
1:59b 17:22
1:60a 37:29
65:29
1:66a 27:31
1:66b 128:17
1:71a 187:10
1:77b 89:25
1:80a 81:14
83:32
268:16
275:8
1:85a 87:11
1:93a 222:5
1:94b 225:26
1:102b 227:25
1:109b 77:15
1:115a 116:29
1:142b 58:22
1:145b 177:21
1:151b 259:5
1:166b 48:5
1:169a 181:14
1:175a 93:24
1:193a 17:32
1:200b 45:28
1:224a-b 27:31
254:22
1:251a 147:7
1:260a 242:14
2:6a 45:28
2:51b 182:31
2:64b-65a 48:5
2:67a 90:14
2:87a 99:29
2:87b 222:5
2:90b 127:32
2:93a 49:4
2:117a 78:10
2:135a 277:17
2:165b 84:13
2:232a 34:19
3:4a 3:20
3:6a-b 62:31
200:20
219:13
3:7b 57:23
3:16b 46:13
3:19a 121:21
3:31a 189:25
3:58a 187:25
3:58b 207:17
3:61b-62a 251:23
3:62b 45:28
3:69a 76:21
3:72a 86:9
3:77b 72:4
75:4
3:79a 241:6
3:81a 55:26
56:5
3:81b 57:23
3:84b 77:10
3:85a 76:15
3:96b 222:11
3:110b 89:25
3:126a 109:24
3:128a 228:13
240:20
3:130a 259:28
3:134a 254:1
257:3
3:141a 79:25
3:193b 213:31
214:24
3:207b 213:31
3:211b 219:25
3:296a 57:23

Moses de León

Mishkan ha-ʿEdut
(Berlin Or. MS 833)
26b 222:7
36a-b 216:25
70a 67:26

Sefer ha-Mishqal
122-3 62:31
131 146:10

Sheqel ha-Qodesh
17-8 214:10
63 222:5

Joseph Gikatilla

Sha ʿarei ʾOrah
(see also
Introduction, § 2.6)
3 229:7
16 257:4
16-7 258:12
208 206:10

EXPLANATION OF THE CRITICAL APPARATUS

The apparatus contains variant readings, source notes, and supplementary notes.

1. *Variant readings.* The Escorial MS was selected as the basis for this critical edition (see above, Introduction, § 2.1.). Variant readings from the four other MSS are noted here; differences in plene or defective spelling, masculine or feminine gender, abbreviation, and word order have been included only when they might affect the meaning. In clear cases of scribal error within the Escorial MS, the correct reading from one of the other MSS has been inserted in the text and the error recorded in the apparatus. Emendations not based on variant readings have been relegated to the supplementary notes. Tables of sigla for the MSS and signs used in listing the variant readings appear below, at the beginning of the apparatus, pp. 285-6 (Hebrew pagination).

2. *Source notes,* containing references to biblical, rabbinic, and kabbalistic sources quoted or referred to by R. David.

3. *Supplementary notes,* designated by a *. These handle comparisons with the Aramaic text of the Zohar, emendations, and textual data.

ספר מראות הצובאות

לר' דוד בן יהודה החסיד

פרשת אחרי מות מן מראות הצובאות

וידבר יי אל משה אחרי מות שני בני אהרן וג' ר' יהודה אמ' כיון שכתוב וידבר יי אל משה אחרי מות למה אמ' פעם אחר ויאמר יי אל משה דבר אל אהרן אחיך שהרי בדבור הראשון די ומספיק. אלא כך שנינו כתי' וידבר יי אל משה*. וידבר יי אליו. וכתי' ואל משה אמ' עלה אל יי. והעמידו חבריא הדבר שבכאן הוא מדרגה אחת ואחר כך מדרגה אחרת. גם בכאן וידבר יי אל משה מדרגה אחת ולבסוף ויאמר יי אל משה דבר אל אהרן אחיך מדרגה אחרת. והכל לדבר אחד עולה* ומשרש אחד הכל מתחבר. תאנא אמר ר' יוסי ביום הכפורים ניתקן זה הפרשה כדי לכפר על ישראל בגלות בשביל שסדר בכאן נסדר ובשביל שמיתתם של בני אהרן מכפר על ישראל. מכאן למדנו כל אדם שיסורין של אדונו באין עליו הם כפרה על עונותיו וכל מי שמצטער על יסורין של הצדיקים מעבירין עונותיו מן העולם. ועל זה בזה היום קורין אחרי מות שני בני אהרן וג' כדי שישמעו העם ויצטערו על אבודם של הצדיקים ויתכפר להם עונותם. וכל מי שמצטער על אבודם של הצדיקים או מוריד דמעות עליהם הב"ה מכריז עליו ואמ' וסר עונך וחטאתך תכפר. ולא עוד אלא שלא ימותו בניו בחייו ועליו כתי' יראה זרע יאריך ימים וחפץ יי בידו יצלח. אמרה כנסת ישראל לפני הב"ה אני בקטרת ואתה בשמן. פתח ואמ' שיר המעלות הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד. מהו שבת אחים גם יחד כד"א ופניהם איש אל אחיו. בשעה שהיה אחד באחד אזי היו משגיחין פנים אל פנים כתי' הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד. כשהיה הזכר מחזיר פניו מן הנקבה ויי לעולם באותה שעה כתי' ויש נספה בלא משפט ודאי. הנה מטתו שלשלמה. מהו מטתו של שלמה זהו כסא הכבוד של המלך יי צבאות דכתי' בסח בה לב בעלה. שלשלמה למלך שהשלום שלו . ששים גבורים סביב לה שהם מתאחדים ומתאחזים בצדה מצד הדין הקשה ונקראים שדין לפידי אש* שאותו נער מחלבש בהם מימינו חרב שנון חזק ויש בו חקוקים שבעים אלף להטי אש אכלה ואותן ששים גבורים מוזינין בזיוני קשים של כלי מלחמה של אותן גבורות של צד הגבורה עליונה ההי"ד מגבורי ישראל. פתח ר' שמעון ואמ' מים קרים על נפש עיפה ושמועה טובה מארץ מרחק. בכאן יש להסתכל בדברי שלמה המלך והכל בחכמה אמרן. בא וראה שלשה ספרים הוציא שלמה לעולם כלם הם נאמרים בסודות החכמה עליונה ואלו הן שיר השירים הוא חכמה קהלת היא תבונה משלי הוא דעת לנגד שלש אלו עשה שלשה ספרים שיר השירים כנגד חכמה כך הוא קהלת

כנגד תבונה כך הוא משלי כפגד הדעת אלא כל אותן הפסוקים בשתי גוונים הם ראש וסוף ובשתי גוונים נראים וכשאנו | מסתכלים בפסוקים א ע"ב אלו זה כולל בזה וזה כולל בזה ובשביל זה שקלן כנגד הדעת. אמ"ר שמעון הא ודאי נתקיים זה הפסוק ושמועה טובה מארץ מרחק כך הוא ניחות הרוח כמו מים קרים על נפש עיפה. בא וראה כל הנטיעות וכל אותן דינין* שמתלהטים כלם הם מאירין ומתלהטין והם מקבלים משקה ומתברכים מאותו נהר שנמשך ויוצא שהכל כלול בו וכלל של כל בו וזה הנהר נקרא אם* לגן עדן העליון בשביל שעדן משתתף בזה הנהר ולא יתפרש ממנה ובשביל כך כל המבועות נמשכין ויוצאין משם ונותנין משקה לכל צד ופותחין בה פתחים ועל זה רחמים ממנה נמצאים ורחמים פתוחים בה ובשביל שאנו קורין לה אם והיא נקבה והגבורה ממנה נמצאת והדין ממנה יוצא ונקראת רחמים לבדה. והרי מצדה דינין מתעוררין ובשביל כך כתי' רחמים ונקוד בדין אותיות רחמים ונשמך מצדה דין כגון יְהוָה והוא כתו' יהוה והוא רחמים בכתיבתו ובניקודו הוא דין גמור* שהרי מצד זה יוצא ומתעורר מדרגה אחר ונקרא גבורה והא נקרא אלהים באלו אותיות והתחלתו הוא מז"א ובו הוא נאחז ובשביל שנאחז זה בזה ובשביל כך כתי' יי הוא האלהים כי יי הוא האלהים באלו אותיות והוא אחד וזהו מדרגה שניה. אבל מדרגה שלישית היא צדק והיא כתר האחרון והיא ביה דין של המלך. ותאנא אדני כך כתי' וכך נקרא וכנסת ישראל בזה השם נקראת וזה השם במקום זה נשלם ואלו הן שלש מדרגות שנקראים בשם דין וכלם הם מתקשרים אחד באחד בלא פירוד כלל. א"ל אי ניחא לפני אבא שאום' לפניו דבר ששמעתי בזה דכתי' אהיה אשר אהיה אבל לא קיימתי זה הדבר. א"ל אלעזר בני והא אמרו חבריא שבדבר אחד נקשר עכשו הכל וסוד הדבר כך הוא אהיה זהו כלל של כל כשאותן השבילים הסתומים נכללים כלם במקום אחד מיד נקרא אהיה והוא כלל של כל וסתום שלא נתגלה ואחר שיוצא ממנו התחלה ואותו נהר מתעבר להתמשך הכל מיד נקרא אשר אהיה כלו' עד כאן אהיה אהיה עתיד למשוך ולהוריד* הכל אהיה כלו' עכשו אני הוא כלל הכל וכלל של כל פרט. אשר אהיה שמתעברת האם ומזדמנת להוציא פרטים של כל ולגלות שם העליון ואחר כך בקש משה לידע פרט הדבר מי הוא עד שפירש ואמ' יהוה זהו פרט ובכאן לא כתי' אשר אהיה. ומצאתי בספר של שלמה המלך אשר הוא בקשר העדן העליון נמצא והסוד בזה באשריכי אשרוני בנות.

אהיה הוא מזומן להוליד. בא וראה איך הוא יורד ממדרגה למדרגה להראות הב"ה למשה קשר האמונה*. מתחלה אהיה שהוא כלל של כל וסתום שלא נתגלה כמו שאמרנו וסימניך ואהיה אצלו אמון. וכתי' לא ידע אנוש ערכה גו' ואחר כך הוציא אותו נהר שהוא אם העליון ומתעברת שעתידה להוליד ואמר אשר אהיה שהיא עתידה להוליד ולתקן הכל וא"כ מתחיל להוליד ולא כתי' אשר אלא אהיה כלו' עכשו יצא ויתקן הכל ואחר שיוצא הכל ונתקן כל אחד ואחד במקומו הניח הכל ואמ' יהוה זהו פרט וזהו הקיום. באותה שעה ידע משה סוד של שם הקדוש סתום וגלוי והשיג מה שלא יכולים להשיג* שאר בני אדם אשרי חלקו של משה. בא ר' אלעזר ונשק ידיו של ר' שמעון אביו א"ל אלעזר מכאן והלאה תזהר שלא לכתוב שם הקדוש אלא כראוי שכל מי | שאינו יודע לכתוב שם הקדוש ב ע"א כראוי ולקשור קשר האמונה אחד באחד בשביל ליחד שם הקדוש עליו כתי' כי דבר יי בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת וגו'. אפי' שחסר אלא* מדרגה אחת או קשר אחד ממקום אחד מהם אין לו חלק באלהיישראל ונכרת מאותו אור העליון לכן כתי' הכרת תכרת וגו'*. בא וראה בראשונה הי' כולל של כל. סתום מכל צדדיו ושבילים שאינם פתוחים והוא כלל זכר ונקבה. וקושו של הי' למעלה רומז לאין ואחר כך י' הוציא אותו נהר שנמשך ויוצא ממנו להתעבר ממנו בה"א בו כתי' ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן יוצא כתי' ולא יצא בשביל זה לא צריך להתפרש ממנו ובשביל כך כתי' רעיתי ואם תאמ' ונהר כתי' משמע אחד ובכאן הם ג' כך הוא ודאי י' הוציא ג' ובשלשה נכלל הכל. י' הוציא לפניו אותו נהר ושנים בשביל* שיונקים לאותו נהר ומתעברת מהם ותוציא אותן אחר ה"א כדוגמא זה ה"א והם בנים תחת אב ואם ואחר שהולידה והוציאה בן זכר והניחתו לפניו ולכן צריך לכתו' וא"ו והוא יורש ירשת אב ואם ויורש שני חלקים וממנו נזון הבת ועל כן צריך לכתו' אחר כן ו"ה כאחד. בראשונה י"ה כאחד בלא פירוד ולא רשאי להפריש ביניהם אף בכאן ו"ה כאחד ולא רשאי להפריש אותם ובזה נתקיים הדבר בלבי כך הוא ודאי למקום אחר מעלין דברי אלו ומכניסין אותן לפני לפנים. אשרי חלקם של הצדיקים שיודעים סודות עליונים של המלך הקדוש והם ראוים להודות לו ההי"ד אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך. תאנא אמ"ר יוסי* אל אלהים יי דבר ויקרא ארץ הוא שלמות של כל ושלמות האבות הקדושים. דבר ויקרא ארץ להמצא בכנסת ישראל בשלמות ובשמחה ובחדוה ומאי

זה מקום הוא נמצא עמה חזר ואמר מציון מכלל יופי אלהים הופיע. וכן תאנא כשרצה הב"ה לבראת העולם של מטה עשה אותו הכל כדוגמא של מעלה ועשה ירושלם באמצעית העולם ומקום אחד נקרא ציון הוא עומד עליה ומזה המקום היא מתברכת וממקום ציון התחיל לבנות העולם ההי"ד אל אלהים יי דבר ויקרא ארץ ממזרח שמש עד מבואו. מאי זה מקום מציון מכלל יופי אלהים הופיע כלו' מציון נשלם העולם שיופי העולם* אלהים הופיע. בא וראה ירושלם לא יתברך אלא מציון וציון יתברך מלמעלה וכל אחד באחד נקשר. א"ר יהודה ויצא אל המזבח אשר לפני יי וכפר עליו. המזבח סתם כביכול כמו שנעשה למטה כך הוא נעשה למעלה והכל נקשר אחד באחד. ותאנא כמו שבזה היום מכפר הכהן למטה כך כהן העליון מכפר למעלה וכשהכן של מטה מסדר עבודה גם כן הכהן למעלה מסדר עבודתו לא נמצא למעלה עד שנמצא למטה ומלמטה מתחיל לעלות הקדושה של המלך העליון ונמצאים כל העולמות בשמחה* לפני הב"ה. אמ"ר יהודה אלמלא היו יודעים ישראל למה הב"ה פוקד עליהם ולהוכיח להם יותר מכל האומות אז ידעו בודאי שהב"ה הניח משלו ולא גבה מהם אחד ממאה. תאנא כמה מרכבות וכמה מחנות יש לו להב"ה וכמה שולטני' ממונים נמצאים בעבודתו וכשזימן וברא ישראל בזה העולם הכתיר אותם בשתי כתרים כדוגמא עליונה אשר הם* | בארץ הקדושה שימצאו בעבודתו קושר ב ע"ב לכל העליונים כלם בשביל ישראל ודוחה אותן* ולא נבנסין לפניו והעבודה לא נעשית לפניו למעלה עד שישראל עושין למטה עבודתם כל זמן שישראל הם נמצאים בעבודת אדוניהם גם כן לעילא כביכול. בזמן שישראל למטה מבטלים עבודתם גם כן למעלה והעבודה לא נמצא לא למעלה ולא למטה בשביל* שישראל בטלו עבודתם אבל כשהם מתחילין* בארץ למטה גם כן למעלה מתחילין. ואחר כך אומר הב"ה לישראל אם הייתם יודעים כמה אוכלוסין וכמה חיילות מתעכבים בשבילכם אז תדעו שאין אתם כדאי להתקיים בעולם אפי' שעה אחת. ועם כל זה מה כתי' ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים גו' בשביל כך כתי' ויצא אל המזבח אל המזבח סתם. אשר לפני יי סתם וכפר עליו ואחר כך ויצא ועשה את עולתו ואת עולת העם גו' וכפר מה רוצה לומ' כדי לעורר חסר העליון* בראשונה. האנא כתי' וכפר על הקדש אלא* אמ' ר' אלעזר הא שנינו שהרשעים עושין פגימות למעלה ומעוררין דינין וגורמין לטמא המקדש ונחש החזק מתחיל להתגלות ומיד הדינין מתעוררין בעולם ובזה היום מבקש* הכהן

לטהר הכל ולעורר כתר הקדוש שלו שהוא ראש של המלך בשביל שיבא המלך לשכון עם המטרוניתא וכשראש של המלך נוטל כלם הם נוטלים והוא יבא להזדווג עם המטרוניתא ולהתעורר שמחות וברכות בכל העולמות נמצאים שכל שלמות עליון והחתון בכהן הוא תלוי שאם יתעורר כתר שלו הכל יתעורר והכל בשלמות נמצא ועל זה כתי' וכפר על הקדש בראשונה וכפר על הקדש כדי להרבות שלום בעולם ולהרבות השמחות והברכות למעלה ולמטה וכשהשמחה והזווג של המלך הקדוש והמטרוניתא נמצא אזי כל השמשין וכל בני ההיכל כלם הם נמצאים בשמחה ויש חירות לעולם מכל עונותיהם שחטאו לפני המלך הכל יתכפר להם הה"ד מכל חטאתיכם לפני יי תטהרו. ובשביל כך כתי' וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש עד צאתו. בשעה שנכנס לזוג אותם בשעה שמזדווגין המלך והמטרוניתא באותה שעה וכפר בעדו ובעד ביתו. תאנא וכל אדם לא יהיה באהל מועד ר' יצחק פתח וזכרתי את בריתי יעקב גו' זה הפסוק אמרוהו חבריא בשעה שישראל הם בגלות כביכול הב"ה עמהם שהרי השכינה לא תסור מהם לעולם. בא וראה בזמן שישראל היו נמצאים בגלות בבל השכינה שרתה עמהם ושבה עמהם מן הגלות ובזכות אותן צדיקים ששכנו בארץ שרתה בארץ ולא תסור מהם. אמ"ר יהודה כשחזרה המטרוניתא למלך וחזר הכל בהילול של המלך ובשביל כך נקראים אנשי כנסת הגדולה אנשי כנסת הגדולה ודאי. ושנינו כל זמן שישראל שרויים בגלות אם הם זוכין הב"ה מקדים לרחם עליהם להוציאם מן הגלות ואם אינן זוכין מעכבן בגלות עד אותו זמן שנגזר אע"ג שמגיע הזמן והם אינן ראויים הב"ה משגיח לכבוד שמו ולא ישכחם בגלות | ההי"ד וזכרתי את בריתי יעקב ג ע"א גו' אלו הם האבות שהם שלמות של כל. ר' חייא אמ' מאי טעמא יעקב בראשונה בכאן אלא בשביל שיעקב הוא כלל האבות והוא אילן הקדוש בשביל כך ו' הקדוש הוא יתר בכאן והוא אהוז בו לכן אנו קורין יעקב בוא"ו. ר' יצחק אמ' סוד וא"ו אותיותיו הם מנין שלש עשרה מדות כי וא"ו בגי' שלשה עשר* בשביל שהוא יורש ירשת של שלש עשרה מבועות של המבוע הסתום הקדוש. ר' אבא אמ' וא"ו למה הוא כולל ו' א' ו' אלא ו' שיושב על הכסא כד"א ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה. א' נסתם בתוכו ולא נתגלה וזהו שכתו' בי נשבעתי נאם יי גו' ו' אחרונה כולל ו' ראשונה וא"ו אחרונה הא אמרנו שהוא יסוד והוא סיום הגוף והוא כלל שלו ועל כן כל האותיות כלולים אחד באחד וא"ו הוא ראש וסיום והבן זה. בא וראה שתי אותיות הם ו"ו וא"ו ראשונה

תפארת ו' שניה יסוד* נו"ן נכלל עמהם ואינן מהפרשין זו מזו. נו"ן עקומה זהו המטרוניתא וסמוכה לה וא"ו שהוא יסוד בשביל להתברך ממנו. נו"ן פשוטה הוא התפשטות של תפ' ועל זה כלולים כל האתיות ואחוזים זה בזה. ואם תאמר הו' חוזר פניו מן הנו"ן כפופה וחוזר פניו לגבי נו"ן פשוטה אלא בשביל כבוד המלך חוזר פניו למלך. ואנא אינו כולל ביניהם* אחר בשביל מ"ם פתוחה מ"ם סתומה. מ"ם פתוחה שהוא הזכר נתחבר עמה מ"ם סתומה הוא יובל שהרי סתומין אורחותיה שהיא נסתמת ונעלמת. ולזמנים יש ששונין על זה המ"ם הסתומה גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום והבן זה. אמ"ר יצחק בשעה שמלך הקדוש זוכר לישראל בשביל שמו אזי חוזרת המטרוניתא למקומה מיד כתי' וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש. כך הכהן בשעה שנכנס ליחד שם הקדוש ולכפר בקדש ולזוג המלך במטרוניתא אזי כתי' וכל אדם לא יהיה באהל מועד גו'. ר' יהודה אמ' הכהן מעורר שלום בעולם למעלה ולמטה. דתניא הכהן נכנס מדרגה אחת וטהר עצמו יצא מזה המדרגה למדרגה אחרת וטהר עצמו ואחז במדת השלום בזה ובזה וקדש ידיו ומתברך כאחד ובכאן צריך להראות המעשה כדי שיהא דומה לדוגמא עליונה במלבושיו ובמעשיו ובמה שיתכון כדי שיסדר הכל כמו שצריך ויתברכו עליונים ותחתונים. תאנא פתח ר' שמעון בחקיקת של שם המפורש שהיה הכהן מכוין ביום הכפורים הם ארבע אותיות חקוקות ונקשרים כלם ביו"ד. יו"ד הולך ליו"ד. עולה יו"ד ביו"ד. ומתקבץ בו ומכון העת ומחבר ה"א בוא"ו ה"א עליונה אחוז בשעריו בחקוקי אותיותיו בנהרותיו אלף וחמש מאות מדרגות סתומים עולה ה"א ומתעטר חמשים פעמים לחמשם שערים שהם עמודים של העמודים העליונים. כשנתקק בעטרין אזי מאירין פניו של המלך. וא"ו מתפשט לשבעים שמות ושנים חקוקים מעטר בשבעים אלף וחמש מאות כתרים שמתעטרים בכתר אחד ה"ד בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו | וביום ג ע"ב שמחת לבו. ו' הוא בשתי ראשים חקוקים ראש הקץ האחד למטה והאחד למעלה ו' יורד לו' חקוק בחקיקות ביניהם שבעים ענפים של עטרות מלמעלה למטה יש בו כוסות* וגביעין ופרחים זה עולה וזה יורד ונתקקים אחד באחד וא"ו בה"א ה"א בוא"ו וא"ו בוא"ו. וא"ו בה"א זה אוחז בזה כד"א ותשב באיתן קשתו. וכתי' איתן מושבך ושים בסלע קנך מיד נקשר הכל אחד באחד אזי הנהרות פתוחין ומאירין הפנים כלם*. מיד כלם נופלים על פניהם ומזדעזעין ואומרין בשכמל"ו. והקול מתקשר עם הכהן והוא

חוזר אצל ישראל ואומ' תטהרו. תטהרו אינן אומרין שאר הכהנים והעם אלא כהן גדול כשנקשר עם אותו הקול. תאנא מכל חטאתיכם לפני יי גו' כיון שכתי' מכל חטאתיכם למה לפני יי אלא אמ' ר' יצחק לפני יי ממש. דתניא מראש חדש שהוא ראש השנה הספרים הם פתוחים ודינין הדיינים בכל יום ויום בתי דינין הם עומדים פתוחים לעשות דין עד אותו יום שהוא תשעה לירח תשרי באותו היום עולין הדינין כלם לבעל הדין ומתקנין כסא עליון קדוש למלך באותו היום צריכין ישראל למטה לשמח בשמחה שלמה לנגד אדוניהם בשביל שישב* עליהם בכסא של רחמים וכל אותן ספרים פתוחים לפניו ה"ד מכל חטאתיכם לפני יי תטהרו פי' לפני יי ממש. אותן שאומרין זה הפסוק עד הנה אומרין פי' עד לפני יי ולא יותר ואין רשות לאחר שיאמר תטהרו אלא כהן גדול שהוא עושה עבודה וקושר שם הקדוש בפיו וכשהוא מתקשר ומברך בפיו אותו קול יורד ובטש בו ומאיר הדבר בפיו של הכהן ואומ' תטהרו וא"כ עושה עבודה ומתברכין כל אותן עליונים והתחתונים* וא"כ מטהר גופו ויקדש ידיו כדי ליכנס בעבודה אחרת קדושה עד שהוא מתכוון ליכנס למקום אחר קדוש מכלם אזי שלשה שורות כהנים ושאר העם מסבבין אותו מקבלים הברכות לפניו וכלם הם מגביהין ידיהם עליו בתפלת הקטרת* פוסע שלש פסיעות וכלם הם עומדים בקיומם ואינן הולכים אחריו ומקטיר הקטרת פוסע ג' פסיעות אחרים ורושם על הלב סופב למקומו ופוסע ג' פסיעות סתם העינים ונקשר למעלה נכנס למקום שנכנס ושמע קול כנפי הכרובים מזמרין ומכין בכנפיהם ופורשין אותן למעלה ומשתבח קול כנפיהם ומתדבקים בלחישה אם הכהן זוכה כל מה שהוא למעלה בשמחה נמצא אף בכאן באותה שעה יוצא רצון האור מתבסם מריחין של הרי אפרסמון הטהור של מעלה והולך בכל אותו מקום נכנס הריח בשתי נקבי חוטמיו ומתישב לבו מיד הכל הוא בלחישה ופתחון פה לא נמצא שם. פתח הכהן פיו בתפלה ברצון ובחדוה ומתפלל תפלתו ואחר שמסיים תפלתו אזי זוקפין הכרובים כנפיהם כבראשונה ומזמרין מיד יודע הכהן ששעת רצון הוא* וזמן שמחה הוא בכל העולמות אזי יודעים כל העם שנתקבל תפלתו ה"ד אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו גו' אז חוזר לאחור ומתפלל תפלתו. אשרי חלקו של הכהן שעל ידו הברכות נמצאים למעלה ולמטה* ועל אותה שעה כתי' אשרי העם שככה לו אשרי העם שיי גו'. ועוד פתח ואמ' והיתה לכם להקת עולם בחדש השביעי גו' ר' חיא פתח | נפשי אויתיך ד ע"א בלילה נפשי אותך בלילה מבעי ליה. אלא כך שנינו הב"ה הוא נקרא

רוח ונפש של כל וישראל אומרין רוחי ונפשי אתה בשביל כך אויתיך להתדבק בך ואשחרך להמצא רצונך. ר' יוסי אמ' בא וראה בשעה שבן אדם ישן על מטתו נפשו יוצאה ועולה ומעידה בבן אדם על כל מה שעשה בכל יום הגוף אומ' לנפש נפשי אויתיך בלילה אף רוחי בקרבי אשחרך. ד"א נפשי אויתך בלילה אמרה כנסת ישראל לפני הב"ה נפשי אויתיך בלילה בעוד שאנ' בגלות בין העמים ושבעתי נפשי מכל זוהמא ולכלוך של שאר העמים אויתך בשביל לשוב למקומי. אף רוחי בקרבי אשחרך אע"ג שהם משתעבדים לבני בכל מיני שעבוד מכל מקום רוח הקדש לא יסור ממני בשביל לשחר לך ולעשות מצותיך. ר' יצחק אמ' אמרו ישראל לפני הב"ה בעוד שנפשי בי אויתיך בלילה מאי טעמ' בלילה אלא בשביל שהנפש בזה השעה צריכה להתאוות לך. אף רוחי בקרבי אשחרך כשיתעורר בי רוח הקדש אשחרך בהתעוררות לעשות רצונך. כי כאשר משפטיך לארץ בזמן שהמשפט יורד לארץ לבסם העולם מיד צדק למדו יושבי תבל פי' יכולים לסבול דין של צדק ולא יחרב העולם ממנו אימתי צדק למדו יושבי תבל כאשר משפטיך לארץ. ר' חזקיה אמ' נפשי אויתיך בלילה זו כנסת ישראל אף רוחי בקרבי אשחרך זו הב"ה. ר' אבא היה יושב לפני ר' שמעון בחצות הלילה קם ר' שמעון בן יוחאי* לעסוק בתורה קמו ר' אלעזר ור' אבא עמו. פתח ר' שמעון ואמר כאיל תערוג על אפיקי מים גו' זה הפסוק אמרוהו חבריא אשריהם ישראל שהב"ה נתן להם נשמות קדושים וממקום קדוש יותר מכל העמים בשביל לעשות מצותיו ולהשתעשע בתורה שכל מי שהוא משתעשע בתורה אינו ירא מן הכל כתי' לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי מי הם שעשועי זו התורה שנקרא שעשועים הה"ד ואהיה שעשועים יום יום גו' וזהו ששנינו הב"ה הוא בא להשתעשע בשביל לשמח בהם. ושנינו אשריהם הצדיקים שכתי' בהם אז תתענג על יי בשביל להתענג מאותו עונג* של הנחל כד"א והשביע בצחצחות נפשך גו' כביכול הב"ה משתעשע בהם מאותו שוקת של הנחל שמתענגים בו הצדיקים ועל זה בא להשתעשע עם הצדיקים לכן כל מי שהוא משתדל בתורה זוכה להשתעשע מאותו שוקת של הנחל. תאנא כאיל תערוג על אפיקי מים זהו כנסת ישראל כד"א אילותי לעזרתי חושה. תערוג על אפיקי מים ודאי לקבל משקה מאותו שוקת של הנחל על ידי צדיק. תערוג כד"א לערוגת הבשם כן נפשי הערוג אליך אלהים לקבל משקה ממך בערוגתי* בעולם הזה ובעולם הבא מן מבוע של הנחל. מי הוא מבוע של הנחל דכתי'

ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן גו' ומשם יוצא ונמשך ומשקה לגן וכל אותן נחלים נמשכים ויוצאים ומתקבצים בשתי מבועות שהם נצח והוד ואלו הם נקראים אפיקי מים באותו מדרגה של צדיק שנמשך ויוצא ממנו ומשקה לגן עדן* ובשביל כך איל וצבי | כאחד נמצאים פי' ד ע"ב צדיק וצדק. תאנא קול יי יחולל אילות ויחשף יערות. אילות אלו הן אילות השדה*. ד"א יחולל אילות אילת כתי' חסר* זהו אילת השדה. תניא בחצות הלילה בשעה שהב"ה נכנס בגן עדן להשתעשע עם הצדיקים זה הקול יוצא וכאיב כל אותן אילות שהם סביב כסא הקדוש ההה"ד ששים גבורים סביב לה גו' ד"א יחולל אילות כד"א חוללה ידו נחש בריח. ויחשף יערות כד"א ביערת הדבש. וכתי' אכלתי יערי עם דבשי ויונקת להם כאם שיונקת לבנים. א"ל ר' אבא נפשי אויתך בלילה גו' אויתך אותך מבעי ליה. אשחרך ישחרך מיבעי ליה. א"ל הא אוקמוה כמו שכתו' אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש. בא וראה נפש ורוח נשתתפו כאחד לעולם. אחד משתתף באחד. תאנא עבודה שלמה צריך בן אדם לעבוד להב"ה כמו ששנינו ואהבת את יי אלהיך שיאהוב להב"ה אהבה יתירה כנפשו ממש וזהו אהבה שלמה אהבת נפשו ורוחו כמו שיהדבקו אלו בגוף והגוף אוהב אותם מיד יהדבק בן אדם לאהוב להב"ה אהבת נפשו ורוחו להתדבק בו ההה"ד נפשי אויתך בלילה כלומ' נפשי ממש אויתך. רוחי וקרבי אשחרך להתדבק בך באהבה גדולה בלילה שצריך בן אדם באהבת הב"ה לקום בכל לילה להשתדל בתורה ולהשתדל בעבודתו עד שיעור השחר וימשך עליו חוט של חסד. תניא אשרי חלקו של אותו בן אדם שברא הב"ה בריה כזו אוהב להב"ה ואותן צדיקי אמת שאוהבין להב"ה כך בשביל שהעולם מתקיים בשבילם ושולטין על גזרות שלמעלה ומטה בשביל שיתקיים העולם בשבילם. תאנא אותו צדיק שנדבק בנפשו ברוחו למעלה במלך הקדוש באהבה כראוי שולט בארץ למטה וכל מה שגוזר על העולם יתקיים מנאן מאליהו דכתי' חי יי אם יהיה השנים האלה טל ומטר בי אם לפי דברי גו'. בא וראה בשעה שבאים הנשמות הקדושים מלמעלה למטה יורדים לגן עדן שבארץ ויושבים שם זמן הקצוב להם* שבשעה שמנשב רוח הב"ה למעלה אזי כל הכחות של מעלה נעשים כלם ועומדים על קיומם ההה"ד וברוח פיו כל צבאם ומהם מתעכבים עד שהב"ה מוריד אותם למטה. תאנא מיום שנברא העולם עמדו לפני הב"ה ונתעכבו עד שהגיע זמן לירד בארץ ואלו שולטין למעלה ולמטה וזהו חי יי אשר

עמדתי לפניו. אשר אני עומד לא כתי' אלא אשר עמדתי לפניו. ואח' חוזר למקומו ועולה למחיצתו ואותן אחרים אינן עולין עד שימותו בשביל שלא עמדו קודם לכן כאותן אחרים ובשביל כך אליהו נעשה שליח בעולם והוא מלאך בעולם שלמעלה ואלו הן שמתדבקים יותר למלך.

ואצ"ל* כל הנשמות הם נאצלם ממקור אחד אבל הם כל אחד ואחד הוא במדרגה למעלה מחברו.

ומצאנו בספר הראשון של אדם* שכל הרוחות הקדושים של מעלה הם עושין שליחות | וכלם הם באין ממקום אחד של ה ע"א נשמתן של הצדיקים משתי מדרגות שהם כלולים באחד ובשביל כך עולין יותר ומדרגתם יותר מן הכל וכל אותן שהיו טמונים שם ירדו ועלו בחייהם בגון חנוך שלא כתו' בו מיתה ואליהו. ותאנא מאה ועשרים וחמש אלף מדרגות עולין הצדיקים ברצון הב"ה עד שלא נברא העולם. והב"ה מזמין אותם בעולם הזה בכל דור ודור ועולין וטאסין בעולם ומתקשרים בצרור החיים ועתיד הב"ה לחדש בהם העולם ועליהם כתי' כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני גו' עומדים ודאי לפני ואתיץ בהם כשאחדש העולם. ועוד פתח ואמ' תענו את נפשותיכם בשביל שישראל נמצאים לפני המלך הקדוש צדיקים ויהא רצונם אצל הב"ה להתדבק בו בשביל שיתכפר להם עונותיהם. ועל זה מי שאוכל ושותה בתשיעי ומעגג נפשו במאכלים ובמשקים טובים נמצא הוא בעשירי מענה בענוי הנפש שתי פעמים יותר ונמצא כאלו הוא מתענה תשיעי ועשירי. את נפשותיכם לכלול הגוף והנפש כאחד כדי להכנע בזה היום כדי שיתכפר להם עונותם. תאנא כי ביום הזה יכפר עליכם. ביום הזה היום הזה מיבעי ליה. אלא ביום הזה דוקא שבו יתגלה עתיק הקדוש לכפר על עונות כלם. ד"א תענו את נפשותיכם. ר' אבא פתח עיר קטנה ואנשים בה מעט גו' עיר קטנה כד"א עיר עז לנו ישועה ישית חומות וחיל. וכתי' ולא אבוא בעיר. עיר קטנה קטנה היא בשביל שהיא אחרונה מן הכל ותחתונה מן הכל והיא צריכה לאחרים בשביל שהיא עניה ודלה הה"ד עניה סוערה גו' והיא נקראת עיר הקדש. אנשים בה מעט. מעטים הם הצדיקים שעולין לשכון בתוכה כד"א מי יעלה בהר יי ומי יקום במקום קדשו. נקי כפים ובר לבב וגו' ועל זה ואנשים בה מעט. ובא אליה מלך גדו ל זהו הב"ה להזדוג בה ולשכון בה. וסבב אותה כד"א ואני אהיה לה נאם יי חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכו ובנה עליה מצודים גדולים שבנה חומות

נאים ויפים מכל אבנים יקרות וכל יקר המלך כך הוא והיא מכובדת בעיני המלך והיא כלולה ומהוללה מכל כתרי המלך וכל כתרי המלך בה מתעטרין ובשביל כך ואנשים בה מעט כתי' ומצא בה איש מסכן וחכם הה"ד נקי כפים ובר לבב גו' מסכן כד"א ערי מסכנות מתעטר בעטרות תקיפין בעטרות של התורה ובעטרות של המצות. וחכם שזוכה בה בזה החכמה וחכם שהיה חכם יותר מן הכל למעלה* בעבודת אדונו בשביל לזכות בה וליכנס בה הה"ד ומלט הוא את העיר בחכמתו. ומלט כד"א אמלטה נא וארא את אחי. אמלטה נא שמה. אף בכאן ומלט הוא את העיר בחכמתו. ואדם לא זכר את האיש המסכן ההוא ואדם לא זכר לעשות מצותיו של התורה ולהשתדל בתורה כאותו האיש המסכן שנתחכם* בכל בשביל לזכות בה. ואמרתי אני טובה חכמה מכלי קרב שהרי | באותו עולם אין נותנין רשות ה ע"ב ליכנס אלא אלו צדיקי אמת שמשתדלים בתורה יומם ולילה ומתעטר במצות בעולם הזה כדי ליכנס בשבילם לעולם הבא. וחכמת המסכן בזויה ודבריו אינם נשמעים שהרי בני אדם לא מסתכלין בו ולא חפצים להתחבר עמו ולא מקשיבים לדבריו. תאנא כל מי ששומע ומקשיב לדבריו של הצדיק* בזה העולם כאלו קבל התורה מהר סיני ואפי' מכל אדם ג"כ צריך לשמע ממנו דברי תורה ומי שמטה אזנו כנגדו נותן כבוד למלך הקדוש ונותן כבוד לתורה עליו כתי' היום הזה נהיית לעם ליי אלהיך. תאנא יום אחד היו חבריא הולכים בדרך עם ר' שמעון אמ' ר' שמעון ראיתי אלו שאר העמים כלם עליונים וישראל תחתונים מכלם מאי טעם בשביל שהמלך השליך למטרוניתא ממנו והכניס השפחה במקומה כלומ' שפחה ודאי הה"ד תחת שלש רגזה ארץ גו' תחת עבד כי ימלוך ושפחה כי תירש גברתה. מי היא השפחה היא כתר נבריה שהרג הב"ה בכורות שלהם במצרים דכתי' בכור השפחה אשר אחר הרחים. היתה יושבת בראשונה ועכשו זו השפחה תירש גברתה. בכה ר' שמעון ואמ' מלך בלא מטרוניתא לאו נקרא מלך. ומלך שהוא מתדבק בשפחה שהיא אמה של המטרוניתא אנה הוא כבודו וסוד הדבר שעתיד הקול יבשר למטרוניתא ויאמ' גילי מאד בת ציון הריעי בת ירושלם הנה מלכך יבא לך צדיק ונושע הוא כלומ' צדיק הוא נושע בשביל שהיה רוכב עד עכשו במקום שאינו שלו במקום נכרי ויונק לה. וסוד הדבר עני ורוכב על חמור עני שלא כבראשונה. ורוכב על חמור על חמור כמו שאמרנו הם כתרים תחתונים של שאר העמים שהרג בכורות שלהם הב"ה במצרים הה"ד וכל בכור בהמה כך העמדתי דברי. כביכול צדיק

ונושע הוא ודאי יותר מן הכל שעד עכשו היה שורה צדיק בלא צדק ועכשו שנזדווגו כאחד צדיק ונושע הוא. תאנא כתי' הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק. זה הפסוק קשה הצדיק אבד הצדיק נאבד מיבעי ליה. מהו אבד לא* אבד ממש ומהו אבד אבד למטרוניתא ונדבק במקום אחר שנקרא שפחה. א"ר יצחק לר' שמעון אי ניחא לפני דמור* והא שנינו וצדיק יסוד עולם. למאן דאמ' שעל שבעה עמודים עומדת הארץ ולמאן דאמ' שעל זה עמוד שהוא יסוד עומד העולם אם כך איך מתישבים הדברים. א"ל הכל דבר אחד שהרי ודאי שבעה הם ובהם יש עמוד שנקרא צדיק יסוד עולם ועומדים עליו כל העליונים והעולם בזה מתקיים. וכיון שנתקיים העולם עליו כאלו נתקיים על כל אותן השבעה ועל זה כתי' וצדיק יסוד עולם. כך קיימתי דברי בכמה מקומות. תאנא זאת השפחה עתידה לשלוט בארץ | הקדושה ו ע"א כמו שהיתה שולטת המטרוניתא בראשונה דכתי' צדקלין בה ועכשו שפחה תירש גברתה בכל. ועתיד הב"ה להשיב המטרוניתא למקומה כבראשונה ומיד ממי הוא השמחה. הוי אם* שהיא שמחת המלך ושמחת המטרוניתא בשביל שישוב לה ויתפרש מן השפחה. אזי המטרוניתא נמצאת בשמחה בשביל שהיא שבה למלך ה"ד גילי מאד בת ציון. בא וראה כתי' והיתה לכם* לחקת עולם. והיתה לכם מהו. על מה שאמ' לחקת עולם בכל מקום שנמצא חקת עולם בתורה היא גזרת מלך שהבנים כל החקים במקום זה והסתים אותם כמי שסתם הכל באסקופה אחת. חקת עולם בזאת רשם וחקק כל גנזין שלו. בחדש השביעי בעשור לחדש גו'. בעשור דוקא. תענו את נפשותיכם ודאי כך הוא שהרי בנפש תלוי הדבר ובשביל כך אכילה ושתיה בתשיעי צריך יותר מיום אחר אע"ג שזה הדבר נאמ' בעניין אחר הכל הוא נאה וטוב וזה וזה דבר אחד הוא וכל אחד במקומו עולה וכך הוא ודאי.

ואצ"ל כמו שיש עו* למטה כך יש ענוי למעלה לפי שהנפש העליונה היא מקבלת מצד האב ולא מצד האם ועל זה תשמיש המטה אסור ביום הכפורים לפי שאין זווג נמצא למעלה עד שעת נעילה שהוא קרוב לשקיעת השמש אלא היא מקבלת מצד האב עד שעת נעילה ואחר כן מצד האם. כי נעילה רומז לעטרת ה"ד גן נעול אחותי כלה. ד"א נעילה מלשון ננעלה השמש ונסתרה ועל זה בשביל שהסתלק ממנה השמש שהוא המלך יי צבאות מיד היא מתחברת עם אם הבנים שמחה אזי יהיה הזווג אחד

ועל זה אנו מכוונין בנעילה שהוא שעת רצון שהוא זמן זווג העליון ועל זה אנו אומ' וחתום וחתמנו לפי שעת' היא מתעלה לבית המלך שהיא מוציאה הכתבים לחתום. אזי היא מקבלת הכתבים ותוריד אותם עמה וחותמת אותם לחיים שהם הצדיקים והרשעים למות ועל זה אנו מתפללין וחתום לחיים פי' שאנו מתפללים לפני העת' שהיא נעילה שיחתמנו לחיים משל למה הדבר דומה למלך שבא לחתום הפתקים על בני המדינות להכביד עליהם עולים ומסים בשביל שמרדו בו והיה משנה שלו מבקש עליהם כדי שיקל מעליהם גזרותיו עד שנטל הפתקין מידו וחתמן בטבעת המלך והסוד בזה ונחתום בטבעת המלך אין להשיב ודי למבין.

ותאנא בזה היום כל חירות* וכל אורה וכל ברכות של העולם כלם תלויין מאם הבנים שמחה העליונה* שכל המבועות נמשכין ויוצאין ממנה. מיד מאירין כל אותן גרות התחתונים ומאירין כל הפנים בשמחה ובחדוה של כל ומיד הדינין נמצאין באורה והדין לא נעשה ועל זה כתי' תענו את נפשותיכם. א"ר אבא כך העמיד הדבר המאור הקדוש* מגוף המשנה לא גלו ישראל מארצם עד שכפרו בהב"ה דכתי' אין לנו חלק בדוד ולא נחלה בבן ישי. הא איתמ' ומצאנו כזה דכתי' ראה ביתך דוד. א"ל כך הוא ודאי בית דוד נקרא כמו דכתי' בית יעקב לכו ונלכה באור יי. בית יעקב כד"א ובית תפארתי אפאר. לכו ונלכה באור יי. מהו באור יי כד"א ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן. ונטע זה הגן להשתעשע בו עם הצדיקים שבו שוכנים. תאנא כתי' אך בעשור לחדש | השביעי ו ע"ב הזה יום הכפורים הוא גו' ועניתם את נפשותיכם גו' בתשעה לחדש ואחר כך אמ' בעשור לחדש. אך מה צריך בכאן א"ל למיעוטא בא כיון שאמ' ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש אחר כך אמ' אך בעשור לחדש אלא לומ' לך שבעשור תלוי הדבר. א"ל אי הכי אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם ושנינו אך חלק וחציו אסור חמץ וחציו מותר באכילת חמץ אף בכאן אך בעשור נאמ' שחציו אסור במלאכה וחציו מותר. א"ל אף בכאן בוועניתם את נפשותיכם תלוי שהרי העניי לא נמצא אלא מחצי היום ולמעלה ובטוב הוא אך חלק בועניתם את נפשותיכם. אמ"ר אלעזר כתי' כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם. יכפר עליכם אכפר עליכם מיבעי ליה. אלא יכפר עליכם לכלול סוד היובל שהוא נמשך ויוצא בזה היום להשקות לכל הצדדין ולהשפיע ולהשקות לכל התחתונים וזהו כתי' עליכם ודאי בשבילכם לטהר אתכם בזה היום וכתי' לפני יי תטהרו ולא ישלוט

עליכם דין כלל. ר׳ יהודה אמ׳ אשריהם ישראל שהב"ה רוצה בהם ורוצה לטהר אותם כדי שלא ימצא בהם שום חטא בשביל שיהו בני היכל וישכנו בהיכלו. ולעתיד לבא כתי׳ וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם. ר׳ יהודה פתח שיר המעלות ממעמקים קראתיך יי. ושנינו בשעה שברא הב"ה העולם בקש לבראת בן אדם ונמלך בתורה. אמרה התורה לפניו רבון העולמים תרצה לבראת בן אדם והוא עתיד לחטא לפניך ועתיד הוא להרגיז לפניך מה תעשה לו כמעשיו והרי העולם לא יוכל לעמוד לפניך כ"ש כאותו בן אדם. אמ׳ לה וכי לחנם נקראתי ארך אפים ועד שלא ברא הב"ה העולם ברא תשובה אמ׳ לה לתשובה אני רוצה לבראת בן אדם בעולם למות כשישובון ישובון בך מעונותם שתהא מזומנת למחול עונותם ולכפר עליהם. בכל שעה ושעה התשובה היא מזומנת גם בן אדם וכשבני אדם שבים מחטאתם זאת התשובה שבה לפני הב"ה ומכפר על הכל והדינין הם נכפפים ומתבסמים הכל ובן אדם יתטהר מעונותיו. אימתי יתטהר בן אדם מעונותיו בשעה שנכנס בזאת התשובה כראוי. א"ר יצחק צריך בן אדם שישוב לפני המלך העליון ומתפלל לפניו מעומק הלב ה"ד ממעמקים קראתיך יי. וכיון שהתפלה היא צריכה כונה כדי למשוך השפעים מן העומקים שהם עשרה כמו ששנינו במשנה עומק רום עומק תחת*. ר׳ אבא אמ׳ ממעמקים קראתיך יי והוא רומז* למעלה למעלה והוא עומק הבאר ומזה העומק יוצאין נהרות ומבועות ונחלים לכל צד והוא עומק שאין לו ראשית ולא אחרית ולא סיום* ומי שהוא חפץ לשוב מעונותיו ויתטהר מכל בזה העומק צריך לקרא לפני הב"ה ה"ד ממעמקים קראתיך יי. בא וראה בשעה שבן אדם הוא חוטא ומקריב קרבן על גבי המזבח והכהן מכפר עליו ומבקש רחמים על אותו בן אדם ומתעוררין הרחמים והדינין מתבסמים והתשובה מריקה הברכות במבועות שיוצאין ומתברכין כל העולמות וכל הנהרות* כאחד אזי יהסהר אותו בן אדם מעונותיו ה"ד ממעמקים קראתיך יי.

ר׳ חייא פתח* הכל כאשר לכל מקרה אחד לצדיק ולרשע לטוב | ולטהור ולטמא ולזובח ולאשר איננו זובח כטוב ז ע"א כחוטא כנשבע כאשר שבועה ירא. זה הפסוק העמידוהו ופרשוהו חבריא כי שלמה המלך ע"ה כל דבריו סתומים ונסתרים ונגלים והם נקראים מראשם לסופם ומסופם לראשם כי הם כלם מלאים כרמונים שהם מלאים גרעינים כך דבריו כלם מלאים מסודות החכמה שגלה הב"ה על* רזיאל המלאך לאדם הראשון ה"ד כי לא דבר רק הוא מכם ואם הוא רק אינו אלא מכם

מחוסר דעת הבריות שאין נותנין לבם להבין ולהשגיח ולא עין לראות ולא פה לדבר כי הם עוזבים חיי העולם ומתעסקים בחיי שעה כי לולי היו מסתבלים ומהרהרים בסודות התורה אולי היו משגיחין דבר אחד מני אלף באותן הסתרים העמוקים לכן שלמה ע"ה כל דבריו הם נסתרים ונבלעים בפי המחשבה העמוקה לכן אמ׳ הכל כאשר לכל. פי׳ הכל רומז לכנסת ישראל שהיא נקראת הכל ה"ד לא תחסר כל בה כי היא כוללת הכל ומקבלת מכל שהיא מדת המחשבה העמוקה שהוא כלל כל הפרטים והכללים כי כל פרטי האישים שנמצאים בעולם הם שואבים משם ונמשכים משם כי הפרטים הם נמשכים מן הכללים כי הכללים הם שלשה והסוד בזה והנה שם שלשה עדרי צאן רובצים עליה והם נקראים כללים למה נקראים כללים על שם שהם כלולים בכל והכל בהם והם בכל זה רומז לאותן ג׳ מבועות הנעלמות אשר אין הפה יכול להפסיק בעיונם ולא העין יכול להביט ולהסתכל שם וזהו סוד ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים. כמו שהאדם צריך בשת וענוה במלי דעלמא כך צריך בשת וענוה במלי דחכמתא לכן משה ע"ה נתן מסוה על פניו ונתבייש להביט לאותן הכללים העתיקים הגדולים לכן כתי׳ ויסתר פי׳ הסתיר פניו במסוה של הבשת ולא רצה ליכנס לפנים בלא רשות וכיון שראה הב"ה שהסתיר פניו היקרים ונתן כבוד לשם ית׳ מיד קרא לו הב"ה וא"ל של נעליך מעל רגליך פי׳ הסיר הסתום שהוא נעול וסגור ותכנס בגלוי. גם כן דוד לא רצה ליכנס לפני לפנים אלא בגלויות ה"ד לא הלכתי בגדולות ובנפלאות ממני אלא נכנס בגלויות ה"ד גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך כי גל הוא מלשון נגלה שהיה נכנס מלמטה למעלה לכן כתי׳ הכל כאשר לכל לכן שלמה בנו גם כן עלה מלמטה למעלה והכל במדת הכל שהיא כנסת ישראל שהכל נראים בה כי כל המדרגות והאספקלריאות והמראות כלם נראים בה. אימתי היא מתחברת עם העליונים כאשר לכל כשלכל שהוא מדת המחשבה מביט לה ומאיר לה אזי היא מלאה ושבעה מאורות של העליונים כי היא מקבל מן הכל לכן אמ׳ שלמה הכל כאשר לכל מקרה אחד אל תקרי מקרה אלא מלשון המקרה במים עליותיו פי׳ כתר עליון שהוא מדת המחשבה העמוקה והוא סתום של הסתומות והוא טמור של כל הטמורות מקרה עליונים ותחתונים במי הנחל של המבוע העמוק שהוא מדת היובל ה"ד ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן כי כל הנבראים והנמצאים כלם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו כי כלם הם באים משם וכלם ישובו שם ה"ד כי עפר

אתה ואל עפר תשוב לכן הוא המקרה במים פי׳ במים של הנחל | של ז ע"ב
כל הנמצאים לכן אמ׳ דוד ע"ה המקרה במים עליותיו השם עבים רכובו
המהלך על כנפי רוח. המקרה הוא כח׳ ע׳ כי הוא נקרא תקרה כמו התקרה
שהוא סובל המעזיבה כך כ"ע הוא סובל ונושא עליונים ותחתונים מתחת
זרועותיו ההי"ד מתחת זרועות עולם. במים כלו׳ במי של הנהר שהוא
האומן והוא נקרא יוצר בראשית כי הוא האומן של המלך יתבר׳ ויתעלה
בשכמל"ו. עליותיו אלו הם גדולה וגבורה ותפ׳ שהם סוד האבות הקדושים
שנקראים עליות כמו העליות שהם עליונים על שאר הבניין כך אלו הם
עליונים על שאר המדות של המחודשות והם הנקראים הרים וגבעות ההי"ד
ברכות אביך גברו על ברכות הורי עד תאות גבעות עולם תהיין לכן הם
נקראים עליות. השם עבים רכובו עבים רומזים לנצח והוד שהם נקראים
עבים מלשון עננים והסוד בזה נשא לבבינו אל כפים אל אל בשמים. ד"א
למה הם נקראים עבים בשביל שהם נקראים גשמים כנגד העליות שהם
סוד האבות כי האבות כנגד התחתונות שכליים ורוחניים נעלמים ונסתרים
בכל כנגד נצח והוד שהם נקראים עבים כי כמו שהם שכליים כנגד התחתונים
כך הם גשמים כנגד עולמות עליונים שהם כ"ע וחכמה ובינה שהם עולם
המושכל לכן נקראים עבים כי כל מה שישתלשלו וירדו המעלות למטה
יותר הם מתעבים ומתגשמים יותר ויותר הה"ד השם עבים רכובו כי הוא
רוכב על הכל כי כל הספי׳ והמעלות הם נקראים מרכבות לספי׳ העליונות
להן לכן רוכב על הכל הה"ד רוכב שמים בעזרך וכו׳. המהלך על כנפי
רוח אלו הם ששה קצוות שהם נקראים כנפי רוח על שם שש כנפים שש
כנפים לאחד כי כל אחד ואחד יש לו ששה קצוות שנקראי׳ כנפים כי
כנפי הוא מלשון קצות הה"ד ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם פי׳
בזויותיהן ועוד כתי׳ לאחוז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה. ד"א
המקרה במים עליותיו וכו׳ המקרה רומז לעי׳ העי׳ שהוא נקרא מקרה
כי הוא מקרה הכל כי כמו שהבניין של התקרה הוא למעלה מכל המדריגות
כך עי׳ העי׳ הוא למעלה מכל המדרגות כי הוא מקרה כל הבית בקירויו
הה"ד המקרה כו׳. במים רומז לכ"ע שהוא מבוע של הנחל שכל המים
והמקורות והנחלים והמבועים נוזלים משם בשביל שהוא נקרא מזל על
שם הנזילה שנוזל משם כי עי׳ העי׳ הוא כביכול מקרה כל העולמות באותן
המים שהם נוזלים מן המים ההם והבן זה ודום ליי. עליותיו רומז אל
חכמה ובינה שהם נקראים עליות על שם שהם עליונות והם נקראים הרי

גבנונית והרי אפרסמון והם נקראים עליות. ד"א למה הם נקראים עליות
אל תקרי עליות אל על תי"ו וכי הם עומדים למעלה מן התי"ו שהוא
מלכות. השם עבים רכובו. השם פי׳ כ"ע של שלשה אבות שהם נקראים
עבים על שם וענף עץ עבות וערבי נחל | בשביל שהם ח ע"א
שלשה בדי הדם וזהו סוד שלשה הדסים ושתי ערבות ולולב אחד ואתרוג
אחד יסוד. לכן אנו עושים אלו שלשה בדי הדם בלולב לרמוז לאלו שלשה
אבות שהן גדולה וגבורה ותפארת שהם שלשה ההי"ד השם עבים רכובו
להודיע שהוא הב"ה ית׳ ויח׳ הוא רוכב על הכל כי הכל צריכין לו והוא
אינו צריך לאחד מהם. כי הנרכב הוא צריך לרוכב ואין הרוכב
צריך לנרכב. המהלך על כנפי רוח. למה אמ׳ המהלך ההולך מיבעי ליה מהו
המהלך כמו מתהלך בגן פי׳ לפעמים שהשכינה היא מסתלקת ועולה ולפעמים
היא יורדת וכל זה הוא בשביל מעשיהם של ישראל. בא וראה אם ישראל
מעשיהם טובים אזי שכינת אלהים שהיא שכינה עליונה משגחת על ישראל והיא
רופפת עליהם כאם על הבנים בשביל שהיא אם הבנים שמחה ומורידת להם
המים מן עומק של הנחל שהוא סוד המחשבה. אבל אם ישראל כביכול מעוותין
מעשיהם והולכים הוץ לדרך יי אזי כביכול השכינה היא מתהלכת וקופצת כי
היא מסתלקת לפעמים ויורדת לפעמים זה הוא הכל בשביל מעשה היצורים לכן
כתיב המהלך ולא כתי׳ ההולך. על כנפי רוח שהם נצח והוד שהם נקראים כנפים
על שם לאחוז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה בשביל שהם קרובים לארץ שהיא
כנסת ישראל. והם עומדים בקצות הארץ וזה הוא סוד אל שתי קצותיו והבין זה.
אחד לצדיק ולרשע פי׳ לצדיק הוא צדיק יסוד עולם שהוא
נקרא צדיק והוא סוד שיוסף נקרא צדיק בשביל ששמר הברית הקדוש.
ולרשע הוא תמורת הצדיק שהוא נקרא רשע כי הוא הפך הצדיק כי רשע
תמורתו. לטוב הוא רומז לחסד שנקרא טוב בשביל שהוא מטיב עם כל
היצורים והנבראים כלם כי חונן ומטיב לכל וזהו סוד שאברהם היה יושב
בפרשת דרכים להכניס האורחים שעוברים ושבים לביתו והסוד בזה אשל
פירו׳ אכילה שתיה לוייה וזהו סוד האילן שאכלו תחתיו המלאכים ההי"ד
והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו. לכן הוא נקרא טוב על שם גמילות
חסד שהיה עושה עם בני העולם. לטהור רומז לגבורה שנקרא טהור ההי"ד
לב טהור ברא לי אלהים בשביל שהוא מטהר ומלבין ומצרף כל הנבראים
בחוזק דינו הקשה ולטמא זהו תמורתו שהוא סוד עשו שהוא מצד הטומאה
והוא זוהמת הזהב הנקי והטהור. ולזובח רומז לעט׳ ישראל שנקרא זובח

מל' זבחי אלהים רוח נשברה בשביל שהיא שבורת הלב. ולאשר איננו זובח זהו תמורתה שאינה זובחת אלא רודפת אחרי סריפות החיות כדי לטרוף טרף ולשלול שלל ולבוז בז. לכן אמ' שלמה ע"ה מקרה אחד לכל פי' מקרה מלשו' מקור להודיע שכל אלו ממקור אחד הם נובעים כמו

הכסף הטוב שיתפרש הפסולת לצדו | והכסף הנקי לצדו ח ע"ב

כזה הסדר נמצאו כל הנמצאים וכל הנבראים כלם ה"ד מקרה אחד. אמ' ר' שמעון לר' חייא ראוי אתה ובטוב הוא כל מה שדברת כי עתיק יומן יפתח עינו עליך.

ד"א הכל כאשר לכל מקרה אחד וכו' כי שלמה המלך ע"ה היה מביט בכל הדורות בצדיקים וברשעים ורואה דברים שמגיעין לרשעים מגיעין לצדיקים ואמ' זה רע בכל אשר נעשה תחת השמש. זהו תחת השמש ודאי. הכל כאשר לכל מקרה אחד לצדיק זהו אברהם שנקרא צדיק ה"ד כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו וכו' כי אברהם שהוא מדת החסד הוא נקרא צדיק על שהוא נותן צדקה לתחתונים וכלם הם מתפרנסים ממנו לכן הוא אב רחמן שהיה מרחם על הבריות שהם היו טועים חוץ דרך יי והיה מדריך אותם לדרך המלך והיה קושר הייחוד האמתי בלבם ולא היו זזין ממנו עד שנכנסו במסורת האמונה הקדושה והאמינו ביסוד העליון. והסוד בזה ויסע אשל בבאר שבע כי אל"ף מאשל רומז לכ"ע שנקרא אלף מלשון פלא בשביל שהוא נסתר ונעלם. שי"ן רומז לגדולה ולגבורה ולתפארת וליסוד שהם עומדין בצורת שין. למ"ד רומז למלכות יי ה"ד המלמד ידי למלחמה וכו' לכן היה נוטע כל אלו המדרגות בבאר שבע שהיא כנסת ישראל והיה קושר כל הקשרים ביחוד אחד והיה מגלה לבריות זה הסוד המופלא שנקרא אשל עד שנכנסו בסוד היחוד לכן הוא נקרא צדיק שהיה מדריך בני העולם בדרך החכמה והיה נותן צדקה לעניים וזהו סוד אין עני אלא עני בדעת בשביל שהיו עניים בדעת ייחוד אלהים היה פותח להם פתח של החכמה והיה מכניס אותם בפתחים ההם לכן היה יושב בפרשת דרכים ויכניס האורחין בביתו פי' ביתו ממש. ונמרוד הרשע שהמריד את כל העולם כולו על הקב"ה והיה מטעה אותם אחריו והיה גורם לבריות שהיו מורדים בעליונים ובתחתונים והיה מוציאם חוץ מיחוד יי והיו הולכים ועובדים ע"ז זה מת וזה מת ה"ד מקרה אחד לצדיק ולרשע. כי ודאי מקרה אחד שהוא כ"ע שנקרא מקור החיים מכח פשיטותו והשואתו הגמורה כי ממנו נובע זה שהוא מוחל לצדיק ולרשע ה"ד

וחנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם ואע"פ שאינו הגון וראוי. לכן הוא נקרא מדת ההשואה בשביל שהוא משוה צדיק לרשע בהשואתו הגמורה לכן הוא נקרא מקור.

לטוב ולטהור ולטמא. לטוב הוא משה שנקרא טוב שנ' ותרא אותו כי טוב הוא. ותרא היא מדת המטרוניתא כשהיא מסתכלת ומבטת כנגד הזכר שהוא משה ורואה | שהוא טוב מצד שהוא ט ע"א מקבל מעולם העליון והסוד בזה כי טוב העץ תפ' למאכל וכי תאוה הוא לעינים. וכיון שיודעת בו צד הטוב מיד היא משתוקקת ומתאוה להתדבק בו בזווג אחד וביהוד אחד ה"ד ותרא אותו כי טוב הוא והצפנהו שלשה ירחים כנגד נצח הוד יסוד שהיא צופנת אותו באותן שלשה מדות ה"ד מה רב טובך אשר צפנת ליריאך פעלת לחוסים בך וכו'. לטהור זה דוד ע"ה ה"ד לב טהור ברא לי אלהים וכתי' וישלח ויבאהו והוא אדמוני עם יפה עינים וטוב רואי. רומז למטרוניתא שהיא מדרגת דוד שהוא נקרא אדמוני והסוד בזה ויצא הראשון אדמוני בשביל שהוא מקבל האודם מצד הגבורה שהוא ביה דין הקשה והוא אדום כאש והוא אודם הזהב לכן הוא נקרא ראשון בשביל שהוא שער הראשון להכנסת ביה המלך כי אין אדם יכול לעלות לפני המלך אלא דרך השער ההוא. והוא נקרא אבן השתייה כי בזה האבן כל העולים במרכבה בזה האבן עולים לכן דוד המלך נקרא אבן ה"ד אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה כי הוא פנה ויסוד לכל העולמות כולם הם עומדים עליו לכן הוא נקרא אדמוני מלשון אדם. עם יפה עינים פי' יפה הוא במראות ובצבעים ובגוונים כי כלם נראים באותה האספקלריא שאינה מאירה. ואין עינים אלא לש' מראה וזהו ששנינו במסכת שבת אין נותנין צמר ליורה עד שיקלוט העין. פי' צבע להודיע לך כי עינים הוא מראה ה"ד עם יפה עינים. ועוד כתי' עלאבן אחת שבעה עינים. וטוב רואי והסוד בזה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים וכו'. לטמא זהו נבוכד נצר כי דוד בנה יסוד ביה המקדש ומלך ארבעים שנה ונבוכד נצר החריבו ומלך ארבעים שנה. נבוכד נצר רומז לתמורת המלכות שהוא תמורת דוד שהוא סוד המלכות והוא נקרא סוד הנחש שרוכב על אותן החמורים שהם עומדים תחתיו ולעולם הוא רודף אחרי מלכות בית דוד להחריבה ולהעמיד מלכותו. לכן זה מלך ארבעים שנה וזה מלך ארבעים שנה ואין בין זה לזה אלא שזה מומאה וזה טהרה. לכן כל מה שדוד בונה הוא הורס כי זה הפך מזה. זה מת וזה מת להודיע לך שמקרה אחד לכולם. ולזובח זהו שלמה

המלך ע"ה ההי"ד ויזבח שלמה את זבח השלמים אשר זבח ליי בקר עשרים ושנים אלף. למה עשרים ושנים אלף כנגד עשרים ושתים אלף מקורות של מבוע הנחל שמתפשטים משם כ"ב אוחיות של התורה שהם נמשכים דרך הנתי' עד למלכות יי. לכן שלמה המלך ע"ה כנגד זה היה עושה ג"כ למטה היה זובח | שנים ועשרים אלף וכו'. ולאשר ט ע"ב איננו זובח זהו ירובעם שביטל את ישראל מעלות לבית המקדש ההי"ד רב לכם מעלות ירושלם הנה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים ומלך אחר זה*. כטוב זהו משה כמו שביארנו. כחוטא אלו המרגלים שכתי' בהם וחטאים תרדף רעה. משה לא נכנס לארץ ומרגלים לא נכנסו. הנשבע זהו צדיקיה שכתו' בו גם במלך נבוכד נצר מרד אשר השביעו באלהים ונתעורו עיניו. כאשר שבועה ירא זהו שמשון שנא' השבעו לי פן תפגעון בי אתם ונתעורו עיניו שנ' ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו ויורדו אותו עזתה ויאסרוהו בנחשתים ויהי טוחן בבית האסורים לפי' אמ' שלמה זה רע בכל אשר נעשה תחת השמש. ד"א כטוב אלו בניו של אהרן. כחוטא אלו שחלקו על הכהונה קרח ועדתו אלו נשרפו שנא' ותצא אש מלפני יי ותאכל אותם בשביל שנכנסו להקריב אש זרה. ואלו נשרפו ההי"ד ואש יצאה מאת יי ותאכל את החמשים ומאתים איש וכו'. ר' אבא פתח לשחוק אמרתי מהולל ולשמחה מה זו עושה. מה מעורבב שחוק של אומות העולם ששוחקין בבתי טרסיאות ובבתי קרקסיאות שלהם כי שחוק שלהם הוא לע"ז כדי למשוך עליהם רוח הטומאה מלמעלה כדי שיתדבקו במדרגתם כראוי. ולשמחה מה זו עושה מה טיבן של תלמידי חכמים להיות עושים שם. כי שמחת עוסקי התורה היא שמשתדלים בתורה ובמצותיה ובדקדוקיה ובטעמיה ובסתריה ובתעלומיה ובאיסוריה ובטומאותיה ובכשריה ובפסוליה זהו שמחתן ההי"ד פקודי יי ישרים משמחי לב. אבל אומות העולם הטמאים הם שמחים בנבלות פיהם ובשחוק ובקלות ראש ובלשון הרע ובזנות ובניאוף וברציחה לכן אלו הולכים ומתדבקים בצדם ואלו מתדבקים בצדם ההי"ד ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים. זה נמשך לצדו וזה נמשך לצדו.

ד"א לשחוק אמרתי מהולל וכו' אמ' ר' אחא אמ' שלמה המלך ע"ה דברים ששחק עליהם מדת הדין כתי' ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו וכסף וזהב לא ירבה לו מאד. וכתי' ויהי לו נשים שבע מאות ופלגשים שלש מאות ויטו נשיו את לבבו. וכתי' ולא ירבה לו סוסים וכתי' ויהי לשלמה ארבעים אלף אורות סוסים

למרכבתו וכתי' וכסף וזהב לא ירבה לו מאד וכתי' ויתן שלמה את הכסף בירושלם כאבנים ולא היו גנובות. אמ' ר' יוסי בן חנינא אבני עשר אמות ואבני שמונה אמות. תאנא ר' שמעון בן יוחאי אפי' משקלות שהיו בימי | שלמה של זהב היו דכתי' אין כסף לא נחשב בימי שלמה י ע"א למאומה.

אבל סוד הדבר מאומה רומז לעטרת ישראל שהיא נקראת מאומה בשביל שאין לה מאומה משלה אלא מה שהיא מקבלת מן העליונים אבל בימי שלמה עמדה הירח במלואה והיא מליאה ושבעה מכל אורות עליונים ולא היתה צריכה למדת הכסף ההי"ד אין כסף נחשב בימי שלמה למאומה וכו' כי שלמה ע"ה ידע סוד הענין בשביל זה היה מוותר למטה בעולם הכסף כל מה שהיה עושה היה של כסף בשביל שמדת הכסף שהוא חסד היה נוהג בעולם ולא היה בימיו התעוררות דין לא למעלה ולא למטה בשביל שמדת הכסף היה שולט בעולם ולא מדת הזהב לכן אפי' משקלות שהיו בימי שלמה של זהב היו.

ולשמחה מה זו עושה. אמ' לו הב"ה מה העטרה הזאת בידך רד מכסאך באותה שעה ירד שלמה מכסאו ובא אשמדי כדמות שלמה וישב על כסא מלכותו והיה שלמה מחזיר בכל בתי כנסיות ובכל בתי מדרשות שבירושלם ואמ' אני קהלת הייתי מלך על ישראל בירושלם. והן אומ' לו שלמה המלך יושב על כסאו ואתה יושב ומשתטה עצמך ואומ' אני קהלת הייתי מלך על ישראל בירושלם והיו מכין אותו בקנה ונותנין לפניו קערה של גריסין. באותה שעה אמ' וזה היה חלקי מכל עמלי. באותה שעה אמ' הבל הבלים אמר קהלת וכו'.

אבל סוד הדבר של זו האגדה כי שלמה המלך רומז לכנסת ישראל שנקראת שלמה בלש' נקבה בשביל שהיא בת זוגו של צדיק יסוד עולם שהוא מדת השלום ההי"ד הנני נוטה אליה כנהר שלום ועל ידי שלמה נטרדה ונתגרשה כביכול מן מלכות המלך העליון בשביל שעבר על דברי תורה ונשא נשים נכריות מואביות התיות וצדוניות הכנים השפחה במקום גברתה כביכול גרם סלוק מלכות שלמה העליון ובא אשמדי שהוא תמורת המלכות וישב במקומו והכניס הטומאה במקום הטהרה והכניס השפחה במקום גברתה למלוך והיתה היא מסבבת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות כביכול גרושה וטרודה ממלכותה ואומרת אני קהלת הייתי וכו' ודאי כעין דוגמא זה נטרד שלמה למטה ממלכותו והבין זה.

ד"א לשחוק אמרתי מהולל וכו' אמ' ר' פינחס מה מעורבב שחוק ששחקת מדת הדין על דור המבול שנא' שוחד עבר ולא יגעיל תפלט פרתו ולא תשכל. ישלחו כצאן עוליהם, יבלו בטוב ימיהם. כיון שאמ' מה שדי כי נעבדנו ומה נועל כי נפגע בו אמ' להם הקב"ה ולשמחה מה זו עושה חייכם אני מאבד זכריכם מן העולם ה"ד וימח את כל היקום אשר על פני האדמה וכו'. ד"א | לשחוק אמרתי מהולל מה י ע"ב מעורבב שחוק ששחקת מדת הדין על הסדומיים כתי' בהם ארץ ממנה יצא לחם וכו' מקום ספיר אבניה וכו' נתיב לא ידעו עיט וכו' לא הדריכוהו בני שחץ ולא עדה עליו שחל. כיון שאמרו באו ונשכח תורת רגל מארצינו מיד פרץ נחל מעם גר הנשכחים מני רגל וכו'. אמ' להם הב"ה ולשמחה מה זו עושה חייכם אני אשכחכם מן העולם ה"ד ויי המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש וכו'. ד"א לשחוק אמרתי מהולל. מה מעורבב שחוק ששחקה מדת הדין על אלישבע בת עמי נדב שראתה ארבע שמחות ביום אחד. ראתה משה אחי בעלה מלך ואהרן בעלה כהן גדול ואחיה נחשון נשיא ושני בניה סגני כהונה. כיון שנכנסו בניה להקריב קרבן יצאו שרופין נהפכה שמחתה לאבל ה"ד אחרי מות שני בני אהרן וכו'. ר' לוי פתח אמרתי להוללים אל תהולו אמ' הקב"ה לרשעים הצדיקים לא שמחו בעולמי אתם מבקשים לשמוח בעלמי. אדם הראשון לא שמח בעולמי ואתם מבקשים לשמוח בעולמי. ר' לוי אמ' תפוח עקיבו של אדם הראשון היה מכהה גלגל חמה ואל תחמה בזה בנוהג שבעולם אדם עושה שני הסקרין* אחד לו ואחד לבן ביתו. של מי הוא עושה נאה לא שלו. כך אדם הראשון נברא לתשמישו של הב"ה וגלגל חמה נברא לתשמישן של בריות לא כל שכן תפוח עקיבו מכהה גלגל חמה. ומה אם תפוח עקיבו מכהה גלגל חמה קלסתר פניו על אחת כמה וכמה.

אבל יש לך להסתכל כאן בסוד הדבר כי בודאי אדם הראשון הוא רומז למדת התפ' שנקרא ראשון. למה נקרא ראשון בשביל שהוא ראשון לחמש ספי' התחתונים שהם תפ' נצח הוד יסוד מלכות. וחמשה עליונים הם כ"ע חכמה בינה גדולה גבורה וכיון שתפא' הוא ראשון לחמשה ספי' התחתונים נקרא ראשון והוא אדם הראשון ועקיבו של אדם הוא יסוד שהוא סוד הברית שעומד בין הרגלים והוא נקרא עקב ואותו אור העקב שהוא יסוד מכהה גלגל חמה פי' שהחמה שהיא בארץ שלנו אינה נחשבת כלום כנגד אור עקיבו כי הוא מקבל כל אורות העליונים כלם והוא מקור

האור כי לשם יתקבצו כל המאורות לכן גלגל חמה אין לה אור כלל כנגד אותו אור וכל שכן קלסתר פניו שהוא סוד התפ' שנקרא אספקלריא המאירה שהוא אור החיים והוא אור התורה ה"ד כי עמך מקור חיים באורך נראה אור. וזהו סוד מה שאמ' רז"ל שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון כי שניהם שואבים מזו המדה לכן הוא מכהה גלגל חמה בודאי. לכן התורה כולה היא סודי סודות אשריו | ואשרי חלקו מי שזוכה לחפש יא ע"א אחרי נתיבותיה וסודותיה וטעמיה יזכה לראות באור החיים ה"ד לכו ונלכה באור יי.

אמ' ר' לוי בשם ר' חנינא שלש עשרה חופות קשר הב"ה לאדם הראשון בגן עדן שנא' בעדן גן אלהים היית כל אבן יקרה מסוכתך אדם פטדה ויהלום תרשיש שהם וישפה ספיר נפך וברקת וזהב מלאכת תפיך ונקבייך בך ביום הבראך כוננו.

אבל סוד הדבר בעדן גן אלהים היית וכו' ואין עדן אלא עדן החכמה שנקראת עדן ה"ד ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן וכו' והיא נקרא עדן בשביל שהוא מקבל עונג ועידון ותפנוקי מלכים שהם כ"ע וע' העי' שנקראים מלכים לכל התחתונים. גן אלהים זהו כנסת ישראל שנקראת גן אלהים ה"ד גן נעול אחותי כלה גל נעול וכו' כל זה רומז למדת המלכות שנקראת כל ה"ד לא תחסר כל בה. אבן מלשון אבן מאסו הבונים היית וכו' רומז גם כן לעט' שנקראת אבן. יקרה כי היא יקרה ונכבדת בעיני המלך ה"ד כל כבודה בת מלך פנימה וכו'. מסוכתך אלו הם שתי סוכות שרומזים לחכמה ובינה שהם נקראים סוכות והסוד בזה וסוכה תהיה לצל יומם מחורב וכו' וכתי' וברא יי על כל מכון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן וכו' לכן כנסת ישראל שנקראת אבן היא יקרה וכבודה מאותן שתי סוכות כי משם היא נמצאת לכן היא כבודה בת מלך פנימה על שהיא בראשונה נסתרת ונעלמת לפני לפנים על כן היא נקראת פנימה. ד"א פנימה פי' פני מה שהיא היתה עומדת לפני חכמה עליונה שנקראת מה ה"ד מה רבו מעשיך יי כולם בחכמה וכו'. אדם רומז למדת התפ' על שם שהוא מקבל האודם מן הגבורה. ד"א אדם אל תקרי אודם אלא אדם שהוא נקרא אדם הראשון והסוד בזה דודי צח ואדום דגול מרבבה. פטדה הוא אבן ירוק הבא מארץ כוש רומז למדת הבינה שהוא קו ירוק והסוד בזה את קשתי נתתי בענן והוא רומז לקשת העליון והוא ירוק לכן נקרא פטדה על שם שהוא מארץ כוש והוא נקרא כוש בשביל שחור

שהוא כולל כל השחרות והוא נקרא חושך והסוד בזה ישת חשך סתרו
סביבותיו סוכתו חשכת מים וכו׳. ויהלום רומז לגבורה שהוא בית דין
הקשה שנקרא ויהלום מלש׳ הולם פעם ועוד כתי׳ יהלמני צדיק חסד ויוכיחני
בשביל שהוא מכה והולם ביסורין הוא נקרא יהלום. תרשיש רומז ליסוד
בשביל שהוא מקבל משש מאות ושלש עשרה נחיבות המתפרטים והיורדים
מעולם העליון אל יסוד עולם ההי"ד תרשיש כי ח"ר רומז לשש מאות.
שיש רומז למלכות שהוא בת זוגו שנקרא אבן שיש בשביל שהוא מקבל
מצד | הדין הקשה שנקרא אבן ההי"ד והסירותי את לב האבן יא ע"ב
מבשרכם וכו׳. שהם כנסת ישראל שכולם נראים בה כמו השוהם שהוא
מקבל כל המראות. וישפה רומז לכנסת ישראל שהיא נקראת ישפה אל
תקרי ישפה אלא יש פה פי׳ מדת היש שהוא נעלם בחכמה נראית במדת
המלכות שנקרא פה בשביל שהוא פה לפתח שער המלך העליון. ספיר הוא
גם כן רומז לה והסוד בזה ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכו׳. נופך
רומז למדת הגבורה והסוד בזה מלש׳ בפך אבניך והבן זה. וברקת רומז
למדת ההוד שהיא נקראת ברקת על שם שהיא מקבלת מצד הגבורה שנקרא
ברק והסוד בזה וברק בן אבינועם כי ברק הוא סוד הגבורה שנקרא ברק
והוא בית דין העליון והוא בן אבי נועם אבי רומז לחכמה שהוא סוד האב
העליון. נועם רומז למדת הבינה שנקראת נועם כי בה כל מיני חירות ונעימות
של העולמות כולם והסוד בזה ויהי נועם יי אלהינו עלינו וכו׳ עלינו
ודאי כי היא מכסה עלינו כאם שמכסה על בניה. זהב רומז למדת הזהב
שהוא גבורה. ד"א בעדן גן אלהים וכו׳ כי יש בזה הפסוק שלש עשר
חיבות כנגד שלש עשרה חופות שקשר הקב"ה לאדם הראשון ואלו הן:
אדם פטדה ויהלום תרשיש שהם וישפה ספיר ונפך וברקת זהב כל אבן
יקרה מסוכתך כנגד י"ג חופות שעשה הקב"ה לאדם הראשון כשברא הב"ה
אותו ההי"ד בעדן גן אלהים היית כל אבן יקרה מסוכתך וכו׳.

ר׳ שמעון בן לקיש אמ׳ אחת עשרה חופות היו. ורבנן אמרי
עשרה חופות היו. אין ביניהם מחלוקת. מי שעשה אותן י"ג עשה כל אבן
יקרה מסוכתך שלשה. ומי שעשה אחת עשרה עשה אותן אחד. ומי שעשה
עשרה לא עשה אחד מהן אלא אדם פטדה ויהלום תרשיש שהם וישפה ספיר
נפך וברקת זהב. הרי לך עשר כנגד עשרה חופות. רומז לעשר מדרגות
הנעלמות שהם בעולם העליון שהם עשר צחצחות. והסוד בזה והשביע
בצחצחות נפשך וכו׳ והבן זה. ואחר כל זה הטובה שעשה הב"ה לאדם

הראשון אמ׳ לו כי עפר אתה ואל עפר תשוב. אברהם לא שמח בעולמי
ואתם מבקשים לשמוח בעולמי. כי נולד לו בן לאחר מאה שנה אמרתי לו
קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק והלך אברהם אבי ע"ה
מהלך שלשה ימים ההי"ד ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את
המקום מרחוק. והסוד בזה מרחוק יי׳ נראה לי וכו׳. פי׳ סוד המקום שהקב"ה
מנסה בו הצדיקים הוא אחד מל"ב נתי׳ פליאות חכמה והוא בעולם ע"כ שנקרא
רחוק והסוד | בזה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני. וירא מה יב ע"א
ראה ראה ענן קשור על גבי ההר אמ׳ לו בני אתה רואה מה שאני רואה
אמ׳ לו הן. אמ׳ לו מה אתה רואה. אמ׳ לו אני רואה הלבנה ומשובח
וענן קשור עליו. אמ׳ לנעריו רואים אתם כלום. אמרו לו אנו רואים הר
וגבעה. אמ׳ להם שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור. נטל את
יצחק בנו והעלהו לראש ההר ובנה את המזבח וסידר את המערכה וערך
את העצים ונטל הסכין. אילולי שאמ׳ לו הב"ה אל תשלח ידך כבר היה
שחוט. כיון שבא אצל אמו אמרה לו אמו מה עשה לך אביך. אמ׳ לה
נסלני אבא והעלני הרים והורידני בקעות וסדר את המערכה והעריך העצים
ועקדני על גבי המזבח ונטל את הסכין לשחטני. אילולי שאמ׳ לו הב"ה
אל תשלח ידך אל הנער כבר היה שוחט אותי. אמרה לו ווי לך ברא
דעליבתא. אילולי שאמ׳ לו הב"ה אל תשלח ידך היה שוחט אותך. ולא
הספיקה לגמור הדבר עד שיצתה נשמתה וזהו שכתי׳ ויבא אברהם לספוד
לשרה ולבכותה. מהיכן בא מהר המוריה. כביכול הב"ה לא שמח בעולמו
ובני אדם מבקשים לשמוח בעולמו. שמח יי במעשיו אין כתי׳ כאן אלא
ישמח יי במעשיו. אימתי ישמח יי במעשיו לעתיד לבא. ישראל לא שמחו
בעולמי ואתם מבקשים לשמוח בעולמי. שמח ישראל בעושיו לא כתי׳
כאן אלא ישמח ישראל בעושיו שעתידין ישראל לשמוח במעשיו של הב"ה
לעתיד לבא. לפי׳ כתי׳ אמרתי להוללים אל תהולו. ר׳ יוחנן ור׳ יודן
בן גלילא פתח אם על פיך יגביה נשר וכי ירים קנו. אמ׳ הקב"ה אם
על מימר דפומך הייתי משרה שכינתי על גבי הארון או על מימר פומך
הייתי מסלק שכינתי מן הארון. מקדש ראשון סלע ישכון ויתלונן לינה
אחת. מקדש שני על שן סלע ומצודה. ושנינו משניטל הארון אבן היתה
שם מימות הנביאים הראשונים ושתיה היתה נקראת. ולמה נקראת שתיה.
אמ׳ ר׳ יוסי בר חלפתא שממנה הושתת כל העולם. וכיצד היתה תפלתו
של כהן גדול ביום הכפורים. יהי רצון מלפנקיי אלהינו ואלהי אבותינו

שתהא השנה הזו שחומה* גשומה וטלולה שנת דיצה שנת שובע שנת רצון
שנת ברכה שנת משא ומתן שנה שלא יצטרכו עמך ישראל בה זה לזה שנה
שלא יגביהו שררה אלו על אלו. ורבנן אומ' עוד היה מוסיף בתפלתו על
אחינו אנשי השהון שלא יעשו בתיהן קבריהן. משם חפר אוכל למרחוק
עיניו יביטו. משם הוא מרגל אוכל לכל ימות השנה. למרחוק עיניו יביטו |
מראש השנה היה יודע מה יהיה בסופה. כיצד כיון שהיה יב ע"ב
צופה ורואה עשן המערכה עולה לדרום אזי היה יודע שדרום שבע, עולה
למזרח יודע שהמזרח שבע. עולה לצפון יודע שהצפון שבע. כלפי רקיע
יודע שהעולם כולו שבע. ואחר כל השנה היה* אפרוחיו יעלעו דם ובאשר
חללים שם הוא. פי' שישראל כולם הם מתעגנין בתפנוקי מלכים. ר'
יודן בשם ר' יהושע בן לוי ור' ברכיה בשם ר' חייא בר אבא אמרו קרבו
שאו את אחיכם מאת פני הקדש . מאת הקדש אין כתי' כאן אלא מאת
פני הקדש כאדם שאומ' לחבירו העבר את המת הזה מלפני אביו עד מתי
יראה אביו את בנו מת ה"ד אחרי מות שני בני אהרן וכו'.ר' אמאי
בר' זעירא* פתח אף לזאת יחרד לבי ויתר ממקומו. ומהו ויתר מקפץ
כמו שכתו' לנתר בהם על הארץ ותר' לקפצא בהון על ארעא. אמ' איוב
לא היו בני אדם* דומין למטהו של אהרן. נכנס יבש ויצא לח. במטה
אהרן כתי' ויוצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים. טיטוס הרשע נכנס לבית
קדשי הקדשים חתך את הפרוכת ונכנס בשלום ויצא בשלום. ובני אהרן
נכנסו להקטיר ויצאו שרופים ה"ד אחרי מות וכו'. ר' ברכיה פתח
גם ענוש לצדיק לא טוב להכות נדיבים עלי יושר. אפע"פ שענשתי לאהרן
ונטלתי שני בניו ממנו לא טוב אלא להכות נדיבים עלי יושר. תני בשם
ר' אליעזר לא מתו שני בני אהרן נדב ואביהוא אלא על שהורו הלכה
בפני משה רבן. מעשה בתלמיד חכם שהורה הלכה לפני ר' אליעזר רבו.
אמ' זה אינו מוציא שבתו עד שהוא מת. וכן היה לא הוציא שבתו עד
שמת. אמ' לו תלמידיו רבינו נביא אתה. אמ' להם לא נביא אנכי אלא
כך מקובל אני מרבותי כל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה. תנא אסור
לתלמיד חכם להורות הלכה בפני רבו עד שיהיא רחוק ממנו י"ב מיל
כנגד מחנה ישראל. בא וראה בארבע מקומות בתורה מזכיר מיתתן של
בני אהרן והזכיר את סורחנן כל כך למה להודיעך שלא נמצא בידן אלא
אותו עון בלבד. אמ' ר' אלעזר המודעי בא וראה כמה קשה מיתתן של
בני אהרן לפני הקב"ה שבכל מקום שהוא מזכיר מיתתן מזכיר סורחנן

כל כך למה שלא ליתן פתחון פה לבאי עולם שמעשים מקולקלים היה
להם בסתר לפי' מתו. אמ' בר קפרא בשם ר' ירמיה בן אלעזר בשביל
ארבעה דברים מתו בני אהרן. על הקריבה ועל ההקרבה ועל אש זרה ועל
שלא נטלו עיצה זה מזה. על הקריבה שנכנסו לפני לפנים למקום שלא
היה להם להכניס להקטיר קטורת פי' למקום שהקטורת הוא שוכן שם
ה"ד שמן וקטורת ישמח וכו' כי שמן רומז לכ"ע שכל השמנים של
המשחים שנמשכים לזה העולם משם הם | נובעים ה"ד יג ע"א
כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן שיורד זכו'. לכן הוא
נקרא שמן. וקטורת רומז לבינה קטורת מלש' קשר כי הוא קושר בין
העולמות בין עולם העליון ובין עולם המחודש כי הוא כאסקופה המשתמש
לשתי רשויות אם הפתח פתוח היא משתמשת לפנים והדלת נעולה משתמשת
לחוץ ונחשבת כרשות הרבים והדלת פתוח נחשבת כרשות היחיד כך הבינה
היא משתמשת לפניי לפנים שהוא רשות היחוד שהוא מעולם העליון ונחשבת
גם כן מעולם התחתון שהוא רשות הרבים לכן נקרא קטורת שקושר כל
העולמות בקשר חזק ובזה חטאו בני אהרן שרצולהקטירקטורת ליכנס
לפניי לפנים להרהר ולחקור. ועל ההקרבה שהקריבו מה שלא נצטוו על
זה ה"ד אשר לא צוה אותם. ועל אש זרה על שהביאו אש מבית כירים
פי' אש של העט' שהוא בית הכירים לקרב האש למדרגתו. ועל שלא
נטלו עיצה זה מזה. תנ' ר' חייא איש מחתתו אש מחיתתו* אש מעצמו
עשו ולא נטלו עיצה זה מזה. אמ' ר' לוי ובשביל ארבע דברים מתו בני
אהרן ובכלם כתי' בהם מיתה. על ידי שנכנסו שתויי יין כתי' בהם יין
ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבאכם אל אהל מועד ולא תמותו וכו'.
שהם באו והיו מעוררים צד הגבורה שהוא יין המשתכר ויין של רוגז ויין
של כעס. וכהן הוא מדת החסד צריך להראות לעולם פנים שחוקים ופנים
של שמחה כדי לעורר מדרגתו כדי לעורר חסד העליון שהוא כהן גדול
בשמים ואלו בני אהרן באו לעורר צד הדין שהוא יין המשתכר כדי להוציא
דין על העולם לכך נענשו. ועל ידי שנכנסו מחוסרי בגדים דכתי' בהן
והיו על אהרן ועל בניו בבאם אל אהל מועד או בגשתם אל המזבח לשרת
בקדש ולא ישאו עון ומתו.

אבל סוד הדבר כי שני בני אהרן לא היו עדין שלמים בבגדים
העליונים כי כל צדיק וצדיק יש לו מלבוש ידוע* שיתלבש בו כשיפטר
לבית עולמו אזי ימצא אותו מלבוש מחוקן ויתלבש בו כהוגן אבל אם

לא עדיין נשלמו מעשיו ואינו ראוי לאותו מלבוש אזי לא ימצא אותו מלבוש מתוקן ואותו מלבוש יֵאָרֵג ממצות וצדקות ומעשים טובים ה"ד וילבש צדקה כשריון וזה המלבוש אינו מתוקן אלא למי שהוא שלם מלמטה וקיים דמות השלשלת* בזה העולם בפריה ורביה והוא שיש לו בת זוג אזי הוא שלם מלמעלה ומלמטה ואזי אותו המלבוש מתוקן לו כראוי. ואם כביכול זה המלבוש אינו מתוקן לו בשביל שלא נשלם מלמטה בשביל שאינו נשוי והוא פגום שאין לו פריה ורביה אזי נפשט לו אותו מלבוש מלמעלה. גם כן שני בני אהרן נכנסו מחוסרי בגדים פי' בגדים עליונים שלא היו נשואים ולא היה להם פריה ורביה לכן הופשטו מאותן הבגדים ולא היו עדין מתדמין ליוצרם* ונכנסו לעשות העבודה | ההיא לכן נענשו יג ע"ב מלמעלה ה"ד ותצא אש מלפני יי ותאכל אותם וכו' פי' דווקא אש העליון שהוא המלכות שנקרא אש ה"ד כי יי אלהיך אש אוכלה הוא וכו'.

ומה היו חסרים אמ' ר' לוי מעיל היו חסרים שכתו' בו מיתה ה"ד והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבואו אל הקדש וכו'. ועל ידי שלא היה להם בנים כמו שאמרנו כתו' בהם מיתה שנא" וימת נדב ואביהוא לפני יי בהקריבם אש זרה לפני יי במדבר סיני ובנים לא היו להם וכו'. אבא חנין אמ' על ידי שלא היו להם נשים דתנן וכפר בעדו ובעד ביתו. ביתו היא אשתו שנקראת ביתו בשביל שהאשה היא עקר הבית. אמ' ר' לוי שחוצים היו הרבה היו אומרין איזו אשה הוגנת לנו. אמ' ר' נחמיה עליהם כתי' בחוריו אכלה אש ובתולתיו לא הוללו. ועוד מן זה כתי' ואל משה אמר עלה אל יי אתה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל והשתחויתם מרחוק. מלמד שהיו משה ואהרן מהלכין תחלה ונדב ואביהוא מהלכין אחריהן והיו אומרין עוד ימותו שני זקינים הללו ואנו נוהגין שררה על הצבור תהתיהן. ר' יודן בשם ר' איבו אמ' שניהם אמרו בפיהן זה לזה. ר' פינחס אמ' בלבם הרהרו. אמ' להם הב"ה אל תתהלל ביום מחר כי לא תדע מה ילד יום. ודא' מה ילד יום כי אותו היום הידוע שהוא בנסת ישראל שהוא אחד משבעה ימות השבוע שהם פעליו* בששת ימי בראשית כי אותה המדה היא מקבלת הגזירה מעולם המחשבה לחתוך הגזירה על פי הדין העליון ויש בידה יכולת לשנות הגזירה ההיא לטוב או לרע כמו שהיא רוצה וזהו סוד וינחם יי על הרעה וכן ויתעצב אל לבו. כל זה רומז למדת המלכות שהיא נקראת סוד האיפשר* לכן היא תלד מה שהיא חפיצה להוריד לעולם לכן אמ' כי לא תדע מה

ילד יום ודאי. כי הרבה סייחין מתו ונעשו עורותיהן שטוחין על אמותיהן. כתי' ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו וכו'. אמ' ר' פינחס מכאן שהיו ראוין להשלחת יד. ויהזו את האלהים ויאכלו וישתו אלא מלמד שזנו עיניהן מן השכינה כאדם המביט בחבירו מתוך מאכל ומשתה. ר' יוחנן אמ' אכילה ודאי דכתי' באור פני מלך חיים ורצונו כעב מלקוש. אמ' ר' תנחומא מלמד שהגיסו את לבן ועמדו על רגליהן וזנו עיניהן מן השכינה. ר' יהושע בשם ר' לוי אמ' משה לא זן עיניו מן השכינה שנא' ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים. בשכר כי ירא זכה לויראו מגשת אליו ובשכר מהביט אל האלהים זכה ותמונת יי יביט. ונדב ואביהוא זנו עיניהן מן השכינה ולא נהנו מן השכינה ה"ד וימת נדב ואביהוא לפני יי בהקריבם אש זרה וכו'. אמ' ר' יוחנן וכי לפני יי מתו אלא מלמד שהיה קשה לפני הקב"ה בשעה שבניהם של צדיקים מסתלקין בחייהם. ר' נחמן בע' קמ' ר' | פינחס בכאן אתה אומ' יד ע"א לפני יי לפני יי שני פעמים ולהלן הוא אומ' לפני אביהם פעם אחת אלא מלמד שהיא קשה לפני הקב"ה כפלים. במדבר סיני וכי במדבר סיני מתו אלא מלמד שמהר סיני נטלו אפופסין שלהן. ובנים לא היו להם ר' יעקב בר אביה בשם ר' אבא אמ' אלו היו להם בנים היו קודמין לאלעזר ואיתמר שכל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמת ובלבד שיהא נוהג מנהג אבותיו. ויכהן אלעזר ואיתמר על פני אהרן אביהם. ר' יצחק אמ' בחייו ר' חייא בר אבא אמ' במותו. על דעתיה דר' יצחק דאמ' בחייו נאמ' כאן על פני אהרן אביהם ונא' להלן וימת הרן על פני תרח אביו. ומה פני האמור להלן בחייו אף בכאן פני בחייו. על דעתיה דר' חייא דאמ' במותו נאמ' כאן פני וגאמ' להלן ויקם אברהם מעל פני מתו. מה פני האמור להלן במותו אף פני האמור כאן במותו. ועל דעתיה דר' יצחק דאמ' בחייו אדעיה טומאה באהרן שימש אלעזר טומאה באלעזר שימש איתמר. מעשה בשמעון בן קמחית שהיה צריך לדבר עם מלך מערביים ניתזה צינורא מתוך פיו על בגדיו וטמאתו. ונכנס יהודה אחיו ושמיש תחתיו בכהונה גדולה. אותו היום ראתה אימן שני בניה כהנים גדולים. אמרו שבעה בנים היו לה לקמחית וכולן שימשו בכהונה גדולה. נכנסו חכמים אצלה אמרו לה אמרי לנו מה מעשים טובים יש בידך. אמרה להם לא ראו קורות ביתי שערות ראשי מימי. אמרו כל קמחיא קמחין וקמחא דקמחית סולתא. קראו עליה את הפסוק הזה כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה.

אמ' אבא בר אבינא מפני מה נסמכה פרשת מיתת מרים לפרשת אפר הפרה. אלא בשם שאפר הפרה מכפרת כך מיתת מרים מכפרת. אמ' ר' יודן מפני מה נסמכה מיתת אהרן לשבור הלוחות אלא מלמד שקשה לפני הקב"ה מיתתו של אהרן כשבירת הלוחות. אמ' ר' חייא בר אבא באחד בניסן מתו בניו של אהרן מפני מה מזכיר מיתתן ביום הכפורים. אלא מלמד שכשם שיום הכפורים מכפר שנא' כי ביום הזה יכפר עליכם וכו' כך מיתתן של הצדיקים מכפרת. ומנין שמיתתן של צדיקים מכפרת שנ' ויקברו את עצמות שאול ויהונתן בנו בארץ בנימין בצלע בקבר קיש אביו ויעשו ככל אשר צוה המלך ויעתר אלהים לארץ אחרי כן. ועוד פתח ואמ' אף לזאת יחרד לבי ויתר ממקומו. אליהוא בן ברכאל הבוזי היה צופה היאך בניו של אהרן מתים נכנסין להקריב ויוצאין שרופים ותמה ואמ' אף לזאת יחרד לבי. ומה ראה לומ' כן. בשעה שנתפקדה הכהונה ביד אהרן מה כתי' שם וידבר משה אל בני ישראל ויתנו אליו כל נשיאיהם מטה לנשיא אחד מטה לנשיא אחד וכו' וכתב שמו של כל שבט ושבט על מטהו ושם אהרן כתב על מטה לוי ונתנו באמצע.אמ' | משה שלא יאמרו יד ע"ב מריח היה בשכינה ועשה פרי אמ' משה הריני נותנו באמצע כדי שלא אתן לכם פתחון פה ה"ד ומטה אהרן בתוך מטותם מה כתי' שם וינח משה את כל המטות לפני יי באהל העדות. ויהי ממחרת ויבא משה אל אהל העדות והנה פרח מטה אהרן לבית לוי ויוצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקידים. ומה אם עצים יבישים הריחו בחייו של עולם והפריחו ועשו פירות ויצאו חיים ובני אהרן שנכנסו חיים ויצאו שרופים. היה מביט באלו ועל זה כתיב אף לזאת יחרד לבי. אימתי בשעת וידבר יי אל משה אחרי מות שני בני אהרן וכו' שארבעתן היו ראוים למות ונתפלל משה עליהם ונשמע תפלתו מחצה. אימתי בשעה שעשו ישראל אותו מעשה מה כתי' שם ובאהרן התאנף יי מאד להשמידו ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההיא. ואין השמדה אלא כלייה שנא' ואשמיד פריו ממעל ושרשיו מתחת. כיון שנתפלל משה נעשית תפלתו מחצה ה"ד אחרי מות שני בני אהרן וכו'. איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב. ורוח הקדש צווחת כי ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגוים ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי וכו'. משעה שהשמש זורחת ועד ששוקעת אין קילוסו של הב"ה פוסק מפי אדם ה"ד כי ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי וכו' וכן כתי' בשעה שעמד יהושע ועשה מלחמה בגבעון מה כתי' שם אז ידבר יהושע ליי ביום תת יי את

האמורי לפני בני ישראל ויאמר לעיני ישראל שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון. בקש יהודע לשתק החמה ולמה לא אמ' לה עמוד אלא דום. אלא כל שעה שהוא מתהלך ומקלס לפני הקב"ה כל זמן שהוא מקלס יש בו כה להלך לכן אמ' לו יהושע דום שנא' שמש בגבעון דום וכו'. אמר לו השמש ליהושע וכי יש קטן אומ' לגדול אני נבראתי ברביעי ובן אדם בששי ואתה אומ' לי דום. אמ' לה יהושע בן חורין שהוא קטן ויש לו עבד זקן אינו אומ' לו שתוק. אברהם אבי' הקנה לו להב"ה שמים וארץ שנא' הרימותי ידי אל יי אל עליון קונה שמים וארץ. ולא עוד אלא שנשתחוה השמש ליוסף שנא' והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים לי ה"ד שמש בגבעון דום. א"ל ליהושע וכך אתה גוזר עלי שאדום.א"ל הן. א"ל וכי כיון שאני שותק מי יאמר קילוסו של הב"ה. אמ' לה דום אתה ואני אומ' שירה שנא' אז ידבר יהושע ביום תת יי את האמורי. ואין אז אלא שירה שנא' אז ישיר משה וכו'.אבל סוד הדבר כי השמש שהוא מגן יי צבאות שהוא סוד יעקב השתחוה ליוסף שהוא סוד הברית וזהו סוד וישתחו ישראל על ראש המטה שהוא משתחוה ליוסף ואעפ"י שהוא בנו.וזהו שא' רז"ל תעלא בעידוניה סגיד ליה. אע"פי שהוא בני וביון שהוא מלך אנהוג לו כבוד והלא מלך הוא ועכשיו נתקיים חלומו | ה"ד והנה השמש והירח ודאי. שאל ר' אמי את ר' שמואל טו ע"א בר נחמן מהו ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי ומנחה טהורה. התורה מזהרת ואומרת השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה. כי אם במקום אשר יבחר' באחד שבטיך שם תעלה עולותיך וזהו שכתו' איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה. ואל פתח אוהל מועד לא הביאו להקריב קרבן ליי. אמ' להם* אסור לכם לשחוט חוץ מאהל מועד. ר' ישמעאל אומ' היו ישראל מתאוין לאכול בשר באותו שעה היתרו* עצמן מן השחיטה שלא לשחוט חוץ לאהל מועד ולמה כן אלא* שהיו להוסין עד עכשו אחרי ע"ז. ומניין שהיו שוחטין לע"ז שכך כתי' ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים אשר הם זונים אחריהם. וכיון שבקשו ליכנס לארץ באו להם אצל משה אמ' לו ר' אם בקשנו לאכול בשר היאך נעשה. אמ' להם לשעבר כשהייתם במדבר היה לכם לשחוט* חוץ לאוהל מועד אבל כשאתם נכנסין לארץ מותר לכם בכל מקום ה"ד כי ירחיב יי אלהיך את גבולך כאשר דבר לך ואמרת אוכלה בשר כי תאוה נפשך לאכול בשר בכל אות נפשך תאכל בשר. אמ' להם

לא בשביל שהתרתי לכם את השחיטה תהיו נוטלין מן הצאן ושוחטין. משה היה מלמד להם לישראל ואמ' להם אם יש לכם בבשים מה שאתה גוזז מהם לכסות שלך ה"ד בבשים ללבושך ומחיר שדה עתודים. מהו ומחיר שדה עתודים שכר שאתה עושה מן העתודים הוי לוקח בהם שדה. ודי חלב עזים דייך חלב עזים ללחמך וללחם ביתך. אמ' ר' עקיבא ראה היאך הב"ה חס על נכסיהן של ישראל. הרימה אתה אומ' מכאן וזבחת מבקרך ומצאנך מה שהן יולדות. לא תהא נוטל מן הצאן ושוחט ולא נוטל ומקריב אלא ממה שהם מולידות. ומנין שכתו' כן כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש ליי אלהיך. ממה שהן מולידות אתה נוטל ורשאי להקריב. אמ' ר' אלעזר בן עזריה למדה אותך התורה דרך ארץ אם יהיה לאדם מישראל עשרה ליטרין של כסף יהא אוכל ירק ואם יהיה לו עשרים יהיה אוכל בשר וכל כך למה כדי לחוס על ממונן של ישראל. אמ' ר' אלעזר בן שמוע כשהוא לוקח בשר משבת לשבת לא יהא לוקח עד שיהא נמלך באנשי ביתו. מנין שכך כתי' ואמרת אוכלה בשר לפי' היה משה מזהיר לישראל שלא יהיו מרבין באכילה ובשתיה.

תנא ר' חייא* בא וראה הב"ה הוציא עשר כתרים למעלה והם קדושים שהב"ה מתעטר בהם ומתלבש בהם והוא בהם והם בו והם | קשורים זה בזה כשלהבת הקשורה בגחלת ואין שם פירוד טו ע"ב כלל אלא הכל ייחוד אחד. כנגד זה יש עשר כתרים שאינן קדושים למטה והם אחוזים בזוהמה השופר* תמורת בהר הקדש החכמה ועל זה נקראים חכמות. תאנא עשרה מני חכמות אלו ירדו לעולם וכולם הם נשתאבו במצרים חוץ מאחד שנתפשט בעולם וכולם הם מיני כשפים וקסמים וחרשים ומהם יודעים המצריים חרשים על כל בני העולם. וכשהמצריים רוצים לעשת קיבוץ בכשפיהם הם יוצאין לשדה להרים גבוהים וזובחין זבחים ועושין גומות בארץ ומסבבים אותו דם סביביו של אותו הגומא ושאר הדם מקבצים בגומא והבשר מניחין עליו ומקרבין קרבנותיהם לאותן מינין רעים ומתקרבים כאחד ומתפייסים עמהם באותו ההר. וישראל כשהיו בשעבוד תחת ממשלתם היו מקרבין ולומדין מהם והיו טועים אחריהם ה"ד כמעשה ארץ מצרים וכו' וכתי' ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים אשר הם זונים אחריהם וכו'. תאנא בשעה שהיו מקריבין להם על גבי השדה והיו מזמנין אותו דם ומקרבין קרבניהם היו מתקבצים כל אותן מינין רעים ורואין אותן כדוגמת שעירים כולם מליאים שער ומודיעים להם מה שהם צריכים*

ד"א איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב ואל פתח אוהל מועד לא יבו'. ר' חייא פתח שוחט השור מכה איש זובח השה עורף כלב מעלה מנחה דם חזיר. מי שהוא גונב שורו של חבירו ושחטו באלו לבעליו הוא שוחט. ד"א שוחט השור מכה איש. באו וראה עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות ועבודה בבכורות. משהוקם המשכן נאסרו הבמות ועבודה בכוהנים. אמ' הקב"ה מי שהוא מקריב שור חוץ מאהל מועד כמכה איש כאלו נפש שוחט שנא' דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונכות וכו'. וכל מי שהוא שוחט במשכן יכבדנני שנא' זובח תודה יכבדנני. ומה שכר אני פורע לו כשאביא ישועה לישראל הוא זוכה לראות בה שנא' ושם דרך אראנו בישע אלהים. אמ' ר' אבהו כל ישועה שבאת לישראל היא של הקב"ה שנא' עמו אנכי בצרה אחלצהו ואכבדהו. אמרו ישראל לפני הקב"ה רבונו של עולם הואיל ואמרת עמו אנכי בצרה הושיעה ימינך וענינו שאם אתה עונה אותנו הישועה שלך היא שנא' ולך לישועתה לנו. כדי שלא תהא הימין לאחור ה"ד השיב אחור ימינו מפני אויב.

אצ"ל כשהימין שהוא חסד של אברהם שולט בעולם אזי כל בעלי דינין הם וזוהמותיהן הם נכפפים | מפני הימין ואם לאו טז ע"א כביכול הימין הוא נצוח וכפוף וגלגל האויב מתגלגל למעלה וידן של ישראל ירדה למטה וידן של אומות העולם שולטת למעלה והסוד בזה והידים ידי עשו.

ד"א הקול קול יעקב וכו' כל זמן שקול יעקב שהם ישראל נשמע קולם בבתי מדרשות ובבתי כניסיות שהם עוסקים בתורה והוגים בה יומם ולילה אזי אין אומה ולשון יכול לשלוט עליהם ה"ד הקול קול יעקב וכו' אבל אם חס ושלום הם מתפרקים מן התורה ופורשים ממנה אזי סמיך ליה והידים ידי עשו כי אז ידי עשו ושאר האומות שולטים עליהם. והסוד בזה ופרקת עולו מעל צוארך. פי' הם פרקו עול התורה מעל צוארם אזי תהי אתה שולט עליהם.

אמ' ר' ברכיה ראה מה כתי' גילי מאד בת ציון הריעי בת ירושלם הנה מלכך יבא לך צדיק ונושע הוא עני ורוכב על חמור ועל עיר בן אתונות. צדיק ומושיע אין כתי' כאן אלא צדיק ונושע הוא. ובן כתי' אמרו לבת ציון הנה ישעך בא הנה שכרו אתו. הנה מושיעך אין כתי' כאן אלא הנה ישעך. כביכול הוא נושע. אמ' ר' מאיר ויושע יי ביום ההוא את ישראל. ויושע כתי' כביכול בישראל הוא נגאל. וכל

זמן שישראל נגאלין כאלו הוא נגאל. וכתי׳ אשריך ישראל מי כמוך עם נושע ביי וכו׳. עם הושע ביי אין כתי׳ אלא עם נושע ביי. אמ׳ הב"ה לישראל בעולם הזה הייתם נושעים על ידי אדם. במצרים על ידי משה ואהרן. בימי סיסרא על ידי ברק ודבורה. במדינים על ידי שמגר בן ענת ההי"ד ואחריו היה שמגר בן ענת ויך את פלשתים שש מאות איש במלמד הבקר ויושע גם הוא את ישראל. וכן על ידי השופטים ועל ידי שהיו בשר ודם הייתם חוזרין ומשתעבדין אבל לעתיד לבא אני בעצמי אגאל אתכם ושוב אין אתם משתעבדין שנא׳ ישראל נושע ביי תשועת עולמים לא תבושו ולא תכלמו עד עולמי עד. ועוד פתח ואמ׳ ויגבה יי צבאות במשפט והאל הקדוש נקדש בצדקה. אימתי נעשה הקב"ה גבוה בעולמו. כשיעשה משפט באומות העולם שנא׳ נצב לריב יי ועומד לדין עמים.

אבל סוד הדבר ויגבה הוא רומז למדת המחשבה שהוא כ"ע שהוא גבוה מעל גבוה כי הוא גבוה על כל המדרגות התחתונים לו ההי"ד כי גבוה מעל גבוה שומר, יי רומז למדת התפ׳ שהוא נקרא יהוה והוא מדת יעקב והוא הבריח התיכון והוא עץ החיים העומד באמצע הגן כי הוא מקבל משקה מן מבוע של הנחל ומשפיע לגן יי. צבאות רומז לנצח והוד שהם צבאות והם מראות הצובאות שהם באהל מועד. ד"א צבאות רומז ליסוד שהוא סוד הברית אות הקודש. צבאות בשביל שהוא אות בצבא שלו. במשפט רומז למדת התפ׳ שהוא נקרא משפט | בשביל מז ע"ב שהוא מקבל מצד החסד ומצד הגבורה לכן הוא אינו דין גמור ולא רחמים גמור אלא בינוני כי הוא ממוצע בין שני הפכיים בין דין ורחמים. לכן הוא נקרא משפט. ד"א משפט רומז ג"כ למלכות שנקראת משפט כי היא השופטנית ששופטת בשערים של המלך והסוד בזה שופטים ושוטרים תתן לך וכו׳. והסוד בזה והיא שפטה את ישראל בעת וכו׳. והאל הקדוש רומז לעולם החכמה שנקראת קדוש בשביל שהוא קדש הקדשים לכן הוא נקרא האל הקדש. נקדש בצדקה בשביל שהוא נותן כל קדושה בצדקה שהיא המטרוניתא כי הוא יעשה עמה צדקה כדרך שעושה העשיר לדל.

וכתי׳ ועתיק יומין יתיב לבושיה כתלג חיור ושער רישיה כעמר נקי כורסייה שביבין דינור ונגלגלוהי נור דליק. מהו כרסון רמיו וכי כסאות רבות הן והא כתי׳ וארא את יי יושב על כסא רם וכו׳. וכתי׳ מלך יושב על כסא דין. מהו כרסון רמיו. ר׳ יוסי הגלילי ור׳ עקיבא.

אחד מהן אומ׳ כרסון רמיו זה הכסא ואופרין* שלו. ואחד אמ׳ אלו כסאות של אומות העולם שעתיד להפכן ההי"ד והפכתי כסא ממלכות והשמדתי חוזק ממלכות הגוים וכו׳ תדע שכך הוא שהוא אומ׳ כרסון רמיו שכן הוא אומ׳ סום ורוכבו רמה בים. ורבנן אמ׳ מהו כרסון רמיו לעתיד לבא הקב"ה יושב והמלאכים נותנין כסאות לגדולי ישראל והן יושבין והקב"ה יושב כאב בית דין ודנין לאומות העולם ההי"ד יי במשפט יבא עם זקני עמו ושריו. על זקני עמו ושריו לא כתי׳ אלא שהב"ה יושב עם הזקיני ם ושרי ישראל ודן לאומות העולם ומלקן אלו כסאות בית דוד וזקני ישראל שנא׳ כי שמה ישבו כסאות למשפט כסאות לבית דוד.

אבל סוד הדבר ועתיק יומין יתיב זהו עתיק העתיקין שהוא סתום של כל הסתימות וטמירא של כל הטמירות והוא מופלא ונעלם ונקרא עתיק יומין פי׳ רומז לחכמה ובינה שנקראים ימים והסוד בזה ואהיה שעשועים יום יום ועתיק הוא מושל באותן הימים לכן נקרא ועתיק יומין. לבושיה כתלג חיור פי׳ שהוא כ"ע שמראהו לבן כשלג והסוד בזה בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן וכו׳ ובשביל זה כתו׳ אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו וכו׳. והסוד וללבן שתי בנות והבן זה מאד. ושער רישיה כעמר נקא פי׳ שער ראשו שהם הקווצות התלתלים שהם בראש הקדוש הם לבנים כצמר נקי שהוא עומד בתיקון יפה ונאה ואין ביניהם שום סיבוך ועירבוב אלא כלם סדורים זה על זה כאותו הצמר הלבן הנקי המחוקן בתיקון נאה ויפה. כורסיה שביבין דינור רומז למדת הגבורה שהוא אש ההי"ד כי יי אלהיך אש אוכלה הוא.

אמ׳ ר׳ פנחס בשם ר׳ חלקיה דרומא* | בשם ר׳ מאיר יז ע"א אם אתה אומ׳ כי שמה ישבו כסאות למשפט מהו ועתיק יומין יתיב אלא שהוא יושב ביניהן כאב בית דין ודן עמהן את האומות לכן כתי׳ עד די כרסון רמיו. פי׳ ב"ע שהוא מלך הב"ה הוא יושב בין חכמה ובינה שהם זקני ישראל ושריו והוא יושב ביניהן כאב בית דין. פי׳ כאב הוא כ"ע של תפ׳ שהוא הבריח התיכון והבן זה. מהו ושער רישיה כעמר נקי בשביל שהקב"ה מנקה עצמו מאומות העולם ופורע להם שכר מצות קלות שעשו בעולם הזה כדי לדון אותם ולחייבם לעולם הבא כדי שלא יהא להם פתחון פה ולא ימצא להם זכות שנא׳ ומה יענה מלאכי גוי כי יי יסד ציון ובה יחסו עניי עמו. מיד הוא עושה בהם את הדין באותה שעה הב"ה נעשה גבוה בעולמו ההי"ד ויגבה יי צבאות במשפט וכו׳. מהו והאל הקדוש נקדש

בצדקה שהוא מתקדש בעולמו בצדקה שהוא מלמד על ישראל ה"ד אני מדבר בצדקה רב להושיע. אמ' הב"ה לישראל אני מתקדש בכם שנא' כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו יקדישו שמי והקדישו את קדוש יעקב וכו' וכן הוא אומ' ישראל אשר בך אתפאר. ואתם מתקדשים בי ואני מתקדש בכם שנא' והתקדשתם והייתם קדושים כי אני יי מקדשכם.אמ' הקב"ה לישראל עד שלא בראתי את עולמי היו מלאכי השרת מקלסין אותי בכם ומקדישין את שמי בכם ה"ד ברוך יי אלהי ישראל מן העולם ועד העולם. כיון שנברא העולם ונברא אדם הראשון אמרו המלאכים רבונו של עולם זהו שאנן מקלסין אותך בשמו. אמ' להן לא. גנב הוא שנא' ותאכל מן העץ וכו'. בא נח אמרו לפניו זהו. אמ' להם לא. שכור הוא שנא' וישת מן היין וישכר וכו'. עמד אברהם אמ' לפניו זה הוא. אמ' להם לא. גר הוא שנא' גר ותושב אנכי וכו'. בא יצחק אמ' לפניו זה הוא. אמ' להם לא. אוהב לשונאי הוא שנא' ויאהב יצחק את עשו וכו'. כיון שבא יעקב אמ' לפניו רבונו של עולם זה הוא. אמ' להן הן. וכן הוא אומ' ויאמר לו אלהים שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל וכו' לכן נקראו כל ישראל על שמו. באותה שעה קידש הב"ה את ישראל לשמו שנא' ישראל אשר בך אתפאר. אמ' להן הב"ה הואיל ונקדשתם לשמי עד שלא בראתי העולם היו קדושים כי קדוש אני שנא' קדושים תהיו. מלה"ד למלך שקידש אשה אמ' לה הואיל ונתקדשת לשמי אני מלך ואת מלכה כשם שהוא כבודי כך הוא כבודך למה שאת אשתי. כי המלך רומז לתפ' שהוא החתן ה"ד כחתן יכהן פאר וככלה תעדה כליה. והאשה היא כנסת ישראל שהיא המטרוניתא שהיא הכלה המהוללה והכלולה בכל יופי. ובא המלך שהוא החתן וקידשה בכל מיני קידושין עליונים וקישטה ותיקנה וטהרה במים של המבוע | של יז ע"ב הנחל העמוק ה"ד ונהר יוצא מעדן. אף יהיה זווג של כל העולמות והשמחה והחדוה תהיה בכל. כך אמ' הקב"ה למשה לך וקדש את ישראל שנא' לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכו'. קדשם הב"ה ואמ' להם לישראל ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו' קדוש וכו'. ממלכות כהנים לא כתי' אלא ממלכת כהנים ואם מקריבין הקורבנות ומדביקים המדות זה עם זה אזי ממליכים הכהנים לכנסת ישראל שהיא המטרוניתא ומכניסין אותה עם המלך יי צבאות. אזי היא נקראת מלכה ושולטנית על כל העולמות כי כל טוב העולמות בידה והסוד בזה המושל בכל אשר לו. וכתי' וכל טוב אדוניו

בידו. וגוי קדוש למה כי קדוש אני. אף אתם תהיו קדושים כשם שקדשתי אתכם לשמי שנא' דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו וכו'. אמ' להם הקדוש זכיתם אתם נקראין עדת קדושים. לא זכיתם אתם נקראים עדה רעה ה"ד עד מתי לעדה הרעה וכו'. ר' יוסי פתח ועתה לא כימים הראשונים אני לשאירית העם הזה נאם יי כי כי זרע השלום הגפן תתן פריה והארץ תתן את יבולה והשמים יתנו טלם והנחלתי את שאירית העם הזה את כל אלה. מהו ועתה לא כימים הראשונים אני. כיון שיצאו ישראל ממצרים והיו מהלכין במדבר הוריד להם הקב"ה את המן והגיז להם את השליו והעלה להם את הבאר והיה כל שבט ושבט עושה אמת המים ומכניס אצלו ונוטע תאנים ורמונים ועושין פירות בן יומן כשם שהיה מתחלת ברייתו של עולם עושה פירות למינו. חטא אדם הראשון היה זורע חטים וצומח קוץ ודרדר. משנסתלקה הבאר מה כתי' שם לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון ומים אין לשתות. אמ' לו הב"ה למשה אמור להם לישראל כשתכנסו לארץ אני מחזיר לכם את כל הטובה שנא' כי יי אלהיך מביאך אל ארץ טובה ארץ נחלי מים עינות ותהומות יוצאים בבקעה ובהר. ארץ חטה ושעורה וגפן וכו' ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם וכו' ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצוב נחושת. וכיון שבאו לארץ התחילו חוטאין שנא' ואביא אתכם אל ארץ הכרמל לאכול פריה וטובה וכו' ולא היתה עושה פירות כראוי. והיו זורעין הרבה ומביאין מעט לפי שבטלו הבכורים שנא' זרעתם הרבה והבא מעט אכול ואין לשבעה מבטל לחם הפנים. שתו ואין לשכרה משבטל ניסוך היין. לבוש ואין לחום לו משבטל בגדי כהונה. אבל לעתיד לבא אין הקב"ה עושה כן שנא' ועתה לא כימים הראשונים אני לשאירית | העם הזה נאם יי. יח ע"א

אבל יש לך להסתכל בסוד הדבר כי הבאר שהעלה להם הקב"ה לישראל הוא רומז לסוד באר שחפרוה שרים. כמו הבאר שהוא מתמלא מן המקורות והמבועות כך כנסת ישראל היא מתמלאת מן המבועות והמקורות העליונים אשר לא יכזבו מימיו לעולם. והסוד בזה וירא והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן. ועוד כתי' שתה מים מבורך ונוזלים מתוך בארך. למה באר בתחלה ואחר כך בור. אלא כל זמן שכנסת ישראל מתמלאת מן המקורות העליונים שהוא הנהר שאינו פוסקין מימיו נקראת באר. אבל אם חס ושלום אם אין כנסת ישראל מקבלת מן הנהר ההוא אז כביכול היא חסירה ופגומה ונקראת בור והסוד בזה והבור רק אין בו מים פי'

מים של העליונים אבל נחשים ועקרבים יש בו פי' מים שאובין ומים
סרוחין ומים הפוסלין את המקוה ומים המאררים. אזי היא כביכול מקבלת
מצד החיצוניות והסוד בזה ותכמא הארץ והבין זה מאד ודום ליי. לכן
זה הבאר שהעלה הב"ה לישראל היה במילואו מן העליונים והיו בהם מים
מתוקים ומים צלולים ומים טהורים ההי"ד וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם
והיה כל שבט ושבט עושה אמת המים ומכנים אצלו ונוטע תאינים ורמונים
ושושין פירות בן יומן.פירוש בשיבא השפע הטוב מעולם המחשבה שהוא
סוד כ"ע שהוא עתיק דעתיקין וסתימא דסתימין אזי כל המדות מקבלות
משקה כל אחד ואחד הראוי לו ההי"ד ותתן טרף לביתה וחוק לנערותיה.
אזי כל שבט ושבט שהם י"ב שבטים הקדושים שהם מסבבים הכסא שהם
כתובים תחת י"ב הויות וי"ב חדשים וי"ב מזלות וי"ב אבני קדש וי"ב
בתים כל אחד ואחד מקבלין משקה הראוי להם אזי הם עושין אמת המים.
אז תפ' ישראל נקראת אמת מלש' אמת על שם שהוא חותם של המלך שנקרא
אמת וזהו אמת חותמו. כי אל"ף של אמת הוא רומז לכ"ע שנקרא אל"ף
על שהוא פלא מלש' כי יפלא ממך דבר וכו' וכיון שהוא נסתר ונעלם
מלהשיג לכן הוא נקרא מחשבה כמו המחשבה שהיא נסתרת ונעלמת באדם
ואין אדם יכול להראותה ולציירה כדרך שאר התוארים אלא היא רואה
כל הנמצאים והיא בעצמה אינה נראיה פי' המחשבה כך כ"ע הוא רואה
ומסתכל ומביט בכל הנמצאים והוא אינו נראה ואינו מושג לשום נברא
בעולם לכן הוא נקרא מחשבה. אל תקרי מחשבה אלא מח שבה פי' מוח
שבה רוצה לומ' | המוח הקדוש שהוא בתוך כת' ע' יח ע"ב
שהוא יושב באויר זך וטהור שאינו נתפס בשכל ורעיון. ד"א מוח אותיותיו
הם חום בשביל שמשם יבא חום של החיונות של המחשבה. כי מן המחשבה
יתהוה הרהור ומן ההרהור התאוה והתאוה היא נשלחת אל הכביד והכליות
אזי יתעוררו הכליות בכח התאוה ושולחים מים טהורים ונקיים כנגד הנקבה
ומשם יתהוו פירות של הנשמות הקדושות הנשלחים לזה העולם והם נקראים
פרי מעשיו של הקב"ה שהוא תפ' ישראל ההי"ד בנים אתם ליי אלהיכם
ובחי' ממני פריך נמצא. פי' ממני ודאי. כי כל הנשמות הקדושות היורדים
לעולם ודאי ממנה הם מתאצלים ובאים לעולם. נמצא שכל הנמצאים
והנבראים יתאצלו ונמצאו מאותו חום של המוח הקדוש והסוד בזה כי לא
מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם וכו'. לכן האל"ף של אמת רומז
לכ"ע והבין זה. מ' רומז לנהר שהוא היובל והסוד ועל יובל ישלח שרשיו.

כמו המ"ם שהוא פתוח מלמטה וסתום מלמעלה לרמוז לך למדת היובל
שהיא פותחת עצמה כדי ליתן מים לעולמות שלמטה לכן הוא פתוח מלמטה.
וסתום מלמעלה בשביל שהוא נסתם ונסגר מכ"ע שהוא אין ואפס כי הוא
נדבק מין למינו לכן המ"ם סתום מלמעלה ופתוח למטה בשביל שהוא עומד
בין שני התחומין בין עולם הסתום ובין עולם הנגלה. כי הבינה היא סתומה
עם העליונים ופתוחה עם התחתונים. וזהו סוד שאסור לו לאדם לשנות
מנהג המדינה אלא נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם וחומרי מקום שיצא
משם והבן זה והמשכיל יבין. ד"א למה המ"ם שהוא הבינה פתוח מלמטה
אלא לרמוז שהבינה נקראת תשובה ובשביל שהוא מקבל לכל שבי פשע
וידו פתוחה לקבל השבים אליו לכן הוא נקרא תשובה. והסוד בזה כי
עפר אתה ואל עפר תשוב ולכן היא פתוחה למטה. ד"א המ"ם פתוחה רומז
למדת התפ' שהוא זכר כי הזכר אינו צריך שמירה והנקבה שהיא עט'
ישראל היא צריכה שמירה והסוד בזה שהכלה והחיה צריכין שמירה והבן
זה מאד. ד"א מ"ם סתומה רומז למדת היסוד שהוא סוד הברית שהוא
ג"כ צריך שמירה בשביל שהוא נחשב במלכות יי כי הוא והיא אחד. והסוד
בזה לפרבה המשרה ולשלום אין קץ כי הוא נקרא מדת השלום ההי"ד
הנני נוטה אליה כנהר שלום וכנחל שוטף וכו'. תי"ו מן אמת רומז למדת
העט' כמו שאמרנו. נמצא | שאלו שלש מדרגות שהם כ"ע יט ע"א
ותפ' ועט' הם סוד אמת. לכן אל* ג' ספי' נקראו אמת המים כי כל המים
של כל העולמות לא יצאו אלא על פי אלו ג' מדרגות שהוא מדת שורק
כנון זה ,' שהנקודה הראשונה רומז לכ"ע ואמצעית רומז למדת התפ'
שהוא אמצעי והוא הבריח התיכון. והאחרונה רומז למדת המלכות ונמצא
שעל ידי אלו שלשה קשרים יתהוו ויתציירו כל הנבראים וכל הנמצאים.
משנסתלקה הבאר מה כתי' שם לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון ומים אין
לשתות. כשכביכול כנסת ישראל יסתלקו ממנה מקורות העליונים שמשפיעים
לה אזי היא כביכול אין לה זרע שהם נשמות הקדושים שהם נשלחים לה
מלמעלה ממקום כ"ע שהוא סוד המחשבה העמוקה ההי"ד לא מקום זרע
כי בעט' שנקראת מקום אין שם זרע של הנשמות. ותאנה היא נקראת
תאנה ואין תאנה אלא תְּאֲנָה כי היא בתואנה ובמריבה בין עם טמא המתדבקים
בה והסוד בזה ויהי העם כמתאוננים והבין זה. ד"א תאנה היא תאנה ממש
שהיא נקראת תאנה כמו התאנה שעליה מרים כך כנסת ישראל היא כביכול

חיה מרה בין התמורות. וגפן היא נקראת גפן ה"ד גפן ממצרים תסיע. כמו הגפן שאינה מקבלת עליה הרכבה כך כנסת ישראל אינה מקבלת עליה לא כח מן הכוחות מן החיצוניות אלא כ"ע שהיא משתחוה לו ותקבלהו לאלוה ה"ד וצבא השמים לך משתחוים. ד"א למה נקראת גפן כמו הגפן שעליה נושרות מזמן לזמן כך היא כביכול מתרחקת ומתקרבת מן זמן לזמן ליכנס לביח המלך העליון ה"ד ובגפן שלשה סריגים. אלו הן נצח והוד יסוד שהם שלשה שריגים עליונים. והיא עלתה נצה פי' שהיא מתעלה ביניהם. ורמון רומז ג"כ לכנסת ישראל שנקראת רמון. ומים אין. כי אין הוא כ"ע שהוא מדת המחשבה כי כל המים הבאים מלמעלה משם הם באים ה"ד ומים אין לשתות. לכן אמ' הב"ה למשה אמור לישראל כשתכנסו לארץ אני מחזיר לכם את כל הטובה. פי' הטובה הגנוזה לכם מששת ימי בראשית ה"ד מה רב טובך אשר צפנת וכו' פי' אותו אור העליון ששימש כשנברא העולם כשקמו אינשי פושעי הדור מיד גנזו הקב"ה לצדיקים ה"ד וימנע מרשעים אורם וזרוע רמה תשבר. לכן זה האור עתיד הקב"ה להאיר לישראל ה"ד והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה וכו' וכתי' כי יי אלהיך מביאך אל ארץ | טובה יט ע"ב ארץ נחלי מים וכו' פי' כנסת ישראל שהוא ארץ התחתונה כל הנחלים והמקורות של כל העולמות כולם שופכים לה ה"ד כל הנחלים הולכים אל הים והים אינינו מלא וכו' פי' כל הנחלים היורדים מכ"ע הם הולכים אל הים ההוא אע"פ אינינו מלא כי היא שואבת כל המימות והיא עדיין יבשת והסוד יבשה הארץ וכו'. עיינות של כ"ע המתפשטים מן מבוע של כל. ותהומות פי' מימות של כל התהומות ההם כולם הם נותנים לה. כתי' ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש. הם עשרה תיבות כנגד עשרה מדות הנעלמים. ארץ אשר אבניה ברזל. פי' אבניה רומז למדת הגבורה שהוא קשה כברזל ה"ד והסירותי את לב האבן מבשרכם וכו'. ומהרריה תחצוב נחושת. פי' גבורה והוד נקראים הרים למלכות שהיא נקראת נחשת.

אמ' להם הב"ה לישראל אע"פ שתמצאו אותה מלאה לא תאמרו נשב ולא נטע אלא היו זהירין בנטיעה ה"ד כי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וכו'. כשם שנכנסתם ומצאתם נטיעות שנטעו אחרים אף אתם היו נוטעים לבניכם שלא יאמר אדם זקן אני כמה שנים אני חי למה אני עומד ומתיגע לאחרים למחר אני מת. אמ' שלמה המלך ע"ה את הכל

עשה יפה בעתו גם את העולם נתן בלבם*. אמ' הקב"ה לישראל למדו ממני כביכול ראה מה כתי' ויטע יי אלהים גן בעדן מקדם. בא וראה צריך אדם ליטע נטיעות מלמטה כדי שימשוך הברכות עליהם מן אותן הנטיעות העליונים הקדושים שנטע הקב"ה בעדן העליון.

פתח ואמ' צדקתך כהררי אל משפטיך תהום רבה וגו'. צדקתך כהררי אל אלו הם הצדיקים שנמשלו בהרים ה"ד שמעו הרים את ריב יי והאיתנים מוסדי ארץ. משפטיך תהום רבה שנא' בהם ונער פרעה וחילו בים סוף. ואמ' תהומות יכסיומו ירדו במצולות וכו'. ד"א צדקתך כהררי אל אלו הם הצדיקים מה ההרים מעלין עשבים אף הצדיקים מעלין מעשים טובים לפני הב"ה. משפטיך תהום רבה אלו הרשעים מה תהום אינו מעלה עשבים אף הרשעים אין להם מעשים טובים. ד"א צדקתך כהררי אל מה ההרים ראוים הם להזרע ועושין פירות כך הצדיקים עושין פירות ומטיבין לעצמן ומטיבין לאחרים. לה"ד לפעמון של זהב והזוג שלו מרגלית כך הם הצדיקים מטיבין לעצמן ומטיבין לאחרים שנא' אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו. משפטיך תהום רבה אלו הם הרשעים מה התהום הזה אינו | יכול להזרע ואינו עושה פירות כך הרשעים אין כ ע"א להם מעשים טובים ואינן עושין פירות אלא מצירין לעצמן ומצירין לאחרים ה"ד אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו רע לעצמו ורע לאחרים.

ד"א צדקתך כהררי אל פי' צדקתך על משפטיך כהררי אל תהום רבה*. מה ההרים הללו כובשין את התהום שלא יעלה ויציף את העולם כך מעשיהם של הצדיקים כובשין את הפורענות. ד"א צדקתך כהררי אל מה ההרים הללו אין להם סוף כך אין סוף למתן שכרן של צדיקים לעתיד לבא. משפטיך תהום רבה מה תהום אין לו חקר כך אין חקר לפורענותן של רשעים לעתיד לבא. ד"א צדקתך כהררי אל. ר' ישמעאל ור' עקיבא ר' ישמעאל אומ' הצדיקים שהם עושין את התורה שנתנה מהררי אל הב"ה עושה עמהם צדקה כהררי אל והרשעים שאינן עושין את התורה שניתנה מהררי אל הקב"ה מדקדק עמהם עד תהום רבה. ר' עקיבא אומ' אחד אלו ואחד אלו הב"ה מדקדק עמהם. מדקדק עם הצדיקים וגובה מהם מיעוט מעשים רעים שעשו בעולם הזה בשביל לפרוע להם הטוב לעולם הבא. ומשפיע שלוה לרשעים ומשלם להם מיעוט מעשים טובים שעשו בעולם הזה בשביל לפרוע להם הרע לעתיד לבא.

פתח ואמ' בי' מי בשחק יערך ליי ידמה ליי בבני אלים.

אמ' הב"ה מי שהוא עושה מעשי יהא דומה לו*. אמ' ר' לוי משל למלך שבנה מדינה והדליק בתוכה שני פנסין והיו כל אוכלוסין קוראין לו אגוסטא. אמ' המלך כל מי שבנה מדינה כזאת והדליק בתוכה שני פנסין כשם שהדלקתי אני קראו לו אגוסטא ואיני מקנא בו. כך הב"ה ברא שמים וארץ ונתן בו שני פנסין שיהיו מאירין את העולם חמה ולבנה ה"ד ויתן אותם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ. אמ' הב"ה כל מי שיכול לעשות שני* מאורות הללו שיהו מאירין לעולם יהא שווה לי שנא' כי מי בשחק יערך ליי אם ערך שני פנסין אלו ידמה לי ואין יערך אלא אורה ה"ד על המנורה הטהורה יערך את הנרות לפני יי תמיד. ה"ד כי מי בשחק יערך ליי. זהו שכתי' שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה המוציא במספר צבאם לכלם בשם יקרא וכו' ואל מי תדמיוני ואשוה יאמר קדוש. אל תהא קורא יאמר קדוש אלא יֶאֱמַר קדוש. כי מי בשחק יערך ליי. אמ' ר' אבהו הלוי מי כמוכה מאיר עיני חשוכים כעניין שנא' על המנורה הטהורה יערך את הנרות. ד"א כי מי בשחק יערך | אמ' ר' אבון הלוי כ ע"ב מי כמוכה באלים מלביש ערומים ואין יערך אלא מלביש ערומים שנא' וערך בגדים ומחיתך. ד"א כי מי בשחק וכו' אמ' ר' אבון הלוי אין יערך אלא מלחמה שנא' ויערכו אתם מלחמה בעמק וכו'. ד"א כי מי בשחק יערך ליי מי כמוכה זן את הרעבים ואין יערך אלא מזון שנא' ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני יי תמיד מאת בני ישראל. ד"א כי מי בשחק יערך ליי וכו'. בשעה שבקש הקב"ה לבראות את האדם היו מלאכי השרת אומ' מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו מה אתה מבקש מן האדם הזה. אמ' להם הב"ה ומי מקיים מצותי וחקותי ותורותי. ומה אמרו לו אנו מקיימין תורתיך אמ' להם זאת התורה אדם כי ימות באהל. ואתם אין ביניכם מיתים. וכתי' בה אשה כי תזריע וילדה זכר ואתם אין לכם ילדות. וכתי' בה את זה תאכלו ואת זה לא תאכלו ואתם אין ביניכם אכילה. לכן אין התורה יוצא מאצליכם* ה"ד לא תמצא בארץ החיים. כיון שאמ' הקב"ה לישראל שיעשו לו משכן ומזבח העולה ומזבח הקטורת התחילו מקריבין בתוכן התחיל הקב"ה מצוה כמה מצות על כל דבר ודבר והן עושין התחיל הקב"ה אומ' למלאכי השרת מי ביניכם עורך לי כשם שישראל עורכים לי שהייתם אומ' לי מה אנוש כי תזכרנו. ישראל עורכים לי קרבנות ה"ד וערך הכהן אותם על מזבח העולה וכו'. עורכים לי שולחנות כמו שנא' ביום השבת ביום השבת וכו'. או יש ביניכם עורך נפשות כמו

שנא' איש כי יפלא נדר בערכך נפשות ליי. ה"ד כי מי בשחק יערך ליי.

ושנינו כמה מתנות נבראו בעולם. כך שנו רז"ל שלש מתנות טובות ברא הקב"ה בעולמו חכמה וגבורה ועושר. זכה אדם לאחת מהן נוטל חמדת כל העולם. זכה בחכמה זכה בכל. זכה בגבורה זכה בכל. זכה לעושר זכה לכל. אימתי בזמן שהיא מתנות שמים ובאות בכח התורה אבל גבורתו ועשרו של בשר ודם אינו כלום שכן אמ' שלמה המ' ע"ה שבתי וראה תחת השמש כי לא לקלים המרוץ ולא לגבורים המלחמה וגם לא לחכמים לחם וגם לא לנבונים עושר וגם לא ליודעים חן כי עת ופגע יקרה את כולם. וכן ירמיה אמ' כה אמ' יי אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו ואל יתהלל עשיר בעושרו. כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי וכו'. ומתנות אלו שאינן מן הקב"ה סופן להפסק ממנו. שנינו שני חכמים עמדו בעולם אחד מישראל ואחד מאומות העולם. אחיתופל מישראל ובלעם מאומות העולם. ושניהם אבדו מן העולם הזה ומן העולם הבא. שני גבורים עמדו בעולם אחד מישראל ואחד מאומות העולם. שמשון מישראל וגלית מאומות העולם ושניהם אבדו מן העולם. שני עשירים עמדו בעולם אחד | מישראל ואחד מאומות העולם. כא ע"א קרח מן ישראל והמן מאומות העולם. ושניהם אבדו מן העולם. למה לפי שלא היה מתנתם מן הב"ה אלא הן הוטפין אותה להן. וכן אתה מוציא בבני גד ובני ראובין שהיו עשירים הרבה והיה להם מקנה גדול וחבבו את ממונם וישבו להם חוץ מארץ ישראל לפי' גלו תחלה מן השבטים שנא' ויגלם לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה. מי גרם להם על שהפרישו עצמן מן אחיהם בשביל קניינם ה"ד ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד וכו'. זש"ה כי לא ממוצא וממערב ולא ממדבר הרים. כי אלהים שופט זה ישפיל וזה ירים. מהו לא ממוצא וממערב לא ממה שאדם יוצא ועמל בסחורה והולך למזרח ולמערב וחוזר על המדברות נעשה עשיר. אפי' פורש בספינות והולך למזרח ולמערב וחוזר על המדברות ועל ההרים אינו נעשה עשיר. מהו ולא ממדבר הרים. אמ' ר' אבא כל הרים שבמקרא הוא לשון הרים חוץ מזה שהוא רוממות שאין האדם מתרומם מן הדברים הללו. ומה הב"ה עושה נוטל נכסים של זה ונותן לזה ה"ד כי אלהים שופט זה ישפיל וזה ירים. למה נקרא שמן נכסים שנכסין מזה ונגלין לזה. ולמה נקרא שמן זוזים לפי שזזין מזה ונותנין לזה. וכן חנה אומ'

יי מוריש ומעשיר משפיל אף מרומם. באף שהוא מביא על זה מרומם לזה. תדע לך כשבקשו שיתעשרו בני ראובן ובני גד הפיל את המדינים לפני ישראל כדי שיתעשרו מה כתי' למעלה וישבו בני ישראל את נשי מדין ואת טפם ואת כל בהמתם ואת כל מקניהם ואת כל חילם בזזו. ה"ד ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד. שהשפיל את המדינים ורומם לבני ראובן ולבני גד. לקיים הפסו' כי לא ממוצא וממערב ולא ממדבר הרים. לכן כתי' כי אלהים שופט זה ישפיל וזה ירים. וזהו שכתו' לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו. לב חכם לימינו זה משה ולב כסיל לשמאלו אלו בני ראובן ובני גד שעשו את העיקר טפלה ואת הטפלה עיקר. למה בשביל שחבבו את נכסיהן יותר מן הנפשות* שהן אמרו למשה גדרות צאן נבנה למקנינו פה ואחרי כן וערים לטפינו. אמ' להם משה לא כך עשו את העיקר תחלה בנו לכם ערים לטפכם ואחר כך וגדרות לצנאכם. זהו כתי' לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו. אמ' להם הקב"ה חיבבתם ממונכם יותר מן הנפשות חייכם אין בו ברכה שנא' נחלה מבהלת בראשונה ואחריתה לא תבורך. לכן אמ' רז"ל איזהו עשיר השמח בחלקו ה"ד יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך.

אבל סוד הדבר אל יתהלל חכם בחכמתו אין חכם אלא |

מדת החכמה שנקראת חכם כי החכמה הוא דבר ממוצע בין כא ע"ב היסודות אינו מן האין ממש ולא מן היש ממש אלא הוא ממוצע ביניהם כי יש גבול בעולם החכמה שנקראת יש ויש גבול בעולם החכמה נקרא אין כמו שפירשתי*בענין הנתיב של ל"ב נתיבות כי הנתיב י"א הוא היחס הניתנת לעמוד בפני עי' העי' לרמוז לך שעד זה הנתיב הוא נקרא אין והעדר גמור ומן הנתיב של אחריו הוא התחלת היש לכן נקרא חכמה מדה בינוני ונקראת גלם שהוא מוכן לקבל הצורות*. לכן אע"פ שהחכמה עצמה אין לה להשתבח ולהתהלל על עצמה שלא ממנה חכמתה אלא מן הסבות העליונות לה פי' כ"ע שהוא מדת המחשבה וע' העי' שהוא אין סוף פי' שאין סוף לעומקותו כי הוא אפס ואין שאין אין כמותו. ואל יתהלל הגבור בגבורתו רומז למדת הגבורה שהוא גבור וחזק שבכל המדות ה"ד יי כגבור יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה יריע אף יצריח וכו' אפילו הגבורה שהוא חזק בדינו מכל מקום אין לו להתגאות כי אין לו כח אלא מן אם הבנים שמחה שהוא אם לכל חי אע"פ שהיא רחמים מכל מקום היא נקראת דין ה"ד בראשית ברא אלהים. ואין אלהים אלא מדת הדין

שכל הדינין והגבורות יתעוררומשם. ואל יתהלל עשיר בעושרו רומז להוד שהוא עשיר מצד הגבורה ה"ד בשמאלה עושר וכבוד כי כל העושר של כל העולמות בה ה"ד מצפון זהב יאתה וכו'. לכן באתי להודיעך על אלו ג' מדות הנזכרים שכל אלו אין להם מעצמותן אלא ממתנת אלהים. כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע וכו'. כי אין לאדם להשתבח ולהתהלל כי אם בזאת פי' כי על ידי זאת שהוא בנסת ישראל יכול האדם לעלות ולחקור במציאות השכל שהוא כ"ע. אל היקרי השכל אלא העכל כי הוא נקרא שכל על דרך שכל משכיל מושכל. וכ"ש האדם הבזוי והשפל שעומד בדעת קלה שאינו יכול להלל עצמו לא בחכמה ולא בגבורה ולא בעושר אלא בזאת שהיא מתנת אלהים שהיא נותנת לו חכמה וגבורה ועושר על פי השכל העליון שהוא סוד המחשבה העליון אשר אין רעיון יכול לחפש.

פתח ואמ' ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה כתרומת גורן כן תרימו אוהה. ראשית רומז למדת החכמה שנקראת ראשית ה"ד ראשית חכמה יראת יי כי היא נקראת ראשית בשביל שהיא ראשית להשגה שיש בה ישות ה"ד להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא. עריסותיכם רומז למדת העס' שנקראת עריסותיכם מלש' ערס שהוא מטה בשביל שהיא נקראת מטתו של שלמה ששים גבורים סביב לה וכו' ועוד כתי' וישתחו ישראל על | ראש המטה. לכך ציונו הב"ה להפריש חלה כב ע"א ותרומה למה בשביל שהחלה רומז למדת הדין הקשה שהוא סוד הגבורה שכל הדינין והגבורות משם מתעוררים. חלה בגי' שלש וארבעים כנגד השם של מ"ב אותיות שהוא בתוך הגבורה שנקרא מדת הדין הקשה כי הוא דן ושופט את כל העולמות ע"י אלו מ"ב שמות. לכן ציונו הקב"ה להפריש חלה כדי להסיר הדין מן העולם כדי שלא ישאר בעולם התעוררות דין כלל. כי עריסותיכם שהיא המטה הידועה נקראה בית דין הרפה והיא העיסה ואנו צריכין להסיר ממנה החלה שהוא בית דין הקשה כדי שלא יתחברו שתי בתי דינין ביחד ה"ד והסירותי את לב האבן מבשרכם וכו' והסוד בזה ויקח מאתם את שמעון והבן זה. לכן ציונו הב"ה בתורתינו הקדושה להסיר החלה מן העיסה כדי שלא יתעוררו הדינין בעולם כי אין התעוררות למטה עד שיהא התעוררות למעלה*. לכן אנו צריכין ליתן החלה לכהן ויאכלנה מאי טעמא בשביל שהכהן חסד עליון הנקרא כהן גדול בשמים ה"ד כי בחסד יכופר עון וגו' והוא מדת החסד והרחמים

כי אינו חפץ אלא להביא רחמים לעולמות כולם מפני חסדו הגדול. ואנו נותנין לו החלה הידועה שהיא מדת הגבורה כדי לאכול אותה ולכפוף הדין הקשה כדי שלא לשלוט על העולם ואנו כוללים השמאל בימין כדי שיבלע שם ולא יעשה רושם בעולם וזהו סוד שהמים מבבין האש. לכן כל מי שאינו מפריש חלה מעיסתו כאלו גורם התעוררות דין על העולם לכן לא יאכל אותה אלא הכהן שהוא חסד גמור והוא יסוד המים. אבל לא תאבל לנוכרי אלא כהן למה בשביל שישראל שהוא נכרי לכהונה יש בהם קצת התעוררות דין ויכול לחבר דין עם דין של הגבורה ויצאו לעשות דין וכליה בעולם. לכן הזהרה שלא לאכול הנוכרי את החלה כי הנוכריים יש בהם התעוררות כגון תפ' שהוא ממוצע בין דין ורחמים ונצח ג"כ יש בו התעוררות דין והוד שהוא מקבל מן הגבורה יש בו גם כן התעוררות דין ויסוד ג"כ. לכן כל מי שאוכל החלה אין לו חלק באלהי ישראל בשביל שהוא עושה פגם בעליונים במקום דליכא פגם והבן זה.

הרי חלה למטה ונסכים של יין למעלה. לפי' פתח ר' חנינא ואמ' לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה וכו'. אכול בשמחה לחמך ראשי תיבות אבל לרמוז לך שאין שמחה שלימה בעולם מיום שנחרב בית המקדש יהי רצו' שי' במ' בי' שאסור לו לאדם לשמוח יותר מדאי ההי"ד שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה. כי כל המתאבל על חורבן בית המקדש סופו לראות בשמחתה ההי"ד כל המתאבלים עליה.

מהו כי כבר רצה האלהים את | מעשיך. זה הפסוק מדבר כב ע"ב כנגד אברהם בשעה שאמ' לו הקב"ה קח נא את בנך את יחידך השכים אברהם ונטל בנו בזריזות והעלהו להר המוריה*. אמ' אברהם לפני הבי"ה רבו' של עולם לחנם אמרת לי קח נא. א"ל לאו אלא להודיעך בעולם שנא' כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו וכו'. אמ' ר' שמעון בן יוחאי אמ' לו הב"ה חייך שאני מעלה עליך שאם אמרתי לך שתשחוט את נפשך לפני לא תעכב. מנין אמ' ר' שמעון בן יוחאי כתי' ולא חשכת את בנך הרי כבר פירש יצחק מהו יחידך. זו נפשו של אברהם לפי שהנשמה קרויה יחידה ההי"ד הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי. אמ' אברהם לפני הקב"ה רבו' של עולם אי איפשר לי לירד מכאן בלא קרבן. אמ' לו הב"ה הרי קורבנך מתוקן משמש ימי בראשית שנא' וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו וכו'. כך שנו רז"ל אילו של אברהם נברא בין השמשות. באותה שעה נטלו

אברהם ויעלהו לעולה תחת בנו.

אבל סוד הדבר כי האיל רומז למדת הברית שהוא אות הקדוש והוא סוד יוסף הצדיק והוא נקרא איל בשביל שהוא מעולם הזכרים נקרא איל על שם הזכר. אבל הנקבה היא נקראת אילה ההי"ד אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירווך בכל עת וכו'. וכיון שהיא נקראת אילה מלש' נקבה נקרא הוא איל והסוד בזה והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו. וכתי' וקרני ראם קרניו פי' יסוד עולם שהוא נקרא קרן. לכן זה האיל הוא של אברהם פי' של חסד וזהו סוד בת היתה לאברהם בכל שמה כי הוא נקרא בכל כי מדת היסוד ומדת המלכות הם נקראים אחד,וזה האיל הוא נברא בין השמעות פ' בין נצח והוד שנקראים השמשות בשביל ששניהם מקבלים מן השמש יי צבאות ונקראים על שם השמש שמשות פי' שנים. לכן הביאו רז"ל דבריהם ברמז אילו של אברהם נברא בין השמשות. לכן המשכיל יבין וידום ליי.

מהו תחת בנו אמ' אברהם רבונו של עולם הריני שוחט את האיל הזה ותהא רואה אותו כאלו יצחק בני שחוט לפניך. נטל דמו וזרקו אמ' לו כך תהא רואה כאלו דמו של יצחק זרוק לפניך. נטל את האיל והפשיטו אמ' כך תהא רואה אותו כאלו עורו של יצחק הפשטתי לפניך. נטלו והספיגו אמ' כך תהא רואה כאלו יצחק מסתפג לפניך על גבי המזבח. שרפו אמ' כך תהא רואה כאלו אפרו צבור לפניך על גבי המזבח. ויעלהו לעולה תחת בנו. אמ' לו הב"ה בנך הוא שנתקרב ראשון אלא האיל הזה תחתיו. באותה שעה אמ' אברהם רבו' של עולם איני זז מכאן עד שתשבע לי שאין אתה מנסה אותי לעולם שאם ח"ו לא הייתי שומע לך איבדתי כל מה שיגעתי מימי. אמ' | לו הקב"ה כך הוא שאילו כג ע"א לא שמעת לי לא היה בידך כלום. באותה שעה נשבע לו הקב"ה שלא ינסהו לעולם ההי"ד ויאמר בי נשבעתי נאם יי וכו'.

כתי'* אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה. אור הוא אור עליון שבא מכ"ע הוא אור הגנוז משמת ימי בראשית והוא אור קדמון והוא אור נעלם ואותו אור הוא זרוע לצדיק שהוא יסוד עולם שהוא נהנה מאותו האור. מהו זרוע ובי האור יזרע אלא סוד הדבר כי האור הידוע הם נשמות של המחשבה והם נקראים פירות על שם שהם פרי מעשיו של הקב"ה ואותן הנשמות הם נזרעים ונשפעים לצדיק יסוד עולם לכן אמ' אור זרוע לצדיק.

בא וראה זרע הב"ה את התורה והמצות לישראל להנחילם לחיי העולם הבא. לא הניח דבר בעולם שלא נתן בו מצוה לישראל. בא לחרוש כתי׳ לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו. יצא לזרוע כתי׳ לא תזרע כרמך כלאים וכו׳.

אבל סוד הענין לא תחרוש בשור ובחמור, רומז לשתי בתי דינין שמתעוררים בעולם הם בית דין הקשה ובין דין הרפה אם יתחברו אלו הם עושין דין בעולם לכן הזהרה לנו מתורתינו הקדושה שאסור לחרוש באלו שני מינים שהם שור וחמור כדי שלא לעורר בתי דינין על העולמות כי כל מי שחורש בשור ובחמור למטה כאלו הוא חורש ומערב שתי בתי דינין ביחד. יצא לזרוע לא תזרע כרמך כלאים. אבל סודו למה אסור לנו לזרוע הכרם בכלאים בשביל שהכרם רומז לעט׳ ישראל הה"ד כרם היה לשלמה וכו׳ ואותו כרם הוא מקבל כל כלאים והוא זרוע מימיני כלאים וכיון שאותו כרם הוא מקבל מכל מיני מראות העליונים הן אודם והן לובן והן ירוק והן תכלת והן שחור והן לבן וכל כיוצא בזה מן מראות העליונות לכן יש לנו הזהרה בתורתינו הקדושה שלא לזרוע הכרם בכלאים כדי שלא להשתמש בשרביטו של מלך העליון כי הוא זורע הכלאים בתוך כרמו לכן אין לנו רשות לזרוע כדוגמא זה כי כל מי שזורע כלאים בכרמו נטרד מאלהים חיים והבן זה.

יצא לקצור כתי׳ כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה. ואין עומר אלא כנסת ישראל שהיא נקראת עומר והסוד בזה והעומר עשירית האיפה הוא.

שחט ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקבה. ואין כהן אלא כהן העליון הה"ד והוא כהן לאל עליון. הזרוע רומז לגבורה שנקרא זרוע הה"ד בגדול זרועך ידמו כאבן. והלחיים רומז לחסד שנקרא לחיים. אל תקרי לחיים אלא לַחִים בשביל שהוא מי׳ החסד שנקרא לח הה"ד ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח הנורא נטוי וכו׳ כי הוא נקרא | לח כג ע"ב וגבורה נקרא יבש בשביל כח האש. ד"א והלחיים אל תקרי והלחיים אלא הַלַּח יָם כי הוא לחות הים כי כנסת ישראל הנקראת ים מקבלת משם הלחות של המים כי היא נקראת מים תחתונים ועולם החסד נקרא מים העליונים הה"ד תהום אל תהום קורא לקול צנוריך כל משבריך וגליך עלי עברו. והקבה רומז לתפא׳ ישראל שנקרא הקבה אל תקרי הקבה אלא הקב"ה והבן זה מאד. כי הוא נקרא הקב"ה והסוד בזה אל אלהים יהוה. לכן אלו שלשה

מדרגות הם עולים וניתנים לכהן העליון כי הם חלקו וגורלו. כעין דוגמא זה למטה אנו נותנים הלחיים והזרוע והקבה לכהן כדי שיהא כדוגמא עליונה.

קן צפור כתי׳ שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך. אבל סוד הענין כשתבא לחקור בעולם העליון אזי אתה צריך לשלח האם שהיא אם הבנים שמחה שהוא עולם היובל בשביל שהוא סתום ונעלם לכן אין השגתך שולטת שם לכן אתה צריך לשלחה אלא הבנים שהם המחודשים תקח לך. והסוד בזה כבוד אלהים הסתר דבר וכבוד מלכים חקור דבר. כי כל מה שאתה צריך לבקש ולחקור תחקור במלכות כי היא בית שער לכל מי שירצה ליכנס לבית המלך כי משם נכנסין ויוצאין כל העולי׳ במרכבה הה"ד אין זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים.

בחיה ובעוף ושפך את דמו וכסהו בעפר למה כיון שהדם ההוא שהוא מדת הגבורה שנקראת חיה ונקראת עוף צריכין לכסות דמו בשביל שהוא התעוררות דין הה"ד חרב ליי מלאה דם ואנו מכסין אותו בעפר של הבינה שהוא עולם הרחמים כדי לשקט ולשכך רוגזו וחמתו כדי שלא לעשות דין בעולם לכן אנו צריכין לכסות דם חיה ועוף כדי שלא יראה ויתגלה הדין בעולם. לכן אנו צריכין שתי עפרים עפר למעלה ועפר למטה. עפר למעלה רומז לבינה הה"ד כי עפר אתה ואל עפר תשוב. ועפר למטה רומז למדת התפ׳ שנקראת ג"כ עפר הה"ד וכל בשליש עפר הארץ. כעין דוגמא זה אנו צריכין שתי עפרים והבין זה. אבל דם הבהמה אינה צריכה כיסוי בשביל שדם הבהמה רומז לעט׳ שהיא רפה בדינה לכן אינה צריכה כיסוי והבן זה מאד.

נטע כתי׳ וערלתם ערלתו את פריו שלש שנים יהיה לכם ערילים וכו׳. אבל סוד הדבר למה תהא הנטיעה הנטוע ערלים שלש שנים. אלא ודאי ערלים מלש׳ אטום כי יש ערלת הלב פי׳ אטימת הלב ועורלת האוזן ג"כ. לכן אמ׳ בכאן ערלים פי׳ אטומים רומז לשלש מדות הנעלמות והאטומות שהם כ"ע וחכמה ובינה פי׳ יהיו לכם ערלים ונסתרים שאין לכם בהם השגה לעלות להם | וליהנות מהם כי הם נסתרים כד ע"א ונעלמים בתכלית ההתעלמות. אבל בשנה הרביעית פי׳ במדת החסד שהוא רביעי להם יהיה כל פריו קדש הלולים ליי כלו׳ שיש לך רשות לחפש ולהרהר וליהנות משם בהשגתך. כעין דוגמא זה למטה מי שנוטע נטיעה אסור ליהנות ממנה שלש שנים. ובשנה הרביעית יהיה כל פריו וכו׳.

קבר מת כתי׳ לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת.

שכך היו נוהגין אותן כומרי של עז שהיו גודדין לפני ע"ז שכך היא עבודתן. לכן ציונו הקב"ה על זה בשביל שישראל הם זרע הקדש והם פרושים ונבדלים מאומות העולם ה"ד ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי שצריכין ישראל שיהיו נבדלים מהם בכל בין בזריעה בין בקצירה בין בפיאה ובין בשכחה בין בתגלחת הראש בין במילה ובין בכל דבר ה"ד צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה וכו' אל תקרי בנות ציון אלא בנות ציון פי' בנים המצויינין במילה ובציצית ובתגלחת הראש. לכן הזהיר לנו בתורתינו הקדושה שלא להתגודד על המת ושלא לשרוט שרט בנפש וכן כל כיוצא בזה. שכך היא עבודתן לפני ע"ז שלהם והבן זה.

מגלח שער כתי' בו לא תקיפו פאת ראשכם. כי כל המשחית פאת הראש כאלו מכחיש בתיקון העליון שהוא לובן של הגולגולת שכתי' בו לבושיה כתלג חיור ושער רישיה כעמר נקי כי אותו הגולגולת הוא מלא נימין ושערות הם קווצות של תלתלים והם עומדים בתיקון יפה ונאה לכין כל מי שהוא משחית פאת הראש כאלו הוא מכחיש כביכול ונותין פגם בשער העליון והבן זה מאד ודום לייי.

כי תבנה בית חדש וכו' כתי' כי תבנה בית חדש וכתי' וכתבתם על מזוזת ביתך ובשעריך. כדי לכתוב המזוזה שכותבים בה הזכרות של השם הקדוש וכתי' מבחוץ שם של שדי כדי להבדיח משם השידים והרוחות והלילין וכן כל כיוצא בזה. לכן הב"ה נתן לנו המצות לתועלתינו ולהנאתינו כדי להחיותנו כיום הזה.

נתכסה בציצית כתי' ועשו להם ציצית והם ארבעה על ארבע קצות רומז לגדולה ולגבורה ולנצח ולהוד שהם עומדים על ארבע כנפות העולם. ויש בכל ציצית וציצית שמונה חוטין רומז לל"ב נתי' פליאות חכמה כי ד' פעמים ח' יעלו ל"ב חוטין כנגד ל"ב נתי'. ועוד יש בציצית שמונה חוטין וה' קשורין רומז לי"ג מבועות של החכמה שמשם יורדים ומתפשטים י"ג מבועות לעולם. ועשו להם ציצית פי' תעשה ולא מן העשוי שלא יוציא נימין מן הטלית ויעשה מהם אלא מצוה להביא לבן ותכלת | ויעשה. אימתי כשהיה התכלת מצוי ועכשיו אין לנו אלא כד ע"ב לבן לפי שהתכלת הוא נגנז. כי התכלת היה מצוי בעיר אחת ושמה לוז ובה היו צובעין התכלת. כי באותה העיר לא היה שולט בה מלאך המות אלא מי שהגיע לזקנה והיתה נפשו קצתה עליו והיה יוצא חוץ לעיר וימות לכן כיון שנחרבה אותה העיר נתבטל גם כן התכלת. על כנפי ולא באצבע

אלא על הכנף. פתיל שהוא צריך לפותלן. אמ' ר' מאיר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין לפי שהתכלת דומה לרקיע* והרקיע דומה לכסא הכבוד ה"ד וירא את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר. והיה לכם לציצית כדי שתהיא נראית. וכמה שעורה בית שמאי אומרי' ארבע אצבעות ובית הלל אומ' שלש. וראיתם אותו פרט לכסות לילה. וראיתם אותו כתי' ולא כתי' וראיתם אותה אלא אותו שאם אתה עושה כן כאלו אתה רואה כסא הכבוד ה"ד הריאיני אותו ואת נוהו. וראיתם וזכרתם הראייה מביא לידי זכרון וזכרון מביא לידי מעשה ה"ד למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי. למה כי לא דבר רק הוא מכם כי הוא חייכם ובדבר הזה תאריכו ימים וכו'. משל לבעל הבית שהיה שוקל ארנוניות וכותב אפכיות. אמ' לו אביו הוי זהיר באפכיות שחייך נתון בו. כך אמ' להם הב"ה לישראל כי לא דבר רק הוא מכם כי הוא חייכם. ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם. הלב והעינים הם סרסורין לגוף מזנין את הגוף. למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי. משל לאחד שהיה מושלך לתוך המים הושיט לו הקרבגינו* את החבל א"ל תפוש החבל הזה בידך ואל תניחהו שאם הנחתו אין לך חיים. אף כך אמ' הקב"ה לישראל כל זמן שאתם מדובקים בי* אתם חיים שנא' ואתם הדבקים ביי אלהיכם חיים כלכם וכו'. והייתם קדושים לאלהיכם. בזמן שאתם עושים מצותי אתם מקודשין ואימתכם ויראתכם על כל האומות. אם פירשתם מן המצות נעשיתם מחוללים. אמ' להם הב"ה לישראל בעולם הזה על ידי יצר הרע אתם פורשים מן המצות ולעולם הבא אני עוקרו מן העולם ה"ד והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר. ואת רוחי אתן בקרבכם.

תאנא עץ החיים מהלך חמש מאות שנה וכל מימי בראשית מתפלגין תחתיו וכו'. בא וראה כאשר יוצאים המים מן המחשבה של כל הסתימין יתהוו ויתציירו כל מימות של התחתונים כולם. לכך נקראת מחשבה אל תיקרי מחשבה אלא מוח שבה פי' אותו מוח של המחשבה שהוא עומד באויר זך ונקי כי המוח יתהוו ממנו חמימות | אל כה ע"א תיקרי מוח אלא חום באותיותיו מהופכות כי משם יתפשט חום שכלי בסוד אמ"ש עד שיגיע החום ההוא אל העינים שנקראים גלם ועפר* כי הם נקראים העינים ה"ד עיני יי המה משוטטות בכל הארץ כי אותן העינים הם מביטים ומשגיחין בכל העולמות כולם והסוד בזה להיות עיניך פקוחות

עיניך ודאי. ומן העינים מתפשט החום ההוא דרך הצינורות אל הזרועות ה"ד ומתחת זרועות עולם. ומן הזרועות מתפשט החום אל הלב שהוא חום החיונית. ומן הלב מתפשט אל הכליות ומן הכליות יתפשטו המים ההם דרך הצינורות אל מדרגה התחתונה שהיא נקראת ים ה"ד כל הנחלים הולכים אל הים והים אינו מלא. ומן אותו הים מתפלגין ומתחלקים כל מימי בראשית לנהרות ולנחלים ולמקורות. אזי הים מחלקת אותן המים לכל המרכבות ולכל הצבאות והמחנות והמדריגות כולם ה"ד ותתן טרף לביתה וא"כ וחוק לנערותיה כי מחהלה היא מפרנסת וניזונת עצמה וא"כ לכל חיילותיה וצבאותיה. ואין טרף אלא לש' מזון ה"ד טרף נתן ליריאיו. ועוד אותן המבועות מתפשטין עד עולם המרכבות ומן עולם המרכבות אל עולם הטבע ומן הפסולת של כל יציע לארץ שלנו ה"ד הנותן מטר על פני ארץ ושולח מים על פני חוצות.

ר' חייא פתח ואמ' באשר דבר מלך שלטון ומי יאמר לו מה תעשה. באשר כמו מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך כי בעולם החכמה שנקרא אשר דבר מלך שלטון שהוא פוקד עליה במצותיו כי החכמה תצא מן האין ה"ד והחכמה מאין תמצא ומשם מתפשט היש אל העולמות כולם. ושלטון הוא עולם הבינה שנקרא שלטון כי הוא שולט על כל התחתונים כי הוא יוצרם ומלכם. לכן כשאלו שתי המדות שהם אשר ושלטון מתחברים בדבר המלך העליון ומוציאין הרז שעלה במחשבה להוציא מי יאמר לו מה תעשה כי כבר עלה הגזירה במחשבה אין להשיב. והסוד בזה נכתב ונחתם בטבעת המלך אין להשיב. ד"א באשר דבר מלך וכו' כאשר יסכימו המלך והמטרוניתא שהיא נקראת שלטון בהסכמה אחת להוציא הענין מן הכח אל הפועל או לחדש בריאה או יצירה מי יאמ' להם מה תעשה בי המטרוניתא נקראת סוד האיפשר ה"ד אם יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך הזה. בא וראה עולם התחתון יש בו השנוי והחילוף כי כל דבר שינוי והחלפות ושאר מיני התוארים המשתנים הם בעולם המחודש כגון וילך וינחם ויתעצב אל לבו. אבל בעולם העליון לא יפול בו שום דבר מאלו השינויים והחלופים כי הוא ושמו קדם לעולם | והוא אור קדמון שאין בו שום שנוי וחלוף לא עמידה ולא ישיבה כה ע"ב ולא דבר מן הדברים המתחלפים אלא הוא שוה בתכלית פשיטותו והוא נקרא מדת השוואה אשר לא ישתנה לזולתו ה"ד וחנותי את אשר אחון אע"פ שאינו הגון וראוי זהו שכתי' אני יי לא שניתי ואתם בני

יעקב פי' אין לי שינוי לא במנין אחד ולא במנין רבוי כי לפני אחד לא יפול בו מנין כמו ששנינו לפני אחד מה אתה סופר כו'. לכן יש כח בכנסת ישראל להוציא דבר מן הכח אל הפועל כפי מה שיראה לה כי היא כמו הטיקלא ביד היוצר* כל זמן שהטיקלא מתגלגלת יכול לשנות הכלי הן להרחיבו והן להאריכו והן לעגלו והן לרבעו כפי מה שיראה ה"ד כי הנה כחומר ביד היוצר וכו'. כך כנסת ישראל כשהנשמות משתלחים מן המבוע של הנחל העליון אל עולם התפ' שהוא עץ החיים ומשם הם יורדים אל הטיקלא שהיא כנסת ישראל היא תקבלם. מהם היא שולחת לעולם ומהם תניח לעצמה כפי מה שיראה לה. לכך היא נקראת סוד האיפשר והבן זה ודום ליי.

איש רומז למדת המחשבה ולחכמה כי אל"ף מן איש רומז למדת העתיק שהוא עתיק דעתיקין וסתימא דסתימין. והוא מעין ששבילין סתומין ונהרותיו עמוקים ה"ד עמוק עמוק מי ימצאנו פי' שתי עומקים אלו למה אלא אחד רומז לכ"ע ואחד רומז לחכמה שהם שתי עומקים. אין לשום נמצא מן הנמצאים שיכול להשיג מהותם מה הם כד"א חולה ארץ על בלימה פי' על בלי מה שהם שתי עומקים ה"ד מה רבו מעשיך יי כלם בחכמה עשית וכו' אלא מי שהוא בינה שנמצא מהם הוא ימציאם וישיגם ה"ד עמוק עמוק מי ימצאנו פי' הבינה שנקראת מי לו יכולת להשיגם. ד"א עמוק עמוק מי ימצאנו. אלו שתי עומקים אחד רומז לע' העי' שהוא עתיקא דעתיקין וסתירא דסתירין וטמירא דטמירין אשר אין בריה מן הנמצאים למעלה ולמטה יכול להדביקו בשכלו ולא להעלותו על מחשבתו וכל שכן לדבר בפיו מהו מהותו ועצמותו כי השכל הוא נמנע מלהדביקו ולהעלותו במחשבתו לכך הוא נקרא עמוק. ועמוק רומז לכ"ע שהוא נקרא ג"כ עמוק על דרך כי גבוה מעל גבוה וכו' ואלו שתי עומקים מי יכול להדביקם בשכל מן הנמצאים אלא מי שהוא הים החכמה כי מי אותיותיו ים באותיותיו להפך. לכן אין בנמצא מן הנמצאים מי שיכול לידע מהותם אלא גולם החכמה ה"ד עמוק עמוק מי ימצאנו. והחכמה היא נקראת רחוק ה"ד אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני. וכתי' ממרחק תביא לחמה. וכתי' מרחוק יי נראה לי וכו'. לכך נקרא כ"ע אל"ף.ד"א אל"ף | בגי' כו ע"א מאה וי"א כי המאה רומזים לעשר מדרגות שהם עשר צ'חצחות שהם בגולגולת הראש הם וענפיהם יעלו מאה בחשבון. וי"א רומז לעשר מדרגות התחתונות שהם עשרה. ואחד רומז לע' העי' שהוא נסתר ונעלם מלהרהר במהותו.

יו"ד מן איש רומז למדת התכמה שנקרא יו"ד שהיא כמו היו"ד שהיא מקבל כל החקיקות בשביל שהיא גולם בך גולם התכמה היא לקבל כל החקיקות וכל הרשימות. כמו היו"ד שלא תוכל לכתוב אות מן אותיות התורה בלעדה כך לא יתהווה ולא יתצייר דבר מן הדברים זולתה לכך נקראת יו"ד. ד"א למה נקראת יו"ד כמו היו"ד שהוא נסתר ונעלם בכל האותיות כך היא נסתרת ונעלמת בכל המדרגות היא רואה וצופה כל הנמצאים והנבראים והיא לא נראית כמו הנשמה שבגוף שהיא רואה ואינה נראית כך הוא רואה וחוקר כל הנמצאים כולם הה"ד עיני יי המה משוטטות בכל הארץ. שי"ן מן איש רומז לשלש מדרגות הנעלמות שהם כ"ע וחכמה ובינה שהם בצורת שי"ן וזהו סוד צורת שי"ן של תפלין של שלשה ראשים. אבל השי"ן של ארבע ראשים רומזים לארבע קשרים שהם נצח הוד יסוד מלכות שהם עומדות כצורת שי"ן של ארבעה ראשים והבן זה מאד ודום לייי. ד"א שי"ן רומז לחכמה ולבינה שנקראים שי"ן כי ש"י רומזים למדת החכמה שנקרא יש וזהו סוד עתיד כל צדיק וצדיק ליבראות שלש מאות ועשר עולמות כמנין יש הה"ד להנחיל אוהבי יש. אבל סודו כבר גליתי לך במקומות אחרים ולא אצטרך עתה לשנות לך ולכן איני מאריך בו. אבל ן פשוטה מן שי"ן רומז למדת הבינה שהיא נקראת נו"ן פשוטה בשביל שיש בו חמשי' שערי בינה שהם חמשים וזהו סוד מה שאמ' רז"ל חמשים שערי בינה נבראו בעולם כולם נתנו למשה חוץ מאחת מהם הה"ד ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעטרהו. כי בכל השיג משה אלא שער החמשים שכתי' בו זה השער ליי. וכיון שזה השער הוא נסתר ונעלם ואין כח בשום נברא לעלות לה והם נקראים פנים ועל זה כתי' ופני לא יראו שהוא שער החמשים שנקרא פנים בשביל שהוא מתפשט מא"א* לכך הוא נסתר והסוד בזה ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים. פי' פניו ודאי של האלהים שהוא בינה ועל זה כתי' ופני לא יראו לשום נברא מן הנבראים כי הוא יחלש בהשגתו. על זה בתי' ויסתר משה פניו והסוד כבוד אלהים הסתר דבר וכבוד מלכים חקור דבר. כי הבא לחקור צריך לחקור במלכות | שהיא נקראת כבוד מלכים כי היא פתח ובית שער לכל הנכנסים כו ע"ב בבית המלך העליון אבל כבוד אלהים שהוא בינה הסתר כי אין שם גלוי כלל אלא הסתר לכן הפנים אינן נראים לשום נברא ונמצא. אבל האחור שהוא צד העורף כתי' בו וראית את אחורי ופני לא יראו. כי תשעה וארבעים שערים הם נקראים אחור על שם שהם אחוריים והסוד בזה אחוריהם ביתה

הם היו מושגים למשה ועל זה וראית את אחורי. לכן אמ' רז"ל הראה הב"ה למשה קשר של תפלין כמו הקשר של תפילין שהוא אחורו של האדם כך הראה לו כל המדרגות שהם נקראים אחוריים הה"ד וראית את אחורי וכו'. ד"א למה הראה לו קשר של תפלין כמו הקשר שהוא נקשר בקשרים תקיפין בלא פירוד כך הראה הב"ה למשה כל אותן מדרגות עליונות שהם כלם אחוזים וקשורים זה בזה כשלהבת הקשורה בגחלת כי לא יתכן מציאות גחלת בלי שלהבת ולא מציאות שלהבת בלתי גחלת כך לא יתכן מציאות הקשר ההוא נפרד ונקצץ אלא הכל ביחוד אמתי בדי לחבר את האהל להיות אחד.

אמ' ר' אלעזר בן שמעון ודאי כאן יש להסתכל בסוד האמונה בענין קשר של תפילין כי ודאי תפילין של הראש שהקב"ה מתעטר בהם הם מדרגות עליונות שהם כ"ע וחכמה ובינה גדולה וגבורה שהם עומדים על ראש מלך יי צבאות וזהו סוד מה שא' רז"ל בתפילין דקדשא בריך הוא מה כתי' בו מי כעמך כישראל גוי אחד וכו' כי הב"ה הוא מתעטר בהם באלו ג' כתרים ומקבל בכל יום ויום אור החיים מן אותן הכתרים. ועל זה צריכין שיהיו רצועות שחורות בשביל שהוא הלכה למשה מסיני. מאי טעמא דאינן אוכמיא ולא חיוורי אלא רזא דמלא כי גוון אוכמא הוא שפיר נאה לגוון חיוור והסוד בזה דודי צח ואדום וכו' לכן הרצועות הם שחורות כעורב והם הלכה למשה מסיני כדא' שחורה אני ונאוה וכו'. ועל זה ווי להההוא גברא דעביד רצועות לבנים כי לבן בלבן אינו נאה ויפה אלא שחור בלבן הוא יפה ונאה ודיי לך בזה לכל מבין דת אלהים הקדושה. בא וראה כשהקב"ה הוא מתעטר בתפילין של הראש שהם ג' כתרים עליונים אז המלך נלבש בכובע ישועה ובמלבוש כמלבוש של המלך העליון הה"ד יי מלך גאות לבש וכיון שהוא מלובש בעשרה לבושים של המלך אז תפ' ישראל יוצא להלחם עם האויבים הבאים על מלכות בית דוד אזי שולח נשמות קדושים לכנסת ישראל כדי לחזקה בגלותה. לכן כל בן אדם שהוא מלובש בתפילין ודאי אינו ירא כלום בשביל שכתר העליון על ראשו ובלבד שלא יזוז דעתו ומחשבתו מן האזכרות שהם כתובים בתפילין הה"ד למען תהיה תורת יי בפיך וכו' וכיון | שאור העליון שהוא כז ע"א שם הקדוש למעלה אין לו לירא מכלום. ולא עוד אלא כל הבריות יריאים ממנו הה"ד וראו כל עמי הארץ כי שם יי נקרא עליך ויראו ממך ודאי. אבל תפילין של יד היא כנסת ישראל והסוד בזה והיה לאות על ידכה שהוא יד כהה והוא יד שמאל ועל זה צריכין שתפילין של יד להיות בזרוע.

שמאל והסוד בזה שימיני כחותם על לבך וכחותם על זרועך ואין זרוע אלא שמאל כדא' שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקיני. ועל זה צריך להושיט הזרוע בזמן שהוא מניח תפילין כדי להורות יחוד אלהינו יח' ויח' והבן זה והמשכיל יבין. לכן כשהאדם הוא נכתר בתפילין אזי הוא נקרא אחד אזי ראוי שישכון עליו השכינה אז הב"ה שהוא אחד יבוא וישכון באחד בשביל שחיבר היחוד אחד ההי"ד מי כעמך כישראל גוי אחד וכו'. בא וראה ויי לגברא דלא ידכי נפשיה בזמנא דאנח תפילין כי הם צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים כי אין אדם יניח כתרו של המלך בראשו בזמן שאינו טהור ואם ח"ו נניחם בזמן שהוא לאו טהור או אינו דעתו מיושב עליו כאלו הוא מכהיש ופוגם בדוגמא עליונה ונותן פגם במקום דליכא פגם. לכן האדם צריך הזהרה גדולה בשעת הנחתן שיניחם ויסדרם כדוגמא עליונה ויכוין בדברים הראוים לכוין כדי שיתדמה לעליונים וצריך למשמש בהם בכל זמן כדי שלא יסיח דעתו מן האזכרות ההם אלא יהא מחשבתו ודעתו קשורה למעלה למעלה אזי אותו אדם שלם כדוגמא עליונה אזי הוא יושב כמלאך אלהים. אבל כל מי שיש לו שום כאב או חלי בבטנו לא יניח תפילין בשביל שהרוחות של בטנו מצויות. אבל מי שהוא ברזר ופרוש בקדושה וטהרה יניחם כל היום כלו. אבל מי שאינו יכול לשמור עצמו בכולי האי יניחם בשעת התפלה ודי. ועוד אמ' ר' אלעזר אמא הראה הב"ה למשה קשר של תפילין כי קשר של תפלין רמז ודאי למדרגת משה שהוא נקרא קשר האמצעי והוא הבריח התיכון כי הוא קושר העליונים עם התחתונים כי הוא הקשר האמתי שמחבר את שתי הקצוות של שתי העולמות. למה כיון שהספי' הם עשרה חמש כנגד חמש כי חמש העליונים הם כ"ע וחכמה ובינה וגדולה וגבורה. וחמש תחתונים הם תפ' נצח הוד יסוד מלכות ונמצא שתפ' הוא עומד באמצע בין שתי קצות העולמות כי הוא מחבר העליונים עם התחתונים ביחוד אחד והסוד והבריח התיכון בתוך הקרשים מבריח מן הקצה אל הקצה פי' בין שתי קצות של העולמות לכן נקרא תפ' קשר של תפילין של ראש ושל תפלין של יד. לכן הראה הב"ה למשה מדרגתו שהוא קשר האמצעי שקושר כתרים העליונים עם כתרים התחתונים ואזי הראה לו הכתרים העליונים והתחתונים והמרכבות והצבאות ומחנות והראה | לו שמונה עשר אלף כז ע"ב עולמות לצד מזרח וי"ח אלף לצד מערב וי"ח אלף לצד דרום וי"ח אלף לצד צפון. יעלה מספרם ע"ב אלף עולמות כמנין שם של ע"ב היוצא

משלשה פסוקים של ויסע ויבא ויט. וא"ל משה אל יעלה על דעתך כל אלו הכתרים שהעמדתיך עליהם שיעלה על דעתך שיש ביניהם קיצוץ ופירוד אלא כולם הם קשורים זה בזה בשלהבת הקשורה בגחלת. מיד הגביה משה עיניו לשמים ואמ' רבו' של עו' מה אנוש כי תזכרנו וכי מה תחשבהו האדם הנבזה העומד בדעת קלה שהוא כנגד כל אלו הנמצאים כמו יתוש אחד. ועל זה כתי' תולה הארץ על בלימה שתלה העולם על דבר שלא תוכל לומ' עליו מה כי הוא נבלע ונעלם.

ד"א איש רומז למדת התפ' שנקרא איש הה"ד תפלה למשה איש האלהים והוא נקרא איש לאשה הידועה שנקראת אש ה"א כי היא נקראת אש והנא נקרא אש והיו"ד הנשאר מאיש וה"א מן אשה יעלה בצרופם י"ה רומז לחכמה ולבינה שהם אבותיהם כי החכמה הוא אב לתתן ולכלה והבינה היא אם לתתן ולכלה וזהו כבד את אביך ואת אמך. לכן המדות והמנהגות של האבות מתנהגים בהם הבנים וכיון ששם י"ה מחוברים עם הבנים והבן זה. ד"א איש אשה יעלה חיבורם בגי' שש מאות ושלש עשרה כי מדת התפ' שנקרא איש מקבל אור חיים של העולמות מן רמ"ח צינורות המתפשטות לו מן עולם העליון כנגד רמ"ח איברים שבאדם. ואשה שהיא כנסת ישראל מקבלת השפע מן שס"ה צינורות היורדות לה מן התפ' על ידי סוד הברית שהוא צדיק יסוד עולם נמצא שאיש ואשה יעלה מספרם שש מאות ושלש עשרה כנגד מצות עשה ומצות לא תעשה שהם תרי"ג מצות. וד' הנוספים במספר רומזים לשם של ד' אותיות שהוא שם המפורש יהוה שהוא עקר הייחוד כי היו"ד רומז לחכמה. וה"א לבינה שהוא ה"א גדולה. וא"ו לתפ' שהוא וא"ו. ה"א אחרונה רומז לכנסת ישראל נמצא שבאיש ואשה נתקן ונתחבר יחוד כל העולמות כולם. לכן האדם כל זמן שהוא נפרד ואינו נשאר אין הברכה שורה עליו. אבל כשהוא נשאר ויתחברו זכר ונקבה אזי היחוד נתקן מיד הברכות שורות עליהם ומי שאינו נשאר לא נקרא אחד אלא הוא חצי גוף והנקבה נקראת חצי גוף והשכינה אינה שוכנת במקום פגום אלא במקום שלם. אבל כשיתחברו אלו שני חצאין אזי יהיו גוף אחד ובשר אחד ההי"ד והיו לבשר אחד. מיד כתי' ויברך אותם אלהים והברכות שוכנות עליהם מיד שם הקדוש הוא נמצא עמהם ההי"ד איש ואשה יו"ד מאיש וה"א מאשה יעלה י"ה והבן זה. ד"א איש אותיותיו ישא כי מדת התפ' הוא מקבל כל טוב העולמות ממקור החיים והוא משפיעם כולם אל כנסת ישראל ומאיר לה הפנים כשהם חשובים

מכח התמורות ההי"ד למה קודר אלך | בלחץ אויב. אזי תפ' כח ע"א
ישראל שהוא איש הוא נושא לה פנים שחוקים ופנים מזהירים כדי לשמח
המטרוניתא שהיא אשתו והסוד בזה ישא יי פניו אליך. ד"א ישא כי תפ'
ישראל הוא נושא עליונים ותחתונים כולם ההי"ד מתחת זרועות עולם כי
מושך אליו טובות העליונים כמו אבן השואבת* שהוא שואב אליו הכל.
כך תפ' ישראל שנקרא אבן ישראל הוא שואב אליו כל העליונים ונושא
התחתונים מתחת זרועותיו ההי"ד ישא יי וכו'. אשה רומז למדת העט'
שנקרא האש שהוא האש הגדולה ההי"ד כי יי אלהיך אש אוכלה הוא. ד"א
אשה שהיא עט' היא נכללת בשלש כתרים בכ"ע ובכתר אמצעי ובכתר
תחתון. כי אל"ף מן אשה רומז לאל"ף של כ"ע שהוא אל"ף הידוע. שי"ן
רומז למדת התפ' שנקרא שי"ן. ה"א מן אשה רומז לעט' שהיא בת תחתונה
והרי אתה רואה שמדת העט' היא בכל ונכללת מכל וזהו סוד שאמ' רז"ל
בת היתה לאברהם בכל שמה בשביל שהיא מתחברת בכל וכולם הם מתחברים
עמה והבן זה.

אשר יצוד ציד חיה כי אשר רומז למדת החכמה שנקראת אשר
ההי"ד אהיה אשר אהיה וכתי' מאשר שמנה לחמו. יצוד ציד חיה כי הוא
עולה לאותן ההרים הגבוהים הנקראים הרי בשמים וצודה אותן החיות שהם
נשמות הקדושות הבאים מעי' העי' אל כ"ע הנקרא חיה וזהו סוד נפש
רוח נשמה יחידה חיה כ"ע. ומשם הוא מוריד כל חיות של הנשמות לזה
העולם וזהו סוד מה שאמ' יצחק אבי' לעשו וצודה לי צידה וכתי' בה"א
יתירה באחרונה. אמ' לו וצא השדה וצודה לי ציד כי אין שדה אלא עט'
ישראל הנקראת שדה ההי"ד ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו יי. כי
מדת אשר שהוא החכמה הוא מברך לשדה ההוא מן הבריכה העליונה שהיא
בריכה שאין פוסקין מימיה אלא היא הולכת ומתגברת במימיה ההי"ד ונהר
יוצא מעדן כתי' ולא יצא כתי' משמע שהוא יוצא בכל יום ויום שאין
מימיו נפסקין לעולם. לכן אשר הוא מוציא השפע מעולם הנעלם ויברך
לכנסת ישראל. והבינה שהיא נקראת נהר מאיר לכל העולמות ההי"ד ונהר
יוצא וכו' כדא' ונהורא עימיה שרי. ואותו האור יוצא ומתפשט מן אור
קדמון שהוא כ"ע ומשם מתפשט לעדן החכמה ומן העדן יוצא אל הבינה
ההי"ד ונהר יוצא מעדן. ומשם מתפשט אל התפ' שהוא עץ החיים ההי"ד
כי עמך מקור חיים באורך נראה אור. ומן התפ' מתפשט אל העט' ההי"ד
להשקות את הגן שהוא נקרא גן נעול אחותי כלה גל נעול וכו' ומשם

יתפשט האור ההוא אל כל המרכבות והמחנות והצבאות ולעולם הנפרדים
ולארבעה מלכים שהם פני אדם פני אריה פני נשר פני שור ההי"ד ומשם
יפרדו והיה לארבעה ראשים שהם מלכים וראשים על ארבעה חדרים שהם
פני אדם פני אריה וכו'. ד"א ונהר יוצא מעדן להשקות | ונהר כח ע"ב
הוא נהר ממש שנמשך ויוצא מן המבוע של הנהר העליון שכתי' בו עמוק
עמוק מי וכו' ואותו נהר מתפשט מן המוח הקדוש והוא המקור שנקרא
בריכה העליונה. כי יש בריכה עליונה ובריכה תחתונה. בריכה עליונה
רומז לכ"ע כי הוא נקרא ברוך על שם בריכה כי משם מתברכים ומתרווחים
כל המדרגות כי הוא בריכה שיש לו מקור שאין פוסקין מימיו. כי כל
המימות של המקורות והנחלים והנהרות נפסקין וזה המקור לא יפסקו
מימיו לעולם. לכך נקרא בריכה עליונה בשביל שהוא משקה תדיר כל
הארצות ההי"ד ונהר יוצא מעדן כי אותו נהר שהוא נמשך מן המקור העליון
אינו נפסק לעולם ההי"ד ונהר יוצא כתי' ולא יצא משמע יוצא בכל יום
ויום בלי הפסיק והסוד בזה לא איש אל ויכזב ואין ויכזב אלא כלש'
אשר לא יכזבו מימיו. לכן אל שהוא כ"ע לא יכזבו ולא יפסיקו מימיו
לעולם כי הוא עולם הקדוש שלא יפול בו שום שנוי ולא שום חסרון ולא
שום פגימות אלא שלם בתכלית השלימות. לכן המים של הבריכה ההוא
אינן נפסקין לעולם אלא הם שופכים ומוצקים לבלי דיי ההי"ד ונהר יוצא
מעדן וכו' מעדן החכמה כמו שאמרנו ההי"ד ויטע יי אלהים גן בעדן מקדם
וכו'. להשקות את הגן. הגן ממש שכל המימות היורדים מן הבריכה ההוא
הגן שואב הכל אע"פ אינו מתרווה ויתמלא אלא עדיין היא חסירה ופגומה
ההי"ד כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא וכו' לכן זה הים נקרא
מקוה על שם קביצת המים ההי"ד יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד
וכו' כי המים היורדים מן מבוע של כל הם מתקבצים ומתאספים מתחת
השמים שהוא תפ' יי אל מקום אחד שהוא כנסת ישראל שנקרא אחד
כי לשם יסחיים יחוד אלהינו כי היא בכלל היחוד ההי"ד אחד אבל משם
ולמטה הוא עולם הפירוד ההי"ד ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים. לכן
כנסת ישראל נקרא מקוה לנשים כי כל הנשים הם טובלות שם. וא"כ
כשעולות מן המקוה ויעלו מטמאתן לטהרתן אזי הם עולות אותן נשמות
הנשים לצדיק יסוד עולם ומתענגות שם עד שייגיע זמן עילויין לעלות
יותר. וזהו סוד שהנשים כשיצאו מן המקוה הם צריכים להסתכל בצורת
אדם צדיק גמור בדי שיתקשר צורת אותו הצדיק בדמיונן וילדו כמותו.

אז תחפוץ זבחי צדק עולה וכליל. כי עולה רומז לתפ׳ שהוא נקרא עולה וזהו סוד שלא היו מקריבין אלא מן הזכר ה"ד זכר תמים יקריבינו. ד"א נקרא עולה על שם שעולה על לב. ד"א תפ׳ נקרא עולה בשביל שהוא עולה למעלה עד עולם העליון שהוא סוד עתיק דעתיקין וטמירא דטמירין וסתימא דסתימין. הוא עולה שם ומתענג שם בעידונין ותפנוקין של המלך ה"ד אז תתענג על יי והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך. מהו נחלת יעקב אביך זהו עולם העליון עולם הקדוש שהוא קדשי הקדשים והוא נקרא נחלה בלי מצרים | שאין כח ע"א להם שולט לא צר ולא עויב ולא מסטין ולא מקטריג ולא דבר ממיני המזיקין אלא הם נחלה בלי מצרים ה"ד אז תתענג על יי. ואין למעלה בטובה מן עונג לכן הוא כ"ע נקרא עונג של הצדיקים ה"ד אז תתענג על יי והרכבתיך וכו׳ ואין למעלה ברע מן הנגע ה"ד ונגע לא יקרב באהליך וכו׳. וכליל היא כנסת ישראל שנקראת כליל מלשון כלולה בכל מיני יופי וחן לכן היא כוללת כל המדות וכל המדרגות. ד"א כליל מלש׳ כלת חתנים שהיא בית חתנים שהיא מתקן בית למלך יי צבאות שנקרא חתן ה"ד כחתן יכהן פאר וככלה תעדי כליה. אז יעלו על מזבחך פרים פי׳ כשכנסת ישראל מזדווגת עם המלך יי צבאות אז אותן הפרים שהן תפ׳ ועט׳ הם מתעלים למזבח הקטורת שהוא הבינה נקרא מזבח הקטורת כי קטורת מלש׳ קשר בשביל שהוא קושר כל העולמות עד שיתהוו ויתיחדו באחד לכן הוא נקרא קטורת. ד"א פרים מלש׳ פרים ורבים כשיתחברו דו פרצופין ביחד אז הם פרים ורבים והנקבה מתעברת מן הנשמות הנשפעים לה מתפ׳ יי צבאות והזכר גם כן יתמלא. והסוד ויתעבר יי בי למענכם שכל הנשמות הנשפעות לתפ׳ יי מן עולם העליון הם מתקבצים כולם שם ויתמלא כל עץ החיים מלא על כל גדותיו ה"ד ויתעבר יי בי למענכם פי׳ בי ודאי למענכם ודאי בשבילכם. והסוד בזה איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם והבן זה. ד"א ויתעבר יי בי למענכם מלש׳ העברה פי׳ העבירני וסלקיני כדי שלא ליכנס בארץ ישראל להתענג מאור של ארץ החיים ולהינות מפרייה וטובה.

ר׳ חייא פתח ואמ׳ באור פני מלך חיים ורצונו כעב מלקוש. באור פני מלך זהו אור של התפ׳ שהוא מקבל מן האור ההוא מן עולם החיים ומתפשט החיים ההוא אל כל הנמצאים והנבראים כי אותו החיים מתפשט ממקום מוח הקדוש שהוא עומד במדת המחשבה כי הוא מקור החיים כי

במוח תלוי החיים ובמוח כל האור והחיים הוא נובע משם לכן אמ׳ רז"ל ברמז אם נקב קרום של המוח טרפה כי במוח הוא מקום החיונית לכן נקרא המחשבה חיה בשביל שהיא מחייה המתים לעתיד לבא בטל של המחשבה ה"ד כי טל אורות טליך כי במקום הטל לשם הוא מצוי האור ובמקום האור מצוי הטל כי באותו הטל הקב"ה מחייה המתים ה"ד אהיה כטל לישראל וכו׳ ועל זה כתי׳ באור פני מלך חיים פי׳ באור פני של א"א חיים פי׳ יש בו החיים שמחייה בו המתים. ד"א באור פני מלך חיים כשמלך העליון הוא מאיר פניו לעולם התחתון אזי החיים יוצאים לכל העולמות אזי השמחה והרווי והטובה ומיני ברכה נמצא למה בשביל שהמלך מביט על העולם בחיים כדי להריק להם החיים מן הנהר העמוק של כל ה"ד באור | פני מלך חיים. ד"א באור פני מלך חיים פי׳ כשהמלך כט ע"ב יי צבאות הוא משגיח ומביט לכנסת ישראל בפנים שחוקים ובפנים מזהירים ובפנים של שמחה אזי החיים יוצאים ממקום המוח הקדוש והטהור אזי החיים יוצאים ממקור של הנחל שאין פוסקין מימיו לעולם וכיון שהמלך הוא נוטה אליה כדי להריק בה הברכות אזי היא נמצאת בשמחה והברכות יתחברו בה ה"ד כל הנחלים הולכים אל הים וכו׳. אזי פניה מאירין משמחת המלך שהוא מביט לה לכן כשהמש מסתכל לירח אזי הירח יש לה אורה ובשאין השמש מביט לירח אזי פני הירח חשוכות ואין לה אור כלל וזהו סוד הלקות והבן זה ודום לייי. ד"א באור פני מלך חיים ואין אור פני מלך חיים אלא אור של א"א שיש בו כל האורות והטללים. כשיתארכו אותן הפנים אזי המבועות והמקורות יתפתחו והמעינות מזילין מימיהם לרוב. אזי המלך יי צבאות מקבל אור של הפנים ה"ד יאיר יי פניו אליך וכו׳. אזי כנסת ישראל פניה שחוקות וצהובות ה"ד באור פני מלך חיים וכו׳. ורצונו כעב מלקוש כי רצונו רומז לרצון של כל הרצונות שכל הרצון של העולמות בו תלוי וזהו סוד ואני תפלתי לך יי עת רצון וכו׳ פי׳ שיתגלה לנו אותה שעה שיתגלה לנו גילוי לובן של מצח הקדוש והטהור אזי הוא עת רצון לתחתונים לקבל תפלתם ועל זה כתי׳ ואני תפלתי לך יי עת רצון. כי היה חפץ למשוך הרצון ההוא אל עת שהיא המטרוניתא שנקראת עת ה"ד לכל זמן ועת לכל חפץ. לכן זה הרצון יתגלה בשעת תפלת מנחה שהרצון יתגלה לכן היה דוד מכוין השעה ההיא והיה מתפלל עליה ה"ד ואני תפלתי לך יי עת רצון וכו׳. עוטה אור כשלמה ואין אור אלא אור קדמון שהוא האור שגנזו הב"ה לצדיקים ששת ימי בראשית בשביל פושעי הדור

ה"ד וימנע מרשעים אורם וכו'. ואותו האור הוא אור פניהי והוא האור שעתיד הקב"ה להאיר לישראל כשיצאו מגלותם שכתו' והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים. וזה האור הב"ה עושה אותו וקיפלו כמו בגד נאה ונחמד שהלובשו מקפלו ומצניעו עד זמן שיתלבש בו ביום שמחה. כך הקב"ה עוטה זה האור והצניעו והצפינו לצדיקים לעתיד לבא ה"ד מה רב טובך אשר צפנת ליריאך וכו'. המקרה במים עליוניו השם עבים. המקרה במים עליותיו. ואין עליותיו אלא חכמה ובינה שהם עליות לבית בשביל שהם עליונות וקירה אותם המלך במים של אותו נחל והוציאם מן האין אל היש. ד"א המקרה מלש' מקורה הערה שהוא מקור העליון שהקב"ה הוציא אותן העליות שהם חכמה | ובינה ל ע"א והיקנם במים של אותו מקור. גבול שמת בל יעבורון וכו' כי הב"ה שם להם גבול בדי שלא יעברו מן הגבול ולמעלה ה"ד האותי לא תיראו נאם יי ואם מפני לא תחילו אשר שמתי חול גבול לים וכו'. המשלח מעיינים בנחלים. המשלח רומז לכ"ע שהוא נקרא מי השלוח כי הוא מוציא המקור של השילוח ושולח אותו אל המעיינים שהם חכמה ובינה והמעיינים הם נמשכים ויוצאין בנחלים שהם ו' קצוות ומשם הם נמשכים אל כל המדרגות התחתונות עד שמגיעים אל כנסת ישראל ה"ד כל הנחלים הולכים אל הים וכו'. כתי' כאן והים איננו מלא. וכתי' לשם קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי אינינו. מה לשם כי אינינו מלא בשביל שהמלך נסתלק ממנה אף בכאן כי אינינו פי' אינינו עמה כמו בראשונה כי נסתלק למעלה למעלה. לכן כתי' והים איננו מלא. אע"פ שכל הנחלים והמקורות נובעים לה מכל מקום אינינה מלאה בשביל שנסתלק ממנה בעלה המלך יי צבאות. כי דרך האשה שהיא אוהבת לבעלה כשהבעל פורש ממנה אפי' אם היו נותנין לה כל טובות שבעולם לא יחשב בעיניה לכלום. יותר היא חפיצה שתאכל עם בעלה פת חרבה ותשתה מים ממה שהיא אוכלת בשולחן מלכים אפי' כל מעדני מלכים ושותה כל משקין נבחרים. לכן כתי' אינינו מלא פי' לא יתמלא נפשה ויתקרר דעתה אפי' ששולח לה מלך העליון כל טובות העליונים לא יתקרר דעתה אלא בזווג בעלה המלך יי צבאות. על זה כתי' מאנה להנחם כי אינינו. אבל לעתיד לבא כתי' ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת. פי' הב"ה הוא מבשר לבנסת ישראל אל תיראי ואל תיפחדי כי אני בעצמי אקימיך מעפרא ה"ד אקים את סוכת דוד וכו'. למה היא נקראת סוכת דוד בשביל שהיתה

עושה מלחמותיו ונלחמת באויביו ה"ד אם תחנה על מחנה לא ירא לבי ואם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח. כי אין זאת אלא כנסת ישראל ה"ד בזאת יבא אהרן אל הקדש וכו'. כיון שהיא היתה סוכה על דויד ומסתתרת עליו מפני אויביו נקראת סוכתו ה"ד ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת. וערבה לייי מנחת יהודה וירושלם כימי עולם וכשנים קדמוניות. וערבה מלש' ערב שהיא מתערבת לפני המלך ונוטה חנה לפניו ה"ד ותשא חן וחסד לפניו מכל וכו'. וכשנים קדמוניות הם חכמה ובינה נקראים קדמוניות בשביל שהם נמצאים מעולם כ"ע שהוא קדמון לכל קדמון.

ר' ייסא פתח ואמ' הנה ימים באים נאום אדני אלהים והשלחתי רעב בארץ וכו' ואין רעב אלא רעב של כנסת ישראל לבעלה המלך. | לא רעב ללחם כי כבר היא מקבלת מעולם העליון שנקרא ל ע"ב אשר מאשר שמנה לחמו כי היא מקבלת משם לחמה ה"ד ממרחק תביא לחמה. ולא צמא למים שהרי כל הנחלים נמשכים לה ה"ד כל הנחלים הולכים אל הים. כי אם לשמוע את דברי יהוה. כי אין דעתה ורצונה אלא להתקבץ ולהזדווג עם המלך יי ה"ד כי אם לשמוע. ואין לשמוע כי אם לש' קיבוץ ה"ד וישמע שאול את העם וכו'.

התמרה עושה תמרים ועושה קוצים וכל מי שמבקש לגנוב תמרים הקוצים שלה שולטים בו. כך הצדיקים ובני תורה כל מי שאינו משמר עצמו מהם נופל בגיהנם ולוקה בעולם הזה למה שנשיכתן נשיכת שועל ועקיצתן עקיצת עקרב ולחישתן לחישת שרף ואף כל דבריהם כגחלי אש.

אבל סוד הדבר כי התמרה רומז גם כן לכ"ע שהוא גבוה מעל גבוה כמו התמרה שהיא גבוה על שאר האילנות כך כ"ע הוא גבוה על כל המדרגות. עושה תמרים ועושה קוצים. תמרים אלו הם המדרגות הקדושות. ועושה קוצים אל המורותיהן שהם נקראים קוצים ודרדרים ה"ד ואקוץ בם.

בא וראה מי שעובר על דברי תורה התורה עולה ויורדת ועושה באותו בן אדם רשומין בפניו בשביל שיסתכלו בו כל בני העולם. עליונים וחחתונים כולם משליכים קללות על ראשו. ותאנא כל אותן עיני יי שהולכין ושטין בעולם לידע דרכי בני אדם כולם זוקפין עיניהם ומסתכלים בפניו של אותו בן אדם ורואין אותו וכולם פותחין עליו וי וי וי לו בעולם הזה וי לו בעולם הבא. ואומ'* מסביב פלוני שהרי עדות בפניו שרוה* הטומאה

שורה עליו. וכל אותן הימים שהרושם נמצא בפניו לעדות אם הוא מוליד בן הוא מושך לו רוח מצד הטומאה ואלו הן הרשעים של הדור שהם עזי פנים שאדוניהם מניח אותם כדי לאבדם לעולם הבא. ותאנא אבל הצדיק שהוא עוסק בתורה יומם ולילה הב"ה מושך עליו חוט של חסד ונרשם הוא בפניו ומאותו הרושם יריאים עליונים ותחתונים. כך ג"כ מי שעובר על מצות התורה מושכין עליו רוח הטומאה ונרשם בפניו וממנו בורחין עליונים ותחתונים וכולם מכריזין עליו והסתלקו סביב לפלוני וי לו וי לנפשו שהוא מושך רוח הטומאה עליו מלמעלה ויורש אותו לבנו וזהו שאין לו חלק בהב"ה ובתורתו ומניח אותם בזה העולם לכלותם לעולם הבא.

לריה שמניך טובים וכו'. שמניך הם רמז לחכמה ולבינה שהם נקראים שני שמנים אחד של עדן ואחד של הנהר ואותן השמנים הם מושחים העולמות כולם והם נקראים טובים בשביל שהם רחמים שאין שם לא רוגז ולא כעס נמצא אלא רחמים הה"ד וירא אלהים את האור כי טוב וכו' פי' אותו האור הקדמון שיוצא מן | עולם העליון לא ע"א הוא נקרא טוב הה"ד מה רב טובך אשר צפנת ליריאיך. שמן תורק שמך. אותו השמן העליון תורק על שמך שהוא ארץ החיים שנקרא שם יהוה והוא שמו של הב"ה כי התורה ושמו של הב"ה: אחד כי שמו הגדול נכלל בתורה והתורה נכלל בשמו כי הוא ותורתו אחד הה"ד שמן תורק שמך על כן וכו'. ד"א שמן תורק שמך כי השמן ההוא מדיח ורוחץ ושוטף כל התחתונים כולם כי תורק מלש' ומורק ושוטף במים בשביל שאותו נהר של השמן ההוא הוא מטהר הטמאים ומחיה המיתים הה"ד הנני נוטה אליה כנהר שלום וכנחל שוטף. כי אותו הנחל הוא שוטף כל הטמאות מן העולם הה"ד וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם וכו' ועל זה כתי' שמן תורק שמך פי' לתפארת שנקרא שמים הה"ד ואתה תשמע השמים. על כן עלמות אהבוך למי למלך העליון כי כל העולמות וכל המרכבות כולם הם נמשכים ורצים אחריו הה"ד מושכיני אחריך נרוצה וכו'. לכן כתי' הביאני המלך חדריו פי' לאותן החדרים הפנימיים שהם חכמ' ובינה שנקראים חדרי המלך. כשהמלך יבוא לטייל בעולמו בהם נכנס ומשתעשע ומטייל הה"ד ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום וכו' וכתי' נגילה ונשמחה בך נזכירה דודיך מיין. נגילה ונשמחה בך ובישועתך בך בגאולתך זהו סיפור של המטרוניתא עם המלך יי צבאות. ד"א מושכני

אחריך נרוצה הביאני וכו'. אמרה כנסת ישראל לפני הב"ה רבו' של עו' מושכיני אחריך נרוצה פי' תמשכני אחריך ודאי כדי שאתדבק במבוכך שהוא מבוע שאין לו סוף כי כל המבועות והנחלים והמקורות משם נובעים כי הם עומקים שאין להם ידיעה כי אינם נתפסים בשום שכל ורעיון אלא הם נעלמים ונסתרים ונחבאים לכן זה המבוע הוא מבוע אין פוסקין את מימיו לעולם אלא הם מזילין ומחגברים והולכים עד אין סוף לכן אמרה כנסת ישראל לפני כ"ע וע' הע' המשכני כדי שאדבק בך ובמדרגתך ובמעלתך כדי שאכנס בחדרך ואדע סודך הה"ד מושכני אחריך נרוצה. הביאני המלך חדריו וכו'. חדריו אלו הם שתי מעלות נעלמות פנימיות שהם חכמה ובינה שנקראים חדרי המלך העליון. לכן אמ' מושכני אחריך. ד"א מושכני אחריך נרוצה וכו' מושכני ואין מושכני אלא משיכה שהוא על הקונה ועל הנקנה כי מי שקונה חפץ מן החפצים צריך למשוך אותו מיד הקונה. אז הקנייה היא קיימת במשיכה כי המשיכה היא קונה הקניינים. לכן אמרה המטרוניתא לפניו תקניני במשיכה כי אתה הוא הקונה שמים וארץ הה"ד ברוך אברם לאל עליון קונה שמים | וארץ. לכן כתי' מושכני לא ע"ב אחריך נרוצה וכו' כי המשיכה היא קונה. נרוצה מלשון רצוי כי הקניה היא נרצה לקונה בשביל שחפצו בקנייה ההוא כך אהיה מרוצה ומפויים לפניך כדי שתרציני ותקבלני מרצון הרצונות כדי שאתקרב לפניך לקרבן לרצון לפני יי. אז הביאני המלך חדריו. כי הקונה כשקונה חפץ הוא מצניעהו ושמרהו בחדריו ובגנזיו כדי שיהא שמור. כך אמרה כנסת ישראל לפני הב"ה שיביאה ויצניעה בחדריו ובגנזיו כמו שהיתה בימי קדם הה"ד וערבה ליי מנחת יהודה וירושלם כימי עולם וכשנים קדמוניות. נגילה ונשמחה בך כי מי שקונה חפץ ומצניעהו בחדריו מי משמח למי הקונה להפץ או החפץ לקונה אלא החפץ משמח לקונה כך אמרה עס' נגילה ונשמחה בך בישועתך בך בשמחתך בך בגאולתך.

ד"א נגילה ונשמחה בך. בא וראה כשהמטרוניתא היה מתמלאת מן העליונים ומתרוית ושביעה מן המים הקדושים של הנחל אזי כל השמחות של העולמות נמצאים למעלה ולמטה. אזי גילה ורנה ושמחה מצוי בכנסת ישראל כי היא מליאה על כל גדותיה אזי היא נקראת באר הה"ד שתה מים מבורך ונוזלים מתוך בארך. כשהיא מליאה מן העליונים נקראת באר שמקורותיו ומבועיו פתוחים. ובזמן שאינה מקבלת מן העליונים כביכול היא נקראת בור הה"ד והבור רק אין בו מים. פי' מים קדושים וטהורים

שהם מימות הנהל קדומים. אבל יש בו נחשים ועקרבים כביכול שהיא שותה מן המים המגולין שהנחשים והעקרבים שותים מהם והטילו ארסם באותן המים כי הם נקראין מים מגולין בשביל שאין להם שמירה מן שמירת הב"ה אלא הם עומדים מגולין והם נפסלין בהיסח הדעת. והם נקראים מים פסולין בשביל שהם פוסלין את המקואות כביכול שנותנים דעתם להטיל זוהמא וטומאה במקוה ישראל כדי לפוסלו. ד"א פסולין מל' פסל לך כיון שהם נחצבים ונפרדים ונחתכים מן מים הקדושים כי אלו השמרים של מים הטהורים לכן הם פסולין. ונקראים מים גנובים בשביל שהם גנובים ממש כי הם אורבים בלילות כמו הגנבים שהם הולכים בלילות כדי לחפור הבתים לגנוב כך הם חותכים בתי המלכים וגונבים משם טרף וסיפוק. לכן הם נקראים מים גנובים. ד"א למה הם נקראים מים גנובים מלשון נגיבה שהוא יבש בלא מים כך הם כל מה שהם מקבלים מן פסולת השפע יותר הם יבשים וצמאים ורעבים. לכך הם נקראים מים גנובים. ולחם סתרים ינעם כיון שינעם להם אותו הלחם והטרף שטורפים ולוקחים בהסתר בלילות | כדרך שהגנבים עושים לכן ינעם להם יותר מה לב ע"א שטורפים כך ממה שמקבלים ביום בגלוי ובפרהסיא. לכך צריכה כנסת ישראל שמירה בלילות ה"ד לא תירא מפחד לילה ומחץ יעוף יומם. והם נקראים מים שאובין הפוסלין את המקוה בשביל שהם שאובין מן המים השאובין ממעייני הישועה ה"ד ושאבתם מים בששון ממעייני הישועה. לכן הם נקראים שאובין בשביל שהם נשאבים משמרי המים ההם וכיון שהם שאובין ופסולין לכן הם פוסלין את המקוה כביכול שהיא כנסת ישראל. ונקראים מים הטמאים בשביל שהם טמאין ומטמאין שהם שמונה שרצים האמורים בתורה שהם טמאין ומטמאין. ד"א ונקראים מים המרים בשביל שהם מרים כלענה שאין בהם מהיקות אלא מרים והסוד בזה פן יש בכם איש או אשה או משפחה וכו' פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה. פי' שבא אותו שורש או אותו גזע מן אותן המים המרים. לכן יש חילוק בין זרע הקדוש זרע אמת זרע הקדוש שהוא מן המלך והמטרוניתא שהם נקראים בנים להם ה"ד בנים אתם ליי אלהיכם וכתי' ממני פריך נמצא. אבל שורש וגזע של אומות העולם הם נשרשים מאותו שורש הנחש האחור ששרשיו מרים ומארירים ומימיו טמאים לכן הוא מגדל נטיעות מרים. אבל הפ'וכנסת ישראל שמימיהם מתוקים וקדושים וטהורים הם מגדלים נטיעות קדושים וטהורים. לכן מי שנוטע נטיעות על מים מרים הנטיעות

יהיו מרים ומי שנוטע על מים מתוקים הנטיעות הם מתוקים ופירותיהן מתוקים. לכן שורש הנחש שנשרש באומות העולם הוא טימאם לכן הם טמאים. ומטמאין לעולם ואינן יוצאים מידי טומאתן. לכן נקראים מים המרים והבן זה. ונקראים מים המארירים שהם ארורים ומקוללים שכל מיני ארורות וקללות היורדים לעולם משם הם יורדים. לכן ארז"ל בסוד האגדה מיום שנחרב בית המקדש לא היה יום שלא ירד בו קללה לעולם והמשכיל יבין וידום ליי. ונקראים מים סרוחין בשביל שיש להם ריח רע מכח הנבלות והטריפות הנשלחים בהם ומקבלין ריח רע מהם. ד"א מים סרוחים בשביל שהם מן התוספות והשיורים של שפע הקדוש הה"ד וסרח העודף. וכתי' יהיה סרוח וכו'. כך כנסת ישראל היא מקבלת מימיה מן המבוע של כל ומתרויח היא בהם וכל חיילותיה ומרכבותיה וצבאותיה ומחנותיה והנשאר מן אותן המים הם השמרים והפסולת יורדים דרך הנקבים שיש בין כנסת ישראל והתמורות עד עולם | הטמא לכן אלו המים נקראים לב ע"ב סרוחים ונוספים. והם מים מתים בשביל שאין להם תנועה כלל שהם כמו המתים ואינם מתנועעים והולכים הזה והנה. ד"א הם נקראים מתים בשביל שהם כמבלי עינים ה"ד עינים להם ולא יראו וכו' והם יושבים בארץ ציה וצלמות. אל תיקרי צלמות אלא צל מות שהם יושבים בצל המתים והנדחים. ד"א הם נקראים מתים בשביל שכל מדרגות הקדושות הם קדושים וחיים ומתנועעים מכח הסבה הראשונה שמניעם תנועה בלי הפסק אלא הם חיים ומתנועעים לעולם אילולי שהיו עומדים רגע אחד בלי תנועה יחרב העולם בסוד השמיטה. אבל התמורות אין להם תנועה מי שמניעם אלא עומדים כמתים לכן אומות העולם אפי' בחייהם נקראים מתים ה"ד לא המתים יהללויה. וכתי' ודורש אל המתים כי בהייהם נקראים מתים וכל שכן במיתתם. אבל ישראל אפי' במיתתם נקראים חיים ה"ד וגנותי על העיר הזאת להושיעה למעני וכו' וכתי' ושבח אני את המתים שכבר פי' בשמיטה מתו מן החיים. והבן זה מאד ודום ליי. לכן כשהעולם בצער העם הולכים לקברי המתים הצדיקים ומבקשים עליהם רחמים כדי שיתבטל הגזירה מן העולם ואזי הם מתעוררים מקבריהם ומשתטחים על קברי אבות והאבות יתעוררו ויכנסו לגן עדן ומודיעין לנפש והנפש לרוח והרוח לנשמה נמצא שהצדיקים הם יותר שולטים במיתתם יותר מחייהם. לכן הצדיקים במיתתן נקראים חיים. אבל לא כן הרשעים כי אם כמוץ אשר הדפנו רוח והבן זה.

נגילה ונשמחה בך וכו׳ נגילה ונשמחה בך נגילה ונשמחה
לך מבעי ליה מהו נגילה ונשמחה בך. אלא בך ממש. כשכנסת ישראל
נפקדה מן מלך העליון אזי היא מתעטרת בכמה עטרות וכתרים ובכילות
חתנים אזי כל אותן מרכבות וצבאות וחיילות ומחנות של עט׳ ישראל
כולם מתעלים עד אין סוף ומתדבקים במלך יי ממש ה״ד ואתם הדביקים
ביי אלהיכם חיים כלכם. והם מתענגים שם עונג שאין למעלה ממנו ה״ד
אז תתענג על יי והרכבתיך על במתי ארץ. מהו במתי ארץ אלו הם חכמה
ובינה שנקראים במותי ארץ אזי אותן ההויות הם נדבקים ומתחברים עם
ההויות של המלך ה״ד נגילה ונשמחה בך. נזכירה דודיך מיין וכו׳
מיין רומז למאה ועשר. כי מאה רומז לכ״ע שהם מאה ענפים כי כ״ע
בתוכה עשר מדרגות לכל מדרגה ומדרגה מן אלו עשרות יש להם עשר
ענפים הרי מאה עולמות. ויו״ד הנשאר רומז לעשר צחצחות ה״ד והשביע
בצחצחות נפשך ועצמותיך.| לכן אמרה נזכירה דודיך מיין לג ע״א
עולמות שהם כולם שופכים עלי מימיהם של מבועיהם ונחליהם ומקורותיהם
על ידיך שאתה דודי שאתה עומד ביני וביניהם ה״ד דודיך. לכן כנסת
ישראל היא מקבלת לעולם ריווי של אותו היין על ידי אהובה ודודה
המלך יי צבאות ותרווית מהם על זה כתי׳ ישקיני מנשיקות פיהו כי טובים
דודיך מיין. כי אותו הדוד הוא מכח היין הנזכר.

יי אורי וישעי וכו׳ יי הוא רומז לכ״ע שהוא נקרא יי כי הוא
אדון האדונים ואלוה על כל האלהים ה״ד כי גבוה מעל גבוה וכו׳.
אורי רומז לחכמה שהוא אור קדמון בשביל שהוא אור זרוח בעולם כי כ״ע
הוא אין ואפס ותוהו בשביל שאין בו השגה כלל לכן אין בו זריחה לידע מה
מהותו. אבל חכמה יש בו קצת זוהר בשכל כדי לידע מהותו בשביל זה נקרא
יש ונקרא בוהו פי׳ בו הוא כי יש בו קצת השגה לכן נקרא אור קדמון והסוד
כי בהיר הוא בשחקים וכתי׳ והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע כי המשכילים
הם חכמה ובינה שנקראים משכילים בשביל שבני העולם משיגים ומשכילים
קצת מהותם ומעלתם. ועל זה נקרא חכמה אור קדמון כי הוא קודם בהשגה ועל
זה נקרא בכור לכהן ובכור להשגה והבן זה מאד ודום ליי. ד״א אורי פי׳
אור יו״ד כי היא נקרא יו״ד של שם הקדוש כי הוא התחלת השם הקדוש
ונקרא יו״ד בשביל שהוא מקבל כל החקיקות וכל הרשימות כמו היו״ד שהוא
מקבל החקיקות של כל האותיות לכן אי אפשר לך שתכתוב אות מן אותיות
הקדושות אלא שתכתוב מתחלה יו״ד וא״כ תצייר האות. והיו״ד נעלמת

ונסתרת בכל. כך החכמה נסתרת ונעלמת על זה כתי׳ אורי פי׳ אור יו״ד.
ד״א אורי כי אותיות אורי הם רואי כי מדת החכמה הם נקראים עיני יי
המסתכלים והמביטין ומשיגים על כל יצורי עולם ובינן שהיא נסתרת ונעלמת
כמו הנשמה שבגוף שהיא רואה ואינה נראית כך חיא רואה כל הנמצאים
הן פרטים והן כללים ומשגחת על מעשיהם ה״ד עיני יי חמה משוטטות
בכל הארץ. כי הם משוטטות ומביטות בכל העולמות כדי להשגיח על
היצורים ולשומרם ה״ד הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל כי לא יאמר
למעלה לא שינה ולא תנומה ולא אחד מכל התוארים הנזכרים בגופות
השפלות לכן חכמה נקראת שומר העולמות ה״ד רואי. ד״א רואי ה״ד
באר לחי רואי כי מדת החכמה נקראת באר לחי שהוא כ״ע שהוא | חי לג ע״ב
העולמים כי הוא נותן חיים לכל חי והוא מקבל כל החיים מעי׳ העי׳
לכן הוא נקרא חי העולמים כי כל החיים של כל העולמות משם הם נמשכים
ונשאבים וכל מים היוצאים מן מבוע של הנחל יורדים לתוך הבאר שהוא
חכמה על זה נקרא באר לחי. והוא רואי שהוא רואה וצופה כל הנבראים
והנמצאים . ד״א יי אורי וכו׳ כי מדת החכמה היא נותנת אורה לנשמות
של הצדיקים המצטרפים והמצטיירים בחובה ה״ד המה היוצרים יושבי
נטעים וס׳. וישעי רומז לבינה שהיא נקראת תשועת ישראל כי כל התשועות
והגאולות והנחמות משם הם נמשכים לכן היא נקראת יום הכפורים בשביל
שהוא יום סליחה וכפרה והוא תשובה לכל שבי פשע שכל השבים לפני
הב״ה הוא פושט ימינו ומקבלם. ד״א למה נקראת תשובה בשביל כי עפר
אתה ואל עפר תשוב מלש׳ תשובה. ד״א נקראת תשובה בשביל שכל הנבראים
כולם הם שבים כולם לאותה המדה בסוף אלף הששי שהוא בין השמשות
כשיכנס השבת זהו שארז״ל שתא אלפי שנין הוי עלמא וחד-חרוב ולמאן
דאמי׳ תרי חרוב. ד״א בינה נקראת תשועה על שם שהיא מתלבשת בכובע
ישועה של מלך העליון ה״ד ישראל נושע ביי תשועת עולמים. ה״ד
יי אורי וישעי וכו׳. ממי אירא כשהמלך הוא לובש אותה כובע על ראשו
ויבוא להושיע לכנסת ישראל אם כן ממי אירא אין לירא ולא להתפחד
משום נמצא שבעולם. ד״א ממי אירא וכו׳ כי אני מפחד וירא מאויבי
כי כבר אין להם חוזק כי תשש כוחם ה״ד יי לי לא אירא מה יעשה לי
אדם. אלא ממי ירא ופחד אלא מעולם הבינה שנקרא מי ה״ד את מי
נוצץ ויבינהו כי הבינה היא מקור לכל דינין וגבורות ונקראת אלהים ה״ד
בראשית ברא אלהים בשביל שהיא התחלת הדין לכל הנמצאים כי משם

מקבל הגבורה הדין הקשה לכן נפחד דוד על אותו מעשה של בת שבע ואמ' ממי אירא כי ודאי ממנו אני ירא כי הוא מוציא הגבורה שעלתה על המחשבה כי הלשון מוציא מה שעלה במחשבה לבא לעולם הן טוב והן רע כי מפי עליון לא תצא הרעות והטוב אלא הגזירה תעלה על המחשבה והלשון תוציא מה שעלה במחשבת כ"ע לכן אני ירא ממנה כדי להוציא עונשי מן הכח אל הפועל פ' מכח של הבינה אל פועל הגבורה כדי לנקום ולענוש אותי על אותו עון לכן אמ' דוד ע"ה אל תבוא במשפט את עבדך כי לא יצדק לפניך כל חי.

ר' יוסי אמ' משעה שחטא אדם הראשון שנגזר עליו ועל כל העולם מיתה* אמ' למה אני מוליד | לבהלה. מיד נתפרש מאשתו לד ע"א ושני רוחות היו באות ומזדווגות עמו והולידו ואותן שהולידו הם הם מזיקין שבעולם ונקראים נגעי בני אדם והם שאטין ומקטרגין לבני אדם והם מצוים בפתחי הבתים ובבורות ובבתי כסאות . ועל זה צריך בן אדם לעשות מזוזה לפתח ביתו* וכתו' בה שם הקדוש שד"י בכתרים עליונים אזי מתקרבים ורואים כתו' במזוזה שד והם סבורים שהוא שם שד מיד מתקרבים ומגיעין לשם וכיון שהם רואים שהוא שדי אזי הם נותנין כבוד לשם המלך* אזי הם מתרחקין ממנו וזהו סוד ונגע לא יקרב באהליך מהו נגע אלו נגעי בני אדם. תאנא בשעה שירד אדם בדיוקן העליון ובדיוקן הקדוש וראו אותו עליונים ותחתונים והקריבו אצלו והמליכו אותו על זה העולם. ואחר שבא הנחש על חוה והטיל בה זוהמא ואחר כך נולד קין משם נתיחסו כל דורות חייבי העולם ומדורור השדים והרוחות משם נמצאו ומצדדיו. ובשביל כך כל רוחות ושדים הם חצאין. יש בהם חצים מבני אדם. והצים ממלאכי עליונים למעלה. וכשנולדו מאדם אותן האחרים כולם נמצאו חצאין חצי מלמעלה וחצי מלמטה. ואחר שנולדו מאדם הוליד מאותן רוחות בנות שדומין ליופי עליונים וליופי תחתונים. ועל זה כתי' ויראו בני האלהים פי' של התמורות את בנות האדם כי טובות הנה ויקחו להם נשים וכו' והיו בני אדם כולם טועין אחריהם. ואחד נמצא בא לעולם מרוחו של צד קין וקראו אותו תובל קין ונקבה אחת יצאה עמו והיו הבריות טועין* אחריה ונקראת נעמה ממנו יצאו רוחות ושדים אחרים ואלו הם תלויים באויר ומודיעין דברים לאותן אחרים שנמצאים למטה וזה תובל קין הוציא מיני הרג לעולם. ונעמה היא קיימת עד זה היום.ומשכנה בין רגשי ים הגדול ויוצאת ושוחקת בבני אדם ומתחממת מהם בחלום באותו

תאוה של אותו בן אדם שנדבק בה וההתאוה היא נוטלת ולא יותר מאותה תאוה היא מתעברת ומוציאה מינים אחרים לעולם* ואלו שחלד מבני אדם הם נמצאין לקבל* הנקבות של בני אדם ומתעברות מהם* וכולם הם הולכים אצל לילית הראשונה והיא מגדלת אותם. והיא יוצאה לעולם ומבקשת ילדיה ורואה חינוקות של בני אדם ומתדבקת להרוג אותם ולשאוב רוחם של התינוקות והיא הולכת עם אותו הרוח ונזדמנו לפני ג' רוחות קדושים וטאסין לפניה ונוטלין אותו הרוח | ממנה ומניחין אותה לפני לד ע"ב הב"ה. ובשביל כך התורה הזהירה לבני אדם והתקדשתם והיתם קדושים שאם נמצא בן אדם קדוש לא ירא ממנה. מיד הב"ה ממין אלו שלשה מלאכים קדושים ששומרין לאותו תינוק והיא לא יכולה להזיק לו ה"ד לא תאונה אליך רעה ונגע לא יקרב באהליך וכו' מאי טעמא לא תאונה אליך רעה בשביל כי מלאכיו יצוה לך לשמרך וכו' וכתי' כי בי חשק ואפלטהו וכו' . ואם בן אדם לא נמצא קדוש ומושך רוח מצד הטומאה מיד היא תבא ושוחקת עם אותו תינוק והורגת אותו ושאובת אותו הרוח ולא יסור ממנה לעולמים. וא"ת אותן תינוקות אחרים שהרגה אותם ונזדמנו לפניה אותן שלשה מלאכים קדושים ונוטלין ממנה אותו הרוח הא לא בצד הטומאה נמצאו למה שלטה להרוג אותם אלא זה בן אדם* לא נתקדש אבל לא נתכוון להתטמאות ולא נטמא בשביל כך היא יכולה לשלוט על הגוף ולא ברוח. ולפעמים נמצא שיוצאת נעמה לעולם להתחמם מבני אדם ונמצא בן אדם בקשר התאוה עמה ומתעורר משנתו ואוחז באשתו ושוכב עמה ורצונו באותו התאוה שהיה לו בחלומו מיד אותו שהוליד מצד נעמה בא. כשיוצאת לילית ורואה אותו ויודעת הדבר היא מתקשרת בו ומגדלת אותו באותן אחרים ונמצאת עמו זמנין רבים ולא הורגת אותו זהו בן אדם שבכל חדש וחדש נפגם ולא יזוז ממנה* לעולמים שהרי בכל חדש וחדש הלילית יוצאה ופוקדת על כל אותן שהיא מגדלת ושוחקת בהם מיד אותו בן אדם הוא פגום.

תאנא אחר שנסתלקו קין והבל חזר אדם לאשתו ונתלבש ברוח אחר והוליד לשת מכאן נתייחסו כל דורות הצדיקים והרבה הב"ה חסד בעולם ובכל אחד נולדה נקבה עמו כדי להתיישב העולם בנוונא של מעלה והא פירשו ההבריא בסוד המשנה דכתי' ואיש אשר יקח את אחותו בת אביו או בת אמו וראה את ערותה והיא תראה את ערותו חסד הוא חסד הוא ודאי. ואחר כשהתהיל חסד הגזעין והשרשין יוצאין מלמטה למעלה ומתפרשין הענפים והקרוב נתרחק מיד הענף הגדיל ובאו להתחבר בזווג

אחד באילן זה בראשונה זהו בסוד העולם בשביל שכתי׳ אמרתי עולם חסד יבנה אבל מכאן והלא׳ בני אדם שנמצאים בו ונכרתו לעיני בני עמם. אוי להם לרשעים שהם הולכים אחרי האות נפשם אוי להם מיום הדין. ואשריהם הצדיקים שהולכים בדרכי יי ההי"ד כי ישרים דרכי יי וצדיקים ילכו בם וכו׳ ואותן הנפשות העושות הם נכרתים מקרב עמם | פי׳ לה ע"א מאור מלכות יי ואינה מרחמת עליהם אלא טורידת אותן לבאר שחת ואין להם חלק בשמו הקדוש. וי לאותן הנפשות שגורמין פגם כזה שעל ידן יסתלקו המאורות והברכות והשמחות מן העולם והשפעים והאורות של עולם העליון נמנעים והנהר יפסק מלהשקות לתחתונים ושכינה עליונה מסתלקת מן המלך והמטרוניתא היא נטרידת מבית המלך. כביכול הוא גורם פירוד בכל העולמות ההי"ד ונרגן מפריד אלוף והבן זה. אשריהם ישראל שהבי"ה מסר להם מסורת חכמה של תורתו הקדושה מה שלא מסר לשום אומה ולשון ההי"ד לא עשה כן לכל גוי׳ ומשפטים בל ידעום ומסר להם גנזי תורותיו וסודותיו הסתומים והנעלמים ההי"ד מה רב טובך אשר צפנת ליריאיך וכו׳. תם.

פרש׳ קדושים ר׳ חייא פתח והתקדשתם והייתם קדושים וכו׳ ר׳ חזקיה אמ׳ הכל בסוד עליון הוא כדי להראות מי שהוא פוגם למטה פגום* למעלה. ששנינו עונתן של תלמידי חכמים משבת לשבת בשביל שהם יודעים סוד הדבר ויכוונו הלב והרצון באחד ובשביל שיהיו נולדים בנים הגונים וקדושים למלך העליון ואם אלו פוגמין דבר למטה כביכול הם פוגמין למעלה מיד כתי׳ ערות כלתך לא תגלה זהו באותן שיודעים דרכיו של התורה לכן בעון זה השכינה גולה מביניהם. תאנא חקוק הוא שם הקדוש בצדדיו ידועים באותיות רשומות שהם כ"ב אותיות של תורה י׳ באל"ף אל"ף בי׳. י׳ בבי"ת בי"ת בי׳. י׳ באל"ף בי"ת. ה"א בגימ"ל. י׳ בה"א י׳ בגימ"ל. ה"א בי׳ גימ"ל בה"א ה"א בדל"ת. כולם הם חקוקים ביו"ד י׳ מעלה אותן ה׳ כולל ביו"ד ממנו יצאה מיד כולם מתעטרים לאבות ופותחת ה"א נחליו ומעטר לראש של וא"ו ששם שורין הברכות* וא"ו כולל שש האותיות הכל יו"ד. יו"ד נחקק בחקיקותיו ועולה להתעטר בשנים עשר אותיות אחרים מהם יצאו עשרה מאמרות בחקיקותיו וכולם הם שבילים של דרך עליון הקדוש של כל מיד ה"א אחרת כוללת מכל החקיקות של צד משך הטמירא של כל הטמירין להוליד למטה ונחקקים כולם בארבעים ושתים אותיות ועולין בראש המלך. שבע שבתות תמימות מתפרשים בשבעים ושתים אותיות. שבעים ושתים

אותיות עולין באות וא"ו רשומין הם בפרש׳ ויהי בשלח פרעה שהוא ויסע ויבא ויט כשנוסעת השכינה השבעה רשומות נרשמים בה ושבעה מסתלקים ממנה במעשים | רשומים. תאנא יסתלקו האותיות ברשומות לה ע"ב ידועות ואורחותיו סתומים ואינן נודעים אלא לצדיקי אמת שהם עמודי העולם. אמ׳ ר׳ שמעון לר׳ אלעזר בנו בא וראה בני אלעזר אל כ"ב אותיות שחקוקים בתורה כולם הם מתפשטים באלו עשרה מאמרות. וכל אמירה ואמירה מאלו שהם כתרים של המלך כולם הם חקוקים באותיות ידועות. בשביל כך שם הקדוש נתבסה ונעלם באותיות אחרים. וכל אמירה ואמירה מודה ומשתחוה לאמירה עליונה ממנו. ועל זה שם הקדוש חקקנוהו באותיות אחרים בשביל שהם מתכסים ונסתרים ונעלמים זה בזה עד שמתקשרים הכל כאחד. לכן מי שרוצה לידע צרופי שם הקדוש ולידע אותן האותיות הרשומים בכל כתר וכתר מיד ידע ויתקיים בכל. והרי חקקתי כל אותן האותיות הרשומים והם ידועים בכל כתר וכתר מספר העליון של שלמה ע"ה וכך עלה בידנו זה השם הקדוש. והחבריא חקקו אותן ובטוב הוא. אשריהם אותן הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא שהבי"ה חפץ בכבודם ומגלה להם סודות עליונים של שמו הקדוש שלא גילה אותו לקדושים עליונים ועל זה היה יכול משה ע"ה לעמוד ולהתעטר בין אותן קדושים עליונים וכולם לא היו יכולים להתקרב אצלו בשלהבת אשם*. דאם לא כך היאך היה יכול משה להתקיים ביניהם. אלא אשרי חלקו של משה שהרי מיד כשהתחיל הבי"ה לדבר עמו רצה לידע שמותיו הקדושים שהם סתומים וגלויים כל אחד ואחד כראוי לו מיד נדבק בו וידע יותר מכל בני העולם. בא וראה בשעה שעלה משה תוך ענני כבוד נכנס בין אותן הקדושים פגע בו מלאך אחד והוא נקרא קמואל השוער. ואחר כך פגע במלאך אחד* כשלהבת אש עיניו מתלהטים וכנפיו בוערים כאש ורצה לשאוב אותו בגופו ואותו מלאך גבריאל שמו ומיד הזכיר משה שם אחד מן שמותיו של הבי"ה שהיה הקוק בי"ב אותיות ונזדעזע ונרתע עד שעלה משה ביניהם וכן לכל אחד ואחד. אשרי חלקו של משה שזכה לכנסי האי. תאנא בתיקוני המטרוניתא פירשנו מאלו עריות ואע"ג שהם בגלוי ובסתום. בת בנה ובת בתה שהרי העולם צריך להם והם ישוב העולם ומי שמגלה אחד מכל אלו העריות ויי לו ויי לנפשו באלו הוא מגלה כביכול עריות אחרים. ותאנא דבור האחרון של עשר הדברות שבתורה הוא לא תחמוד אשת רעך בשביל שזה הוא כלל הכל. ומי שחומד אשת אחר כאלו עובר על כל התורה כולה אלא לא יש דבר

שעומד בפני תשובה | וכ"ש אם קיבל עונשו כדוד המלך. לו ע"א
א"ר פינחס בשם ר' חלקיה בשם ר' מאיר ושער רישיה כעמר
נקי זהו רומז לקווצות של עתיק דעתיקין שהם לבנים כשלג וכצמר הלבן
מסודרים ומתוקנים בתיקון יפה ונאה ואין בהם עירבוב כלל כי כל חיים
של הנהרות והמבועות והמקורות של כל העולמות משם נמשכים ויוצאים.
כי בזו המדה יהכפרו עונותיהם של ישראל ביום הכפורים ההי"ד כי ביום
הזה יכפר עליכם וכו' וכתי' אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו ואם
יאדימו כתולע כצמר יהיו. כי זה השער של הראש נקרא שער לבן כצמר
הלבן בשביל שהוא נקרא מדת הלבנה כי בה מוחל לצדיקים ולרשעים ההי"ד
אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. וכתי' לבושיה כתלג חיור ושער
רישיה וכו'. כי כך מדתו שהוא מתעטף בטלית לבן כשליח צבור ומוחל
לישראל וזהו סוד שנתגלה למשה פי' כ"ע של עט' כשליח צבור מעוטף
בטליתו ומלמד לו י"ג מדות הנמשכים מן מבוע של העתיק כי בזה הוא מוחל
לצדיקים ולרשעים ההי"ד אם יהיו חטאיכם. א"ר מני לא תהא קרית שמע
קלה בעיניך מפני שיש בה מאתים ושמונה וארבעים חיבות כמנין אברי האדם
ומהן ברוך שם כבוד וכו'. אמ' הב"ה אם שמרת את שלי לקרותה בכתבה
אני אשמור את שלך. לכן דוד אמ' שומריני כאשון בת עין וכו' א"ל
הב"ה שמור מצותי וחיה. אמ' ר' שמעון בן חלפתא להי"ד לאדם שהוא
בגליל ויש לו כרם ביהודה. ואחד ביהודה ויש לו כרם בגליל. אותו שבגליל
הולך ליהודה לעדר את כרמו וזה שביהודה הולך לגליל לעדר את כרמו.
עמדו זה עם זה ואמרו זה לזה עד שאתה בא למקומי שמור לי את שלי
בתהומך ואני אשמור את שלך בתחומי. כך אמ' דוד שומרני כאשון בת עין.
אמ' לו הב"ה שמור מצותי וחיה. כך אמ' הב"ה לישראל שמרו מצות ק"ש
שחרית וערבית ואני משמר אתכם שנא' יי ישמורך מכל רע ישמור את
נפשך.

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו וכו'. איש אמו
האם רומז למדת הבינה שנקראת אם הבנים שמחה בשביל שהיא אם כל חי
שהיא יונקת לבניה מן אותו הנהר שיוצא לה מעדן החכמה כי אותו הנהר
הוא נהר שאינו פוסק לעולם בשביל שהוא נשפע מן הנהר העליון שאין
פוסקין את מימיו כי אינו חסר כלום כי אין בעולם העליון לא פגימות ולא
חסרון אלא שלימות של כל. לכן זה הנהר תדיר יוצא ונמשך לעדן |
החכמה ומן התכמה אל הבינה שהוא אם הבנים שמחה ויונקת לו ע"ב

בניה ביניקת הנהר ההיא לכן היא כאם שמרחמת על בניה ויונקת אותן.
אימתי בזמן שהמלך שהוא תפ' ישראל מזדווג עם בת זוגו שהיא המטרוניתא
אזי אותו הנהר של הבינה נמשך ויוצא תדיר להשקות עץ החיים שהוא
התפ' אזי היא מעטרת לבנה שהוא התפ' בעטרות עליונות ההי"ד צאינה
וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וכו'.
לכן אותו הנהר נמשך ויוצא תדיר לעץ החיים ההי"ד ונהר יוצא מעדן להשקות
וכו'. ואביו רומז לחכמה שהוא נקרא האב כי התחלה וראשית כל הנמצאים
בעולם היש כי עד כאן הוא אין מכאן והלאה נקרא יש לכן הוא נקרא אב
העולמות. בא וראה בזמן שבני העולם הולכים בדרך האמת ואוהבים לאדוניהם
ומשתדלים בתורה ובמצות ומקיימים המצות מאהבה ויריאים מחוזק הדין
הקשה אזי הברכות נמשכים ויוצאים מעדן החכמה והבינה. אזי הברכות
והשמחות נמצאים בכל הנמצאים אזי הדינים מסתלקים ונשברים ואין להם
כח וחוזק כלל. אבל אם ח"ו אם אין ישראל יריאים מחוזק הדין וחוזרים
אחוריהם ביתה ועוזבים התורה והמצות אזי כביכול המבועות והנהרות של
האב והאם נמנעים ונפסקים ואין יוצאין ונמשכים מימיהם לתפ' ישראל
ונשארו כל העולמות כביכול בכבוד אורה של האב והאם. לכן הזהירך
התורה ואמרה איש אמו ואביו תראו. כי כל מי שהוא ירא מן אביו ואמו
למטה כאלו ירא אב ואם למעלה וגורם המשכת הנהר ההוא לכל העולמות
בזכות זה. לכן כל מי שהוא מזלזל בכבוד אביו ואמו ואינו מכבדם אלא
מקללם ומבזה אותם במיני בזיונות אזי הוא חייב מיתה בעולם הזה ובעולם
הבא וגורם סילוק השפע של אב ואם העליון לעולם והנהרות נמנעים והמבועות
נפסקים אזי מיעוט אורה יש לעץ החיים וכ"ש לעץ הדעת. לכן ויי לו ויי
לנפשו שגורם פגם זה בעולם ועליו הכתו' או' כי דבר יי בזה ואת מצותו
הפר הכרת תכרת. לכן יש לך להסתכל בכיבוד אב ואם בכל יכולתך כדי
שתגרום המשכת השפע לעולמות והבן זה. ואת שבתותי תשמורו. שבתי
מיבעי ליה מהו שבתותי משמע רבים אלא רומז לשבת העליון שהוא עולם
היובל שנקרא שבת הגדול והוא עולם החירות ויום הכפורים שכל מיני
גאולה וחירות ממנו יוצאים לעולם.ושבת השני הוא צדיק יסוד עולם שנקרא
שבת התחתון. לכן אל יעלה על דעתך לומ' השבת הגדול שהוא עולם העליון
אני | מכבדהו ואכניסהו בכלל היחוד בשביל שהוא עולם העליון לז ע"א
אבל שבת התחתון שאינו בכלל עולם העליון לא אשמרהו לכן בא והזהירך
בנפשך שזה וזה חייב אתה לחבר וליחד אותם כאחד ההי"ד ואת שבתותי

תשמורו כדי שיהא הייחוד אחד בלא קיצוץ ופירוד כלל. אני יי אלהיכם.
אני רומז לכ"ע הה"ד אני ראשון ואני אחרון. יי רומז לתפ' שהוא עץ
החיים שהוא באמצע הגן. אלהיכם רומז לעט' שהיא למטה מן הכל. נמצא
שיש כאן למעלה ואמצע ומטה שהם עיקר היחוד של האמונה לכן אמ'
אני יי אלהיכם.

לא תעשוק את רעך וכו' וסוד הדבר כי רעך הוא תפ' ישראל
שנקרא ריע הה"ד זה דודי וזה ריעי. והוא עץ החיים המתפרנס מן עולם
העליון. אימתי בזמן שישראל למטה הם הולכים בדרכי המלך ונושאים
ונותנים באמת ובמשפט שאין בכפיהם גזל וחמס אזי המקורות כולם הם
נמשכים לאותו האילן והאילן פרה ורבה באותן המים. אבל אם כביכול
ישראל אינן מתקנים מעשיהם למטה אזי כביכול הם עושקים וגוזלים השפע
שראויה לבוא מכ"ע אל האילן החיים ויסתלק השפע בעונותם הה"ד לא
תעשק את רעך וכו' כי כביכול הם עושקים להב"ה שנקרא ריע שנא' זה
דודי וזה ריעי וגורם סילוק המשכת השפע מן עץ החיים. ולא תגזול כי
הוא גוזל המים הבאים מן הנהר וחוזרים למקומן וזהו סוד שארז"ל כי כל
מי שגוזל פרוטה מחבירו כאלו נוטל נשמתו. כי הגוזל והנגזל אין מכניסין
אותן למחיצתן של הצדיקים כי כל מי שחבירו נענש על ידו אין מכניסין
אותו למחיצת הצדיקים. ודאי חבירו שהוא הב"ה הוא כביכול נענש על
ידו לבלתי בא לו שפע אזי כביכול אינו עולה למחיצת הצדיקים שהם חכמה
ובינה כי אותה העט' שהיתה אמה מעטרת אותה כביכול נסתלקה ולא
כבודו של מלך הוא כיון שאין העט' שהיא המטרוניתא נמצאת עמו כי מלך
בלא מטרוניתא לאו מלך הוא. ויי לו ויי לנפשו מי שגורם פרצה כזה שגורם
סילוק שכינה עילאה מעל המלך העליון הקדוש לכן בא והזהירך שלא תעשוק
ולא תגזול כי כל העושק והגוזל כאלו כביכול גוזל לשכינה ממש והבן זה
מאד ודום ליי. ד"א לא תעשוק את רעך וכו' כי עדיין יש לך להסתכל
כאן בסוד עליון ומופלא בענין לא תעשוק. ואצ"ל כי כל הנשמות היורדות
מכ"ע לתפ' ישראל והם מקוננין שם כל אחד ואחד על קנו ויש מהם שהוא
שוכן בענפים ומהם בעלין ומהם בשרשים ומהם בגוף האילן כל אחד ואחד
כפי מדרגתו ומעלתו כך ישיבתו. כשיבוא ריבוי השפע מן אותו הנחל
של כל אל עדן ומן העדן אל שכינה עליונה ומשם אל מדת אברהם ואחר
כך למדת התפ' | שהוא החיים אזי שמש ומגן יי צבאות לז' ע"ב
מחלק אותו השפע לכל אחת ואחת מן הנשמות ההם החלק הראוי ליתן לו

מבית המלך. ואם כביכול אדם גוזל או עושק אפי' שוה פרוטה מחבירו
למטה כאלו גוזל לנשמתו פי' נשמתו שהיא מצויירת למעלה בצורות ההויות
אזי כביכול יתן פגימות במרכבת הקדוש העליון בשביל שהוא מחסר חלק
מן השפע לאותה הנשמה שעומדת למעלה כי אין לך אדם למטה אלא אם
כן יש לו צורה ודמות מצוייר למעלה ממש בצורה של זה העולם הן באורך
והן ברוחב והן בעובי הכל הוא בצורת הויות עליונות הה"ד נעשה אדם בצלמנו
כדמותנו. לכן ויי לו מי שגורם פגם כזה למרכבת הקדוש וטוב לו שלא
נברא.

לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר בא להזהירך שצריך ליתן
לפועל שכירות ביומו הה"ד ביומו תתן שכרו. אבל סוד הענין כי הפועל
היא כנסת ישראל שנקראת פועל בשביל כל מה שיצא מן עולם המחשבה
העמוקה יצא מן הכח ההוא אל הפועל שהוא עט' ישראל שהיא פועלת
ומשנה כל הפעולות כפי מה שתראה טוב בעיניה כי היא נקראת יוצר כמו
היוצר כשהוא מכין כלי חרש ומתקנן לפעמים ירחיב ולפעמים יקצר בזמן
שהטיקלא סובבת ומתגלגלת בידו. כך כנסת ישראל היא פועלת כל היצורים
כולם על דרך זו הטיקלא הה"ד כי הנה כחומר ביד היוצר וכו'. וכיון
שהיא פועלת לכן היא מקבלת שכירותה מן בעל הבית שהוא כ"ע ביומה
וכיון שאין לה מעצמה כלום אלא מה שנותנים לה בכל יום ויום מבית המלך
וזהו סוד ברוך יי יום יום. לכן אין מאחרין בשכירותה אלא בכל יום
נותנין לה שכר קצוב מכ"ע לכן בא והזהירך מי שלן אצלו שכר הפועל
כאלו בכיכול נותן פגם בפועל העליון הה"ד ביומו ונתן שכרו.

לא תקלל חרש ולפני עור וכו' כי כל מי שהוא מקלל חרש
כאלו כביכול ממעט כח לכנסת ישראל שהיא שתוקה ודמומה בין שאר האויבים
כי אין דבור בלא קול ולא קול בלא דבור. לכן כל מי שהוא מקללו כאלו
מכחיש פמליא של מעלה. לא תעשו עול במשפט וכו' כי המשפט הוא תפ'
שהוא מכריע הלכה בין שתי ההפכים שהם גדולה וגבורה כי הימינים מזכין
והמשמאילים מחייבין כי הם שתי כפות אבל האמצעי שהוא הקו האמצעי
והוא המכריע לכן ההלכה כדברי המכריע כי הוא מקבל הדין מצד הדין
הקשה שהוא בית דין העליון ומקבל הרחמים מצד החסד שהם רחמים.
לכן כיון שהוא מקבל משניהם אינו דין גמור ולא רחמים גמורים אלא נעשה
משפט כי אינינו נוטה לצד שמאל ולא | לצד ימין אלא עומד לח ע"א
בינוני בין שתי הקצוות ודן כל העולם במשפט הה"ד הצור תמים פעלו

כי כל דרכיו משפט אל אמונה וכו׳ אלא דן כל העולם באמת ובמשפט לכן הוא נקרא אמת ה״ד תתן אמת ליעקב חסד לאברהם. לכן כל מי שהוא מעות המשפט למטה כאלו מחריב כל העולם כולו וזהו סוד שארז״ל במס׳ שב׳ כל דיין שדן דין אמת לאמתהו כאלו נעשה שותף להב״ה במעשה בראשית כתי׳ לשם ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. וכתי׳ הכא מדוע וכל העם נצב עליך מן בקר עד ערב. לכן וי לו וי לנפשו מי שמטה הדין והוא גורם שהדין העליון מהעורר בעולם שהוא החרב העליון ה״ד חרב ליי מלאה דם. לכן צריך הדיין כשיתחיל הדין שיהא מהעטף בטליתו וישב מעוטף כמלאך אלהים ויהא הספר תורה עומד כנגדו וכדי שיתן מורא לשכינה וידין דין אמת ויחשוב כאלו חרב תלוי למעלה מצוארו כדי להתפחד מדין העליון והבן זה מאד.

לא תשא פני דל אפי׳ שהוא עני לא תשא לו פנים כי המשפט לאלהים הוא כי כתו׳ בו האל הגדול והנורא אשר לא ישא פנים וכו׳ כי הוא אינו נושא פנים לשום בריא בשעת הדין אלא התחוך ותפטוק עליו הדין וא״כ הן לו צדקה כדי שיפרע מה שהוא חייב. כמו שעשה דוד ע״ה כתי׳ ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו אלא אם בא אדם עני לפניו לדין ולא היה לו מה לפרוע מתחילה היה חותך עליו הדין וא״כ היה נותן לו צדקה כדי שיפרע חובו ה״ד עושה משפט וצדקה. אבל סוד הענין העליון כשדין העליון שהוא הגבורה לדון העולמות אפי׳ כנסת ישראל שהיא ענייה ודלה אינו נושא לה פנים כלל אלא חותך הדין והבן זה. וזהו סוד לא תשא פני דל. לא תהדר פני גדול אם יבא אדם עשיר לפניך מלובש בבגדי משי ורקמה אלא תחתוך עליו הדין ולא תגורו מפני האיש ואל תעשה הפרש ביניהם כמו דין העליון שאינו נושא פנים אל שום בריא והבן זה מאד.

בא וראה מי שהוא תאותו לעסוק בתורה ולא ימצא מי ילמד אותו והוא באהבת התורה עוסק בה ומגמגם בה בגמגומין שלא ידע. כל דבר ודבר עולה והב״ה משמח באותו הדבר ומקבל אותו ונוטע אותו סביב לנחל ההוא ונעשו מדברים אלו אילנות גדולות ונקראים ערבי נחל ה״ד באהבתה תשגה מאד.

ונטעתם וערלתם ערלתו זה הפסו׳ מדבר בתינוק שלש שנים יהיה לכם ערלים שאינו יכול לא להשיח ולא לדבר ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלולים ליי. שאביו מקדישיה לתורה | הלולים לח ע״ב

ליי מהו הלולים·ליי מהלל* להב״ה. ובשנה החמישית תאכלו את פריו משעה שהוא מתחיל לקרות בתורה מכאן ואילך להוסיף לכם תבואתו. מכאן אמרו החבריא* בן חמש למקרא בן עשר למשנה לפי שתורה שבכתב היא החמישית מן חמש בתרים התחתונים והיא נקראת החמישית. לכן כעין דוגמא זה יהיה בן חמש למקרא. בן עשר למשנה רומז למדת המלכות שהיא מדת העשירית ה״ד העשירי יהיה קדש ליי. לכן כיון שתורה שבעלפה היא מדת העשירית מן הכתרים ההם כעין דוגמא זה יהיה הבן בן עשר בשילמוד המשנה כדי שיהא הכל כדוגמא עליונה והבן זה מאד. לפי שבעולם הזה אדם מישראל מוליד בן ומוליכו לבית הספר יגע עמו ומלמדו תורה ובעונותיו הוא ימות ואינו שמח בו. אמ׳ להם הב״ה על ידי שיצר הרע מצוי בכם אתם חוטאין ובניכם מתים אבל לעתיד לבא אני מסיר את יצר הרע מכם ומבניכם ואתם מולידים ושמחים בהם שנא׳ לא יגעו לריק ולא ילדו לבהלה כי זרע ברוכי יי המה וצאצאיהם אתם.

ואצ״ל כי שלשה כתרים העליונים שהם כ״ע וחכמה ובינה שהוא עולם העליון אשר אין הפה יכול לדבר שם ואפילו להרהר כי נמנע הדבור וההרהור באותו מקום לכן כתי׳ אלו שלש שנים יהיו לכם ערלים פי׳ אטומים וסתומים ונסתרים ונעלמים שאסור לשלוח שם המחשבה ולא הדיבור. וזהו ששנינו אם רץ לבך לעלות למעלה שוב למקום ה״ד כבוד אלהים הסתיר דבר וכבוד מלכים חקור דבר. כעין דוגמא זה למטה מי שנוטע נטיעה שיהיה ערלים שלש שנים הראשונים כעין דוגמא של מעלה כי כל הנהנה מן הערלה כאלו יתן גלוי בהסתר של המלך העליון וגורם לשכינה עליונה להסתלק מן ישראל ונסתמים ונסגרים הצינורות היורדות מן כ״ע אל התפ׳ לכן ויי לו ויי לנפשו מי שגורם פרצה כזו טוב לו שלא נברא כי מנע טובות העליונים מן התחתונים.

אמ׳ ר׳ שמעון לא תקיפו פאת וכו׳ סוד הדבר יש כאן לחבריא. כי שער של הראש הם הקווצות והנימין של שער הקדוש שכתי׳ בו ושער ראשיה כעמר נקי כי אותו השער הוא עומד בסדור יפה ונאה בלא ערבוב כלל והוא מסבב כל הגולגולות וכמה אלפים ורובי רבבות כתרים עליונים תלויים באותו השער לכן כל מי שהוא מקיף הראש כאלו מחריב כל העולם לכן ויי לו ויי לנפשו שהוא בשער מלכא דלעילא לכן כתי׳ לא תקיפו פאת ראשכם כלשון רבים משמ׳ שראשים ושרים עליונים ממונים על אותו השער | ולא תשחית את פאת זקניך ויי לו ויי לנפשו מי שמושיט לט ע״א

ידו לזקן המלך לכן אין לו חלק באלהי ישראל ונכרת בעולם הזה ובעולם הבא.

והתקדשתים והייתם קדושים וכו׳. כי הב"ה נתן לישראל שתי קדושות ולעצמו קדושה אחת ה"ד והתקדשתים והייתם קדושים לישראל כי קדוש אני להב"ה. אבל סוד הענין כי שתי קדושות רומז לשתי עולמות נעלמות שהם חכמה ובינה שהם קדושים בקדושה עליונה והם משפיעים למדת ישראל שהוא תפ׳ כל קדושה עליונה וכל השפע כדי להחזיקו וכדי ליתן השפע אל מלכות יי שהיא המטרוניתא. לכן שתי קדושות אלו הם לישראל ודאי. אבל קדושה אחת שהוא כ"ע שהוא יחוד שאין בכל האחדים יחוד כמותו כי אינו נחלק לקצוות ולמחלוקות אלא הוא פשוט בתכלית הפשיטות לכן נקרא אחת. ואותה הקדושה היא קדושת עי׳ העי׳ שאין בין עילה ועלול אלא שזה עילה וזה עלול והמשכיל יבין וידום ליי. וזהו סוד קדוש קדוש קדוש יי צבאות וכו׳. כשיבוא הקדושה מבינה וחכמה וכ"ע ועי׳ העי׳ אז כנסת ישראל מתמלאת מטוב העולמות והיא נקראת צבאות לפי שכל צבאות עליונים נראין בה לכן מי שעומד בקדושה צריך לרקוד שלשה רקידות אחד לבינה. ואחד לחכמה. ואחד לכ"ע ועי׳ העי׳ בדי שימשוך השפע משם עד עט׳ ישראל. אזי היא מתקדשת בקדושה עליונה ומתקשטת ככלה בתכשיטיה. לכן ויי לו ויי לנפשו מי שעומד בשעת הקדושה ועומד ומדבר שיחת חולין וקלות ראש ואינו נותן כבוד לשם הקדוש. כי בשעה שישראל למטה מקדישין שמו הגדול אזי יזלו המים של הנהרות והמבועות מעי׳ העי׳ וכ"ע וחכמה ובינה דרך צינורות הקדושות בחשאי ובשתיקה בלא שום קול בעולם. אזי כל המרכבות והצבאות והחיילות והמחנות כולם דוממים ושותקים ונחים כי אין שם קול בשעה שיזדווגו העליונים עם התחתונים לכן תיקן משה לישראל שיאמרו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. לכן ויי לו מי שהוא מדבר בשעת הקדושה כי אינו נותן כבוד לשמו הגדול כי דבר יי בזה וטוב לו שלא נברא בעולם. אפי׳ מלאכי עליונים קדושים אינן רשאין לעורר קול בשעת זווג העליון כל שכן וכל שכן האדם הפחות והנבזה למטה על אחת כמה וכמה שיעמוד באימה וביראה בשעה שישראל מקדישין שמו למטה. לכן כל מי שהוא אומ׳ קדושה למטה בכל כוונתו פותחין לו מקורות קדושות העליונים ומקדישין אותו למעלה לכן כתיב | וההקדשתם והייתם קדושים וכו׳. אשריהם ישראל שהב"ה לט ע"ב נתן להם את תורתו הקדושה והנחילם לחיי העולם הבא ומסר להם תורתו

הקדושה ה"ד ונחך יי תמיד.

פרשת אמור אל הכהנים. ר׳ אבא פתח ואמ׳ אמרות יי אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתים. בא וראה כל מה שהזהיר הב"ה לישראל בשביל קדושתן וטהרתן ה"ד אמרות יי אמרות טהורות. אמרות יי סוד הדבר הם עשר מאמרות שבהם נברא העולם ואלו מאמרות הם עשר מדרגות פנימיות ונעלמות שהם עשר צחצחות המתפשטות תוך כ"ע שהוא עתיק דעתיקין וסתימא דסתימין. ואותן מבועות הם נובעים ממבועות של הנחל העמוק לכן הם מהורות שהם עומדים בעולם הקדוש והטהור לפי שהם קודש הקדשים ומאלו עשר מאמרות נבראו ונמצאו כל הנמצאים כולם וכל מה שישתלשל מן כ"ע ולמטה מאלו עשר מבועות נמשכים ויוצאים ה"ד אמרות יי וכו׳.

למה נקרא שם הכהן כהן גדול בשביל שהוא גדול בחמשה דברים בנוי בכח בעושר ובחכמה ובשנים. אבל סוד הענין כי כהן גדול רומז לחסד שהוא כהן גדול וזהו סוד שארז"ל מיכאל כהן גדול בשמים ומקריב נפשותן של הצדיקים לפני הב"ה והוא מדת אהרן שהוא מקבל כל המשחים היוצאים מן הנהר היוצא מעדן ה"ד ונהר יוצא מעדן. ואותו נהר יורד על ראש הכהן ה"ד כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן וכו׳ והוא מקבל חמשה נהרות מן תפ׳ שנקרא נוי ה"ד דודי צח ואדום ואינני אלא אדום. בכח מן הגבורה שהוא נקרא בעל כח. ועושר מן הבינה ה"ד בשמאלה עושר וכבוד. ובחכמה מצד החכמה שהיא חכמה קדומה ה"ד ראשית חכמה יראת יי. ובשנים לפי שהוא מקבל שמן המשחה מן מבוע של שנים רבות שהוא עתיק דעתיקין ה"ד כימי עולם וכשנים קדמוניות. לכן הכהן למטה שצריך שיהא בו אלו חמשה מעלות שהזכרנו אזי הוא נקרא כהן גדול ה"ד והכהן הגדול מאחיו וכו׳.

אצ"ל בהן גדול רומז לכ"ע שנקרא כהן גדול לפי שהוא כהן ואדון על כל המדרגות ה"ד והוא כהן לאל עליון כי הוא מושח כל הכהנים של מטה בשמן של המשחה היורד מן מבוע של הנחל והוא נקרא כהן גדול מאחיו שהן המדרגות התחתונות שנקראים | אחיו וריעיו ה"ד מ ע"א למען אחי וריעי וכו׳. והוא מקריב נשמות של הצדיקים עד עי׳ העי׳ ברוך הוא וברי׳ שמ׳ לעולם ולעו׳ עולמים כי הוא מקריב הכל ושואב הכל. לכן הוא נקרא אבן השואבת שהוא שואב הכל כדי שיתקשר הכל יחוד אחד.

אשר יוצק על ראשו וכו׳ פי׳ אותה השפע והיציקה הניצק
עליו מעי׳ העי׳ על ראשו שהוא נקרא ראשו כתם פז. שמן המשחה מן
מבוע ההוא שהוא נהר של אפרסמון שאין פוסקין מימיו. וזהו שכתי׳ כשמן
הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן.כשמן הטוב זהו שמן העליון
היורד מן הנהר העמוק ההוא.הטוב שהוא שמן טוב שאין בו צד רע אלא
הכל טוב ורחמים. על הראש שהוא כ"ע שנקרא ראש מאלו ג׳ ראשים
שהם כ"ע חכמה ובינה שהם שלשה קשרים של האמונה. יורד על הזקן
זקן. אלו המבועות נמשכים ויורדים על הזקן הקדוש והטהור שהוא זקן
עתיק דעתיקין וסתימא דסתימין שהוא זקן אהרן שהוא אהרן סבא כי על
ראשו יהא נמשח הכל. לכן בעין דוגמא זה יהיה כהן גדול למטה נמשח
בשמן הקדוש כדי להדמות כדוגמא עליונה. לכן צריך הכהן למטה להראות
פנים של שמחה כדי שיהא שלם בכל כדי שימשוך הברכות מאין סוף עד
עט׳ ישראל שנקראת פי׳ מדותיו כדי שיתקשר הכל על ידי הכהן כי הכהן
הוא עומד בין העליונים והתחתונים כדי להקריב הקרבן שיתקרבו על ידו
המדות. לכן בשעת הקרבת הקרבן צריך שיהא הכהן שמח ולא יראה בו
שום רוגז וכעס כדי להשתיק כעס של דין הקשה לכן הזהרה לכהן שלא
ישתה יין בשעת העבודה כי היין הוא מורה על היין שהוא משתכר שהוא
צד הגבורה ההי"ד חכלילי עינים מיין רומז לגבורה שהוא אדום ההי"ד חרב
ליי מלאה דם. ולבן שנים מחלב רומז לחסד שהוא הכהן. לכן הכהן צריך
להראות פנים של שמחה בדי לכוף ולנצה צד הדין הקשה שהוא שמאל כדי
שלא ישלוט על העולם. לכן הכהן היה מניף את הלוים כדי לשקט ולשכך
רוגזם וכעסם. אזי יתעוררו הרחמים והברכות והשמחות בכל העולמות
ההי"ד כטל חרמון שיורד על הררי ציון כי שם צוה יי וכו׳. כטל הוא רומז
לטל של כ"ע שהוא הכהן הגדול כי באותו הטל עתיד הב"ה להחיות בו
המתיים ההי"ד אהיה כטל לישראל. כי אותו הטל הוא מדת אהיה שנא׳
אהיה אשר אהיה לכן כתי׳ אהיה כטל לישראל כי אותו הטל יורד לבריח
התיכון שהוא | תפ׳ ישראל שנקרא ישראל ותפ׳ מתעדן ומתענג באותו מ ע"ב
הטל ההי"ד וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם כביכול מן החלודה שעלה
עליהם. ויתקבץ אותו הטל במקום מיוחד בתפ׳ יי ואותו המקום נקרא מקוה
שהכהן גדול טובל בו ביום הכפורים ההי"ד מקוה ישראל יי פי׳ מקוה של
ישראל שהוא כ"ע שנקרא ישראל סבא הוא יי שהוא תפ׳ שנקרא יי שנא׳
אל אלהים יי. לכן כתי׳ כטל חרמון שיורד על הררי ציון. כי ודאי אותו

הטל על הררי ציון שהם אברהם יצחק ויעקב שהם רגלי המרכבה.זהו סוד
שארז"ל האבות הן הן המרכבה. והם נקראים הרים וגבעות ההי"ד אשא
עיני אל ההרים מאין יבא עזרי. כי הם הרים גדולים ההי"ד שמעו הרים
את ריב יי והאיתנים וכו׳. ד"א הרים הם נצח והוד שנקראים הררי ציון
לפי שהם למעלה מציון שהוא צדיק יסוד עולם. לשם יתקבצו כל הנשמים
והשללים היורדים מכ"ע ומשם הם נמשכים אל מלכות יי שהיא המטרוניתא.
כי שם צוה יי וכו׳ כי במקום עט׳ מתקבצים כל הברכות והמקורות של
כל העולמות כולם כי הם חיים של כל ההי"ד חיים עד העולם.

ומלא את ידו פי׳חסד שהוא נקרא יד הימין של יד יי ההי"ד כי
אראה שמיך מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים וכו׳. לכן הכהן הגדול של
מטה פורש ידו לכהן גדול למעלה כדי להוריד השפע לעולם ההי"ד וישא
אהרן את ידיו כתי׳ חסר פי׳ יד הימין כדי להגביה יד הימין על יד שמאל
כדי שיהיו בתי דינין כפופים ומנוצחים וישלוט מדת אהרן שהוא החסד
ויבואו הרחמים והברכות לכל העולמות והבן זה.

כשמן הטוב זהו שמן המשחה הקדוש העליון שיוצא ונשמך
ממקום נהר העמוק של כל שנמשך ויוצא מראש של כל הראשים סתימא
של כל הסתימין על הראש. על הראש ודאי פי׳ראש של אדם הראשון.
יורד על הזקן. זהו הזקן הכבוד* כמו שפירשוהו החבריא. זקן אהרן זהו
כהן גדול למעלה ואותו שמן יורד על פי מדותיו שמאותו השמן נמשך ויורד
לתחתונים וכדוגמא זה נמשך ונמשח כהן גדול למטה בשמן המשחה. זה
הפסו׳ לא ראשו סופו ולא סופו ראשו. כתי׳ אמור אל הכהנים בני אהרן
ואמרת אליהם לנפש לא יטמא,לא יטמא. לא יטמאו מיבעי ליה מהו לא יטמא
אלא על אותו עליון אמ׳ והמשכיל יבין וידום ליי.

כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו ולאביו ולבנו וכו׳ בכהן
גדול כתי׳ לאביו ולאמו לא יטמא. מאי שנא גבי כהן הדיוט מקדים האם
קודם האב וגבי כהן גדול מקדים האב קודם האם. וי"ל לא מיבעי פי׳
קל וחומר קאמה גבי כהן הדיוט כתי׳ | לאמו ולאביו לא מבעיא מא ע"א
אמו שהיא ודאית שהוא מטמא לה אלא אפי׳ אביו שהוא בספק לכן הקדים
האם קודם האב. וגבי כהן גדול כתי׳ לאביו ולאמו לא יטמא לא מיבעיא
אביו שהוא בספק שלא יטמא לו בשביל שהוא ספק אלא אפי׳ אמו שהיא
ודאית לא יטמא לה לכן כתי׳ לאביו ולאמו לא יטמא. אבל יש כאן סוד
עליון כהן הדיוט הוא חסד שנקרא מיכאל כהן גדול בשמים מקדים אמו

קודם האב. אמו היא בינה והאב הוא חכמה. אבל כהן גדול הוא כ"ע שהוא כהן גדול ה"ה והוא כהן לאל עליון. מקדים האב קודם האם כי האב הוא עי' העי' והאם היא אם הבנים שמחה שהיא בינה לכן מקדים האב קודם האם.

אבל על דרך החכמה העליונה הפנימית למה כהן הדיוט מטמא לקרובים וכהן גדול אינו מטמא לקרובים. כי כהן הדיוט הוא מטמא לקרובים בשביל שהחסד העליון הוא בעולם המחודש והטומאה נמצא בדפנות שהם החיצוניות וההתמורות לכן כהן הדיוט הוא מטמא לקרובים. אבל כהן גדול שהוא כהן העליון שכתי' בו והכהן הגדול מאחיו וכו' לא יטמא כלל לקרובים בשביל שאין טומאה נמצא למעלה אלא הוא עולם הקדוש והטהור שאין שם שום טומאה עולה אלא הוא עומד בקדושתו. לכן כהן גדול למטה אינו מטמא עצמו אפי' לקרובים וכ"ש לאחרים. ואם כביכול הוא מטמא עצמו לקרובים כאלו פוגם כביכול כתר של המלך כי נותן פגם במקום דליכא פגם בשביל שנזר אלהיו על ראשו לכן צריך שימצא שלם בתכלית השלימות כדי שלא יסתלק שכינה עליונה מעליו כי אין השכינה שורה לא במקום טומאה ולא במקום עצבות ולא במקום פגימות. לכן יש לכהן ליזהר שלא יטמא נזר הקודש כדי שיתדמה לעליונים קדושים ה"ה כי מלאך יי צבאות הוא.

ופאת זקנם לא יגלחו, כדי שלא יראה פגימות בזקן הידוע ה"ה כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן שיורד על פי מדותיו. אבל סוד הענין כי כהן הדיוט הוא חסד שהוא מיכאל בשמים שהוא נמשח בשמן המשחה שיורד לו מן נהר העמוק היוצא ונמשך ה"ה ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן.

איכה ישבה בדד וכו'. בזמן שהיא טהורה ונקייה והשמש מאיר לה אזי הכהן שהוא חסד והוא כהן הדיוט שהוא מזווג לה כשהיא טהורה וזורק עליה מים טהורים ה"ה וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם וכו' שהיא טובלת במי מקוה שכתי' בו מקוה ישראל יי וכו' מה | המקוה מא ע"ב מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל. לכן כל זמן כשהיא טהורה וראויה לבעלה אז הכהן שהוא חסד משפיע לה. אבל כשהיא בביכול יונקת מצד אחר אזי המלך פורש ממנה ומקבלת מצד אחר. לכן הכהן למטה כעין דוגמא זה אסור לישא אשה זונה וכיוצא בהן מאלו הנשים האסורות לכהן כדי שלא יחלל קדושתו והמשכיל יבין וידום ליי. כי קדוש הוא לאלהיו.

כי הוא קדוש לאלהיו שהוא כ"ע ועי' העי' ומי שהוא מוכתר בכתר אלהיו לא יפגום ויחלל זרעו. ולא צריך להראות עצמו בשום פגימות בעולם אלא שלם בתכלית השלימות שלם למעלה ושלם למטה. וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב. ואצ"ל כי מיכאל כהן גדול בשמים הוא נתקדש בכל מיני קדושה עליונות שהם שלש מדרגות פנימיות של שלש קשרים וכיון שהוא נתקדש ונתעטר בעטרות עליונים לכן הוא שואב ומושך הקדושה מאין סוף עד לזקן הקדוש ה"ה כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן. לכן כעין דוגמא זה למטה צריך הכהן שיתקדש בכל כי נוטל חלק בראש וכיוצא בזה בשאר קדושות. לכן מי שאינו מקדש הכהן בקדושתו כביכול עושה קודש חול ודיי למבין.

כי את לחם אלהיך הוא מקריב.ר' הייא פתח מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך. מאשר הוא עולם החכמה שנקרא אשר ה"ה באושרי כי אשרוני בנות וכו' אל תקרי באשרי אלא באשר י' שהיא נקראת אשר ונקראת י' שהוא גלם החכמה. שמנה לחמו כל השמנים היפים של נהרי אפרסמון משם יורדין ונמשכים עד הזקן הנכבד,לחמו היא עט' ישראל שנקראת לחמו ה"ה ממרחק תביא לחמה פי' כנסת ישראל ממקום שהוא רחוק היא תביא לחמה ומזונה ופרנסתה והסוד בזה עמוק עמוק מי ימצאנו. לכן כתי' כי את לחם אלהיך הוא מקריב פיר' עולם החסד שהוא כהן גדול הוא מקריב כנסת ישראל שנקראת לחם אלהיו עד כ"ע ועי' העי' כדי ליחד הסוף בתחילה ותחילה בסוף ולזווג המטרוניתא עם המלך יי צבאות ויבואו הברכות לכל העולמות על ידי הכהן המקריב והבן זה. ד"א כי את לחם אלהיך הוא מקריב. כי לחם רומז לחכמה הנקראת לחם ה"ה מאשר שמנה לחמו והוא לחם של אלהיך שהיא כנסת ישראל. ועולם העליון שהוא כ"ע הוא מקריב הלחם הידוע אל המטרוניתא ה"ה ממרחק תביא לחמה ה"ה הוא מקריב ה"ה | והוא יתן מעדני מלך. אזי יתקשר מב ע"א היחוד בכל העולם ויתקשרו הקשרים העליונים עם התחתונים והבן זה.

קדוש יהיה לך כי הוא קדוש ומקודש בכל מיני קדושה. יהיה לך ודאי.כי קדוש אני יי מקדשכם. והסוד בזה ואת אחרונים אני הוא. וכיון שהוא נקרא הוא לכן כתי' אני יי מקדשכם כי הוא הקשר העליון הקדוש שקושר כל הקשרים הקדושים כמו אבן השואבת שהוא מושך אליו הברזל ומדבק שתי גופות לגוף אחד כך הוא מדביק הקשרים כולם בדיבוק היחוד. לכך בזמן שהעולם העליון מושך השמן מן הנהר העמוק הנמשך

ויוצא שאין פוסקין מקוריו ה"ד ונהר יוצא מעדן אזי הקדושה נמצאת בכל העולמות ושלש קדושות הם מתחברים בקדושה תחתונה ה"ד כי קדוש אני יי מקדשכם.

ובת איש כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תשרף.

ובת איש כהן. אמ׳ר׳ אלעזר בן שמעון ובת היא המטרוניתא הנקראת בת והסוד בזה בת היתה לאברהם בכל שמה בשביל שהיא מקבלת מן הכל והיא בת כהן שהוא חסד שהוא כהן גדול בשמים. כי תחל לזנות. א"ר אבא ויי לאוזן שישמע דבר זה שבת הכהן היא תחל לזנות והולכת אחרי זנותה ועל זה כתי׳ ויהי כמשלש חדשים שהמטרוניתא היא משלשת בחדשים שהתחלת הדין שהוא הוד הוא ממנה שלש מדרגות יסוד הוד נצח ואחר כך גבורה. נמצא מן הדין הקשה שהוא גבורה עד המטרוניתא הרי לך ג׳ מדרגות לכן כתי׳ ויהי כמשלש חדשים ויוגד ליהודה לאמר זנתה תמר כלתך שכביכול שיונקת מצד החיצונים. על זה כתי׳ זנתה ודאי כדא׳ איכה היתה לזונה קריה נאמנה וכו׳ והנה הרה לזנונים. שכביכול היא מתמלאת מן פרי הטמא של צד החיצון. הוציאוה ותשרף כדא׳ השליך משמים ארץ תפ׳ ישראל שנתרחקה מן השמים ודאי ונדחקה בין התמורות לכן כתי׳ הוציאוה ותשרף כדא׳ ויצת אש בציון אש מן הפחד שנקרא אש הגדולה הוצה בה ונשרפה בשלהבת נהר דנור והסוד בזה כי באש יי נשפט והבן זה. כי כל המחודשים נשפטים באש בסוד השמטה. והיא שלחה אל חמיה לאמר לאיש אשר אלה לו אנכי הרה. לאיש אשר אלה לו ממנו אנכי הרה. מהו לאיש אשר אלה לו. אלא לאיש שאני הרה ממנו אלו הן הסימנין שלו פי׳ אני מקבל ממנו כל סימניו וצבאותיו ומרכבתיו וחייליותיו ואספקלריאותיו לכן כתי׳ לאיש אשר | אלה לו פי׳ שלו. אנכי הרה פי׳ מכ"ע מב ע"ב שנקרא אנכי אני מעוברת. ויאמר יהודה צדקה ממני, אל תקרי צדקה אלא צדק הא כי שמה גרם כדא׳ כי צדיק יי צדקות אהב וכו׳. מא טעמא אמ׳ יהודה במקום אחד והמיה במקום אחר אלא הכל דבר אחד הוא.

ובת כהן כי תחל לזנות שהיא כביכול ינקה מצד טמא והלכה אחרי זנוניה ה"ד איכה היתה לזונה קריה נאמנה. והסוד בזה בא נחש על חוה והטיל בה זוהמא. את אביה היא מחללת. היא מחללת לאביה ודאי. כשכנסת ישראל מקבלת מן מלך יי צבאות והשמש מאיר לה אז הוא"ו מושך השמן מן נהר שנמשך ויוצא אל עולם החסד שהוא הכהן והוא אביה. ואם כביכול ינקה מצד טמא נעשה אביה חול ונתמעט לו השפע הקדושה שהיה

ראוי לו לבא מבית המלך העליון ונפסקו המקורות והצינורות ונעשה קודש חול בשביל המטרוניתא שהיא יושבת בטומאתה ה"ד את אביה היא מחללת באש תשרף באש של נהר דינור שנמשך ויוצא והבן זה. לכן הכהן למטה אם זנתה בתו היא מחללת לאביה ופוגמת קדושתו ה"ד היא מחללת ודאי.

והכהן הגדול מאחיו. והכהן הגדול מאחיו שהוא כ"ע שנקרא כהן גדול על כל המדרגות ה"ד והוא כהן לאל עליון. מאחיו ודאי. אשר יוצק על ראשו. על ראשו ודאי מן עי׳ העי׳ שיוצק לו מן השמן הסתום והנגוז אשר אין בו צד פרישה אלא סתימא של הסתימין וטמירא של כל הטמירין יוצק לו ודאי ה"ד אשר יוצק. ומלא את ידו רומז לחכמה שנקרא יד יי. ועל כל נפשות מת לא יבא. כי הכהן לא יגע בכל טמא מת כדי שלא יקבל טומאה כי אין השכינה שורה במקום טמא אלא במקום טהרה לכן הזהרה שלא יכנס לבית שיש בו המת. אבל סוד הענין כי במקום כהן גדול אין טומאה כלל כי אין טומאה למעלה. לכן הסוכה מקבלת טומאה מן הדפנות ולא מן הסכך שהוא כ"ע כי אין שם לא שר ולא מזיק ולא מקטרג שולט אלא הכל רחמים גמורים. לכן הכהן למטה לא יגרום לעצמו טומאה כדי שלא יהן פגם בכתר המלך כי כמו שהב"ה שלם בתכלית השלימות כדי שלא יראה בו שום פגימות כלל ודיי למבין. ד"א הכהן הוא הסד שנקרא כהן גדול בשמים כי הוא נמשח מן הכהן העליון בשמן הקדש שאפי׳ לאביו ולאמו לא יטמא בשביל שצד אביו ואמו אין | שם מג ע"א טומאה כלל היאך יכנס טומאה במקום דליכא טומאה. לכן ויי לכהן למטה שמטמא עצמו לקרובים ויפגום כתר המלך כי הוא כביכול גורם הפירוד בעליונים ובתחתונים.

כי נזר שמן משחת אלהיו. כי הכהן הוא כ"ע שנקרא בהן גדול כי יש נזר אלהיו שהוא עי׳ העי׳ על ראשו שהוא שמן העליון הקדוש היורד מעי׳ העי׳ ה"ד ונהר יוצא מעדן פי׳ אותו נהר שנמשך ויוצא מעי׳ העי׳ על ראש כ"ע שהוא הכהן הגדול. וכיון שהוא נכתר בנזר העליון אינו רשאי לצאת מן המקדש שיטמא עצמו לקרובים ודיי למבין.

והוא אשה בבתוליה יקח. אשה בבתוליה יקח מיבעי ליה מהו והוא אלא כשהוא הכהן בן י"ח שנה כמנין והוא ישא אשה בתולה. וזהו ששנו רבו׳ בפרקי אבות בן י"ח לחופה. אבל על דרך האמת והוא שהוא כ"ע שנקרא הוא ה"ד והוא רחום יכפר עון וכו׳ אשה בבתוליה רומז למטרוניתא שהיא נקראת אשה בבתוליה ה"ד נפלה בתולם ישראל ודיי

למבין.

ד"א אשה בבתוליה. למה אמ' אשה בבתוליה. או יאמר אשה יקח או בתולה יקח. וכי יש אשה שהיא בתולה אלא בא לומ' לך אע"פ שהיא בתולה בת מ' שנה והיא יצאה מכלל הבגרות לכלל האישות אפי' הכי בתולה נקראת. אבל על דרך האמת כשתפ' יי צבאות מתחבר עם המטרוניתא ומאיר לה אורה בדיבוק אחד אזי היא נקראת אשה ודאי כיון שהמלך נזדווג עמה. אבל כשהמלך נפרש ממנה והניחה אזי היא נקראת בתולה כמו בתולה שאינה יוצאת לחוץ אלא יושבת בבית אביה פנימה ההי"ד כל כבודה בת מלך פנימה כך עט' ישראל שנקראת ישראל היא יושבת ושומרת עצמה כדי שלא יכניס לה זר ההי"ד גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום. פי' שהיא כמו הגן שהוא נעול וסתום מכל צד כך היא נעולה וסגורה מכל צד לבלתי צאת חוץ ההי"ד הוציאה ממסגר נפשי להודות את שמך בי יכתרו צדיקים. כי דוד המ' ע"ה כשהיה רואה בגלותה ובצרתה היה מבקש בעדה ואמ' הוציאה ממסגר נפשי היה מבקש לפני התפ' שיוצא נפשו שהיא עט' ישראל מן המסגר ויתחבר עמה ביחוד שלם כדי שיתמשכו הברכות לכל העולמות עד צדיק יסוד עולם ההי"ד בי יכתרו צדיקים כי תגמול עלי. מכאן למדנו שהנשים הכשרות שבעליהן הלכו למדינת הים אינן יוצאות חוץ כלל אלא יושבות בבתיהן סגורות ולא מקשטות עצמן | בקישוטים מג ע"ב כדרך ששאר הנשים עושות והבן זה.

אלמנה וגרושה וחללה זונה את אלה לא יקח וכו'. כל אלו הן אסורות לכהן. אבל על דרך האמת כי הכהן הגדול שהוא חסד בשעת שכנסת ישראל נטרדת מבית המלך והיא גרושה ממנו וחללה בשביל שהיא מחוללת על ידי החיצוניים אזי החסד שהוא הכהן לא יתיחד עמה בשביל שקבלה בביכול חלודה מצד החיצוניים כי היא יושבת בטומאתה. לכן הכהן למטה לא ישא בכל אלו הנשים ואם ח"ו אם נושא מהן פוגם קדושתו למטה ונותן פגם במרכבת למעלה ויכניס טומאתה חיצונית לטהרה פנימית. לכן הזהירה תורתינו הקדושה לכהן גדול שלא יתייחד בהן. אבל כהן הדיוט שהוא התפ' אשה זונה וחללה לא יקחו כשהיא כביכול נטמאת על ידי הנחש שהטיל בה זוהמא. אבל בשהיא גרושה כרצון המלך ואין בה שום התעוררות של טומאה אפי' הכי אינו מאיר לה שמשו ואינו מביט לה בעין החמלה לכן כהן הדיוט למטה לא ישא כל אלו הנשים הנזכרות אבל אלמנה מותרת לו ודי למבין.

ר' שמעון אומ' סוד יי ליריאיו ובריתו להודיעם. סוד יי ליריאיו זהו כנסת ישראל. ובריתו להודיעם זהו צדיק יסוד עולם בקשר אחד י' שלש אותיות יו"ד שלימות של כל. ראשית של כל יו"ד עליון של כל. וא"ו אמצעית שלימות של כל הצדדים כי בו תלוי האמונה הקדושה. דל"ת הוא הגן של צרור החיים. אות זה קטנה שלימות של כל. אות זה הוא סתימא של כל הצדדים כשיוצא יוצא עם המלך* ועם חיילותיו. י' לבדו בו סותם דבר בו יוצא וסוגר ופותח. ה"א שלימות של כל למעלה ולמטה. ה' הוא ידוע א' וה"א* יו"ד שלימות של שלש אותיות שהם בראש הסתום ושלימות של שמו הקדוש שלימות של מעלה ומטה ובשביל כך לזמנים ה' נוטל א' כגון ה"א בזמן שהיא מתעטרת בעטריו. בא וראה כל אות ואות משמו הקדוש בו יראה שלימות של כל. שם יו"ד הא נאמ' שהוא שלימות של כל בשביל שמאלו שתי אותיות יתפרשו מהם כל עיקר האמונה כי יו"ד רומז לעדן וה"א לגן הידוע שכתי' בו גן נעול בשביל שהוא עולם הסתום והנעלם שהוא סוד חמשים שערי בינה. ה"א שלימות של כל ואף ע"ג שאינו הוא כאלף* ו' בין בצד זה ובין בצד אחר של כל הוא להתעטר לכל. בא וראה והיה שבעת ימים. הם אותיות שהם בג"ד כפר"ת. וה"א ויו"ד חשבון האותיות הא שבעת ימים נכללו כאחד היינו דכתי' שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום. בא וראה שניזנו יפה תעניות לחלום | באש מד ע"א לנעורת ועיקר התעניות באותו יום ממש ולא ביום אחר. מאי טעמ' בשביל שאין לך יום למטה שאין שולט בו יום אחר עליון וכשהוא יושב בתעניות חלום למדנו שאותו היום העליון לא יסור עד שיתבטל אותו הגזרה ודוחה ליום האחר הא שולטנות של האחר הוא ולא נכנס יום ביום אחר של חבירו. כזה הדוגמא אין לך יום שלא נתמנה עליו יום עליון מעלה. לכן צריך בן אדם שלא יעשה פגימות באותו היום ולא יפגם לפני שאר ימים אחרים. ושנינו במעשה שלמטה יהעורר מעשה למעלה. אם בן אדם עושה מעשה למטה כראוי כך יהעורר עליו כח אחר למעלה. אם בן אדם עושה חסד בעולם יתעורר חסד למעלה ושורה באותו היום ומתעטר בשבילו. אם בן אדם מעורר* רחמים למטה יתעורר רחמים על אותו יום ויתעטר ברחמים בשביל אותו היום שעומד עליו להיות אפיטרופוס בשבילו בשעה שצריך לו. כדוגמא זה להפך. ואם אדם עושה מעשה רע למטה כך יתעורר עליו באותו היום ופוגם אותו ואחר כך עומד עליו אותו היום באבוד לאבדו מן העולם. באותו מדה שאדם מודד מודדין לו.

ר' שמעון פתח ואמ' וירא יעקב כי יש שבר במצרים וכו'. זה הפסוק סוד חכמה יש בו ויש לנו להסתכל בו כי לא ראשו סופו ולא סופו ראשו. אלא בא וראה בשעה שהב"ה רוצה לדון העולם ברעב לא יצא הכרוז. שהא כל דינים אחרים הכרוז מכריז עליהם עד שלא ירדו לעולם ודין זה לא ניתן לכרוז אלא הב"ה מכריז עליו וקורא עליו ה"ד כי קרא יי לרעב. מאותה שעה נפקדים על העולם ממונים אחרים. לכן אסור לבן אדם שיש לו שובעה להראות עצמו בשוק כדי שיראה בו צד שובע שהרי מראה פגימות למעלה ומכחיש דבר המלך בביכול כאלו מעביר ממונים של המלך ממקומם. ועל זה אמ' יעקב לבניו למה תתראו למה תעשו פגימות למעלה ולמטה להכחיש דבר המלך וכל אותן הממונים בהכרזה שלו אבל הנה שמעתי כי יש שבר במצרים רדו שמה ולשם הראו עצמיכם בשבעה ולא תכחשו פמליא של מעלה בכאן. בא וראה כמה תבואה היה ליעקב ולא רצה אלא לשבור בתוך הבאים ולא ימצא פגימות במעשה שלו. ועוד פתח ואמ' וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם. ושנינו ידו כתי' שרצה* לזקוף הימין על השמאל ולמה כדי להראות המעשה למטה בשביל שיתעורר המעשה למעלה. כתי' והעברת שופר תרועה בחדש השביעי בעשור לחדש ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם. והעברת שופר תרועה. שופר תרועה למה אלא שופר שמשבר שלשלאות של ברזל ומשבר שלטנות של שאר העמים* ובדי להראות חירות של כל שהרי היום גרם ובכל צריך להראות המעשה. ועל זה צריך שופר ולא קרן בשביל להראות מי הוא המקום שנקרא שופר.

מדע"ב

יי בלך על יד ימינך. בשביל ששם הקדוש הוא בימין ואף התורה בימין. ועל זה בימין תלוי הכל. לכן צריך לזקוף הימין על שמאל ה"ד מימינו אש דת למו ולעהיד לבא כתי' הושיעה ימינך ועניני.

אבל באתי להודיעך בסוד נעלם ונסתר בענין שלש סעודות בשבת. בי השבת הוא סוד יוסף שהוא צדיק יסוד עולם והוא שבת והוא שביעי לשבת הגדול שהוא אם הבנים שמחה. וביום השבת יתחדשו כל השפעים והמאורות של שלש מדרגות העליונות ומושכין מבועותיהן ומקורותיהן ומענותיהן ליסוד עולם הנקרא שבת ונמצא שהשבת מקבל ג' סעודות עליונות והסוד בזה ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר וכו' וביון שעולם העליון סועד לשבת בשלש סעודות אלו לכן כעין דוגמא זה אנו צריכין לקיים ג' סעודות אל כנגד זה והמשכיל יבין. ד"א שלש סעודות הם רומזים לאבות

שהן שלשה שהם סועדין וסומכין יום השבת שהוא יסוד והסוד בזה והשענו תחת העץ שהוא עץ החיים. אבל על דרך החכמה העליונה השבת רומז לאם הבנים שמחה שהוא שבת הגדול. והוא נקרא עולם היובל כי היא סועדת בשלש כתרים עליונים שהוא עי' העי' וכ"ע וחכמה כולם נשפעים לה. לכן מי שמקיים ג' סעודות בשבת כאלו כביכול קיים עליונים ותחתונים. לכן כל אדם צריך לרדוף ולהשתדל בשלש סעודות ואם הוא אדם אסנים שאינו יכול לאכול סעודה שלישית יקיים סעודה שלישית בסעודת הבקר.

ידע שור קונהו שור זהו אברהם שנקרא שור ה"ד ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר. אל תקרי בקר אלא בוקר ה"ד וישכם אברהם בבקר שאותה המדה בקר נקראת לפי שהיא מקבלת מאור העליון שהוא אור הקדמון שכל האור ממנו יוצא ה"ד ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן. ונהר הוא מלש' ונהורא עמיה שרי. לכן נקרא מדת אברהם בקר והבן זה.

בא וראה בשעה שהמלך העליון והקדוש נמצא בעטריו אזי כנסת ישראל* בעטרות עליונים ובשביל שכל קשר האמונה נקשר בזה האילן ונקרא יום אחד ה"ד והיה יום אחד הוא יודע ליי. יום אחד ודאי בכנסת ישראל*. יום אחד בקשר של מעלה. קשר של מעלה הוא ראש וגולגולת ומוח קשר אחד שתי מבועות הם אחוזים | מחלל של מה ע"א הראש* ופירשו רב המנונא סבא בשתי קשרים של האבות שתי עמודים של משה שנמשכין בקיום בשתי מדרגות להתקבץ הזרעולהוציא במדרגה האחר בפי האום. אילן זה הוא גוף אמצעית שאוחז לכל אלו והכל מתקשרים בו והוא בהם ועל זה נקרא הכל אחד וכשמזדווג בו המסרוניתא מיד הוא אחד.

א"ר אלעזר בכסה ליום חגינו שמתכסה בו הירח. והיאך נתכסה אלא כשעה הענן והשמש לא האיר מיד הירח נתכסה ולא האיר ועל זה כתי' בכסה ליום חגינו שנתכסה הירח וכמה* האיר הכל האיר בתשובה . ובשביל כך הענן נתכסה והשמש לא האיר. ובקול השופר דכתי' אשרי העם יודעי תרועה יי באור פניך יהלכון. בא וראה בזה היום נתכסה הירח ולא האיר עד בעשור לחדש שישראל שבין בתשובה לפני הב"ה. ואם עליונה שבה והאירה לה. ובזה היום אם עליונה פותחת מקורות של מעין העמוק* לכן נמצא חירות* בכל ועל זה יום הכפורים הוא.יום כפורים* מיבעי ליה מהו יום הכפורים אלא בשביל ששני המאורות מאירין כאחד אור העליון

מאיר באתתחתון וזה היום מאיר אם העליונה* ולא מאיר השמש ובשביל כך כתי׳ בכסה ליום הגינו. ר׳ אבא שלח לר׳ שמעון אמ׳ ליה אימתי זווג כנסת ישראל במלך הקדוש. שלח ואמ׳ לו וגם אמנה אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי ותהי לי לאשה. א״ל ר׳ חייא לר׳ אבא מה ששלח לך ר׳ שמעון מה הוא. אמ׳ ודאי זווג המלך* במטרוניתא אלא בזמן שמאיר מאב העליון וכשהיא מאירה ממנו אזי אנו קוראין לה קודש שהרי מבית האב נטלה זה ומיד מזדווגים כאחד בשביל שהמלך קודש נקרא דכתי׳ קודש ישראל ליי. ונסע* ממקום שנקרא קודש. מיד אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי שהרי מבית אבי ולא מבית האם ועל זה ותהי לי לאשה להזדווג כאחד בזמן זה ולא בזמן אחר בזמן שהיא נוסעת* מבית האב ולא בזמן שהיא נוסעת* מבית האם. ויום הכפורים מוכיח שחשמיש המטה אסור בשביל שהזווג לא נמצא שהרי היא מבית האב מקבלת בזה היום ולא מבית האם*.

בזה היום מתעטר הכהן בעטרות עליונים והוא עומד בין עליונים ותחתונים ומכפיר עליו ועל ביתו ועל הכהן* ועל המקדש ועל ישראל כולם. בשעה שנכנס ומכפר ומתבונן* בראש האמונה ומזה באצבעו כמו דכתי׳ והזה ממנו על הכפורת ומזה ומתבונן* בשם הקדוש ומתחיל למנות אחת. אחת אחת ואחת. היא אחת שכולל כל ושבח של כל ואחר כך אחת ואחת שהם שורין כאחד ברצון ובאחוה שאינן | מתפרשין לעולמים מה ע״ב ואחר שמגיע לזו ואחת שהיא אם של כל מכאן מתחיל למנות בזווג ומונה ואומ׳ אחת ושתים. אחת ושלש. אחת וארבע. אחת וחמש. אחת ושש. אחת ושבע. בשביל למשוך מכל אלו המדרגות משך השפע לזאת אחת שאותה אם עליונה במדרגות ידועות מושך אותו לכתר אם התחתונה ולמשוך הנהרות העמוקין ממקומן לכנסת ישראל ועל זה זה היום שתי אורות מאירין כאחד אם עליונה ואם תחתונה. אם עליונה מאירה לאם תחתונה ועל זה כתי׳ יום הכפורים כמו שאמרנו.

ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל. מה טיבן של ארבעה מינין הללו. מהן שעושין פירות ומהן אין עושין פירות. פרי עץ הדר כפות תמרים אלו הצדיקים שיש להם מעשים טובים. וענף עץ עבות וערבי נחל אלו הן הבינונים שיש בישראל. אמ׳ הב״ה כולן כאחת יעשו אגודה אחת כדי שלא יהא בבניי שום פסלות. אם עשיתם כן אני מתעלה ה״ד הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה. ואימתי הוא מתעלה כשהן עושין אגודה אחת שנא׳ ואגודתו על ארץ

יסדה.

א״ר שמעון אבל סוד הדבר פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל. ויש לך כאן עשרה חיבות כנגד עשר מדרגות הקדושות שהם קשר האמונה. פרי רומז למדת המלכות שנקראת פרי. והסוד בזה עץ שאכל אדם הראשון ממנו של אתרוג היה ואותו הפרי הוא נחמד למראה לפי שכל מראות העליונות וכל האספקלריאות נראים בזה הפרי. ד״א נקרא פרי בשביל שהוא מקבל כל פרי שיבוא מן עולם העליון שהוא נחל העמוק שלשם מתגדלים הפירות שהם נשמות הצדיקים סביב לנחל העמוק ואותן הפירות מתגדלים באותן הנטיעות שניטעם סביב לנחל הה״ד והיה בעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו ועלהו לא יבול. אל תקרי לא יבול אלא לא יובל שהוא האין שנמשך ממנו הנהר שנקרא יובל והסוד בזה ועל יובל ישלה שרשיו. וכשיתגדלו אותן הפירות ויגיע עתן לצאת מעולם המחשבה שהוא אין אל עולם היש מן הכח אל הפועל אזי אותן הפירות שהן פרי הנשמות כולם ישולחו מכ״ע אל עט׳ ישראל הנקרא פרי הגפן ופרי העץ לכך נקראת פרי והבן זה מאד. ד״א פרי אל תקרי פרי אלא פר יו״ד שהיא נקראת פר בן שנה והיא עגל ואותו הפר הוא מקבל מן עשר מדרגות שעליו ה״ד כל הנחלים הולכים אל הים. לכן פרי הוא התחלה של כל המדרגות מלמטה למעלה. לכן אנו צריכין ליקח פרי ממש שהוא | נחמד מו ע״א למראה כדוגמא עליונה קדושה והבן זה.

עץ רומז ליסוד שהוא נקרא עץ ה״ד עץ חיים היא למחזיקים בה. והסוד בזה צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה. ועוד כתי׳ לא תלין נבלתו על העץ. ד״א למה נקרא צדיק יסוד עולם בשביל שהוא יונק מעץ החיים שהוא סוד התפ׳ לכך כתיב בין פורת יוסף בין פורת עלי עין שהוא האריך והגדיל עצמו כאילן לפני אמו כדי שלא ישלוט עליה עין של עשו ביופיה והבן זה.

הדר רומז להוד שנקרא הדר בשביל שהוא מקבל מצד הגבורה שנקרא הדר ה״ד חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך. לפי שהוא נקרא הדר לכך ההוד שמקבל ממנו נקרא הדר. ד״א למה נקרא הוד בזה השם בשביל שכתוב הוד והדר לבשת והבן זה.

כפות תמרים. כפות רומז לנצח שנקרא כפות מאזני צדק והסוד בזה מטה כלפי חסד ה״ד נשא לבבינו אל כפים אל אל בשמים. תמרים רומז לתפ׳ ישראל שהוא הבריח התיכון והקו האמצעי ונקרא לולב מלש׳

לו לב כי הוא עומד באמצע העולם כלב באמצע הגוף והסוד בזה הרואה לולב בחלומו מובטח הוא שיש לו לב אחד לאביו שבשמים. וכיון שהתפ׳ עומד באמצע העולמות וכל התיומות מכאן ומכאן מתאחדים ומתאחזים בו וכולם הם מתפצלים ממנו והוא מחובר בהם והם בו כמו האצבעות של היד שכולם הם מתפצלים מעיקר ושורש אחד שהוא עומד באמצע כך אלו כולם אחוזים באמצעי שהוא גוף האילן והבן. לכן ארז"ל נחלקה התיומת התיומת פסול ליטלו לפי׳* שהוא מורה על פגם במרכבת הקדושה כי אין שם פגם ולא פירוד כלל אלא הכל יחוד אחד בלא קיצוץ ופירוד. לכן נפרצו עליו פסול כי הוא מורה פגם. לכן מי שנוטל לולב שהוא פסול בימים ראשונים כאלו נותן פגם במרכבת הקדוש העליון. ד"א תמרים אל תקרי תמרים אלא תמרים כי הוא נותן פרי ותמר לעט׳ ישראל הנקראת ים שנא׳ כל הנחלים הולכים אל הים. ד"א תמרים שתי תמרים הן אלו תפ׳ ויסוד שהם יעקב ויוסף שהם עומדים זו למעלה מזו כי הם שוים בתולדה כי כל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף והסוד אלה תולדות יעקב יוסף.

וענף רומז למדת הגבורה שנקרא ענף בשביל שהוא ענף מן אותו ענף העליון שכתי׳ בו ועל יובל ישלח שרשיו. והוא שורש וענף מאם הבנים שמחה.

עץ רומז למדת החסד | שהוא מדת אברהם שנקרא מו ע"ב חסד והסוד בזה והוא עומד תחת העץ ויאכלו.לפי שאברהם נטע אשל בבאר שבע לזמן תחתיו האורחים והנידחים ממקומן והוא היה סומך אותם תחת אותו העץ הה"ד ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעבורו.

עבות רומז למדת הבינה שהיא נקראת עבות מלש׳ התרים לעב קולך. לפי שהיא מקבלת מן הנחל העמוק של כל והסוד בזה ורואה בעבים לא יקצור והבן זה.

וערבי רומז למדת החכמה שנקראת ערבה לפי׳ שהיא ל"ב נתיבות פליאות חכמה שכל המתיקות והעריבות של עולם העליון הוא מקבל.

נחל רומז לכ"ע שהוא נקרא הנחל העמוק שכתי׳ כל הנחלים הולכים אל הים לפי שאותו הנחל אין לו תכלית הה"ד עמוק עמוק מי ימצאנו. ד"א נחל מלש׳ נחלה לפי שהוא נוחל לתחתונים נחלת האבות הה"ד נחלת יעקב אביך. ונקרא נחלה בלי מצרים לכן כתי׳ בו עונג הה"ד אז תתענג על יי .

נמצא שיש לך כאן עשרה תיבות כנגד עשר מדרגות העליונות.

לכן כל בן ישראל צריך ליטול אגודה בידו שהם ארבעה כנגד שם יהוה שהוא ארבעה אותיות אבל הם כלולים מעשרה מקומות כמו שאמרנו ונמצא מי שאוחז בידו אלו ארבעה מינין הכלולים עשר כאלו הוא קושר כל המדרגות הקדושות באגודה אחת. לכן צריכין שיהיו אלו ארבעה באגודה אחת כדי להודיע יחוד יוצרנו ברוך הוא וברוך שמו חי וקיים לעולמים בשכמל"ו. ומי שאינו אוחז אלו ארבעה מינין ומברך עליהם כאלו הוא כופר בשם הקדוש העליון ואין לו חלק כלל בשמו הגדול הגבור והנורא. לכן צריך ליקח הלולב ביד ימין כדי לרמוז למדת החסד שהוא ימין כדי לנצח ולכפוף השמאל ויתגבר הימין שהוא רחמים. ומי שהוא עושה הפך זה משנה כביכול סדר בראשית ומהפך מדת רחמים למדת הדין. וצריך לנענע הלולב בכל מיני תנועות שהם ששה ושלשים. ששה למזרח וששה למערב וששה לצפון וששה לדרום וששה למעלה וששה למטה כנגד שלשים ושתים נתיבות פליאות חכמה שהן עומדים ומסודרים בסדר זה ודיי למבין. ד"א למה ששה ושלשים תנועות כדי לרמוז לך לאותיות הקדושות המתחברים והמצטרפים בתנועותיהן ובגלגוליהן ששה ושלשים תנועות כמו שכתבתי לך במקומות אחרים וזהו סדר תנועתן על פי נוטרייקון וזהו צורתו :

אֵי	אָי	אִי	אֵי	אֹי	אֵי
אי	אי	אי	אי	אי	אי
אי	אי	אי	אי	אי	אי
אי	אי	אי	אי	אי	אי
אי	אי	אי	אי	אי	אי
אי	אי	אי	אי	אי	אי

לכך צריך הנוטל את הלולב לנענע ששה ושלשים תנועות כדוגמא זו כדי שיהא הכל כדוגמא עליונה כי כל המצות כולם הם על דרך העליון והסוד בזה אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו. ולא כתי׳ אם בחוקות תלכו ואת מצות תשמרו אלא בחוקותי ומצותי פי׳ אמ׳ הב"ה חוקותי שאני הולך בהם ומצותי שאני עושה. לכן יש לך ליזהר בנפשך ליטול הלולב בזו הדוגמא שהראיתיך כדי שיהא הכל כלול בדוגמא עליונה. לכן יש לו לאדם להתכוין בכל אלו הענינים כי הכונה אנו צריכין כי מי שאינו מכוין בדבר כאלו לא עשה כלום.

וא"ת למה האתרוג אינה קשורה בכלל המינין האחרים באגודה אחת. כבר ידוע הוא כי האתרוג הוא כנסת ישראל שהיא עומדת חוץ לפרוכת

כביכול ונטרדה ונתגרשה מביה המלך לפי שאין לה מראה בפני עצמה אלא מה שאחרים נותנין לה לכן לענין זה אינה בכלל הספי׳. אבל לענין היחוד הם בכלל כלם. וזהו ששנינו נעוץ טופן בתחילתן ותחילתן בסופן. ולכן צריך הנוטל הלולב בשעה שהוא מנענע צריך להדבק האתרוג עם הלולב כדי להודיע יחוד וזווג העליון שהוא נמצא באלו הימים כי כל אלו שבעת ימי החג הזווג של המלך והמטרוניתא נמצא לפי׳ צריך כל בן ישראל להראות שמחות ביותר באלו הימים כי הוא זמן שמחה בעליונים ובתחתונים. לכן כל מי שהוא משמח עצמו בזה החג הוא מוסיף שמחה עליונה ושמחה תחתונה לכן כתי׳ שתי שמחות בחג כתי׳ ושמחת בחגך וכו׳ ולבסוף כתי׳ והיית אך שמח מה שלא כתי׳ כך בשאר החגים אלא לרמוז לשמחה עליונה ולשמחה תחתונה. וכל מי שהוא שמח בה לעולם מרבים לו שמחה מעולם העליון שהוא שמחה של כל השמחות ה״ד אם הבנים שמחה. ועוד אנו צריכין לאחר הברכה שינתן אלו הסמנין במקום מים או במקום לח כדי לרמוז שכל אלו שבעה ימי החג המבוע של הנחל* הוא שופך מבועיו ומקוריו על כל העולמות לכן אנו מבקשים באלו הימים על המים כדי שהב״ה שהוא כל ישפיע לנו ממבועיו לבלי דיי.

ויברא אלהים את האדם בצלמו בספר של שלמה המלך ע״ה מצאנו בשעה שהזווג נמצא למטה שולח הב״ה דיוקן אחד בפרצוף של בן אדם ורשום בדיוקן של אותו בן אדם הנולד ממש ואותה הדיוקן עומד וממחין לנולד ההוא בגן עדן שלמטה* ה״ד ויברא אלהים את האדם בצלמו אותו צלם נזדמן לו לקבל אותו כשיצא* לאויר העולם ובאותו | הצלם מז ע״ב יתגדל והסוד בזה אך בצלם יתהלך איש וכו׳. וזה הצלם הוא מלמעלה בשעה שהרוחות הקדושות יוצאין ממקומן כל רוח ורוח ניתקן לפני המלך הקדוש בתיקוניו דווקא בדיוקנו ובפרצופו כמו שעומד בזה העולם ומאותו דיוקן ותיקון הקדוש יוצא זה הצלם וזהו שלישי לרוח ומקדמת בזה העולם בשעה שהזווג נמצא ואין לך בריא* בעולם שלא נמצא זה הצלם בגופם.

בא וראה זה הצלם הקדוש שבו* הולך בן אדם ומתגדל ונעשה מזה הפרצוף דיוקן שלו צלם אחר ומתחברין כאחד זה נוטל לזה בשעה שהם נמצאים שמור הוא אותו בן אדם וגופו בקיום ורוחו שורה בגופו. בשעה שיקרבו ימיו למות מסתלקים ממנו זה מעל הזה ונשאר בן אדם בלא שמירה כלל ה״ד עד שיפוח היום ונסו הצללים. הצללים תרי משמע.

רב המנונא פירש וערבי נחל אלו הן שתי עמודים שאמרנו שהמים

יוצאים מהם ובטוב הוא. אבל ראינו ששתי מדרגות אלו שעומדים על מדרגת יצחק* הפירות ואסיפת הברכות* יוצאין מהם.

לולב רומז ליסוד עולם שהוא סוד השלום הוא הקו האמצעי המתעלה למעלה דרך התפא׳ עד אילן העליון והענפים משתרגים לכאן ולכאן לימין ולשמואל של הב״ה וצבא השמים עומדים עליו והוא כולל וממוצע ביניהם ולפי שהוא הקו האמצעי המתעלה עד מקום ב״ע המורה על יחוד השלם לפי׳ אמ׳ רז״ל ברמז נחלקה התימת פסול לפי שדומה לשתי רשויות ולפי שהוא יוצא מעדן אינו נפסק ואינו נחלק לשנים אלא תיומה אחד בעצמו. והמתבונן בדברי רז״ל שאמ׳ הרואה לולב בחלום אין לו אלא לב אחד לאביון שבשמים. וכבר ידעת כי ההשקאה נמשבת דרך קו האמצעי עד יסוד עולם כמו ההשקאה הנמשכת מן המוח דרך חוט השדרה להשקות המחוקק הידוע. וזהו סוד מה שאמ׳ רז״ל בבראשית רבא כפות תמרים זהו הב״ה שנא׳ צדיק כתמר יפרח וכו׳. כי הוא עצמו רומז ליסוד עולם הנקרא צדיק וכתי׳ ראיתי את יי יושב על כסאו וכל צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו.

וערבי נחל שתי ערבות כנגד שתי עמודים הנקראים נצח והוד ואותן הערבים המריקים שפע האצילות דרך יסוד עולם בכנסת ישראל וההויות מצטיירין בקרבה כעצמים בבטן המלאה. ועוד אמ׳ רז״ל וערבי נחל הם הגדלים על הנחל להודיעך שאלו נמשכים מעדן החכמה לחכמה אצולה כדא׳ כל הנחלים הולכים אל הים וכו׳. ועוד אמ׳ רז״ל בבראשית רבא וערבי נחל זהו הקב״ה שנ׳ סולו לרוכב בערבות ביה שמו. ושלשה הדסים רומז לבינה שהיא אם הבנים שמחה עם שתי הכתרים הנקראים מעון ומעונה | שהוא חסד וגבורה. מה ע״א

ועגף עץ עבות. עבות שענפיו חופות את רובו.

לולב היבש פסול לפי שהלולב שהוא חפ׳ ישראל מקבל המים של הנחל מן הנהר שאין פוסקין מימיו ה״ד ונהר יוצא מעדן וכו׳.

ר׳ יהודה אומ׳ יאוגדנו מלמעלה כדי שלא יראה קלון בשכינה עילאה. כי עולם העליון הוא עולם היחיד שאין שם התפרדות כלל אלא הוא יהיד ומיוחד ה״ד שמע ישראל יי אלהינו יי אחד. כי הוא אחדות שאין אחדות כמותו בכל העולמות לכן צריך לאגוד הלולב שהוא הפ׳ למעלה בב״ע כדי שיתאחד ויתאגד עם ספי׳ העליונות כדי שיעשה הכל אגודה ה״ד ואגודתו על ארץ יסדה. לכן קבלה הוא ביד מקצת החסידים שהן

אגדין ראש הלולב למעלה לרמוז לכ"ע שהוא נאגד ונקשר בקשר עי' העי' שאין שם לא פירוד ולא קיצוץ אלא הכל שלם בתכלית השלימות כדי שיהא דומה הכל לדוגמא עליונה. לכך אשריו ואשרי חלקו מי שהוא נזהר בכל אלו האזהרות ויכון לבו ורצונו לכוונת העליונים אשריו בעולם הזה ובעולם הבא.

הגיעו לשער המים שהוא חסד שנקרא שער המים העליונים שהוא נקרא בית שער לעולם העליון שהוא נחל העליון ונחל קדומים.

ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור וכו' אמ' ר' אלעזר למה הסמיך הב"ה פרשה זו לפרשת מועדים אלא כולם הם נרות עליונים וכולם הם נרות להדליק משמן המשחה העליון שעל ידם של ישראל מתברכים עליונים ותחתונים ונדלקו הנרות. וכתי' שמן וקטורת ישמח לב שהוא חדוה ושמחה של עליונים ותחתונים. אמ' ר' אבא שמחו ביי וגילו צדיקים וכו'. שמחו ביי כדא' זה היום עשה יי נגילה ונשמחה בו. שהרי הב"ה חפץ לשמח אותו ולהאיר לו פנים וימצא בן אדם בשמחה עמו בשביל שאותו השמחה של הב"ה הוא הה"ד נגילה ונשמחה בו. בו ביום בו בהב"ה. והכל דבר אחד. בא וראה כל מי שאומ' שהמעשה העליון מעורר מעשה התחתון* תופח רוחו והלא זו הפרשה מוכיח. ופרשה זו הדלקת הנרות הוא וקטורת הסמים כאחד הה"ד שמן וקטורת ישמח לב. כי הדלקות הנרות וקטורת הבסמים למעלה ונקשר כאחד כראוי ובמעשה למטה יתעורר מעשה למעלה.

אמ' ר' יהודה מזבח של מטה מעורר מזבח אחר. הכהן של מטה מעורר כהן אחר עמו. במעשה של מטה יתעורר מעשה של מעלה. ר' יוסי ור' יצחק היו הולכים בדרך. אמ' ר' יוסי לר' יצחק וקראת לשבת עונג ולקדוש יי מכובד וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך. וכבדתו מעשות דרכיך שפיר. אבל ממצוא חפצך מהו. ומהו חסרון הוא לשבת. אמ' לו ודאי חסרון הוא שאין לך דבר ודבר שיוצא מפיו של אדם שאין לו קול שעולה | למעלה ומעורר אותו דבר* ומאי הוא אותו שנקרא חול למעלה מח ע"ב מאותן ימים של חול וכשיתעורר חול ביום הקדוש גריעות הוא ודאי ליום ההוא. והב"ה וכנסת ישראל שואלין עליו מי הוא שרוצה להפריש זווג שלנו כי עתיק הקדוש אינו שורה על חול והבן זה. בשביל כך הרהור מותר מאי טעמא בשביל שההרהור אינו עושה דבר ולא יעשה ממנו קול ולא עולה אבל אחר שמוציא הדבר מפיו שמאותו הדבר נעשה קול ובוקיע אוירים ורקיעים ועולה למעלה ומעורר דבר אחר. ועל זה ממצוא

חפצך כתי' ומי שמוציא דבר קדוש מפיו ודבר של תורה ומאותו דבר נעשה קול ומתעוררים קדושי המלך העליון ומתעטרים בראשו. אבל מי ששורה בתענית בשבת עושה גריעות לשבת או לאו. וא"ת אינו עושה גריעות הא סעודה האמונה נתבטל ממנו ונענש בעונש גדול בשביל ששמחת השבת בטל ממנו. א"ל דבר זה שמעתי בשביל על זה בן אדם משגיחין עליו מלמעלה מכל בני העולם בשביל שזה היום הוא יום של שמחה הוא למעלה ולמטה והוא שמחה של כל השמחות שכל האמונה בו נמצא ואפי' רשעי גהנם בו נחין. וזה בן אדם אין לו חדוה ואין לו מנוחה והוא משונה מכל העליונים והתחתונים וכולם שואלים עליו מאי נשתנה פלוני זה בצער יותר מכל בני העולם. ובשעה שעתיק הקדוש נגלה בזה היום ונמצא זה בצער ותפלתו עולה ועומדת לפניו ומיד יתבטלו ויתקרעו עליו כל גזרי דינין. ואפי' אם נסכמו עליו בבית דין של מלך לרעה הכל נקרע ונתבטל. ובשביל שבשעה שעתיק מתגלה כל שמחה וכל חירות נמצא ועל זה שנינו קורעים גזר דינו של שבעים שנה מהו שבעים שנה אלא אע"ג שהסכימו עליו כל אותן שבעים כתרים של המלך שהוא חייב בדין זה* הכל יתקרע ויתבטל בשביל שעתיק הקדוש נוטל לו לבן אדם. והני מילי כשיראה חלום שראוי להתענות עליו בליל שבת.

ר' חייא פתח ואמ' כבוד אלהים הסתר דבר וכבוד מלכים חקור דבר. כבוד אלהים הסתיר דבר שכבוד אלהים הוא שלא לגלות סודו העליון כי הוא סוד המלך לפי שהוא מדת המחשבה ומדת האפס ואין רעיון ושכל יכול לעלות שם. לכך הוא כבוד אלהים למי שמסתיר כבודו ועל זה כתי' ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים כי הוא נסתר ונעלם לפי שהוא עתיק דעתיקין וטמירא דטמירין. וכבוד מלכים חקור דבר כי במדת המלכות שנקרא כבוד מלכים לשם הוא מותר להרהר ולחקור שם וזהו סוד שאמ' רז"ל שצריך ליכנס שיעור שני פתחים שהם עט' ותפ' שהם | פתחים מט ע"א לבית המלך העליון כי כל הרוצה לעלות לבית המלך צריך ליכנס באל השערים כי בהן יודע כל מנהגי המלך העליון והסוד בזה נודע בשערים בעלה והבן זה מאד.

בא וראה שם הקדוש הוא עיקר האמונה והתורה היא שמו של הב"ה והיא אמונה של עליונים ותחתונים ועל זה עומדים העולמות כולם ואין לך אות קטנה בכל התורה שאין תלויים בו אלף אלפין ורבוא רבבן עולמות. ועל זה שנינו אותיות אלו סוד התורה קשורים אלו באלו כי אלף

אלפין ורבוא רבבן עליונים תלויים בכל אות ואות ויסתלקו ויתקשרו באמונה בגלה ובסתום. בא וראה כי בתורה תלוי העולם הזה והעולם הבא והוא אחד ושמו אחד ועל זה כתי' אמרתי אשמרה דרכי מחטוא בלשוני. וכתי' אל תתן את פיך לחטיא את בשרך.

משפט אחד יהיה לכם כגר כאזרח יהיה כי אני יי. כי הכל ממשפט אחד שהוא תפ' ישראל נובעים כל אלו החוקים והמשפטים והסוד בזה הכל נתנו מרועה אחד כי הוא נקרא רועה ישראל הה"ד זה דודי וזה ריעי.

וירגמו אותו אבן. וכי באבן היו רוגמים אותו והלא באבנים היו רוגמים אלא רומז לתפ' ישראל שנא' משם רועה אבן ישראל והיו דוחין אותו שתי קומות מתפ' לעט' כי תפ' ויסוד הם נקראים שתי קומות והיו דוחין אותו למטה עד מלכות יי והמלכות דוחה אותו לחוץ לתמורות ונידונים שם עד זמן ידוע והבן זה מאד.

ר' חייא פתח ויצא חוטר מגזע ישי ונצר משרשיו יפרה. ויצא חוטר היא כנסת ישראל שנקראת חוטר שהוא מטטרון ששמו כשם רבו ואותו החוטר יצא מגזע ישי שהוא חכמה שנקרא ישי מלש' יש והסוד בזה כי ישי הוליד את דוד וכתב ר' דוד וישי הוליד את דוד והבן זה מאד ועל זה נקראת הבינה ההיא י"ה*, והיו"ד הנוסף רומז לעשר ספי' עליונות והבן זה כי החכמה נקרא יש הה"ד להנחיל אוהבי יש.

ונחה עליו רוח יי רוח חכמה ובינה רוח עיצה וגבורה רוח דעת וכו'. ואצ"ל כי הזכיר בזה הפסוק ארבע מיני רוחות שהן רוח חכמה עליונה קדומה ורוח בינה הה"ד ורוח אלהים מרחפת על פני המים. ורוח דעת שהיא של התפ' שנקרא גם כן רוח כמו ששנינו נפש רוח נשמה יחידה חיה. ויראת יי פי' רוח של כ"ע שנקרא רוח הקדוש המנשב בין קרומי המוח שהוא אויר זך פנימי המתעורר מן סביב נחל קדומים. לכן כתי' מארבע רוחות בואי הרוח כלו' ארבע רוחות כנגד ארבע מדרגות הנזכרות כאן בפסוק זה. וכולם יתחברו לרוח אחד הה"ד בואי הרוח.

והריחו ביראת יי פי' מלך המשיח שהוא סוד הבינה כשיביע שעת גאולתן של ישראל אז הב"ה שהוא כ"ע מריחו בכל אותן מיני ריחין | סובים ובוסמין של הרי אפרסמון וכל המקורות והמעיינות מט ע"ב והנחלים ונהרות של כ"ע כולם נמשכים ויוצאין מן העומק ההוא אל היש ומן היש אל המדה ההיא שנקרא משיח הה"ד ורוח אלהים מרחפת על פני

המים זהו רוחו של משיח והבן זה מאד ודום ליי. אזי הבינה שהוא משיח הוא שופט בצדק הדלים שהיא כנסת ישראל כי הוא מעורר הדין והמשפט על אומות העולם.

ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי ורבנן. ר' יוחנן אומ' בהמה אחת היא רובצת על אלף הרים ואלף הרים היא רועה בכל יום שנאמר כי בל הרים ישאו לו וכל חית השדה ישחקו שם. אבל סוד הענין כי הבהמה היא כנסת ישראל שנקראת בהמה הה"ד אדם ובהמה תושיע יי. היא רובצת על אלף הרים פי' עשר מדרגות הקדושות יש בכל אחת עשר יעלה מניין מאה וענפיהן וענפי ענפיהן יעלו אלף מדרגות שנקראים הרי העולם והסוד בזה האלף לך שלמה. כי אותה בהמה שהיא כנסת ישראל היא שואבת כל אותן ההרים ורועה אותן ושותה כל אותן הנהרות והנחלים והמעינות כולם בגמיעה אחת ואפי' הכי אינינה מלאה הה"ד כל הנחלים הולכים אל הים והים אינינו מלא. ואחר כך היא נותנת טרף לכל המרכבות והצבאות והחיילות והמחנות בולם הה"ד ותתן טרף לביתה וחוק לנערותיה. כי הם כולם מתפרנסים ממנה הה"ד כי בל הרים ישאו לו וכל חית השדה ישחקו שם.

אצ"ל כי סוד הירדן הוא יסוד עולם שהוא מאסף ומקבץ כל אותן ששה חדשים שהם ששה מדרגות העומדות למעלה ממנו היא שותה אותן בגמיעה אחת הה"ד והים אינינו מלא.

ד"א ומהיכן היא שותה תני ר' שמעון בן יוחאי ונהר יוצא מעדן ושמו יובל שנא' ועל יובל ישלח שרשיו וממנו שותה פי' אותו הנהר שהוא עולם הבינה הה"ד ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן.

וכבר ידעת כי כנסת ישראל נקראת שלמה המלך שעשה שלשים כור כנגד שנים ושלשים נתי' פליאות חכמה שהם משפיעין לכנסת ישראל. כנגד זה היה יודע שלמה כוונת העליונים והיה עושה שלשים כור ודי בזה לכל מבין. ועשרים כר סולת כנגד עשר מדות שיש בכל אחת דין ורחמים הרי עשרים כור סולת. עשרה בקר בריאים כנגד מדות העליונות שהם עשר. עשרה בקר רעי כנגד הענפים שהן עשרה בכל אחת ואחת. ומאה צאן כנגד מאה מדרגות.

אמ' ר' יהודה בר זביבא* אלף נשים היו לו לשלמה וכל אחת ואחת עושה לו סעודה בכל יום. וכל אלו הם סודות עליונים כמו שרמזתי לך בכמה מקומות. כי הם י"ס ובכל אחת ואחת מן הספי' יש בהן עשר יעלו מספרם מאה ובאותן המאה | יש בכל אחת ואחת עשר נ ע"א

יעלו מספרן אלף הרי לך אלף מדות המשמשות לשלמה שהוא כנסת ישראל שהיא נקראת שלמה. כנגד זה היה שלמה משתמש באלו הנשים והכל כדוגמא עליונה והבן זה מאד ודום ליי. אשריהם ישראל שהב"ה מסר להם תורתו והדביקם בשמו הקדוש העליון יתבר' ויתי כי כל מי שהוא משתדל בתורה יורש חיי העולם הבא ההי"ד אז תתענג על יי. נשלם.

זרש' בהר סיני. ר' חייא פתח ואמ' נבהל להון איש רע עין ולא ידע כי חסר יבואנו. זהו מלוה מעותיו ברבית שהוא מתבהל להעשיר ולא ידע כי חסר יבואנו.

ואצ"ל כי סוד השמיטה עניין מופלא ונעלם אע"פ שהוערתיך במקצת המקומות קצת העניינים לכן באתי להזכירך ולהועילך בסוד השמיטה הקדושה. והסוד בעניין השמיטה דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת. פי' שמיטה הולך ושמיטה באה והארץ שהוא עולם העליון שנקראת רחבי ארץ הה"ד התבוננת עד רחבי ארץ שהוא סוד גן עדן המוכן לחסידים לעתיד לבא והסוד הרחיב יי לנו ופרינו בארץ ודאי. כי הוא נקרא מקום רחב ואין שם מקום קצר אלא הכל רחב והסוד בזה ויקרא שמה רחובות והבן זה. לכך כל שמיטה ושמיטה הולכת והאחרת תבוא כי כל ספי' וספי' מושלת בשמיטה. כפי מה שהיא הספירה כך היא השמיטה. אם הספירה לדין השמיטה היא דין ואם הספי' היא רחמים השמיטה היא רחמים ואם היא במשפט כך היא שמיטתה והקבלה האמתת שקבלנו איש מפי איש עד משה רבי' ע"ה ששמיטה שעברה היתה של חסד וזאת השמיטה שאנחנו בה היא לגבורה ועל זה יתעוררו בזה השמיטה כמה גזירות חזקות ודינים קשים וכמה שמצות בעו' הרבים וחוזק הגלות לכך הגלות החזק הזה מורה על הגבורה שהיא שולטת עכשיו. לכך כשיעברו שתא אלפי שהוא העולם אז יכנס מיד בין השמשות אזי הצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה ומקשטין עצמן ליכנס בשבת הגדול שהוא אם הבנים. ובשיכנס השבת אזי כל העולמות והמדרגות והמרכבות כולם הם נשאבים עד לבינה ההי"ד כי עפר אתה ואל עפר תשוב. ולא ישאר אלא הוא ושמו קדם לעולם ההי"ד ונשגב יי לבדו ביום ההוא. אזי כתי' והיה יי למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יי אחד ושמו אחד. אז כל המדות הם מתאחדים עם המלך הקדוש העליון ואזי הצדיקים הם יושבין עם המלך במלאכתו | ההי"ד המה נ ע"ב היוצרים יושבי נטעים כי הם יושבי נטעים ודאי בשביל שהם יושבים עם נטיעות של אותו נהר ההי"ד ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן. כי הם

מתענגים ומתפנקים בתפנוקי עדן כי כל הנשמות הקדושות הם יושבים שורות שורות סביב נחל קדומים שהוא בתוך היובל כי הם נטועים שם כדרך שהאילנות נטועים סביב לנחל ההי"ד ואנכי נטעתיך שורק כלה וכו' נטעתיך שורק ודאי. ויושבים שם אלפים שנה שהעולם חרב וזהו סוד שארז"ל שתא אלפי הוי עלמא וחד חרוב ולמאן דאמ' תר' חרוב ההי"ד יחיינו מיומים ביום השלישי יקימינו ונחיה לפניו. פי' יחיינו לאחר שני ימים הנזכרים שהן אלפים שנה שהעולם חרב שיומו של הב"ה הוא אלף שנים ואחר כך יחיינו ויקימנו לפניו בשמיטה הבאה והסוד בזה ואהיה שעשועים יום יום משחקת וכו'. לכך כשיגיע שמיטה זו כל העולם חרב אין לשם לא זריעה ולא קצירה ולא חרישה אלא הארץ שבתה שבת ליי. ליי שהוא שבת לחיי העולמים כי הוא יום שכולו שבת לכן תיקנו רז"ל בברכת המזון ביום שבת הרחמן ינחילנו ליום שכולו שבת. כי אותו היום הוא שבת כולו כי אין שם לא כעס ולא רוגז ולא תחרות ולא איבה אלא כולם הם יושבים כמלאכי השרת ואומרין לפניהם קדוש ההי"ד והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים וכו'. כי הם כמלאכים ממש ויושבים עם המלך ודאי. ובשיתחדש הב"ה השמיטה אז נמלך בנשמותן של הצדיקים וזהו סוד עתיד כל צדיק וצדיק לבראות שלש מאות ועשר עולמות כמניין יש ההי"ד להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא. והסוד בזה שנשמתן הם הם ההויות הקדושות שיצטרפו ויתגלגלו בגלגוליהן ובתנועותיהם כי הם הנשמות שבאים לעולם. באותן הנשמות בורא הב"ה אלו העולמות והמרכבות והצבאות כולם.

ובשעה שמתחיל לבראות העולם אזי הוא מתיעץ בתורה ובורא העולם בחכמה שהוא תורה הקדומה ומתייעץ בה ההי"ד יי בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה. כשברא העולם נתייעץ בתורה וברא העולם ההי"ד לעיצה והושיה אני בינה לי גבורה. כל מה שברא לא ברא אלא על פי התורה ההי"ד ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום וכו'. כמו ששנינו ר' אבהו כשהיה מסתלק מן העולם הראה לו הב"ה שלש עשרה נהרי אפרסמון הנקי שהם שלש עשר מבועות הנמשכות ויוצאות מעומק של הנחל שנקרא נחל קדומים. ואותן הנהרות הם נמשכין ויוצאין לעדן החכמה ומתאחדין כולם ויחזרו כולם לנהר אחד ההי"ד ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן. וכשמתפשט לבינה אזי נמשך ויוצא לחמשים שבילין ונתיבות שהם חמשים שערי בינה | ואחר כך יוצא ונמשך למדת אברהם שהוא חסד נא ע"א

שהוא מיכאל כהן גדול בשמים ומתפשט הנהר ההוא לשנים ושבעים ענפים
שהוא שם הקדוש של ויסע ויבא ויט ואחר כך יוצא ומתפשט אותו הנהר
לגבורה לשנים וארבעים מדרגות שהוא השם הגדול שיש בו מ"ב אותיות
שהוא אבגית"ץ קר"ע שט"ן וכו' ואחר כך מתפשט הנהר ההוא אל התפ'
שהוא הבריח התיכון המלך יי צבאות לשנים עשר מנהיגי העולם שהם
י"ב הויות קדושות ולשנים עשר שבטי יה ולשנים עשר מזלות ולי"ב בתים
ולי"ב חדשים ולי"ב אבנים קדושים. ואחר כך יוצא ונמשך הנחל ההוא
לשתי עמודים שהם נצח והוד שהם נקראים צבאות ואחר כך מתפשט לצדיק
יסוד עולם שהוא ברית הקדוש לתרי"ג צינורות קדושות היורדות מן עולם
העליון עד צדיק יסוד עולם. לכן נקרא מדת יוסף ברית כי הוא עולה תרי"ג
חסר אחת לכך מהאחדים שם תרי"ג מצות הנזכרים בתורתנו הקדושה ההי"ד
אם לא בריתי יומם ולילה חוקות. ואחר כך מתפשט הנהר ההוא למלכות
יי לארבעה ועשרים אדנים שהם נקראים אדני פז והסוד בזה שני אדנים
תחת הקרש האחד. ומתפשט לכל המרכבות והצבאות והחיילות כולם ההי"ד
כל הנחלים הולכים אל הים והים אינינו וכו'. כי כל הנהרות והמדרגות
כולם הם נמשכין עד מלכות יי והסוד מושכיני אחריך נרוצה. כי הם נמשכים
ורצין אחריה וזהו סוד שהזכרים רודפים אחרי הנקבה והבן זה מאד ודום
ליי. ונמצא שהנחל אחד יתפשטו ממנו מקורות ונהרות ומעיינות רבות ואחר
כך יתאחדו ויתקבצו אל מקום אחד שהוא מדה עשירית ההי"ד יקוו המים
מתחת השמים אל מקום אחד. וכשיגיע זמן השמיטה ליבנס בין השמשות
אזי כל אלו הנהרות כולם חוזרין לנחל קדומים שהוא הנחל שנמשך ויוצא
מעומק המחשבה ההי"ד כי עפר אתה ואל עפר תשוב. כי מדת הבינה נקראת
עפר וזהו סוד הכל היה מן העפר אפי' גלגל חמה נמצאת מן העפר ולשם
ישובו כולם.

ושבתה הארץ שבת ליי ודאי. כי הארץ שהיא מלכות יי ודאי
היא שובתת וחוזרת לקדמותה לבית המלך שהוא עולם הבינה והיובל אז
יש לה שבת ומנוחה. מכאן למדנו עד עתה לא היה לה שבת ומנוחה בשביל
שהיא טרודה בין העמים הטמאים הדוחקים אותה מכל צד ומכל פנה אזי
ושבתה הארץ שבת ליי. שבת ועונג זשמחה בשביל שהיא יושבת עם המלך
העליון והבן זה. ד"א ושבתה הארץ שבת ליי. ושבתה הארץ שבת מיבעי
ליה. מהו שבת ליי אלא ודאי כשהארץ שהיא כנסת ישראל שובתת ויש
לה מנוחה אזי הוא שבת ליי גם כן המלך יי צבאות נח ושקט אזי כל הספי'

כולם יעלו עד לבינה שהוא עולם החירות ועולם יום הכפורים | שכל נא ע"ב
העבדים יוצאים בו לחירות כי העבדים הנדחים בתמורות הם יוצאים בו
לחרות ויעלו למדרגתם כמו שהיה בראשונה.

שש שנים תזרע שדיך ושש שנים תזמור כרמך ואספת את
תבואתה. שש שנים רומז לששה המדרגות שנקראו שנים על שם שיפול
בהם שנוי לפעמים לדין ולפעמים לרחמים. ולפעמים לרוגז ולכעס ולפעמים
לנחת וזהו סוד וינחם יי על הרעה וכו' ויתעצב אל לבו. וכיוצא בו מן
התוארים שיפלו במחודשים. לכך נקראו שנים על פי השתנותם והתחלפותם.
ואותן שש שנים בהן תזרע שדך שהיא כנסת ישראל שנקראת שדה ההי"ד
ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו יי. ואותה שדה היא נזרעת מכל אותן
שש שנים מאור העליון כעין דוגמא זה למטה אנו צריכין לעשות כדוגמא
זה לזרוע השדה שש שנים כדרך העליון. ובשביעית שמיטה ליי ההי"ד
ובשביעית תשמטינה ונטשתה ואכלו וכו'.

ושש שנים תזמור כרמך. כי אותה הכרם שנקרא כרם של שלמה
ההי"ד כרם היה לשלמה זומרין אותו כל אותן שש שנים ומהקנין אותו ומסירין
ממנו כל אותן הקוצים והדרדרים והחוחים העולים בה מן החיצונים כך כנסת
ישראל כל אותן שש שנים שהוא שתא אלפי מזמרין ומתקנין כל אותו הכרם
ומיפין אותו ומסירין ממנו החולדה שעלה עליה מכח הטמאות של התמורות
כי הם כוונתם כביכול להשליך טומאתם וזהמתם בכרם ההוא ודיי למבין.

ואספת את תבואתה של אותן שש שנים כדרך העליון. אבל
כשיבנס השבת בין השמשות אז הקב"ה שהוא הבינה מאסף תבואתו לאוצרו
ההי"ד יפתח יי לך את אוצרו הטוב את השמים. כמו בעל השדה שהוא מקבץ
תבואתו דפירותיו ומכניסם אל האוצר כך הבינה הוא מקבץ כל הפירות
והתבואה שעשתה השדה של תפוחים כל אותן שש שנים שהן שתא אלפי'
ויכניסם אל אוצרו והבן זה מאד ודום ליי.

ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת ליי שדך לא תזרע.
ובשנה השביעית שבת אז יהיה שבת לארץ ולא תזרע שדך בשביל שהוא
שבת לארץ ודאי. אבל סוד הדבר ובשנה השביעית שהוא השמיטה שנכנס
בשבת כבר אזי הוא שבת ודאי לארץ שהיא עט' ישראל שהיתה בגלותה
בין שאר העמים. ושבת ליי שהוא בעלה המלך יי צבאות והסוד בזה וישבת
ביום השביעי מכל מלאכתו וכו'. וזהו סוד שאמ' רז"ל כל מי שטורח
בערב שבת יאכל בשבת. כל מי שטורח באל שתא אלפי שהם נקראים ערב

שבת ודאי יאכל בשבת כי מוצא שכרו בעולם היובל שנקרא שבת הגדול ואם אינו טורח בערב שבת בזה העולם מה יאכל בשבת. ומזאת האגדה אנו מבינים כי כל צדיק וצדיק כמו שהיתה | מדרגתו ומעלתו נב ע"א בזה העולם כך נותנין לו מעלה ומדרגה באותו עולם כל אחד ואחד כפי מה שהיה בזה העולם. והרשעים שהיו פושעי ישראל בזה העולם אע"פ שיש להם חלק לעולם הבא לאחר שקבלו עונשן ונצטרפו ונתלבנו ככסף המזוקק שבעתים מכל מקום אין מעלתן כמעלת הצדיקים ועוסקי התורה והסוד בזה קטון וגדול שם הוא וכו' קטון וגדול ודאי שם הוא כי מי שהיה גדול בזה העולם במעלה ובמדרגה שם הוא כך באותה המעלה. ומי שהיה קטון במעלה פחותה שלא היה עוסק בתורה כך הוא שם באותה המעלה ועל זה כתי' יודע יי דרך צדיקים וכו'. כי הצדיקים הם ניכרים לפני הב"ה לכך הם מתעלים במעלה באותו עולם.

ואצ"ל כי כל ספי' וספי' מושלת בשמיטה כגון חסד מושלת שמטה אחת שהיא שתא אלפי וא"כ יהיה העולם חרב אלף שנים וא"כ גבורה וכן כולם עד למלכות. אבל כשחשלוט הבינה בשמיטה אזי היא מושכת כל הנמצאים ותהיה העולם חרב אלפים שנה לפי שהוא יובל הגדול וזהו שאמ' רז"ל שיתא אלפי הוי עלמא וחד חרוב ולמ"ד תרי חרוב. ולא פליגי אותו שאומ' וחד חרוב רומז לשמיטה של אחת מן המחודשים כגון גדולה וגבורה ותפ' אבל למ"ד תרי חרוב הוא רומז למדת הבינה שהוא היובל הגדול והבן זה מאד. והסוד בזה יחיינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו פי' יחיינו מאותן שתי הימים שהם חורבן העולם וא"כ יקימנו כבראשונה.

והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך. כשיכנס בשמיטה אזי כל התבואה שקיבצו ואספו כל אותן השנים בזה העולם פי' כל אותן החסדים והצדקות והטובות שעשו בזה העולם הנקרא ערב שבת יהיה לכם לאכלה בשבת. כי הם אוכלין ודאי כי הצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ואוכלין ונהנין מזיו השכינה של הב"ה אזי הב"ה הוא יושב ביניהם כאב בית דין ההי"ד יי במשפט יבא עם זקני עמו ושריו וכו' ויושב ודן אומות העולם שבערו הכרם שהוא כרם יי צבאות. ואז הב"ה נוטל ספר תורה בחיקו ויאמר כל מי שעסק בתורה יבוא ויקבל שכרו כי ספר תורה הוא מדת התפא' שנקרא תורה שבכתב והיא יושבת בחיקו בשביל שחזר הוא"ו שהוא הבן לבית אביו ועלה לעולם העליון. ואזי מכריז ועומ' כל מי שעסק בתורה יבוא לקבל שכרו מעולם החכמה שנקראת תורה קדומה ונקראת שכר ההי"ד

ויש שכר לפעולתך לכן משם מקבלין עוסקי התורה שכר לעולם הבא. אז נכנסין ישראל לקבל שכר התורה אז נכנס מלכות ברשעה של רומי ומלכות פרס לקבל שכרם אזי אומ' להם הב"ה מה עשיתם בזה העולם כדי לקבל שכר אזי אומרין לפניו רבו' שעו' כמה שווקים | עשינו נב ע"ב וכמה מרחצאות וגשרים עשינו בשביל ישראל כדי שלא יבטלו ויתעסקו בתורה. אמ' להם הב"ה כל זה בשבילכם עשיתם ויש בכם מי שעסק בתורה. אזי אין להם מענה וישובו כולם בפחי נפש לגיהנם ההי"ד ישובו רשעים לשאולה כל גוים שכיחי אלהים. אבל ישראל עם קדוש הם יושבין ומתענגים בתפנוקי עליונים ונהנין מאור הקדמון אזי הוא מנוחה לחי העולמים.

וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים.שבע שבתות שנים הם שבע מדרגות מחודשות שהם גנתנהי"מ נקראים שבע שבתות שנים כי כל אחת ואחת מאלו נקראים שבת לפי שכל אחת ואחת מושלת בשמיטה אחת. שבע שנים שבע פעמים שבכל פעם ופעם השמיטות מתחדשים וכן הכל יהיו תשע וארבעים שנה. כי יש בכל אחת ואחת מאלו השבעה שבעה אחרות יעלה מספרם תשע וארבעים מדרגות . אבל ובשנת החמשים שהוא היובל שהוא שבת ליי אזי והעברת שופר תרועה בחודש השביעי כדי לקבץ ולאסוף כל המהנות והחיילות והמרכבות והצבאות ולעלות לבית המלך העליון.

וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל יושביה יובל היא תהיה לכם ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו. משפחתו ודאי שכל אחד ואחד ישוב למשפחתו בעליון למקום שהוא נחצב ונאצל ממנו והסוד בזה והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה. וכבר ידעת כי כל הנמצאים כולם הם מצויירים למעלה בתבניתם ובצורתם כמו שהם בזה העולם ממש הן פני אדם הן פני אריה הן פני נשר הן פני שור כל אחד ואחד כמו שהוא למטה כך הוא למעלה. לכך כל נשמה ונשמה יש לה מקור שהיא נחצבת ממנו ממקום העליון וכשיגיע שנת החמשים שהוא היובל אז כל הנשמות עולים לראות את פני יי וכולם הם שבים לאחוזתם ולמשפחתם ודאי למקום שנתאצלו ונחצבו משם ההי"ד בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו והבן זה מאד.

פעמים רבות יצילם וכו' זה הפסו' מדבר בבני אדם כיון שמגיעה לו צרה ועושה תשובה הב"ה מצילו כך פעם ראשונה חזר בו הרי יפה ואם לאו הב"ה מביא עליו צרה למה שהב"ה קשה לפניו לפשוט ידו באדם הזה

ומהו עושה לו כיון שהוא הוטא לו תחלה פושט ידו בנכסיו. ממי אתה
למד מנעמי ובניה ואלימלך בעלה שהיה ראש הדור באותה שעה כיון שבא
הרעב מה עשה הניח לארץ ישראל והלך לארץ מואב והיה הב"ה קוצף עליו
שהיה נשיאו של דוד ולא היה לבניו ללמוד מאביהם לחזור לארץ ישראל
ומה עשו אף הן נשאו להם נשים מואביות שלא טבלו אותן ולא גיירו אותן
שנא' וישאו להם נשים מואביות שם האחת ערפה ושם השנית רות שראתה
דברי חמותה. וישבו שם כעשר שנים. כל אותן עשר שנים היה נג ע"א
הב"ה מתרה בהן שמא יחזרו בתשובה וישבו לארץ ישראל וכיון שלא עשו
תשובה התחיל לפשוט ידו בגמליהם ובמקניהם מיד וימותו גם שניהם מחלון
וכליון. הרי אתה רואה שקשה לפני הב"ה לפשוט ידו באדם הזה ומהו עושה
לו מדלדלו מנכנסיו והוא מוכר נכסיו. אדם שהוא חוטא מה הב"ה עושה
לו תחילה מביא עליו עניות ומוכר שדהו חוזר בו יפה ואם לאו חוזר ומוכר
את ביתו חזר בו יפה ואם לאו מוכר את עצמו לעבד שכך כתי' כי ימוך
אחיך וכו' אם חזר בו מוטב ואם לאו ראה מה כתי' בפרשה שנייה ואיש
כי ימכור בית מושב עיר חומה. חזר בו מוטב ואם לאו וכי ימוך אחיך עמך
ונמכר לך. כל כך למה על שֶׁמֶך בעניות. ובא גואלו. אמ' ר' שמעון בן
יוחאי אלימלך ושלמון ופלוני אלמוני ואבי נעמי כולם בני נחשון בן עמינדב
היו ואלימלך ומחלון וכליון פרנסי הדור היו ומפני מה נענשו מפני שיצאו
מארץ ישראל לחוצה לארץ שנא' ותהם כל העיר עליהן ותאמרנה הזאת
נעמי. ראיתם נעמי שיצאה מארץ ישראל לחוצה לארץ מה עשתה לה.

ילמדנו רבינו כמה נימין היו באותו כנור שהיו הלויים מנגנין
בו. כך שנינו ר' יהודה אומ' שבע נימין היו באותו הכנור שנא' שובע
שמחות את פניך. אל תקרי שובע אלא שבע שמחות הה"ד שבע ביום הללתיך
על משפטי צדקך. אבל סוד הדבר כי היו שבע נימין כנגד בת שבע שהיא
עט' ישראל שנקראת בת שבע ונקראת באר שבע בשביל שהיא מקבלת
משבע מדרגות נעלמות כעין דוגמא זה היו שבעה נימין באותו הכנור כדי
למשוך שפע של כ"ע לכל העולמות. ד"א היו שבע כנגד שבעה מזות המחודשים
שהם אברהם ויצחק ויעקב ויכין ובועז ויוסף ושלמה לכך היו אלו השבעה
למטה כדי שיתעוררו אלו שבעה צדיקים בעולם ויתקיים ויתבסם העולם
בשבילם הה"ד שובע שמחות את פניך וכו' שאלו שבע מזות מקבלים
ברכות ושמחות מפניך שהוא אורך אנפין. אבל לימות המשיח נעשית שמונה
שכן דוד אומ' בניגון למנצח בנגינות על השמינית כי מדת הבינה שהיא

אם עליונה משתתפת עם בניה ושולחת להם מעין ברכות של כ"ע ועי'
העי' אזי היא מתעטרה לשלמה בנה הה"ד צאינה וראינה בנות ציון במלך
שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו. אזי הם שמונה כדרך העליונים.
אבל לעתיד לבא נעשית עשר שנא' אלהים שיר חדש אשירה לך בנבל
עשור אזמרה לך. ומי התקין להם שמואל ודוד שנא' המה יסד שמואל ודוד
הרואה באמונתם. אזי יתייחדו כל עשר המדרגות ביחוד אחד ואזי כל
הפתחים והשערים עליונים הם נפתחים לכנסת ישראל והמעיינות נג ע"ב
והמבועות והנהרות ונחלים שולחים מימיהם לתחתונים והשמחות נמצאים
בכל העולמות הה"ד והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים
כאור שבעת וכו'. לכן תיקנו הם השיר והיו הלוים עומדים על הדוכן ומזמרין
לפני מי שאמר והיה העולם. ראה חיבה שחיבב הב"ה הלויים כך אמ' הב"ה
למשה הרבה הלוים הם הביבין לפני קח אותן לשמי לשררה הה"ד קח את
הלויים.

נפש רוח ונשמה מדרגה על מדרגה. נפש בתחילה והיא מדרגה
של מטה. רוח תפ'* אחר כן ששוכן על הנפש ועומד עליה. נשמה מדרגה
שעולה על הכל. ונתבאר נפש היא נפשו של דוד והיא שעומדת נגד* הנפש
מאותו נהר שנמשך ויוצא. רוח זהו רוח שעולה עליה ואין קיום לנפש כי
אם ברוח וזו היא רוח ששוכנת בין אש ומים ומכאן ניזון את הנפש. רוח
עומדת בקיום מדרגה אחרת עליונה שהיא נשמה. כי אלו נפש רוח משם
ניזון הרוח* וכשנוטל הרוח אזי נוטל הנפש* . הכל אחד ונגשים ונקרבים
זה בזה הנפש נגש ברוח והרוח נגש בנפש* הכל אחד.

פרש' אם בחקותי . ר' חייא פתח ואמ' באשר דבר מלך שלטון ומי יאמר
לו מה תעשה. בא וראה כמה בני העולם אטומי לב שאינן מבינין ומשגיחין
בתורתו הקדושה והכרוז יוצא בכל יום ומכריז עד מתי פתאים תאהבו פתי
וכו' כי התורה היא פתוחה לכל הה"ד לא בשמים היא. כי התורה היא
אחוזה בעץ החיים. ועץ החיים אחוז בזרועות עולם. והזרועות אחוזים
בנהר העליון והנהר בעדן ועדן במבוע של הנחל ונמצא מי שעוסק בתורה
כאלו הוא עוסק בשם הגדול שנקרא נחל קדומים. לכך מי שפורש ממנה
הוא פורש מן החיים העליונים הה"ד כי הוא חייך ואורך ימיך. כי מי שזוכה
לתורה שנקרא עץ חיים זוכה גם כן לאורך ימים שהוא כ"ע שנקרא אורך
אנפין לבך כתי' ואורך ימיך ודאי. לכך אוי לו מי שמניח חיי עולם ומשתדל
בחיי שעה. לכן כל מי שעוסק בתורה עוסק בחיים הה"ד ובחרת בחיים.

בא וראה אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו. אם בחוקות תלכו ואת מצות תשמרו מיבעלייה מהו חוקותי ומצותי אלא חוקות שאני עושה ומצות שאני עושה. מכאן למדנו מנין שהב"ה מתפלל הה"ד והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי עולותיהם. והרי אתה רואה | שהב"ה נד ע"א מתפלל לפני כ"ע גע' העי' ומושך שפע מן עמוק של הנחל הנקרא כ"ע אל כנסת ישראל ונמצא שכנסת ישראל מתברכת על ידו. ומנין שהב"ה מניח תפלין הה"ד שימיני כחותם על לבך כחותם על זרועך והרי אתה רואה שהב"ה מקיים המצות של כ"ע ועי' העי' ועל זה כתי' אם בחוקותי תלכו ואת מצותי ודאי. אבל על דרך סוד העליון אם בחוקותי רומז ליסוד עולם שנקרא חק הה"ד בחוקו חוג על פני תהום. ד"א חוקותי רומז לתפ' ועט' שנקראו דופרצופין הה"ד אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי. ד"א חוקותי אל תקרי חוקותי אלא חוקות יו"ד פי' רומז לחכמה קדומה שנקרא יו"ד הה"ד גלמי ראו עיניך ועל ספרך כולם יכתבו. לכן חכמה נקראת גלם יו"ד כמו היו"ד שהוא גולם לכל האותיות לחקוק ולהצטייר ממנו כל הציורים כך חכמה היא מציירת ומפעלת בכח הבינה כל הנבראים והנמצאים. לכן חוקותי הוא לשון חקיקה בשביל שהוא חוקק ובורא כל הנמצאים. ד"א חוקותי רומז לכנסת ישראל הה"ד ותתן טרף לביתה וחוק לנערותיה. כי היא נותנת חוק וגבול לכל היצורים. ואת מצותי תשמרו אלו הם תרי"ג מצות הנשפעים מעולם החכמה דרך הצינורות כמנין ברית צינורות שיורדים בהם השפע אל היסוד ועל זה נקראים מצותי. ד"א מצותי פי' שתי מצות מצות עשה ומצות לא תעשה. מצות עשה רומז לתפ' יי שנקרא מצות עשה ועט' ישראל נקראת מצות לא תעשה ואלו שתי מצות נקראים מצותי ההה"ד ואת מצותי. ד"א ואת מצותי תשמרו. אבל על דרך העליון מצותי רומז לחכמה ובינה הנקראים מצותי. למה בשביל שהם מקבלים עליהם עול יחוד העליון של כ"ע ועי' העי' הה"ד אתה הוא יי לבדך. אתה רומז אל התפ' שנקרא אתה בל' נוכח הוא רומז לכ"ע שנקרא הוא בל' נסתר ונעלם. יהוה רומז אל התפ' לבדך עי' העי' שהוא לבדו הה"ד ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי אני אמית ואחיה. וצבא השמים לך משתחוים שכל אלו הם משתחוים פני כסאו ועל זה כתי' מצותי פי' חכמה ובינה שהם מצווים לקבל עליהם יחוד כ"ע ועי' העי' והבן זה מאד ודום ליי.

ועץ השדה יתן פריו. פי' עט' שהיא נקראת שדה של תפוחים

קדושים יתן פריו של המלך העליון כי אין פרי יוצא אלא מבין זכר ונקבה אבל התעוררות של המשגל יהעורר מן מוח הקדוש שהוא כ"ע ומן המחשבה יושלח כח החיוני אל הלב ומן הלב יתעורר אל הכבד ומן הכבד אל הכליות והכליות הם משליכים מים כנגד הנקבה שהיא כנסת ישראל אזי יתעורר התאוה בחשק הרצון של שניהם ויצאו מביניהם | הנשמות שהן נד ע"ב פרי מעשיו של הב"ה ההה"ד ממני פריך נמצא. ואזי כנסת ישראל שולחת פירותיה לכל הגבולין והסוד בזה בן פורת יוסף בן פורת עלי עין אל תקרי פורת אלא פאורות ההה"ד בנות צעדה עלי שור. ד"א בן פורת יוסף בן פורת עלי עין. בן פורת הוא יסוד שנקרא בן לאם הבנים שהוא נהר פרת אל תקרי פורת אלא פרת בשביל שהיא פרה ורבה על ידי המים העליונים שמקבלת מן נחל העמוק של כל הסתימות ההה"ד ונהר יוצא מעדן וכו' כי אותו הנהר מוציא נטיעות וזרעים ופירות לעולם על ידי הנחל העמוק ויסוד שנקרא בנו של אותו הנהר ההה"ד הנני נוטה אליה כנהר שלום וכנחל שוטף וכו' וכל הפירות של הנשמות שהוא מקבל הוא מקבל מן נהר העליון ההה"ד בן פורת וכו' שהוא ודאי בן נהר של פרת. עלי עין בשביל העין הפקוח שאינו לא ינום ולא ישן שתדיר השגחתו עליו ונותן לו מזון עליון והסוד בזה טוב עין הוא יבורך אל תיקרי יבורך אלא יברך שאותו עין השוב הוא מברך לנמצאים מן הבריכה העליונה.

ואכלתם ישן נושן וישן מפני חדש. אבל יש לך להסתכל באן בסוד מופלא ונעלם כי ישן רומז לכ"ע הנקרא עתיק דעתיקין ההה"ד ועתיק יומין יתיב וכו'. נושן רומז לעי' העי' שהוא נקרא נושן ועתיק של כל העתיקין וטמירא של כל הטמירין ועל זה כתי' ואכלתם פי' כי עולם העליון כתי' בו אכילה ההה"ד אכלו רעים שתו ושכרו. וישן מפני. כי כ"ע הנקרא ישן תוציאו מפני החדש כי אינו בכלל המחודש כי זה עולם הקדמון וזה עולם המחודש.

בשברי לכם מטה לחם. כביכול אני שובר בשבילכם מטה לחם שהיא כנסת ישראל שנקראת מטה ההה"ד ואת המטה הזה וכו'. ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד פי' כל הטובות היורדים לכם מן הנהר העליון על ידי עשר מדרגות לכנסת ישראל הנקראת תנור אפע"פ שאתם אוכלים ונהנין ולא תשבעו והסוד בזה יבשה הארץ.

ר' חייא פתח ואמ' הנה אל ישועתי אבטח ולא אפחד כי עוזי וזמרת יי ויהי לי לישועה. הנה אל רומז למדת החסד שנקרא אל והסוד

בזה אל אלהים יהוה והוא נקרא אל בשביל שהוא רחמים. ישועתי רומז לכובע ישועה הנקרא כ"ע שהוא ישועה לכל ישועות. אבטח כי אני בוטח בו ה"ד יי אורי וישעי ממי ארא יי מעוז חיי ממי אפחד. וכיון שאור הישועה הוא לי לישועה אם כן ממי אפחד כי אין לי להתפחד מכלום.

וזכרתי את בריתי יעקוב וכו' כי יעקוב בוא"ו יחירה לרמוז לך כשהב"ה זוכר ברית האבות אזי תפ' ישראל מקבלת מן אם העליונה שהיא אם הבנים שמחה והיא הנהר העמוק המספיק לכל העולמות. וזכרתי רומז למדת כ"ע שהוא מדת המחשבה כי הזכירה לא תהיה אלא במחשבה. כשב"ע שהוא סוד המחשבה זוכר ברית יעקב | שהוא תפ' נה ע"א ישראל וברית של יצחק שהוא בית דין הקשה וברית אברהם שהוא חסד ופוקדם בהשלחת השפע ובכללם זוכר המטרוניתא שהיא כנסת ישראל ה"ד והארץ אזכור.

אמ' הב"ה למשה שיזהיר לאהרן ולבניו שיהיו מברכין לישראל שנא' דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל אמור להם. וכתי' השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל וכו' וכתי' הואל וברך את עבדך כי אתה אלהי ברכת ומברכתך יבורך את בית עבדך לעולם. אמרה כנסת ישראל לפני הב"ה רבונו של עולם לכהנים אתה אומ' שיברכו אותנו אין אנו צריכין להיות מתברכין אלא מפיך ה"ד השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את וכ'. אמ' להּ אע"פ שאמרתי לכהנים שיהיו מברכין אתכם עמהם אני עומד ומברך אתכם לפי' הכהנים פורשין את כפיהם לומ' שהב"ה עומד אחרינו ה"ד הנה זה עומד אחר כתלינו משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים.

אבל על דרך האמת הנה זה עומד וכו' כי זה רומז ליסוד עולם הנקרא זה ה"ד הנה אלהינו זה קוינו. כי היסוד עומד אחר כתלינו שהיא כנסת ישראל הנקראת כותל ומחיצה בשביל שהיא מפסקת בין עולם היחוד ובין עולם הפרוד. ד"א הנה זה עומד אחר כותלינו. זה בגי' י"ב רומז לשנים עשר הויות הסובבים את מזבח יי ומושכים החיים לתפ' יי ושולחים החיים לאילן שהוא עץ החיים העומד בגוף העולמות כי הוא נותן כח החיונית לכל המדרגות. ואותן שנים עשר הויות הם כללים כל ישראל והם נקראים כותלי המזבח וסובבים אותו כמו הכותל הסובב לבית ונשמר הבית בעבור הכותל כך אלו ההויות הם עומדים אחר הכותל שהוא תפ' יי שנקרא כותל ומחיצה לעולם התחתון בשביל שהוא סוד הפרוכת המבדיל בין כלי המאכל

ובין כלי הנשמה. כלי הנשמה הוא עולם העליון שהוא נשמה לכל הנשמות כי כ"ע הוא נשמה לחכמה ובינה . וחכמה לבינה. ובינה לעולם התחתון. לכך נקראים כלי הנשמה.וכלי המאכל הם גדולה גבורה תפ' נהי"מ בשביל שיש בהם כח ההרגיש והטבעים ומקבלים כח המאכל והמזון אל האצטומכא העומדת באמצע שהוא סוד התפ' שבה יסתן המן לצדיקים לכך נקראים שחקים על שם ששוחקים המן לצדיקים. ונמצא שהתפ' הוא הוילון המפריד בין כלי המאכל ובין כלי הנשמה לכך נקרא כותל ומחיצה ועל זה כתי' השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך וכו'. ד"א הנה זה עומד אחר כתלינו וכו' ואין זה אלא חסד שנקרא זה ה"ד זה קרבן אהרן וכו' והוא עומד אחר חכמה עליונה הנקרא כותל לעו' | העליון נה ע"ב כי הוא חסד מפסיק בין עולם האין והיש והוא שואב הברכות מן הבכור ונותנם למטה. לכך הוא משגיח ומביט בעין החמלה לברך לתחתונים.

ר' יוסי פתח הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל. נמשלה בית המקדש למטה מה המטה הזה ניתנה לפריה ורביה כך בי' המקדש כל מה שהיה בתוכו היו פרין ורבין שנא' ויארכו הבדים ויראו ראשי הבדים מן הקודש. וכן כתי' ויבן את בית יער הלבנון למה נמשלה ליער לומ' לך מה יער פרה ורבה כך בית המקדש כל מה שהיה בתוכו פרה ורבה לכך נאמ' הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים. כולם אחוזי חרב. כל אחד ואחד שמו של הב"ה נזכר בו יברכך יי וישמרך. יאר יי. ישא יי.

בשנה היובל ישוב השדה לאשר קנהו וכו'. כי השדה תשוב לשמיטה למלך העליון שקנה אותה ה"ד ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ. כי כ"ע קנה שמים וארץ מעומק עי' העי' והוציאן לאור ה"ד יי קנני ראשית דרכו וכו'. אך בבור אשר יבוכר ליהוה בבהמה לא יקדיש וכו'.אך בכור שהוא חכמה הנקרא בכור לעולם היש כי האין אין לו השגה לפי שהוא אין ואפס ותוהו. והיש הוא בכור לכהן בשביל שהוא יש להשגה והבן זה מאד ודום ליי. אשריהם הצדיקים שהב"ה הנחילם תורתו הקדושה ויזכים לאור החיים ה"ד מה רב טובך אשר צפנת ליריאיך פעלת לחוסים בך וכו'. נשלם אם בחוקותי ש"ל.

ספר במדבר סיני . ר' אלעזר* פתח ואמ' ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אותו. בא וראה בשעה שהב"ה ברא לאדם הראשון בראו בדיוקן של עליונים ותחתונים והיה.בלול מן הכל והיה זיו והודו מאיר

מסוף העולם ועד סופו. והיו יריאים ממנו ומתפחדין ממנו עליונים ותחתונים.
יברך יראי יי אלו הן הלוים וכולם הם יריאים מן הב"ה ה"ד
יורו משפטיך ליעקב. הקטנים עם הגדולים אע"ג שאינן נכנסין במנין.
אבל אכניסך בעומק הרז הזה מה שאמ' יי זכרנו. כי זכרנו
רומז לבריח התיבון שהוא הקו האמצעי שהוא הזכר לעמ' ישראל כי הוא
המשפיע לה ה"ד יי זכרנו יברך יברך וכו' שתי פעמים יברך למה כי
התפ' הוא מוציא מים מן הנחל קדומים בחוזק משיכתו לבריכה התחתונה
ומתחילה יתפשטו המים אל בריכה עליונה שהיא התפ' וא"כ אל הבריכה
התחתונה. וא"כ מתפשט הבריכה ההיא אל כל שאר המרכבות והצבאות והחיילות
שהן למטה הימנה הנקראים בית ישראל ה"ד ותחן טרף לביתה וחוק לנערותיה
ועל זה אמ' דוד ע"ה יי זכרנו | לשו' רבים פי' שהוא זכר של נו ע"א
שאר המדרגות האחרות. ד"א יי זכרנו רומז לעומק המחשבה שהוא כ"ע
הנקרא זכרנו מלש' זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור. כי הוא משפיע
טובו וחסדו מן עי' העי' מן העלת הבריכה הנעלמת והנסתרת ה"ד יברך
מלש' בריכה. יברך את בית ישראל רומז לגדולה ולגבורה ולתפ' שהוא
משפיע להם. ד"א יברך את בית ישראל אלו הן הנשים רומז לנשים הידועות
שהם גבורה ועמ' הנקראים נשים ה"ד נשים שאננות וכו'. יברך את בית
אהרן רומז למדת החסד הנקרא אהרן שהוא מיכאל כהן גדול בשמים שיתברך
מן הבריכה העליונה ה"ד כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן
שיורד וכ'.

ר' יהודה אמ' הבאני אל בית היין. מלה"ד למרתף גדול של
יין זהו סיני ולמדנו משם תורה שהיא נדרשת ארבעים ותשע פנים טהור
ומ"ט פנים טמא ה"ד אל בית היין.

ואלה שמות האנשים אשר יעמדו אתכם לראובן אליצור בן
שדיאור. פי' אלה שמות האנשים שהם י"ב כנגד י"ב שבטים הנזכרים
על שבט ראובן אליצור בן שדיאור כי אליצור רומז לחסד הנקרא אלי
על שם אל אלהים יהוה. צור רומז לבינה הנקרא צור העולמים לפי שממנו
נצטיירו כל המעשים וכל הפעלים אשר יצאו מעומק המחשבה העמוקה.
בן שדיאור פי' שדי אור פי' שאמ' די לעולמו והסוד בזה ואל שדי יתן
לכם רחמים וכו'. אל תקרי שדיאור אלא שדה אור פי' שדה של אור שכל
אורות הטובים נגנזים בו והוא אור קדמון נעלם הנקרא שדה של אור הקדמון
הוא עתיק של כל העתיקין וטמירא של כל הטמירין. ועל זה אליצור בן

שדיאור והבן.

ונסע אוהל מועד מחנה הלוים וכו'. וא"כ מה כתי' דגל מחנה
אפרים לצבאותם ימה היינו מערב לפי שהשכינה במערב ה"ד* ויברכם
ביום ההוא לאמר בך יברך ישראל לאמר. וישם את אפרים לפני מנשה.
אבל סוד עליון יש כאן. בך יברך ישראל פי' ישראל סבא. מאי טעמ'
אלא בך יברך ישראל. יבורך ישראל או יתברך ישראל לא כתי' אלא יברך
ישראל מהו יברך ישראל. אלא ישראל הקדוש לא יברך לעולם אלא בך
שאתה במערב וכתי' אל שדי פרה ורבה זכו'. ולמדנו שראה עמו שכינה
ומיד אמר בך יברך ישראל בך יברך לעולם*. ושניהו כל האומר תהלה
לדוד שלש פעמים בכל יום זוכה לחיי העולם הבא. בשביל לזווג לה ולהכניסה*
בין צפון לדרום. בכן* אדם בבקר מקבל עליו עול מלכות שמים וא"כ
מסדר שבח באותן התושבחות עם תהלה לדוד. וא"כ הללויה שהם סדור
כנגד עשר מדרגות עליונות כי עשרה פעמים הללויה נאמ' כנגד י"ס שהם
כתרים עליונים קדושים של שם הקדוש. ובשביל כך עשרה הם הללויה.
וא"כ | מסיים בעשרה תושבחות שהם הללו אל בקדשו. מה נו ע"ב
הם עשרה והלא חמשה הם אלא האחרים מתחילין בהללויה ומסיימים בהללויה.
וא"כ מסדר בשבח של אז ישיר משה שיש בו הכל ובזה מקבל עליו עול
מלכות שמים ומלכות הקודוש. וא"כ משרה אוהה בחסד בסיום התפלה
להתקדש בו. וא"כ בתפלת מנחה של הגבורה ה"ד ויצא יצחק לשוח
בשדה לפנות ערב. באותו שעה דין של הגבורה תלוי בעולם והדין מתחיל
להתפשט בעולם ואזי היא נתנת בין צפון ודרום להתחבר בזווג אחד* בגוף
כראוי. ומי שמחבר אותה בכל יום כהאי גוונא ודאי הוא בן העולם הבא.
בשביל זה דגל מחנה אפרים ימה שהוא בין צפון לדרום.דרום ראובן מצד
אחד דכתי' דגל מחנה ראובן תימנה. צפון דן מצד אחר דכתי' דגל מחנה
דן צפונה.אפרים בין זה לזה נמצא מערב שהוא אפרים בין צפון לדרום
הכל כדוגמא עליונה.

וכתי' והנה יי נצב עליו ויאמר אני יי אלהי אברהם אביך
א"ר אושעיא אשרי ילוד אשה שראה הב"ה ומלאכיו נצבים עליו ומשמשין
אותו. ומנין בביאתו שכן כתי' ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים
הרי המלאכים. השכינה מנין שכך כתי' וירא אלהים אל יעקב עוד בבואו
מפדן ארם ויברך אותו. ה"ד מאשר יקרת בעיני נכבדת ואני אהבתיך.
אבל סוד הענין שהוכרח היה שהב"ה וכל מלאכיו עומדים על

יעקב לשרת ולשמש אותו לפי שהוא סוד עליון לכל בעלי שכל והלא ארז"ל אמ' הב"ה ליעקב אני אלוה בעליונים ואתה אלוה בתחתונים וה"ד בוראך יעקב ויוצרך ישראל. ואצ"ל כי יעקב למעלה הוא מדת התפ' הנקרא יעקב שהוא גוף האמצעי והוא עיקר העולם לפי שכל עליונים נסמכים עליו.

נמצא שהתפ' הוא עומד באמצע בין דרום וצפון והב"ה שהוא כ"ע הנקרא אלהי אברהם הוא עומד עליו ה"ד הנה יי נצב עליו ויאמר. נמצא שהב"ה עומד עליו דוקא. וגם כן מלאביו שהם מיכאל וגבריאל שהם מדת החסד ומדה הגבורה עומדים עליו מימינו ומשמאלו ועל זה הוכרח היה ג"כ למטה שהשכינה והמלאכים עומדים עליו לשמרו ולבשרו לשוב אל בית אביו ה"ד הארץ אשר אתה שוכב עליה ודאי. וזה סוד שגילו רז"ל ברמז בדבריהם שנטל הב"ה כל ארץ ישראל וקפל תחת יעקב והסוד בזה הארץ אשר אתה שוכב עליה וכו' ודאי. ועל זה כעין דוגמא כשיצא יעקב מפדן ארם אירע לו זה המעשה שהב"ה וכל מלאכים באו לשמרו ולשמשו ה"ד הנה יי נצב עליו.

וכבר הוערתיך בכמה מקומות ששים המה מלכות רומז לששים מדרגות של ששה קצוות שעולה מספרם ששים כי בכל אחת ואחת עשרה יעלה מספרם ששים. ושמונים פילגשים בהתחברך אם העליונה שהיא אם הבנים שמחה ואם התחתונה יעלה מספרם שמונים. פלגשים אל תקרי פלגשים אלא פלגי שם פי' של שם הקדוש העליון | כי כל פלגי מים נז ע"א ומבועות ונחלים ומקורים משם הם נמשכים ויוצאים ה"ד והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו.

ויהיו בני לוי גרשון וקהת ומררי. כבר כתבתי לך שם שלוי רומז למדת הגבורה הנקרא לוי בשביל שהוא מחובר עם בית דין התחתון מלש' כמער איש ולויות. גרשון מל' גרש כרמל בשביל שמדת הגבורה הוא נקרא גרש ירחים לפי שהוא מגרש כל שהוא ראוי לשלח ולנדח מן מלכות יי הנקרא ירחים בדינו החזק והקשה והוא נקרא כסיל והסוד בזה ומושכות כסיל תפתה לפי שהוא מושך ודוחה בכח המושך והדוחה הראויים לנדח מן מלכות יי ומגרש אותם והסוד בזה גבי דוד לכל מי שנכנם בבי אידרא כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת יי. והבן כל אלו העניינים כי הם גדולים ונפלאים אשר אין הפה יכול לדבר ולא האזן יכול לשמוע ועל זה נקרא מדת הגבורה גרשן בשביל שאינו נושא פנים לשום בריה ולשון אלא הכל בדין ובמשפט ה"ד האל הגדול הגבור והנורא אשר לא ישא פנים ולא

יקח שוחד. ד"א ולו בני' מ"ב רומז למ"ב אותיות של שם הגדול שהוא בתוך הגבורה של אב"ג ית"ץ וכו' כי הוא ממונה על מ"ב בתי דינים שבהם מקהים את שני העמים.

חברון רומז למלכות בית דוד הנקרא חברון בשביל ששם נקברים האבות השלשה שהם אברהם יצחק ויעקב ושם הם נראים. ד"א למה נקראת חברון כי שם נתחבר דוד במלכותו. ולא קיבל המלוכה על ישראל עד שנטלה בחברון ועל זה דוד המלך נמלך בחברון. ד"א למה נקראת חברון בשביל שהיא מתחברת ומזדווגת בכל יום עם בן זוגה שהוא תפ' יי ועל זה נקראת חברון. ועוזיאל רומז לגבורה ולחסד אל תקרי ועזיאל אלא עז אל כדא' מהאוכל יצא מאכל ומעז יצא מתוק לפי שהוא עז כנמר בדינו הקשה. אל רומז לחסד על שם אל אלהים יהוה. ד"א ועזיאל רומז לתפ' ולעט'. עז כדא' יי עוז לעמו יתן. אל לעט' הנקרא אל כדא' אל זועם בכל יום.

והרי אתה רואה שכל אלו שמות של השבטים ושמות בני בניהם כולם הם רמוזים על סוד העליון הקדוש. לכן כל מי שיש לו עינים לראות ולב להבין יכול להבין מאלו השמות פלאי פלאים בסודות התורה הקדושה.

ועל זה באתי להועירך בסוד ערבה למה היו מקיפין בערבה שבעה פעמים ביום זה והוא בנקרא יום הושענא רבא. לפי שאנו מבקשים לפני מלך העולם הנקרא בינה שיושיענו ויורד לנו מאותו הנהר הנמשך ויוצא מעדן מים ונשמי רצון ברכה ונדבה ועל זה אנו מתחילין הושענא כי נא רומז לאחד וחמשים שהוא סוד הבינה ובשביל שהיא אם הבנים שמחה נקראת הושענא רבה לפי שיש אם רבה ואם זוטא ועל זה בתחילת יום הסוכה שהוא יום הראשון שולטת צד הבינה הנקראת סוכה בשביל | שהיא נז ע"ב פורסת כנפיה על בניה כאם שמכסה על בניה ונקראת סוכת שלמה ועל זה היא שולטת בזה היום הראשון. וא"כ ביום שני של הסוכה שולטת ג"כ הבינה בכלל שאר הספי' ונמצא שהיא שולטת שני ימים הראשונים ועל זה היו עושין בארץ שני ימים יום אחד והבן זה. ביום שלישי שולטת הגדולה שהוא אחד מן המרכבה. וגבורה ביום רביעי. ותפ' ביום חמישי. ונצח ביום ששי. והוד ביום שביעי שהוא יום ערבה והוא יום הושענא רבא. ונמצא שהוא יום הדין. ואנו צריכין לסבוב בערבה שבעה פעמים כדי להוריד הכח של שבעה מדרגות לערבה להמחיק דינו ולרחם על עדת ישראל ולהריק לה מן המים של הנהר העליון הנמשך ויוצא. ועל זה אנו צריכין ליטול

ערבה הגדילה על המים לפי שמדת ההוד עומדת על הנחל שהוא יסוד ההי"ד הנגי נוטה אליה כנהר שלום וכנחל שוטף.

ויקה משה את כסף הפדוים מאת העודפים על פדוי הלויים. כי משה שהוא תפ' נוטל הכסף מצד החסד שהוא אהרן. מאת עדת בני ישראל לקח את הכסף חמשה וששים ושלש מאות ואלף וכו' כי חמשה כנגד חמשה ספי' עליונות וחמשה ספי' תחתונות. וששים רומז לששה קצוות והבן כל אל העניינים על מתכונתם.

ונתנו עליו כסוי עור תחש וכו'. עליו פי' המלכות שהוא דין. כסוי עור התחש אל תקרי כסוי עור אלא כסוי אור כדא' כתנות עור וילבישם ואין עור אלא אור באל"ף. ג"כ בכאן כסוי אור פי' אור העליון הקדמון שכתי' בו והלכו גוים לאורך כי התפ' הוא מכסה ומלביש לכלה שהיא המטרוניתא בכסות אור וזוהר שהיא תכשיטי הכלה ההי"ד וככלה תעדי כליה. תחש אמ' רז"ל כי אותה החיה הנקראת תחש לא נמצאת אלא פעם אחת בימי משה ר' ע"ה ונעלמת ונסתרת מן העין. ויש כאן סוד עליון כי התחש הוא רומז לכ"ע הנקראת תחשים שהיא אור החיה הנעלמת והנסתרת למה בשביל שבימי משה היו הרחמים נמצאים ביותר בשביל זה שהיה עומד בתפלתו לישראל ההי"ד ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת. ועל זה היו מכסין על אותו הארון עור התחש שהיא חיה של כ"ע כדא' נפש רוח נשמה יחידה חיה כדי לכסות הרחמים על הארן שהוא דין.

ולקחו בגד תכלת וכסו את מנורת המאור. פי' בגד תכלת כנגד אור החכמה שהיא בצבע הכלת שהיא מתכסה על המנורה שהיא המטרוניתא. ואת נירותיה אלו הם שאר ששה מדרגות העומדים עליה שהם חסד וגבורה ותפ' נצח והוד יסוד שהם ששה נירותיה המאירים למנורה ההיא והבן זה.

ונתנו אותה ואת כל כליה אל מכסה עור תחש ונתנו על המוט. ואצ"ל כי עור התחש שהיא החיה הידועה שהזכרנו והמלכות וכל | מרכבותיה נח ע"א וצבאותיה וחיילותיה ומחנות כולם הם מתעלות עד כ"ע שהיא החיה על שם נפש רוח נשמה יחידה חיה ונמצא שהעט' וכל כליה הם ניתנים אל אותו מכסה שהוא אור תחש אל תקרי מכסה אלא מכוסה בשביל שכ"ע הוא נסתר ונעלם ונתכסה מעין כל בריה שבעולם. וא"כ נותנין אותה על המוט שהוא צדיק יסוד עולם הנקרא מוט כדי להוריד מן החיה ההיא שפע אל צדיק יסוד עולם.

וכסו אותו במכסה עור תחש. כדי להוריד הנהר הנמשך מן

המבוע של הנחל שהוא כ"ע שהוא עמוק וסתום ונעלם ונסתר לפי שהבינה נקראת לשון והלשון תוציא מה שעלה במחשבה העמוקה ותוציא אותו לפועל הן דין והן רחמים הכל הלשון תוציא ועל כן הלשון הוא עומד בפה להוציא מה שהיה נסתר ונעלם במחשבה.

ולא יבואו לראות כבלע את הקודש ומתו. אזהרה מזה הפסו' לאותן הבאים ליכנס בעומק המחשבה העמוקה שהיא נסתרת ונעלמת. אלא יש לכל אדם משכיל ליתן כבוד לשם הגדול שלא ליכנס במקום שלא ניתן לו רשות ההי"ד כבוד אלהים הסתר דבר. ואם עובר על זה הגבול ויכנס יתכן שיענש מלמעלה. כי אלו הדברים הנסתרים באור של כ"ע הם נעלמים ונבלעים כי הם נקראים מעשה מרכבה ומעשה בראשית רבא*. וזהו שארז"ל תמים תהיה עם יי אלהיך מהו דכבשא רחמנא למה לך. כי הוא ית' ויח' שמו של מלך מ"ה הב"ה שהוא ראשון והוא אחרון ומבלעדיו אין אלהים. וברא העולם בסוד שלשה עניינים גדולים וטובים והם דעת חכמה ובינה שנא' יי בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה. וכתי' בדעתו התהומות נבקעו. בא וראה למה ברא הב"ה הארץ שהיא עולם השפל בסוד החכמה והשמים שהוא עולם גדול ממנו בתבונה שהוא דבר קטון מן החכמה. וכבר שנינו אימתי נקרא חכם בחכמה כששואלין אותו בכל דבר והוא עונה ומשיב כענין וידו הוא בכל ואזי נקרא חכם בחכמה שהיא גדולה על התבונה ועל הדעת. ועל כן היה לו ית' לעשות השמים בחכמה שהיא גדולה על התבונה. תדע לך כי החכמה גדולה מכולם ועל כן נקרא אדם חכם מפני שהוא חכם בכל חוכמות. והתבונה קטנה מהחכמה ועל כן נקרא אדם מבין כלומ' מבין דבר מתוך דבר מלבו ומעצמו. ר"ל בראותו יסוד בונה עליו בניין. וכן הוא המבין בראותו דבר אחד או קצתו משלים הענין עליו והב"ה ית' ויח' שמו ברא השמים בסוד תבונה שהוא עניין הבנייך* מתוך היסוד. ובראשית כל הנבראים ברא צורת כל המלאכים הקדושים שהם תחלת כל הנבראים הנאצלים | מזיו אור הדרו. נח ע"ב ועשרה שמות נקראו בסודם ובתוך שמותם נקראו אלהים. ועל כן בא להורות בראשית ברא אלהים פי' ברא ית' ויח' שמו צורת המלאכים הנקראים אלהים והם היסוד מכל הנבראים האחרים ומתוך זה היסוד נבראו השמים לאחר כן בסוד תבונה. הוא דבר מתוך דבר שהם מסוד אור צורת המלאכים כלו' הם בניין מתוך היסוד ועל כן כתי' כונן שמים בתבונה. אבל הארץ שלא נהיתה* מתוך יסוד אחר אלא שהיא תלויה על המים הוצרך

לומ' שנבראת בחכמה כי אין לה יסוד אחר על שהיה הבנין. והב"ה יסד לה יסוד עשוי בחכמה ועל כן נאמ' יי בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה. דבר מתוך דבר.

ובתורה ברא הב"ה את עולמו שנא' ואהיה אצלו אמון. אל תקרי אמון אלא אומן וזהו שכתי' בראשית ברא אלהים. ר"ל עם ראשית שהיא החכמה העמוקה ברא אלהים שהוא בינה את השמים ואת הארץ שהם דו פרצופין והבן זה.

אמ' ר' בראשית וכו' ית' שמו של הב"ה שברא כל העולם והכינו בחכמה בתבונה ובדעת. וכנגדם ברא שלשה עולמות. עולם העליון ועולם התחתון ועולם האמצעי. ונתן בעולם הקטן צורת שלשה. צורת המדברת וצורת הצומחת וצורת השכלית. ותדע לך כי עולם התחתון מתקיים* בנפש והנפש באויר והאויר בבורא ית' ויח' שמו. תדע שהבורא ית' ברא האדם וברא אותו בצלם ובצורה והכינו מארבעה דברים מובדלים זה זה. מאש ומרוח וממים ומעפר שנא' והארץ היתה תוהו ובוהו וחשך על פני תהום ורוח אלהים וכו' אלו הן ארבעה דברים האמורים למעלה כדא' מקום יש בכרכי הים שקורין לאש תוהו וזהו היסוד הראשון. בוהו מים. וחשך עפר. ומנ' לן דחשך הוא עפר* והרוח הוא הרוח ממש. ואמנם כי הוא ית' ברא את האדם שהוא עולם התחתון כנגד עולם העליון. ונתן בו קיום הנפש המניעה לכל לגוף כולו. ועל כן הבדילו מכל הנבראים אשר למטה עמו. ובמה האדם מובדל מיתר הנבראים בזאת הנפש ובאיזו נפש בנפש המדברת.

ואני שמעתי מאבא ששבע כוכבים הם ולזמן שמגיע שעה של כל אחד ואחד מהם לומ' שירה לפני הב"ה מרוב השמחה והאהבה שיש בהם שולחים זיוון ואורם והולכים לומ' שירה. וענין אחר שאלו שבעה כוכבים לוא הולכים ולא נוסעים ממקומן אלא בשעה שקורא להם הב"ה להאיר במקום שהוא חפץ דכתי' לכולם בשם יקרא וכשהם נוסעים שולחין זיון ואורן עמהם לילך.

ויאמר אלהים יהי אור. ותאני ר' ברוספדאי גדול התוספות אור היה זה האור שלא כמותו ואין כמותו וזהו אור השכל הגדול שנהיה מאור | זיו הדרו וזהו העומד אחרי הפרגוד דתנינן מאי דכתי' עוטה אור נט ע"א כשלמה. מלמד שעשה הב"ה שאר המלאכים כמו אותו אור הראשון מאותו האור ממש ס"ד כמותו אלא מהו* דבר מובדל ומושכל כך שאר המלאכים

דברים מובדלים ומושכלים אבל אין השגתם כהשגתו דתאני' ר' ברוספדאי השגת המלאכים היא השגה גדולה מה שאין כן למטה מהם. השגה שנייה היא השגת השמים מה שאין משיגין מה שלמטה מהם. השגה שלישית היא השגה מדרגה התחתונה אשר בעפר יסודם והיא השגת בני אדם מה שאין משיגין שאר כל הנבראים. וכנגד שלש מעלות הללו יש באדם שלש צורות נפשות. צורה הראשונה היא הנפש השכלית , השניה היא הנפש המדברת. השלישית היא הנפש הבהמית המתאוה תאוות הגשמיות והיא הנפש אשר תמעול מעל. וא"ת הרי נפש הראשונה היא הנפש הבהמית כנגד מדרגה התחתונה שאמרנו נפש המדברת כנגד השמים שהיא מעלה יתירה על הראשונה נפש השכלית כנגד מדרגת המלאכים שהיא המעלה העליונה על כל אלה.

ויקח אחת מצלעותיו. בספר הראשון* נמצא זו לילית ראשונה שהייתה עמו ונתעברה ממנו ולא היתה לו לעזר כמו בת זוג אלא כמו עזר סוכנת. ועל זה כל אותן ק"ל שנים שהיה אדם נטרד מגן עדן והיה כמנודה מן הב"ה לא הוליד מן חוה שהיא בת זוגו בשביל שפירש מאשתו בשביל שהיה מנודה כי דרך המנודין יושבים כאבילים בחשך ואינן אוכלין בשר ואינן שותין יין ואינן משמשין מטותיהן בשביל שהרוחות הטמאות שולטים עליו כדי שלא יוליד בנים חצופים ורשעים ועזי פנים. ועל זה היה אדם פירש מאשתו חוה שהיתה נדבקת עמו בצלעותיו. וזהו ששנינו כשנברא אדם הראשון ירדו עמו שתי רוחות אחת נתקיימה עמו והאחרת לא נתקיימה עמו ואותה של לילית לא נתקיימה עמו אלא ק"ל שנים שהיה כמנודה והוליד ממנה רוחות רעות ושידין ומזיקין וזו היא שערקת לכרכי ימא. אבל לאחר כששב אדם בתשובה לפני הב"ה ויצא שמח מלפניו על מה שמחל לו עונותיו אזי נזדווג עם בת זוגו שהיא חוה הידועה הנקראת אם כל חי שהיא המטרוניתא שלו ולא הפילגש אזי הוליד בדמותו. כעין דוגמא זה למעלה אדם הראשון שהוא סוד התפ' הנקרא בריה התיכון יש לו ג"כ שתי רוחות האחת היא הפילגש נקראת לילית שהיא תמורת חוה העליונה. והאחרת היא מדת המלכות שהיא המטרוניתא ופילגש מזדווג כביכול בזמן שהגזירות וצרות שולטין בעולם אזי יצאו לעולם דורות חצופין ועזי פנים ורשעים והאכזרים. אבל בזמן שהוא מזדווג | עם המטרוניתא נט ע"ב אזי יצאו לעולם נשמות קדושים וטהורים כמו צורות של שת וחנוך ומתושלח וכיוצא בזה והבן כל אלו כי הם נכוחים.

ר' חייא פתח* אל אלהי הרוחות לכל בשר וכו' ברוך שמו

של מ"ה הב"ה שהוא מקום עולמו ואין עולמו מקומו ה"ד הנה מקום אתי. ולא יגבילנו מקומו ולא יאחזהו זמנים כדכתי' הן אל שגיא ולא נדע מספר שניו ולא חקר. וכתי' כי לא מחשבותי מחשבותיכם. והקדים תורתו שני אלפים שנה לבריאת עולמו כדכתי' תורה מאתי תצא. וכתי' ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום. והמצא כח נבדל שאין מדור עם בשר דכתיב להין אלהין די מדרהון עם בשרא לא איתוהי. והמצא עולם הנעלם הוא שכתוב ותעלומה יוציא אור. והמציא עולם שכולו טוב ה"ד שכל טוב לכל עושיהם. והמציא עולם הרוחות ה"ד רוח יי תניחנו. והמציא עולם הנשמות ה"ד והשביע בצחצחות נפשך. והמציא עולם הגופות ה"ד אני יי אלהי כל בשר הממני יפלא כל דבר. ויקרא אחד שאין חוץ ממנו. ויקרא יחיד שהוא יחיד בכל חלק. ויקרא מיוחד שהוא מיוחד בלא תמורה. ויקרא אומן שהוא מחליף דבר לתמורה ותמורה לדבר. ויקרא אמון שהוא משנה המנהג. ויקרא אימון שהוא מקיים המנהג. ויקרא נאמן שהוא נאמן לשלם שכר ונאמן ליפרע. הוא אלהי עולם הוא שמו ושם לכל שם שמו טרם המציאו המוצאים. ועוד לא יסור בשמו נקראו ה"ד כל הנקרא בשמי. ולפי שהם חסירים מאמיתתם בהתחלק הויתם ברצותם לחלק חלקיהם לא מנע מהם ההשלמה אשר הם שוים בסתר העלומה. והשוה רצונו לרצון המונו ומציאותם למציאותו. ושלימותם לשלימותו וקדמותן לקדמותו. ובהשותו רצונו לרצון המונו כאחד יקרא אחד יחיד ומיוחד. יקרא אחד להודיע שאין חלקיהם חסרים מהשלמתו ואין שלמותן כי אם משלימותו. ומכח הנסתר יצא בנשמע ומן הנשמע בנראה ואין לנו עסק בנסתר כי אם בנשמע בעשר המאמרה מזיו האורות כי מקול דממה דקה הקול הנשמע שכתו' בו קול יי בכח, שהוא כח לכל הקולות שממנו קול ורוח ודיבור. יש מהם עשרה קולות בעשרה מאמרות ובעשר הדברות. והנראה יראה מאור המתעלם שממנו אורו המאציל. ואור האצילות. ואור הנאצל זהו אור הרוח הנקראת יחידה. ואור הרוח הנקראת חיה. ואור הרוח הנקראת רוח. ואור הרוח הנקראת נפש. ואור הרוח הנקראת נשמה ואור הגוף ואור המאציל ואור האצילות ואור הנאצל צורך העליונים. ופעמים ימשך אורם אל התחתונים השבעה שהם צורך | התחתונים הנראה מהם כנגדם בנראה אור ס ע"א שחק אור בקר אור צהר או צהרים או ערב אור ערבים אור חשך והאור המתעלים מהאחד כלהב אש בגוניו כעניין שנא' רשפי אש שלהבת יה. ושלשת האורות הנזכרים כח השכל וכח ההשתכלות וכח שכל. ונקראים

מהות הרבוי והשכינה טוב הצפון הוא הוא שכתי' מה רב טובך אשר צפנת וכו'. ומן המעיין הנוביע הטוב הצפון המתעלם הופך זה אל זה כדכתי' הופך לבקר צלמות ויום ללילה החשיך . וכשממיר דבר לתמורה ותמורה לדבר נקרא אומן הוא שכתי' יי אלהי אתה ארוממך אודה שמך כי עשית פלא עצות מרחוק אמונה אומן. ויש להאמין כי סוף השנתו מדרך הנעלם. ולכן אפי' המעשים הגדולים* נקראים פלא וכמו שיש לי לרוממך ולהודות לשמך על המעשים הנגלים כך יש לי לרומם ולהודות על פלאי הפלאות שהם בסתר הפעולות הנסתרות הנקראות עצות מרחוק כי הם באות ממרחקים ומהם כח כל צבא השמים. והעצה שהיא הסברון בזה שהוא מרחוק* שהוא רחוק מהשגת השכל כדכתי' רחוק מה שהיה. וכתי' מרחוק יי נראה לי ודאי. זה עניין העצות שהן כח לכל צבא הנמצאות מרחוק מדבר אמונה והאמונה מכח אומן כי כל הברואים נקראים אמוני אמונה אומן לפי שכל אחד ואחד מהם כוחו נמשך מאומן ואדם נברא יחידי ושלשת חלקים שהיה ממנו להודיע אומן בכח אמונה הנקראת אמון וכח אימון והיה ראוי שיהיה רצון אחד ורצון אדם היה ראוי לשלוט תחלה בכח אומן. וא"כ רצון חזק* בכח אמונה אומן. ושלשתן אחד שלכך היו כולם אחד כדי שיתקיים רצון העליון בשלשתן בשוה במחשבה בדבור ובמעשה ולפי שהיה אחד בכח הרבים בו רצון חלקיו ויכול להשתנות בין במצוה בין בעבירה ובין הרצון עצמו שהיה מתחייב כזה זוכה אם היה מכווין להשלמת האחדות וזהו שארז"ל זוכה אדם נעשה מלאך חיים לא זכה נעשה מלאך המות. ובחסרון אמונתה של חוה החטיאה האדם מדרך האומן וחטא קין בדרך אמון והרג אחיו. וכיון שחטאו והפרידו חפציהם זה מזה בהפרד חלקיהם מיד היו ראויים להשתנות ולהתחדש כדי להשוות מדותיהם. בקריעת ים סוף שקפאו תהומות ושב הים לחרבה מפני רוח קדים עזה אך לא העבירם על הים ולא הוציאם מיד פרעה שהורה לשלחם לפי שלא מתנהגים בכח אומן ובדבר שביוצא בו ראוי להיות במדה ובגבול שנה את המנהג בכח אמונה שנא' ויאמינו ביי ובמשה עבדו.

ועד שיתברר ויתלבן אותו עניין וינקום השם מעמלק אין השם שלם ואין הכסא שלם ואין | עולם הנפות ראוי לשוב לכח ס ע"ב שלימות שהיה ראוי לעמוד ולהתקיים בו קודם שחטא אדם עד שיבוא משיח בן דוד שהוא שלם במוטבע במורגש במושכל ובנעלם שהיה בו כח אלהי ומלאכותי וכח אנושי וכח צמחי וכח בהמי. כח אלהי דכתי' ונחה עליו

רוח יי. כח מלאכותי דכתי׳ ובית דוד כאלהים כמלאך יי לפניהם. כח אנושי וברוח שפתיו ימית רשע. כח צמחי דכתי׳ ונצר משרשיו יפרה. וכתי׳ צמח צדיק. כח בהמי דכתי׳ וגר זאב עם כבש שאם הם מוסיפים דעת ברוחו ואז יהיה כל דבר ודבר בגמר מלאו וסוף כל גרוע ופחות יתעלה מעילוי לעילוי עד סוף ההשלמות. ובין כך אשרי המחכה ויגיע.

נקי כפים ובר לבב. ולברר תוכו דכתי׳ ובר לבב. וכתי׳ יי אלהיך מתהלך בקרב מחניך. והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך. שהמתנהג בדרך זה ואינו מסהר עצמו רוח הטומאה מתערב ברוח טהרה. ואין אחד מתטהר בגמר וחלומותיו ודבריו מעורבים עד שהוא אנוס שוגג ומוטעה ובדרך זה נתקדשו ישראל. כשקבלו התורה נתקדשו מן הקדש בקדושה עליונה בתשע קדושות שהכהן מתקדש בקדושת עצמו ובקדושתו של לוי ובקדושתו של ישראל. והלוי מתקדש בקדושת עצמו ובקדושת הכהן שהוא משבטו ובקדושתו של ישראל. וישראל מתקדש בקדושת עצמו ובקדושתו של נביא ובקדושתו של מלך. וכולם מתקדשים מן הקודש ה״ד ואנשי קודש תהיון לי וכו׳. וכמו שהן מתקדשים כך הם מתברכים ממקור הבריכה העליונה בתשע ברכות כדכתי׳ תהיה מסלה ממצרים אשורה ובא אשור במצרים. וכתי׳ יהיה ישראל שלישיה למצרים ולאשור. אשר ברכו יי צבאות לאמר ברוך עמי מצרים. פי׳ ברוך עמי שהן מתברכים מברכתן של מצרים שממנה אשור מתברך כדכתי׳ ומצרים באשור. ומעשה ידי שהם מתברכים מברכתו של אשור שממנה מצרים מתברך כדכתי׳ ובא אשור במצרים. ונחלתי ישראל. שהם מתברכין ברכת עצמן. מחלקין מברכתן למצרים ולאשור והם ברכה בקרב הארץ. וכמו שהן מתברכין כן מתאחדין כדכתי׳ ונתתי לכם לב אחד. וכתי׳ ומלך אחד יהיה לכולם למלך. וכתי׳ אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם יי ולעובדו שכם אחד. וכתי׳ והיה יי למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יי אחד.

אמ׳ רז״ל הנודר כאלו נשבע במלך והנשבע כאלו נשבע בחיי המלך. פי׳ הנודר נדר מדיר עצמו מדירתו של עולם שהוא עי׳ העי׳ שאין דירה מזולתו שהוא | מקומו של עולם ואין עולמו מקומו סא ע״א והוא הדיר עצמו מכל דירת מקומו אם יעבור על נדרו ופירושו הסרת דירה ר״ל הסרת דירתו של מ״ה הב״ה שיהיה מוסר מן המלך ומכל דירת מקומו שאין מקום זולתו ועל כן ארז״ל כאלו נשבע במלך וכשהוא נשבע בחיי המלך זהו התפשטות הרצון ונקרא חיי המלך שכן אמרו בספר יצירה

אחת רוח אלהים חיים וכו׳. על כן אז״ל נשבע בחיי המלך. והנשבע ועובר על השבועה כתי׳ בו ואת אשמו יביא ליי. ועל הקרבנות שאמ׳ בהם אשה ריח ניחוח ליי. אשה לשם אשה ריח לשם ריח ניחוח לשם נחת רוח. ופי׳ נחת רוח לפי שאמרתי ונעשה רצוני. ובאמת האשם הבא על העובר על השבועה לא בא בו אלא אשה ולא ריח ניחוח אע״פ סתם הקרבנות לשם אשה וריח ניחוח הם באים. וגם על כל חטאות ואשם אין בהם לא אשה ולא ריח ניחוח אבל עיקר כפרתם בעבור הקרבן ונחת רוח לפניו כשהחוטא מביא קרבן שנצטווה עליו. ופי׳ העלם דבר יוכיח שנא׳ בו ועשו כל העדה פר בן בקר אחד. לריח ניחוח ליי. אבל הנודר אם עבר על נדרו אינו חייב להביא קרבן לפי שאין שם לא אשה ולא ריח ניחוח ולא נחת רוח מאחר שזלזל בדירתו והמשכיל יבין. ואע״פ שיש חומרא בנודר שהנדר חל על דבר מצוה כדבר הרשות בעניינים רבים מה שאין כן בשבועה אע״פ ששניהם שוים בהיתר היתר הנדר כהיתר השבועה ביחיד מומחה או בשלשה הדיוטות והתשובה לשניהם מועלת כי היא קדמה לכל.

אמ׳ בעלי הקבלה שהשם ית׳ ושמו דבר אחד הוא וזהו הדבר שהוא למעלה מכ״ע ובכל עת הכתר הוא דבוק עם החכמה לא יתפרדו לעולם ושום פירוד לא יבוא ביניהם וזהו שארז״ל במכוסה ממך אל תדרוש ובמופלא ממך אל תחקור ובמה שהורשת התבונן ותבין כשאמרו התבונן שהוא לשון נגזר מבינה פי׳ שניתן לו רשות להבין ולחקור בבינה. ד״א ובמכוסה ממך פי׳ חכמה ובמופלא ממך פי׳ כ״ע. ובמה שהורשת פי׳ בעס׳ ובזה ארז״ל יה״ו אות ראשונה יש בה שתי שמות הראשונים המדובקים כאחד. ואות שניה יש בה שם שלישי הראוי להתבונן. והאות השלישית הוא קו האמצעי שיש רשות לדבר ולחקור.

ועוד קבלתי בענין השם המיוחד תחשוב יו״ד שבה נבנה העולם ראשה נוטה לסופה עד לאין תכלית עשרה מאה אלף רבבה רבבות ואינה יוצאה מחשבונות אל המקום אשר היה שם אהלה בתחלה חוזרת חלילה. וכן הה״א חוזרת חלילה לחשבונה הראשון | וכן הוא״ו. סא ע״ב

ועוד שמעתי בעניין ויי הוא ובית דינו. ר׳ל העס׳ שהעס׳ בת זוגו של התפ׳ ולכך אמ׳ ויי בהיכל קדשו הס מפניו כל הארץ. כלו׳ שזה סוד הזיווג ומפני אותו השפע הבהיר והנורא הס מפניו כל הארץ.

ועוד שמעתי בעניין שמע ישראל הוא התפ׳ יי שהוא כתר החכמה. אלהינו כתר הבינה וא״ת והלא אמ׳ כי התפ׳ הוא ישראל ומנאה

תחלה. וי"ל קודם שיקבל השפע העליון נקרא בלש' נקבה שהיא ישראל החיה הידועה ואחר שמקבל השפע נקרא יי שהוא משפיע לאחרים. וא"כ שאנו אומ' אחד על הכל כלו' הכל אחד והכל נקרא ים החכמה ועל זה אמ' כל הנחלים הולכים אל הים.

ועוד שמעתי בעניין ה"א רבתא של הליי תגמלו זאת. היא בינה. וה"א זעירא של בהבראם היא המלכות כלו' שכינה עילאה שכינה תתאה. ואלו הן שני ההי"ן של השם ית' וית'. ויש מן המקובלים שאומרים דא שכינתא ודא יובלא.

ואצ"ל שקודם בריאת העולם היו הספי' בכח ובבריאת העולם יצאו מן הכח אל הפועל. ואלו הן ששת ימי בראשית ויום השביעי אבל השלוש אין הפה יכולה לדבר בהם הם אחד והם נשמה. והם אויר הקדמון וכינוי השם שהעולם אינו מתקיים אפי' שעה אחת בלא אויר כך הכל תלוי בשלש ראשונות והמשכיל יבין.

ואצ"ל מה תועלת יש בחלוף האותיות שלש עשרה מדות ולמה אין השם יוצא כמשמע האותיות וכפשוטן. כי בתחלה החליפו היו"ד בעבור מ"ם. וההי"א בצד"י. והוא"ו בפ"ה. וההי"א בכ"ף. כבר למדנו כי היו"ד בנגד הדבר המתעלם והנסתר ועל כן צורתה קצרה. ובחילופה במ"ם בא ללמוד ולגלות עיקר הדבר יותר ומי שיש בו לב להבין ועינים לראות יבין מתוך מ"ם למה נקראת המחשבה בל' טהורה ולא בל' טהור ויבין סוד הפסוק שאמ' ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים . ועוד יבין אותיות מצפ"ך למה הם נקראים בסוף התיבה ולא בתחילה והנני אומ' על המ"ם שבשם הראשון של שלש עשרה מדות שהיא מצפ"ך דעת עליון וכ"ע ועל כן תמצא שאמ' החכמה בל' תִּמָּצֵא ולא ימצא. ויש לנו לדעת למה נקראת החכמה בל' נקבה ולא בל' זכר וכן התשובה. אבל כלל כל הדברים ועיקרם מפורש במ"ם ועל כן היא נקודה פתח ולא קמץ. ומכאן יש לנו ראיה למה שאמ' הנביא וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתים. ועל כן ארז"ל מחשבה טהורה ולא קדושה והרי אתה למד סוד מ"ם העליונה ומ"ם התחתונה והסוד בזה בדעתו תהומות נבקעו וזהו סוד עץ הדעת. ועל כן היו"ד עם מ"ם היא לש' ים ועל כן | תמצא כתוב ומעיין סב ע"א מביח יי יצא ועוד כתי' יהיה מקור נפתח לבית דוד ולא לזרע דוד בלש' בית וזה שאמ' הנביא ע"ה ההי"ד כי עזבו מקור מים חיים את יי וסוד הדברים האלה מ"ם נקבה תסובב גבר.

ואצ"ל פי' שמע ישראל. אלו ששה חיבות כנגד ששה ימים שבהם נברא העולם וכולם שבחו לאל ית'. פי' מלת שמע בגי' ד' מאות ועשר רחמים כנגד מצפ"ך והוא שמו של הב"ה שנא' כי ביה יי צור עולמים. יהוה אלהינו יהוה שמותיו של הב"ה כוזו במוכסז כוזו הוא הב"ה. בגי' אחד הוא יג מדות בהבדלה דר' עקיבא וכחי' שמן תורק שמך. בגי' מצפ"ך באותיות מלאות כגון מ"ם צאד"י פ"א צד"י בגי' שמך עם אותיותיהם וזהו אל שדי ובעבור זה אמ' לעולמו דיי שמחברך מעצמו ומבורך ממקור הברכות ומשם הם רשומות הברכות והחיים של חי אדון הנשמות הנותן חיים להחיות חי העולמים הנסתרים והנעלמים והמשכיל יבין.

ואצ"ל כי עניין מתחת זרועות עולם המקבלים וזהו וזרועותיו כפולים על שכמו וזהו פי' כפיו של הכהן שהוא דוגמתו המתברך והמקבל ממעל ומברך וכהן גדול דוגמתו למעלה מזה. וכל מקום שתמצא מעון מעונה הבן זה ושאר הדברים צדק ומשפט הכל נקרא כסא לו. ובהיות ישראל בגלות אין הכסא שלם כי הדברים מתפשטים בעצמם ואין בהם דבקות רוח הקודש ממעל לפי שהוא מסתלק ועולה למרום מרומים. ובהיות ישראל על אדמתם הדברים כמו כן על מכונם והכסא שלם ומתעלים למעלה לקבל מן הכתרים ומן התשובה והכל מתעלה בדבקות עם הכתר העליון הנקרא קדוש וזהו שכתי' ביום ההוא יהיה יי אחד וכו' כלו' שלא יהיה שם אחד כי אם בחבור ואזי הכסא שלם וכולם יקבלו זה מזה וזה מזה עד למעלה וזהו שכתו' אל תנאץ למען שמך אל תנבל כסא כבודך. ורצוני(!) לומ' כי ילכו ישראל בגלות ותהרס הבניין והכסא ואמ' יהושע והכריתו את שמנו מן הארץ ומה תעשה לשמך הגדול. ובכל מקום שתמצא למען שמך והבן זה. ובמדרש חלים אמ' כ' לוי בשם ר' חמא כל זמן שזרעו של עמלק קיים לא השם שלם ולא הכסא שלם שנא' כי יד על כס יה. והיה צריך לומ' כסא יי וכי כשיאבד זרעו של עמלק מן העולם אזי הכסא והשם יתבר' שלם ההי"ד האויב תמו חורבות לנצח וערים נתשת אבד זכרם המה. מה כתי' אחריו ויי לעולם ישב כונן למשפט כסאו נשלם. |

פרשת נשא ר' חייא פתח ואמ' אמת מארץ תצמח וכו'. בא סב ע"ב וראה כי הוא ית' מתעלה עד אין סוף ויש בו ראש וסוף ואמצע ובזמן הגלות אין שם עילוי כי אם ירידה כפי סילוק רוח הקודש וכפי העילוי ההי"ד אמת מארץ תצמח ממקום ירידתו ויהא דבק ברוח הקודש ולכך נתקן ויתקדש ויתעלה וזהו שנא' בימי הגאולה הזכירו כי נשוב שמו. הוא

שאז"ל בהגדה חסד ואמת נפגשו בימי הגאולה ובמדבר סיני רבה כתי' אספה לי שבעים איש. זהו שכתי' הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה. ואשמה הנפש ההיא כי האשם תלוי בנפש החוטאת שהיא הנפש החיה שהזכרנו בסוד בראשית. ואצ"ל כשנברא אדם נברא בצלם אלהים שהוא נשמת האדם הה"ד ויפח באפיו נשמת חיים. פי' היא הנשמה הקדושה העליונה הנאצילת מאצילות הקדמון הה"ד נר אלהים נשמת אדם. וא"כ כשחטא ירד ממעלתו וממדרגתו ונטרד מגן עדן מיד ויהי האדם לנפש חיה. פי' הנפש הבהמית שכתי' בו מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ. כי אותה נפש חיה היא הנפש המתאוה תאות גופניות ומתאוה לניאופים ולתאוות רעות אחרות כיוצא בזה ועל זה כתי' ואשמה הנפש פי' הנפש ההיא ולא הנפש השכלית חלילה לאל מרשע. והשיב את אשמו בראשו. פי' אותו האשם שעשה ושב בתשובה יחזיר אותו בראשו פי' בכ"ע שהוא אחד מן שלש ראשים לפי שהוא מדת המחשבה הפשוטה ומדת ההשואה שמוחל לרשע כמו לצדיק הה"ד וחנותי את אשר אחון.

איש איש . פי' איש העליון שהוא המלך יי צבאות. ואיש התחתון כי כמו שקינא האיש התחתון כך מקנה עליה האיש העליון על זה כתי' איש איש. והסוד לא על המלך לבדו עותה.

ורז"ל אמ' אף בראשית מאמר הוא על כן עדן היא החכמה הפנימית שנתקנו בה ל"ב נתי' פליאות חכמה ונאצלו מהן הספי' ויש מהן שנטעו בשש קצוות והספי' והנטיעות כולם נקראו גן והחכמה נקראת עדן היא כמעין וכשורש לכל הנתי' הנשארות* לגן. והגן הוא כמו אילן שיש בו ענפים מראשו עד עיקרו והוא יונק תמיד מן השורש שהוא המעיין יוצא מאין סוף המתפשט מן המקור בלא פירוד ובלא שום הפסק לא יום ולא לילה ואפי' רגע וזהו שאמ' הכתו' ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן. ופי' ונהר מל' נהורא הוא האור הפנימי הבא תמיד מאין סוף ומעדן לכך אמ' יוצא ולא אמ' יצא מעדן | לפי שאותו האור שהוא סג ע"א הנהר אינו פוסק ובכל עת ועת מתפשט במדות על כן נקרא עולם הבא וזהו שנא' להשקות את הגן פירושו להשפיע אורו וכבודו וברכתו בכל אלה המדות הנזכרות והם הנקראות מדות* וספירות ונטיעות והכל נעשה על ידיהם ברצונו הקדמון הנטוע בהם על ידי הנהר היוצא מן החכמ' הנקראת עדן המשקה את אלו ולכך אין להפריד המבורך שהוא האילן מן המברך

שהוא המעיין. וגם אין להפריד המעיין מן המקור המתפשט הכל ממנו לפי שהוא מקום נטיעת השורש לכולן. וכשם שהשורש מחליף גזעו ומעמיד האילן וענפיו ועליו ופירותיו כך זה הנהר הבא מעדן ומאין סוף מעמיד האילן הנזכר וענפיו שהם מדותיו בכל קצוותיו לפעול פעולותיו שהם כנגד עלין ופירות בכוחו ובאורו ובזיוו והדרו. וכל צד שבו כולל בכח חבירו לפי שכוחן בא מן האחד שהכל בו. אבל יש בהם ג' מדות שנקראו אבות לפי' קרובים אצלו וכל שאר המדות כענפים וכח האבות בהם.

ולפי דעתי על כן נקרא מוצא זה הנהר עדן כאומרו ונהר יוצא מעדן שהוא מל' עד והוא מגז' את אשר עדן לא היה. זה דבר והפכו ר"ל הסרת עד לפי שאין עוד מקום שיאמ' בשבילו עד מקום פלוני. ובשאמ' מעדן ר"ל מאין סוף וזהו מה שארז"ל עדן אין לה שיעור. שהנהר הזה אינו נפרד מן המקור שאין לו סוף וזהו סוד כי כה אמר רם ונשא שוכן עד. ר"ל הסרת עד כמו שפירשנו בעדן שר"ל עד אין סוף לפי שהכל דבר אחד ומתאחד באין סוף והמפריד והמגביל מקצץ בנטיעות ולפי שהמדות בענפים נקרא גן עדן וכל המדות האלה הפנימיים רמוזים בפסו' ויטע יי אלהים וכו' שיכול היה לומ' יהיו אצילות בעדן בכל מעשה בראשית כמו שאמ' יהי אור והיה מיד או שיאמ' ויצמח יי אלהים גן בעדן. או כמו שאמ' תדשא הארץ דשא עשב. וכאן אמ' בלי נטיעה. אלא מכאן ארז"ל קוצץ בנטיעות ומהיכן היו אותן האילנות אשר נטע בגן עדן ובפסו' זה נאמ' וישם שם את האדם אשר יצר.

בא וראה והגן הפנימי גן על פי הנטיעות שהן אדוקין במעיין ואותו המעיין המשקה הגן אדוק במקור ואחר השקאתם משם יפרד והיה לארבעה ראשים. הם ארבע מחנות השכינה והם נפרדות לכל צד לארבע רוחות ויקראו עולם הנפרדים. ואותם המלאכים אשר במחנות ההם משתלחים לכמה ענייניים. ואין אחד מהם עושה שתי שליחות יחד שאין כן במדות הפנימיות שכולן פועלות כאחד ודבר והפכו | על פי הרצון. סג ע"ב וכשהקב"ה רוצה לפעול במדה אחת מן המדות בלבד כל אחת ואחת מן השלש שנקראו אבות נעשית ראש למדתה ומשפיעה כח למדות הנפרדות לעשות שליחותם באותה מדה ולא בזולתה.

ובמדרש תנחומא אמ' שלש שבועות נשבע הב"ה לציון. נשבע בבריתו של אברהם אבי' ע"ה שנא' כי מי נח זאת לי ובנפשו נשבע כביכול כתי' נשבע יי בנפשו. ובשבת נשבע שנא' וביום השביעי שבת וינפש.

ובתורה נשבע שנא׳ נשבע יי׳ בימינו . ויראה מן השבועות הנזכרות שהן ארבע. והוא אמ׳ שלש. ועל דעת הקבלה האמתית כי שבת ונפש אחת שבת וינפש ושניהם נאמרו בשכינה. ונמצא במקום אחר תשובה שעשו שקרא בשכינה נפשו שנא׳ ויסירו את אלהי הזכר מקרבם ויעקרו אותה וחקצר נפשו בעמל ישראל. ובאמת שזה נאמ׳ על השכינה שכן מצינו בדברי רז"ל על הרוגי בית דין וזהו שאמ׳ כאן וחקצר נפשו בעמל ישראל לפי שהשכינה מצרה מצרתם שנא׳ בכל צרתם לו צר ומלאך פניו הושיעם. הרי שכינה נקראת נפשו. לכך נאמ׳ ולא תגעל נפשי וזו היא השכינה ואונקלוס תרג׳ מימר. ובתרגום ירושלמי מתרגם וידבר יי אל משה. ומלל מימרא דיי. כי כשהדבור יוצא מאספקלריא המאירה שהוא הרחמים הדבור ההוא יוצא מפי השכינה להנעים הקול ולשכך אותו כדי שיכול משה לסבלו ולקבלו שאין ילוד אשה יכול לסבול כח הקול הבא מלפני לפנים. אותו הקול הוא שנתנה בו התורה ועליו נאמ׳ וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר. לאמר על ידי השכינה לישראל. וזהו מה שאמ׳ אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמעום. וארז"ל בקול הראשון יצאה נשמתם בקול שני חזרה. וכן וישמע את הקול מדבר אליו ולא אמ׳ מדבר מכאן שהיה מדבר בינו לבין עצמו ומשה היה שומע מבין שני הכרובים והמשכיל יבין וידום. ודרשו רז"ל מאחר שאמ׳ כאן מדבר אליו גם במתן תורה כן כי הדיבור אי אפשר לשמעו מפי השכינה ולא כל הנביאים היו יכולים לשמוע מפי השכינה כי אם משה ועל כן אמ׳ דבר אתה עמנו ונשמעה. אבל כל דבור היוצא מפי השכינה שאינו מלפני לפנים הוא בל׳ אמירה. וכל הנביאים היו שוין באותו הקול. ויאמר בל׳ אמירה כמו ויאמר יי אלי לאמר. ויהי דבר יי. וגם למשה בשעה שלא היה מתייחד עמו הדבור היה התרגום מימרא רמז שעל פי השכינה היה הדבור נשמע לו. וכשהוא נשבע בקדשו כמו שנא׳ אחת נשבעתי בקדשי. כאלו אמ׳ בנפשי לפי שהשכינה זוהר הכבוד | הפנימי על ידי הספי׳ הקדושות שלמעלה ממנה. לכן אמ׳ סד ע"א בקדשי. ובמקום אחד הוא קורא אותה לבו שנא׳ ויאמר יי אל לבו לפי קבלתה מן הנחי׳ החקוקות בחכמה שהם ל"ב על ידי הספי׳ שלמעלה ממנה שאף היא מנעמת ומקבלת הכח והברכה והזוהר על ידי כולן ולכך נקראת לבו על שם מניינם שהם ל"ב ועל ידי כך הכל אחד שהיא הגדר המקום לכולן. וגם היא לפי קבלתה מן הנחי׳ אומרי׳ בעלי הקבלה שהיא נקראת חכמה לכך אמ׳ בספר יצירה נעוץ סופן בתחילתן וחחילתן בסופן

הרי הכל הוא מבואר.

ואמ׳ אחד על גבי שלשה. ושלשה על גבי שבעה. ושבעה על גבי שנים עשר. וכולן אדוקים זה בזה וחשבונן עולה ל"ב. וחוץ מן האחד שהוא מתאחד בכולן לפי שהנאצל אינו נפרד מן המאציל והמפריד והמגביל הוא מקצץ בנטיעות ועל כן נקראת השכינה נפשו וקדשו ולבו. ועל זה ישמע החכם ויוסף לקח. ויש בזה פי׳ אחר אחד על גבי שלשה האחד מתאחד נכלל עם שלשה. כי המשך הנמשך בחכמה אחד והחכמה הרי כאן שנים. ומן החכמה בבינה הרי שלשה.והמשך הנמשך בחכמה מאין סוף אינן שני דברים אלא הכל דבר אחד. וכשהוא אומ׳ אחד על גבי שלשה כמו שנא׳ שבע קצוות מקום ואין קצב יותר על שש ומפני שהוא מעמיד הקצוות נקרא קצב ומקום ואינו אלא סובל ועל כן קראו בסוף ספר יצירה היכל הקודש מכוון באמצע ולא נקראה קצה מצד עצמו רק בעבור היותו מקיים הקצוות ומעמיד בכוחו וברצונו המקומות. כך אחד על גבי שלשה ר"ל העולה* עם המשך הנמשך בחכמה והחכמה והבינה הרי שלשה לפי שהעלה והמשך דבר אחד כאשר פירשתי ובעבור שהאחד מתאחד בכלל לכך אמ׳ אחד על גבי שלשה. וכן בשלשה הנזכרים ג"כ דבר אחד אבל הם שם לעילה והוא שמו הגדול עם הקו האמצעי המתאחד בבינה במשך הנמשך מן העילה בהם ובקו האמצעי. על כן הוא מונה אותן השלשה לבד מן האחד. ובאמת הוא כלול בשלשה והקו האמצעי חוזר ונמנה עם השבעה הם הם הספי׳ שלמטה מן שלשה שהם שש בשש קצוות ועם השכינה שהיא כנגד המקום הרי שבע ושלש שלמעלה הנזכרות הרי עשר ספי׳ והאחד נכלל במשך הנמשך בחכמה לפי שהכל דבר אחד שאינו אלא התפשטות הרצון בחכמה וצמצם שכינתו בטפח וארון יוכיח שהיה מדבר עם משה מבין שני הכרובים. ועוד משכן ובית עולמים יוכיחו שאמ׳ שלמה הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך וכבודו מלא עולם | והשרה סד ע"ב שכינתו בשניהם . והשבעה הנזכרים שהם על גבי שנים עשר הם שנים עשר גבולי אלכסונין ועליהם נאמ׳ יצב גבולות עמים למספר בני ישראל. והכל אדוקין זה בזה כי הכל מתקיים בכח הנעלם ובברכה המתפשטת ממנו לכל הדברים הנזכרים על כן נאמ׳ מלא כל הארץ כבודו.

זרע אברהם אוהבי, א"ל הב"ה אם אתן לך כסף וזהב יש לך הרבה דייך שתהא אתה כמוני שנא׳ ואתה את בריתי תשמור. ובהגדה ברא הב"ה עשר אצבעות רגלים למטה וברא האיבר ביניהם ועשה לו עטרה

להיות מולך עליהם והבן זה.

אמר רבא סוד הכסא שעשה המלך שלמה. על זה האדם אשר נפתחו לו שערי קבלה ישים לבו להבין הדברים הנעימים והיפים וימצאם מחוקים מדבש ונופת צופים. ואמר והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע. ומי האיש החפץ חיים יתן לבו להבין דברי אלהים חיים. ידוע תדע כי הכסא הוא דבר מכוסה על שם שהכוחות מכוסות בו ומוציאים בכח הרצון בזמן הקצוב לפניו ועל כן נקרא כסה מלש' כסה שמים הודו וכו'. ואל תתמה על זה כי אתה מוציא כסה כתו' בה"א וראש עגול לכסה. ועל כן נכתב בה"א לבאר לנו מה שאמרנו שש מעלות לכסא. ואלו הן שש מעלות לכסא הרחמים והעדות אנכי יי אלהיך שחשבון הכסא עולה לאנכי והסוד בזה התחת אלהים אנכי. ובכתו' זה אנו מבינים לפאי פלאות מאת יי צבאות מה שאתה רואה שנכתב בה"א הכסא בא ללמד כי כס הרחמים מתאחד בכסא הדין וזו היא ה"א אחרונה ה כתו' בה בשם המיוחד. כי הוא"ו בין שתי הה"ן והוא"ו הוא שש מעלות לכסא ושני הה"ן ה"א ראשונה לבינה וה"א אחרונה האמונה ואין להאריך יותר כי לא יוכל הספר להכיל סודות של זה הפסוק. אבל יש לנו לכלול דבר כלל הראוי שש מעלות לכסא ושמות ידועות יש לשש המעלות וה"א היא המעלה האחרונה וראש עגול לכסא זהו ראש דברך אמת. ולמה אמ' מאחריו על אשר מתאחד הראש עם המעלה אחרי הכסא שנא' על ידי משה ר' ע"ה וראית את אחורי ופני לא יראו. וזהו שאמ' דוד ע"ה בסוף הפסוק ולעולם כל משפט צדקך. ללמד כי הראש הנקרא אמת מתאחד במשפט. וראש עגול לכסא מאחריו בא להודיענו אחור וקדם צרתני. ומה נעים סוף הפסוק ותשת עלי כפכה . אל תקרי כפכה אלא כפי כה וסוד הכ"ף וצורתה מוכיח על כן נתינד מרכבת הכסא על הכ"ף ומה שאמ' ותשת עלי כפכה בא ללמד הכתו' האומ' הסר מעלי המון שריך. וחכמי' ז"ל דרשו מה שדרשו בשומע תפלה וכו' אלו הן שתי המעלות שנקרא עליהם אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים קורא אני אליהם יעמדו | יחדיו. ומה יפה סוף הפסוק יעמדו יחדיו ושנים סה ע"א אריות עומדות אצל הידות ואלו הן שני שרי הגדולים העומדים אחד לימין ואחד לשמאל ומראיהן כעין נחשת קלל. ונקראים שרפים שנא' שרפים עומדים ממעל לו. והמה נפרשים מלראות פני הכבוד ועל כן נאמ' בשתים יכסה פניו וכו'. ויש חצר הכבד בינם לבין קונם מהלך ששה ושלשים פרסאות וזהו מה שאמ' ישעיה כי שמותם נודעים הם למבינים והם המבטלים גזירות.

וטובים הם להזכירם בתפלה כדי לבטל כל גזירה שבעולם ואם לא נחתמה במאמר העשירי שהוא סוד כ"ע הנאמ' בו כך עלה במחשבה כי כל גזירה הנחתמה במחשבה אין מתבטלת לעולם. ועל זה העיקר נעשה נחש נחושת שנא' עשה לך שרף וכו' ומכאן אתה למד חכמתו של משה ע"ה שעשאו מנחושת כי לא פירש לו מאי זה דבר יעשנו ועשאו מדבר שאותיות נחש נופלות בו הוא הבין מה שהבין וזהו מה שאמ' הכתו' על נס כי כל מי שהוא נשוך מנחש רואה נחושת מיד מת. כי העניין נותן להיות כן. ואדם וחוה והנחש יוכיחו ובא הנחושת להגן על ישראל והבן זה. וי"ב אריות שש על שש המעלות מזה ומזה אלה הם שנים עשר המלאכים העומדים סביבות הכסא למספר שבטי בני יעקב. והם מלאכי רחמים ומליצים טובים על ישראל והם ממונים על רי"ו עולמות כנגד חשבון יאיר יי פניו וזהו סוד ויעבר עד הנה כלל הכסה המכוסה.

ד"א שש מעלות לכסה כי כסה בני' סכה שהיא הסוכה שהזכרנו בכמה מקומות בזה החיבור וביון שבא לידי סוד זה אני צריך לדבר בו. ואצ"ל כתיב ישת חשך סתרו סביבותיו. ברד ונחלי אש. דע כי השם ית' הקיף לכסאו שבעה עננ כבודו שנא' מאחז פני כסא פרשז עליו עננו כלו' פרשז פרש ז' פי' ז' עננ כבוד פירש לכסאו והקיפן ועליהם נאמ' סביבותיו סוכתו ועל כן נאמ' לישראל במדבר באלו ז' עננים כי בסוכות הושבתי וכו'.

כתי' ואמרו לי מה שמו. מה שם סודו בראשית ברא אלהים מסטרון המנהיג כל העולם. לא יהיה לך אלהים אחרים שהוא סוד שר הפנים ואע"פ שתראה אותו מניע פרטי העולם אל יעלה בדעתך שהוא אלוה כי אפי' זה השר אחר אחרים נמשך ומעלות יש למעלה ממנו בסוד אי"ק. ועניינו שהוא ראשית התנועה בסוד יו"ד והוא תכלית העשרה עשיריות שהם שכלים הנפרדים בסוד ק' הרי לך שר מעלתו למטה ממעלות שכלים נפרדים שהיא ק' ולמעלה ממעלות הגלגלים | שהיא מעלת סה ע"ב יה' והיא ראשית התנועה בסוד אלף. ואל העניינים הם עניינים נפלאים הם למי שיש לו עינים לראות ואזנים לשמוע. ואמנם כי סוד אי"ק אל"ף יו"ד קו"ף. ותדע כי אל"ף המסור ביד השר והוא סוד אי"ק כלו והוא כולל כמו שתראה ראשית הפעולה בסוד י"א. אמנם כבר ידעת מהותה כי היא הכוללת במו כן כל חלקי המציאות בסוד עשרה חלקים והעשיריה למעלה. ובסוד ששה סדרים ובסוד ד' יסודות. ואמנם אות הקו"ף הוא

סוד מקום כי קו"ף בגי' מקום ואמרו הנה מקום אתי והתבונן אמרו מעולם ועד עולם וכו' . ואמנם תדע לך כי מקום הוא השם בעצמו ית' והבן כל אלו העניינים במתכונתם והמשכיל יבין.

ר' יוסי אומ' גדול העונה אמן יותר מן המברך. א"ל ר' נהוראי השמים כן הוא תדע שהרי גולירין מתגרין במלחמה וגבורים נוצחים. וצא"ל מהו ענין אמן שנאמרו עליו שני המאמרים האלה. ותחלת כל דבר אשכילך ואורך פי' מי כמוכה באלים יי מי כמוכה על מה נכתב בה"א ונכתב בפסו' פעמים. ה"א הראשונה הם חמשה ספירות העליונות וכללם ביחד למען הודיעך כי אינם מתפשטות למטה כי אם למעלה וכנגדם חמשה שמות לנשמה חיה יחידה רוח נפש הולכת על סדר הספי'. והנפש קיומה בדם כי הדם הוא הנפש והיא המתאוה לאכילה ומשגל ועליה נאמ' עניתי בצום נפשי וכתי' תענו את נפשותיכם והנפש האכלת וכנגדה נא' ותצא אש מלפני יי ותאכל את העולה ואת החלבים. ובאליהו כמו כן,ואמ' פעם שנייה מי כמוכה לרמוז הה' ספירות שהם מתפשטות למטה בזמן הגלות ואמ' נאדר בקודש. ואצ"ל מפני מה אמ' בכאן נאדר ולא אמ' נאדרי כמו נאדרי בכח ומהו בקדש. דע כי בכל מקום שתמצא קודש הוא רמז לחכמה עליונה וזהו סוד קודש ישראל ליי ראשית תבואתה הכתו' בה"א וזהו זרע קדש.

אמ' ר' יוחנן יעקב אבי' ע"ה לא מת. מכדי ספדוהו ספדיא וחנטוהו חנטיא וקברוהו קבריא א"ל מקרא אני דורש דכתי' ואתה אל תירא יעקב ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שביהם. מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים. א"ר יעקב אבי' לא מת. ולא אמ' אברהם ויצחק מפני שהוא המכריע והוא כלל וכן הוא אומ' וצדקה תציל ממות. ואומ' מבקשי פניך יעקב סלה.

ר'ישמעאל אומ' שלשה הדסים ושתי ערבות ולולב אחד ואתרוג אחד. וצא"ל כי הם בין הכל שבעה. ושלשה הדסים הירקרקות רמז לתשובה עם שני כתרים שהם רוחניים ועל זה נאמ' והוא עומד בין ההדסים.

תנו רבנן שלשה שותפין יש באדם הקב"ה ואביו ואמו. אביו מזריע לובן | שממנו העצמות וגידים וצפרנים ומוח שבראש ולובן שבשנים.סו ע"א אמו מזרעת אודם שממנו עור ובשר ושחור שבעינים ושער. והב"ה נותן בו רוח ונשמה וקלסתר פנים וראית העין ושמיעת האוזן ודבור שפתים

והלוך רגלים ודעה ובינה והשכל. ואצ"ל מפני מה סמך את שבתותי תשמרו לאיש אמו ואביו תיראו. וכבר ידעת מדרך הקבלה מפני מה אביו מזריע לובן כפי עיקר קבלתו על כן אמ' כרחם אב על בנים. ואמו מזרעת אודם כפי קבלתה ומכאן שהנשים זרעניות כתולדות האש לשרוף ולהשמיע קול. ומוח שבראש הוא מאביו. כל התולדות של פניו. כי על כל פנים מוח הבן נמשך ממוח האב. והמוח הוא מדת יו"ד ובו החכמה והבינה.אם יקרה במוח שום היפוך מיד האדם מבולבל בדעתו. וכן עומדים בכח כל תולדות האדם ומשם יפרדו והם בו בעין רשימות דקות בתכלית הדקות כי על כל פנים התאוה באה מרצון הנפש. ונשמת הזכר יונק מנשמת הזכר ונשמת הנקבה יונקת מנשמת הנקבה ולכך התקינו שלא עשאני אשה כי לפעמים מתחלפות הנשמות ומטעם זה באו עקרות לעולם מכח שיבואו נשמותיהן מן הזכר. אם אתה מן המשכילים תבין זה הסוד הגדול והמופלא הזה ודום ליי.

ועל התאוה ודבקות הנפש בנפש באה הטפה ממעיין במוח רוחחת מתולדות הראש שהוא מאש דרך נקבי השדרה זה מזה וזה מזה ומתערבת במים היוצא מנקבי הבטן שהוא ממים ומתגלגלת עד הגויה שהיא מרוח והוא כנוד נפוח וקשה והרוח ההוא קשה ודחוק שם מאוד. ומתוך הקושי הגדול מן הרוח הרוצה לצאת דוחה הטיפה וסוחה אותה בכותך בית הרחם. ועל כן ארז"ל כל שכבת זרע שאינו יורה כחץ אינו מזרעת ועל כן קורא הכתו' משכת זרעת*וכו' וידע אדם את חוה אשתו לפי שהטפה באה ממקום הדעת. ולפי שהטפה נמשכת מן המקום ההוא הזהירו רז"ל לקדש אדם עצמו בשעת תשמיש שנא' בקרבן קדש. ולפי שבמוח כל תולדות האדם אמרו בסנהדרין ובבראשית רבא קול דמי אחיך צועקים אלי. דמו ודם זרעיותיו. ולפי שבמוח היא החכמה והבינה ארז"ל נותן בו דיעה ובינה והשכל וכבר ידעת כי השכל רמז לחכמה עם הדבור התלוי בו. וכבר ידעת מהו מדת הדין ומדת הרחמים והכל נקרא כסא לתשובה. זולתי הכתרים הנקראים מעון ומעונה וזהו סוד מעונה אלהי קדם ומתחת זרועות עולם. וכל פעולותיהם הם כפי הנהגת הרוכב עליהם על | כן סו ע"ב בשהוא דן את העולם קורא אותו מלך יושב על כסא הדין ר"ל מדת הדין. ובשהוא מרחם ומטיב קורא אותו יושב על כסא רחמים וזהו סוד ובחסד עולם רחמתיך. וזהו ויגולו רחמיך על מדותיך. וזהו סוד כי תרכב על סוסיך מרכבותיך ישועה. וארז"ל אין הרוכב טפלה לסוס אלא הסוס טפלה

לרוכב והרוכב פועל בו כל מה שהוא חפץ והבן זה הסוד הגדול.

ד"א* בראשית ברא אלהים. ובאתי להעמידך על אמתת הפי' בפסו' זה ואפרש המזמור יי אלהי גדלת מאד הוד והדר וכו' שהוא אמור על עניין מעשה בראשית מתחלתו ועד סופו וזהו כלל המזמור. אמ' כנגד יהי אור הנברא ביום ראשון ה"ד עוטה אור כשלמה. ופי' בו אצילות האור ההוא מאין. וכנגד יהי רקיע הנברא ביום שני להבדיל בין מים למים אמ' המקרה במים עליותיו. ופי' אותה ההבדלה לכמה עניינים היתה. וכנגד יקוו המים. אמ' יסד ארץ על מכוניה. פי' הזמן הקבוע לה. וכנגד תדשא הארץ דשא. אמ' מצמיח חציר לבהמה. וכנגד יהי מאורות אמ' עשה ירח למועדים. וכנגד ויברא אלהים את שני המאורות הגדולים. אמ' תשת חשך ויהי לילה. הזרח השמש יאספון. וכנגד ישרצו המים. אמ' זה הים גדול ורחב ידים שם רמש. וכנגד יום הששי שנא' בו ויברא אלהים את האדם. אמר יהי כבוד יי לעולם וכו' . וכנגד יום השביעי שהוא כנגד אלף השביעי שיהיה העולם חרב. אמ' המביט לארץ ותרעד. וכנגד תענוג הנשמות באלף השביעי אמ' אשירה ליי בחיי. וכנגד בטול יצר הרע אמ' יתמו חטאים מן הארץ ורשעים. והכי מפרש המזמור הזה עם פרש' מעשה בראשית והמשכילים יבינו.

יי אלהי גדלת מאד. רמז על זוהר החכמה המתרבה לכל צד. ומן השפע ההוא יניקה. הוד והדר לבשת. בך נקשרה החכמה ולא תמצא אתה זולתה ולא תמצא היא זולתך. זה היה קודם בריאת העולם וזהו שארז"ל יחיד בעולמו והיו ההויות עמוקות ונסתרות בחכמה ופירש ואמ' איך היה בריאת שני העולמים. עוטה אור כשלמה הוא הזמנת המשכת החכמה הסובבת את הכל ובאומרו עוטה ר"ל שקבל שפע מן הזוהר ההוא. ועל ידי הדבור התנוצץ אור שהיה כולל עשרת הדברים שנאצלו ביום ראשון כאחד בלי פירוד. והם שמים וארץ תוהו ובוהו פי' תוהו דבר שאין לו צורה. ובוהו מלביש את התוהו עד שיצטייר ציור דק יותר מן הרוח. וחשך על פני התהום. עומק רום ועומק תחת. ורוח אלהים. זהו רוחו של משיח. רוח | חכמה ובינה. מרחפת על פני המים. מכסה על הכל. וזהו כלל סז ע"א הכל שנתאצל ביום ראשון כמו שארז"ל באדם הראשון שעה ראשונה הוצבר עפרו ובאמרו יהי אור נתעטף באור אור כמו שביארנו ומצינו חמשה פעמים אור כתו' בפרשה הראשונה וחמשה פעמים מים בפרשה שניה שהיו חמשה טיפי מים וחמשה טיפי אור בתוכם. והם החמשה קולות

הנאמרים בנתינת התורה. ולכן נאמ' כי טוב ר"ל נחלק האור במדליק נר מנר ונתן כח להיות להתפשט ולהמשך ההי"ד ויבדל אלהים בין האור ובין החשך. הגביל לכל אחד המשכתו והתפשטותו וזהו שכתי' יהי אור ויהי אור. פי' אספקלריא המאירה ושאינה מאירה. ועל שניהם נאמ' כי טוב וזהו ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה. פי' המשיך כח מדת היום ליום וכח מדת הלילה ללילה. ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. עדיין היה הכל מיוחד כי כל זה התשפטות הויה. ד"א ויהי ערב אספקלריא המאירה. יום אחד פי' יחיד המיוחד בשמותיו. וכנגד יהי רקיע אמ' המקרה במים עליותיו. יהי רקיע יהפשט הרקיע בתוך המים כהתפשטות הנשמה בצורה. ועשה ביום השני הגבלת מקום ובעבור זה לא נאמ' כי טוב בשיני לפי שלא נשלמה עדיין מדת טובו של הב"ה. ויהי מבדיל בין מים למים כלל ההבדלות שנים מים העליונים ומים התחתונים. והעליונים נקרא דרך משל זכרים והתחתונים נקבות. והפרסים הרבה עצמו ראשיהם לכך אמ' המקרה במים עליותיו. כענין שנא' הבונה בשמים מעלותיו. כי הם עשויות מעלות על מעלות כדכתי' כי גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם. וכל הדברים שנצטיירו זה לפנים מזה סובב סובב חצים למעלה וחצים למטה וזהו כשם שהשכינו למעלה כך השכינו למטה.* וכפי הענין הזה הם שמונה עשר אלף עולמות. וזהו מה שאמ' דוד ע"ה רכב אלהים רבותים אלפי שנאן. אחר שאמ' רבותים שהם עשרים אלף עולמות כנגד עשר ספי' למעלה ולמטה חסר מהם האלפים מפני שהם אין והכל אמת כי הם רבותים והאלפים אין להזכירם בכלל מניין כי הם אין. וידוע הוא כי על כל עולם ועולם מאלף דור לכך הוא י"ח אלף עולמות. ולכך היה סוד החכמה והעילה שלא נא' במעשה בראשית כי אם תשעה פעמים ויאמר והעשירי הוא רמוז במעשה בראשית שאין ראוי להזכירו.

השם עביט רכובו כלל ההבדלות שנבדלו במים העליונים שבעים חוץ מפנימיותיו והם שבעים | ואחד וכנגדן המים סז ע"ב התחתונים בהם ונקראים בשם אחד הרי שבעים ושנים ולכך אמ' עביט. ואומ' הנה יי רוכב על עב קל. וכתי' הנה אנכי בא אליך בעב הענן. שהחמשה קולות נחלקו לשבע קצוות מקום וחוץ מן הקצה הפנימי הרוחני המעמיד הכל שאינו מן המניין הרי שש קצוות בכל אחד ואחד מן הקצה העשרה ולכך אמ' בפרש' מעשה בראשית ששה פעמים כי טוב. וכפי העניין הזה נאמ' ששים המה מלכות. ששים גבורים סביב לה הכל ענין

אחד. וכמו שאנו עתידין לבאר ועם הקצה הפנימי הרוחני הם שבעים ואחד זה כלל ההבדלות שנבדלו ביום שני הגבלת והבדלת מקום. וכמו שאנו אמרים באדם הראשון שעה שנייה גדלו כאדם הבונה חרבה ועושה בה סימנים לעליות ולחדרים ובה ההשלמה באלו ההבדלות למה היו.

עושה מלאכיו רוחות רמז כי ביום שיני נבראו המלאכים הם צבאותיו שעליהם נקרא אלהי הצבאות שאינם כתחלפים ומתבטלים בהתחלף שאר המלאכים שנבראו ביום חמישי. וכנגד יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה. אמ' המשלח מעיינים בנחלים וכו'. הוא האמנת המשכת הצינורות לים החכמה ואמ' יסד ארץ על מכוניה. נראו ונבדלו הבדלה ממש לכך חזר ואמ' בו כי טוב תחת היום השני. וכמו שאמרנו באדם הראשון שעה שלישית רקמו וזהו שאמ' ותראה היבשה. בעוד שהיה העולם מים במים לא היתה יכולה להתגלות. וכנגדו אמ' יסד ארץ על מכוניה. ופי' זמנה הקבוע לה עולם ועד שהוא אלף דור חמשים אלף שנים כי כל דור חמשים שנה.

יעלו הרים ירדו בקעות אל מקום זה יסדת להם. ים אוקיאנוס. וזהו ויקרא אלהים ליבשה ארץ וכו' המשיך הרצון שהוא סוף המחשבה אל היבשה כי משמ' יבשה דבר שאינו עושה פרי והמשיך סוף המחשבה אליה שהיה כלל הדברים. ויקוו המים. יעשו צינורות אשר הנהר יוצא מעדן ניתייסד להשתלח משם החמישי להשקות את הגן. ועכשיו נראו באותן צינורות גולם אבל לא המשכה ובעבור כי הצינורות הם הם הזמנה להמשכת העניינים. המשלח מעיינים בנחלים בין הרים יהלכון. ישקו כל חיתו שדי וכו'. היא החיה הנודעת הנקראת הגן ה"ד ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן. ישברו פראים צמאם. קורא פראים המשרתים אשר הם ממונים על ענייני העולם כפי ההנהגה וכהעניין שנא' הכפירים שואגים לטרף. וזהו ולמקוה | המים קרא ימים. המשיך הקו האמצעי סח ע"א היונק מן המקור כחוט השדרה היונק מן המוח למדת היום כעניין שנא' כל הנחלים הולכים אל הים פי' כל הצינורות נמשכים ממדת היום למדת הלילה דרך יסוד עולם.

משקה הרים מעליותיו. לפי שהדשאים והצמחים לא יצמחו עד שירדו המים שהם הגשמים אמ' משקה הרים וסמיך לו מצמית חציר לבהמה. מפרי מעשיך תשבע הארץ. רמז בכאן כי מן המעלות ההם שהם היסודות הראשונים הרוחנים באה סבת המטר לעולם והוא פרי המעשים ההם כי

הם סבת כל ההויה וההפסד שבעולם והרי סבת האור והחשך והתילד קיטור הארץ אשר ממנו יבא המטר וארץ ישראל שותה מן הפנימיים לפי שהיא כנגד הקו האמצעי הפנימי ושאר העולם שותה תמציתם וכן הוא אומ' הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה. ואחר שהזכיר בניין מעלות השמים הזכיר הבא מסבתם. וכן באיוב מזכיר היסודות הראשונים. הרים הגבוהים ליעלים סלעים מחסה לשפנים. הנה באר בכאן כי כל דבר שואב חיים ויונק מן היסודות הראשונים שנראו ונתגלו ביום השלישי והושם בטבעם כחפץ הנצחי הקדמון להיות משטרם בארץ ולהיות כל בעלי חיים דבק ונקשר בהם ומסתפק מהם וסופם לשוב אליהם וזהו שנא' שם כי טוב.

מי יתנך כאח לי וכו' תשובת הכבוד. יונק שדי אמי תקבל יניקה ממקום יניקתי וזהו רוח אלהים חיים. אשקך הדבור אוהבך לדביר הקדוש הוא ריח אמי. וכשם שאין הנשמה מראה פעולותיה זולתי הגוף ואין לגוף פעולה בלתי הנשמה כך הב"ה מראה נוראותיו ואותותיו על ידי מדותיו. אשקך כל זה משל להסתפקות האור העליון אשר משם מתברכים האבות והבנים יחדיו.

שמואלו וימינו הדבור כי כולו הוא עילוי.

השבעתי אתכם דברי השכינה עם ישראל שלא ידחקו את הקץ ועל כן אמ' אילות וצבאות לפי שאין השכינה במקומה.

מי זאת עולה מן המדבר. הוא מסע משאר המסעות שנסעה השכינה כמו שארז"ל עשר מסעות נסעה השכינה מכפורת לכרוב ומכרוב לכרוב ומכרוב למפתן וממפתן לחצר ומחצר למזבח וממזבח לגג ומגג לחומה ומחומה לעיר ומעיר להר ומהר למדבר וממדבר עלתה וישבה לה במקומה דכתי' אלכה אשובה אל מקומי מתרפקת ומתאוננת על פרידת דודה | ממנה ה"ד תחת התפוח עוררתיך. הכרוב השמאלי סח ע"ב הואהמתלת הצורה ותערובת אהבה על הכבוד בזמן שישראל שרוים על אדמתם ועושים רצונו של מקום. אחז"ל כתו' אחד אומ' ופניהם איש אל אחיו וכתו' אחד אומ' פניהם לבית. לא קשיא כאן בזמן שישראל עושים רצונו של מקום וכאן בזמן שאין עושין רצונו של מקום. שמה חבלתך אמך פי' רוח אלהים חיים. ושמה חבלה. שאר הדברים הרוחנים.

שימני כחותם כשנפרד בזמן הגלות. כחותם הידוע על זרועיך

שהוא כנגד הלב. כמו שארז"ל במס' ברכות מניין שהב"ה מניח תפילין וכו'.

בוז יבוזו לו. יחלק לו כבוד והדר להיותו רצוי לקבל השכינה.

אחות לנו קטנה אלו הם ישראל שהם בגלות נבזים ושפלים.

ושדים אין לה. ארץ החיים לפי שמציון תצא תורה וכו' ובגלות אומ' ימים רבים לישראל ללא אלהי אמת וללא תורה. מה נעשה לתת להם אחרית ותקוה בגלותם.

אם חומה היא. לעומת האויבים. טירת כסף התשוקה. ואם דלת היא שהיא נוחה להפתח.

אני חומה מתבשרת להתחזק באמונתו ובשתי התורות שהם חיות האדם כמו השדים לתינוק.

כרם היה לשלמה. פי' למי שהשלום שלו. אלו הם ישראל שנקראו כרם דכתי' כי כרם יי צבאות בית ישראל. בבעל המון הוא המשל על האומה הגדולה והדרה והמונה וגרם העון ונתנה לאומות העולם לשלוט עליה. איש יביא בפריו היו מעבידים ישראל בגופם ובממונם. אלף כסף. משל על ימי הגלות ולא הקפיד על המיעוט.

כרמי שלי לפני. אוציאם מן הגלות ויהיו בשמירתו כבתחלה. האלף לך שלמה. זהו חול ר"ל מלכות בית דוד ורמז בכאן על ימות המשיח שיהיו אלף שנים הוא האלף הששי משנות העולם שהם ששת אלפים שנה. ומאתים מן האלף הזה לנוסרים את פריו לשומרי שכר התורה והמצות שמתו בגלות והתאוו לביאת הקץ וחביית המתים פי' שיהיה תחיית המתים במאתים שנה אחר התחלת הגאולה שהוא חמשת אלפים ומאתים שנה לבריאת העולם ובסוף חמשת אלפים תגלה הישועה ולכך אמ' היושבת בגנים היא השכינה שהיא בקו האמצעי. חברים אלו הן ישראל. מקשיבים לך לקבץ נפוצותיה. וידוע הוא כי ארבעים שנה גלו עשרת השבטים קודם יהודה ובנימין וגלו בשלש גליות כדכתי' בעת הראשון הקל ארצה זבולון וארצה נפתלי והאחרון הכביד | כמו שנתבאר בסדר עולם מן הפסוקים. סס ע"א ויהודה ובנימין גלו כמו כן בשלש הגליות. וכמו שהלכו בגלות ראשונה כך יצאו מן הגלות תחלה ולאחר זמן יצאו בני יהודה והוא שנתנבא ישעיה ואמ' יוסף יי שנית ידו לקנות את שאר עמו. אמ' שנית שגאולת עשרת השבטים תהיה ראשונה וזהו שכתי' את שאר עמו אשר ישאר מאשור. וא"כ משאר שני הגלות ומזכיר שתי הגאולות וקרא לכל אחד ואחד בשמו

הראוי. אמ' ונשא נס לגוים ואסף נדחי ישראל. קרא עשרת השבטים נדחים לפי שהם עומדים ביחד אבל הם נדחים ממקומם. וקרא גלות יהודה נפוצים הה"ד ונפוצות יהודה יקבץ וימשחו להם בית ישראל הנקרא משיח בן יוסף והוא ילחם מלחמות יי ויכבוש מדינות וממלכות ויבא ירושלם ויבנה אותה כדכתי' בונה ירושלם יי נדחי ישראל יכנס. וימות במלחמה ועליו נאמ' ביום ההוא יגדל המספד בירושלם. וכתי' והביטו אליו את אשר דקרו. אשר יבואו נפוצות יהודה המפוזרים בין העמים ושמו להם ראש אחד הוא משיח בן דוד שהיה עמהם בגלות וברשיון מלכי האומות ובעזרתם ילכו אל ארץ ישראל כדכתי' והביאו את כל אחיכם מכל הגוים. ויהיה המלכות ההוא נמשך ואינו פוסק וזהו נאם יי אלהים מקבץ נדחי ישראל הם עשרה השבטים. עוד אקפץ עליו לנקבציו. פי' עוד אקבץ כל הנקבצים ההם קבוץ הם נפשי יהודה וזהו שנא' ושב יי אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך. ואיפשר שבין שתי קבוץ גלות יהודה זמן מרובה וא"כ יהיו רועים במדבר העמים לברר וללבן בו בל רשעי ישראל ולהתוך אותם כהתוך כסף בתוך הכור כמו שאירע ביציאת מצרים ויהיה נגמר לאלף ומאתים ותשעים הוא קץ של דניאל שהוא חמשת אלפים קי"ח לבריאת העולם. ועוד נאמ' אשרי המחכה ויגיע לימים אלף שלש מאות ושלשים וחמשה הרי שהגאולה כמו כן יתברר ויתלבן זמנים כמו שמצינו עשרה שנים מיציאת מצרים עד שיכנסו לאותן ארבעים שנה ובעת ההיא עברו המלחמות והמקומות העצומות ויגיעו ימי הנחמות וההבטחות המופלאות הגדולות והנוראות. אבל התחלת הגאולה כה תהיה בסוף חמשת אלפים שנה לבריאת העולם. וראיתי אני לפריש פרשה אחת מזכריה שהיא לפי דעתי עתידה והמפרשים אומ' שכבר עברה בעבור שראו שהתנבא זכריה על בנין בית שיני ועל שאר המאורעות שארעו בה אמרו כי הנבואה ההיא כבר נתקיימה בבית שיני. ולא נראו לי דבריהם כי הרבה נבואות מן הנביאים שהן באמת | עתידות והם בתוך הנבואות שנתקיימו בימיהם סס ע"ב כמו שנא' והיה באחרית הימים שאמ' ישעיה ומיכה בסיגנון אחד והנבואה בתוך שאר ארצות שכבר עברו וכמה נחמות עתידות והבטחות נפלאות בירמיה וביחזקאל עתידות בין שאר הנבואות שנתקיימו בבית שיני.

ופרשה זו היא גילי מאד בת ציון הריעי בת ירושלם הנה מלכך יבוא לך צדיק ונושע הוא עני ורוכב על חמור ועל עיר בן אתונות. אמרו המפרשים על נחמיה התרשתא דכתי' עני ורוכב על חמור וכו'

כי אם הבהמה אשר אני רוכב עליה ולא אמ׳ סוס ופרד. ופרשו ועוררתי
בניך ציון על בניך יון על מלחמת חשמונה. וזה לא נראה כי לא מצינו
נחמיה נקרא מלך ושר כי אם זרובבל בן שאלתיאל פחת יהודה לפי שהיה
מזרע בניהו מלך יהודה. ונחמיה אמ׳ לחם הפחה לא אכלתי. ועוד לא עלו
מן הגולה כי אם שבט יהודה ובנימין והכהנים והלוים וכל אשר העיר
אלהים את רוחו ובכאן הוא אומ׳ והכרתי רכב מאפרים וכו׳. ואע"פ ששנינו
בסדר עולם כל הקהל כאחד ארבע רבוא בכללם את מוצא ארבע רבוא
ובפרטן אי אתה מוצא אלא שלשים אלף. אלא אלו של שאר שעלו מן
המקום אין לומ׳ אפרים סתם על עשרת אלפים שעלו מהם. ועוד והכרתי
רכב מאפרים וסוס מירושלם ונכרתה קשת מלחמה. זה לא היה בבית שני
כי כמה מלחמות היו בין ישראל ובין מלכי יון. ולא היתה לישראל ממלכה
וממשלה בכל ימי בית שיני כי תחת מלכי יון ופרס ורומי היו.

מכל אלו הטעמים אין דעתי נוטה לפרש פרשה זו על בית שיני
כי אם לעתיד בימי המשיח ה"ד הנה מלכך יבוא לך הוא המשיח שיבוא
במהרה בימינו. עני ורוכב על חמור רמז כי לא ירשו ארץ בחרבם ובקשתם
וסוס ורכב כי אם ברצון הבורא שיפיל וישפיל כל האומות לפניהם ה"ד
והכרתי רכב מאפרים וכו׳ שלא יצטרכו לכלי זיין דכתי׳ וגברתים ביי
ובשמו יתהלכו נאם יי. כי אבני נזר מתנוססות על אדמתו. אותם אדמות*
קודש שנשפכו שבו לקדמותן כי מה טובו ומה יופיו כצאת הכבוד שכינת
עוזו מן הגלות יתרבה עליהם האור הבהיר הלבן אשר עינו כעין הבדולח
הוא דגן השמים שהוא מדת החסד הנוטה כלפי הדין יתרבה הפשע האדום
ואחר שהמדות יהיו בתיקון ובשלמותם לא יהיו גשמים צמוקים פעם מרובים
ופעם מועטים כי ההמשכה הפנימית תהיה כתקנה ישאלו מיי מטר ושאר
העניין.

ואחר שהזכיר גאולת אפרים שהיא עשרת השבטים הזכיר
גאולת נפוצות | יהודה ואמ׳ גם את בדם בריתך. רמז בכאן ע ע"א
על עקבות המשיח שהדור כולו חייב ותשכח התורה מישראל ותרבה העזות
והחצופה כדכתי׳ בן מנבל אב וכו׳. לא ישאר בידם רק זכות מצות מילה
וילכד כל ארץ מצרים ומלכות כוש וזהו שכתי׳ והובישו כל מצולות יאור
וכו׳ ויאור בכל מקום הוא יאור מצרים וזהו מה שכתי׳ בדניאל ובעת
קץ יתנגח עליו מלך הנגב וישתער עליו מלך הצפון ובאוניות וכו׳ מלך
הצפון ברכב ובפרשים וכו׳ ואומ׳ וארץ מצרים לא תהיה לפליטה. ואז

ישפוט על כל העולם תשעה חודשים ובהיותו שם ישמע כי עם רב באים
מירכתי המזרח הם עשרת השבטים ויצא לקראתם ויערוך מלחמה עמהם כדכתי׳
ושמועות יבהלוהו ממזרח ומצפון ויצא בחמה גדולה וכו׳. ועל אותו יום
נאמ׳ והיתה עת צרה אשר לא נהיתה מהיות גוי. ואמ׳ ירמיה הנביא ע"ה
שאלו נא וראו אם יולד זכר מדוע ראיתי כל גבר ידיו על חלציו כיולדה
ונהפכו כל פנים לירקון. הוי כי גדול היום ההוא מאין כמוהו ועת צרה
היא ליעקב וממנה יושע ויפלו כולם חללים לפני יי ולפני מחנהו כמו
שנא׳ ובא עד קצו ואין עוזר לו. אחרי כן ילחמו בני יהודה עם בני ירושלם
ויצורו על ירושלם כדכתי׳ וגם יהודה תלחם בירושלם. ועל זה נתנבא
ישעיה ע"ה שתסור הקנאה ההיא ותעבור המלחמה בסור הקנאה ה"ד וסרה
קנאת אפרים וצוררי יהודה יכריתו אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא.
ואחר כך תהיה מלחמת גוג ומגוג ויהיו כל המלחמות והקנאות עוברות לאלף
שלש מאות שלשים וחמשה. הוא חמשת אלפים קס"א לבריאת עולם. אם
אתה מן המשכילים תבין ותשכיל ודום ליי.

ועל זה כתי׳ ברח דודי. פי׳ צפה ברוח הקודש והתנבא על
האלף השביעי הוא יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים שיהיו כל הנשמות
צרורות בצרור החיים. ויהיה הנהר אשר בו קיימם העולם. וישובו היוצא*
מעדן החכמה פוסק וזהו סוד ברח דודי רמז לסלוק הכבוד והתעלותו
באור העליון. ודמה לך לצבי. על הרי בשמים הוא המקום הכלול מכל
הזזיות* ומלא גויות מפליא תושיות. המקרה במים עליותיו הוא יזכנו להמנות
ולהיות מן הכת המשימין עצמן כשירים ויחיינו מיומם לראות בטוב ירושלם
בהיות אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים וכן יהי רצון
ונא׳ אמן סלה. אמן |

בא וראה מה שכתי׳ ואמרו לי מה שמו וכו׳. ע ע"ב

ואצ"ל כי שם אהיה מורה על התחלת ראשונה כי אל"ף הוא התחלת כל
האותיות והוא ראשית לאחדים והיו"ד ראשית לעשרות והיא מדרגה שנית.
וכל נולד מדבר בדברים האלהיים אי איפשר היותו במעלתו אחר היותו
עלול. ומפני היות האל"ף בלתי מקבל חלוקה והעלול יתואר בחצי ממעלת
העילה ואין לעילה הראשונה תואר שיתואר בחצי חיבורה לאל"ף ה"א
להורות על חצי מדרגה. וכן ליו"ד ה"א והיא חצי מדרגה באמת. ויש
הבדיל בין ה"א הנולדת מן האל"ף ובין ה"א הנולדת מן היו"ד ובין
ה"א האחרונה לוא"ו ובין ה"א אחרונה ליו"ד. ויש למשכיל לחקור

בה ובסדרה אשר סודר על פי השם. והנה ראש אהיה וראש יהוה הקיפו אדני זה במעלתה ראשונה וזה במדרגתה אחרונה והדין באמצע. ועל כן אין יכולת לנביא להכיר בתחלת נבואתו הפרש הרוח המתלבשת בו אם מדת הדין או מדת רחמים. ומתוך תלבושת הרוח ועזר הכח האלהי יתגלו לו מן השמים.

וראיתי אני בפי' קצת מן המקובלים* בפי' ואמרו לי מה שמו שבקש לדעת מהותו ר"ל מהות הכח המתלבש בו כי פרעה היה כופר באלהות ואמ' לא ידעתי את יי. כלו' שאין השגתו רק על דרך לו* כלו' אין ואפיסו שאין לו חקר ולכך אמ' משה אני צריך לידע מהותו של שם להשיב לפרעה ולישראל השובה ברורה לכל שאלותיהם. והשיבו הב"ה אהיה אשר אהיה רמז לו שהכל מעיקר אחד. סימן לדבר שהאל"ף אות אחת ומכח תנועה מביאה הה"א וה"א מביאה בכח התנועה אות יו"ד ויו"ד יביא בסתר מבטן תנועתה וא"ו ומסתר תנועת הוא"ו אות ה"א הרי אומ' ו"ה ומסתר תנועת ה"א אות אל"ף הרי א"ה. וחלק דבריו לד' חלקים החלק הראשון ויאמר משה. השני ויאמר כה תאמר. השלישי ויאמר עוד אלהים אל משה כה תאמר אל בני ישראל. הרביעי לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם. החלק הראשון גילה את הסוד כולו למשה לפי שהיה ראוי יותר מכולם ולפי' גלה לו שורש הדבר. החלק השני צוהו והרשהו לגלות להם שם אחד בלבד. החלק השלישי גלה להם שם המפרש בפי' אע"פ שאמ' זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור. לא הזכיר זכרי כי אם בשביל שמי ולכך חזר ופי' לזקינים בחלק רביעי פי' זכרי אע"פ שהשם רמוז בו.

ועתה יש לפרש באי זה דרך הודיע למשה מהותו של שם ומה היה יותר משה בידיעתו יותר מן האחרים במהות המהות. דע שהמהות עיקר שוה באחדות השוה הגמורה שאין בו יתרון לצד על צד ואותו עיקר מתרומם מהשגת חוקר. ולכך נקרא רום מעלה שאין רוממות ועילוי שהוא למעלה ממנו והרוצה קורא אותו כ"ע. סימן רום אות אל"ף. סימן רום מעלה אות ה"א | ושתיהם ספי' אחת. ספי' שנית היא כח ההשכל שאין עא ע"א כח למסתכל יותר ממנה ולכך נקרא השכל שהוא התחלת התכלית שהוא כח החכמה. וסימן ההשכל אות יו"ד וסימן החכמות אות ה"א ושתיהן ספי' אחת. הרי שתי ספי' נכללות בשם אחד והוא אהיה. ומזיו ההשכל הנקרא חכמה יצא אור השכל הנקרא בינה שהיא הספי' השלישית שהיא נכללת בשם אהיה. ומפני שהבינה אין כחה אלא מכח שתי הספי' הנכללות

בשם אחד נקראת בשמם. הרי אתה רואה שגלה למשה ספי' ראשונות שהם פנימיות. הראשונה כח אלהי השניה כח מלאכות. השלישית כח נבואה. והשב השני בכתו' הוא הראשון וזה הוא פי' אהיה המאושר מן אהיה הראשון והכל אחד. אך עיקר הבינה הוא י"ה וכדי לרמוז שהוא מקבל כח מרום מעלה ולפי שלא היו ישראל ראויים לידע סוד האלהות וסוד מלאכות וכח נבואה ולא גלה להם שמות אלו כי אם הכח הנאצל מהם שהוא פנימיות הרחמים וקראו אהיה. וגלה אותם לישראל הנבחרים הראויים לידע להודיעם סתר הדבר וא"כ הודיע לאחרים הפתוחים מהם גלוי הדבר המתפרש באות וא"ו שהוא נקרא בשם המפורש. ולזקינים המיוחדים הראויים להכנס בסוד העבור מסר להם סוד השכינה שהיא נקראת ה"א הה"ד פקד פקדתי וכו'. ועתה יש לנו לפרש היאך נכללת שלשה שמות של אהיה בשם המיוחד. השם הראשון בפסוק נכלל באות ראשון שהוא יו"ד. והשני בפסוק נכלל באות שני שהוא ה"א. והשלישי בפסוק נכלל באות שלישי שהוא וא"ו. וכשתפרש אות וא"ו יתפרש סתר דבר שהוא נקרא אהיה. ומה הוא פירושו של הוא"ו שש מדות. הגדולה והגבורה והתפ' והנצח וההוד ויסוד עולם.

אמ' ר' יהודה אין לך בכל לילה ולילה שאינו אוחז מטטרון שר הפנים כל נשמתן של תלמידי חכמי' העוסקים בתורה לשמה ומראה אותן לפני הב"ה וממתינין מלאכי השרת ודוממין מלומ' שירה עד שיאספו נשמות של הצדיקים עמהם ויזמרו ביחד לאל עליון ה"ד הנצנים נראו בארץ. אלו העוסקים בתורה לשמה.

ר' לוי פתח שמע ישראל יי אלהינו יי אחד. שבכאן רמז עיקר היחוד של אלהינו לקשור הכתרים של מלכינו אחד באחד בלא פירוד. שמע רומז לכנסת ישראל שהיא כנסת הכל מל' וישמע שאול וכו'. ישראל רומז לעדות ישראל. יי לתפ' עם שש קצוות. אלהינו לזרועות עולם. יי לשלש עליונות. אחד האל"ף רומז לכתר. החי"ת צריך שיאריך בחי"ת עד שימשיך שפע הברכה מן החכמה אל התשבה ומזו לזו עד לצדיק שהם שמונה בחשבון החי"ת | וכשתגיע לדל"ת דאחד עא ע"ב שהיא רבתי צריך שבעוד שתאמ' הדל"ת שתאריך בה עד שיתיחד העט' שהדל"ת רומז לה. ותחשוב בלבך שהכל כלול בה כל העשרה כלולים בצדק. ואחרי כן תעלה מחשבתך שההוד כלול מכל העשרה. וכן לנצח וכן לתפ' וכן לגבורה וכן לחסד וכן לתשובה וכן לחכמה וכן לכתר עד

אין סוף. בכל אחד שצריך שתחשוב שהיא כלולה מכולם וזהו יחוד אמיתי והבן זה מאד ודום ליי.

ושנו רבותי' וביום השמיני ימול בשר ערלתו. בא וראה המילה נכרתו עליו שלש עשרה בריתות כנגד אחד. ובזכות ברית מילה נחנה נבואה בישראל ובשביל המילה תפילה של ישראל מקובלת כי מילה בגי' פה בחשבון אחד. ועל זה חקנו כי אתה שומע תפלת כל פה. כלו' כל בעל ברית מילה. ובשביל זה נתנה נבואה בישראל שנא' פה אל פה אדבר בו. וכל העובר על מצוה זו עוקר עולם ממקומו וכופר באחד לגמרי. אבל מה שכתו' זאת אות הברית כלו' מן האותיות. ולא מצאתי צורת העט' בצורת האותיות כי אם באות היו"ד. וזה הוא הנקרא חותם האמת אשר נחתם בבשרינו. ועל זה תקנו בברכת המילה חתם באות ברית קודש ואם אינו חתום בזה האות כאלו הוא מחלל בריתו של הב"ה. ואם ינח חותם זה ומכניס אותו ברשות הטומאה ראה מה הוא עושה שמחלל חותם המלך זו היא אות יו"ד מן השם הגדול שבלה.

מפני* מה היה ענין יוסף שמת בחוצה לארץ ולא זכה למות בארץ הואיל ואמרת כי לפי שהיה צדיק הושם בארץ כדכתי' אדון* הברית. היאך לא זכה למות בארץ. ועוד כי משה שהיה מבחר הנביאים היה במדרגה גדולה יותר ממנו כמו כן היאך לא זכה למות בארץ ומת בחוצה לארץ. וכן כי יעקב שהיה מבחר מן האבות לא זכה גם כן למות בארץ ומת בחוצה לארץ. ועוד כי יעקב ומשה במדרגה אחת היו ויוסף במדרגה הקרובה להם בברית הקדוש היה. כל אלה שותפין הן במדרגתם קרוב יוסף אצלם הנוטל מהם. על כל פנים תימה הוא על הענין הזה. ועוד יוסף למה לא זכה להקבר עצמו בארץ זולתי עצמותיו דכתי' ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם. והוא צוה זה הה"ד והעליתם את עצמותי מזה אתכם. ויעקב זכה להקבר כל עצמו בארץ. ומשה איש האלהים לא זכה לא זה ולא זה. העניינים אלו הם תמיהים. והנני משיבך על כל אחת ואחת מאלו השאלות.

והנה זו השאלה הראשונה שיוסף לא זכה שימות בארץ ונשמתו יצאה ברשות אחר הואיל וצדיק הוא לא היה ראוי לכך. הדע לך כי על כל פנים עניין יוסף לא היה צדיק אלא בהיותו בחוצה לארץ ונשתעבד | בשעבוד ולא היה ברשותו וענו בכבל רגלו וברזל באה נפשו עב ע"א כדי שלא ישמור את בריתו והכל סבל על עצמו ולא חלל את בריתו.

על כל פנים זכה להקרא צדיק מה שלא זכה כן בהיותו בארץ וישב עם אביו ועם קרוביו ועם תולדותיו אין השבח שלו כלום כי בעל כרחו שלא בטובתו ישמור עצמו מכל רע ולא ידבק בידו מן החרם. אבל בהיותו בחוצה לארץ כפי אשר אמרנו זכה להיותו צדיק. ואמנם בהיותו במקום אשר זכה להיות צדיק שם זכה להדבק בבוראו וזה הוא השבח. אע"פ שיצאה נשמתו בחוצה לארץ לא יכול רשות אחר ליטלה ממנו ויזכה למקומו הראוי לו והסוד מורה כמו שאמרנו דכתי' ויישם בארון במצרי'. ואין השבח כולו כל כך אלא ימות בחוצה לארץ ויזכה למקום הזה אשר אמרנו. וכמו כן משה זהו השבח שמת בחוצה לארץ ובא והאיר ללבנה כי השמש בהאספו הלבנה האירה ממנו וזהו סוד גדול יעקב ומשה ויוסף בהיות להם שבח גדול. אבל לפי הדרך העליון הפנימי אלו האנשים הללו שהזכרנו שהם במדרגה עליונה על הלבנה אין כראוי להם מכל וכל שימותו אלא להיותם חיים וקיימים לעולם. אבל בהיותם במקום גרעון נאספו אל עמם ומתו פי כל מדרגת משה ויעקב עליון על מדרגת הלבנה ומדרגת החיים והשלום ומה גרע להם הארץ הקדו' ולפי' נאספו אל עמם ודיי בזה לכל משכיל ומבין.

ועל מה שלא זכה יוסף להקבר בארץ עצמו זולתי עצמותיו הענין הזה הוא סוד גדול ונכון. תדע לך כי עשרה שמות הן שאינן נמחקין ובתוך אותם עשרה שמות שם הצדיק יסוד עולם הוא השם הנקרא* ושם זה על כי כל צבאות מרום ממקום זה יוצאין כי הנהר אינו פוסק לעולם וממנו פורחת הנשמות וצבאות העליונים. וכבר ידעת דוגמת אדם בהיותו עור ובשר ועצמות וגידים. והסוד הפנימי כי העור הוא דוגמת מתיחות הרקיע החופף מבחוץ כדוגמת העור החופף על האדם. והבשר הוא דוגמת סוד שמו קץ כל בשר אז תהיה מדרגה השולטת על הבשר. עצמות הם שאר צבאות מעלה מחנות עליונות. וגידים הם המקורות שהם המדרגות אשר מהם יוצא שפע לעולם. ועל הדרך הזה תוכל לדעת כי סוד העצמות צבאות ומחנות ואלה הם שנכנסו לארץ. וארון העצמות הוא הולך אצל ארון חי העולמים הכל על דרך סוד הפנימי כפי הראוי.

יעקב הוא סוד הגוף ולפי' גופו הכניסו לארץ כפי העניין הראוי לו. משה לא זכה לא זה ולא זה. בחייו זכה להשתמש מה שלא זכה במותו אדם אחר. כיון שנכנסה השכינה בארץ דבקה בבעלה הראשון איש תם. ומשה נשאר בחוצה לארץ והיא חזרה לבעלה | הראשון. עב ע"ב

מכאן למדנו האשה שנישאת לשני בעלים ומתה היא למי חוזרת באותו העולם. וסימניך אלכה ואשובה אל אישי הראשון. ומאז לא היה אדם בעולם שיעמוד במדרגת יעקב ומשה עלכן לא נקבר בארץ כי יעקב הבעל הראשון היה קבור שם והעט׳ אינה ראויה להדבק שם בשני הבעלים וחזרה לשכון בבעל הראשון כפי הראוי לשכון ולחזור לראשון אשר זכה בה בתחלה. והכל הוא עניין סתום וידוע הוא למשכילים יודעי חן ומביני מדע. ומפני כך לא זכה משה להכנס בארץ ואע"פ שגרם החטא הכל הוא סבה מאת הבורא ית׳ לחזור כל הדברים כתיקונן כפי הראוי ודיי בזה לכל משכיל ומבין מדעתו.

ועוד יש לשאול על עניין רחל מפני מה לא קברה יעקב במערת המכפלה ואני תמיה שכבר קדמה מיתתה של לאה למיתתה של רחל ולפי׳ נקברה שם אינו כך כי על כל פנים מיתתה של רחל קדמה למיתתה של לאה והיה לו לקברה במערה. וא"ת כי רחל היתה עיקר הבית מפני מה קבר ללאה אחרי כן במערת המכפלה ולא לרחל. וא"ת כדי שלא יכנס שתי אחיות לארץ יניח ללאה ולא יכניסנה שם מפני אהבת רחל. ועוד כבר ארץ היתה לבא אפרתה למה לא קברה באפרתה וכבוד היה לו לקברה בעיר ולא בפרשת הדרכים והניח רחל שהיתה אהבת נפשו. אפי׳ אורח שנתאחז עמו בדרך ומת ראוי לו להוליכו לעיר הקרובה ולקברו שם. וכל שכן לאשתו ולאהבת נפשו. כי כל אלו הדברים יש לדעת האמת ומהו העניין.

ויש להשיב מה נחמד העץ להשכל ותאוה הוא לעינים והשאלה נכוחה. השאלה הזאת נחלקת לשני חלקים שתי שאלות הן. האחד מפני מה לא נקברה רחל במערת המכפלה. והשנית מפני מה לא נקברה באפרתה הואיל והדרך קרוב לאפרת. ואמנם כי דבר זה על אשר לאה נקברה במערת המכפלה וזכתה שם יותר מרחל באמת ונכון היתה הסבה הזאת בעניין זה. לזה זכתה ויצאה ממנה ששה בנים ובת אחת. והיא סוד דוגמת העולם המוציא שש קצוות והבת היחידה ביניהם לתת לה כל אחד ואחד די ספקה והוא הסוד הנעלם והנסתר זו דוגמת זו ולפי סוד העניין והדוגמא היה ללאה להסתר במסתרים בתוך המערה לפניי לפנים להיותה במסתרים בתוך המערה כפי אשר אמרנו. רחל הוא הסוד הנגלה דוגמא אחת ממש ועל כן עמדה בפרשת דרכים ונקברה שם להיות מצבתה בנגלה. ולפי זה העניין כמו | שאמרנו בתחלה תוכל לעמוד על תוכן האמת. ומאחר עג ע"א

אשר ידעת זה אל תשאל מפני מה לא הכניסה לאפרת. ולפי הפשט אין דרך כבוד לאשה להוליכה ממקום למקום אלא שהיא נקברת במקום אשר תמות שם. ועל כן רחל כתי׳ בה ותלד רחל ותקש בלדתה. ועדיין הקושיא במקומה עומדת ותקבר שם ודיי בזה לכל משכיל.

ועוד יש לשאול על עניין הדודאים שנתנה לאה לרחל כי העניין לפי הנראה הוא גנאי וכבר ארז"ל גנאי הוא לאשה לתבוע משכבה מבעלה ובכאן לא ראינו כך אלא בפרהסיא אמרה תורה שיצאה לאה לקראתו לחוץ לתבוע מן יעקב משכבה מה שאין ראוי לאשה חצופה שבעולם כ"ש לצדקת כזו וב"ש לפי שהיא עומדת על משמרת דוגמא עליונה כפי אשר אמרתי.

ועוד רחל אשר אמרה לכן ישכב עמך הלילה כי הכל לפי הנראה בין מצד לאה בין מצד רחל הכל הוא גנאי ודבר שאין ראוי לכתוב בתורה.

תדע לך כי כבר התעוררנו בתחילה על היות האמהות סוד דוגמא של מעלה כפי מעלת האבות להיותם דוגמא עליונות והן היו בסוד למעלה כפי אשר אמרנו. אמנם כי סוד עניין זה נסתם ומופלא בסוד אלהותו. תדע לך כי רחל סוד השכינה היא מדת מערב. ראובן סוד מדת דרום. ועל כן הדגל שלו בדרום שנא׳ דגל מחנה ראובן תימנה לצבאותם . מפני שהוא ראשון. ולאה סוד נעלם ונסתר כפי אשר הוא תכונת כל אחת ואחת שהיא סוד שני עולמות עולם הנסתר ועולם הנגלה. ולפי דרך זה נסתרה לאה במסתרים בתוך מערת המכפלה. ורחל בפרשת דרכים. בדרך זה להיות זה נסתר וזה נגלה. ואצ"ל יש תמיד למדת דרום לתת לה ולבקש מנוח לכף רגלה. מה כתי׳ וילך ראובן בימי קציר חטים. ראובן הולך לבקש לה מנוח שהוא מדת דרום. אימתי בימי קציר חטים. כשאובלוסיה קצרו קציריה ואכלו את לחמה ולקחו ממנה שלל.

וימצא דודאים שני הכרובים שהם נצח והוד הנקראים שני עמודים אשר מהם יורד השפע לעולם. בשדה זו זו השדה אשר ברכו יי. ויבא אותם אל לאה אמו מביא אותו התעוררות לסוד נעלם כי לעולם אין שפע יורד מלמעלה זולתי בהתעוררות שניהם סוד זכר ונקבה ובשביל התעוררות אותם שני הכרובים ללאה אמו. וכיון שמדת דרום מביא אותם אל לאה אמו. תני נא לי לפרנס ולכלכל צבא שלי׳ מאותו התעוררות שהכניס לך מאותן הדודאים ממדת דרום. וכשאמרה לה המעט קחתך את אישי. אמרו כי בכאן היא אמרה לרחל בדרך האהבה והתענוג והחדוה כמדת האם עם בתה. ומה אמרה המעט קחתך את אישי דבר זה אינו בשביל יעקב

אלא על סוד הנקודה העליונה הנסתרת היא. ואמרו אין לעולם חיבה יתירה כמו האם אצל בתה כשהיא בת יחידה בין ששה אחים.| קרא עג ע"ב לה בת לא זז מחבבה עד שקרא לה אחות. לא זז מחבבה עד שקרא לה אם. כשם אמה. לא זז מחבבה עד שקרא לה שמו ממש חכמה שנא' והחכמה מאין תמצא. וכיון שאמה בא אצלה בדרך תענוגי האהבה אומרת המעט קחתך את אישי. נקל הוא לך זה ליקרא אותך בשם בעלי ולקחת אותו האהבה מה תרצי יותר אותו עניין התעוררות הדודאים לקבל שפע בשבילם. ותאמר רחל לכן ישכב עמך הלילה תחת דודאי בנך. ותתמלא תענוגים ממנו ואור זוהר הבהיר מן עולם היש. ואצ"ל יש כ"ב אותיות תוצאות מן החכמה העליונה להנחיל אוהבי יש. וזהו יש כ"ב עמך הלילה וכו' כעניין הזכר בנקבה שמצייר. מה כתי' ויבא יעקב מן השדה בערב. בכאן הוא סוד נסתר ויש לך לדעת כי סוד השדה מקבל כל ממדת דרום ונתחבר עמו בסודו תפ' ישראל. יעקב איש תם כיון שיבא הערב ומתעורר מדת גבורה שהוא פחד יצחק שבאותו עת ממש בשדה. ויצא יצחק לשוח בשדה ואמרו לפנות ערב וכו'. יעקב מניח לו השדה ועולה ללקט תענוגים כאמו. מיד ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבא כי שכר שכרתיך. לי תאסף תחת כנפי ולך אתן כל התענוגים וכל אורים גדולים כי כבר באותו התעוררות הדודאים נתרציתי. מיד מה כתי' כיון שבא יעקב לחסות תחת כנפיה. וישכב עמה בלילה הוא. ר"ל כי הוא רומז לאל"ף של אחד וזהו שאומר אני והוא הושיעה נא אחרון עם ראשון יחוד שלם מלמטה למעלה. וסוד דבר הנעלם והנסתר וישכב עמה בלילה לא כתי' אלא הוא סוד הנסתר והנעלם והכל לפי התעוררות העולה מלמטה.

ועל עניין הבכורה אשר שאלת יש לך לדעת כי ח"ו הוא לא חמל על אחיו ואפי' על כל אדם יש לחמול באכילה ובשתיה כ"ש על אחיו ממש אלא כבר התעוררנו בתחילה יעקב אבי' בסוד החכמה הנוראה וכל הדברים היה יודע בסוד החכמה. וכי הוא ית' ויתי' מנהיג העולם וזה לפי חסדו לעניין דוגמת העולם שלמעלה להתנהג העולמות בשוה כפי הראוי לכל אחד ואחד. עולם שלמעלה בדבר הרוחני ועולם שלמטה בדבר הגופני. והוא היה יודע והבין הסוד הגדול הזה שעשו הוא היה דומיא דנחש המסטין להרע תמיד. וראה וידע כי הערלה סובב לברית הקדוש ולפני חטאת רובץ ומפני כי שם השפע היורד נוטל חלקו להגביה למעלה להשחית רבים ביד. וכיון שראה יעקב כך אמ' אם אני אוכל לדחות

כל זה במאכל ובמשתה כפי הראוי לתת לו וכיון שידעתי כי יתמו חטאים למעלה וימשכו אחר אכילת אחרת | ויעזוב רשע דרכו וכו' ובכל עד ע"א קדש לא ינע ואל המקדש לא יבא. מיד ויזך יעקב נזיד כדי להמשיך הרשע אחר האכילה הראויה לו. כיון שראה הרשע המאכל ההוא מיד תאב ונמשך אחריו כפי מה שאמרנו בסוד הלעיטיני נא מן האדום. כפי אשר התעוררנו בתחלה ולפי' עניין הבכורה הוא לעניין מוכרח ואין דבר בתורה שיוצא מדרך חכמה גדולה לחוץ.

ועוד יש לשאל על עניין יעקב שהיה צדיק גמור בכל מעשיו איך היו כל.ענייניו במרמה אצל אחיו כי כמדומה לי שמעולם לא הלך עשו עם יעקב במרמה. אם תאמר לי לפי שלא היה יכול לו בחזקה אינו אומ' זה אלא על שהתנהג עמו במדה זו. ועוד כי לפי דברך אם עשו הוא סוד הנחש עקלתון שהוא ערום לפי הדין הוא היה צריך להתנהג עם יעקב במרמה. בתחלה הלך עמו במרמה לקחת את בכורתו ממנו במעט עדשים כשראה אותו רעב לאכול אין זה דרך אחים שלא לפרנס זה את זה. ויש לנו ללמוד שהב"ה על שלא נתנו בני ישמעאל מים לישראל נתרעם עליהם דכתי' משא בערב ביער בערב תלינו אורחות דדנים. לקראת צמא התיו מים. ובכאן כשראה יעקב לעשו אחיו רעב וצמא לא חשב לחמול על אחיו עד שלקח ממנו בכורתו זה אינו ראוי לצדיק כמותו. ועוד דבר שהוא יותר מהכל כשראה שיצחק אביו היתה תאותו לברך את עשו כפי סבתו אשר אמרת מדוע הלך לגנוב ממנו ולגזול ברכותיו ולגנוב דעת אביו להתנכר אליו ככל אשר עשה. דברים כאלה תימה לצדיק כמותו. ועוד אני מקשה צדקת כזו רבקה אמו איך עשתה הדברים האלה וסבבה לבנה כעניין זה אצל אביו ואצל אחיו על כל פנים יש לנו לדעת אמיתת העניינים האלה. ואמרו כי אין* הברכה לא לקח יעקב ממנו זולתי כי יעקב היה בכור וטיפה הראשונה היה ולפי' יצא באחרונה והאחרון בראשונה ומפני שהוא היה הבכור יצא* לקחת ממנו את שלו.

וכבר ידעת כי סוד עשו הרשע הוא רשע המכחיר את הצדיק כגון העורלה שהיא הסובבת אותו וכעניין זה סבת הסבות להפרש העורלה מן הברית בסבת אותה האכילה. כיון שראה שעשו האב במטעמיו של יעקב אמ' יעקב אם זה יעשה רצונו ויפרש עצמו מן הבכורה בשביל האכילה אשר לו אני בטוח שאעשה כן לסוד העורלה אשר למעלה כמעט שיקנה* ממנה מלמטה שיתנו להביא* הרי יתפרש מן הברית ויהפך לעשות עצמו

עבד ולא יעמוד במעלתו.

ועוד יש לך לשאול על עניין צדיק ורע לו ורשע וטוב לו. וזה העניין הוא סוד גדול ומופלא בעניין היבום.

וכבר ידעת כי סוד היבום | הוא בלבת האדם לבית עד ע"ב

עולמו ואין לו זרע להזכיר שמו הכרת תכרת הנפש ההיא וגדל מכאובה ועונה בה ונדחה מעל יי ובגורל הצדיקים לא יבא ובעוד יומם שמשו יבא ואין לו חלק במעלות הקדושות ובסוד נורא תהלות ויושב בחוץ ונכרת דמותו לאין נכונות מהתמונות הכלולות* כל התמונות. ועל כן עניין הסוד המיוחד על דרך הנכון הזה בהיותו נפטר לבית עולמו ואחיו חי נשאר כדי לקיים שמו וילך אל הכלי אשר הניח בסוד המעשה כי הוא סוד הכסא לנוח בו שבט הרשע אשר נכרת תמונתו ולהושיבו אל מעונתו למען לא תכרת בהכרת עולמית כל הימים ולא יאבד לעולמים. והנה כי בהתחבר אחיו הדואג והשומם על אחיהו ובא אל מעונתו הנה גם היא תדאג ותשום בראות את בעלה בא אליה האהלה והוא גם הוא בהתחברו עמה יזכור לאחיהו וידאג עליו ויכון רוחו אליו ושניהם כאחד אליו יהיחדו והאבידה אשר תמצא כי נועדו. והסוד כעניין סוד אומרו אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסוף. וסמך בסוד אומרו עליו פרא למוד מדבר באות נפשה שאפה רוח וכו'. והכל הוא בסוד ידוע בהתכונם במחשבתם כי היא התועלת הידועה למצא את האבדה אשר נאבדה.

ואמנם יש לך לדעת כי כל העניינים נמשכים לעולם מין במינו והתבונן כי המשכת הרוח הוא במינו בסוד רוח להמשיך רוח ברוח. ועל כן התועלת בהיותו הוא ית' אב רחמן ומנהיג הכל במדת חסד וצוה לעשות חסד עם המת הנאסף ואין איש מאסף אותו הביתה. ובא אחיהו ואשתו ועושין עמו חסד ואוספים אותו ולא ישב לחוץ. והנה הסוד באומרו ולא יכרת שם המת מעם אחיו ומשער מקומו לא היה העניין להוליד בן ולקרוא אותו בשם המת. אבל העניין אינו על זה הדרך והוא ית' לא צוה על העניין הזה. אבל הסוד הוא בהיותו ית' צוה לעשות חסד עם החיים ועם המתים בכמה פנים והחסד גדול כמו שאמרנו הה"ד לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר יבמה יבא עליה הבן ותשבל זה הפסוק כי זה החסד הגדול שעושה אחיו של המת ואשתו שהניח והסוד כפי אשר אמרנו.

דע אחי ישמרך האל כי ידיעת עניין זה היא ידיעה עליונה אשר ראוי למשכיל להכריח שכלו ומחשבתו בידיעתה וזה כי הסבה הראשונה

כי יאצל אצילות הנקרא אין כ"ע אויר קדמון והאצילות ההוא המיוחד בהתעלותו בעצם מהותו תתגלה ממנו ספי' החכמה וזהו החכמה מאין תמצא. ובצייר החכמה אצילותיה המצטייר מעצם מהותה תתגלה ספי' הבינה. ואל זה רומז אי זה מקום בינה. ושלשת הספי' הללו הם כנשמה לנשמות ר"ל עה ע"א לשאר הספי'. ועל כן תצטרך לבחינת שכלך לערוך שלש על שלש והוא ערך המספר על מספרו לא על זולתו והם השע ובהתחבר העשירית שהיא הכלה הכלולה מהכל יעלה עשר ועל זה אמרו עשר ולא תשע ולא אחד עשר.

ואצ"ל סוד שלש שמות המורכבים כאחד בהיות בעלי הקבלה משתמשין בהם בכוונת התפלות. ושלשת אלו השמות הם יהוה הוא הנמצא באחדות השוה בתכלית האפשרות מתעלה מן הכל ומאצל בכל הוא השם המורה על קדמותו ית' ויח' ומכח השם המיוחד נתקנה כח ראשון מצוי נאצל באמיתת הקדמון ונקרא אהיה כל הכוחות כלולים בו כולם ועץ החיים ועץ הדעת ותחתיו מתפלגין המרכבות התחתונות. וכח זה הנאצל בשם אהיה תשוקתו וממשכתו אצל עי' העי' והוא דבק בו והוא כדמיון כסא לבורא ית' ויח'. ואחר שידעת הנאצל מאמיתת המאציל בסוד אלו השני שמות דע כי יש עוד שם אחד נקרא חמיד כנוי השם הגדול והנורא ית' והוא השם שאותיותיו אדני. וצא"ל כי זה השם שהוא אדני הוא כדמיון פשר מעיד ומורה המשכת השם העליון הנאצל באהיה כדרך זה. אל"ף ראשונה שבשם אדני מעידה על אהיה. יו"ד אחרונה מעידה על תכלית אהיה שהוא סוף כל התכליות והיא סבת הכל הוא השם יהוה ית' ויח'. וכבר ידעת כי צירוף השם המיוחד בשמושו הוא סוד ירושלם והוא משולשת ד"ן מרובעות* כמו שכבר קבלת מה שתצטרך לדעת. כי אהיה שהוא ד"ן כי שמי בקרבו. כלו' שפע המציאות האמיתית במה שאהיה תתקיים ואם כן סוד ד"נ שבאדני מעיד על דבוק הנאצל במאציל וגודל התשוקה. וסוד א' של אהיה יו"ד יהוה נמצא אדני כדמיון פרשה* לשני שמות ההויה ומעיד ומורה על כח השם המיוחד בתוך הנאצל ממנו הה"ד ונשגב יי לבדו ביום ההוא.

ולפי' המתכוין בתפלה צריך לדעת מהו כורע בברוך של אהיה ומהו זוקף בשם שהוא אהיה יהוה והסוד ברוך אתה אדני המעיד כל האצילות מהראש ועד הסוף בסוד א' אהיה יו"ד יהוה וזהו סוד אתה מאל"ף ועד תי"ו והוא פרשה באמצע ועל אותה הה"א נמשכת ההויה וקיום מאת השם ונעשית ברכה מקבלת שפע ולפי' יהוה יותר אהיה אדני כנגד יו"ד יהוה

ואז תתיחד הנפש בהדבקה ביחיד האמיתי וישארו כל הנאצלים למטה בהיותו מתבונן עליו השם ואצילותו עליהם ואזי יתבונן הזה נאצל וזה מאציל ולא יקצץ בנטיעות ונמצאת הנפש פנויה מכל הנבראים ודבוקה בשם הגדול מהם ה"ד ובו תדבקון. ועל זה המכוין הכונה הזאת | תפלתו עה ע"ב מקובלת בהיותך נעשה בדמיון מרכבה לשם הגדול אחר היותך מסיר כל האמצעים ומשים אותם טפילה לו בסוד השם המורכב מסוד יהוה אהיה אדני ותכוין בהם בהיותך אומ' ברוך אתה יהוה כי הכל אחד ואז תייחד כל הכוחות באחד ויתחברו הענפים ולא תמצא מעכב על תפילתך שכבר תקנת את כולם וחלית אותם על השורש ונמצאו כולם עמך בהתיחדם עם דבקות נפשך בשם יה' ואז תמצא בשעת התפלה כמו שכללת סבת הכל וזהו סוד יי אלהינו יי אחד פי' בהיותך מיחד כל הכוחות ועושה מהם קשר אחד.

ר' שמעון פתח* השמים מספרים כבוד אל וכו'. כבר ידעת כי השמים הוא הקו האמצעי הנקרא שמים ה"ד ואתה תשמע השמים. אבל על דרך הפנימי העליון כי החיצון גלוי וידוע לכל בתחלת מחשבה שכוונתו לשמים המורגשים ולשמש המורגש. וגם הר"ם ברמז"ל כבר הביא ראייה בספרו הנזכר מפסוקי' אלו שהגלגלים בעלי נפש ודיעה מכירים את בוראם ומשתוקקים למניעם תנועתם הסיבובית מה שאין צורך עתה להאריך בו והוא האמת. אלא כוונתינו בזה גבוהה מכוונתו כגבוה שמים על הארץ. ואל יחשבני השומע כי אני כמגביה עצמי ולא יחשבני ומדבר עתק אין זה כי אם כצמצום שכן ארז"ל כחלל שבין הארץ לרקיע כך בין הרקיע למים עליונים. ויש גורסין בין רקיע לכסא הכבוד. ועוד שיש כסא למעלה מכסא וכבוד למעלה מכבוד. אבל המשכילים מקבלי האמת מפי יודעיה ידעו ויאמנו כי דברי אלה נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת. ואין לחוש מאיש שוגה ומפתי אם אותם אחרי גו ישלך. הלא דברי יסיבו עם הישר הולך אע"פ שאנחנו מודים לרב ז"ל בקצת דברים ממה שכתב באותו פרק בעניין הגלגלים והתחלתם ובפרק אחר במספרם. ואין אני נוזר ומקיים שדוד ע"ה נתכוון לכוונתו במזמור זה חלילה לי אמנם כדי לגלות אליך את לבי עתה באתי ליישב פסוקי המזמור על נחיבות דרכי החכמה הנעלמה כפי אשר תשיג ידי ושכלי הקצר.

בא וראה בשעה שהיה משבח ומזמר היה מעלה מחשבתו למעלה ממה שנפל בחלקו כדי להמשיך הברכה לחלקו ולנחלתו ה"ד משוך

חסדך ליודעיך וכו'. ואצ"ל כי ברוב דבריו היה מתכוין דוד ע"ה אל החסד באומרו הושיעני כחסדך. וכתי' אלהים ברב חסדך ענני. וכיוצא בהם רבים והנצח מענפי החסד הוא באומרו נעימות בימינך נצח. ועל כן הוא פותח בתחילת רוב דבריו למנצח. וא"ת שהוא מל' נצוח יהיה מחלקי התוקף והגבורה,ובמדרשו | של ר' נחוניא בן הקנה סוף עו ע"א השכינה הוי ג"כ נצח. והיינו לנצח נצחים תרי וכו'. והיא היא של מדתו של דוד ע"ה זהו כוחו והוא תהלתו והוא אלהיו כאומרו תהלה לדוד ארוממך אלהי המלך וכו' עליה נאמ' אבן מאסו הבונים.וסמיך ליה מאת יי היתה זאת וכו'. וסוד גדול נגנז בזאת דכתי' זאת היתה לי וכו'. בזאת אני בוטח. וכתי' בתורה בזאת יבוא אהרן. וזאת התרומה. וזאת הברכה. וזאת אשר דבר להם אביהם. ובנביאים ובחנוני נא בזאת. ואענה את זרע דוד למען זאת. ורבים אחרים בתורה ובנביאים שסודם גלוי למשכילים. ובמדרש ויקרא רבא ארז"ל על פסו' בזאת יבוא אהרן אל הקודש. ד' יודן פתר קריה בכהן גדול בכניסתו לבית קדשי הקדשים חבלות חבילות של מצות יש בידו. בזכות התורה וזאת התורה. בזכות המילה זאת בריתי אשר תשמרו. בזכות שבת אשרי אנוש יעשה זאת. שומר שבת וכו'. בזכות ירושלם זאת ירושלם בתוך הגוים שמתיה.

וראיתי לקצת המפרשים נותנין חלוק גדול בין מזמור לדוד ובין לדוד מזמור. והעולה מדבריהם כי כשהוא אומ' מזמור לדוד מתכוין להמשיך רוח הקודש אליו וכשהוא אומ' לדוד מזמור שכבר שרתה עליו השכינה ומכאן ואילך מדבר ברוח הקודש. ואני בעניי לא זכיתי להבין ההפרש הזה שביניהם מדברי המפרשים והזכרתיו אולי ירגיש בהם המבין מדעתו יותר ממני.

השמים בה"א הידיעה פי' השמים הידועים ורמז למה שארז"ל בהבראם בה"א בראם. וכן קדמו להם חמש הויות רוחניות. ובבראשית רבא א"ר יהושע בן קרחה בהבראם באברהם. בזכות אברהם בראם. והוא הוא מה שאמ' דוד ע"ה אמרתי עולם חסד יבנה . וכתי' יי בהשמים חסדך בתוספת ה"א מה שאין כן בכל המקרא. וכתי' סביב סביב כחלונות. ובמדבר סיני רבא ובפסיקתא כחלונות אין כתי' אלא כהחלונות מקטינות היו מבפנים ורחבות מבחוץ כדי שיהיו מוציאין אורה לעולם. והוא טעם בה"א בראם רמז לה"א ראשונה ואם נאמ' ה"א אחרונה והיא השמים שמים ממש והארץ הארץ ממש שכן ארז"ל שהעולם הזה נברא בה"א והעולם הבא נברא ביו"ד.

וקבלתי כי ה"א בהבראם מאותיות קטנות לסוד נשגב ונפלא ומה שאמרו מי כהחכם רמז אל החכמה העליונה. ובמדרש מי כהחכם זהו הקב"ה דכתי' יי בחכמה יסד ארץ וכו'. ומי יודע פשר דבר. שפרש תורה לישראל. חכמת אדם תאיר פניו זה הב"ה. וטעם השמים לפי הכוונה הראשונה לשמים הראשונים שהם השמים העליונים. וגבוה מעל גבוה שומר וכו'. כאומרו השמים ושמי השמים. ועליהם נאמר | העידותי בכם היום את עז ע"ב השמים ואת הארץ. ועליהם נאמ' האזינו השמים ואדברה וכו'. ועליהם אמ' הנביא ע"ה השמים כסאי. ועליהם נאמ' ואתה תשמע השמים. והם כסא הכבוד. והם המאירים לארץ ולדרים עליה ברחמים. ועליהם ארז"ל אין דבר רע יורד מן השמים שנא' לא יגורך רע. והוא האור הגנוז והם אספקלריא המאירה משם היתה נבואתו של משה ר' ע"ה ועל כן נאמ' עליו בתפלה כליל תפ' בראשו נתתה. אבל שאר הנביאים מתוך אספקלריא שאינה מאירה שהיא הארץ הראשונה והם נמשלים לשמש במזמור זה וזולתו לפי שהשמש משפיע אורה על הירח ועל הכוכבים והם מאירים בסבתו אורה על מה שבטבעם הראשון. וארז"ל זקינים שבאותו הדור היו אומ' פני משה כפני חמה. פני יהושע כפני לבנה. והוא טוב תואר שהרי ליהושע נאמ' אני שר צבא יי עתה באתי וכו'. ועוד יתבאר במקום אשר הכינותי. והם תורת יי תמימה פי' תורה שבכתב. והתבונן באומרו תמימה כי לכך נקרא יעקב אבי' ע"ה איש תם לפי שהיה יושב אהלים לעסוק בתורה. וכתי' תורת אמת היתה בפיהו. והיא האמת המוחלטת שעליה כתי' תתן אמת ליעקב וכו'. וכתי' ראש דברך אמת. וכתי' בדבר יי שמים נעשו. היא היא תפ' ישראל. וכתי' כי תפ' עוזמו אתה. והיא נמשכת מן הימין שהוא מן הדרום לפי שעיקר הימין ושורשה הוא חסד ועל ענין זה נאמ' וימיני טפחה שמים. ומה שאמ' מוליך לימין משה זרוע תפארתו. היא התפ' שהיא מדרגת משה ה"ד לבשי עוז וכו'. ואצ"ל כי הזרוע מיוחסת לחסד* לא התפ' לזרוע שהרי לא נאמ' תפארת זרועו כי התפ' עיקר ה"ד לך יי הגדולה והגבורה והתפ' והנצח וההוד כי כל בשמים וכו'. וארז"ל ימינו זו תורה וזרוע עזו אלו התפלין ה"ד שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך וכו'. נשלם.

פרש' בהעלותך את*. ושנינו מהו להדליק בשמן שריפה בשבת. כך שנו רבו' ז"ל אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב מפני כבוד השבת וחכמים מתירין בכל השמנים. בשמן שומשמין בשמן אגוזים וכו'. ר' טרפון

אומ' אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד.

אמ' להם הב"ה הוו זהירין להדליק את הנרות לשמי ואני מאיר לכם אורה גדולה לעתיד לבא. ה"ד קומי אורי כי בא אורך וכו' וכתי' כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך יזרח יי וכבודו עליך יראה. וכתי' והלכו גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחך.

אמ' הב"ה לישראל אם הזהרתם | להיות מדליקין עז ע"א לפני אף אני משמר נפשותיכם מכל דבר רע שנמשלו נפשותיכם לנר שנא' נר יי נשמת אדם חופש כל חדרי בטן.

אמרו ישראל שלח אורך ואמתך המה ינחוני יביאוני אל הר קדשך ואל משכנותיך. גדול אור של הב"ה. החמה והלבנה מאירין לעולם מאירין מן זקוקי אור של מעלן חוטפין שנא' לאור חציך יהלכו לנגה ברק חניתך. גדול האור של מעלן שלא ניתן ממנו לכל הבריות אלא אחד ממאה שנא' ידע מה בחשוכא ונהורא עימיה שרי. לפי' עשיתי חמה ולבנה שיאירו לפניך שנא' ויתן אותם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ.

כשחרב בית המקדש נגנזה המנורה. וזו אחד מחמשה דברים שנגנזו הארון והמנורה והאש ורוח הקודש והכרובים. וכשישוב הב"ה ברחמיו ויבנה ביתו והיכלו הוא מחזירן במקומן ומשמח את ירושלם. מנין שכך כתי' ישושום מדבר וציה ותגיל ערבה ותפרח כחבצלת.

בא וראה אילן של חיים אחוז מאילן של מות* והוא השמש שמאיר לכל ואורו מתחיל מראש ומתפשט בגוף האילן בדרך מישור שני צדדים אחוזים אחד לצפון ואחד לדרום. אחד לימין ואחד לשמאל. והם בשעה שהשמש מאיר מאותו הגוף של האילן ונתחזק לזרוע הימין ומאיר בחוזקו ומחוזקו מאיר השמאל ונכלל באורו והוא כחתן יוצא מחופתו. מהו חופתו זהו עט' שעיטרה לו אמו. יוצא מחופתו זהו ראש של כל המאור כדאמ' בפסו' אחריו מקצה השמים מוצאו. זהו שכינה* של כל שהוא מקצה השמים ומיד יוצא כחתן ממש. כיוצא לפגוע על כלתו אהבת נפשו ופורש זרועיו עליה ומקבלה כדא' והוא כחתן וכו'. הולך השמש ומתפשט לגבי מערב דכתי' שמאלו תחת לראשי וא"כ שהוא צד דרום דכתי' וימינו תחבקיני. מיד ישיש כגבור לרוץ אורח. להאיר הירח.

ר' אבא אמ' נחלת התורה ודאי כך הוא ומדרגה זו ששית נותן שכר התורה ומנחיל לכנסת ישראל נחלת הלובן לתכלת. ועל זה שנינו משיכיר בין תכלת ללבן. משעה שמכירין הגוונים שהרי מיד בקר הוא

והלובן בא לעולם שהחכלת עבר ועל זה כל המלחמות של המלך וכל כלי זיין של המלך בידה נפקדים.

ושנינו כמה נימין היו באותו כנור שהיו הלויים מנגנין בו כך שנו רז"ל ר' אומ' שבעה נימין היו באותו כנור שנא' שובע שמחות את פניך נעימות בימנך נצח. אל תקרי שובע אלא שבע שמחות. וכן דוד אמ' שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך. ולימות המשיח נעשית שמונה שכן דוד אמ' בניגון למנצח בנגינות על השמינית. ולעתיד לבא נעשית | עשר שנא' אלהים שיר חדש אשירה לך בנבל עשור אזמרה עז ע"ב לך. ומי התקין להם שמואל ודוד שנא' המה יסד דוד ושמואל באמונתם. והם העמידו חלוקי השיר והיו הלויים עומדים על הדוכן ומזמרין לפני מי שאמ' והיה העולם.

אמ' הקב"ה למשה ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. אמ' משה הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך. ואומ' הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם יי. ואומ' השמים כסאי והארץ הדום רגלי וכו'. ואנו יכולין לעשות לו מקדש. אמ' לו הקב"ה למשה משה איני מבקש לפי כוחי אלא לפי כוחן. ואת המשכן תעשה עשר יריעות וכו'.

כבוד. מילת כבוד נאמרה על ענייניים רבים גם על דעת בעלי הקבלה. ואולם ביחוד רמז אל הכבוד העליון הכולל כל ההויות העליונות ועליו נאמ' הראיני נא את כבודך . וזהו רמז אל כבוד שנא' עליו וכבוד יי מלא את המשכן. וברוך כבוד יי ממקומו. ורבים זולתם. אל הוא מדת החזק מדת הפחד פי' הגבורה כמו שכתי' יש לאל ידי. ואולם בתוספת אות מהשם הוא מדת הרחמנות כאומרו אלי אלי למה עזבתני. וזהו שכתי' זה אלי ואנוהו וכו'. ובמכילתא דר' שמעון בן יוחאי כתי' זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארוממנהו. פי' עמי נוהג במדת רחמים ועם אבותי נוהג במדת הדין. והוא כאלו הזכיר שם בן ד' אותיות כי השם הגדול הוא עושה גדולות לאין חקר ונפלאות עד אין מספר. וזהו סוד וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי יי לא נודעתי להם. שלא נתפרסמו הנסים והנפלאות אלא על ידי משה רבי' ע"ה שהיתה נבואתו מתוך אספקלריא מאירה ובה יעשה לעין כל אותות ומופתים משנים הטבעים כענין שכתי' מלפני אלוה יעקב ההופכי הצור אגם מים חלמיש למעינו מים.

ומעשה ידיו וכו' רמז אל ההויות האחרונות הנקראות גופניות ואע"פ שגם הם הראשונות רוחניות פשוטה והכל אחד. כי קצב אחד ומדה

אחת לכלהנה ונקראות גופניות לפעולתם בגופים וכיון שזכר מעשה אי אפשר ליחסו אלא לידים ואע"פ שהיא רומזת לעניין אחר כאשר נזכיר בע"ה והואיל ואמ' ומעשה ידיו שהוא נופל על הדברים הגשמיים. ואמר מגיד שהוא דבר מורגש נחתך בלשון ובשפתים. ואמ' רקיע ג"כ שהוא נראה בקרוב מן הגשמות יותר מן השמים. ואע"פ ששמים ורקיע בענין זה דבר אחד הוא רומז. ואין זה הרקיע המבדיל בין מים למים כי אותו רקיע הוא טיפה אמצעית שהוגלדה בחכמה ועל כן היא מתוארת ביו"ד. ועל זה ארז"ל אין בין מים עליונים למים | התחתונים אלא כמלוא נימא. עח ע"א ולפי שאמ' בן זומא אין בין מים עליונים למים תחתונים אלא כשתים או שלש אצבעות אמרו עליו עדיין בן זומא מבחוץ. והוא הנכון כי ביום השני נאמ' יהי רקיע בתוך המים . אם כן מי יוכל לשער הנקודה המבדלת בין סוף יום ראשון לתחלת יום שני וכן בין מים למים. ועל זה אמ' החכם אמ' ר' אחא בר יעקב כמלוא נימא ואין אחד מהם תולק על חבירו. אלא שכל אחד נתכוון להפליג בדקות הדבקות והאחדות. ועל כן אמ' דוד ע"ה בים דרכך וכו'. והרקיע שעליו אמ' הנביא ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח הנורא. הוא על גבי שבעה רקיעים. וארז"ל ויעש אלהים את הרקיע. זהו אחד מן המקראות שהרעיש בן בן זומא את העולם. ובמדרשו של ר' נחוניא בן הקנה שאלו תלמידיו את ר' ברכיה נרצה דבריהו לפניך. לא נתן להם רשות וכו'. עד יום אחד בדק אותם אמ' להם השמיעוני חכמתכם. פתחו ואמרו בראשית. וא"כ אמרו ורוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי. פלג אלהים מלא מים. מאי פלג אלהים מלא מים. כך למדתנו רבי' שנטל הב"ה מימי בראשי' וחלקם ונתן חצים ברקיע וחצים באוקיאנוס ה"ד פלג אלהים מלא מים. ועל ידם אדם למד תורה דכתי' הוי כל צמא לכו למים. ובפרקי ר' אליעזר אומר זה הרקיע שעל ראשי החיות שנא' ודמות על ראשי החיה רקיע. והחיה היא החיה שאמ' עליה ז"ל חיה אחת יש ברקיע ששמה ישראל. וראשי החיה שבמרכבה העליונה הם זרועות עולם ועל כן נאמ' ראשי החיה ולא ראשי החיות. ואולי הם הכתרים הפנימיים שהם ראשת כל בכורי כל.והרקיע אשר על ראשם כ"ע שבהם. ושם דרך אחרת מעמידין בה המים העליונים והתחתונים. והרקיע והחיה בשולי הכסא המתנשא המלאים את ההיכל וזהו עניין נעלם. ואם לקחת שמץ מנהו הביאוהו אל בית האוצר למען לא תגע בו יד כי היא פליאה ונשגבה ארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם. וכבר ידעת טעם נשיאות

כפים כי יד ימין גבוהה מיד שמאל. וארז"ל למי נושאין כפים. אמ' ליה לרום השמים. מנ' לן דכתי' רום ידיהו נשא והסוד נרמז בתוספת הה"א. ואמ' דוד ע"ה ואשא כפי אל מצותיך אשר אהבתי. רמז לעשרת הדברות שהם המצות הכתובות בשני הלוחות חמש כנגד חמש. ובמשה נאמ' ויהי ידיו אמונה. לא נאמ' ויהיו ידיו אמונות אלא ויהי ידיו אמונה ליחד הידים ולהמשיך אצילות עשר אצבעות אל האמונה אז גבר ישראל. ואולי רמז ב"כ לעשר גלגלים שכנגד עשרה מאמרות שבהם | נברא העולם הרשומות עח ע"ג בשם של ד' אותיות שהוא יהוה. וטעם מגיד ממשיך כי בכוחו הגדול ובברכה הנמשכת ממנו היא היד החזקה מוציאה הדברים לידי מעשה מורגש בין לטוב בין לרע. והוא האמצעי בין מעלה ומטה סוף העליונים ותחלה ליסד התחתונים. ועניין היד הגדולה שראו על הים היתה כלולה בחסד להציל את ישראל ולהטביע את המצריים. לכן כתי' ובני ישראל יוצאים ביד רמה. וכן אמ' דוד ע"ה אתה ידך גוים הורשת וכו' ותשלחם לישראל כמו תשלח קצירה עד ים. וכן אמ' דוד ע"ה גפן ממצרים תסיע וכו'. הנה היד המגרשת היא הנוטעת ועל כן נקראת היד הגדולה כי שם הראה את כבודו ואת גודלו. ובפרק הרואה במתניתא תאנא בשם ר' עקיבא לך יי הגדולה זו קריעת ים סוף. ובבראשי' רבא ויעש אברהם משתה גדול. ר' יהודה בר סימון אמ' התורה היתה מטיילת שם. ר' יהודה בשם ר' יוסי בר חנינא אמ' גדול העולמים היה שם הה"ד כי ישוב יי לשוש עליך לטוב כאשר שש על אבותיך. ובמכילתא דר' שמעון בן יוחאי להראות את עבדך את גדלך. זהו בניין אב לכל גדלך שבתורה. ואת ידך החזקה אלו עשר המכות שהביא הב"ה על המצרים במצרים שנא' בהם נטה את ידך וכו'.

יום ליום. ידוע כי הספי' הם נקראות ימטם ונקראות מאמרות השלש הראשונות אין שם יום נרמז בהם. אבל הששה מהם כנגד ימי בראשית שבהם יצאו כל הדברים מן הכח אל הפועל העליונים וכנגדם בתחתונים. והשביעי שבת ליי כי בו שבת מכל מלאכתו שהרי מן הששי ואילך לא נתפשטו הכוחות להוסיף ענין ולא לברא חדשה. וטעם וביום השביעי שבת וינפש. יכול אף מן הדין ת"ל וינפש מגיד שאין הדין בטל מלפניו לעולם הה"ד צדק ומשפט וכו'. ומספר ימי השבוע בעניין הזה אינן כסדר הידוע ולכך אמרו מונה שבעה ושובת לפי שכל אחד נקרא שביעי לעניין. וארז"ל נובלת העולם הבא שבת וזהו סוד את שבתותי תשמורו שתי שבתות אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור. שכן כתי' איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו.

את זה לעומת זה עשה תאלהים. ובבראשית רבא בכל מקום מקדים בבוד אב לאם וכאן הוא אומ' איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו. מגיד ששניהם שקולין זה בזה. וזהו סוד אב אחד לכולנו ואל אחד בראנו. בא וראה היכל הקודש מקום שבעלי השובה עומדים שם. והוא טעם השביעית שהוא זכר לשבת דכתי' ושבתה הארץ שבת ליי. והוא סוד שיהא אלפי שנין הוי עלמא וחד חרוב. ועוד בהגדה של שמעון התימני את ר' זעירא שמעתי עליך שאתה בקי בחדרי תורה שאילה אחת אנכי שואל לך. אמ' לו כמה שני העולם. א"ל ששת אלפים. אמ' לו מניין לך. | א"ל עט ע"א מפי' האותיות א' אחד וכו'. א"ל מן האותיות יש לך ולא ממקום אחר. אל משמות שבעה רקיעים ושמות שבעה ארצות וכו' כדאיתא התם.

ומה שאמרו שהיה בונה עולמות ומחריבן הוא עניין נסתר בסתר המדרגה השלישית בבחי גוואי אחרי הפרוכת המסך הששי והוא נעלם מעיני כל בריא ולא ישלוט בו עין ואין רואה ואין יודע. ואין מבין הסבה כי הוא מכלל הדברים שאמרו בהן שתוק כך עלה במחשבה. אמנם המקובלים הקדושים אשר לא יבצר מהם מזמות קבלו סדר העולמות ויקראו להם שמות. גם רז"ל רמזו לסוד סדרי שמותם וסודם בפסו' אשר קמטו ולא עת נהר יוצק יסודם. והשער הזה יהיה סגור.

ישת חשך סתרו. והטעם לפי שהחכמה שהיא אור נמצאת מאין שהוא העדר האור דכתי' והחכמה מאין תמצא. ואין זה דרך שאלה אלא להודיע מקום מוצאה. וכן מה שאמ' אי זה מקום בינה ר"ל האל"ף שהיא ראש הכתרים ותחלת כל האותיות והיו"ד שהיא החכמה זה מקום בינה והיא יו"ד שבשם ושנייה לה בינה. ובמדרשו של ר' נחוניא בן הקנה אמ' ר' אמורא מאי דכתי' יי איש מלחמה יי שמו. אמ' ליה רב רחמאי לא תבעי ליה מלתא פשיטא שמעלי ואנא אמלכינך. משל למלך שהיו לו ד' דירות נאות ושם לכל אחת ואחת שם וזו טובה מזו. אתן זו לבני ששמה אל"ף גם זו טובה ששמה יו"ד וגם זו טובה ששמה שי"ן. מה עשה אספם כולם ועשה מהם בית אחד. א"ל תסתום דבריך. א"ל בני אל"ף ראש יו"ד שיני לו שי"ן כולל כל העולם מפני שכתו' בו תשובה.ע"כ לש' המדרש וישמע חכם ויוסף לקח.

וקבלתי בצורות הנקודות והאותיות דברים עמוקים ודיעות פנימיות מורות על הכתרים הפנימיים בצורתם. והנקודות ג"כ מעידות עליהם בכוונתם ורומזות עוד על הנבדלים הנאצלים מהם בשמותם איש

על דגלו באותות מעידים על פעולתם ומודיעים מקום אצילותם. ואל יקשה מאמרי הקודם שהנקודות בנשמה לאותיות כי כן הדבר ואין דברי סותרים זה את זה שאי איפשר להשיג כח האותיות אלא על ידי הנקודות לפי שהאותיות פנימיות נעלמות יושבות על מלאת שוקטות. ועל ידי כח הנקודות תנועתן והם גופן מרכבותן ובהם נראה כח פעולתן והם ככלי ארמנותן*.

בא וראה שהנקודות לעולם למטה מן האותיות ואם אין השורק למטה אינו גם למעלה. ולעולם נגרר אחרי הוא"ו שהיא עמוד האמצעי והנה גם הוא באמצע. אמנם נקודה אחת קטנה דקה מן הדקות נעלמת עליונה היא עלתה על כולנה הוא חזיון לאיש משכיל להורות על יחיד | אחד ומיוחד ממציא את כולם נשגב מכל מחשבה. ומכל רעיון נעלם עט ע"ב עליון על כל העליונים. הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים. סבת כל נעלם ראש כל תחלה קץ לכל תכלה ומרומם על כל ברכה ותהלה. וא"ת בלבך והלא התאגין למעלה מן האותיות ידוע תדע כי אע"פ שהם למעלה אין מעלתן כמעלת האותיות אבל הם כעט' על ראש המלך מטכסיסי המלכות וטפלה היא למלך. ומכל מקום התאגין דברים נפלאים חיצונים רומזים למציאות רוחניים עליונים. ובשם הרב ר' אלחנן מקוחיל* ראיתי כתו' וזהו לשונו מסורת בידינו מזקינים קדמונים כי הנקודה עולם התנועה המעורר עולם האותיות כמלך המעורר עם גדוליו וחיילותיו והכתרים הם סימני המלכים המוכתרים בכתרי המלכות. עד כאן לשונו.

ארז"ל ויקראו בספר תורת האלהים. זהו מקרא. מפרש אלו הם דברים עמוקים וארוכים אחר סוד האותיות והנקודות נמשכים. ראה גם ראה כי כולם כנושאי כלי קרב ומוכנים למלחמה ערוכה בחנית ובידון ובקשת דרוכה. קצת צורתם זו מזו משונות ותנועתם על דרך הסוד מותקנות מהם מורידים ומהם מעלים מהם מרימים ומהם משפילים מהם רצים ומהם שוכבים מהם נוטעים ומהם חונים מהם רודפים מהם זקופים ומהם כפופים מהם פניהם איש אל אחו פונים ומהם הפכו עורף ולא פנים. ולא מצינו להם בכל פסוקי התורה סדר ידוע ומשמרה סדורה כי האחרון ראשון לפעמים ופעמים הראשון אחרון כסדר הנלחמים פעם נהדף ופעם הודף. אבל אי איפשר להם בלא סדר קבוע לחכמי הלב אשר יגיעו למצא דברי חפץ ודרשו וחקרו ושאלו היטב הם אמרו כי כלם רומזים למערכות צבאות עליונים נעלמים מודיעים את אשר יקרא אתכם באחרית הימים בהיות נכון הר בית יי כאשר בתחלה. כי עתה בעונותינו גברה ועברה רוח קנאה עד בוא עת

רצון ותזריע אור זרוע לצדיק. אבן הנגרש ממקום חפצו הרובץ תחת משא המקעיע* הרביעי ישב בדד וידום עוד ישוב בעזרת זוקף כפופים ויורידו לארץ וישבור עולו מעל צוארו עד יקרא בגרון לגדל שכרו ויתגברו שני הנגרשים על שני המגרשים ויינקו שפע ימים מאצילות ימין ושמאל שהם שני טעמים ויזרוק מים טהורים ממהר קץ פדות וקול השופר הולך וחזק לאסוף שלש נקודות הכסף לסגולה אחת ויקבץ פזורי מעלה ומטה מבין העמים. וגם לדעת בעלי התכונה גלגל השמש הוא האמצעי | שבשבעה פ ע"א כוכבי לכת כנגד שבעה קני מנורה שלשה מצדה האחד ושלשה מצדה השני. ארז"ל עשרה גלגלים הם ועשרה מאמרות הם כל גלגל יש לו מאמ' אחד לא שהוא סובב בו אלא שהוא מסבבו . וזה צריך ביאור רחב לסדר ערך י' הגלגלים לעשרת מאמרות כי הוא נאחז בסבכי חכמת התכונה ואין כוונתינו עתה להרחיב פה ולהאריך בו לשון שאין זה מקומו ולפי שגם הם נחלקו בסדרן ובמספרן.

ולשמש שם אהל בהם. כבר זכרנו כי השמים האלו נמשלו לשמש לתוקף אורם ונוגה זרחם. כי שמש ומגן יי צבאות הוא הוא שמש צדקה ומרפא. ולא עוד אלא שגם אור השמש המורגש הוא מכח אותו האור הבהיר העליון הצח והמצוחצח שעליו נאמ' עוטה אור כשלמה. וגם בהתחלתו ממנו על ידי אמצעיים אם מעט ואם הרבה כי אי איפשר לומ' שהשמש הזאת שהוא גוף מורגש לחוש העין בראות ולחוש המשוש בחום שתהיה היא מאירה מעצמה ושבחה והתחלתה ממנה ושאין לה התחלה אחרת רוחנית חוץ ממנה ושהיא פועלת מעצמה חלילה חלילה אלא על כל פנים יש לה התחלה אחרת שממנה מקבלת שפע בלי הפסק שהרי אף תנועתה הכרחית הפך הטבעית. וגם כן הארץ הנזכרת מקבלת מן השמים הנזכרים על ידי הצינור האמצעי הנאמ' עליו כי כל בשמים ובארץ. ואמרו שם אהל בהם ר"ל שבהם התחלת כל אורה של מטה. וארז"ל גובלת אורה שלמעלה גלגל חמה. וכנגדה גובלת חכמה שלמעלה תורה. הכוונה חכמה האחרונה תורה שבעל פה. ואם נאמ' חכמה ראשונה תהיה תורה שבכתב. ואהל מ' יהילו אורם. וכתי' בהילו נרו עלי ראשי. וגדולה מזו אמרו בעלי הקבלה שהם התחלת מניין השביעית בקצת ענייניים אע"פ שהיא הששית כמו שרמזנו למעלה והיא נר אמצעי שבמנורה שממנו ששה קנים וכולם מקשה אחת. ונקודה זו נקראת ראש ועליה נא' ראש דברך אמת. וזהו סוד מה שארז"ל מניין שהב"ה מניח תפלין וכו' ובתפלין

שבראש ארבע פרשיות כנגד חיות המרכבה העליונה והפרשיות יודיעו עניינם ודוגמתם למעלה ראש. ועל כן הוצרך לכתו' בעניין התפלין פארך תבוש עליך אלו הן התפלין והמשכיל יבין. ואם יש דעות חלוקות במניח בראש זה נאה לדרוש. על זה נא' ראשו כתם פז שהוא פני זקן פ"ז אע"פ שמצאו בו המעתיקים רמז לשר החכמה. וארז"ל זקן זה שקנה חכמה. ומה שאמ' קווצותיו תלתלים שחורות כעורב לפי שמה שלמעלה מן הראש היא אש שחורה ולפי שלא נגש | דניאל אל הערפל אשר פ ע"ב שם האלהים ר"ל מדת הדין של מעלה אמ' ושער רישיה כעמר נקי. וכתי' קווצותיו תלתלים שחורות וכו'. לא קשיא כאן בישיבה כאן במלחמה שאין נאה בישיבה אלא זקן ואין לך נאה במלחמה אלא בחור עד כאן. ובבראשית רבה כתי' ואברהם זקן בא בימים. א"ל הב"ה אני אומנותי גמילות חסדים תפוש אומנותי ולבש לבושי ה"ד ואברהם זקן וכו'. ובמכילתא דר' שמעון בן יוחאי יי איש מלחמה יי שמו. לפי שכשנגלה הקב"ה על הים נראה להם כבחור עושה מלחמה ה"ד יי שמו. נגלה להם בסיני כזקן מלא רחמים שלא ליתן פתחון פה לומ' שתי רשויות יש בשמים אלא יי איש מלחמה יי שמו. ע"כ.

ומשוש תתן על כלה. כי הוא החתן המכתן פאר והמפאיר בית תפארתו שבו הכלה הכלולה בתו של אברהם אבי' ע"ה. ובמדרש ויהי ביום כלת משה להקים את המשכן. כלת כתי'. אמ' ר' לוי ביומא דעלת כלתא לגנונא וכו'. ועוד שם כתי' באתי לגני אחותי כלה. ר' מנחם חתניה דר' אלעזר בשם ר' שמעון בן יוסינא באתי לגן אין כתי' כאן אלא באתי לגני לגנוני למקום שהיה עיקרי מתחלה. ובפסיקתא עוד כתי' ביום חתונתו חתונים היו. וביום שמחת לבו זהו אהל מועד. ראיתי בתרגום ירושלמי ליהודים היתה אורה ושמחה וכו' ליהודאי הות רשותא למעסק באוריתא ולמטר שבתא ומועדיא ולמגזר ערלת בשריהון ולאחתא תפלין על ידיהון ועל ראשיהון.

ועתה התבונן דברי פי חכם דברים דבורים על אופניהם. ועוד יתבאר לך החג כי הוא ראש לכל שמחה וסודו הוא אם הבנים השמחה. לרוח* אורח הוא אורח חיים שבקש דוד ע"ה לדעת באומרו תודיעני אורח חיים וכו'. וזהו דרך יי לעשות צדקה ומשפט. ואומ' באורח צדקה אהלך בתוך נתיבות משפט. ואמ' שלמה ע"ה עטרת תפא' שיבה בדרך צדקה תמצא. וג"כ בפסוק הזה נרמז רמז מעלות טובות למקום בארבע

תיבות נפלאות אלו שהם עט' תפ' שיבה צדקה ר"ל שאם יהלך אדם בדרך צדקה ויתנהג באותה מדה כראוי יזכה לעטרת התפא' והשיבה אבל לא לתפ' עצמה שלא זכה לכך אלא רבן של כל הנביאים. ורז"ל אמ' בבראשי' רבה על יאמר נא ישראל. ויושב תהלות ישראל. ישראל סבא. ועוד אמרו וידר ישראל נדר וידרן ישראל אין כתי' כאן אלא וידר ישראל. ישראל סבא.ועוד שם נאמ' יצחק נקרא ישראל ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה יעקב ובניו. יעקב נקרא ישראל כתי' לא | יעקב פא ע"א יאמר עוד שמך כי אם ישראל וכו'. אברהם נקרא ישראל. אמ' ר' נתן מלתא עמיקתא הוא ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים. בא ללמד שהאבות הן הן במרכבה. וכן אמז"ל ותקרא את שמו שמואל כי מיי שאלתיו. שמואל שאול מיביעי ליה. אלא חנה סבתא קריא ליה שמואל והמשכיל יבין וידום ליי . ובמדרש תלים כך אמ' דוד ע"ה אם אתה עונה מושב ואם לאו אני קורא.

איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה. זש"ה מקצה השמים מוצאו. היא החופה הנזכרת שממנה יצא החתן והוא הקצה הראשון תבלית מה שהמחשבה יכולה להגיע אליו כי מה שלמעלה מן החכמה הם מים שאין להם סוף ותכלה והוא נחיב לא ידעו עיט. ולא יגיע אליו שום שכל ואין שום מחשבה והרהור בנופשין בו. ועוד שיש מחשבה לפנים מן מחשבה על בן נאמ' כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי. וארז"ל מקצה השמים ועד קצה השמים אתה שואל ואי אתה שואל מה למעלה וכו'. ותקופתו על קצותם. וזהו המזל מה שזכרנו למעלה שהוא מסובב ומקיף מראש ועד סוף פעמים נחשב ראשון ופעמים שלישי ופעמים ששי ופעמים אמצעי הכל לפי המקום ולפי העניין המכוון. וארז"ל במדרשו של ר' נחוניא בן הקנה משל למלך שהיו לו שבעה בנים ושם לכל אחד ואחד מקומו אמ' להם שבו זה על גב זה. אמ' התחתון אני לא אשב למטה ולא אתרחק ממך. אמ' להם הריני מסובב ורואה אתכם כל היום והינו דכתי' מלא כל הארץ כבודו. ע"כ. וטעם קצותם שש קצוות מקום הנזכר בספר היצירה השביעי המקיף.

והאיש אשר הוא טהור ובדרך וכו'. ואצ"ל כי עניין הנפשות סודן גדול מאד מאד מי ידעם ועמוק עמוק מי ימצאם. ואזכיר ממנו מעט מהרבה מהנאות לפסוק הזה בלבד ונחלקו בה קצת אנשי הקבלה מקצתם אמרו שיסוד נפש ומכונה מן האלהים אשר נתנה ובהפרדה מן הגוף תשוב

למקומה אם זכתה במעשה ובחכמה. וקצתם העלו יסודה ומחצבה עד היסוד בה ותשובתה במעלות אשר ירדה למקום אשר ממנו נפרדה אם זכתה לכך. ואחרים גזרו ואמרו שיסודה באמת ובאמונה מיסוד בינה דכתי׳ ונשמת שדי תבינם. נשמתו של שדי היא תבינם. כתי׳ רוח אל עשתני ונשמת שדי תחייני. הנה הרוח עושה והנשמה מחייה ותתן עיניך באלו העומקים הנפלאים כי הוא | עיקר גדול שכן כתי׳ ויפח באפיו נשמת חיים. פא ע"ב

וארז"ל אי בעו צדיקי ברוא עלמא דהא רבא ברא גברא ושדריה לקמיה דר׳ זירא. הוה קא משתעי בהדיה ולא אהדר ליה כו׳ ובבראשי׳ רבא ויצא יעקב מבאר שבע וכו׳. ר׳ יודן אמ׳ מבארה של שבועה שלא יעמוד לפני אבימלך ויאמר השבעה לי כמו שנשבע זקינך ונמצאתי משהה בני שבעה דורות. ר׳ הונא אמ׳ מבארה של בכורה. אמ׳ שלא יעמוד עלי עשו ויאמר לי כך היית מרמה ונוטל את בכורתי ונמצאתי מאבד אותה השבועה. ר׳ ברכיה אמ׳ בחדש השביעי וכו׳. הוה קארי ירחא דשבועה שבו נשבע הב"ה לאברהם אבי׳ ע"ה ויאמר בי נשבעתי נאם יי כי יען וכו׳.

ונשוב לענין הנפש ונאמ׳ כי האומרים שהיא מיסוד הבינה גוזרים שתשובתה הרמתה על מכונתה. ובמעשים זכתה כל אחת ואחת לפי מעלתה התקרב אל מקום אצילותיה עד שתגיע לכסא הכבוד העליון שבעליונים על ידי תשובה ומעשים טובים והגונים. כמאמרם רז"ל גדולה תשובה שמגיעת עד כסא הכבוד שנא׳ שובה ישראל עד יי אלהיך וכו׳. והוא צרור החיים שנא׳ עליו והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את יי אלהיך. אע"פ שכל אחד ואחד מכונה צרור החיים על פי דעתו ולפי כוונתו אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ונראה בה לרמוז כי התורה שהיא החכמה תשיב הנפש למקום ואל צור חוצבה בין לדברי מר בין לדברי מר אע"פ שדברי ספר הבהיר מכריעין הדעת האחרונה. ובמכילתא והנכם היום ככוכבי השמים לרוב. הרי אתם קיימים כיום. מכאן ארז"ל שבע כתות של צדיקים בגן עדן מעלה על מעלה. על כת הראשונה כתי׳ אך צדיקים יודו לשמך. ועל השנייה כתי׳ אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך. על השלישית כתי׳ אשרי יושבי ביתך. ועל הרביעית כתי׳ יי מי יגור באהליך. ועל החמישית כתי׳ ומי ישכון בהר קדשך. על הששית כתי׳ מי יעלה בהר יי. ועל השביעית כתי׳ ומי יקום במקום קדשו. ובמכילתא אמ׳ כל קדושיו בידיך.

אלו נפשות של הצדיקים שנתונות עמו באוצר שנא׳ והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים וכו׳. ואמרו המקובלים הקדמונים אשר היו לפנים קבלה בידם מפי ישישים וזקינים אנשים חכמים ונבונים מסרוה אבות לבנים ובניהם לבניהם ובניהם לדור אחר כי שלשת אוצרות הם רוחניים ננזזים וסתומים חותם בתוך חותם דשתי אותיות חתומים העליון אוצר הנשמות השכליות ה"ה רוח דעת ויראת יי. אוצר השני הוא תפ׳. אוצר השלישית היא אוצר הנפשות התורניות כדא׳ אשר לא נשא לשוא נפשו. נפשו כתי׳ לסוד | נעלם. שם האוצר השלישי נרשם בפסוק כי נחם יי פב ע"א ציון. הכל בצירוף אותיות אשר חכמים הקדמונים יבינו לצרפם.

וגם נוכל לפרש במה שארז"ל גדולה תשובה שמגיעת עד כסא הכבוד שהוא על ידי תשובה ממש. כי המיתה ממריקת כמו שארז"ל על ידי התשובה תחמרק הנפש במיתה ותשוב אל אישה הראשון נקייה וטהורה אחרי אשר הוטמאה והלכה והיתה לאיש אחר והיתה מנותקת כבוד זה הוא שמובטח לו שהוא בן העולם הבא. על כן וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח על ידי תשובה וסליחה ואז יכלו כל הנשמות שבגוף. ולמה ארז"ל במקום שבעלי השובה עומדין אין צדיקים גמורים עומדים. וזהו סוד מופלא ומכוסה. כבר רמזנו אותו בענין סוד צדיק ורע לו רשע וטוב לו. ושלמה המ׳ ע"ה פי׳ הענין בפסוק מלא בספר קהלת והמשכיל ימצאנו ואיש תבונות ידלנו מבלי שיפסק משיחה למשיחה וחבל לחבל כי אחריתו הבל. הוא סוד המים הנגרים ארצה אשר לא יאספו. ומשם יפרד סוד היבום הנקרא בניין שהוא דוחה איסור אשת אח. וכבר ארז"ל שהיא מצוה שקיים אותה יהודה בן יעקב ע"ה ה"ד בא אל אשת אחיך וכו׳. ובעניין בועז נאמ׳ לנעמי והיה לך למשיב נפש ושם כתי׳ יולד בן לנעמי לפי שנשאה כלתה אחד מקרובי בעלה הרחוקים שנא׳ עליו ולנעמי מודע לאישה. כל שכן אלו נשאה אחד מן הקרובים כל שכן וכ"ש אחד מן האחים שהיא מצוה מן התורה באחי האב ולא באחי האם שמשפחת אם אינה קרויה משפחה ולכך אינו דוחה איסור אשת אח לפי שכח הזכר מן הזכר וכח הבן מכח האב ועל כן אשה מזרעת תחלה יולדת זכר. וכן ארז"ל שאביו מזריע לובן ואמו אודם וכן הדין לפי קבלתם מדוגמתם. ועל כן נאמ׳ כרחם אב על בנים רחם יי וכו׳. וכתי׳ כאיש אשר אמו תנחמנו כן אנכי אנחמכם וכו׳. ובבראשית רבה כרחם אב על בנים. תני ר׳ חייא כרחמן שבאבות ה"ד והוא עבר לפניהם וכו׳. ובאחים רמז לזולתם דכתי׳ כי אנשים

אחים אנחנו. וכתי׳ אח לצרה וכו׳. וכתי׳ אשר לא אחיך הוא. ועל כן נאמ׳ קרוב לנו האיש מגואלינו הוא. וראה כי אשת סריס אינה זקוקה ליבם לפי ששמו מחוי עליו הכתו׳ אומ׳ ואל יאמר הסריס הן אני עץ יבש. וכתיב ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים ומבנות. ואונן יוכיח דכתי׳ ביה וידע אונן כי לא לו יהיה הזרע. מה שלא נאמ׳ כך בעֵר. אלא אונן הוא שידע ידיעה ברורה במיתת ער אחיו מפני שהיה אונן עושה מעשה כמו אחיו וימת גם אותו. הוקשו שניהם במיתה ובמעשה. ובאלה הדברים רבה. ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו. ר׳ אליעזר אומ׳ אשר לא בנה ולא עתיד לבנות. ע"כ | ארז"ל פב ע"ב לסוד נעלם בית אחד הוא בונה ואינו בונה שתי בתים ונקרא הלוץ הנעל כי הלץ מהם. והבן כל זה היטב. וביבמות שנינו אמ׳ ר׳ יהושע שמעתי שהסריס חולץ וחולצין לאשתו ואין לי לפרשה. אמ׳ ר׳ עקיבא אני אפרש סריס אדם חולץ וחולצין לאשתו שהיתה לו שעת הכושר. סריס חמה לא חולץ ולא חולצין לאשתו שלא היתה לו שעת הכושר. ועתה תן לבך לכל הדברים אשר דברו שהרי ר׳ יהושע לא רצה לפרש הסוד ובא ר׳ עקיבא ופי׳ הטעם בענין קצר ובזה נרשם סוד שינוי הכריתות הכתובים בתורה. ונכרתה הנפש ההיא מלפני. ועוד כתי׳ והאבדתי את הנפש ההיא. והכרתי הנפש ההיא. הכרת תכרת הנפש ההיא. ובמכילתא דר׳ שמעון בן יוחאי ונכרתה אין הכרתה אלא הפסקה מקרב עמה. והבן כל אלו הענייניס מאד.

וביום הקים את המשכן כסה הענן וכו׳. כתי׳ פקודי יי ישרים משמחי לב. הם המצות שנצטוה בהם משה ר׳ ע"ה פנים אל פנים ופה אל פה. היא תורה שבעל פה. והיא נקראת שמחה ה"ד שובע שמחות את פניך. הם הפנים שנא׳ בהם לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. ובאלה הדברים רבה ויאמר אסחירה פני מהם וכו׳ הריני מסלק שכינתי מבינהון וכו׳. ובמכילתא דר׳ שמעון לא יהיה לך אלהים אחרים וכו׳ על פני אחרים באחרונה נעשו וכן הוא או׳ חדשים מקרוב באו. ד"א אחרים שמאחרים את הטובה מלבוא לעולם. על פני . מלמד שמביאין אף לעולם. למה נקרא שמם אלהים אחרים. לאחרון שבמעשים. שמי שהוא אחרון במעשים קראן אלוהות. וזהו סוד וכבודי לאחר לא אתן וכו׳. וסוד לא תשתחוה לאל אחר. ואלהי נכר הארץ. ולכך ארז"ל אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום.

וגם ראיתי לאחד מחכמי הקבלה כי כל דבור מן השמים וכל אמירה מן הארץ. ואומ׳ אני לפי דעתי אולי יהיה עניין זה במשה ר׳ ע"ה בלבד ה"ד ויאמר יי אל משה וכו׳. וסוד פנים ואחור גדול ונורא מאד עליו ארז"ל במסיכת חגיגה בשלמא מה למעלה ומה למטה מה לאחור אלא מה לפנים מאי דהוה הוה ר׳ יוחנן ור׳ אלעזר דאמרי תרוויהו משל למלך בשר ודם שאמ׳ לעבדיו תבנו לי פלטרין גדולים על האשפה הללו. והלכו ובנו. אין רצונו של מלך שיאמרו לו שם אשפה. ע"כ. ומי שחס על כבוד קונו ישכיל וידום ובמתג ורסן עדיו לבלום.

ועניין לב הוא לב השמים הנזכרים למעלה. ארז"ל זה יתנו כל העובר על הפקודים. כל העובר על המצות הנקראים פקודים. והטעם כי הרגום פיקודי יי. פיקודיא דיי ואלו ואלו דברי אלהים חיים. ולפי שהתורה שבעל פה היא בת זוג ללב שהוא צדיק כתמר יפרח אמ׳ משמחי לב. כלו׳ לב הלולב והוא לב האילן הנטוע בגן. | ודעת פג ע"א הרב ר׳ משה בר נחמן ז"ל שהלולב כנגד חוט השדרה שהוא קו האמצעי באדם שממנו מתפשטים הענפים לכאן ולכאן. וסוד הלב לא נתן להדרש כי גדולים חקרי לב ופלגי מים לב מלך ביד יי. ובבראשית רבה ויתעצב אל לבו. אמ׳ ר׳ ברכיה משל למלך שבנה פלטרין על ידי הדריכל. ראה אותה ולא ערבה לו. על מי לו להתרעם לא על הדריכל ה"ד ויתעצב אל לבו. אמ׳ ר׳ אסי משל למלך שעשה סחורה על ידי סרסור והפסיד. על מי לו להתרעם לא על הסרסור ה"ד ויתעצב אל לבו. והמשכיל יתבונן לדרוש ולתור בסוד הדריכל והסרסור. אמ׳ ר׳ יודן גדול כוחן של נביאים שהם מדמים את הצורה ליוצרה. כתי׳ גם בלילה לא שכב לבו מלהביא פורענות על המצריים ביום ופורענות בלילה שנא׳ ויהי בחצי הלילה ויי הכה כל בכור וכו׳. ד"א כי כל ימיו מכאובים אלו הסדומיים. גם בלילה לא שכב לבו. זהו הב"ה מלהביא עליהם פורענות שנא׳ ויי המטיר על סדום. ובמדרשו של ר׳ נחוניא בן הקנה אמ׳ ר׳ רחמאי כבוד ולב הרי הם אחד ונקרא כבוד על שם פעולת מטה והיינו כבוד השם והיינו לב השמים . והתבונן כי כבוד ולב עולין במספר אחד ועל כן אמ׳ הרי הם אחד והם שנים ועשרים אותיות ועשרה מאמרות והכל אחד ונכלל בלב.

ואולם ראוי להעיר ולעורר כי עניין זה הוא סוד מצות לולב ואתרוג והדס וערבה שהם ארבעה מינים. ופי׳ לולב לו לב. וארז"ל לו מסור ללב. ר"ל ל"ב נתי׳ פליאות חכמה שהם כנגד כנפי החיות ופני

החיות הנא' בהם וארבעה פנים לאחת וארבע כנפים וכו'. והמדקדקים במרכבת יחזקאל ע"ה הגדילו והוסיפו במספר כנפי החיות עד מספר רנ"ו ליעקב שמחה שכן נא' לאחת להם.

ואצ"ל מל"ב נתי' נאצלו י"ש עולמות הנאמר בהם להנחיל אוהבי יש. מן השלשים נאצלו שלש מאות על סדר אותיות אי"ק והשנים לשמע אוזן נשמעו ועקבותם לא נודעו. ועשרה שהם תל יסוד בנין לשלום המבין* ואלו י"ש עולמות הם מפשטים מן עולם החכמה אל מדת החסד שהיא נקראת פסח שני והבין כל אלו העניינים כהוגן.

ויש אשר יהיה הענן מערב עד בקר ונעלה הענן בבקר ונסעו וכו'. ואצ"ל כי י"ש עולמות נאצלו מאצילות שלשים. ועניין זה צריך פי' רחב וביאור ארוך אבל הם כנגד החיות ופניהם וכנפיהם וזהו לש' רז"ל עליהם שלשה שרים הם תלי גלגל ולב וכל אחד מהם שנים עשר פקידים ובהם העולם מתקיים היינו דכתי' וצדיק יסוד עולם. ע"כ. וזהו סוד שבטי יה עדות לישראל. י"ב שבטי יה וקבלנו שמותם והם בתלי כנגד ווי העמוד האמצעי ואלף חוק מכריע כנגד האב. וקבלנו בשם רבי' האיי גאון שהם נפעלות מעשר מעלות פועלות משלש גנוזות ראשי ראשים מאורי אור וקודש הקודשים. | ויש מן המקובלים שאומרים פג ע"ב כי שלש מעלות למטה מן הכסא נאצלו מאצילות רוחני אחד קדוש מתיחד במלכות ומעצם בו. קבלנו שמותם ונרמזו בנועם יי על כן נאמר בתורה דרכיה דרכי נועם ודבריהם כולם דברי אלהים חיים. ודעת הרב ר' משה בר נחמן ז"ל שהעשר נפעלות לשלש הראשונות לפי מה שכתב בפי' התורה. ומצאתי סמך לדבריו במדרש תלים בפרשת י"ג מדות. א"ר סימון י"ג מדות בהב"ה יי יי אל רחום וחנון וכו'. רב אמ' אחת עשרה. ורבנן אמרי' עשר. ועל אי זה מהם השתחוה. רב אמ' על החסד שנא' וימהר משה ויקד ארצה וישתחו. ר' אליעזר בן יעקב אומ' על ארך אפים. רבנן אמרי על מדת רחמים. והמשכיל יבין סוד מחלוקת החכמים ואם תשכיל ותבין הפרש אזי הבין ההבדלים שבדבריהם. והחכם המקובל הרב ר' אשר ז"ל פירש פי' ארוך בסוד י"ג מדות ומשם יראנו המסתכל בספרו וכל הדברים יגיעים ואולי בחכמתו העלים ממנו ודבש והלב תחת לשונו.

ואצ"ל יש לגלגל י"ב פקידים והוא היסוד ונקרא גלגל לפי שבו מתגלגלים ל"ב נחות וגם כן לל"ב ונקרא לב ים כי הוא מקוה כל

המים הקדושים משם יפרד והיה לארבעה ראשים.

בא וראה כי לולב בימין עם הדס וערבה ואתרוג בשמאל וכי אתרוג אינו נקשר באגודה אע"פ מעכב ולפי' אם נטלה פטומתו שממנו יונק פסול לפי שדומה לקצוץ. וארז"ל פרי עץ הדר זהו הב"ה דכתי' בו הוד והדר לפניו. כפות תמרים זה הב"ה דכתי' צדיק כתמר יפרח. וענף עץ עבות זהו הב"ה דכתי' והוא עומד בין ההדסים. וערבי נחל זהו הב"ה דכתי' סולו לרוכב בערבות ביה שמו. ולולב כנגד זכור. ואתרוג כנגד שמור. והם שלשה הדסים כנגד שלשה כתרים אשר במצולה שהוא ים החכמה העליונה והוא הים הקדמוני והוא על גבי שבעה. ושתי ערבות כנגד זרועות עולם שהם הנחלים ההולכים אל הים. כי הארץ דומה לתכלת. ונקראים ערבה לפי שהם מתערבים זה בזה ועל כן נחייחדו בנחל. ולולב אחד כנגד צדיק אחד ואין לו שיעור למעלה והיינו כתי' וחכליתן אין להם סוף ויש לו שיעור למטה כי קץ שם לחשך והיינו שיעור קומה היינו דכתי' זאת קומתך דמתה לתמר וכו'. וארז"ל שתמר יש בו כח זכר וכח נקבה כלו' הוא משפיע ומקבל. ואתרוג היא נקבה ג"כ אחת לפי שאינה משפעת כיוצא בה אלא דרך גלגולה הנעלם וסבובה הנפלא כי הנקבה תסובב גבר. וראיתי בפסיקתא דר' ברני עקרה. תני ר' אליעזר בן יעקב עתידה ירושלם להיות רמה ועולה עד שתהיא מגעת לכסא הכבוד ואומרת להב"ה גשה לי ואשובה. ע"כ. והוא סוד פנימיות השפע וההמשכה וזהו יסוד היחוד ועל כן ארז"ל שדומה ללב שהלב משקה כל האיברים וזהו סוד | זכר פד ע"א ונקבה בראם. והזכיר הכתו' פרי עץ הדר בענין פרי עץ הדר* טוב ורע. וסמך לו כפות תמרים שהוא על גב האתרוג והקדים שנים אלו על עץ עבות וערבי נחל לפי שהם קרובים לו. ויש מפרשים כי עניין שלשה הדסים כנגד הראש ושתי זרועות עולם. ושתי ערבות כנגד הזיתים. ואחרים אומ' כי שלשה הדסים כנגד השמים העליונים. ומה שארז"ל במדרשו של ר' נחוניא בן הקנה על שם המקום שהם קבועים בו ששמו נחל דכתי' כל הנחלים הולכים אל הים וכו'. ומאי ניהו ים הוי אומ' זה אתרוג. ומנ' לן דכולהו אקרי נחל דכתי' וממתנה נחליאל אל תקרי נחליאל אלא נחל אל. ועוד ארז"ל מאי ממתנה ממקום שניתן היינו המוח הקדוש והמשכיל יתעורר כי המוח הוא מקום המחשבה והבן זה מאד.

עשה לך שתי חצוצרות כסף מקשה תעשה אותם וכו'. ובמכילתא למה היו של כסף בדי לעורר צד החסד שהוא צד הכסף שהוא רחמים

כדי שיסעו ברחמים הה"ד לי הכסף. ועוד ארז"ל שלשה נקראו נחל. התורה וארץ ישראל וישראל. התורה דכתי' וממתנה נחליאל. ארץ ישראל דכתי' בהר נחלתך. ישראל דכתי' והם עמך ונחלתך.

כתי' מצות יי ברה מאירת עינים. שתוסיף אור על אור הטבעי להסתכל ולדעת במה שאין העין שולטת כנגד* מצוה ותורה אור. ויש לפרש מצות יי שהיא תורה שבעל פה. מאירת עינים שבעה עיני יי המה משוטטות בכל הארץ. ובבראשית רבה כתי' ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות. פי' שנסתלקה ממנו רוח הקודש הנקרא אור.

יראת יי טהורה. ואצ"ל כי עניין היראה ידוע כי הוא מחלקי הפחד והיא התורה והמצוה אשר כתבתי להורותם. והסוד אשה יראת יי היא תתהלל. ועל כן נכתב יראת יי טהורה היא חכמה אל"ף דל"ת ואולם ראוי לפרש כי יראת יי הנכתב יו"ד ה"א רמז אל ראשית החכמה העליונה ר"ל מה שלפניה באומ' ראשית חכמה יראת יי והיא הידועה באין סוף ונקראת יראה כאמרם ז"ל בספר יצירה נעוץ סופן בתחלתן וכו'. וגם כן אמ' הנביא ע"ה אני ראשון ואני אחרון. ונקראים כתר ועט' ועל כן הבכור והעשירי קודש ליי. ובמדרשו של ר' נחוניא בן הקנה שאלו לו תלמידיו לר' אלעזר רבינו מאי קדש לי כל בכור. אלא שנתקדש בקדש וכו'. וגם כן נקראת חכמה כי יראת יי חכמה אמ' כי היראה העליונה טהורה וזכה עומדת ברום עולם לעדי עד ובקיומה יתקיימו כל ההויות הנמשכות ממנה מראש ועד סוף כי בהיות המעיין נובע תמיד והמקור מקור חיים ונוזלים מן לבנון וישבעו עצי יי וארזי לבנון אשר נטע בעדן מקדם ויתרבו הנטיעות כולם ויתקיימו לעולמי עד.

ואצ"ל כי עניין שתי חצוצרות רומזים לחכמה ולבינה לפי שהוא עולם הרחמים ועל זה הם למקרא העדה ולמסע את המחנות כי כל שפע עליונה מתקבצים ומתאספים | מהם עד עט' ישראל פד ע"ב שנקראת העדה והבן זה.

ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות והיו לכם לחקת עולם וכו'. ובמדרשו של ר' נחוניא בן הקנה נאמ' משפטיך למלך תן וצדקתך וכו'. ואצ"ל כי שני משפטים הם החזק והרפה זש"ה החזק הוא הרפה. וצדקתך לבן מלך. וכללם באחת במלת אמת להודיע שאין פירוד ביניהם ושניהם נקראים צדק כמו שכתי' צדק צדק תרדוף. וכן נקראת מדת הדין האדמה הראשונה המיוחסת לעולם התבונה. צדק הוא מדת דינו של עולם. ועוד

אמרו שם מאי צדק. צדק ממש זו שכינה וכו'. וארז"ל האי צדק הוי צדקה או לאו. א"ל אלא צדק הוי כובע ישועה על ראשו ואין ראשו אלא אמת שנא' ראש דברך אמת. ואין אמת אלא שלום שנא' כי אם שלום ואמת יהיה בימי. ועתה ראה והתבונן כמה סודות נפלאים גלו לנו במאמר הזה ואיך הורו דרך היחוד השלם כי הצדק על הראש והאמת והשלום נקשרים זה בזה והכל אחד. וכתב הרב ר' משה בר נחמן ז"ל בפי' התורה הצור תמים פעלו כו' המשפט צדק והצור ישר אלו דבריו ז"ל ר"ל כי המשפט אינו דין מוחלט אלא דין בתוכו רחמים ועל כן אמ' משפטי יי אמת וכו'. ובסנהדרין אי|זהו משפט שהוא של שלום כלו' דבר הממוצע. ואולי באומרו צדק ומשפט מכון כסאך נתכוון לצדיק יסוד עולם שהוא המשפט. והחסד ואמת יקדמו פניך מבואר הוא למשכיל שהם קודמים לפנים ואין כל הפנים שוות. מאי כתי' אשרי העם יודעי תרועה וכו' רמז לפנים הנזכרים וזהו סוד יום תרועה יהיה לכם שכל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון והוא יום הדין וכתי' ותרועת מלך בו. וכתי' הריעו לפני המלך יי. והיא תרועת מלחמה ומלחמה ליי כי הוא איש מלחמה. ועל כן תוקעין ומריעין. ותרועה לעולם פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה כדי שיכבשו רחמיו את כעסו ויגולו רחמיו על מדותיו כמסודר בתפלת ראש השנה כי ימינו פשוטה לקבל שבים.

ואני קבלתי עניין נפלא בפנימיות והוא עניין נעלם מעיני רוב המקובלים ומקום אשר לא דרכה בו כף רגלם לפי שהוא נמשך משך חכמה אחרונה אל מקום תחת רגלי הכסא שנקרא הדום רגליו. אבל מה שנא' וערפל תחת רגליו. אחד הוא משלשה עניינים שבהם מתעלם החשמל הראשון כעניין שכתו' חשך ענן וערפל. והחשמל הוא היושב אצל הכסא תחת הרגלים העליונים לקבל הדבור היוצא מן הכבוד וכמה ערפלי טוהר ומיני מאורות נתן סביבות עוזו. ובמכילתא דר' שמעון ומשה נגש אל הערפל. יכול לערפל הפנימי או לערפל החיצון ת"ל אשר שם האלהים. אמור מעתה שתי חומות של ערפל היו שם והיה משה מהלך ביניהם עד שמגיע לערפל | הפנימי. ע"כ. ואל יחשוב אדם שכוונתי בכסא הזה לכבוד פה ע"א הנקרא כסא הכבוד. אין כוונתי כי אם לכסא שהכבוד האחרון יושב עליו הנמשל לאבן ספיר. וכבר אמרנו בתחילת דברינו זה כי יש כסא למעלה מכסא וכן נרמז בדניאל כרסייה שביבין דינור. עד די כרסוון רמיו שאינו פחות ממשלש מעלות. וכן אמ' יחזקאל ע"ה החשמל חשמל החשמלה שהם שלש מעלות משלש של שלש שלש באצילות זו למעלה מזו וזו

לפנים מזו. ואל תאמר בלבבך החשמל הוא חשמל האחרון שהרי בתחלת נבואתו אמ' ומתוכה כעין החשמל. הוא הראשון בנבואה ואמצע בסדר. אמנם באתי להעיר לב מבקשי יי לדרוש ולתור בחכמה ולדעת סדרי האצילות הנאצל מן המעלות הקדושות למען לא יחסר מכם כי כל האצילות נמשך זה מזה בטבעות השלשלת ונקשר זה בזה כשלהבת הקשורה בגחלת.

עתה אשוב להשכילך בינה בפנימיות ענייני ראש השנה על פי כוונתינו הראשונה. עניין השופר ג"כ יש לו סוד כי כל השופרות כשרים חוץ משל פרה לפי שיש בו חללים הרבה והוא קרן. והתבונן במזמור הללו אל בקדשו שאמ' בחמישית בתקע שופר סמוך לרוב גדלו אע"פ שאינו כסדר אלא לפי שהדומה לו וקרוב אליו. ואמ' העשירית בצלצלי תרועה וסמיך ליה כל הנשמה תהלל יה וכו'. והוא סוד עלה אלהים בתרועה יי בקול שופר. ואתה בן אדם ראה בעיניך ובאזניך שמע שתקנו רז"ל עשרה קולות בשלשה סימנין שהם קשר"ק קש"ק קר"ק ותקנו עוד לתקוע שלשה פעמים כל סימן וסימן ועולה מספרם שלשים קולות שהם שלש עשריות רמז לעשיריות מחשביות ולעשיריות נבואות ולעשיריות תורניות הנכללים במספר שם בן ד' אותיות והם רמוזים בשלש יודי"ן שהורגלו כל ישראל לרשום בהם השם הגדול זו לפנים מזו או אחת על גבי שתים כזה הדוגמא ייי יי והוא הנכון ואין איש שם על לב מה טבם. והאמת כי שם גדול ונורא קדוש הוא. ועוד תשכיל ותדע שנהגו הוחיקין לתקוע כל סימן וסימן בנשימה אחת לחבר את האהל להיות אחד. וארז"ל במסכת ראש השנה בפרק יום טוב אין פוחתין מעשרה מלכיות וכו'. הני עשרה כנגד מי. כנגד י' הלולים שאמ' דוד ע"ה בספר תלים. הלולא טובא איכא אלא הללוהו בתקע שופר הללוהו בצלצלי שמע וכו'. ויתבאר לך הסוד ממה שאמ' שם ר' יוחנן הפותח לא יפחות משבע ואם אמ' שלש יצא כנגד תורה נביאים וכתובים. ואמרי ליה כנגד כהנים לויים וישראל. ובבר רמזתי סודם למבין. ותורה חיא אספקלריא המאירה. | נביאים פה ע"ב כנגד למודי יי שהם נצח והוד. וכתובים כנגד תורה שבעל פה. וסוד שבע ג"כ רמזתיו כבר ועוד יתבאר.

ואמ' משפטי יי אמת. זכר לדין הרפה בעניין מה שכתו' אמת מארץ תצמח. והאמת הוא השלום על כן נאמ' הנני נותן לו את בריתי שלום. וכתי' צדק ושלום נשקו. והברית הוא הברית הקשת הנתון בענן שהוא לאות ברית בין יי ובין הארץ הוא שאמ' הנביא ע"ה וחסדי מאתך

לא ימוש וברית שלומי לא המוט וכו'. והתבונן באומרו ברית שלומי ולא אמ' שלום בריתי כי השלום עיקר וקודם במעלה. ובמסכת עיסין אמ' ר' יוחנן לא כרת הב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל תורה שבעל פה שנא' כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית. אז"ל את קשתי דבר המוקש לו. והוא סוד בצלם אלהים הוא מראה דמות כבוד יי. ושלש גוונים יעידו. על כן אז"ל על המסתכל בקשת שלא חס על כבוד קונו וראוי הוא שלא בא לעולם.

אמרו במדרש שיר השירים הביאני המלך חדריו. אלו חדרי גן עדן מכאן הם אומ' כשם שגלגל חמה נתון באמצע הרקיע כך עץ החיים נתון באמצע גן עדן שהיה ר' יהודה אומ' בשם שהקיסונית נתונה באמצע הסרקלין כך עץ החיים מכוון כנגד גלגל חמה. אחרים אומרי' עץ החיים הוא מהלך שבע שנים. ר' מאיר אומ' ארבע מאות שנה הוא עץ החיים כנגד גלגל חמה. מה גלגל חמה מהלך חמש מאות שנה אף עץ החיים מהלך חמש מאות שנה וכל פלגי מימי בראשית יוצאים מתחתיו. והסוד בזה והיה כעץ שתול על פלגי מים. עתה אשכילך ואורך סוד מהלקותן בדרך קצרה בעניין סתום הוי יודע כי כל האילן בכללו שורשו וגוף נקרא צרור החיים ועץ הדעת אחד מחלקיו. ולא עוד אלא שאמרו שלא גלה אותו לאדם ולא עתיד לגלותו ואמרו עליו אם על כבוד תולדותיו חס הב"ה על כבודו לא כ"ש והוא סוד מופלג שאין למעלה הימנו. וחכמי ז"ל אומ' נתכוונו לרשות הנקודה המיוחדת שבגללה נקרא עץ החיים. אחרים אמרו מהלך שבע שנים כנגד ימינו של אברהם. ור'מאיר אומ' מהלך ארבע מאות שנה כנגד ברית הקשת שנתן לנח איש צדיק. ור' יהודה אומ' מהלך ת"ק שנה כנגד דיוקנו של יעקב החקוקה בכסא הכבוד והוא אמצע טרקלין ואמצע הרקיע. ויש מפרשים מהלך ת"ק שנה חצי יומו של הב"ה. וזה היה חטאו של אדם הראשון שעקר הנטיעה הזאת מן הגן ואכל מפרי עץ הדעת טוב ורע שכן כתי' ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה. וארז"ל מאי דכתיב | אוהב פו ע"א יי שערי ציון מכל משכנות יעקב. משל לשני בני אדם אחד רגיל לעשות טובה ועשה טובה ואחד רגיל לעשות רעה ועשה רעה הה"ד אוהב יי שערי ציון. וגדולי חכמי הקבלה המעמיקים בטוב וברע מדקדקים ותולין חטאן של אדם וחוה ונחש הקדמוני באילן גבוה מה שאין האוזן יכולה לשמוע ואין הפה יכול לדבר ואין ראוי להרהר בו וכ"ש לרמוז אליו בשום רומז כלל אלא כבוד אלהים הסתר דבר כי היא דרך פליאה ונסתרה הוא. משל

לבת מלך שהריחה ציקי קדרה ועל כן אין אדם לפרש בה רשאי שהרי עבדיה הביאו לה בחשאי. ועוד ארז"ל נביאי אומות העולם אין הב"ה מדבר עמהם אלא בחצי דיבור שנא' ויקר אלהים אל בלעם. אבל נביאי ישראל בדיבור שלם ההי"ד ויקרא אל משה בל' קדושה בל' טהרה בלש' שמלאכי השרת מקלסין בו שנא' וקרא זה אל זה ואמר. ועל זה איש אשר רוח בו יתן אל לבו אם ירובעם טעה במקום הזה עצמו לפי הדברים הראשונים אולם היה חטאו להפך שהוא חבר לאיש משחית כמי שגזל אב ואם נמצא און לו ולא פנה למעלה שהרי עשה לו עגלי זהב. ויש אומ' שהפריד הימין מן השמאל כלו' אצבעות היד האחת מן השנית. והתבונן בעשותו עגל מזהב כי פני שור מהשמאל וכבר בארנו עניין הזהב. ואל תחשוב שעשה ירובעם שתי עגלי זהב לדעת שניות . אבל לפי שהצריך אותם בשני מקומות כמו שהוא מפורש במקומו. ואלו היה צריך לשלשה או לארבעה לא השיב ידו על כן נאמ' לעמוס ובית אל לא תוסיף עוד להנביא כי מקדש מלך הוא ובית ממלכה הוא והבן זה היטיב. וכן ארז"ל עליו שנא' כתבו על קרן השור אין לנו חלק ביי אלהי ישראל . ויש אומ' שעשה שני עגלי זהב לפי שנחלקה המלכות והמבין יבין.

וחטאן של דור המבול נתפרש בתורה ובדברי רז"ל בבראשית רבה ובכמה מקומות אמרו הסוד נשגב ונעלם נסתם ונחתם. וכן אתה מוציא בדור המבול שלא מרדו במקום אלא מתוך שובע שנא' בתיהם שלום מפחד וכו' אמרו שפה אחת גשמים היא אין אנו צריכין לה ואד יעלה מן הארץ. אמ' להם המקום ב"ה בטובה שהטבתי לכם אתם מתגאים לפני בה אני אפרע מכם ההי"ד ויהי הגשם על הארץ וכו' . ר' יוסי בן דורמסקית אמ' הם נתנו עיניהם עליונה ותחתונה כדי לעשות תאותם אף המקום פתח להם מעיינות עליונים ותחתונים כדי לאבדם שנא' ביום הזה נבקעו כל מעיינות תהום רבה וכו' . ובבראשית רבה כתי' עוד ישלחו כצאן עוליהם וכו' . ר' לוי אמ' לשלשת ימים היתה | אשתו של אחד מעוברת פו ע"כ ויולדת וכו' . א"ר לוי בערבייא צווחין לינוקא עוילא. ושעירים ירקדו שם. והמשכיל יבין.

אבל חטאן של דור הפלגה לא נתפרש בתורה והוא מעין חטאו של אדם הראשון לפי הדעת הראשונה. ומתוך עונשן יודע למשכיל חטאן כי לפי שחשבו לעשות להם שם ומגדל וחשבו להרוס מגדל דוד ומרדו במגדל עוז שם יי וקצצו והפרידו עצי יי הפיצם השם הגדול על פני כל

הארץ מדה כנגד מדה. ובבראשית רבה ודברים אחדים. שאמרו דברים על שני אחדים על אחד היה אברהם. ועל יי שהוא אחד. ד"א ודברים אחדים. הם היו אוחדים מה שביד זה ביד זה והבן היטב.

ועוד יש לך לשאול למה בשביל זה נתחייבו שריפה כזאת שנשרפו נדב ואביהוא. ואם יעלה על דעתך בחטא קל כהוראה הזאת כיון שמצוה להביא מן ההדיוט. אלא י"ל על כל פנים כי גדול עונם מנשוא והמבין יתבונן באש זרה אשר לא צוה אותם ומלח עליה ומלפני יי והוא טעם בקרבתם לפני יי. ומעשה העגל שנא' בו כי שחת עמך ולא נא' נשחת כבר נודע על דעת אנשי הקבלה עניין ההשחתה שכן כתי' פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל תמונת כל. ותמונת כל היא ההשחתה כי אי איפשר לעם חכם ונבון הגוי הגדול הזה ובהיות אהרן הכהן ע"ה מנהיגם שיעשו אלהי כסף ואלהי זהב אלא חשבו להמשיך כח עליון לילך עמהם ואשר יוציאם ואשר יביאם באומרם אשר ילכו לפנינו לא בשביל אשר נעבוד אותו. ועשאוהו מזהב וזה תכלית השגתם שנא' ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו וכו' . וטעם עגל מסכה שם ע"ז. ובפסיקתא דעשר תעשיר א"ר יודה בר עלאי ע"ז עברה עם ישראל בים שנא' ועבר בים צרה. ואין לשון צרה אלא ע"ז דכתי' והמסכה צרה וכו' . ובפרק קמא דיומא מקדש ראשון מפני מה חרב מפני שהיו בו שלשה דברים ע"ז גלוי עריות שפיכות דמים דכתי' כי קצר המצע מהשתרע והמסכה צרה כהתכנס. אמ' ר' שמואל בר נחמני. וא"ת מניין לטמא בע"ז נמה לנו ולצרה ללמוד מהגר שפחת שרה. אל תתמה על החפץ שכן מצינו בדברי רז"ל דרבן יוחנן בן זכאי היה אומ' על האי פסוקא ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד שלש מאות הלכות פסוקות לר' אליעזר ולר' אלעזר בן ערך תלמידיו דהוו עסקי במעשה מרכבה קמיה. ולעניין זה נמשך סוד פרה אדומה בהיותה נקבה ותמימה ונשריפת באש לפי שהיא חוקת התורה היא תורה שבעל פה החוקקת | חוקה פז ע"א זו . והשורף אותה טעון טבילה לפי שנטמא באפר פרה אבל היא עצמה מטהרת. ארז"ל תבא פרה ותכפר על מעשה העגל . משל לבן שפחה שטמא פלטרין של מלך וכו' . וכן עניין עזאל ואיש עתי ועגלה ערופה וציפור של מצורע נרשם בו שהרי עבודתם מבחוץ. וארז"ל בבראשית רבה ונשא השעיר עליו את כל עונותם. זה יעקב אל תיקרי עונותם אלא עונות תם שנא' ויעקב איש תם. ועוד כתי' שם הן עשו אחי איש שעיר. כדא' ושעירים ירקדו שם. ואנכי איש חלק כדא' כי חלק יי עמו. ומשם נלמד

טומאות המת. ומה שארז"ל חרב הרי היא כחלל להיות אבי אבות הטומאה לטמא אדם וכלים הוא סוד נסתר החרב המתהפכת דוק ותשכח וזכור ואל תשכח. אבל הצדיקים אינן מטמאין במיתתן לפי שהם מתים בנשיקה על פי יי ולא בעטיו של נחש. ועוד נלמוד סוד נגעי בתים ונגעי בגדים ואינו נוהג אלא בארץ והבן זה היטב.

ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה יי וכו׳. ועניין נו"ן הפוכה נרשם ונרמ׳ לעט׳ ישראל שהיא לפעמים נזורה לאחור והפוכה מפני המלך יי צבאות ועל זה נקראת קרן הפוך ולפעמים היא פשוטה על דרך הזווג העליון והבן זה מאד.

אל ימשלו בי אז איתם. כלו׳ אהיה עם ולא רצה לומ׳ על עצמו לפי שהיה צדיק גמור אלא כיון שלא חטא בעניין זה והיה תמיס עם אלהיו וינקה מפשע רב שאין למעלה הימנו כי הייחוד הוא העמוד שהכל נשען עליו וכל העולם לא נברא אלא לצוות לזה כי זה כל האדם לייחד את בוראינו ולקבל את מלכותו עלינו כרשום בכתב אמת בפסוק שמע ישראל יי אלהינו יי אחד. שהוא שורש האמונה וכל המאמין בזה ומציירו בשכלו ציור אמתי שכלי מאמין בכל התורה כולה בכלליה ופרטיה וזו היא הדעת שנא׳ עליה השכל וידוע אותי. ובחי׳ דע את אלהי אביך ועובדהו.וכל הכופר בזה או המצייר בלבו שום רושם פירוד וקיצוץ כפר בכל התורה כולה ואין לו חלק בדוד ולא נחלה בבן ישי ואין לו דעת כלל עליו נאמ׳ גם בלא דעת נפש לא טוב וכו׳. וטוב לא יהיה לרשע. שפירושו לא יראה בטוב הצפון ולא חלק לו בבינה. וכיון דאתא לידן פסוקא דשמע נימא מילתא במלת אחד. כי השמות עניינם ידוע למשכילים ואע"פ שמהן עולין וא"כ יורדין ומהם מעלין בקודש ונימא הכי אחד כולל הכל ביחוד שלם. הא כי צד אל"ף הוא ראש מה שאין המחשבה יכולה להתפשט בו. ח׳ חכמה ושמונה דברים עמה עד היסוד בה | על כן ארז"ל פז ע"ב ובלבד שלא יחטוף בחי"ת להודיע כי אלהים בקרבה. דל"ת היא עט׳ ישראל רמז לבית דין הרפה לפי שהיא כלולה מן הכל ועל כן מאריכין בה הה"ד למען יאריך ימים על ממלכתו מדה כנגד מדה לפי שממנה תוצאות חיים ושם צוה יי את הברכה חיים. ובמסכת ראש השנה אז"ל שמע ישראל יי אלהינו יי אחד. יי אחד הוא מלכות. והיא נקראת חותם חבנית. ולא עוד אלא כי דל"ת מספר העשרה על כן נאמ׳ בספר יצירה דל"ת חכמה רמז לחכמת שלמה. וחכמה בראש וחכמה בסוף וזהו סוד קשר של תפלין

שהראה הב"ה למשה שהוא כמין דל"ת והוא סוד בכל ביתי נאמן הוא. ויש מן המקובלים שכוונתם באל"ף וחי"ת וזהו ובלבד שלא יחטוף בחי"ת. ודל"ת גם כן חכמה קדומה ומאריך בה עד חכמה אחרונה ומיד פוסק שאין להאריך בה יותר מדאי. וזהו כדי שתמליכהו על השמים ועל הארץ ועל ד׳ רוחות העולם. ויש מפרשים בכל ביתי בי"ת בראשית ואיננו נכון כי כבוד הבית הזה האחרון גדול מן הראשון ולא הגיע משה ר׳ ע"ה עד תכונתו. ובאמת אין זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים. לפי ששאר הנביאים נקראו איש האלהים. עבד יי לא נקרא אלא משה ויהושע תלמידו תכף מיתה דכתי׳ וימת יהושע בן נון עבד יי וכו׳. וידעת שפניו של יהושע כפני לבנה לפי שעלתה נפשו למעלה עליונה. ואל תקשה על מאמ׳ עבדי הנביאים ושאברהם ויעקב האבות הראשונים וכלב וישעיה ואיוב וזרובבל שנקראו בנים למקום ית׳ כי פיו המדבר אליהם כל אחד כפי מעלתו והבכור כבכורתו והצעיר כצעירתו. וארז"ל כל הנביאים כלם לא נתנבאו אלא מתוך אספקלריא שאינה מאירה ומשה אדון הנביאים מתוך אספקלריא המאירה כו׳. לפי שכל הנביאים לא ראו את הכבוד אלא מתוך תשע מראות כעניין שכתי׳ ביחזקאל ע"ה וכמראה המראה אשר ראיתי וכו׳. וכן בדניאל הוא אומ׳ ובינה לו במראה. ואשא עיני וארא. ופניו כמראה ברק וכו׳. אבל במשה כתי׳ פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות וכו׳. פי׳ מתוך מראה אחד.

ובסוד שלש קדושות שמעתי יש מהם שסומכים על דברי יונתן בן עוזיאל ז"ל קדיש במרומא בית שכינתיה וכו׳. ומהם עומדים על דברי ספר הבהיר וזה הוא לשונו: כ"ע קדוש שהוא שורש האילן הקדוש יחיד ומיוחד | בכולם וכו׳. ומהם עניינו בפרקי מרכבה וראו פח ע"א כתו׳ בשם ר׳ ישמעאל כהן גדול וזהו לשונו ברוכים אתם לשמים יורדי מרכבה אם תאמרו לבניי מה אני עושה בתפלה של שחרית ובתפלת המנחה בכל יום ויום ובכל שעה ושעה כשאתם אומרים לפני אל קדוש. למדו אותם ואמרו להם שאו עיניכם לרקיע בעת תפלתכם בשעה שאתם אומרי׳ קדוש כי אין לי הנייה בכל עולמי שבראתי כאותה שעה שעיניכם נשואות בעיני ועיני נשואות בעיניכם כשאתם אומ׳ לפני קדוש והעידו לכם עדות זו שאתם רואים מה אני עושה לקלסתר פניו של יעקב שהוא חקוק לי על כסא כבודי כו׳ כדאיתא התם. כל אלו ואלו דברי אלהים חיים סתומים וחתומים נראין כאלו אינם מוסכמים על כן ראיתי אני לכתו׳ דברי רז"ל

במדרש שיר השירים ואלו דבריהם כלשונם זש"ה איומה כנדגלות. שדימה הב"ה את ישראל למלאכים. במלאכים נאמ' שרפים עומדים ממעל לו וכו'. ובישראל אתם נצבים היום כלכם. המלאכי' אומרי' קק"ק וישראל אומרי' אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב. ע"כ. והנה זה מבואר טוב ויפה ולא נשאר מקום למשכיל לשאול ואין דרך לנטות ימין ושמאל.

ויש לפרש אז איתם אהיה תמים כדמתרגמינן שלם כלו' תעלה מעלתו עד השלום שהוא האמת. ויש לומ' במלת אז שהוא היחוד השלם לייחד האחת כוללת השלש ושבע וזהו סוד אחת למעלה ושבע למטה. וסוד מניין ההזאות אחת אחת ואחת אחת ושתים וכו' כדמות מה שזכר בעל ספר יצירה בגלגול האותיות א' עם כולם וכולם עם א' וכתי' אז תקרא ויי יענה. וארז"ל בספר הבהיר מאי אז אלא מלמד שאין רשות לקרוא לא' לבדה אלא על ידי שתי אותיות הדביקים בה היושבים ראשונה במלכות ועם א' הם שלש. ונשארו שבע מעשרה מאמרות שבהם נברא העולם. על כן אמ' רז"ל שהתורה וכסא הכבוד הם מכלל שבעה דברים שקדמו לעולם. הכוונה לכסא הכבוד מרום מראשון. ובתורה כתי' יי קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז. הכוונה לחכמה העליונה הקדומה. ובכסא הכבוד כתי' נכון כסאך מאז. והכריע ר' אבא בר כהנא שהתורה קדמה לכסא לפי שכתו' בה קדם מפעליו מאז. וכתי' והוכן בחסד כסא. וכתי' עולם חסד יבנה. וזהו סוד מה שארז"ל שהיה מביט בתורה ובונה העולם ומה שאמרו מחשבתן של ישראל קדמה לכל כלום' | לכל מעשה פח ע"ב שבעה דברים קדמה המחשבה. ובבראשית רבה משל למלך שהיה נשוי למטרונה ולא היה לו ממנה בן. פעם אחת היה עובר בשוק כו'. אלו שצפה הב"ה שאחר עשרים ושתה דורות ישראל עתידין לקבל התורה היה כתו' בתורה דבר אל בני ישראל ע"כ. באמת זהו סוד אז ישיר משה ובני ישראל את השירה־הזאת והבן.

ואצ"ל עניין הרצון הוא ידוע כי הוא החפץ הפשוט והוא הלב וכן נאמ' בקורבנות לרצון להם לפני יי. ואמ' תכון תפלתי קטורת לפניך. וארז"ל שמן וקטורת ישמח לב. אמ' הב"ה אין בכל הקורבנות חביב עלי כקטורת. וכן נאמ' בקורבנות עולותיכם וזבחיכם לרצון על מזבחי. ונאמ' יעלו על רצון מזבחי יעלו על הרצון שהוא הלב והוא הרצון שהוא הלב שנא' עליו רצון תעטרנו. ותמשוך הברכה מלמעלה למטה ויהיה הריח ניחוח. וארז"ל אין ריח אלא באף ואז יהיה נחת רוח מלמעלה זהו שמן

הטוב על הראש שיורד על פי מדותיו וימשך שפע של הברכה על העליונים מן המקור ומן העליונים למה שאחריהם ומה שלמטה מהם. ובנח נאמ' וירח יי את ריח הניחוח וכו'. מיד ויאמר יי אל לבו לא אוסיף. ובפסיקתא באתי לגני אחותי כלה. ר' אליעזר בשם ר' חייא בר' משל למלך שכעס על המטרונה וסרדה והוציאה מתוך פלטרין שלו. לאחר זמן ביקש להחזירה. אמרה יחדש לי דבר. כך לשעבר היה הב"ה מקבל קורבנות מלמעלה ה"ד וירח יי את ריח הניחוח. מיד כתי' ויאמר יי אל לבו. ועכשיו הוא מקבל מלמטה ה"ד באתי לגני אחותי כלה ע"כ. ואם בעל נפש אתה תבין ותחקור ממטרוניתא הטרודה מן היכל של המלך. וכבר רמזנו רמז מעט לעניין הלב ומזה יתבאר למשכיל בסוד המזבח. וארז"ל כל המגרש את אשתו ראשונה מזבח מוריד עליו דמעות שנא' בזאת תעשו כסות דמעה את מזבח יי בכי ואנקה וכו' והוא סוד נעלם ועמוק.

ובנחה יאמר שובה יי רבבות אלפי ישראל. פתח ואמ' יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי צורי וגואלי. ואצ"ל הגיון הלב היא המחשבה מה שאין אדם מבטא בשפתיו. ויש דברים שהמחשבה תופשת בהם ומתפשטת אליהם מה שאין הפה יכולה לדבר. וגם אין ראוי להוציא בפה כל מה שבלב כעניין לבא לפומא לא גלי. ואמ' לפניך רומז אל פני האדון יי. מכאן ארז"ל כל מי שדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו | אלוה שנא' לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם פט ע"א לאלהים. הוא מה שאמ' עמוס לאמציה כהן בית אל על אדמה טמאה תמות וישראל גלה יגלה מעל אדמתו. וכבר רמזנו סוד הפנים הנראים והפנים שאינם נראים ה"ד וכפר אדמתו עמו. היה ר' מאיר אומ' כל היושב בארץ ישראל ארץ ישראל מכפרת עליו שנא' העם היושב בה נשוא עון. וארז"ל למה כל מבעיין קבורת ארץ ישראל. א"ר אלעזר דברים בגו. אמ' ר' יהושע בן לוי מהו דברים בגו ה"ד אתהלך לפני יי בארצות החיים. ובמכילתא דר' שמעון גר הייתי בארץ נכריה. ר' יהושע אומ' ארץ היא לו בודאי וכו'. וזהו סוד יי אלהינו וכו'. ועוד ארז"ל כל הקבור בארץ ישראל כאלו הוא קבור תחת המזבח. ובאלה שמות רבה והכית על הצור אין כתי' כאן אלא והכית בצור. ובעניין ודברתם אל הסלע שנא' למשה ולאהרן שניהם נטו מן הדרך במחשבותם ובהסכמת כוונתם פעמים לפי שלא נזכר להם הנני עומד לפניך שם על הצור כפעם הראשונה במסה כי הם מרו את פי יי כאשר רמזתי בעניין שנא' על אשר

מריתם את פי. ועל כן לא נכנסו לארץ ישראל כי פי יי הוא המוציא והמביא שנא' על פי יי יחנו ועל פי יי יסעו.

ואצ"ל הנה אנכי שולח מלאך. הוא מלאך שר הפנים ששמו כשם רבו. ויש לשאול אם נתרצה משה בכך שהרי כבר נאמר ושלחתי לפניך מלאך ולא נתרצה ואמ' אם אין פניך הולכים אל תעלנו. והיתה התשובה גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה. אם כן היאך נתרצה אחר כך במלאך שליח אלא הכל היה כמו שבארנו. וכן כתב הרב ר' משה בר נחמני ז"ל וחכמי הקבלה שבמקומו מודים לו. ועוד כתב כי הוא המלאך הנראה בסנה ופירש כי מה שאמ' ז"ל בבראשית רבה מלאך זה הוא מיכאל. ר' יוסי הארוך אמ' כל מקום שרואין אותו אומרי' רבי שם רבי' הקדוש כך כל מקום שמיכאל נגלה שם כבוד השכינה וכו'. אמ' כי בודאי נגלה מיכאל בתחלה וא"כ שכינה עצמה דכתי' וירא יי כי סר לראות ויקרא אליו אלהים וכו'. ועל כן נאמ' כי ירא מהביט אל האלהים. כי משה רבי' ע"ה לא היה ירא מהביט אל המלאך וכן נראה לי משפט הכתובים בעניין אם אין פניך הולכים שהרי אחר ויעבר נאמ'. ובסנהדרין בפרק כהן גדול כתי' ואל משה אמר עלה | אל יי. עלה אלי מיבעי ליה כו'. פט ע"ב

ועל כן המשכילים אשר רוח יי בהם הם יסתכלו בדבריהם וזהו לשונם פלוני שר הפנים שנכתב באות אחת שבה נבראו שמים וארץ וחתמם בשבעת אהיה אשר אהיה ונכתב בשש אותיות ובשבע אותיות ובשני אותיות ושבעים שמות ובשבע קדושות ונחקק על שתים עשרה אבנים ונתן על ששה משמותם ונכתב בשבעה קולות ומסר השם הגדול להשתמש בו למשה ולא נתן הב"ה רשות להשתמש בו לא לאדם הראשון ולא לאברהם ולא ליצחק אלא למשה בלבד שנא' הנה אנכי שולח מלאך לפניך וכו'. והזהיר הב"ה למשה שישתמר בו ועל זה אמ' משה אם אין פניך הולכים וכו'. ובמדרש איכה ויבא אל הגוים אשר באו שם ויחללו את שם קדשי וכו'. לא היה צריך לומ' אלא ויבואו ואת אמ' ויבא אלא כביכול הוא עצמו.

בא וראה בשעה שמתברכת כנסת ישראל כל העולמות מתברכים וישראל למטה יונקים ומתברכין ממנה* לפי שהיא מגנת על ישראל כדא' וסע מלאך האלהים. מלאך האלהים זו כנסת ישראל ואותה שעה בסיוע של האבות היא נוסעת וכשהם נמצאים אצלה כולם נמצאים. ובשביל כך נמסר באלו הפסוקים שם הקדוש שכלול בהם האבות כמו שרמזנו אחד כסדר ואחד למפרע ואחד כסדר. ויסע כסדר בשביל שאברהם נמצא בכאן וכל

אותם שבאו מצדו ועל זה הוא כסדר כדוגמא זה.

ו	י	ס	ע	מ	ל		א	כ
ה	א	ל	ה	י	מ		ה	ה
ל	כ	ל	פ	נ	י		מ	ח
נ	ה	י	ש	ר	א		ל	ו
י	ל	כ	מ	א	ח		ר	י
ה	ס	ו	י	ס	ע		ע	מ
ו	ד	ה	ע	נ	ן		מ	פ
נ	י	ה	ס	ו	י		ע	מ
ד	מ	א	ח	ר	י		ה	ס

ובכאן בא אברהם להתעטר בצדו* ועטר לכנסת ישראל ואלו האותיות כולם בסדר לילך בים* כדאמר' יומם יצוה יי חסדו ובלילה שירה. ועל זה כתיב ויסע. אימתי נוסעין במסעם כשאם העליון מאיר לשמש* וזה הפסו' הוא בשבעים ושתים אותיות והפסוק האחר נמצא בדין גבי כנסת ישראל ההי"ד ויבא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ויהי וכו'. אלו כנגד אלו ואלו כנגד אלו בדרך עקום שהוא למפרע כזה הדוגמא. | צ ע"א

ה	ל	י	ל	ה	ל	כ		ה
ז	ל	א	ה	ז	ב	ר		ק
א	ל	ו	ה	ל	י	ל		ה
ת	א	ר	א	י	ו	כ		ש
ח	ה	ו	נ	נ	ע	ה		י
ה	י	ו	ל	א	ר	ש		י
ה	נ	ח	מ	נ	י	ב		ו
מ	י	ר	צ	מ	ה	נ		ח
מ	נ	י	ב	א	ב	י		ו

ד"א ויהי הענן והחשך. זהו יום המעונן של יצחק שהוא מדת הפחד והחשך. ובשביל כך אותיות אלו למפרע בדרך עקום ולא בדרך ישר כדוגמא זה. ועל זה האותיות כולם למפרע דכתי' ויהי הענן והחשך שכיון שנכנס יצחק בדינו לא קרב זה אל זה כל הלילה. וכתי' זה אל זה ואמ' אלו שבאו מצד אברהם לא קרבו זה בזה של יצחק לפי שאלו הם דין ואלו הם רחמים. ובשביל כך זה הבאר נדבק ביצחק שהוא סוד הפחד הקשה כדאמרי' ויאר את הלילה וכשיבא להתמלאות ולהתחבר ביצחק ולא יכלו להתקרב זה בזה עד שיבוא יעקב ויתחבר באברהם ונוסע ליצחק ושוכן באמצע כדוגמא זה.

ו	י	ט	מ	ש	ה	א	ת	
י	ד	ו	ע	ל	ה	י	ם	
ו	י	ו	ל	ך	י	ה	ו	
ה	א	ת	ה	י	ם	ב	ר	
ו	ח	ק	ד	י	ם	ע	ז	
ה	כ	ל	ה	ל	י	ל	ה	
ו	י	ש	ם	א	ת	ה	י	
ם	ל	ח	ר	ב	ה	ו	י	
ב	ק	ע	ו	ה	מ	י	ם	

מיד נקשר קשר האמונה זה בזה וזה בזה ומתוך כך ניצולו ישראל. ושנינו במקום שהאבות נמצאים שאר הצדיקים הם נמצאים אצלם ועל זה שם זה עולה לצדדין אחרים מתפרשים אע"ג שכולם יוצאים לדרך אחד. בא וראה כשמאיר זה הבאר מצד יצחק ונקשר בו יעשה הים הגדול גלים חזקים ותקיפין עולין ויורדין בזעף וברוגז ונוסע למעלה ויורד למטה ואברהם כנגדה. ומתוך רוגז וזעף וחמה ותוקף זה אצל זה ולא היו מתקרבין עד שבא יעקב ושיכך רוגזו ושיבר גלגליו ה"ד ויט משה את ידו על הים דווקא וכו'. ברוח קדים. מאי ברוח קדים עזה של אותו הים. וישם את הים לחרבה ויבקעו המים.ונתפלגו המים לצד אברהם ולצד אלו האחרים בדרך ישר בצד יעקב וכל אותם שבאו מצדו. ועל זה מעשה בחיקון השם הגדול בזווג

האבות שהם קשר אחד של האמונה להיות מרכבת | השלום צ ע"ב ובזווג של האבות כאחד. ויודעים החבריא לילך בדרך ישר ולתקן מעשים כראוי ובשם זה הוא קשר האבות נמצא ואורחין לדין ואורחין לרחמים לסיוע לחסד ליראה להורה לחיים למות לטוב לרע.

בא וראה שבעה קשרים הם שמתקשרים שלשה האבות וארבעה אחרים. ראש ואמצע בקשר אחד ואלו אותם שחפרו באר של מים והם קשר אחד בשלש יודי"ן השלישיות הוא שלימות של כל האמונה. הרביעית שני עמודים שהגוף עומד עליהם. החמישית טוב ורע והוא הנהר היוצא אילן של החיים והמות שהוא עומק של כל. הששית דין ורחמים. השביעי הוא אמצעי של כל ובשביל שהוא אמצעי נקרא אני קיום של כל הענפים. בא וראה שבע מדרגות אלו מדרגה אחת למדרגה אחרת והם מרכבה אחת וכל אותן שמתאחדים בו. וכן מדרגה למדרגה וכולם הם מתנהגים אחריו. בא וראה בשעה שאלו המדרגות נמצאים כל האמונה נמצא. ואל שבעה עננים שסבבו לישראל. בשביל כך כשנוסעת השכינה באבות היא נוסעת.

ויהי בנסוע הארון ויאמר משה וכו'. בכאן יש להסתכל בסוד עליון שהנו"ן הוא הפוך לאחור. וא"ת נו"ן כפופה היא ידועה שהיא נקבה. ופשוטה הוא כלל הזכר והנקבה. והא אמרו בבאן ויהי בנסוע הארון למה חזר לאחור בדוגמא זה ב *. בא וראה נו"ן באשרי יושבי ביתך לא נאמ' בשביל שהיא בגלות ואוקמוה החבריא דכתי' נפלה ולא תוסיף קום. אלא מה אני מקיים למעלה וארון ברית יי נוסע לפניהם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה. כיון שהיה נוסע הארון הנו"ן היה נוסע והשכינה היתה על גבי הארון. בא וראה הארון היה נוסע לפניהם דרך שלשת ימים. הנו"ן לא היה מתפרש ממנו ונוסע עמו ומתוך אהבתם של ישראל החזיר פניו לנגדם וסיבב את הארון כשהוא* היה הוליך החזיר פניו למקום שיצא ועל זה בנסוע הארון נ' מסבת פנים לצד ישראל וכותף הגוף אצל הארון. ועל זה כשהיה נוסע משה אמ' קומה יי למנוחתך. לא תעזוב לנו והחזיר פניך אצלינו. מיד הב"ה מחזיר הנו"ן אצלם ב * כדוגמא זה כמי שמחזיר פנים למי שאוהב . וכשהיא חונה הארון וישראל חונים מיד מחזיר נ' פניו מישראל וחוזר גבי הארון והכל הוא נכון וראוי ודי בזה לכל מבין. אמ' ר' שמעון לאלעזר בנו אלעזר כך הוא ודאי.אבל לא כל כך החזיר פניו מישראל דאם היה כך היה צריך | הנו"ן להתהפך צא ע"א מגוון אחר שלמעלה. זהו מנוזר וזהו כדרך המישור גבי הארון. אלא

ודאי לא החזיר פניו מהם. ומה היה עושה בשעה שהיה חונה הארון אמ׳ משה קומה יי למנוחתיך*. מיד שורה הארון והשכינה ועומד בצד אחר והפנים כנגד ישראל ולנגד הארון ובשביל כך היה הנו"ן כלול לארון ולישראל. אלא שישראל גרמו לאחר כך ההי"ד ויהי העם כמתאוננים וכו׳.

ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו. אמ׳ הב"ה בעולם הזה יחידים נתנבאו. אבל לעתיד לבא כל ישראל נעשין נביאים שנא׳ והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם זקניכם חלומות יחלומון בחוריכם חזיונות יראו.

אבל אכניסך בסוד עניין מה שאמ׳ קרבנו קערת כסף אחת. והיתה של כסף כי הקערה רומז למדת החסד שהוא נקרא קערה כמו הקערה שהיא מקבלת כל המשקין והמשחין כך היא מקבלת כל השמנים והמימות מן המבוע העליון ההי"ד כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן. ועוד היתה של כסף לפי שהוא צד הכסף ההי"ד לי הכסף ולי הזהב. אחת רומז למדת אברהם הנקרא אחת ההי"ד אחת היא יונתי תמתי. אמ׳ הב"ה אני יחיד בעליונים ואברהם יחיד בתחתונים. ד"א למה נקרא אחת בשביל שמדת החסד נקרא אחת בשביל שהוא מאחד ואוחז בין עולם העליון ובין עולם התחתון. שלשים ומאה משקלה. שאותה הקערה שהיא חסד מקבלת מעולם החכמה הנקרא שלשים על שם ל"ב נתי׳ פליאות חכמה. כעין דוגמא זה היה הקרבן הכל כדוגמא של מעלה וכל זה הוא סוד עליון. ומאה כנגד עשר מדרגות עליונות שהם מאה עם ענפיהם. מזרק אחד כסף רומז לצד הנצח שהוא מקבל מצד החסד שהוא כסף. כף אחת עשרה זהב מלאה קטורת. כי הכף רומז לצד הגבורה הנקרא כף שהוא מקבל הקטורת של האש מעולם הבינה. כי הבינה היא נקראת עולם בית דין ההי"ד בראשית ברא אלהים. והגבורה מקבל הדין מעולם העליון כמו הכף שהוא מקבל האש כך הגבורה מקבלת מן הנהר ההוא אודם האש. פר אחד רומז למדת התפ׳ הנקרא פר וזהו סוד הפר שהקריב אדם הראשון. בן בקר אל תיקרי בקר אל בן בָּקָר רומז לחסד הנקרא בקר ההי"ד וישכם אברהם בבקר. ועל זה הפר שהוא תפ׳ הוא בן החסד הנקרא בקר והבן זה. איל אחד. הוא יסוד הנקרא איל ההי"ד | בכור שורו הדר לו וקרני וכו׳. כבש אחד צא ע"ב רומז להוד הנקרא כבש לפי שהוא מצד הדין. בקר שנים רומז לחכמה ולבינה הנקראים שלמים לפי שהוא סוד השלום שאין שם רוגז וכעס ותחרות אלא עולם המנוחה והחדוה והחייב. כנגדם היו מקריבים זבח השלמים

הכל כדוגמא עליונה. אילים חמשה. פי׳ לחמשה עליונים שהם ב"ע וחכמה ובינה גדולה גבורה שהם חמש עליונות. עתודים חמשה בנגד תפ׳ נצח הוד יסוד מלכות. והבן כל אלו העניינים על מחכונתם.

שבעת ימים תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף. ורמז כאן לכנסת ישראל שהיא בביכול נתרחקה ונטרדה מן שבע מראות עליונות שאינה מקבלת אורה כהוגן בשביל שכתות החיצוניות מבדילים בינה ובינם עד שיגיע זמן שהרתה אזי היא מהיחדת ומזדווגת עם המלך ותיכנס להיכלו ההי"ד ואחר תאסף. והבן כל זה העניינים כי הם נפלאים עד מאד והמשכיל יבין. אשריהם הצדיקים שהב"ה גלה להם שכינתו וסתרי תורתו הקדו׳ ההי"ד סוד יי ליריאיו ובריתו להודיעם.

פרש׳ שלח לך אנשים. שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען וכו׳. ושנינו מהו לפרוש לים הגדול קודם לשבת שלשה ימים. כך שנינו אין מפליגין בספינה לים הגדול ג׳ ימים קודם לשבת בזמן שהוא הולך למקום רחוק אבל אם מבקש לפרוש מאי זה יום שירצה. למה מפני שהוא שליח כמו מצוה לצידן מותר לו לפרוש ואפי׳ בערב שבת מפני שהדבר ידוע שהוא יכול ללכת מבעוד יום. בשלוחי הרשות. ואם שליח של מצוה הוא מותר לפרש באי זה יום שירצה.

ויבואו עד נחל אשכול ויכרתו וכו׳. אבל באחי לעוררך במלין יקרים וביון שראו שלא היו יכולים לילידי ענקים שהם המדות העליונות ירדו למדת המלכות הנקראת נחל אשכול לפי שהיא מקבלת מנחל של נהר דינור שהוא כולו אש ובחרו להם הזמורה ההיא להאמין לו ולקבל אלוהותו עליהם.

וישאוהו במוט. ואין מוט אלא צדיק יסוד עולם לפי שהצדיק לא ימוט לעולם. בשנים. אלו הם נצח והוד שהם שני עמודים הנקראים בועז ויכין לפי שהם נמשכים ונאצלים מן הרמונים שהוא צד הגבורה שהוא מר כקליפה של הרמון. | ומן התאנים רומז לצד החסד צב ע"א לפי שהוא מתוק כתאנה והבן.

וישובו מתור הארץ מקץ ארבעים יום. לרמוז שיחול עליהם הפורענות הנאצל ממדת ארבעים שהוא צד הגבורה השולט על ארבעים בתי דינין.

ויספרו לו ויאמרו באנו וכו׳. ואצ"ל כי הארץ הידוע שהיא

כנסת ישראל היא מקבלת מצד החלב של עולם העליון ודבש מצד החכמה. וזה פריה פי' מדת היסוד הנקרא וזה הוא מושך הפירות העליונים ית' פי' הנשמות הקדושות והטהורות הנמשכים מן החיה העליונה.

אפס כי עז העם היושב בארץ והערים וכו'. ואצ"ל אפס רומז לכ"ע הנקרא אפס בשביל שאינו מושג לחוקרים בעדו אלא הוא אין לגמרי מבלי השגה. כי עז רומז לגבורה הנקרא עז ה"ד מהאוכל יצא מאכל ומעז יצא מתוק. היושב בארץ הנראים בארץ ההוא. והערים בצורות גדולות מאד. לרמוז לשאר המדרגות שהם תחת האפס שהם חכמ' ובינה גדולה וגבורה ותפ' נצח והוד יסוד. כל אלו הערים הם בצורות פי' הם נמנעים מלהשיגן ועל זה אמרו אין לנו עסק לעלות שם אלא די לנו בזאת הזמורה שכרתנו והבן זה.

אך ביי אל תמרודו. פי' בכ"ע שהוא אלהינו וברא אותנו וכל העולמות אל תמרודו בו ואל תקצצו ותדע כי הוא יחיד ומיוחד בשלהבת הקשורה בגחלת כי הם דיבוק אחד ואין ביניהם קיצוץ ופירוד.

ואתם אל תיראו את עם הארץ כי לחמינו הם. פי' כי אלו המדרגות הם לחמנו על שם מאשר שמנה לחמו בשביל שהם מספיקם לנו לחמנו ומזונינו.

ויאמר יי אל משה עד אנה ינאצוני וכו' ועד אנה לא יאמינו בי. למה לא יאמינו ביחודי ובמהותי שאני מלך ומושל לכל הנמצאים.

ואמרו אל יושב הארץ הזאת שמעו כי אתה יי בקרב העם הזה אשר עין בעין. פי' עין העליון שהוא כ"ע בעין ההתחזק הנקראת מלכות ונמצאית שנגלית עליהם באלו המדות הנוראות. וענך עומד עליהם. פי' מדת המלכות. ובעמוד אש שהוא גבורה.

ועתה יגדל נא כח יי כאשר דברת לאמר. יהי רצון מלפניך שיתגדל כח החסד שהוא צד הגדולה ויצחו מדת הרחמים למדת הדין. סלח נא לעון העם הזה כגודל חסדיך. רומז למדת החסד לפי שמדת החסד הוא גדול בחסדו וברחמנותו.

ואולם חי אני וימלא כבוד יי את כל הארץ.אבל | חדע צב ע"ב שאני נקרא חי העולמים ואני יושב בין י"ח אלף עולמות שהם באורך אנפין כמנין חי.

וינסו אותי זה עשר פעמים פי שניסו אלו עשר מדרגות ולא עמדו באחד מהם ומרדו בי.

ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו. מצד עולם העליון הקדוש שכתי' בו ונחה עליו רוח יי רוח חכמה ובינה. וימלא אחרי פי' אחרי ודאי והסוד בזה ואת אחרונים אני הוא לפי שכ"ע הוא אחר כל המדרגות והוא ראשון והוא אחרון.

והעמלקי והכנעני יושב בעמק. פי' הם תמורת הע' היושבת בעמקים ה"ד כשושנה בין החוחים.

וישכימו בבקר ויעלו אל ראש ההר. פי' באו לתקן מה שקלקלו וכיוונו להחזיק לעלות אל ראש ההר שהוא תפ' הנקרא הר. הנגו ועלינו אל המקום ודאי פי' ודאי המקום שהפסיקו והפרידו מן העט' בא ליחדו ולקבלו עליהם במדת אלהות ית' ויח'.

ויאמר משה למה זה אתם עוברים את פי יי. אמ' להם אל תעברו את פי יי שהיא העט' אל תעלו מלמטה למעלה כדרך היחוד ולא תעלו להר קודם וא"כ תרדו. אל תעלו כי אין יי. פי' אל תעלו ליחד היחוד בזמן שכ"ע הנקרא אין יי בקרבכם כדי שלא תפסיקו בין המדרגות. ונגפתם לפני אויביכם. פי' התמורות שהם אויבים לעט'. כי העמלקי והכנעני שם לפניכם ונפלתם בחרב. פי' בתמורת החרב הקדוש שהוא חרב ליי מלאה דם.

תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם. תורה אחת רומז לתורה שבעל פה הנקראת אחת. ומשפט אחד רומז למדת התפ' הנקרא משפט ה"ה"ד מלך במשפט יעמיד ארץ וכו'. יהיה לכם ודאי בהתחברות שניהם ביחוד בלא פירוד ואוי לו ואוי לנפשו מי שמבדיל ומפסיק בין אלו שתי מדות לפי שהוא פוסק חיים עליונים מן כנסת ישראל ה"ה"ד ונרגן מפריד אלוף ואין אלוף אלא תפ' ישראל ה"ה"ד ונרגן מפריד אלוף. וכתי' אלוף נעורי אתה. ד"א אלוף רומז גם כן לעט' ישראל והסוד בזה אלופינו מסובלים. לפי שהיא סובלת כל המשאות. בא וראה בזמן שהיא נפרדת מן בית המלך נקראת אל"ף. ובשעת החיבור נקראת אלוף. בשביל שהוא"ו נתחבר בה בזווג אחד ה"ה"ד אלוף נעורי אתה.

ואצ"ל כי יש כאן בזה הפסוק תורה אחת סוד מופלא ונעלם על דרך האותיות המתגלגלות בסיבובם וזה הסוד נקרא שם החסד וזהו ציורו. |

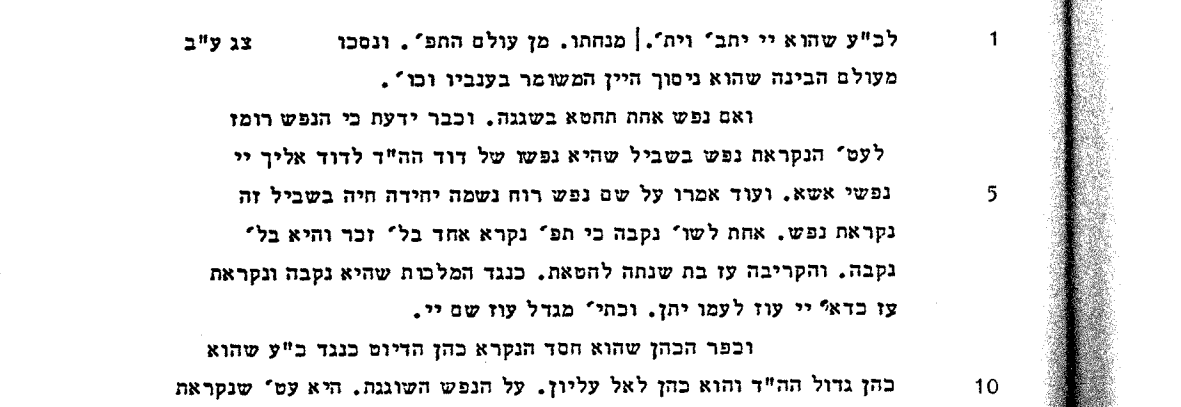

ואצ"ל כי זה השם היוצא מזה הפסוק של תורה אחת הוא נפלא מאד והוא ממונה על חן וחסד ורחמים וצריך להזכירו בציור תכלת ורבי' מאיר ז"ל מרוטנבורק הזכיר אותו בשעה שהמלך שלח אחריו ורצה לתפוש אותו בבית האסורים. מיד בשבא לפניו הזכיר אותו בקדושה ובטהרה כדין ובהוגן. מיד נהפך לבו שלמלך ויצא מלפניו בחן ובחסד וברחמים ונתן לו מתנות ודורונות*. ועל זה השם אשרי ואשרי חלקו מי שמשתמש בו בקדושה ובטהרה אהוב למעלה ולמטה.

וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה אשר דבר יי. כי המצות הם מצות עשה ומצות לא תעשה לפי שמצות עשה נאצלים מן עולם התפא' שהוא אילן החיים ומצות לא תעשה הם ממלכות יי שהוא לא תעשה.

והיה אם מעיני העדה נעשתה בשגגה. פי' עיני העדה הם עינים העליונים שהם חכמה ובינה הנקראים עיני יי המה משוטטות בכל הארץ. ועשו כל העדה. כנגד עט' ישראל. פר. שהוא תפ' ישראל. בן בקר. בן חסד הנקרא בקר ה"ד וישכם אברהם בבקר. אחד לפי שהוא נקרא אחד על שם שבתפ' יתייחדו שם כל המראות והגוונים והצבעים של כל העליונים. כי כל השפע העליונה תעבור על אילן החיים לפי שהוא יושב באמצע הדרך ומקבל כל הטוב הבא מארץ כוש ומארץ קדם. לעולה. פי' לבינה שהיא עולה עלונה. לריח לסוד הריח שהוא תפ' ישראל. ניחוח. לעולם העליון שהוא נחת בלי כעס ורוגז. ליי. פי'

לכ"ע שהוא יי יחב' ויח'. מנחתו. מן עולם התפ'. ונסכו מעולם הבינה שהוא ניסוך היין המשומר בענביו וכו'.

ואם נפש אחת תחטא בשגגה. וכבר ידעת כי הנפש רומז לעט' הנקראת נפש בשביל שהיא נפשו של דוד ה"ד לדוד אליך יי נפשי אשא. ועוד אמרו על שם נפש רוח נשמה יחידה חיה בשביל זה נקראת נפש. אחת לשו' נקבה כי תפ' נקרא אחד בל' זכר והיא בל' נקבה. והקריבה עז בת שנתה להטאת. כנגד המלכות שהיא נקבה ונקראת עז כדא' יי עוז לעמו יתן. וכתי' מגדל עוז שם יי.

וכפר הכהן שהוא חסד הנקרא כהן הדיום כנגד ב"ע שהוא כהן גדול ה"ד והוא כהן לאל עליון. על הנפש השוגגת. היא עט' שנקראת נפש שוגגת כנגד העליונים לפי שבעליונים לא נמצא שם לא רוגז ולא תהרות ולא עצבות אלא הכל רחמים. אבל בעט' נמצא שם התחדשות התוארים והאפשריים ובה נמצא השגגה ועון ושאר מיני חטאות ה"ד בחטאה בשגגה שהוא לש' חסרון כדא' והייתי אני ובני שלמה חסאים.

אשרי חלקם אותם המשתדלים בתורה לשמה שהרי הם. נקשרים ממש בהב"ה ונקראים אחים וריעים לו ה"ד למען אחי וריעי אדברה נא שלום.

ועתה יגדל נא כח יי. ר' אחא ור' יוסי אמ' אשדיהם ישראל מכל שאר העמים שהב"ה חפץ בהם ומכנה בהם ומתפאר בהם שהעולם לא נברא אלא בשבילם כדי שישתדלו בתורה בשביל שנקשר אחד באחד וישראל למטה בזה העולם הם קיומם הכל* וקיום של שאר עמים. אימתי בזמן שהם עושין רצון אדוניהם. בא וראה כשברא הב"ה בן אדם התקין אותו כדוגמא עליונה ונתן כחו וחזקו באמצעות הגוף במקום ששורה הלב שהוא תוקף ומזון של כל הגוף ומשם ניזון כל הגוף וכל איברי הגוף ניזונין מן הלב שהוא חוזק של כל והכל בו תלויין ואותו לב נקשר ונאחז במוח העליון הקדוש ששוכן למעלה בראש. כך הב"ה כשברא העולם וסידר לים אוקיאנוס וסיבבו סביב סביב כל ישוב הארץ וישוב של שבעים אומות הכל סיבב סביב לארץ ישראל שהוא ירושלם. וירושלם הוא באמצעיה של כל הישוב והוא מסבב להר הבית. והר הבית מסבב לעזרות שלישראל והם עזרות מסבבין ללשכת הגזית ששם סנהדרין גדולה יושבין. ושנינו אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד לבדם. ולשכת הגזית הוא מסבב לבית האולם והמזבח. והמזבח מסבב להיכל.

וההיכל מסבב לבית קדשי הקדשים ששם שורה השכינה וכפורת וכרובים והארון ובכאן הוא לבו של העולם כולו. ומכאן ניזונו כל מקומות הישוב שהן איברי הגוף. ולב זה הוא ניזון מן המוח של הראש ונאחז ונקשר זה בזה ההי"ד | מזון לשבתך פעלת יי. כדוגמא זה למעלה צד ע"א בסוד הקדוש העליון הסתום. ים העליון הוא כנגד זה הים. וא"ת יש למעלה ים מן ים*. בא וראה נהר דינור מסבב לכמה מחנות כנגד שבעים צדדין חקוקים משבעה מאורות והם סביב לאותן שמשים שלפנים מהם והם סביב לארבע מרכבות והם מסבבין לאותה עיר הקדושה הרובצת עליהם. ושנינו לשם הם עזרות לפנים מן עזרות ואין ישיבה בעזרה של שם אלא מלכי בית דוד לבדם וסנהדרין גדולה נמצאים שם בלשכת הגזית והוא בית דין עליהם שמשמש למקום שמשמש והדין ניתן לקדושי עליונים עד שמגיע למקום שנקרא קדש הקדשים. ושם הוא הלב שורה וזה הלב ניזון מן המוח שעליו ונאחז זה בזה. כדוגמא זה למעלה והוא בסוד המלך העליון עד שנמצא הכל ניזון מן המוח העליון הסתום של כל. בא וראה כשמאיר עתיק הסתום במוח ומוח מאיר ללב בדרך נועם יי וזהו הנקרא רוח* יי שכתו' בו ורוח אלהים מרחפת על פני המים. ואותו הכוח הוא הבא מכח עתיק הקדוש הסתום של כל הסתימות.יגדל נא כח שיתגדל ויתרבה למעלה למעלה וימשך ויצא למטה. כאשר דברת לאמר. כדי ללמוד מכאן כל דורות האחרונים לעולם ולעולמי עולמים. לאמר. פי' לומר זה לדורות.

וידעת היום והשיבות אל לבבך כי יי הוא עתיק יומין הוא האלהים הוא אחד ברוך שמו לעולם ולעולמי עולמים. א"ר שמעון ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה. עליונים למטה הוא דיוקן של אדם שהוא בתיקון של העליונים. תאנא כתי' וצדיק יסוד עולם. שהוא כולל שית זהו שכתי' שוקיו עמודי שש. ושנינו בצניעות הספר באדם נכללו כתרים עליונים בכלל ופרט. ובאדם נכלל כתרים תחתונים בפרט וכלל. כתרים עליונים בכלל כמו שאמרנו בדיוקן שכל אלו התיקונין הם בפרט באצבעות הידים חמש כנגד חמש. כתרים תחתונים רמוזים באצבעות הרגלים שהם פרט וכלל שהרי הגוף לא נראה עמהם והם חוץ לגוף ובשביל כך לא היו בגוף שהטוף הוסר מהם. אי הכי מאי ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים. אלא רגליו הם רגלים של גוף של בעלי הדין כדי לעשות נקמות לשונאיהם של ישראל ונקראים בעלי רגלים ומתאחדים בעלי דינין

של מטה בכתרים התחתונים. תאנא כל אותן תיקונים של מעלה שבגוף הקדוש הם בזכר ונקבה כלל של אדם ונמשכים זה מזה ומתאחדים זה בזה כמו שנמשך הדם בורידים של הגידים לזה ולזה לכאן ולכאן ממקום זה למקום אחר והם משקין כל הגוף ומקבלין* כל האיברים משקה זה מזה וזה מזה. כך כל כתרים הקדושים של גוף הקדוש מקבלין משקה זה מזה ומאירין זה לזה עד שיאירו כל העולמות ומחברכין כולם | בשבילם. צד ע"ב תאנא כל אותן כתרים שלא נכללו בגוף כולם הם רחוקים ממנו והם טמאים ומטמאים לכל שיקרב אליהם. וא"ת אי הכי הא מלאכין קדישין דליתהון בכלל הגוף. לא ח"ו שיהיו חוץ מכלל הגוף לא יהיו כביכול קדושים ולא מתקיימים וכתי' וגוויתו כתרשיש וכ' וגבותם מלאות עינים. והאיש גבריאל. כולם הם בכלל הגוף של האדם אלא חוץ מאלו שאינן בכלל הגוף בשביל שהם טמיאין ומטמאין לכל מי שיקרב אליהם. ושנינו כולם הם מרוח של שמאל שלא נתבסם באדם ויצאו מכלל הגוף הקדוש שלא נדבקו בו ובשביל כך כולם הם נמצאים ומטמאים והולכין ושאטין בעולם והולכין בנקב של התהום להתדבק באותו דין הקדמון שיוצא מכלל הגוף שנקרא קין של מטה ושאטין בכל העולם ופורחין ולא מתדבקין בכלל הגוף ובשביל כך הם מבחוץ של כל המחנות העליונות ויושבים חוץ למחנה ההי"ד מחוץ למחנה מושבו. אשריהם הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא שגילה להם הב"ה סודות התורה מה שלא גילה לשום אומה ההי"ד לא עשה כן לכל גוי .

פרש' ויקח קרח. ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי. זש"ה אח נפשע מקרית עוז ומדינים כבריח ארמון. אח נפשע מקרית עוז. זהו קרח שהיה נפשע והלך כנגד משה ומרד וירד מן הכבוד שהיה בידו. ואין נפשע אלא מרידה כמו שכתי' מלך מואב פשע בי. וכן הוא אומ' אז תפשע לבנה בעת ההיא. ומדינים כבריח ארמון. מדינים שעשה כנגדו בפלטירין. כבריח ארמון. שחלק על המקום ועל משה.

אבל סוד עליון יש לך כאן בעניין טלית שכולה תכלת שהוא חייב בציצית. כבר ידוע הוא שהטליח רומז למדת החכמה הנקרא טלית על שם לבושיה כתלג חיור ושער רישיה כעמר נקי. לפי שהחכמה הוא לבוש לכ"ע שהוא מתלבש בו. והחכמה היא כולה תכלת בגווניו ובצבעיו. והציצית שהיא עט' אתה צריך לנעוץ הסוף בתחלה ונמצא

שאין טלית תכלת בלא ציצית ולא ציצית בלא תכלת כדא' ועשו להם ציצית. לכן אע"פ שהטלית שהוא חכמה אי אפשר לך לייחד ולחבר היחוד אלא בכלל המלכות שהיא הציצית לפי שיש עשר ספי' בלימה ועשר ולא תשע. עשר ולא אחד עשר. לכן כעין דוגמא זה למטה אע"פ שהטלית כולה תכלת צריך לעשות לו ציצית כדוגמא עליונה.

ויקומו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם. זה הפסוק העמידוהו החבריא. ר' שמעון אומ' קראי מועד כתי' חסר. למה אלא כל כך הוא מלכות של הארץ כדוגמא מלכות השמים וזה סוד כל אותן כתרים עליונים של שם הקדוש נאחז בהם וכולם מזומנים.הם ממקום שנקרא קודש הה"ד מקראי קודש. ואימתי בשעה שמועד מזומן בעולם כדוגמא שאותם כתרים עליונים | מזומנים מקודש העליון הכי נמי קודש התחתון מזומן צה ע"א להיילותיו להתעטר להם בקודש העליון הידוע. קודש התחתון הוא חכמת שלמה הכי נמי מזומן לכל חיילותיו והם חיילות כוחות מזומנים להתעטר בהאי קודש בזמן שהמועד שורה בעולם כדוגמא שחיילותיה עומדים למעלה הכי נמי עומדים ממונים כדוגמא שלהם למטה ועל כן נקראים קריאי מועד בשביל שאותם שלמטה ועל זה קראי מועד חסר כדוגמא שלמעלה. אבל בשלימות יותר אותן אנשי שם. אנשי שם ודאי ולא אנשי יי. וזהו סוד ונוקב שם יי מות יומת. ועל זה נקראים בכאן אנשי שם שכיון מצד הגבורה באים אנשי שם אותם שבח שלהם יותר.

בן יצהר של צד הבינה הנקרא יצהר כדא' דגן תירוש ויצהר. ד"א יצהר מל' צוהר תעשה לתיבה. שהוא עולם הבינה וסוד השמטה והיובל שהוא מאיר לכל העולמות והמדרגות התחתונים לו כי אין להם חיים אלא ממנו כדא' ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן. ד"א יצהר פי' י' צהר לפי שהיא מקבלת מן עשר מדרגות עליונות של כ"ע הנקראים עשר צחצחות. בן קהת בן הבינה שהוא נקרא קהת מל' ולו יקהת עמים.

רב לכם בשיאמ' אדם לחבירו דיי לכם בשררה. ד"א רב לכם. פי' רב העליון הוא לכם לאלוה. אבל צידינו מספיק לנו להושיע. כי כל העדה כולם קדושים. פי' כולם שמעו לפני הר סיני עשרת הדברות שיצאו מפי הגבורה ונתקדשו באותו מעמד והם כולם קדושים לכהונה ולוייה ולמלוכה ולנבואה. ובתוכם יי. לפי ששם יהוה הוא סובב ומתגלגל

על כל בני המשפחות שהם ראובן שמעון לוי וכו'. כי הב"ה היה בוחר באהרן לפי שהוא מדת החסד והעולם צריכים חסד ורחמים ושלום בעולם כי על ידי הקרבנות יתרבו השלום והרחמים בעולם. וקרח היה מצד הדין ולא היה נאה לו לעבוד במקום אהרן והוא בא להחליף הימין בשמאל ושמאל בימין ונמצא שהכחיש ומנע שפע עליונה מן הנהר למדות וזהו סוד ויקח קרח פי' לקח השפע לבלתי לבא לתחתונים. ד"א ומדוע התנשאו. אלמלא אתם לבדכם הייתם במעמד הר סיני אלא כולם היו במעמד מתן תורה כדא' את אשר ישנו פה עמנו. לפי שכל הרוחות והנשמות כולם היו באותו המעמד הנולדים ושיאינן נולדים היו כולם על הר סיני והבן.

וישמע משה ויפול על פניו. פי' שמע מחלקותם ועצתם מיד ויפל על פניו. פי' על פניו ודאי שהוא סוד הפנים והוא מטטרון שר הפנים לפי שכל הפנים נראים בה ומשה עשה נפילת אפים לאותה המדה שהוא סוד | עץ החיים והוא אילן המות לפי צה ע"ב שכל רוחות ונשמות של בני העולם בה נפקדים ומשה בא לאותו המדה לבלתי שלא להשחיתם.

ואנחנו נלך בשם יי אלהינו. פי' כ"ע שהוא אלהינו והוא מלכנו שהוא אחד בתכלית האחדות הפשיטות אשר לא תשחנה לזולתו לפי שכל הנמצאים והנבראים כולם הם מתאצלים מעומק המחשבה. לכן אין לנו אלא יי אחד והורה אחת ומשפט אחד ומזבח אחד וכהן גדול אחד כדא' כולם נתנו מרועה אחד.

ותנו בהן אש.מן אש חצוני שהוא סוד העס'. ד"א אש מצד שמאל. ושימו עליהם קטורת. מצד הבינה שהוא פנימי והוא קטורת. לפני יי. פי' לפני העילה הראשונה.

המעט מכם. חזר על קרח. כי הבדיל אלהי ישראל אתכם מעדת ישראל להקריב אתכם אליו ודאי. ויקרב אותך. לפי שהוא היה הגדול שבשבט שלו שנעשו אחיו טפלה לו. אמ' להם המחלוקת שאתם עושין אינה כנגדי אלא כנגד המקום שהוא ית' ויה'. ובקשתם גם כהונה. פי' כהונה עליונה להחליף שמאל בימין וימין בשמאל. לכן אתה וכל עדתך. המתלוים עמך. הנועדים על יי ודאי כביכול שחירפו וגידפו למעלה.

הרעיפו שמים ממעל. מאי הרעיפו כדא' יערף כמטר לקחי. ועל צד שהוא מזון עליון אמ' ועל זה כל עיני עליונים ותחתוני מצפין

להב"ה בשביל אותו מזון של כל.

ד"א יערף מל' קשה עורף פי' אותו מזון היורד לעולם הוא יורד ממקום אחורי העורף שהוא אחורי המצח והוא לפני לפנים של כל ה"ד יערוף כמטר. ואותו המזון יורד כמטר היורד כל אחד ואחד מן הסיפה מן נהיבו וממקורו. כך המזון העליון יורד כל אחד ואחד מזונו מן כוחו של מעלה.

ועל זה שנינו לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא. ושנינו צדקה תרגו' זכותא וזכותא ושמים דבר אחד הוא. והכא הרעיפו שמים. וא"ת שבו חלוי כתי' ממעל. ממעל ודאי פי' מעתיק הקדוש בא כל מזון וכל טוב היורד לעולם כדא' הרעיפו כי אחורי העורף והבן.

בא וראה כל תיאבותא וכל הרצון דבעי ברנש לארקא ברכן מלעילא לתתא כדי לייחד שם הקדוש ולבקש בתפלה לפני הב"ה כדא' ממעמקים קראתיך יי. ממקום עומק של כל שהוא שרותא עילתא דאבא ואימא מזדווגים אף בכאן לבי לחוקקי ישראל. מאן חוקקי ישראל לא כתי' חקוקי ישראל אלא חוקקי אלו אב ואם שהם מחוקקים לישראל הקדוש שהוא יוצא ונמשך מביניהם. המתנדבים בעם. אלו האבות שהם כהנים ולויים וישראלים הנקראים נדיבים כדא' נדיבי עמים נאספו. מיד ברכו יי. למשוך ממנו הברכות למטה וימצאו הברכות בכל העולמות כולם. |

כל מי שהוא טמא ואינו אמת אין מוסרין צו ע"א

לו אפי' את אחת מאותיות הקודש אלא למי שהוא אמת ביהוד העולם מוסרין לו. ג"כ קרח בשביל שיצא מסוד האמונה הקדושה ורצה לערבב השורה וליכנס במקום מה שלא היה ראוי לו לכן נאבד מן העולם הזה ומן העולם הבא כדא' ויאבדו מתוך הקהל פי' שירדו לאבדון. ודיי למשכיל.

בא וראה עשרים ושתים אותיות של התורה כולם הם מתפשטים באלו עשר מאמרות. וכל אמירה ואמירה מאלו כולם הם חקוקים באותיות חקוקות ובאותיות ידועות כל אחד ואחד על עניינו ומתכונתו. בגיני כך השם הקדוש נתכסה באותיות אחרים. וכל אמירה מודה ומשתחוה ומקבל עול של אמירה עליונה הימנו בשביל שנכלל זה בזה וזה בזה.

ועל זה שם הקדוש חקקתי אותו באותיות אחרים בשביל שיתכסה הכל זה בזה וזה בזה ואלו האותיות הם מורים על קשר היחוד

ושלשלת הקדוש יתי' ויתי' עד שמקדישין כולם כאחד ביחוד אחד. לכן כל המשתמש בהם בקדושה ובטהרה ינצל מכל צרה וצוקה. וכל מי שאינו משתמש בהם בקדושה יאבד מן העולם הזה והעולם הבא. ואלו כ"ב אותיות הם נכתבים בכתיבה נכרית ובשביל שאנחנו בארץ טמאה אין אנו רשאין לכתוב אותה בכתיבה קדושה כדי שלא יתטמאו אלא באותה כתיבה הידוע. ואני הייתי חפץ לכותבם אלא בשביל הארכת הציורים והפסד הנייר וקיצור הזמן לא יכולתי להאריך בהם ע"כ. ועל זה מי שרוצה לידע אותן אותיות הרשומין בכל כתר וכתר יתייחד יחוד עליון בלבו ועל זה יזכה ויתקיים בכל. ואני חקקתי פעם אחת אותן האותיות הרשומים וידועים בכל כתר וכתר מספר העליון של השר החמשים שחיבר שר שלום גאון בעיר מייטבורך והולכתי זה השם עמי בכל הדרכים שעברתי. שבח לאל לא פגעתי בשום פגע רע אלא בעונות הרבים מרוב טלטול הדרך נאבד ממני אלא נרשם לי צורת אותן האותיות בקירוב. ואלו אותיות הם מצורפים עם שבעה אתי"ן שכתב רב הונא בקמיע שלו. מעשה היה ברומי שמלך אחד היה שם ושלח אחרי חכמי ישראל ואמ' להם הכתבו לי שם אחד בקמיע אם אכנס במלחמה כדי שאנצח לאויבי ואם אכנס בנהר עמוק ואעבור אותו ואם אכנס באש לא יזיקני. אמ' לו אדונינו תן לנו זמן ג' ימים. נתן להם זמן. בין כך נכנסו חכמי ישראל בעיצה מה לעשות עד שהסכימו כולם ואמרו לכתוב זאת הקמיע וכתבו שבעה אתי"ן. נכנס | במים בזה הקמיע לא נטבע. ובאש צו ע"ב

ולא ניזוק. ובמלחמה היה נוצח. ואחר כך הראה קמיע זו לחכם אחד ואמ' לו הראה אם יש בו שום טישטוש ותעתיק אותו לי על קלף אחר וכן עשה וטעה בקצת הדברים והביאו למלך וחלה אותו המלך עליו. עבר בו במים כמנהגו הראשון ונטבע ע"כ. להודיע לך על שם של שבעה אתי"ן כמה הוא כוחו גדול. וצריך הכותב שיכתוב אות הראשון בליל הראשון בשעה קריח הגבר. והשני בליל השני עד שיגיע לליל שבת צריך ליקח גוי אחד בטהרה ויחקוק אותו השם בליל שבת. וכל אלו הרשימות והחקיקות ידועים גבי החבריא. אשריהם הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא שהב"ה הפץ בכבודם ומגלה להם סודות עליונים של שם הקדוש שלא גילה אותו לעליונים קדושים.

ובשביל זה היה יכול משה להתעטר בין אותן המלאכים הקדושים וכולם לא היו יכולים להתקרב אצלו באם לאו הכי היאך היה

יכול משה להתקיים ביניהם אלא אשרי חלקו של משה בתחילת דבירו עמו הב"ה רצה לידע סוד שמו הקדוש בנסתר ובנגלה כל אחד ואחד כראוי ומיד נדבק בו וידע יותר מכל בני העולם.

וקרח היה במעלה גדולה בלוייה שהיה גדול בשבט שלו וגדול בעושר ובנכסים והיה לו שם גדול של ית' וית' חלוי לו בצווארו והיה מנצח בו כל אויביו והיה מצליח בו בכל ענייניו. באותו יום שבא משה לדבר עמו לא רצה ליכנע לפני משה לפי שבטח בזה השם אלא באותו היום נפל לו זה השם ונתבטלו כל כוחותיו. והלא אתה רואה שישו הנוצרי שר"י נכנס לבית המקדש והעתיק שם המפורש ועשה בו פלאי פלאים עד שהיה פורח באויר והטעו אחריו האומות עד שאחד מחכמי הדור הזכיר שם ופרח במותו באויר עד שעלה למעלה הימנו והשחין על ראשו וסימאו מיד נפל לארץ ונטמא להודיע לך שכמה פלאים היו עושין בו הראשונים.

דתניא שלש מדרגות הם ונדבקין בנפש אחד* נפש רוח ונשמה ועליונה מהם נשמה דאמ' ר' יוסי בכל בני אדם יש נפש ויש נפש עליון שהוא נפש הצדיק* והשני נקרא רוח כדא' עד יערה עלינו רוח ממרום. מיד מתעורר בן אדם בהתעוררות אחר קדוש עליון להסתכל בחוקות של המלך הקדוש. אשרי בן אדם שזכה בזה הרוח מעטרין אותו בכהר העליון הקדוש שכלול מן הכל ונקרא נשמה והוא נשמת אלוה.

וירא כבוד יי אל כל העדה. זהו מדה שהוא כבוד מלכות יי הנקרא כבוד ראשון והוא מזומן להפרע מן כל הרשעים הבאים למרוד במלכות יי לפי שהוא בית | דין התחתון. צז ע"א

ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחות לכל בשר האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף. כי משה ואהרן היו נופלים למדת המלכות שהוא סוד נפילת הפנים.

ואם בריאה יברא יי ופצתה האדמה את פיה. והלא כבר נבראת האדמה שהיא רומזת למדת הדין. למה אמ' אם בריאה יברא יי. אלא ודאי סוד עליון לפי שמלכות יי שהוא האדמה הוא נקרא סוד האיפשר כדא' אם יהיה אלהים עמדי וכו' ועוד כתי' מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי. והיא סוד התיקלא הסובבת שרמזתי לך ועל זה אמ' אם בריאה שהיא העט' נבראת ונתחדשה בעומק הדין. יברא פי' שישתנה ויתחדש לצד הדין. ופצתה האדמה את פיה. הצד המקבל מצד הגבורה

שהוא חוזק הדין הקשה. ובלעה אותם למעלה ולמטה. פי' שתבלע אותם למעלה ותקיא אותם לצד תמורתה הנקרא שאולה וירדו חיים שאולה פי' למעלה ולמטה ירדו הם בחיותם לצד שאול. וידעתם כי נאצו האנשים האלה את יי. פי' שהשחיתו והפרידו בין המבועות ומדות.

ותבקע האדמה אשר תחתיהם. פי' נבקעו האדמה ושאר מדרגות ומדורות של גיהנם כולם נבקעו וירדו הם וכל אשר להם.

ותפתח הארץ פי' הדין את פיה פי' צד העליון המקבל מן הגבורה. ותבלע אותם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח בין למעלה בין למטה. ואת כל הרכוש. פי' ממונם ונכסיהם כדי שלא יהנה מהם ישראל לפי שהם נידונין כעיר הנדחת.

ותכס עליהם הארץ. פי' ארץ העליון שהוא בית דין הרפה. ויאבדו מתוך הקהל. שנאבדו ממלכות יי ונידחו לתמורת יי. כדא' והאבדתי את הנפש. פי' לרמוז להם שנאבדו בעולם הזה ובעולם הבא.

נסו לקולם. פי' כשראו גזירה כזו נסו לקולם זהו משה רבי' ע"ה הנקרא קול כדא' והאלהים יעניגו בקול. ואמרו לו אדונינו משה רבי' הצילנו מזה המות.

ואש יצאה מאת יי. פי' יי הוא בית דין הקשה העליון. ותאכל את החמשים ומאתים איש מקריבי הקטורת כדא' ותצא אש מלפני יי ותאכל אותם.

את מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים צפוי למזבח כי הקריבום לפני יי ויקדשו. פי' שכיון שנתקרבו לפני יי קדושים הם. ויהיה לזכרון ולאות לבני ישראל.

את מחתות הנחשת. למה היו נחשת ולא בדיל ולא עופרת אלא לרמוז למדת המלכות שהיא מזבח הנחושת שבאו כביכול להפריד בין האלופים.

למען אשר לא | יקרב איש זר אשר לא צז ע"ב

מזרע אהרן הוא. כדי שלא יבוא אדם נוכרי משבט אחר ויערער על הכהונה שאינו מחלקו ומגורלו.

הרומו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרגע. פי' לכלותם כעדת קרח. ויפלו על פניהם. לצד מדת העט' הנקראת פנים. והוא סוד נפילת הפנים.

קח את המחתה מצד העט'. ותן עליה פי' עליה ודאי.

אש מעל המזבח של צד הגבורה. ושים קטורת. כנגד צד הפנימי. כי יצא הקצף שהוא צד המות. כלפני יי. פי' גבורה שהוא דין העליון הקשה.

ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה. אבל יש כאן סוד עליון כי מדת אהרן הוא מדת החסד שהוא כנ"ל גדול בשמים והוא עומד באמצע העולם בין עולם החיים שהוא כ"ח"ב ובין שאר המדרגות המחודשות העוברים בדין הויה והפסד לפי שכל הוה נפסד וכל נפסד הוה לפי שהם הוים ונפסדים בסוד השמיטה כשיכנס בשבת נמצאים כעין מתים כנגד עולם החיים העליון אשר הם חיים לכל חיים והם אור לכל המדרגות ונשמה לכל הנשמות לכן כתי' ויעמוד בין המתים ובין החיים והבן כל זה. אשריהם הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא שנתן להם הב"ה תורתו התמימה מה שלא נתן לשום אומה ולשון. נשלם.

פרש' חוקת התורה. ר' יוסי פתח וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. בא וראה דברים של תורה הם קדושים והם עליונים והם מתוקים כמו שכתו' הנחמדים מזהב ומפז רב.

ויבואו בני ישראל כל העדה מדבר צין. ר' יהודה אמ' למה פרשה זו סמוכה למיתת מרים. אלא כיון שנעשה דין בזה הפרה לטהר לטמאים נעשה דין במרים ונסתלקה מן העולם . כיון שנסתלקה מרים נסתלק אותו באר שהיה הולך עם ישראל במדבר ונסתלק באר של כל. פתח ואמ' ואתה בן אדם שא קינה על בתולת ישראל. וזהו סוד עליון דכתי' הושיעה ימינך. גופה דכתי' לבשו שמים קדרות דהא השמש נחשך בשבילה כדוגמא זה ותמת שם מרים ותקבר שם.

בא וראה לא היה מים לעדה. שהרי נסתלק הבאר של מעלה ושל משה ונשבר הימין דכתי' יאסף אהרן אל עמיו. ואחר כך נתחשך השמש דכתיב ומות בהר. וכתי' והאסף אל עמך גם אתה כאשר נאסף וכו' שהרי זרוע | הימין נשבר והגוף שהוא השמש צה ע"א נחשך. בא וראה לא נמצא דור בעולם כדורו של משה שמשה היה קיים בעולם ואהרן ומרים. וא"ת בימיו של שלמה היה ג"כ כך לאו דהא ימיו של שלמה שלט הירח והשמש נכנס ובימיו של משה נכנס הירח והשמש שלם. בא וראה שלשה אחים היו משה ואהרן ומרים כדא' ואשלח לפניך את משה וכו'. מרים היא הירח ומשה הוא השמש ואהרן הוא זרוע ימין.

חור הוא זרוע של שמאל. ויש אומרי' נחשון בן עמי נדב. בראשונה נסתלקה הירח* כדא' ותקח מרים הנביאה אחות אהרן ודאי שהוא זרוע הימין שהוא יתקרב לה באחדות אחד באחוה ובאהבת הריעים. וא"כ נאסף משה שהוא שמש כדא' והאסף אל עמך גם אתה. אשרי חלקו של משה ואהרן ומרים בעולם. בא וראה בימיו של שלמה המ' ע"ה הירח שלטה בתיקונה והיתה נראיה בעולם ונתקיים שלמה עליונה שהמאור שלו היה שולט בעולם. כיון שהירח ירד ונפגם בעונו היתה פוגמת יום אחר יום עד שהיתה נמצאת בקרן מערבית ולא יותר. אשרי חלקו של משה הנביא שכתי' בו וזרח השמש ובא השמש וכו'. בא וראה וזרח השמש. כשיצאו ממצרים שהשמש האיר לא ירח. ואל מקומו שואף זורח הוא שם הא כתי' ובא השמש במדבר עם שאר מחי מדבר.כיון שנכנס השמש לאי זה מקום נכנס אל מקומו בשביל להאיר לירח הה"ד שואף זורח הוא שם אע"ג שנכנס זורח הוא שם ודאי שהרי לא האיר הירח אלא מאור השמש וזהו סוד שכתי' והנך שוכב עם אבותיך*. אע"ג שאתה תכנס הנך להאיר לירח. כך הוא משה ועליו כתי' זה הפסו' מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול וכו'. מה יתרון לאדם בכל עמלו זהו יהושע שנשתדל להוריש ארץ הקדוש לישראל ולא זכה להשלים הירח כראוי.

ומשם בארה היא הבאר. מאי לכא* בכאן בארה וא"כ באר אלא בארה אחר שנתקבצו המים בתוכה והם יורדים לתחתונים. ונקרא באר בשעה שיצחק ממלא אותו. היא הבאר הוא כתי' וסוד הוא כמו שכתי' ועבד הלוי הוא. ר' אבא אמ' בכל מקום הוא קרינן אותו היא זכר ונקבה כאחד. ה"א נקבה שהיא כנסת ישראל שהיא ה"א התחתונה וא"ו הזא הזכר שהוא תפ' ישראל כלל של כל שהרי האל"ף בשלימות שוכן בו. אשריהם ישראל אע"ג שהם למטה הם אחוזים בכלל העליון של כל ובגין | כך כתי' הוא עשנו ולא אנחנו. באל"ף צה ע"ב כתי' של וא"ו וה"א שבולל הכל. ר' שמעון אמ' הרוח ומים הוא רוח הקודש שהוא מנשב בראשונה כדאמ' הפיחי גני וא"כ נוזלים המים למלאות הכל כדא' ישב רוחו יזלו מים . ישב רוחו בראשונה וא"כ יזלו מים. ועד שלא מנשב זה הרוח לא נוזלים אלו המים. מאי קמ"ל משמע שצריך בכל לעורר הדבר במעשה או בדבר או להראות כמראה המעשה. ובכאן עד שלא ינשב הרוח אינן הולכים המים אצל אותו הרוח. הוא הבאר היא קרינן. מאי שנא בראשונה בארה ועכשיו באר אלא בראשונה נקבה

לבדה ועכשיו שאמ' הוא כלל זכר ונקבה נקרא באר. ובמקום שנמצא זכר אפי' מאה נקבות זכר אנו קוראין אותם. אסוף את העם בשביל זה אם באר לא סר מהם הבאר.

אבל אכניסך בין אולם ולמזבח בכל אלו הנפלאים כי רז"ל כל דבריהם דברי אלהים חיים והם רמזו סתרי דאוריתא ברמז כדי שיבינו המבינים והמשכילים כדא' והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע. בא וראה אז"ל הרי פרצוף אחד שברא הב"ה בבני אדם מלא היסס יש בו כמה מעיינות ואינן מתערבים זה בזה. וכבר ידעת שהפרצוף שהזכירו ז"ל הוא פרצוף האדם העליון שהוא עולם של עשר מדרגות המכונה בבן אדם לפי שהאדם הוא נקרא עולם קטן כנגד עולם העליון וזהו סוד שהזכירו ז"ל דו פרצופין נמצא שהצורה העליונה נקרא פרצוף ואותו פרצוף הוא בבן אדם העליון ההי"ד אחרי עורי נקפו זאת ומבשרי אחזה אלוה וארז"ל שבזה האדם יש פרצוף כמלא היסס ויש בו אותן המעיינות מהם מלוחים מהם מתוקים מהם שמנים מהם סרוחים ואין מתערבין אלו עם אלו כי כל אחד ואחד מן אלו הנהרות והמעיינות נוטל גבולו עד אנה הוא נמשך ויוצא כדי שלא יתערב בגבול חברו אלא בגזירת האדון העליון ית' שמו ויתׂ הדרו. וארבעה מעיינות אלו הם בפרצוף האדם מתחלת העינים עד הפה והוא כמלא היסס. וארז"ל מי העינים מלוחים למה כשאדם בוכה על המת בכל שעה היה מסתמא אלא על שהן מלוחין פוסק ואינו בוכה. אבל הא לך סודו. כי העינים רומזים למדת המטרוניתא שהיא בומה כביכול על בן זוגה הנפרד ממנה בשביל עון הדור והיא יושבת ובוכה עליו בכל יום כדא' ויקרא יי אלהים צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרחה ולחגור שק. ועוד | כתי' קול ברמה נשמע צט ע"א נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה וכו'. נמצא שבכיה נחיתה לכנסת ישראל שהיא בוכה מפני שמימיה מלוחים בשביל שמעיינות מלוחים נמשכים לה מצד המורתה הנקראת גפרית ומלח שריפה כל ארצה לא תזרע וכו' כמו ששנינו יש מים מלוחים מים שאובין ע"כ. והיא נקראת עינים כדא' והשב בפתח עינים וכתי' על אבן אחת שבעה עינים. ואותן העינים נמשך בהם מן אותן מעיינות המלוחים של החיצוניים והיא בוכה על בעלה שהוא נסתלק ממנה והוא נחשב כמו מת. מכאן ראיה מי שהוא יושב בלא זוג הברכות אינן שוכנים עליו ובמקום שאין הברכות מצויים אין שם חיים כדאמ' ראה חיים עם אשה אשר אהבת. ובזמן שאין שם

חיים עליונים ובמקום הפירוד נסתלק משם החיים לכן כיון שתפ' ישראל נסתלק מן המטרוניתא כביכול נשאר הוא בלא חיים עליונים והיא יושבת עגומה ובוכה עד זה היום על בעל נעוריה כדא' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה וכו'. אבל על שהן מלוחין פוסק ואינו בוכה.

ומפני מה מי האזנים שמנים לפי שבשעה שאדם שומע באזניו שמועה קשה אל מלא תופשה באזניו מתקשרת ומת ומתוך שהם שמנים מכנים בזה ומוציא בזה. וכבר תדע שהאזנים הם רומזים לשתי מדות העליונות שהם חכמה ובינה הנקראים האזנים והם אזני יי כדאמ' שמעה אזני ותבן לה. הוא רומז לעולם הבינה שהוא אזני ולא יחכן עניין באזן אחד אלא בשתי אזנים נמצא שאלו שתי מדות חכמ' ובינה שהם אזנים וכיון שמעיינותיהם שמנים מכח שנמשך ויוצא מן המבוע של שמן העליון כדא' כשמן הטוב על הראש וכו'. ומתוך שהם שמנים מכנים בזה ומוציא בזה לפי שאלו שתי המדרגות הם שופכות אחת לאחת. כעין דוגמא זה באדם התחתון מי אזניו שמנים כדא' נעשה אדם בצלמנו כדמותינו.

מפני מה מי החוטם סרוחין. שבזמן שאדם מריח ריח רעה אל מלא שהחוטם מימיו סרוחין שמעמידין אותו מיד מת. אבל סוד החוטם הוא נפלא ונסתר ונעלם וזהו סוד בעל החוטם כדא' ותהלתי אחטם לך. ומימיו הם סרוחין מל' סרח העודף שהוא תוספת לפי שאותו הנהר נמשך ויוצא לעולם כדא' ונהר יוצא מעדן. יוצא כתי' ולא יצא ומימיו לא יכזבו ולא יפסקו | לעולם ולעולמי עולמים. שבזמן צט ע"ב שאדם מריח ריח רעה מכח חוזק הדין שהוא מבאיש והוא נקרא יצר הרע המפתה את הבריות למושכם מדרך החיים לדרך הרע. והוא כשאור שבעיסה וזהו סוד זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח. ונמצא שריח הרע מתעורר מצד דין הקשה ותמורתו לולי שמעיינות של החוטם סרוחין ועודפים במשיכתם ויציאתם מעולם העליון לפי שמדת החוטם שהוא רחמים גמורים מעמידין ומסלקין ומשככין חוזק הדין וסורחנו כעין דוגמא זה באדם התחתון.

ומפני מה מי הפה מתוקים. פעמים שאדם אוכל אכילה ואינה מתקבלת בלבו ומקיאה. אם אין מי הפה מתוקים אין נפשו חוזרת. מי הפה רומזים למי התסד שהם מתוקים מדבש ונופת צופים והוא חפץ בבניין העולם לפי שהוא רחמים. פעמים שאדם אוכל אכילה ואינה מקבלת

בלבו ומקיאה. פ' אותן הנשמות שהם נבראים בזה העולם וגרמו לעצמן דחייה לעולם התמורות מיד הם נכרתים ונדחים בכח הדוחה ממדה למדה עד המלכות ומשם הוא נמשך לחוץ עד שיקבל ענשו ונמצא שמדת החסד של הארץ מקיאה אותם לחוץ כדא' ותטמא הארץ וכתי' ותקיא הארץ את יושביה. לפי שהיא מקיאה ודוחה אותם לחוץ. אם אין מי הפה מתוקים לפי שהחסד עושה חסד עם הבריות לולי הוא אותו הנפש הדחויה אינה חוזרת לעולם אלא לפי שמימיו הם מתוקים תתעלה הנפש מגריעות לעילוי וזהו סוד ומתוקים מדבש ונופת צופים. לפי שהוא בעל החסד והרחמים לפי' מי הפה מתוקין.

ועל זה יש לך לעשות ק"ו ומה מלא היסט הזה שהזכרנו יש בו כמה מעיינות ואינן מתערבין זה עם זה אלא כל מעין ומעיין הוא נמשך לגבולו הים הגדול על אחת כמה וכמה. וזהו סוד זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר.

ד"א זאת חוקת התורה זש"ה מי יתן טהור מטמא לא אחד. אבל סוד הענין אותו המבדיל בין טהור וטמא והאציל הטהרה לצדו וטומאה לצדו. לא אחד פי' כ"ע הנקרא לא והסוד בזה הוא עשנו ולא אנחנו עמו וצאן. ד"א מי פי' הבינה שהיא קרויה מי כדא' את מי נועץ ויבינהו.

בא וראה החינוקות שהיו בימי דוד ע"ה עד שלא יטעמו טעם חטא היו יודעין לדרוש את התורה בארבעים ותשע פנים טמא ובארבעי' ותשע פנים טהור והיה דוד ע"ה מבקש ומתפלל עליהם רחמים ואומ' | אתה יי תשמרם תצרנו מן הדור זו לעולם. ק ע"א

בא וראה בפרשת פרה אדומה יש בה ז' משבעה. שבע פרות שבע שרופות שבע הזיות שבעה כבוסין שבעה טמאין שבעה טהורים שבעה כהנים. ואם יאמ' לך אדם חסר הם אמור לו משה ואהרן בכלל היו כדא' וידבר יי אל משה ואל אהרן לאמר. זאת חוקת התורה וכו'.

חכמת אדם תאיר פניו. אמ' ר' יודן גדול כוחן של נביאים שמדמין דמות גבורה של מעלה לצורת אדם שנא' ואשמע קול אדם. ר' יהודה אמ' מהכא ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה. ועוז פניו ישונא. שהוא משתנה ממדת הדין למדת רחמים. אבל על דרך הסוד העליון מי כהחכם. היה לו לומ' מהו כהחכם. אלא ודאי סוד עליון הוא כי הה"א רומז למדת העולם הבא הנקרא יובל והיא ה"א עליונה

של שם הקדוש והיא ה"א של הקדוש ב"ה הנקרא חכמה עליונה קדומה. מי יודע פשר דבר וכו'. פי' מדת הבינה הנקרא מי יודע פשר דבר של עומק המחשבה לפי שהלשון תוציא מה שעלה במחשבה ומפרש הפשר והפתרון של עומק המחשבה ותעלומה אל הפועל וזהו סוד יש מאין לפי שהוא מוציא דבר האין והנעלם אל היש ונמצא מי שהוא בינה יודע פשר דבר של האין שהוא כ"ע. חכמת אדם תאיר פניו. לפי שהחכמה העליונה שהיא של אדם העליון תאיר פניו פי' להפ' הנקרא פנים של החכמה שהיא מאירה אור הקדמון לפנים של אדם. ד"א תאיר פניו פי' היא תאיר פני העט' הנקראת פנים וזהו סוד לחם הפנים לפי שהיא מקבלת מכל הפנים ונקראת מטטרון שר הפנים. ועוז פניו. פי' מדת הגבורה הנקרא עוז של פניו ישונא שישתנה ממדת הדין למדת רחמים כדא' עלה אלהים בתרועה יי וכו'. ד"א ועוז פניו ישונא שהיא משתנה בכמה בגדים ובכמה צבעונים וגוונים כדא' ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים. ד"א מי כההכם. אל תיקרי כההכם אלא כה חכם רומז למדת הכה שנא' כה תברכו את בני ישראל. ונמצאת שמדת כה נקרא חכם וזהו ששנינו חכם בבינה והבן בחכמה. ומי יודע פשר דבר שמדת העט' שמפרש ענין עומק המחשבה עד שיצא לפועל והסוד בזה כי הגידה אסתר מה הוא לה וזהו סוד פשר דבר. ד"א חכמת אדם תאיר | פניו. ק ע"ב זהו החכמה שאדם עוסק בה היא תאיר פניו של האדם עד שיאירו בשמש כדא' והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע.

אמ' ר' יוסי בר חנינא אמ' לו הב"ה למשה לך אני מגלה טעמי פרה אבל לאחרים חוקה וכתי' והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון. פי' דברים המכוסים מהם בעולם הזה עתידין להיות צופים לכם לעולם הבא. כהדין סמיא דצפו כתי' והולכתי עורים בדרך לא ידעו ובנחיבות לא ידעו אדריכים אשים מחשך לפניהם לאור ומעקשים למישור אלה הדברים עשיתים ולא עזבתים. לא נאמ' אלא הדברים אעשם אלא עשיתים שכבר עשיתים לר' עקיבא וחביריו. ד"א דברים שלא נגלו למשה נגלו לר' עקיבא וחביריו . וכל יקר ראתה עינו. זה ר' עקיבא.

בא וראה ישראל שעמדו לפני הר סיני פסקה זוהמתן לפי שהטיל הנחש זוהמא בחוה הידועה ונשאר בה עד יום שעמדו לפני הר סיני כדא' היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה. כדי לטהר עצמן

מכל מיני טומאה. אבל כשעשו את העגל חזרה זוהמתן ונטמאו ברוח הטומאה ששכן עליהם מכח העגל שעשו כדא' ולא שתו איש עדיו עליו. משמע שהב"ה הסיר מהם אותו התכשיט שהכתיר עליהם לפני הר סיני ונמצא שנטמאו בטומאה לפי שנדבקו בעגל שהוא טמא בטומאה חזזית. לפי' אנו צריכין לעשות כל אלו העניינים כדי להסיר אותה הטומאה מעלינו וזהו סוד יבא פרה ויקנח צואת בנה שהוא עגל לכן אלו העניינים הם דברים נסתרים ונעלמים ונכוחים לכל מבין.

בא וראה וישלח משה מלאכים וכו'. ואין משה אלא משה העליון הנקרא יעקב סבא כי משה ויעקב במדרגה אחת הם. ואותה המדה נקרא עתיק יומין וסתימא של כל הסתימין והוא ראש הלבן לפי שהמדה הזאת היא עולם הרחמים הגדולים כדא' ברגע קטן עזבתיך וברחמים גדולים אקבציך. והוא הנקרא רצון כל הרצונות והחפץ המבוקש. והיא מלבנת עונותיהם של ישראל כדא' לבושיה כתלג חיור ושער רישיה. אימתי כשיתגלה פני הרצון והרחמים והויות של הלובן יורדים לעולמות וזהו סוד וישלח משה מלאכים שהוא מדת משה סבא. מלאכים אלו הן ההויות של רחמים כדי לשבך ולשקט רוגז הדין שהוא בית דין | הקשה קא ע"א הנקרא מלך אדום כדא' חרב ליי מלאה דם. מיד ישתכך חוזק הדין. לכן ראשית כל המראות לובן. תכלית כל המראות שחרות לפי שמדה העליונה בתכלית הלובן כדאמ' אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. ויש מקום בהר מחוץ למחנה בתכלית השחרות והסימן בזה המבדיל בין קדש לחול ובין אור לחושך. והכל רמז בפסוק מפני שיבה תקום והדרת פני זקן.

ד"א וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום. משה הוא מדת התפ' הנקרא משה העליון. מקדש. אל תיקרי מקדש אלא מקודש שהוא עולם העליון הנקרא קדש הקדשים הוא מקום המחשבה ר"ל כשיתעורר מלך אדום שהוא דין הקשה לבוא להתעורר בדינו מכח הבינה הנקרא אלהים וישלוף חרבו הקשה כדא' וחרבו שלופה בידו נטויה על ירושלם. אזי משה שהוא מדת רחמים הוא בא להמשיכו ולפייסו בדברים רבים ושולח לו המלאכים שהם החיות הדקות הפנימיות שהם גווני לבן בתכלית הלובן שכולל כל לובן כדי לשבך ולשקט רוגז מעומק כ"ע שהוא רחמים גדולים כדא' וברחמים גדולים.

כה אמר אחיך ישראל שהוא קו האמצעי והוא ממוצע בין

שתי הדינין נמצא שתפ' הוא אח לישראל לפי שישראל מקבל ממנו.

אתה ידעת את כל התלאה אשר מצאתנו. פי' שסבלנו בסבתך. כי עניין ישראל הוא יסוד הרחמים כי הוא מקבל הרחמים מעומק המחשבה שהוא מאור והופיע מאור הצח המצוחצח אזי יופיעו עמו כל מיני שפעים אוחרנין וגוונים ומראות של שאר המדרגות. אימתי בזמן שעומק העולם מסתכל בפניו אל פני העולמות התחתונות הנקרא עולם המשפט כדא' באור פני מלך חיים פי' כשפני כ"ע מאיר לפנים התחתונים אזי החיים נמצאים למעלה ולמטה. ובכל מקום שכתי' בפסוק אור הם רומזים לפנים של מעלה והוא סוד בהיות שערי רחמים הגדולים נפתחים ובל המדרגות מתמלאות רחמים וחיים ואזי כל העולמות בחסד וברחמים ואין כח בכל בעלי דין לפגוע בשום בריה מצד דין ועונש כלל וזהו סוד שאמ' הכתו' רבים אומרים מי יראינו טוב נסה עלינו אור פניך יי. ודאי אור פני עליון. וכתי' אל יי ויאר לנו. האירה פניך על עבדך | וכתי' ישר יחזו פנימו. ישר יחזה פנימו מיבעי ליה. קא ע"ב

אלא יחזו פנימו בהיות עולם הרחמים ועולם הדין מסתכלין פנים אל פנים אז הכל ברחמי' ובשלימות.

דרשו יי בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב. והלא כתי' קרוב יי לכל קוראיו. והלא הוא קרוב לכל מהו שכתי' בהיותו קרוב אלא ודאי יש כאן סוד עליון. בא וראה בזמן שפני מלך עולם עליון שהוא עומק המחשבה העליונה מהפך פניו אל עולם התחתון אזי הוא קרוב לכל המתדבקים בו ותפלתם של ישראל עולה ומתעטר עד ראש מלך מ"ה הב"ה יתי' ויתי' אזי הוא קרוב לרצות ולהריק הרצון של כל הרצונות. אבל כביכול שפני העליון סותם אורו ומראה פנים של כעס מכח האדמימות אז העין נסתם והפנים מתלהטים באש אזי הוא רחוק כביכול והשפע העליונה נמנע והעולמות הם מצפים למים כדא' להשקות את הגן. אבל בזמן שהוא קרוב אזי הוא מצוי לכל הקוראים לו כדא' בהמצאו. ואין בהמצאו אלא מל' מוצא מים פי' שאותו מוצא של העין המבוע נפתח ושולח מימיו לכל המעלות אזי העולמות בשמחה והברכות נמצאים למעלה ולמטה.

ד"א בהמצאו לפי שהוא מציאות עליון ממקום עי' העי' שהוא סתימא של הסתימין ועל זה הוא מציאות קדמון לכל קדמון ומצוי לכל נמצא אשר מאמתו נתגלו הספי' וזהו דבר עמוק ונסתר מאד וזהו סוד דרשו יי בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב לכל המדרגות.

ואכבדהו אדבקהו באור הנקרא כבוד. ואמנם יש לך
להבין בעניין אור כבוד ראשון שהוא סוד אהיה והוא סוד הכתר העליון
הוא הרמוז בקוצו של יו"ד של שם יהוה לפי שממנו ישאבו מים כל הספי'
עד שיגיעו למלכות שהוא שם אדני. ויש בעניין שם אהיה סודות עמוקות
ונסתרות ואין לי להאריך כאן בו לפי שעוררתיך באלו העומקים בכמה
מקומות לכן איני צריך להאריך בו עכשיו. לפי שספי' הכתר היא נסתרת
ונעלמת בעומק המחשבה אין מי שיכול לחקור בה דבר כי אם על ידי
שמיעת אזן ולא על ידי ידיעה כדמיון מה שכתי' אבדון ומות אמרו
באזנינו שמענו שמעה. אלהים הבין דרכה והוא ידע את מקומה. ולפי
רוב התעלמותו נקראת בתורה בל' הוא כמי שאינו עומד לנוכח הפנים.
וכבר ביארתך כי הכתר העליון שהוא אהיה והקו הבינוני שהוא מדת
יעקב וסוד המטרוניתא כל אלו השלש הן ראש וסוף ואמצע לכל אחת
מהן יש בתורה לשון ידוע שרומז על אותה ספי'. כי לשון אהיה רמוז
בתורה | בלשון הוא כמי שאינו פנים אל פנים לפי רוב קב ע"א
התעלמותו וממנו יהאצלו כל מיני סליחה וכפרה. בשער זה הוא מעביר
כל מיני דינין קשין ומבטלם בהתגלותו. לפי' אמ' והוא רחום יכפר
עון וכו'. והסוד בזה הוא ההלתך והוא אלהיך. כי הוא אלהינו עם מרעיתו
וצאן ידו. יי הוא האלהים. ואצ"ל כי הכתר הספי' העליונה היא נרמזת
לכל ספי' וספי' כדא' הוא עם תהלה הוא תהלתך והוא אלהיך. אשרי האזן
שומעת להבין אלו הנסתרים. כבר הוא ידוע למקובלים מהו תהלתך ומהו
אלהיך כי במקום זה רומז על צדק עליון וצדק תחתון שהוא סוד שני
ההי"ן של שם המיוחד שבהם כל הספי' נקשרות ולפי' אמ' לשון הוא
עם כל אחת מהן כלו' שעולם הרחמים נתגלה לישראל בצאתם ממצרים
וכי צד נתנהג עמהם במדבר כאומרו אשר עין בעין נראה אתה יי וכו'.
וזהו סוד ותחס עיני עליהם משחתם ולא עשיתי אותם כלה במדבר. וזהו
טעם המן והבאר ושליו ועניי הכבוד ושאר נסים ונפלאות שבמדבר לפי'
נאמ' הוא תהלתך והוא אלהיך. שאל מלא שספי' הרחמים הנקרא הוא
היתה נגלית תמיד במדבר על ספי' העט' והיתה משפעת לה ברכותיה
ואור הפנים והרחמים כמה פעמים עשתה ספי' אדני לישראל כלה במדבר
וזהו סוד ועתה יגדל נא כח יי. ואומ' יי ארך אפים ורב חסד ואמת וכו'.
וכמה עומקים גדולים כלולים במקומות הללו וזהו סוד שאמ' הוא תהלתך
והוא אלהיך. ולפי' אמ' להלן בפסו' זה אשר עשה אתך את הגדולות

ואת הנוראות האלה אשר ראו עיניך. ובדרך זה צריך אדם להתבונן
בכל מקום שאמ' בתורה בענין זה לשו' הוא כי הדבר רומז בקשר ספי'
עולם הרחמים עד שאר הספי' ודבר זה עמוק עד מאד. וצריך אתה למסרו
בקבלה מפה אל פה לדעת הדרך אשר ילך בה להתבונן כי צד ספי' הרחמים
נגלית על שאר הספי' וכי צד היא מהפכת מדת הדין למדת רחמים וכל
זה ברמזים שבאו בתורה בל' הוא וזהו סוד ראו עתה כי אני אני הוא
וכמה ביוצא בזה.

ואחר שביארתי לך קצת הרמזים בספי' הכתר הנקרא הוא
צריכין אנו לומ' כי מדת התפ' הנקרא יהוה גם היא הרמוז עליה בתורה
הוא לשון אתה וסימניך אתה ולפי שספי' התפ' הנקרא יהוה פעליה
גלוים יותר מספי' הכתר נקראת בתורה ברמז בל' אתה כמי שעומד
לנוכח* וזהו סוד התחלת התפלות אתה חונן. אתה קדשת. אתה בחרתנו.
אתה אחד. ולשון קביעות הברכות בל' אתה כדא' ברוך אתה יי למדני
חוקיך. וכן המדרגה האחרונה נקראת אדני הלשון הרומז עליה בתורה
הוא לש' אני כדא' ראו עתה כי אני אני הוא. וזהו אני אני היודע* יניקתה
דרך גדולה | וגבורה ודרך נצח והוד. פעמים יונקת קב ע"ב
מצד הרחמים ויהיה כל העולם בטובה ובשלימות. ופעמים יונקת מצד
הדין וכל העולם במיני צער ועונש. וזהו שאמ' ראו עתה כי אני אני הוא.
וא"כ פי' אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא. משמ' למדת העט' יש
בה שתי סגולות לחיות ולהמית ולמחוץ ולרפוא בשביל שיש בו סוד
האיפשר.

ואצ"ל כי לרוב התעלמות ספי' הכתר והיותה נסתרת מכל
הנמצאים ואין מי שיוכל להתבונן בה זולתי לשמע אזן כמו שכתבנו למעלה
לפי' נקראת בתורה בל' אין כדא' היש יי בקרבנו אם אין. שהם סוד
שתי הספי' העליונות המתאחדות באות ראשונה של שם יח'. ועוד אצ"ל
ג"כ סוד מה שרמז והחכמה מאין תמצא. באמת כי סוד יו"ד של השם
יח' מסוד הקוץ העליון נתגלית וזהו והחכמה מאין המצא. וסימניך אות
ונקודה עליה.

נקדמה פניו בתודה יש מי שהוא מקדים להם* והא כתי'
מי הקדימני ואשלם. אלא במה אקדים יי כלו' באי זה תפלה ותחנונים
ומעשים טובים אעשה כעניין שיתגלו פני הרחמי' קדם בשאר הספי'
במה אקדים יי. המבין זה העיקר יבין כמה סודות וכמה ענייניים בדמיון

רמזים חדש ימינו כקדם. מעונה אלהי קדם ומתחת זרועות עולם. למטה משלש ספי' הנקשרות כאחד בספי' קדם הם זרועות עולם. והבן כל זה.

וישלח ישראל מלאכים אל סיחון מלך האמרי. ואין ישראל אלא ישראל סבא שהוא סוד כ"ע הנקרא זקן כדא' לבושיה כתלג חיור. שאין בו ידיעה לזולתו הוא השם המסתתר בשפריר חביון והממונה על עולם הרחמים והזה זה השם יש לו י"ב מיני צרופין ונקודת הרחמים מקור הויה באמצע. ואלו י"ב מיני צרופין ונקודת האמצע הם סוד תליסר מכילתא דרחמי אשר הם כולם רחמים גדולים ואין בהם תערובת דין .ואותם י"ב צרופין של שם המיוחד והקו האמצעי מתוך בנתים הם סוד י"ג מדות המחזיקות דין ורחמים וכשיופיעו מדות העליונות משם הכתר שהוא אהיה אשר הם כולם ברחמים אני יחמלאו כל הספי' וכל העולמות ברכה ורחמים וכל מיני שפע.

ואצ"ל כי צד דע כי בהיות צדיק בעולם שהוא ראוי להתכוון בתפלתו עד עולם הרחמים והרצון אע"פ שנגזרה גזירה בבית דין של מעלה כשאותה התפלה של אותו צדיק עולה עד הכתר אזי נפתחים שערי עולם הרחמים. וכשיפתחו כל אותן השערים אזי כל אותן הדינין שנגזרו מתבטלין לפי שמאורות הרחמים העליונים הופיעו ונחמלאו כל הספי' רחמים ומיני שפע וברכה ואצילות. ואין בכל הספי' באותה שעה מקום שיהא מחזיק דין שהרי נפתחו שערי עולם הרחמים ונתמלאו כל הצינורות וכל האוצרות | וכל הבריכות רחמים גמורים. ואין שם קג ע"א מדה מחזקת כעס ורוגז לפי שהכל עומדי' בשמחה וברצון ועברו כל מיני הזעם ונהפכו כל בעלי הדין לרחמים. וכל הטובה הזאת שופעת מרחמים העליונים המשפיעים דרך שלשה עשר צינורות העליונות בי"ג מדות אשר בעולם המשפט. וכל זה אינו מצד גזר דין אלא מצד רצון ורחמים ואע"פ שאין בני אדם ראויין לכך מאחר שאותו צדיק גרם להיות שערי עולם הרחמי' נפתחים הכל מתנהג במדת רחמים שלא מצד הדין וזהו וחנותי את אשר אחון. ואע"פ שלא יצא מן הדין שהרי כשהופיעו פני הרחמים מן הכתר כל העולמות נהפכין לרחמים וזה העניין הוא מעניין התפלה וגם מצד עשיית קצת מצות שהן גורמות להיות שערי עולם הרחמים נפתחין כגון נשיאות כפים וסוד הקטורת ושאר מצות כיוצא בהם.

וימרו בי ולא אבו לשמוע אלי וכו'. מה עשה הב"ה.

ראה שהגיע הקץ וראה שלא היו ישראל ראויין לגאולה אזי נתגלו פני הכתר עולם הרחמים הגמורים ואזי נתמלאו כל הספי' וכל הצינורות חסד ורחמים ועברו פני הזעם שהרי כל הספי' היו עומדות בשמחה ובחדוה שהרי נתגלו פני הרחמים הגדולים וזהו שאמ' הב"ה למשה כה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם. כלו' עולם הרחמים הגמורים נתגלה על כל הספי' והופיע שם אהיה ונהפכה מדת הדין למדת רחמים ובסבה זו אתם נגאלין כי לא הייתם ראויים להגאל מצד מעשיכם הרעים אלא שהגיע הקיץ ונתגלו פני הרחמים ובשם הרחמים שהוא אהיה אתם נגאלין אע"פ שאינכם ראויים לכך לפי שזה השם שהוא אהיה והוא עולם הרחמים עושה חסד ומטיב ומרחם וחונן שלא מצד הדין כמו שנא' וחנותי את אשר אחון. וזהו סוד שמסר הב"ה למשה שם אהיה בגאולת מצרים.והמבין מה שביארנו בכאן יוסיף בטחון ושמחה וידע כמה הם רחמי השם ית' על בריותיו ויותר ויותר על ישראל שמטיב להם וחונן ומרחם עליהם בהתגלות עולם הרחמים אע"פ שאינם ראויין לאותם הרחמים וזהו עניין יציאת מצרים והטעם שהזכיר בה שם אהיה. ואם ח"ו גרמו ישראל ונפסק הדין בבית דינו של יהוה ויצא מן הדין שספי' יסוד ראויה להסתלק ממדת המלכות אזי היא עת החרבן והגליות ונקראת עת רעה וזהו שאמ' כי מפני הרעה נאסף הצדיק. ואזי נשארת ספי' המלכות הנקראת אדני יבשה מכל טוב העליון ומתמלאת מכל מיני דין ועונש ומיני משחית אוי לבריות שהיא פוגעת בהם באותה שעה שאין מי שימלט מידה וגומרת הדין באף ובחמה ובקצף גדול. אבל בהופיע שם אהיה על שם יהוה ית' וילכו הרחמים דרך הצינורות לשם יהוה אזי כל הספי' מתחקנות וכל הצינורות מתישרות | והולכות בהם כל מיני שפע קג ע"ב ורחמים וברכות לשם אדני. אזי הוא עת רצון ואז ספי' המלכות מקבלת כל מיני שפע וברכה משם אהיה ומשם יהוה ית' ואזי כל ברואי עולם עליונים ותחתונים בשמחה ובששון ובכל מיני נחת רוח ונמצא העו' מלא שלום וריעות. והיודעים לסדר שלשה המערכות הללו בזמן הנביאים והתנאים והאמוראין היו דוחין כל הגזירות והיו עומדין לישראל מגן וצנה וסוחרה והיו מנועי* ומתקנין צינורות יהוה להיות נמשכים לשם אדני והיו עולין בתפלתם עד מקום הרצון והיו פותחין שערי עולם הרחמים והיו הספי' מתמלאות שפע רחמים ואור שאין לו סוף ושיעור. ואם הוא מן הדין שאין אתה ראוי לרחמים הוא יתן לך מתנת חנם ואע"פ שאינך

ראוי כי זהו דרך הרחמים העליונים והפנים המאירים לתת מתנת חנם כמו שכתי׳ וחנותי את אשר אחון. וזהו סוד יאיר יי פניו אליך **ויחנך**. והנה זה הוא מפתח שתכנס בו לכמה חדרים בתורה אשר ננעלו עליהם השערים ואשרי העם אשר מסר השם להם מתנת חמדה כזאת והמבין זה יבין מה שאמ׳ בראש השנה בעניין גזר דין דצבור או דיחיד שהוא נקרע.

וזסעו מקדש וכו׳. פי׳ כביכול נסעו מקדושה עליונה שהוא סוד עולם הרחמים שהוא מרחם על כל בריותיו והם גרמו בזה הנסיעה שנסתלק מהם השגחת עולם הרחמים שהוא סוד העין המשגיח העין הטוב העין שאינו ינום ולא ישן. ובאו להר ההר והגיעו ובאו עד למדת העט׳ הנקראת הר ההר ונדבקו ועזבו עולם הרחמים בעניין הנסיון שאמ׳ היש יי בקרבנו אם אין. בהר ההר על גבול ארץ אדום לאמר. כי זה הר ההר שהזכרנו הוא על גבול ארץ אדום שהוא סוד ההוד המקבל מן אודם הגבורה שהוא סוד מדוע אדום ללבושיך.

ואצ"ל כי בימים שיש בהם תפלת מוסף צריכין להזכיר בקדושה כתר יתנו לך יי אלהינו וכו׳ ואותו הכתר הוא מקבוץ כל התפלות והתושבחות שנעשו בתפלת יוצר וכל המוני מעלה ומטה מפארים כאחד בשליחות הכתר אל עומק מציאותו הראשון ואזי ממתינים אלו לאלו כדי שיתיחדו כולם ותהיינה התפלות עולות עד עולם רצון הרצונות כדי שתהיה פרנסת כל העולמות נמשיכת מעומק המציאות כי כל המוני מעלה מצפים ומחכים מתי תצא להם מתנת הכתר במה שיתקיימו והסוד בזה עיני כל אליך ישברו וכתי׳ פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון. ודע כי על ידי הרצון יפיק כל חי צרכיו מאת הכתר. והספי׳ הזאת נקראת ראש הלבן כמו שפירשתי בספר הגבול לפי שהיא עולם הרחמים הגדולי׳ והרצון והחפץ והיא מלבנת עונותיהם של ישראל בהתגלות פני הרצון והרחמים. | ואצ"ל כי ראשית כל המראות לובן תכלית קד ע"א של כל המראות שחרות ולפי שכל המראות הם בשאר גוונים וצבעים והספי׳ הזאת בתכלית הלובן. ויש מקום בהר מחוץ למחנה בתכלית השחרות וסימניך המבדיל בין קודש לחול ובין אור לחושך והסוד בזה ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול וכו׳.

ויחנו מעבר ארנון אשר במדבר וכו׳. כי ארנון רומז לתפ׳ שהוא נקרא ארון של נ׳ שלשם מתקבצים ומתפצלים חמשים שערי

בינה ונכנס הנו"ן בין האותיות והוא עומד בין שתי הגבולים.

על כן יאמר בספר מלחמות יי. פי׳ ספר מלחמות הוא סיפר בריח יי שהוא ספר מלחמות שהב"ה עושה באותו הספר כל מלחמותיו. והיא נקראת את והב בסופה וכו׳. את מל׳ אות כדשנינו אות הוא בצבא שלו שכל הצבעים והגוונים והאספקלריאות נראים בזה הספר הנקרא אות כדא׳ קק"ק יי צבאות וכו׳. ד"א אות. אימתי נקראת העט׳ אות בזמן שהוא"ו שהוא סוד התפ׳ נכנס בין אל"ף לתי"ו ויתצרף לאות אזי המלך מתחבר עם המטרוניתא ואזי היא נקראת אות והיא מליאה ושלימה מכל צד והברכות כולם נמצאים בה. ובזמן שאין הוא"ו יכנס בין האותיות אזי נקראת את אזי היא בתכלית החסרון והגריעות. והב. היא נקראת והב מל׳ הב הב שהיא אומרת לעולם הזכר הב הב לי מימיך המתוקים לרוות צמאוני. ד"א והב בשביל שהיא מקבלת מלמעלה השפע ונותנת למטה לשאר המרכבות העומדים תחתיה. בסופה. והיא נקראת בסופה שהיא נקראת סוף כל המדרגות והספי׳ כדשנינו נעוץ סופן בתחילתן ותחלתן בסופן. ד"א בסופה אל תקרי בסופה אלא סופה מל׳ סופה וסערה שהיא מקבלת רוח קדים וסופה וסערה ממקום עולם הגבורה. ואת הנחלים. רומזים למדת נצח והוד הנקראים ערבי נחל כדא׳ כל הנחלים הולכים אל הים והים אינינו מלא. ד"א ואת הנחלים ארנון אלו הן שאר הנחלים והנהרות שהם בתוך העט׳ הנקרא ארון יי והיא הארון שבתורה הקדומה מונחת בתוכה והיא מקבלת חמשים שערי בינה מן אם הבנים שמחה. ויכנס הנו"ן בין האותיות אזי היא נקראת ארנון ודיי בזה לבל משכיל. אשריהם ישראל בעולם הזה ובעולם הבא שמסר להם הקב"ה תורתו הקדושה והנחילם לחיי העולם הבא. נשלם פרש׳ חוקת ואתחיל פרש׳ בלק בע"ה ב"ה. |

פרש׳ בלק בן צפור. וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל. **קד ע"ב**

ר׳ חייא פתח ואמ׳ הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא. בא וראה לא הניח הב"ה לאומות העולם פתחון פה לעתיד לבא לומ׳ שאתה רחקתנו ולא נתת לנו כמו שנתת לישראל בעולם.

ויאמר בלעם אל מלאך יי חטאתי כי לא ידעתי כי אתה נצב לקראתי בדרך ועתה אם רע בעיניך אשובה לי. להודיעך שהיה רשע גמור ויודע שאין עומד בפני הפורענות אלא תשובה שכל מי שחטא

ואומ׳ חטאתי אין רשות למלאך ליגע בו. כי לא ידעתי. אע״פ שהוא משתבח ואומ׳ יודע דעת עליון פיו העיד בו ואומ׳ לא ידעתי.

בא וראה בשעה שראה בלק שהרי סיחון ועוג נהרגו ונלכד ארצותם*. מה ראה שהוא אמ׳ וירא אלא ראה בחכמה שלו שהוא וחמשה גדולים של מואב עמו נופלין ביד ישראל ראה ולא ידע ועל זה הקדים לבלעם שכוחו בפיו כעין דוגמא ישראל שכוחן בפיהם ואפי׳ בלעם תאב היה לזה יותר מבלק ואותו ידוע* שהוא היה יודע בלילה בשביל שאותן כתרים התחתונים והחמורים לא נמצאים אלא במשמרה ראשונה של הלילה כדשנינו משמרה ראשונה חמור נוער. ועל זה היה לו זה האתון של זה הצד לפי שהיה שואב ומושך משם כוחו והיה מתטמא באתון ההוא בלילה לפי שהוא מדתו ולהתחבר החמורים עמה בתחלת הלילה. וא״ת והא כתי׳ ויבא אלהים אל בלעם לילה. כך הוא ודאי ובשביל שאותו הממונה שיהא עליהם והוא היה בא כנגדו כדוגמא זה ויבא אלהים אל לבן הארמי וכו׳ דהכל הוא דבר אחד.

משל למלך שהיה לו מטרונה ופילגש. למטרונה יזדווג לה ביום לעין כל. ולפילגש הוא מזדווג לה בלילה. כך היא הנבואה של ישראל ושל אומות העולם. לנביאי ישראל תבא להם הכת הגדול בדרך הצינורות עד להפ׳ שהוא יום ומשם נמשך עד לעט׳ שהיא אספקלריא שאינה מאירה והוא מדרגת הנביאים שמשם הם שואבים ומושכין נבואתם. אבל נביאי אומות העולם נבואתם בלילה פי׳ מתמורת הלילה שהיא סוד המלכות שהם חוטפין וגוזלים מן העיכול דרך גניבה כדא׳ הכפירים שואגים לטרף ולבקש וכו׳. נמצא שנבואתם היא בלילה דרך נסתר והבן כל אלו העניינים על מתכונתם וזהו סוד ולא קם נביא עוד בישראל כמשה. בישראל לא קם. הא באומות העולם קם. פי׳ בצד תמורתו. וההבדל שמשה |

מצד הקדושה והטהרה ובלעם מצד הטומאה לפי שהוא היה קה ע״א
מכוין השעה שבו הב״ה בועס בדא׳ ואל זועם בכל יום.

כיון שראה הב״ה שרצונו הוא לילך אמ׳ לו קום לך אתם ואך את הדבר אשר אדבר אליך וכו׳. מיד וישכם בלעם בבקר ויחבוש את אתונו לעשות בו רצונו ורצון של בלק והמבין יבין. ועל זה ויחר אף אלהים כי הולך הוא. דווקא הוציא עצמו מרשותו ממה שאמ׳ לו ואפס* את הדבר וכו׳. בא וראה שהרי בראשונה נתן לו רשות ואמ׳ קום לך אתם. ועכשיו שהיה הולך למה ויחר אף אלהים. אלא בשביל

שהולך הוא. הוא ברשותו פי׳ ברשות שלו לצאת מאותו שאמ׳ לו ואפס* את הדבר. אמ׳ ליה הב״ה רשע אתה מתקן עצמך ומזרז זיונך לצאת מרשותו. חייך אתה ואתונך ברשותי תהיו. מיד ויתיצב מלאך יי בדרך לשטן לו. מאי ויתיצב. אמ׳ ר׳ אבא עמד ונתיצב באומנות אחר ויצא מאומנות שלו שהרי מלאך של רחמים היה וחזר לשטן לו. והיינו דאמ׳ ר׳ שמעון הרשעים מהפכים רחמים לדין. לשטן לו שהרי לא היה אומנות שלו.

תאנא רמ׳ ר׳ שמעון בא וראה כמה היה חכם בלעם בחרשיו ובקסמיו יותר מכל בני העולם. שהרי בשעה שמצא עיצה לצאת מרשותו של הב״ה מאותו דבר דכתי׳ ואך את הדבר וכו׳ הסתכל בחרשיו ולא מצא אלא אותו אתון. מה כתי׳ ויחבוש את אתונו. הטעין אותה בכל חרשים וקסמים שהוא ידע אותה ונכנס בה וכלל אותה מן כל בשביל ליכנס* לישראל מיד ויחר אף אלהים כי הולך הוא. הוא דווקא. מה עשה הב״ה הקדים למלאך של רחמים לעמוד כנגדו ויסתור חרשיו וקסמיו. ועל זה לא כתי׳ ויתיצב מלאך אלהים ויעמוד מלאך אלהים. אלא מלאך יי שהוא רחמים. אמ׳ הב״ה רשע אתה טענת לאתונך בחרשיך ובקסמיך כמה בעלי דינין עומדים כנגדך לסתור חכמתך וקסמך וחרשך עבור וסלק משאך מעל אתונך*. מיד הקדים המלאך של רחמים לשטן לו. לו דווקא כמו שאמרנו.

ותרא האתון את מלאך יי נצב בדרך וחרבו שלופה בידו ותט האתון מן הדרך. ויך בלעם את האתון במקל. ר׳ יצחק אמ׳ וכי למה האתון ראתה למלאך ובלעם שהיה חכם כל כך לא ראה. א״ר יוסי ח״ו שאותו רשע יסתכל במראה הקדוש. אמ׳ ליה אי הכי הא כתי׳ נופל וגלוי עינים. אמ׳ ליה לא שמעתי בזה דבר. א״ל אני שמעתי מלה שכך היה צריך להסתכל ועכשיו לא היה צריך להסתכל. א״ל אי הכי הוא במדרגה עליונה יותר על כל נביאי האמונה שהוא גלוי עינים ורואה ומסתכל בכבודו של הב״ה | והאמ׳ ר׳ שמעון בלעם בחרשיו היה קה ע״ב
יודע באותן כתרים התחתונים של מטה כמה דכתי׳ ואת בלעם בן בעור הקוסם. קוסם קראו הפסו׳ שהוא טינוף של כל הטינופים איך יסתכל בכבוד אדונו. ועוד שאמ׳ ר׳ שמעון מראה אחד היה וראה והסתכל לפי שעה דכתי׳ ויגל אלהים את עיני בלעם. פי׳ נתעקמו עיניו ואתה אמרה שהיה רואה בגילוי של העינים ונסתכל בכבוד של הב״ה. א״ל אני חוזר

כנגדך. שלי ושלך צריך צחותא ודאי סודי התורה עליונים הם ולא יכולין בני העולם לקום עליהם*. בשביל כך אסור להקדים ולגלות בדברי תורה עד שישמע דבר וידע אותו על בוריו.

באו לפני ר' שמעון ואמרו לו הדבר פתח ואמ' מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו. זה הפסו' ממונה על העולם אמרו בשעה שעלה ברצונו של הב"ה לבראות בן אדם קרא לכתות של מלאכי עליונים והושיב אותם לפניו. אמ' להם צריך אני* לבראות אדם. אמרו לפניו אדם ביקר בל ילין. הושיט הב"ה אצבעו ושרף אותם. הושיב לפניו כתות אחרים אמ' להם צריך אני* לבראות אדם. אמרו לפניו מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם וכו'. מה טיבו של אדם זה. אמ' להם בן אדם שיהא בצלם שלי* ויהא חכמתו עליונה מחכמתכם. וכיון שברא אדם וחטא ויצא בדין לפניו באו עוזא ועוזאל אמרו לפניו פתחון פה יש לנו אצלך זה בן אדם שבראת חטא לפניך. אמ' להם אל מלא תהיו אתם נמצאים אצלם וכו'. מה עשה הב"ה הפיל אותם מן מדרגת קדושתם מן השמים. אמ' ר' שמעון עכשיו אני חוזר לתשובתכם בעניין בלעם. בא וראה בלעם אמ' נופל וגלוי עינים. וא"ת שלא היה כך אלא שבח שהיה משבח עצמו איך יכתו' הב"ה דבר כזב בתורה. וא"ת שאמת הוא הדבר איך ימצא*אותו רשע במדרגה עליונה על כל נביאי האמונה. ועוד שאין שורה קדושה עליונה אלא במקום הראוי לה. ועכשיו אני חוזר לדבר הראשון. ואחר שהפיל אותם הב"ה ממקום קדושתם מן השמים וטעו בעולם. בכאן יש להסתכל וכי הא כתי' עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוהט. והא אלו מלאכים היו. אלא בא וראה כל אותן מלאכים של מעלה לא עומדין ולא יכולין להתקיים אלא באור העליון שמאיר להם. ואם נפסק מהם אותו האור לא יכולים לקום כ"ש אלו שהפיל אותם הב"ה ופסק מהם אותו האור של מעלה שנשתנו זיום. כשירדו שלט בהם אויר של העולם נשתנו למדרגה אחרת. |

בא וראה מן שהיה יורד לישראל במדבר קו ע"א אותו מן מטל העליון מעתיק הסתו' שהוא סתימא של כל הסתימות וכשהיה יורד היה אורו מאיר בכל העולמות וממנו ניזון שדה של תפוחים ומלאכי עליונים. וכשהיה יורד למטה ושלט בו האויר של העולם נקרש ונשתנה זיוו של אותו המן. כך הוא זה מה עשה הב"ה ראה שטעו בעולם קשר אותם בשלשלאות של ברזל. מה עשה השליך לעזא והחשיך פניו בשביל

שאותו שעה שקשר אותם הב"ה היה מרגיז כלפי מעלה והב"ה הפיל אותו בעומק עד צוארו והטיל החשך בפניו של עזאל* ובני העולם שיודעים מקומם ילכו אצלם ומלמדין לבני אדם חרשים ונחשים וקוסמים ואותן הררי חושך נקראים הררי קדם. מאי טעמא בשביל שהחשך הקדים לאור ובשביל כך הרי חושך הררי קדם נקראים, ולבן ובלעם מהם למדו חרשים וקסמים והיינו דאמ' בלעם מן ארם ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם. בא וראה בלעם היה משבח עצמו מזה המקום ואמ' נאם שומע אמרי אל ויודע דעת עליון. שומע אמרי אל. בשביל שעוזא ועוזאל אומרים לבני העולם דברים עליונים שהיו יודעים בראשונה למעלה ומספרים מעולם הקדוש שהיו בו ה"ד שומע אמרי אל. שומע קול לא כתי' אלא אמרי אל. אותן מאמרים שהיו אומרים ממנו עוזא ועוזאל מענייני עולם העליון. מי שבא מפרקא ושואלין לו אמור מלה משמע שמלך הקדוש בך*. נאם שומע אמרי אל ויודע דעת עליון. שהיה יודע השעה שתלוי הדין בעולם והיה מכוין השעה בחרשיו. אשר מחזה שדי יחזה. מי הוא מחזה שדי אלו הם נופל וגלוי עינים שהם עוזא ועוזאל. נופל זהו עוזא. גלוי עינים זהו עזאל שהרי לא הושלך עליו חשך אלא נתחזק* ולא הרגיז בזה. ובלעם קרא אותם מחזה שדי של אותם* נופל וגלוי עינים. ובאותו זמן לא נשאר בעולם שנמצא אצלם אלא הוא ובכל יום ויום היה נסתם ונסגר באותן ההרים עמהם כדא' ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם. מהררי קדם ודאי ולא מארצה בני קדם.

אמ' ר' שמעון כמה פעמים אמרתי זה הדבר ולא מסתכלים החבריא שהרי הב"ה לא שוכן אלא במקום קדוש במקום שראוי לשכון עליו. וכי הב"ה מכריז ואומ' לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קוסם קסמים וכו'. והוא בא להתערב עמהם. אלא אשרי חלקם של ישראל שהב"ה קדש אותם כדי לשכון ביניהם והיינו דכתי' כי יי אלהיך | מתהלך בקרב מחניך וכו' ולא יראה בך ערות דבר ושב קו ע"ב מאחריך. וכתי' והייתם לי קדושים כי קדוש אני יי. וכתי' אל תטמאו בכל אלה כי בכל אלה נטמאו הגוים. וכתי' ואקדש בם. פי' שלא אוכל לקרב אצלם. אשרי חלקיהם בעולם הזה ובעולם הבא. ואשרי חלקם של נביאי האמונה הקדושים ויש להם חלק להשתמש בקדושה עליונה.

ותרא האתון את מלאך יי נצב בדרך. באותו אורח שהיה משתקע בתובו בחרבו שלופה בידו. וכי אם הוא יוצא כנגד זאת האתון

מה צריך לחרב. ואם הוא יוצא כנגד בלעם למה ראתה האתון למלאך והוא לא ראה. אלא לכל נזדמן אותו המלאך נזדמן כנגד האתון להוציא אותה מאותו דרך שטעתה בו ובמה ברחמים. ונזדמן כנגד בלעם להענישו בשביל שהוא צריך לילך ברשותו ולא ברשות אחר.

ויאמר אלהים אל בלעם. קום לך אתם ואך את הדבר וכו׳. כך שנינו שזה אלהים שבכאן מלאך היה והוא מקום שבא מצד הדין הקשה שבו אחוזים כה וחוזק של אותם כתרים תחתונים שהיה משתמש בהם בלעם ובשביל כך ויבא אלהים אל בלעם. ויאמר אלהים אל בלעם. כי לפעמים נקראים המלאכים בשם עליון.

וישא משלו ויאמר מן ארם ינחני בלק. ואין ארם אלא א׳ רם שהוא אל"ף של מדת המחשבה הנקרא אל"ף והוא רם על כל רם כדא׳ כי גבוה מעל גבוה שומר וכו׳ כי אמר שבלק הדריך אותו לעיצה רעה והטעני מן דרך היחוד העליון והנחני מן אותן הררי קדם שהם קדמונו של עולם. כי מראש צורים אראנו. פי׳ מראש הצורים שהוא ראש העליון שהוא ראש ותחלה לכל המדרגות כדאמ׳ אני ראשון ואני אחרון. צורים אלו שתי מדות העומדות תחתיו שהם חכמה ובינה הנקראים צורים. ד"א כי מראש צורים אראנו. פי׳ ממקום כ"ע שהוא ראש הצורים נודעו עקבותיהם שהם נמשכים ויוצאין מגזע קדוש וטהור שהם נאצלין מן ישראל העליון שהוא ישראל סבא. ומגבעות אשורנו. אלו הן חכמה ובינה הנקראים גבעות. הן עם לבדד ישכון. שהם נמשכים ממקום יחיד ומיוחד שהוא לבדו כדא׳ יי בדד ינחנו ואין עמו אל נכר.

מי מנה עפר יעקב. ואין מי אלא מדת הבינה הנקרא מ׳ כדא׳ את מי נועץ ויבינהו. עפר יעקב שהוא מדת העפר שהוא ראש עפרות תבל. והוא עולם היובל הגדול שנקרא עולם הבא כדא׳ כי עפר אתה ואל עפר תשוב. ועוד כתי׳ הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר. וזהו טוד הכל מן העפר אפי׳ | גלגל חמה שהוא סוד התפ׳ קז ע"א הכל הוא מן העפר. תמות נפשי מות ישרים. חסר כתי׳ ישרם כי אותו רשע כיון שראה שלא היה יכול להם בשום צד לקללם מיד אמ׳ תמות נפשי מות ישרם. ישר"ם יהא שמיה רבא מברך. ואומ׳ יהי רצון שיהא אחריתי כאותן האומרים אמן יהא שמיה רבא מברך. ואזכה למעלה שהם זוכין.

אל ראש הפסגה. שהוא היסוד הנקרא ראש הפסגה כדא׳

ראש המטה. ויבן שבעה מזבחות. כנגדן ואנכי אקרה כה שהוא מדת המלכות הנקראת כה כדא׳ כה תאמרו.

וישא משלו ויאמר. הוא בלעם ששכרו בלק. ד"א וישא משלו. אל תקרי משלו אלא משָלו פי׳ קיבל נבואתו מצד שלו שהוא צד טומאתו. קום בלק. פי׳ קום ואל תשב כי זה המקום אינו מקום ישיבה לפי שאין למעלה לא עמידה ולא ישיבה.

ובן אדם ויתנחם. לא יפול הנחמה אלא במקום מדרגה הנקרא אדם. ההוא אמר ולא יעשה. פי׳ ב"ע הנקרא הוא אמר כדא׳ כי הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמוד. ולא יעשה. כמו הוא עשנו ולא אנחנו. פי׳ מדת האין הנקרא ולא עשאנו ג"כ כאן ולא יעשה כי מדה ולא יעשה כל הנמצאים וכל הנבראים. ודבר.כדא׳ בדבר יי שמים נעשו. ולא יקימנה. כי מדת כ"ע הנקרא ולא יקימנה. פי׳ קיים כל מה שיצא מפיו. ד"א יקימנה. פי׳ יקים למדת העט׳ כדא׳ ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת. שהיא כביכול היא נפולה בין שאר העמים והוא יקימנה במה שישפיע לה השפע מעומק של הנחל כדא׳ כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן.

הנה ברך לקחתי וברך ולא אשיבנה. אלו שתי פעמים כנגד הבריכה העליונה ובריכה התחתונה.

כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל. כעת פי׳ בזמן שהלשון מוציא מה שעלה במחשבה אזי מדת התפ׳ שהוא מדרגת יעקב הוא יוד ע מה פעל אל.

הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא. פי׳ בשעה שיתנשא אותו הארי שהוא מדת הגבורה לא ישכב עד יאכל טרף. פי׳ מדה הגבורה שהוא הארי לא ינוח עד שיאכל טרף.

וישת אל המדבר פניו. פי׳ צד מדתו הנקרא מדבר.

וירא את ישראל שוכן לשבטיו. פי׳ מדת יעקב שהוא תפ׳ שהוא שוכן לשבטיו שהם שנים עשר שבטי יה הסובבים לכסאו בי"ב הויות קדושות. ותהי עליו רוח אלהים פי׳ רוח אלהים שהוא הבינה כדא׳ ורוח אלהים מרחפת על פני המים. פי׳ מצדו וכו׳.

ונאם הגבר שתם העין. פי׳ שביון לסתום העין הטוב שכתי׳ בו טוב עין הוא יבורך אל תקרי יבורך אלא יברך.

נאם שומע אמרי | אל אשר מחזה שדי יחזה קז ע"ב

וכו׳. שומע אמרי אל שבלעם היה הולך בכל יום אל הררי קדם שהם לשם עוזא ועזאל ושומע מהם אמרי אל שהיו שומעים למעלה במקום קדושתן למעלה. אשר מחזה שדי יחזה. פי׳ מחזה של שדי שהיא מדה העשירית. נופל הוא עוזא שהעמיק אותו הב"ה עד עומק ההר. וגלוי עינים הוא עזאל.

מה טובו אהליך יעקב. אלו הם שתי אוהלים העומדים אצל מדרגת יעקב מזה הצד ומזה הצד שהם מדת גדולה ומדת גבורה כדא׳ ויעקב איש תם יושב אהלים. משכנותיך ישראל. זהו מדת המלכות שהיא משכנות אביר יעקב.

כנחלים נטיו כגנות עלי נהר כאהלים נטע יי כארזים עלי מים. יזל מים מדליו. פי׳ כי המים הנוזלים מעליונותו כי דליו הוא מל׳ דלה דלה לנו. וכתי׳ ארוממך יי כי דליתני. נמצא שאותן המים של הנחל נוזלים ויורדים מעליונותו של האין שהוא כ"ע. ד"א יזל מים מדליו. פי׳ לש׳ דלי כלי ששואבין בו המים מן הבאר. פי׳ דליו רומזים לחכמה ובינה שהם כלי המלך שבהם שואבים מים מן הבאר העמוק העליון. וזרעו במים רבים. פי׳ העט׳ שהיא זרעו של אותו נחל היא במים רבים שכל המימות והנהרות כולם הם נמשכין ויוצאין אל המדה ההיא כדא׳ כל הנחלים הולכים אל הים והים אינינו מלא.

אמ׳ משה לישראל בלעם הרשע עושה לכם כשפים ופוריח ומפריח לחמשת המלכים הראו לו את הציץ ששמו של הב"ה גלוף עליו והן נופלין עמו. תדע שכן הוא ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם את אוי ואת רקם ואת צור ואת חור וכו׳.

ושנינו מי שאכל ולא נטל ידיו מה יהא חייב. כך שנינו נטילת הידים אחר המזון חובה ולפני המזון רשות. לכן הזהיר הב"ה את ישראל שלא לפשוע אפי׳ במצות קלות שנא׳ כי לא דבר רק הוא מכם כי הוא חייכם.אפי׳ דבר מצוה שאתה רואה אותה שהיא קלה וריקה בה חיים ואריכות ימים. כיון שראה בלעם שישראל משמרין את המצות הקלות אמ׳ מי יובל לקלל את אלו שהן משמרין מצות ושמו גלוף בהם כדא׳ יי אלהיו עמו. המקללן מקלל לעצמן ששמו משותף בהם. התחיל הופך למשלים שנא׳ וישא משלו ויאמר. זש"ה מברך רעהו בקול גדול בבקר השכם קללה תחשב לו. כשבא בלעם לקלל את ישראל עיקם הקב"ה את לשונו והתחיל לברך שנא׳ ולא אבה יי אלהיך לשמוע אל בלעם ויהפך.

נתן | הב"ה כח בקולו וקולו הולך מסוף העולם ועד סופו קח ע"א כדי שישמעו האומות שהוא מברכן ועליו כתי׳ מברך רעהו בקול גדול. לפי שאמ׳ לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך וכו׳. אשריהם ישראל שהב"ה חפץ בהם ונתן להם תורתו הקדושה מה שלא נתן לשום אומה ולשון וגילה להם סודתיו כדא׳ לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום.

פרש׳ פנחס. פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן וכו׳. כי פנחס רומז למדת הבינה הנקראת פן חס פי׳ פן העליון שהוא חס ומרחם על בריותיו והיא נקראת אם הבנים שמחה. ד"א פנחס שהוא רומז לכ"ע שהוא הפן המרחם וחס על בריותיו בצד הרחמים הגמורים כדא׳ וחנותי את אשר אחון ורחמתי וכו׳. אימתי בזמן שישראל משתדלים בעבודת אדוניהם. אזי זה הפן הרחמים משכך ומשקט רוגז הדין שהוא סוד עולם הגבו׳ כדא׳ ועתיק יומין יתיב וכו׳. וכתי׳ כורסייה שביבין דינור. פי׳ אותו עתיק שהוא פן הרחמים יושב וכופף על אותו הכסא שהוא מדת יצחק שהוא אש אכלה אזי הוא נקרא פן חס כדא׳ חומה יי. ועל זה הסוד כינו לפנחס אליהו בשביל שהוא רומז למדת הכתר כי אל הוא כ"ע יה"ו רומז לשלש מדות שהם חכמה ובינה ותפ׳. נמצא שאל שהוא כ"ע הוא רוכב ושולט עליהם כדא׳ כי גבוה מעל גבוה.

ואצ"ל למה היה אליהו בעל שער בסימניו לפי שהוא רומז לכ"ע שלשם מתקנים השערות והנימין והקווצות לכן אמרו בעלי החבריא בסימניו ידוע ולא ידוע. לכן אנו אומרין בהבדלה איש הנקרא בעל שער בסימניו והבן זה מאד. לכן פקח עיניך וראה והבן זה הסוד הגדול בפנחס שקבאו אותו אליהו לכן שמור סוד זה בגנזיך ויהא תחת מלבושיך לבלתי שלא תשליכהו חוצה לאיש זר והבן זה מאד ודום ליי.

ד"א פנחס בן אלעזר וכו׳ זכו ישראל הוא פנחס שהוא רומז לפן חס. לא זכו יקרא פן חס פי׳ פן תשחיתון שכביכול יתעוררו כל הדינין בעולם ובעלי הדינין יוצאין לעשות דין על פי האם העליון. לכן אם זכו ישראל זה המדה הנקרא פנחס הוא משיב החמה והקצף והחרון מעל עדת ישראל כדא׳ השיב את חמתי מעל וכו׳ ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי. כי אני נקרא אל קנא שאני | מקנא קח ע"ב ברשעים.

את בריתי שלום. זהו מדת היסוד הנקרא ברית הקודש

כדא׳ ואני זאת בריתי אותם וכו׳. שלום כדא׳ אביעד שר שלום.
והיתה לו דוקא. ברית כהנת עולם. פי׳ כהונה עליונה
יורש ממקום פנחס העליון הנקרא כהן גדול כדא׳ והוא כהן לאל עליון.
תחת אשר קנא לאלהיו דווקא. פי׳ מדת היסוד שהוא ברית הקדוש הנקרא
אלהיו שהוא הברית הקדוש שלא יכנס ברשות אחר. לכן כל מי שמכניס
הברית הקדוש ברשות אחר גורם למדת הברית שיתרחק מן המטרוניתא
שהוא אלהיו. אבל מי שהוא מקנא על הברית שנטמא ונכנס ברשות אחר
ועושה בו הדין והמשפט כאלו כביכול מכפר על אלהיו ודאי. והסוד
בזה כאומרם תביאו עלי כפרה וכו׳ ומזויג בין שתי המדות ויכניס הבת
הקדושה אל היכל המלך אזי כל השמחות והברכות נמצאים למעלה ולמטה.
לכן הזהירו ז"ל בעניין הזנות ואמרו קנאין פוגעין בו. ואם איש חכם
אתה תבין כל העניינים על מתכונתם.

התבונן כי זה המדה הזאת העומדת לשער דכתי׳ זה השער
ליי צדיקים יבואו בו. היא המברזת ואומרת ראו עתה כי אני אני הוא
ומודעת עצמה וממשלתה וגמול טובתה או עונשה לבריות כדי שידעו
להזהר ולא יחטאו לפני יי עד שתהיה היא צריכה להעניש ולהפרע
מהם וזהו סוד אני האמור על מדת אדני. אבל מה שהשם ית׳ יהוה
הוא מכונה בלש׳ אתה לפי שהוא מבפנים ואינו נמצא לבריות כמו מדת
אדני לפי שהשם הגדול יי שוכן בשם אדני כמלך ששוכן בהיכלו ואינו
נמצא עד שמבקשין אותו זהו שנא׳ ובקשתם משם את יי אלהיך ומצאת
וכו׳. ודוד ע"ה לפי שידע סוד עולם העליון הזהיר לשלמה בנו על
דבר זה ואמ׳ ואתה שלמה בני דע את אלהי אביך ועובדהו. אם תדרשנו
ימצא לך ואם תעזבינו יזניחך לעד. וזהו המלך הגדול שצריך אדם ללכת
לפניו ולסדר תהלותיו ושבחיו וטובותיו ולומ׳ לפניו אתה הוא המושל
בעליונים ובתחתונים אתה הוא ואין דומה לך וזהו סוד כל התפלות שאדם
צריך לסדר שבחיו של שם יי ואחר כך יבקש צרכיו כעניין משה ר׳
ע"ה שאמ׳ אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה וכו׳
ואחר שסדר שבחיו של יי בל׳ הזה חזר ושאל צרכיו ואמ׳ אעברה נא
וארא את הארץ הטובה. ועל דרך סדר זה כל התפלות והברכות שאנו
מתחננים לפניו. הלא | תראה ראש של כל הברכות קט ע"א
האמצעיות של תפלה באתה הוא מתחיל כאומ׳ אתה חונן. כגון אתה
בחרתנו. אתה קדשת. אתה אחד.

לכן התבונן ותראה כי השם הגדול שהוא שם יהוה והוא
קו האמצעי ונקרא אתה הוא סוד דגלי השם וכל הכנויין כי הוא מחלבש
ומתפאר בכולן כמו שהודעתיך בסוד אתה שזהו סוד כל צבאות העולם
וכל המרכבות שנבראו בצירוף האותיות כאשר בא לך בקבלה מפה אל פה
בספר יצירה בצירוף האותיות של רל"א שערים וגלגולן. וחדע ותשכיל
כי בצרוף כ"ב אותיות נבראו שמים וארץ וצבאות מעלה וכל המרכבות
העליונות והתחתונות בכח צירופן נבראו ויצאו כולם כל דבר ודבר למינו
כמו שיחייב הצירוף של האותיות יצאו כל המרכבות זכר ונקבה בסוד
הצירוף והגלגול כמו שאמרו בספר יצירה זכר באמ"ש נבראו ונקבה באש"ם
נבראו וזהו סוד צירוף האותיות וגלגולן.

וכבר ידעת כי סוד הקו האמצעי נקרא נורא והוא סוד
שם יהוה ית׳ שהוא מדת יעקב והוא חתום משני צדדין בסוד אתה וכן
הוא אומ׳ אתה נורא אתה.

התבונן מאד ותראה ביסוד אלפא ביתות שבצירופן נבראו
כל אלפא ביתות וכל צבאות העולם במצרף הבינה שהיא סוד ה"א עליונה
של השם הגדול ית׳ והיא ציירה האותיות כולם בחמש צנורות ויצאו
כל האותיות כולם בחמש מקורות שיאלו הן: אהה"ע בום"ף גיכ"ק
דטלנ"ת זס"ש שר"ץ ואלו הן צינורות החכמה והבינה שבהם יצאו
כל צינורות האותיות מעומק רום הנקרא אין סוף ומתוך צורת האותיות
נעשו כל צורות המרכבות למיניהם עליונים ותחתונים. ואצ"ל כי כ"ב
אותיות הם יסוד והם נחלקות לשלש מחלקות אמ"ש שמהן יצאו שלש
יסודות אש ורוח ומים. בג"ד כפר"ת שבהם נבראו כל השביעיות למעלה
ולמטה ובהם מצויירים שבעה כוכבי לכת וכל השבעיות שלמעלה מהם
ולמטה מהם בסוד שבע כפולות. ועוד יש י"ב פשוטות שבהם נחקקו
י"ב גבולי אלכסונות במרכבה עליונה וי"ב מזלות בשמים ואלו הן
ה"ו זח"ט י"ל ס"ע צ"ק ובאלו נכללו כל המרכבות עליונות
ותחתונות. והבן כל אלו העניינים על מתכונתם מאד מאד.

לכן בזמן שישראל | אינן הולכין בדרכי קט ע"ב
התורה אזי אלו המקורות והצינורות העליונות נמנעים ונפסקים ונכזבים
מימיהם והסוד בזה כוזבי בת נשיא מדין שהוא בעל הדין והקיטרוג המפסיק
בין ישראל לאביו שבשמים.

ובני שמעון נמואל וימין ואוהד ויכין וצוחר ושאול בן

הכנענית. וכן לבנימין בלע ובכר ואשבל גרא ונעמן אחי וראש מופים וחופים וארד. הרי עשר כנגד עשר מדרגות עליונות וכשאתה בא למנותו לבלע משפחת הבלעי אינם אלא שבעה. חסרו שלש לרמוז לשלש שאינם נמצאים בשכל האדם הנברא. ואצ"ל שאלו עשר שמות כולם הם נרמזים לעשר מדרגות עליונים לכן פקח עיניך וראה ודום ליי. בלע רומז לכ"ע המדה המחשבה העמוקה אשר אין בריה יכולה להשיגה לפי רוב עמקותה ודקותה. והטעם מפני מה נקרא בלע לפי שהוא בולע ושואב כל הנבראים והנמצאים כאבן השואבת והסוד בזה ויבלע מטה אהרן את מטותם. פי' אהרן סבא שהוא כהן גדול לעי' העי' המסדר הקרבן לפני עי' העי' ודיי בזה לכל מבין. לכן נקרא בלע לפי שהוא שואב ובולע כל המדרגות והנמצאות בשנת השמיטה שהוא היובל הגדול כדא' כי עפר אתה ואל עפר תשוב. כי כ"ע ג"כ נקרא עפר. למה כי כמו העפר שנוטלין מכאן ומניחין בכאן ואין לו קול כך כ"ע שהוא מדת המחשבה אין לו קול אלא הוא הכל בלחישה שאין שם הרמת קול לפי שהוא עולם הנסתר והנעלם לכן נקרא שמן זית לפי שאין לו קול. לכן תבין לך כל אלו העניינים ותצניעים תחת לשונך כדא' כבוד אלהים הסתיר דבר. ד"א בלע. למה נקרא בלע אל תיקרי בלע אלא בל ע' כי בל מל' בלי בדא' תולה ארץ על בלימה לפי שהוא בלי השגה לנמצא מן הנמצאים. ע' רומז לעי' העי' שהוא סתימא של כל הסתימות אבל אין בין העלול לעילה אלא שזה עילה וזה עלול. ד"א בלע כי בל רומז למקור הסתום שממנו מתאצלים ל"ב נתי' פלי' חכמה. ע' רומזים לע' שמות הנאצלים מעומק רום אל מדת החסד שהם של ויסע ויבא ויט. ד"א בלע בגי' מאה ושנים במניין לרמוז לעשר צחצחות הנעלמות שהם בארך אנפין וזעיר אנפין שהם עשר כדא' והשביע בצחצחות נפשך וכו'. ולכן השנים הנוספים כנגד א"א וז"א.

ובכר, באחי להכניסך בו שערי אורה כי מדת החכמה נקראת ובכר מל' כל הבכור לפי שהיא בכור וראשית כל המציאות כי עי' העי' וכ"ע הם נעלמים ונסתרים בלי השגה | בהם כלל לכך קי ע"א הם נקראים אין ואפס ותוהו ובלי כל לשון העדר מורים עליהם אבל חכמה היא נקרא יש לפי שיש בו ישות לכן הוא בכור להשגה כדא' והחכמה מאין תמצא. וזהו סוד הבכור לכהן. כדאמ' כבכורה בתאנה בראשיתה. ועוד למה נקראת חכמה בכור בשביל שהיא ראשית וההתחלה

למציאות עולם העליון כדא' ראשית חכמה יראת יי.

ואשבל רומז למדת הבינה הנקרא אשבל. כי אשבל הוא לש' שביל לפי שהבינה הוא דרך ושביל לעולם האין והאפס כי לולי הבינה לא היה שביל ודרך לעלות לעולם האין ולידע לו ממש. אלא כיון שהבינה היא תוצא מה שעלה במחשבה כדרך שהלשון תוציא מה שעלה בהרהור ובמחשבה.

גרא רומז למדה החסד שהוא מדת אברהם כי גרא אותיות אגר והוא שכר כדא' אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד. כי תרגו' שכר אגר. גרא הם אותיות ארג לפי שמדת החסד היא אורג ומחבר בין עולם העליון ועולם התחתון ואורגם ומחברם באריגה אחת. ד"א למה נקרא גרא באל"ף ולא בה"א אלא לרמוז לך כי כמו שכ"ע הוא ראשון לכל המדרגות והוא נקרא אל"ף כך מדת החסד הוא נקרא ראשון ואל"ף לשבעה המדרגות המחודשות וזהו סוד אחת היא יונתי וכו'.

ונעמן רומז למדת הגבורה הנקרא נעמן לפי שהוא מקבל מעולם הבינה הנקרא עולם הנועם כדא' דרביה דרכי נועם. לכן כל נעימות של התורה מתפשטת משם וזהו סוד משה שמע מפי הגבורה.

אחי רומז להפ' הנקרא אחי מל' איש כדא' לא ראו איש את אחיו. פי' אפי' האש לא היו רואין מרוב החשך לכן מדת התפ' נקרא אש כדא' יי במשפט יבוא וכו'. ד"א אחי אל תיקרי אחי אלא א' חי פי' שכל החיים הבאים לחפ' הוא מן האל"ף העליון שהוא כ"ע.

וראש רומז לנצח הנקרא וראש מל' ראש ולענה לפי שמשם מתחילין השרים של האומות לעלות והוא ביניהם במרירות החיים וזהו סוד ויגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה.

מופים רומז להוד הנקרא מופים בדגיש לפי שהיא מדת הדין שהיא מקבלת מצד דין הקשה.

וחופים פי' מדת היסוד שהוא סוד עשר חופות של הצדיקי'.

וארד מל' ירידה לפי שהמלכות היא ירדה יותר מכל המדרגות. ד"א וארד ולא כתי' וירד אלא בזמן שהיא מקבלת מן אל"ף העליון אזי היא | מושלת ושולטת על כל המעלות קי ע"ב שלמטה הימנה אזי יכנס האל"ף בין שאר האותיות כדא' וארד ואם לאו וירד שהוא לשון ירידה והשפלה. והבן כל אלו מאד.

ובני גד צפיון וחגי שוני ואצבן עירי וארודי ואראלי.

כי הם שבעה כנגד שבעה מדרגות המחודשות שהם מן הגדולה עד למלכות. למה כי כל שמות השבטים כלם הם היו נרמזים ונקראים בסודי התו' והם נקבו בשמותם הקדושים כמו שהם נקראים בשמות העליונים כל אחד ואחד כפי שמו ומעלתו לפי ששמם נכללים בש' הקדוש ית' ויח' כי כל שם של כל אחד ואחד מישראל הוא משותף בשמו הקדוש. לכן כל מי שבא לקלל אחד מישראל כאלו חירף וגידף למעלה ודיי לך בזה לכל משכיל ועת הוא לסגור שער זה.

ועתה אשוב לפרש לך אלו שבעה שמות שהם צפיון וחגי וכו'. ואצ"ל צפיון רומז למדת הגדולה לפי שהוא צף למעלה על כל שאר המרכבות והמדרגות והוא נקרא ראשון על כל השבעה לכן הוא למעלה כמי שצף על המים התחתונים.

וחגי רומז לגבורה כי אותיות וחגי הם אותיות יגח כדא' בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח יחדיו אפסי ארץ לפי שהוא נוגח ונוקם מכל הנמצאים הבאים למרוד במלכות יי והסוד כי יגח שור את איש וכו'. והוא נקרא שור כדאמ' ופני שור מהשמאל.

שוני רומז לקו האמצעי שהוא מדת יעקב הנקרא שוני מל' משנה למלך העליון שהפ' ישר' הוא עומד ומשרת לפני כ"ע כמו משנה לפני המלך. ד"א שוני מל' משנה שהיא התורה שבכתב שהיא משנה תורה. למה שאלו שלש שמות שהאחד מהם הוא אהיה שהוא עומק האין והשם השני יהוה תפ' הנקרא שוני והשלישי הוא אדני ונמצא שמדת האמצעי נקרא שני בדא' שוני אל תיקרי שוני אלא שני למציאות.

ואצבון רומז למדת הנצח הוא מל' צבי היא לכל הארצות. ד"א אצבון מל' צבאות.

ערי רומז להוד כי ערי הם אותיות ירע מל' אל ירע בעיניך. לפי שהוא מקבל ממדת הרע שהוא גבורה כדא' למה הרעותה וכחי' אם רע בעיניך אשובה לי.

וארודי רומז ליסוד לפי שכחי' ביוסף ירידה.

וארלי רומז לעט' הנקראת אראלים והוא אחד מעשר כתות המלאכים. לכן כל השמות שבכל התורה כולה הם נרמזים בסוד עליון לכן אם היו כל הימים דיו וכל בני אדם לבלרין ושמים וארץ יריעות לא היו יכולין להספיק לכתו' אחד מני אלף מה שהיה ראוי לכל פסוק ופסוק מפסוקי דאוריתא.

ותקרבנה בנות צלפחד. ואין צלפחד אלא מדת הבינה שהיא סוכה עליונה כדא' וסוכה תהיה לצל יומם מחורב. לפי שהבינה היא צל למדת | הפחד שהוא גבורה לכן כתי' צלפחד. קיא ע"א

פי' צל פחד. בנות צלפחד. אלו הן גדולה וגתנהי"מ הנקראות בנות לאם הבנים שמחה. ד"א למה נקראת בנות בשביל שהם בונים כל העולמות מששת ימי בראשית שעל ידיהם נעשו כל המלאכה. בן חפר רומז למדת החכמה הנקרא חפר לפי שהוא מעין הסתום שכל הנמצאים חופרין אחריו לידע ממשותו. אפי' הכי לא יגיע לעומק המקור כדא' אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני. לכן האבות שהיו חופרין בארות כולם היו מחפשין אחר המקור והחפירה של החכמה העמוקה. בן גלעד הוא מקום כ"ע שהוא עומק המחשבה שהוא נקרא גל שהוא לעד לכל הנמצאים. כמו הגל שהוא עומד במקום גבוה ומשם נראים כל מה שלמטה הימנו. כך כ"ע הוא נקרא גל והוא גבוה על כל הנמצאים והסוד בזה גן נעול אחותי כלה גל נעול מעיין וכו'. בן מכיר בן מנשה. אל תקרי מכיר אלא מָכַר פי' מדת הבינה. בן מנשה רומז לעי' העי' הנקרא מנשה. למה נקרא עי' העי' מנשה. לפי שהוא מקום שיפול בו שכחה ונשיון מל' כי נשני אלהים. מה טעם מפני שכל המדרגות והמקורות כולם יש להם לחקור ולחפש ולדרוש אחרי מציאותם מעומק החכמה העליונה. ומשם מבינין דבר מתוך דבר. אבל עי' העי' אין לך צד בשום מקום לא לדרוש ולא לחקור ולא לידע ממנו שום ידיעה לפי שהוא נעלם ונסתר בסוד האין והאפס לכן יפול בו השכחה בעניין השגה לזה המקום. לכן פקח עיניך וראה זה הסוד הגדול והנורא אשריהו מי שמאיר עיניו בו בעולם הזה ובעולם הבא.*

ד"א צל פחד כי צל רומז למדת אברהם הנקרא אשל כדא' ויטע אשל בבאר שבע. וזהו סוד שאותו האשל שהיה לאברהם היה מנסה בו בני העולם אם באו לשוב בתשובה בלב שלם מיד אותו האילן היה צל על ראשו אזי היה יודע אברהם שחזר בתשובה ונכנס תחת כנפי השכינה. פחד רומז למדת הגבורה הנקרא פחד כדא' ופחד יצחק היה לי.

למה לא היה לצלפחד בנים אלא בנות לפי שהיה מצד הנקבות ועל זה הוא שמו צלפחד שהיה מצל הפחד הוא צד הנקיבות.ואלה שמות בנותיו מחלה נועה חגלה ומלכה והרצה. מחלה הוא סוד התפ' הנקרא מלך יי צבאות שהוא מדת רחמים גמורים והיא מדת המחילה לכן מלך

שמוחל על כבודו כבודו מחול. לכן כשיתעורר מדת הגבורה לכלות ולהחריב העולם מיד התפ' שהוא מלך הוא מוחל על כבודו מצד הרחמים העליונים והסוד בזה מלך במשפט יעמיד ארץ. מיד יעמוד הארץ על קיומו. נועה רומז לנצח שהוא נע ונד מכח השרים הבאים לחפור אחרי מקורו לפי שהוא ירך יעקב. חגלה רומז להוד אל היקרי חגלה אלא חג לה. אימתי | בזמן שהיא יונקת מצד התפ' והמלך נזדווג קיא ע"ב עם המטרוניתא. ומלכה רומז ליסוד שהוא סוד יוסף שהיה מלך על מצרים כי לפעמים נקראת יסוד בלשון נקבה ולפעמים בל' זכר והבן כל זה. והרצה רומז לעט' שהיא מתרצה עם המלך יי צבאות.

ותעמודנה לפני משה. שהוא תפ' העליון ולפני אלעזר הכהן. שהוא מדת החסד שהוא כהן גדול בשמים. ולפני הנשיאים. אלו הן חכמה ובינה שהם נשיאים על שאר המדרגות. אשריכם החבריא בעולם הזה ובעולם הבא שנתן לכם הקב"ה מתנה נכבדת כזו אשר אין מלאכי השרת יכולין להגיע בה לפי שהיא עמוקה ונעלמה מעיני כל חי ואפי' הכי זכו בה ישראל עם קדוש כדא' כי עם קדוש אתה וכתי' ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי. הבדילם והפרישם מן אומות העולם ומן טומאתם שנא' ואבדיל אתכם וכו'. נשלם.

ראשי המטות. עטרות ודיבון ויעזר ונמרה וכו'. ואצ"ל עטרות רומז לשתי עטרות שהם עט' עליונה ועט' תחתונה כי כמו שנקרא כ"ע כך מלכות נקרא עטרה שהוא לש' כתר ויתחבר משניהם עטרות. ואצ"ל כי בהתאחד השם ית' עם כנסת ישראל ויתאחזו זה בזה אזי כל השרים העליונים נעשים אגודה אחת לעבוד את הש' ית' ולשמש את כנסת ישראל לפי שממנה תבא להם הפרנסה וכמו שתהיה חפצם ותשוקתם של ע' שרים למעלה לשמש את כנסת ישראל כך תהא תשוקת ע' אומות שלהם לשמש את ישראל למטה ולהדבק בהם ויהיו כולם עובדים את יי וזהו סוד כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם יי ולעובדו שכם אחד. וזהו סוד ואמרו עמים לכו ונעלה אל הר יי ואל בית אלהי יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו כי מציון תצא תורה ודבר יי מירושלם. בזמן שיתחבר עט' ישראל עם כ"ע ומהעלה עד אין סוף אז נקראים עטרות. ודיבון רמז לחכמה הנקרא דיבון פי' די בון מל' בינה שהיא מספקת בינה והשכל לבינה שהיא עולם היובל. ויעזר רומז

לבינה שהיא עולם העזר והישועה והגאולה והחירות. ונמרה רומז לחסד מל' נמר פי' חיה אחת נקראת נמר הוא מלא נקודים לבנים בעורו כך זה המדה מקבלת הלובן מן כ"ע כדא' כשמן הטוב וכו'. וחשבון רומז לגבו' שהוא נקרא בעל חשבון. ואלעלה רומז לתפ' הנקרא אלעלה לפי שהוא נקרא אל עלה בשביל שעולה למעלה למעלה ומתאחד עד אין סוף. ושבם רומז לנצח. ונבו רומז להוד. ובעון רומז ליסוד הנקרא ובעון מל' מעונה והבן. ואצ"ל כי כל שמותיו ית' כולם נשואים וכלולים על הש' המיוחד שהוא שם יי ית'. והש' המיוחד ית' ויח' עומד באמצע ונקרא קו האמצעי ושאר השמות כלולים בו מזה ומזה לדמיון ראש האילן שרשיו וענפיו. אשריהם ישראל בזה ובבא. נשלם. |

פרש' אלה מסעי. וישלח משה לרגל את יעזר וכו'. ואין קיב ע"א יעזר אלא עולם הבינה הנקראת יעזר בשביל שמשם נאצלת העזר והסיוע לכל התחתונים הוא השם הגדול הנכתב בעניין אחד ונקרא בעניין אחר. נכתב יהוה ונקרא אלהים וגם נקוד בנקוד אלהים וזהו הספי' הנקראת בינה והוא השם הקושר כל הספי' בסוד חיבור האצילות וההמשכה לפי שזה הוא השם השלישי מן השלשה שמות העליונים המתאחדים בכלל כ"ע. ומן השם הזה ילך שפע האור והאצילות והברכה בכל הצינורות עד שיתברכו שבע מדרגות של מטה. ואצ"ל כי מה שנכתב באותיות יהוה וניקוד בשם אלהים הוא סוד היותו נאחז לכאן ולבאן לפי שהוא מתאחד בעולם הרחמים הגמורים שהוא סוד הכתר. ובכתר נאחזים שני שמות אחד לימין והוא שם יה והאחד לשמאל הוא השם הנכתב יהוה ונקרא אלהים והוא סוד הבינה ומן השם הזה מתחלת מדת הדין.

ואני צריך לעוררך על עיקר גדול כי בכל מקום שתמצא בתורה שם אלהים שלפעמים הוא רומז על הספי' הזאת הנכתבת יהוה ונקראת אלהים שהיא הנקראת בינה כגון בראשית ברא אלהים שהוא סוד הספי' הזאת ליודעי שכל ומעמיקים להכנס בהדרי המרכבה ודבר זה הוא קשה עד מאד להבינו זולתי בקבלה אמיתית מפה אל פה. והנני רומז בראשית ברא אלהים. אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות יי אלהים ארץ ושמים. יהוה אדני חילי. יהוה בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה. וסימן הכולל העניין מה שאמרו חמשים שערי בינה נבראו בעולם. בשלשים ושתים נתי' פליאות חכמה חקק יה וכו'. היודע

לכוין אלו הפסוקים ואלו העניינים ואלו הסמנין יוכל להבין העיקר הזה ואין זה מסור להבינו אלא בקבלה מפה אל פה. וסוד העיקר הזה הוא כולל סדר כל העולמות ובו נכללים בראשית ברא אלהים מדת הגבורה בראשית ברא אלהים מדת המלכות. כי כל אחת מאלו הספי׳ הולידה סדרי עולם ובכל אחת ואחת מהן נכלל סוד פסו׳ בראשית ברא אלהים. והדברים הם עמוקים מאד מאד ואין הכל יכולין להכנס לעומקים והמבין עיקרים הללו יוכל להבין מהו ע׳ פנים לתורה.

ואתה פקח עיניך והתבונן כי במקומות תמצא כתו׳ אלהים והוא רומז על ספי׳ הבינה לפי הרמזים שרמזנו ולפעמים הוא רומז על מדת הגבורה. ולפעמים הוא רומז על מדת המלכות בהיותה מתלבשת מלבוש הגבורה. כל זה כשתמצא אלהים* סמוך למלת צבאות כגון אלהים צבאות השיבנו והוא בהתאחד עמוד השמאל במדת הגבו׳ ולוקח כלי מלחמה ולובש בגדי קנאות קנאת יי צבאות תעשה זאת.

והנה בכל מקום שאתה מוצא בתורה ספי׳ יסוד שהיא שביעית בדרך זה: | יסוד שביעית למטה. בינה היא קיב ע"ב שביעית למעלה. והבינה קושרת שש ספי׳ בשלש. והיסוד קושר ספי׳ עשירית בתשע העליונות. והבן זה מאד כי אלו הן שני פרקי החבור והיחוד לעשר ספי׳ בסוד אחד בשלש ואחד בשבע. ואחר שידעת זה דע כי בכל מקום שתמצא בתו׳ ספי׳ שביעיות שבע פעמים הוא סוד הספי׳ מן היסוד ועד הבינה ובמקומות מן הבינה ועד היסוד כי ששת ימים עשה יי את השמים ואת הארץ. ששת ולא בששת.

אי זו היא הספי׳ הנקראת תורה שבכתב היא מדת התפ׳. נמצאת למד תורה שבכתב ומשפט ואמת ויעקב כולם רומזים לקו האמצעי.

ואצ"ל כי ספי׳ הבינה הנכתב יהוה ונקראת אלהים הוא סוד גלוי ג׳ ספי׳ עליונות אשר על ידיה מתגלה אור הכתר והרצון עד שמגיע האצילות והשפע והברכה למדת יסוד שזהו סוד ז׳ ספי׳ שזכרנו וכשמגיע כל שפע וכל מיני ברכה למדת יסוד אזי מדת יסוד חוזרת ומריקה כל מיני השפע ואצילות הברכות במדת המלכות הנקראת אדני ולפי׳ נקראת בת שבע.

ואצ"ל כי אלו שחי׳ הספי׳ שהם ספי׳ בינה וספי׳ המלכות הם סבת התגלות כ"ע וסבת השפע והברכה והקיום לכל הנמצאים. והספי׳ שהיא בינה נקראת במקומות הרבה בינה והטעם

כי הוא סוד המלין העליון עומדת בין הספי׳ העליונות ובין הספי׳ התחתונות שלמטה מהם והיא המאצלת על כל שאר הספי׳ אצילות שפע וברכה מן כ"ע ועל ידי הספי׳ הזאת יתבונן האדם עיקר העיקרים ויסוד כל היסודות שאל מלא היא אין דרך להכנס לידיעת קדמותו ית׳ וית׳ והרי הוא כדמיון המליץ הנאמן שנא׳ אנכי עומד בין יי וביניכם שהוא סוד המליץ התחתון בינו ובין בני ישראל אות היא לעולם. וכבר רמזו בעלי החכמה שספי׳ הבינה כמו הלשון בפה באמת כמו הלשון בפה מכמה צדדין. האחד שהוא סוד הכתוב השלישי. והשני שהוא סוד קשר שלש ספי׳ עליונות ואצילות ברכתם של* שבע ספי׳ התחתונות שאל מלא הבינה לא נכנס אדם לדעת קדמונו של עולם. והנה משה ר׳ ע"ה שהוא המליץ הנאמן השיג בבינה מ"ט שערים כמו שאז"ל חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכולם נמסרו למשה חוץ מאחד שנא׳ ותחסרהו מעט מאלהים. ועוד הטעם שנקראת בינה לפי שהיא סוד תולדות בנים ובנות בסוד בינה ותבונה ולפי׳ בעון נדרים בנים מתים. בעון נדרים מתה אשתו של אדם. וכל זה מדה במדה לפי שהבינה הוא מקום הנדר כמו שהוא ידוע למקובלים.

והנה בהיות ספי׳ היובל עולם הרחמים נקראת נחלה בלא מצרים והיא נחלת יעקב אבי׳ ע"ה לא נחלת אברהם שהיו לו מצרים ולא נחלת יצחק שהיו לו מצרים ולפי׳ כל הזוכה להדבק בספי׳ היובל גאולה תהיה לו לפי שאין שם דבר מעכב וזהו סוד והרכבתיך על במתי ארץ וכו׳ נחלת קו האמצעי. אשריהם ישראל בעולם הזה ובבא. נשלם מסעי בע"ה . |

פרש׳ אלה הדברים . יתב׳ שמו ויתע׳ זכרו של הב"ה קיג ע"א שכל הנסים שעשה לישראל במדבר כך עתיד לעשות להם בציון.

פנו וסעו לכם. פי׳ תסעו למעלה. להר האמורי שהוא אמרי אל פי׳ לכ"ע. ואל כל שכיניו. פי׳ חכמה ובינה הנקראים שתי שכינות פי׳ שכינה של ימין ושכינה של שמאל. בערבה. פי׳ בעט׳. בהר. פי׳ בתפ׳ הנקרא הר.ובשפלה. פי׳ הוד. ובנגב. פי׳ צד אברהם. ובחוף הים. פי׳ היסוד כדא׳ חופף עליו כל היום. לפי שמדת היסוד עומד על העט׳ ומתכסה עליה כי חוף מל׳ כיסוי. והלבנון רומז לכ"ע הנקרא הר הלבנון. עד הנהר הגדול נהר פרת רומז למדת הבינה שהוא

הנהר הנמשך ויוצא מעדן כדא׳ ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן.
איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם. איכה אל״ף ויו״ד רומז לכ״ע וחכמה כה למדת הבינה שהם עומדים למעלה מן התפ׳ הנקרא משה לכן אמ׳ משה איכה אשא לבדי. פי׳ איך אוכל לסבול המשואות של העולמות כולם.
שרי אלפים כנגד אלף מדרגות הנמשכים מן אל״ף הקדוש העליון. שרי מאות. סוד החכמה שיש בה שלש מאות ועשר מחנות כמנין יש. שרי חמשים כנגד הבינה שיש בה חמשים שערי בינה. ושרי עשרות רומז לעט׳ שהיא עשרית כדא׳ העשירי יהיה קודש ליי.
וסוד התורה והמצוה. התורה זו תורה שבכתב. והמצוה זו הורה שבעלפה. כי התורה שבכתב יש לנו לנהוג בה על ציווי אדני הנקראת מצוה ונקראת תורה שבעל פה ולפי׳ אמ׳ הכתו׳ לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד.
ואצ״ל כי שלש חסדים הם. האחד חסד העליון הבא מן המקור העליון שאין בו תערובת דין זולתי כולו חסד ורחמים ונקראים חסדים טובים והסוד בזה וחסדי מאתך לא ימוש. ועל זה כתי׳ כי המלך בוטח ביי ובחסד עליון בל ימוט.והשני הוא חסד עולם והוא הנקרא חסד אברהם שנא׳ תתן אמת ליעקב חסד וכו׳. ולפי שפחד יצחק הוא מדת הדין מתערבת עם חסד אברהם אין חסד אברהם חסד פשוט אלא מעורב עם דין כי לפעמים מתגברת הגבורה ומסתתרת בתוכה חסד אברהם ולפי׳ נקרא חסד עולם כי לפעמים הוא מתעלם בסוד שתי מצות שבהם מתנהג העולם בסוד גלוי ונעלם בסוד מעלה ומטה ימין ושמאל פנים ואחור. ולפי׳ חסד עולם יש בו דין ורחמים.* השלישי נקרא חסדי דוד הנאמנים והם חסדי אל חי הבאים מכח חסדים טובים וחסד אברהם ונקראים חסדי דוד בהגיעם אצל מדתו ונמשכים אליו החסדים ובאים דרך עיר דוד ונקראים הסדי דוד ומגיעים לשם אדני ונקרא שם אדני בל׳ הסידה | והסימן אם אברה חסידה ונוצה. והיודע קיג ע״ב סוד חסדי דוד יודע סוד הודו ליי כי טוב כי לעולם חסדו. ראש וסוף ואמצע ויבין מכאן כמה ענייניים עמוקים נרמזים בתוכה*.
ואצ״ל כי שלשה שמות הם אדני למטה. יהוה באמצע. אהיה למעלה שהוא הכתר ובו תלוי המזל שממנו נמשכין הבנים שהוא סוד ותתפלל על יהוה ממש שהוא אהיה ממש העומד למעלה כדא׳

על יי לפי שעלתה בתפילתה עד שם אהיה ומשם הפיקה רצונה בדבר זה וזהו סוד שאמ׳ רז״ל בני חיי ומזוני לא בזכותא תליא מילתא אלא במלא תליא מילתא. ומקום זכות הוא ב״ד הגדול של מעלה הנקרא ב״ד הנקרא אלהים שהוא מדת הגבורה והפחד כמו שאמרתי לך. אלא במזלא תליא מילתא שהוא מקום המזל הידוע שנותן מצד החסד והרחמים למי שמוציא חן בעיניו בסוד י״ג מדות בספי׳ אהיה שהוא סוד הכתר. והרוצה להוליד בנים על ידי הנס עד מקום זה ראוי לעלות. וכן הרוצה להשיג חיים נוספים על ימיו. כן הרוצה להשיג מזונות יותר על מה שראוין לו לפי כח תולדתו. וחייו ובניו ומזונותיו שלשתן מפורשין בתורה שהן למעלה מב״ד הגדול הנקרא זכות שהוא שמאל של התפ׳ הנקרא יהוה ית׳. ומניין לך שאלו השלשה דברים שהם חיי בני ומזוני למעלה משם יהוה ית׳ וית׳. חיים דכתי׳ בחזקיהו שמעתי את תפלתך ראיתי את דמעתיך הנני יוסיף על ימיך. ולא אמ׳ הנני מוסיף אלא יוסף כלו׳ מב״ד הגדול אמ׳ אני דנתי את הדין אם ירדה המזל הידוע יוסיף חייך. בנים דכתי׳ בתפלה של חנה כמו שפירשתי לעיל. מזונות דכתי׳ השליך על יהוה יהבך והוא יכלכלך. על יי ולא אל יי. ובחזקיה נמ׳ כתי׳ ויתפלל על יי*. והטעם לפי שכל הרוצה להשיג ג׳ דברים הללו אינו יכול להשיגם בעולם אלא על הדין במקום הנקרא זכות שהוא ב״ד הגדול של מעלה. ובאי זה מקום יכול להשיג דבר זה. ראוי לעלות למעלה למעלה מן העולם הבא עד מקום כ״ע שהוא אהיה שהוא אין סוף במקום י״ג מדות של רחמים שהאחת מאותן י״ג מדות נקראת מזל. וזהו שארז״ל בני חיי ומזוני לא בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא.
ולפי דרכים אלו דע והבן שאע״פ שאנו אומרים שהרוצה להשיג חפצו מאת השם ית׳ שיהא מכוין באותו השם ית׳ לאותו החפץ שהוא צריך שאין כוונתינו לומ׳ שיתכוין לאותו השם לבד ועמוד אלא כוונתינו לומ׳ שיתכוין באותו הש׳ שהדבר תלוי בו וימשוך כוונת אותו השם עד עשר ספי׳ שהוא סוד המקור | העליון קיד ע״א הנקרא מקום הרצון. וכשיגיע למקום הרצון אני יפיק רצונו ומשאלותיו וזהו שכתי׳ פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון. אל תקרי ידיך אלא יודיך כלו׳ כשאתה פותח סוד יו״ד של שם יהוה שהוא מקום הרצון אזי אתה משלים רצון כל שואל. נמצאת למד כשאדם צריך דבר להפיק

לפני השם ית׳ ראוי לו להתכוין בכל עשר ספי׳ ולהמשיך החפץ והרצון מלמעלה למטה עד סוף הרצון ונמצאו הספי׳ מתברכות על ידו ונמצא הוא מתברך על ידי הספי׳ וזהו שכתי׳ אשר המתברך בארץ יתברך באלהי אמן. וסוד אמן הוא סוד שפע המשכת הברכות משם אהיה לשם יהוה ומשם יהוה לשם אדני. נמצאת למד כי כל המתפלל שהוא מתכוין על דרך זו שאמרנו שהוא מיחד עשר ספי׳ ומקרב אותן זו לזו.

אשריהם ישראל שנתן להם הב"ה מתנה כזו. אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא. נשלם אלה הדברים ש"ל.

פרש׳ ואתחנן . ואתחנן אל יי בעת ההיא לאמר. זש"ה ושמעת אל תפלת עבדך ואל תחנוניו. הרי הרבה שמות נקראת התפלה ואלו הן תפלה תחנה צעקה זעקה שועה רנה פגיעה זמירה נעילה. ולמה לא נתפלל משה באחת מהם אלא בל׳ תחנה שנא׳ ואתחנן. אלא בשעה שעמד משה ואמ׳ לפני הב"ה הראיני נא את כבודך. א"ל הב"ה הן אני מראה לך. אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם יי לפניך וכו׳.

ויאמר יי אלי רב לך אל תוסיף דבר אלי עוד בדבר הזה. רב לך פי׳ כ"ע הנקרא רבון כל העולמים פי׳ הרב של כל המדריגות העלים והסכים במחשבתו לסלקך מן העולם.

עלה ראש הפסגה. פי׳ מדת היסוד הנקרא ראש הסולם וראש המטה כדא׳ וראשו מגיע השמימה וכו׳. הפסגה פי׳ עט׳ הנקראת פסגה פי׳ פסגה הוא מקום שנראים משם כל הארץ כך רמז לו לעלות אל מדת העט׳ שנראים בה כל הצורות וכל האספקלריאות. ושא עיניך. פי׳ תשיג בעין השגתך. ימה פי׳ לעט׳. וצפונה לצד צפון. ותימנה לצד דרום. ומזרחה לצד מזרח. וראה בעיניך פי׳ בעין שכלך.

וצו את יהושע. פי׳ יהושע תלמידך שהוא נאצל ממדרגתך. והזקהו מצד הגבורה. ואמצהו מצד התפ׳. כי הוא יעבור פי׳ מדת הוא שהוא השכינה יעבור לפני העם הזה כדא׳ ויי הולך לפניהם יומם. והוא ינחיל. פי׳ מדת המחשבה הנקרא והוא ינחיל להם כל נחלות וירושות עליונות | מעדן העליון הקדוש והבן כל אלו* קיד ע"ב העניינים על מחכונתם.

ועתה ישראל שמע אל החקים ואל המשפטים אשר אנכי

וכו׳. פי׳ החוקים והמשפטים העליונים. אשר אנכי פי׳ מדת המחשבה הנקרא אנכי . למען תחיו. בחיים עליונים הנמשכים ויוצאים מעומק כ"ע הנקרא חיה על דרך נפש רוח נשמה יחידה חיה.

לא תוסיפו על הדבר. פי׳ משה ע"ה בא והזהיר לישראל על היחוד ואמ׳ להם לא תוסיפו על הספי׳ כי הם עשר ולא אחד עשרה. אם יבא המחקר והמשיג ואומ׳ ג"כ עי׳ העי׳ יכנס בכלל כל המדרגות לכן אמ׳ עשר ולא י"א. ולא תגרעו ממנו. פי׳ אם יעלה על דעת המחקר לגרוע ולחסר מדת העט׳ מכלל הספי׳ לכן אמרו עשר ולא תשע. והבן כל זה בעומק מחשבתך.

ואתם הדבקים ביי אלהיכם. אשריכם ישראל שאתם דבוקים בהב"ה שהוא מדת יהוה הנקרא עץ החיים לפי שישראל הם דביקים בגוף האילן והם נדבקים ביי שהוא תפ׳. אלהיכם הוא מדת העט׳ הנקרא אלהיכם. חיים כלכם היום. פי׳ אתם שואבים חיים עליונים מעולם החיים כדא׳ אתהלך לפני יי בארצות החיים. לפי שכל השפע של החיים בא מצד הבינה. והטעם כי ידו מקבלת שפע וכח מן המדה הנקראת מי והסוד שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה. ולפי שהצדיקים יודעים סוד מי יכולין לבטל הגזירה והבן הדבר הגדול הזה ותראו הסוד שנא׳ שוב מחרון אפך. כי מקום התשובה הוא מי והוא המושל על החרון והאף וכן כתי׳ בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו. ולפי׳ התבונן נפלאות שרמז בספר יצירה שהעיצה נגמרת בכליות וכן הוא כתי׳ לעומת העצה יסירנה.

ועתה באתי להכניס בסוד הפרשה כדא׳ ואתחנן אל יי. כי אין ואתחנן אלא לש׳ חנם כדכתי׳ וחנותי את אשר אחון. לפי שמשה היה מתחנן ומתפלל בנגד כ"ע שהוא מדת חנם כדא׳ וחנותי. לפי שהוא מוחל לרשע כמו לצדיק והוא מדת ההשואה. לכן כתי׳ ואתחנן אל יהוה בעת ההיא לאמר. פי׳ שהכנס ועלה מן מדה למדה והתחיל ליכנס מן מדה העשירית שהיא מדת עת כדא׳ ואל יבא בכל עת. כך עלה מן מדה למדה עד למדת כ"ע שהוא נותן מתנת חנם לצדיקים ולרשעים. ומנין לך שמשה התחיל ליכנס ממדת העט׳ כדא׳ אדני יהוה. כי אדני רומז לעט׳ שהיא מדה עשירית הנקרא אדני. יהוה פי׳ תפ׳ יעקב שהוא קו האמצעי הנקרא אתה. והרי אתה רואה שמשה ר׳ ע"ה עלה מן מדה למדה עד שהגיע למדת כ"ע שהוא עומק | המחשבה קטו ע"א

שמשם נאצל כל גזירה הנגזר ונסכם בכל הנבראים ונמצאים וזו המדה תעשה הסד חנם לכל הבא להתפלל לפניה קודם גזר דין. אבל אחר גזר דין לא תועיל תפלתו וזהו סוד כך עלה במחשבה. אשרייהם ישראל בעולם הזה ובעולם הבא שנתן להם הב"ה התורה הקדושה והתמימה בדא' תורת יי תמימה. נשלם.

פרש' והיה עקב . ר' חייא פתח ואמ' למה אירא בימי רע עון עקיבי יסובניי. דע כי השם המיוחד הנקרא שם יי ית' הוא השורש והעיקר לכל שמותיו ית' וכל שמות הקודש בו כולם נאחזים וכל הספי' העליונות כולם סדורות בו וכל מעלות העולם למיניהם וכל המרכבות עליונות והתחתונות כולם נשואות בו.

ואצ"ל האותיות והנקודות כולם בשם זה תלוים וכל היצור והדבור הכל עומד בו ית' ויח'. ואל יעלה על דעתך כי הדברים שאמרנו לך עתה בעיקר זה הם דברים שאין ראוי לקבלם ולהאמינם ושאין להם טעם. אבל אלו הדברים הם קבלה ומסורת וידיעה יש לנו בהם ויכולת בידינו לתת לכל אחד מהם טעם וראיה מצד תורתינו הקדושה.

יראת יי שכל טוב לכל עושיהם. והסוד בזה משכיל על דבר ימצא טוב. ולפי היות דוד ע"ה דבוק במדה זו אומ' לדוד משכיל. וכל לשון משכיל במקום זה תלוי. והיודע סוד החן ידע שכל טוב יתן החן. נשלם.

פרש' ראה אנכי . וכבר ידעת כי בית גנזיו הוא אדני ולפ' כל השומר שבת כהלכה מקרב אלו שני השמות. נמצאו כל הספי' כולן מתאחדות וזהו סוד מנוחה שהוא נח תוך שם אדני והסוד נחה רוח אליהו על אלישע. ואמ' וינח ביום השביעי. ולפי' נאמ' זכור ושמור. ולפי שהנפשות פורחות על ידי אל חי לשם אדני הוצרכו לומ' כי נפש יתירה ניתוספת בו באדם בשבת ונוסלה במוצאי שבת ובסוד וביום השביעי שבת וינפש.

עשר תעשר את כל תבואת זרעך. פי' לעולם תעשר כל המדרגות שהם עשר ולא תשע. עשר ולא אחת עשרה. ד"א עשר תעשר. שתי פעמים למה אלא כי יש באן סוד עמוק ונעלם שאין הפה

יכול לדבר ולא האזן יכול לשמוע. כבר ידעת כי עשר רומז לעשר התחתונות. עד הנה יש לי רשות לפרש אם אתה מן המשכילים תבין במיטב שכלך הסוד הגדול הזה לבלתי שלא להוציאו מפיך. כעין דוגמא זה אנו נותנים | המעשר למטה כדי שיתדמה קטו ע"ב אדם ליוצרו. היוצא השדה שנה שנה. פי' לשדה של תפוחים שלשם מתגדלים כל התבואות.

דגנך רומז לחסד הנקרא דגן כדא' ואקחה פת לחם וסעדו. תירושך רומז לגבורה שהוא היין המשתכר. ויצהרך מל' צוהר תעשה. רמז לתפ' ישראל הנקרא צוהר כיון שהוא נקרא אספקלריא המאירה.

וצרה הכסף בידך. לפי שהוא רמז למדת החסד הנקרא כסף כדי שיקבלהו השם ית' לרצון לפי שהמקום שהוא ירושלם נקרא דין כדא' צדק ילין בה. לכן צריך לערב דין ורחמים.

מקצה שלש שנים. שהם שלשה מדרגות נעלמות שהם כ"ע חכמה בינה. תוציא את כל מעשר תבואתך. לפי שהחסד הוא עולם הנגלה כי כבר יצא מעולם האין כי יש לו רשות לחקור בעולם המלכות. והנחת בשעריך. פי' בשער התחתון שהוא שער המלכות כי לשם כל המדרגות הם מונחים ועומדים והבן כל הדברים על מכונתם כי הם מפורשים ומבוארים לעינים הפתוחות לכן פקח עיניך וחבינם.

כל הבכור אשר יולד בבקרך. כי הבכור רומז לחכמה שהוא נקרא בכור. לכן הוא לכהן שהוא חסד. כי הכהן מקבל ממנו כל ההמשכות כדא' כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן שיורד על פי מדותיו. ועל זה בתי' תקדיש לפי שלשון קדושה רומז לחכמה שהיא קדושה עליונה . ליי אלהיך. פי' כ"ע שהוא אלוה על כל האלהים ואדון על כל האדונים כדא' כי גבוה מעל גבוה שומר וכו'. אשרייהם ישראל שהב"ה מסר להם סודותיו הנפלאים כדא' לא עשה כן לכל גוי וכו'. נשלם.

פרש' שופטים . כי יפלא ממך דבר למשפט וכו'. פי' יפלא מלשון כיסוי שנחכסה ממך משפט עולם העליון והנהגותיו ומוצאיו ומובאיו. בין דם לדם. פי' מלשון דומה לפי ששתי אלו המדות שהם חכמה ובינה הם דוממים ושותקים לפי שאין שם העברת קול כי הוא עולם

המשתכך כיין טוב על שמריו. אזי וקמת ועליתה אל המקום שהוא מדת העט' שהיא בית שער לכל הנכנסים במרכבה עליונה כמו ששנינו בספר יצירה אם רץ לבך לחקור בעולם המחשבה שוב למקום שהיא מדה התחתונה של שם ית' כי בה תחקור ותבקש ותבין ממנה כל סדר העולמות העליונות והנהגותם ומוצאיהם.

ובאת אל הכהנים. שהוא מדת החסד משם תבין גם כן יותר ויותר. הלויים רומזים לגבורה כך תעלה ממדה למדה. ואל השופט פי' תפ' כדא' מלך במשפט יעמיד | ארץ וכו'. קסז ע"א אשר יהיה בימים ההם. פי' שהוא השופט המכריע בין אלו שני ימים שהם גדולה וגבורה הנקרא יום טוב והפכו. ודרשת. פי' שתדרוש ותחקור ותשיג ותבין בהם מהות עולם העליון והסוד בזה נודע בשערים בעלה.

והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע אל הכהן. פי' אם ח"ו אם נמצא בליעל ויעשה במיזד ויקצץ בין עליונים ותחתונים ולא יתן לבו לשמוע אל מדת הכהן שהוא החסד או אל השופט שהוא תפ'. ומת האיש ההוא.פי' שהוא חייב מיתה בעולם הזה ובעולם הבא.

שום תשים עליך מלך. פי' מלך שהוא מדת התפ' שהוא מלך בהיכלו. אשר יבחר יי אלהיך בו מקרב אחיך כי הוא עומד בקרב אלו שתי המדות שהם אחיך כדא' למען אחי וריעי. לא תוכל לתת עליך איש נכרי. פי' של צד החיצונים שהם נוכריים ואכזרים. אשר לא אחיך הוא. כי הוא טמא ואתה טהור כי הוא חול ואתה קדוש. לכן אין לערב טומאה בקדושה.

רק לא ירבה לו סוסים. כי הסוסים רומזים למדות של בתי דינין המתגברים לעשות דין בעולם.

והיה כשבתו על כסא ממלכתו. פי' כאשר ישב מדת התפ' על כסאו שהוא יסוד אזי יתחבר עם העט' שהיא משנה התורה הזאת.

והיתה עמו וקרא בו. פי' והיתה עמו דווקא וקרא בו כל ימי חייו. כי לשון וקרא מלשון תהום אל תהום קורא לקול צינוריך. רמז שהתפ' הוא מושך ההמשכות ומיני האצילות אל המטרוניתא. כל ימי חייו. כל זמן שיש לו שפע של חיים מן עולם העליון שהיא

סוד החיה העליונה הקדומה.

לבלתי רום לבבו מאחיו. אבל כ"ע שהוא נקרא רום הוא נקרא בלתי כדא' אין קדוש כיי כי אין בלתך. פי' כי אין בלותך כי כולם הם בלים והוא אינו בלה. למען יאריך ימים על ממלכתו. לפי שכ"ע הנקרא אורך אנפין הוא מאריך זמן כדא' יי לאורך ימים. כי לא קדם לו זמן. על ממלכתו. פי' שכל הוא יושב על כסא ממלכתו. הוא פי' כ"ע הנקרא והוא. ובניו פי' חכמה ובינה שהם בניו של המלך העליון ית' ויח'.

לא יהיה לכהנים הלוים כל שבט לוי. כי הכהנים שהם מדת החסד והלוים שהם מדת הגבורה.

ונהן לכהן שהוא כהן עליון. הזרוע לחסד. והלחיים לגבורה. והקבה רומז לתפ' שהוא באצטומכא שהוא מעכל כל שפע העליונה והוא נקרא ריחים שטוחנין בו את המן לצדיקים.

כי ימצא חלל באדמה אשר. זהו סוד עגלה ערופה.

ויצאו זקיניך פי' רמז לכ"ע . ושופטיך פי' שתי בתי דינין.

כפר לעמך ישראל. והנני מאיר עיניך | דע קסז ע"ב כי בכל מקום שאתה מוציא אור פנים מלמעלה הוא סוד גדול. והוא כי יי יש לו שלש מאות ועשר פנים של זעם לכל צד וכולם הם אדוקים ומדובקים בפחד יצחק וכולם הם נחלקים לארבעה צדדין. וכשמאירה מדת הכתר פניה ומוציאה הדגל של הרחמים שחקוק בו מדת אל אזי כל פני הזעם חוזרות להאיר ונהפכות כולם לרחמים וזהו סוד ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות. ואזי תשיג תקעו בחדש שופר בכסה ליום הגינו. וסוד אשרי העם יודעי תרועה יי באור פניך יהלכון. ותראה מהו שופר של אילו של יצחק. וכשתתבונן ענייניים אלו אזי תבנם לסוד שאנו אומרים יוצר המאורות. ובורא מאורי האש. ואז תבין מה יש בין יוצר המאורות ובין מאורי האש. כי יצירת המאורות נמשכת מן הרחמים הגדולים של מעלה בסוד אל יי ויאיר לנו. ומאורי האש הם נמשכים ממדת אלהים שהוא מדת החושך שנא' בו וחושך על פני תהום.

ואצ"ל כי מדת יהוה המכריע באמצע והיאך מנהיג את עולמו. כינויין של השם יתב' העומדים באמצע השורה מימינם חסד

ומשאלם דין והם כלולים באמצע מן החסד והדין ואלו הכינויין
אשר באמצע נקראים כנוי הרחמים ועליהם נאמ׳ ליי אלהינו הרחמים
והסליחות כי מרדנו בו.

ואצ"ל כי שמות של כ"ע הם כולם שמות פשוטים בלי
תערובת דבר כי צד רחמים הידועים הסמוכים לשם אהיה או חסד
הסמוך לשם אהיה כולם גמורים פשוטים אין בהם הערובת דבר וזהו
סוד וברחמים גדולים אקבצך. וכי מה רחמים גדולים אלא מפני שהרחמים
הכלולים בקו האמצעי אינם רחמים גמורים שהרי דין מעורב בהם
שהם כלולים מן החסד והדין אבל רחמים של שם אהיה נקראים רחמים
גדולים שאין בהם תערובת דין וכן חסד עליון כדא׳ ובחסד עליון
בל ימוט. שהוא החסד הפשוט הגמור של שם עליון שהוא אהיה.
אצ"ל* חסד של אברהם תערובת דין יש בו ונקרא חסד עולם ואינו
נקרא חסד עליון. זה הכלל משם ולמטה נולדו ההפכים כולם פנים
ואחור ימין ושמאל ולפי׳ אין לך שם או מדה משם אהיה ולמטה שהיא
פשוטה בלי הרכבה ואצ"ל כי יש מדה אחת בקו האמצעי שהוא נקרא
כח המרכיב היסודות וזהו

ט	ה	ט	ט	ה
ב	נ	י		ו

אשריכם הצדיקים הישרים והתמימים שהב"ה חפץ בכבודכם בעולם
הזה ובעולם הבא כי נתן להם סודותיו הגנוזים מה שלא נתן אפי׳
למלאכי השרת כדא׳ עין לא ראתה וכו׳. נשלם.

פרש׳ כי תצא . כך שנו רז"ל הוי זהיר במצוה קלה כמצוה חמורה.
שכך שנו רז"ל שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה.

כי יקרא קן צפור לפניך. שלח תשלח את האם. זש"ה
מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים. אמ׳ ר׳ אחא מאחים
וארבעים ושמונה מצות עשה בתורה כנגד איברים שבאדם ובכל יום
ויום צווחין על האדם עשה אותנו כדי שתחיה בזכותינו ותאריך ימים.
ושלש מאות וששים וחמש מצות לא תעשה כמניין ימות החמה שבכל
יום ויום חמה זורחת עד שהיא שוקעת צווחת ואומרת לאדם גוזרני
עליך במי שהגיע ימים ליום זה אל תעבור בי עבירה ואל תכריע אותי*
ואת כל העולם לכף חובה. הרי שש מאות ושלש עשרה מצות וכל

מצוה ומצוה ניכר מתן שכרה כגון כבוד אב ואם ושילוח הקן כתי׳
בהם אריכות ימים. ויש מצוה שמתן שכרה בנים כגון שרה שהאריכה
את האורחין. ושונמית על שקבלה אלישע. ויש עבירה שענשה סקילה
שריפה הרג והנק. ואין לך קלה בכל המצות של עשה משלוח הקן ומה
שכרה למען ייטב לך והארכת ימים.

ועשתה את צפורניה. לפי שהצפרנים הם משכן לטומאה.

לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו. כי השעטנז רומז
לעט׳ שהיא מקבלת מכל המדות ומכל האספקלריאות והיא מלובשה
מדין ורחמים ומשפט. כעין דוגמא זה אסור להשתמש בשרביטו של
מלך. ד"א כי שעטנז רומז לתמורות הבאים להתערב עם כנסת ישראל
בימי טומאתה.

גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה
בה. פי׳ גדילים ציציות ופתילים. על ארבע כנפות כסותך. כי הגדילים
רומזים לגדולה ולגבורה ולנצח ולהוד שהם עומדות על ארבע בנפות
הכסות שהוא מדרגת התפ׳ שהוא נקרא טלית והסוד עוטה אור כשלמה
נוטה שמים כיריעה. ונמצא שהתפ׳ הוא עומד באמצע והטלית באמצע
והגדילים שהם גדולה גבו׳ נצח הוד עומדות על ארבע כנפות הארץ.
כעין דוגמא זה ציוה לנו בתורתינו הקדושה לעשות גדילים לטלית
כדי להדמות ליוצרינו ונהיה דומין לצורה עליונה וכל מי שאינו מתלבש
בציצית אין לו חלק בשמו הקדוש.

ד"א הטלית רומז לעט׳ והגדילים הם נצח הוד יסוד
מלכות כנגד ד׳ גדילים.

על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה כתי׳ ולא כתי׳
בו. פי׳ אם תתכסה בכסות מצוה למטה תזכה להתכסות בכסות העליון
שהיא אם הבנים ותכנס תחת כנפיה להתלונן. על זה כתי׳ בה.

כי יקח איש | אשה ובא אליה ושנאה. כי קיז ע"ב
האיש רומז לתפ׳ ישראל כדא׳ יי איש מלחמה. והאשה רומז לעט׳
שהיא הכלה הידועה בכל התורה כולה. ובא אליה להתחבר ולהזדווג
לה דרך יחוד. ושנאה מכח שהגיע זמן טומאתה מכח השרים והמלכיות
הבאים להתערב עמה.

ושם לה עלילות דברים. ואין עלילות אלא לשון גילוי
בלשון בעליל לארץ מזוקק שבעתים פי׳ נתפרסם שהיא כביכול

נטמאה. כיון שהנקבה נטמאת ויתפרש ממנה הזכר מיד יתפרסם העניין שהדברים הם בגו שיש בה שום ערעור ה"ד ושם לה עלילות דברים פי' פרסום הדברים שהגיע זמן טומאתה ונתפרש ממנה.

והוציא עליה שם רע. פי' כביכול שהוציא עליה שם רע. אל תיקרי שם רע אלא שֵׁם רע פי' סם המות של התמורות שמטילין בה דרך הדפנות. לכן אין אדם יוצא מביתו עד שבני אדם מרננים על נקבתו לכן יציאתו גרם לה שם רע והבן כל זה.

ואמר את האשה הזאת לקחתי ואקרב אליה ולא מצאתי לה בתולים. פי' בתולים כדא' נפלה בתולת ישראל. פי' כביכול נפלו בתולותיה משעה שהטיל הנחש זוהמא בה.

ולקח אבי הנערה ואמה והוציאו את בתולי הנערה אל זקני העיר. ואצ"ל כיון שנתפרש ממנה בעלה המלך ונתפרשו עמו כל חיילותיו וכל צבאותיו ונחתכו ונפסקו הצינורות העליונות מלהריק לה מעולם הבינה הנקרא ה"א עליונה ועל זה כתי' הנער בלא ה"א שהיא חסירה ופגומה ויבישה בלי המשבות והשפעות שפע כלל. וכיון שראה אביה ואמה שהם חכמה ובינה שֶׁהֵם מושלכת ונפרדת מבעלה בלי מחיה ובלי מזונות כלל מיד לקחו השמלה של בתולי בתם עד זקני העיר שהם שבעים סנהדרין של מדת הגבורה לדון עליה.

ואמר אבי הנערה פי' הכמה. את בתי פי' עט'. נתתי לאיש הזה לאשה פי' לתפ'.

וענשו אותו מאה כסף. כנגד מאה מדרגות שהם בתוך ההפ' לפי שיש בה עשר וענפיו יעלה מספרם מאה. ולו תהיה לאשה לא יוכל לשלחה כל ימיו. והסוד בזה אע"פ שהם נפרדים אינו בכל עה אלא לזמנים ידועים בימי נדותה וטומאתה. כעין דוגמא זה למטה הבתולה שלא נמצא לה בתולים יסקלוה אנשי עירה באבנים בשביל שעשתה נבלה בישראל כתי' ולא כתי' נבלה סתם אלא בישראל. מהו בישראל כדי לכלול כביכול ישראל העליון שמרדה למעלה ולמטה.

כי ימצא איש שוכב עם אשה בעולת בעל ומתו גם שניהם האיש השוכב עם האשה והאשה. שתי פעמים האשה והאשה אלא כדי לרמוז לך אשה עליונה כביכול | כל מי שבא על אשת איש קיח ע"א באלו כביכול נתן פנם באשה עליונה והפרידה מן המלך יי צבאות כדא' ונרגן מפריד אלוף.

כי ימצא איש נערה בתולה אשר לא אורשה ותפשה ושכב עמה ונמצאו ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף. כנגד חמשים שערים שהפסיק מן בתולת ישראל פי' בתולת ישראל לפי שהיא כח פשוט בתכלית הפשיטות ועל זה נקראת בתולה הה"ד והוא אשה בבתוליה יקח*. מן אם העליונה ונפסקו צינורות עליונות בשבילו לעט' ישראל לכן צריך ליתן חמשים כסף כדי להחזיר האבידה לבעלה.

לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו. כי כבר פירשתי לך זה בטעמי עריות בפרש' אחרי מות.

לא יבוא ממזר בקהל יי גם דור עשירי לא יבוא לו בקהל יי. ואם אתה מן המשכילים די לך ברמז מעט.

לא יבוא עמוני ומואבי בקהל יי גם דור עשירי לא יבוא להם בקהל יי עד עולם. עד עולם ואין עולם אלא חמשים שנה כדא' וישב שם עד עולם. פי' עד עולמו של היובל שהוא חמשים שנה כדאמ' ועבדו לעולם פי' עד היובל. לכן ג"כ נרמוז לך סוד עמון ומואב שהתלבנותם וזקוקם עד חמשים שנה לכן אם אתה מן המבינים די לך ברמז מעט.

ולא אבה יי אלהיך לשמוע אל בלעם וכו'. פי' להסכים לו על קללתו.

לא תתעב אדומי כי אחיך הוא ולא תתעב מצרי כי גר הייתָ בארצו. לפי שאדום ויעקב היו אחים בבטן אחד. והסוד בזה אסור לכלות הדפנות מכל וכל כי לולי הטומאה לא יודע הטהרה והסוד כיתרון האור מן החושך.

בנים אשר יולדו להם דור שלישי. והסוד בזה הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר.

לא תסגיר עבד אל אדוניו. בכאן סוד עליון כי העבד הוא עבד הנרמז בכל התורה כדא' אל עבדו זקן ביתו המושל וכו'. אל אדוניו הוא חסד אברהם פי' לא תגרום שיסגר העבד שהוא העט' מלפני האדון שהוא חסד אברהם כדי שלא יהא קיצוץ ופירוד ביניהם אלא תכללם הכל ביחוד אחד. ד"א לא תסגיר עבד אל אדוניו. פי' שלא תסגיר העט' שהיא העבד מאדוניו שהוא כ"ע הנקרא אדון כל האדונים ולא תקצץ ותפריד בין העט' וכ"ע. ואל תוציא העט' מכלל הספי' העליונות. ד"א לא תסגיר עבד כי העבד הוא תפ' שהוא עובד לכ"ע ולעי' העי' אל תסגיר אותו מאדונו והבן כל זה.

כי תדר נדר ליי אלהיך. רומז לבינה שהוא מקום הנדר לכן לא תאחר לשלמו לפי שהנדר תלוי בעולם הבינה וכל מי שעובר על הנדר כאלו הוא נותן פגם במקום דליכא פגם. כי דרוש ידרשנו יי אלהיך מעמך. שיביא עליך עונש.

מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת וכו׳. פי׳ כל מה שיעבור על אלו הכלים | הדומים לשם אותיות קיח ע"ב הקדושות שהם הלשון שהוא דוגמת יו"ד והחומם דוגמת וא"ו ושאר הכלים הדומין ג"כ לאותיות הקדושות לכן יזהר בדבור או בנדר או בשבועה שעבר על אלו הכלים הקדושים שישמור אותו לקיים כדאמ׳ מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת ליי אלהיך שהוא מקום הבינה.

כי תבא בקמת רעך וקטפת מלילות בידך וחרמש לא תניף וכו׳. פי׳ לאחר שיצאת מן הכרם הידוע ועלית משם לשדה העליון ותראה קמת רעך שהוא תפ׳ ישראל שתבא לחפש ולחקור במהות כ"ע מתוך התפ׳ הנקרא קמה כדא׳ והנה קמה אלומתי. וקטפת מלילות פי׳ דברים עליונים כי לשון מלילות מל׳ מלין והסוד הקוטפים מלוח עלי שיח שורש רתמים וכו׳. לכן אם יבא לתפ׳ ויקטוף ויחסוף מאותן מלין עילאין לחקור ולחפש אחרי מהותם.וחרמש לא תניף על קמת רעך. פי׳ שלא תגרום לקמת רעך שום הנפת חרמש שהוא בית דין העליונים רמז שלא יפריד הקמה מן הנצבה והסוד בזה ונרמז מפריד אלוף.

כי יקח איש אשה ובעלה. פי׳ איש הידוע והאשה הידועה. ובעלה כדא׳ כי יבעל בחור בתולה יבעלוך בניך. והיה אם לא תמצא חן בעיניו. מצד הכיעור שהאויבים משניאין אותה בעיניו כי מצא בה ודאי ערות דבר והבן כל זה. וכתב לה ספר כריתות שהיא כביכול נכרתה ונפסקה ממנו. ושלחה מביתו פי׳ מהיכלו. ויצאה מביתו פי׳ מהיכלו. והלכה והיתה לאיש אחר. ויי לאוזן שומעת שהכלה המהוללה תשולח מביתו והיתה לאיש אחר והבן כל זה.

ושנאה האיש האחרון שהוא יסוד שהוא בן זווג ושלחה ג"כ מביתו. לא יוכל בעלה הראשון שהוא תפ׳ לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר הוטמאה מצד החיצוניים עד שיגיע זמן שכתי׳ ולילה כיום יאיר וכו׳. נשלם.

פרש׳ והיה כי תבא . ושמחת בכל הטוב. פי׳ בכל הטוב היורד מן עולם העליון שכל הטובות והשמחות יורדים משם.

כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית. כי שנה שלישית רומז לעולם הבינה שהיא שלישית למדה עליונה. ונתת ללוי שהוא גבורה. ליתום פי׳ ליסוד. ולאלמנה פי׳ עס׳ שהיא אלמנה. ואכלו בשעריך ושבעו. פי׳ שכולם הלוי והכהן והיתום והאלמנה כולם הם אוכלים ושובעים מטוב העליון.

השקיפה ממעון קדשך. בא וראה כל ההשקפה הם לרעה חוץ מן השקיפה ממעון קדשך | מן השמים שהוא קיט ע"א לטובה כי הוא סוד עין הטוב המשקיף והמשגיח על כל היצורים והנבראים כולם לטובה כדא׳ השקיפה ממעון קדשך מן השמים ודאי פי׳ משמי שמים העליונים שכל ההשקפות וההשגחות הבאים משם הם לטובה כדא׳ השקיפה ממעון. וברך את עמך את ישראל. פי׳ מן הבריכה העליונה שמתברכים ממנו כל הברכות העליונים. את ישראל פי׳ מדת התפ׳ הנקרא ישראל שהוא סוד התפ׳ שהוא כולל כל ישראל. ואת האדמה אשר נתתה לנו. פי׳ מדת המלכות. ארץ זבת חלב ודבש. פי׳ כי היא זבה מכל מיני חלב ודבש הנוזלים מן המבוע של הנחל.

וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת. כמו שהתורה היא כתובה בגלגל התפ׳ הנקרא אבן ובגלגל הירח שהיא עס׳ אל"ף אחר אל"ף עד לעיני כל ישראל.

אלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים. כי הר גריזים רומז למדת החסד שמשם יתאצלו כל הברכות הנמשכים ונאצלים מן כ"ע וחכמה ובינה והם שמעון לוי יהודה יששכר ויוסף ובנימין שהם עומדים בהר גריזים.

ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל כנגד מדת הגבורה הנקראת עיבל ראובן גד ואשר וזבלון דן ונפתלי שהם ממונים על זה הצד של הקללה.

ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה תועבת יי. כי פסל מל׳ פסל לך לפי שהוא פוסל ומקצץ בין הנטיעות לכן התחיל לדין התחיל ואומר להם אשר יעשה פסל ומסכה ושם בסתר. פי׳ שהוא מפריד בין העליונים והתחתונים.

ארור מקלה אביו ואמו. פי׳ לשון קללה. ד"א מקלה

מל' קלוי באש גרש וכו' שהוא כביכול גורם לאביו ואמו למעלה שיתייבשו להם השפע הקדוש העליון. כי אביו רומז לתפ' ואמו רומז לעט' לכן כתי' מקלה ולא מקלל לכן המשכיל יבין וידום.

ארור משיג גבול רעהו. ואין רעהו אלא תפא' ישראל הנקרא זה דודי וזה ריעי כי אין לאדם לעלות ולהגיע לו. כי עט' היא בית שער להשיג ולחקור בה עד שיכנס מתחלה לשער המלך. ד"א כסיג כתי' בסמ"ך שהוא לשון סייג לתורה שהוא עושה גדר וסייג בין רעהו שהוא תפ' ובין עט' ישראל ומפריד החתן מן הכלה. ד"א ארור משיג מלשון כספך היה לסיגים שהוא פסולת הכסף הנקרא סיגים שהוא גורם כביכול שאין התפ' יונק מן שפע העליון אלא מכח שרי הסובבים לו לכן המשכיל יבין סוד החלודה שיעלה על הספי' והבן זה ודום ליי.

ארור משגה עור בדרך שהוא סוד מלכות יי שהיא כביכול כמו עור שאין לה | אור מעצמה אלא מה שאחרים נותנים קיט ע"ג
לה כי משגה הוא מלשון השגה שמשיג אותה בדרך פי' בדרך מקרה ויפרידה אלא ישגיח אותה בדרך העליון בחבור שאר הספי' ביחוד אחד. ד"א משגה הם אותיות הגשם . פי' אם יבוא וישגיח עליה בהשגחה גשמית ולא בהשגחה אלהית רוחנית לכן אזהרה לך שלא תוציאנה מכלל הרוחניים האלהיים.

ואצ"ל כי יש לך כאן שנים עשר פעמים ארור כנגד י"ב הויות עליונות פי' שהוא גורם להם חסרון אורה לאלו ההויות. אבל אם יקיים כל דברי הברית אז יונק מאלו י"ב הויות אורה וברכה עד בלי דיי. ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך . פי' ברכות של אלו י"ב מקורות. והשיגוך פי' ישיגוך.

ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה פי' בעט.

פרי בטנך שהוא פרי הבטן שמקבלת העט' מן התפ'.

יתן יי את אויביך הקמים עליך. פי' הקליפות שהם קמים לעולם על מלכות יי.

יצו יי פי' כ"ע אתך את הברכה של אוצר העליון באסמיך פי' בעט' שהיא נקראת אסמי של העולמות.

וראו כל עמי הארץ שהם כולם רואין ששם הקדוש העליון יראה* עליך ואזי כל הבריות יראו ויפחדו ממך לפי ששם הקדוש העליון

הוא חופף עליך. וכבר גליתי לך במקום אחר היאך שם הקודש נרשם בפני האדם כדי להדמות לצורה עליונה כדא' נעשה אדם בצלמנו כדמותנו.

יפתח יי פי' תפ' . לך עט'. את אוצרו הטוב פי' חסד שהוא אוצר וגנזי חיים לכל העולמות כי כל מה שהוא מקבל מלמעלה מושך אותו למטה לעט' ישראל.

ונתנך יי לראש ולא לזנב. פי' שתתעלה עד כ"ע שהוא ראש מן שלשה ראשים. ולא לזנב שהוא כביכול זנב של הנחש. והיית רק למעלה פי' לכ"ע. ולא תהיה למטה. והבן כל זה אם אתה מן המשכילים.

ואצ"ל כי לשון ארור הוא לשון חסרון כדא' יהי מארת חסר כתי' מלשון מארת ועוד ממארת היא שהיא כביכול חסרה אורה ונקראת אור הקטן כדא' ואת המאור הקטון.

ואצ"ל כי יש במדת הגבורה שלש מדות הממונות על הקללות שהם נקראים המארה המהומה והמגערת. המארה היא ממעטה הטוב לבא לעולם והמהומה הוא מלשון ותהום שהיא תעשה מהומה גדולה בכל העולמות. והמגערת הוא מל' גערה שהוא גוער בכל המדרגות ואזי אין לאחד מן הנבראים מענה בפיו. ויש להם כוחות ופועלים ממונים שבהם עושים אלו הדינין בסדר הזה. המארה יש לו ארבעים כוחות שבהם הוא ממעט השפע | כדי שלא לבא לעולם ואלו הן: קכ ע"א

גבורה

הָ	ה	ה	ו	ט	י
כָ	ע	ל	מ	ס	נ
ךָ	כ	ע	ל	ל	ה
טָ	י	כ	ע	נ	מ
ךָ	ו	ז	ה	נ	ה
אָ	ה	ו	ט		י
הָ	ה	ו	א		י

ומדת המהומה יש לה ט"ל כוחות ואלו הן :

ה	ו	ט	ק	ע	ו
ז	ס	ע	ו	ט	י
ו	מ	ה	ו	ט	ע
ל	מ	ה	ו	ט	י
כ	ע	ל	מ	ה	ז
ה	ו	ט	י		ע
ה'	ה		ט		ה

ומדת המגערת יש לו ל"ו כוחות ואלו הן :

ה	ה	ה	ו	ו	ח
כ	ע	ל	מ	ט	י
ו	ל	ו	נ	ס	ע
א	ט	י	ו	ל	מ
כ	ע	ו	ס	י	ע
ה	ע	ע	כ	ע	ל

ואצ"ל כי אל ג' מדות הם ממונים על כל דבר המארה המהומה והמגערת הבאים לעולם השפל הזה. לכן כשבא משה להטיל אלו החרמות כללן בכלל שאר הקללות האמורות בתוכחה.

עד השמדך בכח הדין הקשה.

יככה יי בשחפת. יככה כתי' ולא יכך פי' רמז למלכות יי הנקראת כה כדא' כה אמר יי. שהיא ממונה על כל הדינין של המלך העליון. בשחפת ובקדחת ובדלקת ובחרחור ובחרב ובשדפון ובירקון כנגד חמורות של שבעה מדרגות שהם מן החסד עד לעט' שבעה כנגד שבעה.

והיתה נבלתך למאכל לכל עוף השמים. פי' כמו שכתי' יחיו מחיך נבלתי יקומון. כי זה הפסוק יש בו צפון וגנוז סוד עליון יחיו מחיך נבלתי יקומון לכן אם תבין סוד ונבלתי יקומון תבין סוד של זה הפסוק והיתה נבלתך למאכל לכל עוף השמים והבן כל זה.

יככה יי בשחין מצרים ובעפלים כתי' ובטחרים קרינן.

כי יככה רומז למדת הדין הרפה שהוא רפה שעושה כל המכות והנגעים בעולם. בשחין מצרים מכח זוהמת מצרים. ובעפלים מצד הגבורה ובטחורים מצד העט'. ובגרב מצד תמורת העט'. קכ ע"ב

ובחרס מתמורת התפ' כדא' האומר לחרס ולא יזרח וכו'. פי' מדת יעקב בזמן שיסתלק ממנו שכינה עליונה. בשגעון מתמורת הגבורה. ובעורון מצד תמורת העט'. ובתמהון לבב מצד תמורת התפ'.

והיית ממשש בצהרים. שהוא תפ' ישראל הנקראים צהרים כדא' ערב ובקר וצהרים.

אשה תארש פי' האשה העליונה שהיא כנסת ישראל. תארש אותה שתהיה עמך. ואיש אחר כביכול סמאל ושריו מטילין זוהמתם בה כדא' ישכבנה. וזהו סוד וישכב אותה ויענה.

פרי אדמתך וכל יגיעך יאכל עם אשר לא ידעת. פי' כל יגיעך ופרי בטנך יהנו ממנו עם אכזרי שהם החיצוניים.

זרע רב תוציא השדה. פי' השדה העליונה הנקראת שדה של תפוחים. ומעט תאסוף לפי שחצוניים הם קוטפים וחוטפים את כל השפע בדרכים קודם שיגיע לבית האוצר.

הגר אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעלה ואתה תרד מטה מטה. פי' הגר שהוא תמורת אופן העט' יעלה עליך ויתגלגל אופנו ויעמוד אופנך. 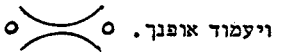 נמצא שאופן של התמורה מתגלגלת ואופן של העט' יורדת מטה מטה ואינה מתגלגלת. הוא יהיה לראש שיתגלגל אופנו. ואתה תהיה לזנב. פי' זנב לנחש של סמאל.

ברעב מצד הגבורה. ובצמא מצד החסד. ובעירום מצד התפ'. ובחוסר כל מצד החסד של אורך אנפין.

גוי מרחוק פי' אפי' התמורות העליונות שהם תמורת כ"ע הנקרא מרחוק.

גוי עז פנים. פי' שהם עזי פנים וחצופים ואכזרים ורשעים כדא' והכלבים עזי נפש לא ידעו. אשר לא ישא פנים לזקן. פי' אפי' לחסד שהוא נקרא זקן אהרן. ונער לא יחון ולא ירחם.

ואכל פרי בהמתך ופרי אדמתך. פי' פרי בהמתך אלו הם הנשמות היורדים מן עולם העט' הנקראת בהמה כדא' אדם ובהמה. ופרי אדמתך פי' היסוד שהוא אדמה עליונה. אשר לא ישאיר לך דגן תירוש ויצהר. פי' יכלה הכל עד שלא ישאר לא שורש ולא ענף מכל

מה שירד מעולם העליון הם אוכלין הכל דרך הנקבים והחפירות.
הרכה בך והענוגה פי' העט' שהיא הרכה והענוגה
מעונג העליון שהיא יונקת מאם הבנים כדא' אז תתענג על יי והרכבתיך
וכו'.
ובשליחה היוצאת מבין רגליה. פי' העט' הנקראת פי
האם שהיא עומדת בין הרגלים. היוצת כתי' בלא אל"ף לפי שהיה
חסירה מן אל"ף העליון.
ויקרא משה אל כל ישראל. והנה תמצא בבאן סוד
שלשים שנה שנא' בסוד מרכבת יחזקאל כדא' ויהי בשלשים שנה.
ובאלו נגמר כל דין שדנין בב"ד הגדול של שבעים ואחד למעלה. ובשאר
בתי דינין של מעלה באלו שלשים ענייניס | דנין אותם. קכא ע"א
ומה שתצטריך לדעת כי בסוד סדר זה כתו' ראיתי את יי יושב על כסאו
וכל צבא השמים עומדים עליו. צבא השמים הנזכר כאן הם סוד שני
שמות הנקראים שמים והוא סוד אל אלהים ומהם נקרא השם רוכב שמים
וכתי' היושבי בשמים. ועל זה נאמ' ואתה תשמע השמים. וצבא של
אל וצבא של אלהים עומדים עליו מימינו ומשמאלו כמו שכתבנו בלוח
זה של אלו הכנויין של אל טוענין ומהפכין לזכות וזהו סוד מימינו
ואלו הכנויים של אלהים מלמדין חובה וזהו סוד משמאלו. וזה הוא
שארז"ל וכל צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו. מימינים
לזכות ומשמאלים לחובה. ואחר שטוענין סענותם אלו שתי הכתות
של ימין ושל שמאל דנין הנחבע בב"ד של שבעים ואחד במקום שהוא
מכוון בין השם הגדול יהוה ית' ובין השם הנקרא אלהים. ובין אלו
שתי השמות מוכנת למעלה לשבת הגזית במקום שדנין את בני העולם.
ואחר שטוענין אלו של ימין ושל שמאל מסתכים השם הגדול העומד
באמצע שהוא שם יהוה לגמור את הדין אם לחיים אם למות אם לטוב
אם לרע ואז גוזרין ופוסקין את הדין. ואז הצד הנקרא אלהים גומר
אותו הפסק דין ושם עומדים העדים והסופרים והשוטרים וכשרוצים
לקיים הגזר דין נשלח הכתב ביד המלאכים הנקראים שוטרים והולכים
לב"ד של מטה הנקרא אדני ואז נגמר הדין בעולם התחתון. ומה שתצטרך
לדעת כי המקום שדנין בו הוא בין יהוה ובין אלהים ורוב אותו המקום
בחלקו של אלהים. ומלבד ב"ד של שבעים ושתים יש שם עוד בתי דינין
של עשרים ושלשה במקומות ידועים שבהם נידונין בני עולם. אבל

יש הפרש בין ב"ד זה לב"ד זה כי במקומות ידועים דנין מות וחיים
ובמקומות ידועים דנין עושר ועוני וזהו סוד קבלת הכנויין מפה אל
פה כמו שקבלנום מרבותי מפה אל פה שהיו יודעים אמיתתו ית' ויתי'
והם כתובין בספר אחר עמנו. נשלם.

פרש' אתם נצבים . ר' אבא פתח הפוך רשעים ואינם ובעלה צדיקים
יפרחו. לעברך בברית יי אלהיך ובאלתו. פי' סוד היסוד שהוא ברית
הקדוש שהוא עומד בין נצח והוד הנקראים רגלים.
והוא יהיה לך לאלהים. פי' מדת המחשבה העליונה
הנקרא והוא כדא' והוא רחום.
כי את אשר ישנו פה עמנו עומד היום. פי' אם אתם
מקיימים הברית שאני כורת עמכם אזי מדת היש הנקרא ישנו שהוא
חכמה עליונה משפיע לעט' הנקראת פה ויתחברו כל העולמות |
כאחד ביחוד אמתי וההמשכות והצינורות מריקים קכא ע"ב
ומשפיעים את שקיהם. אל תיקרי שקיהם אלא שוקיהם מלשון ותער
כדה אל השוקת. לפי שכל שוקת ושוקת של עולם העליון הם משפיעים
מימיהם למדת הפה שהיא מלכות יי כדא' אשר ישנו פה. אזי הברכות
והשמחות נמצאים למעלה ולמטה והצינורות וההמשכות נמשכים ויוצאים
מן עדן העליון כדא' ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן. לכן בזמן
שמתחברים חכמה עליונה עם חכמה תחתונה אז היום שהוא סוד התפ'
עומד לפני יי אלהינו ומתעדן מטובו ומחסדו הגדול אזי כל הטובות
נמשכין מן עומק של המחשבה. ואם ח"ו אם ישראל עוברים על הברית
אזי נפסקין ונמנעין הצינורות וההמשכות להריק ולהשפיע לעולם התחתון
אזי כל מיני קללות ואלות נמצאים בעולם וזהו סוד אין הברכה שורה
אלא במקום הזווג ולא במקום הפירוד. לכן כשמדת היש נפרדת מן
מדת הפה אזי הקללות והאלות כביכול נמצאים למעלה ולמטה.
פן יש בכם איש או אשה. כי מדת פן רומז לתמורת
הדין הקשה הנקרא פן כדא' פן תשחיתון.שיש בכם כביכול איש או
אשה או משפחה מן המשפחות או שבט מן השבטים. אשר לבבו פונה
היום מעם יי אלהינו. שהוא מלך העולם והוא ממ"ה הב"ה להטות לבבו
אחרי אלהים הגוים שהם אלהי אלילים ואלהי מתים שאין בהם שום
חיות כדא' ודורש אל המתים שהם שוחש פורה ראש ולענה של מקום

המר שהם יונקים מצד המר ולא מצד המתוק.

הנסתרות ליי אלהינו והנגלות וכו'. פי' הנסתרות ליי אלהינו פי' אותן שלש עולמות שהם כ"ע וחכמה ובינה הם נקראות נסתרות ותעלומות הם ליי אלהינו כדא' וכבוד אלהים הסתר דבר. והנגלות לנו ולבנינו. פי' אותן המדרגות הגלויות שאינן מכוסות שהם שבעה מדרגות תחתונות בגון חסד גבורה תפ' נצח הוד יסוד מלכות שהם גלויות ומחודשות הם לנו לחקור בהם אבל אין לנו עסק בנסתרות שהם להב"ה כדא' ז"ל מהו דכבשי רחמנא למה לך.

אבל על דרך הסוד הפנימי שהוא עמוק וחתום הנסתרות ליי אלהינו כי סוד ליי אלהינו הוא יי' העי' הנקרא יי אלהינו שהם שלו אותן עשר. י"ס עליונות שהם אורך אנפין וז"א שהם עשר מדרגות פנימיות ונסתרות לכן רמז לנו בתורה בנקודים על לנו ולבנינו שהם עשר כנגד עשר מדרגות שהם בתוך כ"ע שאינם גלויים אלא נסתרים ונעלמים מבלי משיג בהם החוקר לכן נקד עליהם עשר נקודות כי כמו שלא תוכל לומר דבר על הנקודות לפי שאין בהם צורה מן הצורות אלא גלמים כך לא תוכל | להשיג שום השגה בעשר קכב ע"א ספי' של כ"ע. אבל בעשר ספי' שהם למטה תוכל להבין ולהשיג בהם השגה מכח מלכות יי כדא' לנו ולבנינו פי' שיש לנו ולבנינו להשיג בהם ולחקור אחריהם אבל הנקודות שהם נסתרים וסתומים הם לעי' העי' יח' שמו בשכמל"ו. לכן המשכיל יבין וידום ליי ויראה נפלאות מתורתו הקדושה שנתן לנו מבית גנזיו ברוך שבחר בצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא.

ושבת עד יי אלהיך ושמעת בקולו. פי' עד ודאי שהיא נקראת ודאי עד מלשון עדנה שלשם מתעדנין ומתפנקין בה הצדיקים לחיי העולם הבא.

אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך יי אלהיך. וזהו חימה למה אמ' בקצה השמים ולא אמ' בקצה הארץ אלא סוד הוא סתום וחתום בעניין השלח. אלא אפי' אותן הנדחים והנכרתים בתמורת התפ' הנקרא שמים הב"ה יקבצם מכל המקומות ויכניסם לירושלם לעיר הקדש כדא' והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלם. ד"א בקצה השמים היא העט' שהיא עומדת בקצה השמים פי' בקרן זוית שלו כדא' והנה סולם מוצב ארצה וראשו

מגיע השמימה. פי' אותן הנדחים והנכרתים בתמורתה יקבץ אותם יי מביניהם כדא' ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו ליי בהר הקדש בירושלם.

לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו השמימה ראשי תיבות מילה וסופי תיבות שם יהוה לומ' לך שהב"ה הקדים המילה לשמו יח' כדא' כי הגדלת על כל שמך אמרתך לפי שהמילה היא נקראת אמירה כדא' שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב. וכתי' כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו. לא בשמים היא לאמר פי' התורה לא יאמר האומ' היא בשמים והיא גבוהה ממני איני יכול לעלות שם לקחתה משם. ואם יאמר האומ' שהיא מעבר לים והים מפסיק בינו ובינה ולא יוכל להגיע לה. אלא קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו. פי' הפה והלב הם גומרים המעשה. אם יעלה על מחשבתו ללמוד תורה כאלו הוא כבר ידע אותה וזהו שארז"ל יגעת מצאת וכו'.

ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב. את החיים מצד התפ' שהוא עולם החיים שהוא יונק ושואב מן המחשבה שהוא חי של כל חיים. ואת הטוב רומז למדת החסד הנקראת טוב לפי שהוא גומל טובות לחייבים. ואת המות רומז לעט' וזהו סוד עץ הדעת לכן בזמן ממשלתה בני העולם טועמין טעם מות כשהם ישינים בלילה ואזי המות פורשת כנפיה על כל הבריות. ואת הרע רומז למדת הדין הקשה שהוא | נקרא רע והסוד ראו כי רעה נגד פניכם. קכב ע"ב וזהו שאמ' ז"ל כי אמ' פרעה לישראל ראו כי כוכב עולה לכם מן המדבר והוא שמו מאדים הוא מורה על דם והריגה.

וחיית ורבית. וחיית מצד החכמה. ורבית מצד הבינה. וברכך מצד התפ' שהוא מקום הברכות. ד"א וחיית פי' חיים. ורבית פי' בנים. וברכך פי' מזונות כי אלו ג' הם נמשכים ממקום שכולו רחמים והם חיים ומזונות ובנים וזהו סוד שארז"ל בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא וכו'. אע"פ שגזרו בב"ד של מעלה של סנהדרין גדולה על אלו שלשה דברים אם עמד אדם ונתכוון בתפלה עד מקור החפץ שהוא רצון כל הרצונות יפיק כל שאלתו. ועניין זכות הנזכר במקום זה הוא סוד סנהדרין גדולה. ועניין מזל שהזכירו במקום זה הוא סוד המקור העליון שהוא מקור החפץ הנקרא אהיה אשר משם נזלו מימי החפץ והרצון והוא המזל שכל הדברים תלויים בו ואפי'

ספר תורה תלויה בו וזהו סוד הכל תלוי במזל ואפי׳ ספר תורה בהיכל והבן זה מאד. ואל יעלה בדעתך כי במזלות הכוכבים דברו חכמי׳ז״ל במקום זה אלא במקום החפץ ודיי למבין. נשלם.

פרש׳ וילך משה . וילך משה וידבר את כל הדברים אל כל ישראל. ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום זכו׳. מכאן שנינו באותו היום שנולד באותו היום בעצמו מת משה אדון השלום. ונמצא שחי משה מאה ועשרים שנה כנגד עולם היחוד. מאה כנגד מאה מדרגות. ועשרים כנגד העשרים הנסתרים והנעלמים והבן זה. נמצא שמשה חי כנגדם מאה ועשרים שנה.

לא אוכל עוד לצאת ולבוא. פי׳ לצאת ולבוא ולחקור ולהשיג ולדעת מוצא ומבוא של עולם העליון כי כבר נסתלקה ממני החכמה לתור אחריה.

יהושע הוא עובר לפניך. פי׳ מדת העט׳ הנקרא יהושע וזהו סוד שאמ׳ רז״ל פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה.

חזקו. פי׳ חזקו עצמיכם מצד הגבורה. ואמצו מצד התפ׳. אל תראו מצד ההוד. ואל תערצו מצד העט׳ שאלו ארבעה בתי דיינין העוברים לפניכם להלחם.

כי אתה תבוא את העם הזה. היה לו לומ׳ כי אתה תביא את העם הזה אלא פי׳ כי אתה תבוא עם העם הזה אל הארץ פי׳ לארץ ישראל. ויהוה פי׳ מדת התפ׳ שהוא היה מדרגת משה חזר להשתתף עם יהושע.

ויאמר יי אל משה הן קרבו ימיך למות. פי׳ אותן הימים שאדם חי בזה העולם כל יום ויום עולה לפני הב״ה ויושב שם עד שיגיע זמן פטירת | האדם אזי בולם מסתלקים קכב ע״א ומתקרבים לפני המלך להתדבק ליסודם.

הנך שוכב עם אבותיך. פי׳ עם אבותיך ודאי.

וחרה אפי בו ביום ההוא. פי׳ מדת הדין הקשה הנקרא אף כדא׳ באף ובחמה ובקצף גדול.

ואצ״ל כי בהתאחד שתי ספי׳ שהם חמה וירח הנקראים יהוה אדני אזי נמצא העולם בתיקון ובמילוי ובשלימות לפי שכל הצינורות הם מתוקנים והספי׳ מתאחדות והברכה משתלחת במדת המלכות הנקראת

אדני וזהו סוד יהוה אדני חילי. אבל הוא בשתי דרכים. במקומות תמצא כתו׳ אדני יהוה כדא׳ אדני יהוה מה תתן לי. ובמקומות תמצא יהוה אדני כדא׳ יהוה אדני חילי.

והנה בהיות ספי׳ היובל עולם הרחמים נקראת נחלה בלא מצרים והיא נחלת יעקב אבי׳ ע״ה לא נחלת אברהם שהיו לו מצרים ולא נחלת יצחק שהיו לו מצרים.ולפי׳ כל הזוכה להדבק בספי׳ היובל גאולה תהיה לו לפי שאין שם דבר מעכב ולא מונע ומקטריג וזהו סוד והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך. נחלת קו האמצעי שהיא עולה ומתאחזת בעולם הרחמים ונשארו למטה במותי ארץ שהם נחלת אברהם ויצחק.

והיא נקראת תשובה בל׳ חכמים. והטעם לפי שהנשמות נאצלות מן המקום הזה והרוחות מן הקו האמצעי שהוא החפ׳ והנפשות מספי׳ המלכות. וכן נקשרות אלו באלו עד שזוכות להתאחז בספי׳ הבינה. כי צד הנפש קשורה ברוח והרוח בנשמה והנשמה בספי׳ הבינה. ואם חס ושלום חטאה הנפש ונתחייבה עונש כרת הרי נכרתת מן הרוח שהיתה נאחזת בה והפסידה גמול הטוב ואין לה דרך לעולם הבא שהרי נכרתה מן האילן העליון שהיתה נאחזת בו וזהו סוד הכרת האמור בתורה ונכרתה הנפש ההיא מעמיה. ואם אחר כך חזרה והטיבה דרכיה ותיקנה נתיבותיה אזי היא חוזרת להתאחד במקום שנכרתה מתחלה ממנה ואזי היא זוכה לעלות בספי׳ הבינה הנקרא העולם הבא ואזי היא שבה אל המקום שנאבד ממנה וזהו סוד תשובה והסוד בזה ותשובתו הרמתה כי שם ביתו. ולפי שהנפשות נקשרות ברוחות והרוחות בנשמות והנשמות נקשרות בעולם החיים ולפי׳ כתי׳ והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים.אבל נפשות שנעקרו ממקומן ולא שבו נידונות בכמה עונשים רעים אחר שנעקרו ממקום מטען והרי הן מטולטלות ונעות מעונש לעונש ומנגע לנגע וזהו סוד ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע. ממקום למקום. כך הנפש משנכרתה ממקומה הרי היא נזרקת ממקום | למקום במיני עונשים רעים הנקראים כף הקלע. ולפי דרך קכג ע״ב זה יש לך להתבונן מהו סוד תשובה שנא׳ בתורה שזהו סוד תשובת הנפש למקום שנעקרה ממנו וחוזרת למנוחתה כדא׳ שובי נפשי למנוחיכי

ובמה היא חוזרת למנוחתה ברפואות הטובות שתקנה למנוחתה התורה היא רפואה לכל מיני חטא ועון כדאיתא בתורת כהנים וזהו סוד

שאמ' הכתו' תורת יי תמימה משיבת נפש. באמת שאל מלא שהודיעה התורה דרכי התשובה לא היה שם דרך לחזרה. אבל הנביא צווח ואומ' שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם.

ומנין לנו כי סוד ספי' הבינה היא סוד התשובה בניין אב לכל התורה כדא' ולבבו יבין ושב ורפא לו. ואם כן התבונן בהיות התשובה היא סוד העולם הבא.

ואחר שביארתי לך העיקר הגדול הזה יש לנו לחזור ולהודיעך סוד מעלת התשובה. כי כל אחד מישראל אחר שנמכר יש לו דרך לשוב לגאולתו כדא' גאולה תהיה לו וביובל יצא. וכתי' בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו. בסוד ספי' הבינה יכולה הנפש לשוב ולהתאחז במקום שנכרתה ממנו וזהו סוד תשובו איש אל אחוזתו.

ואותה המדה של היובל נקראת צדק עליון בשביל שממנה מתחלת מדת הדין אע"פ שהיא נאחזת בעולם הרחמים וזהו סוד צדק עליון המכוון כנגד צדק תחתון ושתיהן מכוונות זו כנגד זו שערי צדק מכוונים כנגד שערי בינה בסוד אדני יהוה. ולפי שאלו שתי ספי' מכוונות זו כנגד זו ושתיהן נקראות בשם צדק אמ' הכתו' צדק צדק תרדוף. כלומ' רדוף להשיג שערי צדק להכנס מתוכה לחיי העולם הבא שהוא סוד צדק עליון שהוא עולם הרחמים ועולם החיים. וירשת את הארץ כנגד צדק תחתון שהוא סוד ארץ ישראל כדא' צדק ילין בה . והבן זה במיסב שכלך.

אשריהם הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא כדא' ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ וכו'. נשלם.

פרש' האזינו השמים . זש"ה נפש עמל עמלה לו כי אבף עליו פיהו. מה ראה משה ע"ה לקרוא לשמים ולארץ בשעת פטירתו אלא למדך שקרא אותן לצוותן על ישראל ועל עצמו. אמ' להם הרי גזר הב"ה עלי למות תנו דעתכם היאך תהיו מקבלין אותי בכבוד שתהיו מסתכלין בי כאלו אני חי ומדבר דברי תורה. ד"א האזינו השמים ואדברה שכבר אמרתי לכם העדותי בכם היום את השמים ואת הארץ. תנו דעתכם שלא תהיו מקטרגין על ישראל לאחר מותי אלא כך תהיו סבורין כאלו אני חי עמכם ועומד ומבקש | רחמים עליהם. קכד ע"א

יערוף כמטר לקחי. פי' לקחי רומז לתפ' שהיא תורה

שבכתב כדא' כי לקח טוב נתתי לכם תורתי וכו'. תזל כטל אמרתי. פי' העט' הנקראת אמירה כדא' ומאמר אסתר. תזל מלשון נזילה וריבוי פי' השפע הנוזל ממקום המזל העליון הקדוש שאמרו בו ז"ל הכל תלוי במזל ואפי' ספר תורה בהיכל. לכן בא משה ותיקן השברים והסדקין של הצינורות שנהרסו ונתקלקלו בעון המרגלים ובעון עושי העגל עד שהחזיר ההמשכה מלמעלה עד מלכות יי. ומנין לנו שמשה חיבר המדות כדא' כי שם יי אקרא הבו גודל לאלהינו. נמצא שכלל שתי המדות וזיווגם וחיברם קודם מיתתו וכדי שלא יהא להם לישראל ערעור פה למקטרגים עליהם. ד"א כי שם יי אקרא מל' קירוי ותקרא פי' שהיה מקרה עליה העליות העליונות והמעזיבות כדי שתהא מכוסה ומלובשת ושמורה מן אויביה.

הצור תמים פעלו. פי' הצור רומז לבינה הנקראת הצור שהוא תמים בכל דרכיו לפי שאין למעלה שום חסרון וגריעות אלא הוא תמים בכל דרכיו. כי כל דרכיו משפט. אע"פ שהוא אינו מדת דין ומשפט מ"מ הוא מקור הדין שממנו מתפשט הדין והמשפט. אל אמונה פי' חכמה הנקראת אמונה אל תקרי אמונה אלא אמנה כדא' ואהיה אצלו אמון והבן כל זה. ואין עול פי' כ"ע שאין שם לא עול ולא רוגז ולא כעס. צדיק וישר הוא פי' כ"ע הנקרא הוא כדא' הוא עשאנו ולא אנחנו.

שליי. פי' ה"א רבתא רומז לעולם הבינה שהיא ה"א עליונה מן השם הגדול שהוא יהוה. אמ' להם והלא במדה זאת יצאתם ממצרים כדא' וחמושים עלו בני ישראל. לפי שבמדה זו הוא מקום החירות והגאולות.

עם נבל מל' נובל שרומז לפירות הנובלות כך היו שלא העלו צמחים כעניין שהיו מורדים בשם ית' בבמה מקומות.

הלא הוא פי' מדת כ"ע. אביך פי' חכמה שהוא סוד האב. קנך פי' סוד האם שלשם מתלוננים כל הנשמות כמו העופות בקינן. הוא עשך פי' הוא עשאך כצורה עליונה. ויכוננך שצייר ותיקן כל איבריך ועצמותיך הפשוטים והמורכבים כל אחד ואחד על כנו כדא' ויכוננך.

זכור ימות עולם. לכן אמ' להם בניי תזהרו מאד מאד בי חוד העליון ותייחדו למלככם ביחוד אמתי כדא' זכור ימות עולם.

פי׳ חכמה ובינה שהם נקראים ימי עולם. בינו שנות דור ודור. פי׳ תאמרו שהוא קדמון בכל דור ודור שהוא סוד השמיטה. שאל אביך. פי׳ לצד החכמה מכח העס׳ כדא׳ נודע בשערים בעלה. זקיניך פי׳ כ"ע ועי׳ העי׳ שהם סתימות של כל הסתימות ועתיקין של כל העתיקין.

כי חלק יי עמו. פי׳ חלקו של הב"ה הם ישראל כדאמ׳ בני בכורי ישראל. והם חלקו והוא חלקם ואין לאומות קכד ע"ב חלק בו אלא עמו ישראל שהם בניו הקדושים שהם נפרשים ונבדלים משאר האומות כדא׳ ואבדיל אתכם.

ימצאהו בארץ מדבר פי׳ במקום מדבר מצאם ונתן להם התורה והיה עמהם בתוך גלותם כדא׳ מי יתן מדבר מלוני מקום. נמצאת אומ׳ שהשכינה היתה גולה ממקום למקום במדברות ובשדות עד שבא שלמה המ׳ ע"ה ובנה בית המקדש והשכין השכינה בתוכו כדא׳ פה אשיב כי אויתיה. יסובבנהו בשבעה ענני כבוד מכל צדדין. יבוננהו פי׳ הבינם התורה. יצרנהו כביכול עד באישון עינו.

כנשר פי׳ הבינה. יעיר קנו פי׳ שהוא מעורר קנו שהוא תפ׳. על גוזליו אלו הם ג׳ג׳ת׳נ׳ה׳ י׳מ׳ שהבינה מרחפת עליהם. והסוד בזה ורוח אלהים מרחפת על פני המים. יפרוש כנפיו פי׳ שפורש כנפיו ומכניסם תחת כסא הכבוד.

יי בדד ינחנו ואין עמו אל נכר. יי בדד בני׳ עשרה רמז לעשר נעלמות שהם י"ס ודי לך בזה.

ירכיבהו על במותי ארץ. פי׳ חכמה ובינה הנקראים במותי ארץ והרכבתיך על במותי ארץ.
כדא׳ ויאכל הנובות שדי פי׳ שדי ברכה רומז לאם העליונה. שדי בדגש רומז לעס׳ הנקרא אל שדי כדא׳ ואל שדי יתן לכם רחמים.

ויניקהו דבר מסלע. פי׳ דבש העליון שיורד מעולם העליון שכתי׳ אכלתי יערי עם דבשי שתיתי יייני עם חלבי. וכתי׳ מצור דבש אשביעיך פי׳ מצור ודאי שהוא כ"ע כדא׳ הצור תמים פעלו. דבש הוא השפע היורדת מן עולם העליון ית׳ ויית׳ ושמן פי׳ שמן של המבוע כדא׳ כשמן הטוב על הראש.

חמאת בקר פי׳ השפע היורד מחסדי יי שהוא מדרגת אברהם שכתי׳ בו ואל הבקר רץ אברהם. ד"א ואל הבקר אל תקרי הבקר אלא ואל הבֹקֵר רץ אברהם כדא׳ וישכם אברהם בבקר. לכן

השכים כנגד מדתו למשוך משם שפע של רחמים שהיא כחמאה המתוקה לפה ואם אתה מן המבינים חבין. לכן משה ג"כ המשיך מן אותה המדה ההמשכות כדי שיחולו על ישראל הרחמים. וחלב צאן כדא׳ שתיתי ייני עם חלבי כי הצאן רומזים לג׳ מדות עליונות שהם עומדים למעלה שהם כ"ע חב׳ בינה והסוד בזה וירא והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן רובצים עליה ודאי. לכן וחלב צאן הוא השפע המתוק כמו החלב היורד מאלו שלש המדרגות. עם חלב כריים שהם מדת החסד והפחד. עם חלב כליות חטה וזהו סוד עץ שאכל אדם הראשון ממנו של חטה היתה. ודם ענב תשתה חמר. פי׳ יין המשתכר אם תזכה תשתה המשומר בענביו ואם לאו הרי היין המשתכר עומד כנגדך לנקום ממך.

ויטוש אלוה עשהו. פי׳ כ"ע שהוא עשה וברא כל הנמצאים כדא׳ הוא עשאנו ולא אנחנו. וינבל צור ישועתו פי׳ תפ׳ כדאמ׳ ישראל נושע ביי. שישראל גרמו בעונותיהם שהרסו ונבלו קכה ע"א הציגורות והמשכות מן עולם הבינה אל עולם התפ׳ הנקרא צור ונחלש כחו כדא׳ נבול תבול גם אתה והבן כל זה.

יזבחו לשדים פי׳ לצד התמורות שכביכול הטפטוף של הציגורות נמשכין לצד התמורות. לא אלוה פי׳ מדת כ"ע הנקרא לא הוא אלוה בכל האלהים היאך אתם עוזבים העיקר וחלכו אחר התפל. חדשים מקרוב באו פי׳ ז׳ מדרגות שהם מחודשים מקרוב אלא אלהיכם הוא מפ"ה הב"ה אשר הוא קדמון לכל קדמון. לכן אם אתה גורם הקיצוץ והפירוד בעונות ובחטאים אזי כביכול כח הגבורה נחלש כדא׳ צור ילדך תשי. ד"א צור ילדך פי׳ הבינה כדא׳ ותגל יולדתך. ותשכח אל מחוללך פי׳ חכמה שהוא ברא כל היצורים כמו ששנינו כי ביה יי צור עולמים.

וירא יי פי׳ תפ׳ הנקרא יהוה ית׳. וינאץ מכח הגבורה שכתי׳ באף ובחמה ובקצף גדול.

ויאמר אסתירה פני מהם אראה מה אחריתם. ואצ"ל אם כביכול הב"ה מסתיר פניו מהם שהם פנים של אורך אנפין ויסתום עין המשגיח אפי׳ רגע אחד מה יהא אחריתם אזי אין העולם יכול להתקיים אפי׳ רגע אחד. כי כרגע מעט הב"ה כועס על בניו ועוזבם ומסתיר פניו המאירים מהם והסוד ברגע קטן עזבתיך וברחמים גדולים אקבצך פי׳ רחמים של א"א שהם נקראים גדולים אבל רחמים התחתונים נקראים

רחמים קטנים והבן זה.

כי אש קדחה באפי. פי' אש העליון שהוא אש המכלה כל האישים. ותקד עד שאול התחית פי' מדת העט' ג"כ היא מסכמת עם הדין הקשה בשעת הכעס. ותאכל ארץ ויבולה. פי' ארץ שהיא עט' וכל פירותיה ומרכבותיה וצבאותיה. ותלהט מוסדי הרים. פי' יסוד שהוא מוסדי הרים שהם נצח הוד שהם אחוזים בו כדא' וצדיק יסוד עולם.

מזי רעב ולחומי רשף. אלו הן תמורות של נצח והוד שהם באים לקטרג על ישראל בכל יום ויום.וקטב מרירי תמורת יסוד עולם. ושן בהמות פי' תמורת העט' שהיא נקראת בהמה.

מחוץ תשכל הרב. פי' חרב של העט' העומדת חוץ כדא' חרב נוקמת נקם ברית. ומחדרים אימה פי' מצד הגבורה שהיא עומדת בפנים כנגד החדרים הפנימיים. גם בחור גם בתולה יונק מצד הדין העליון אפי' איש שיבה שהוא מדת החסד הנקרא רחמים וחסד כדא' ואברהם זקן בא בימים. מ"מ יתהפך רחמים לדין בעון הדור במה שעושין.

לו חכמו ישכילו זאת. פי לולי שהיו מבינים ומשגיחין מדת זאת וא"כ יבינו לאחריתם שהוא סוד היובל. כך דרך | הנכנס קכה ע"ב למרכבה מתחילה יכנס במדת זאת וא"כ יכנס לעולם הבינה שהוא נקרא אחרית.

איכה ירדוף אחד אלף. פי' האחד שהוא כ"ע הוא רודף אחרי אלף מדרגות הנאצלים ממנו והוא מזהיר ומזריז אותם על מצות התורה כמו בל' צדק צדק תרדוף אלא מדת האחד הוא כמו הרב הרודף אחרי תלמידיו ומזרז אותם כדי לחדד ולפלפל שכלם כדי שיבין החכמה כעין דוגמא זה הוא פי' זה הפסוק. ומכאן יש ראייה שאפי' הספי' הם מקיימות המצות כדא' אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו. ושנים יניסו רבבה. פי' לשון יניסו הוא מל' יי נסי שהוא דגל כך אלו שתי המדות שהם חכמה ובינה יש להם כמה אלפין ורבבי רבבות חיילות וצבאות ומרכבות שיש לכל אחד ואחד מהם דגל בפני עצמו כדאמ' יניסו רבבה כלש' אשר עומד לנס עמים והבין כל זה אם אתה מן המשכילים.

אם לא כי צורם מכרם פי' לולי מדת לא שהוא כ"ע

והוא עולם הרחמים הגמורים כדא' ולא אנחנו עמו. לפי שכ"ע נקרא לא מפני שאין לו השגה משום נמצא מן הנמצאים. לבן פי' הפסו' כך הוא כי לולי לא שהוא כ"ע שהיה מרחם ומוחל וסולח לעונותיהם בכל שעה ושעה מדת הדין הקשה שהוא גבורה הנקרא צורם כבר היה מוכרם ביד השרים מכירה עולמית אלא מדת לא ודאי הוא היה מרחם עליהם כדא' וחנותי את אשר אחון.

ויי הסגירם . פי' מדת התפ' שהיה סוגר עליהם כדי שלא יכנסו האויבים בעון של ישראל.

הלא הוא כמום עמדי. פי' כ"ע הנקרא הוא הוא סתום וחתום. חתום באוצרותי פי' באוצר העליון.

ואמר אי אלהימו. פי' כ"ע וחכמה הנקראים אי ודאי. צור חסיו בו פי' בינה.

ראו עתה כי אני אני הוא פי' כ"ע ועט'. אני אמית ואחיה פי' צד העט' שהוא משחמש בכל אלו התוארים שהוא ממית ומחיה ומוחץ ורופא ודיי לך.

ואצ"ל שהם שמונה ספי' שמתחילות להמנות מספי' הבינה ושבע תחתיה תן חלק לשבעה וגם לשמונה. והנני רומז לך היא חמשים היא שמונה המבין יתבונן. אבל שמונה ימי חנוכה שתקנו השמן בא מן הרצון של כל הרצונות לספי' הבינה והבינה היא סוד המנורה ונרותיה אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות. ושמונת ימי חנוכה הם סוד העניין והנס הגדול והיודעים עיקרי הדברים יודעים כי הנס הנעשה בשמן על ידי ספי' הבינה הוא כי משם תולדות השמן מן הרצון. ולפי' המנורה והנרות והשמן סוד כל הספי' והסוד בזה מנורת זכריה ושני צנתרות הזהב שאינן צריכין להביא שמן ממקום אחר אלא שני הצנתרות מריקים | בשני זיתים עליה. המבין זה יבין קכו ע"א סוד י"ה והסוד כל הנשמה תהלל י"ה וסוד הלל גמור בשמונת ימי חנוכה. הרי רמזנו לך רמזים גדולים חזקים ועמוקים במה שתוכל להתבונן בסוד ההלל ובסוד כל מקום שנאמרה בו תהלה. ולא לחנם אמ' רז"ל כל האומ' תהלה לדוד בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא. דברים גדולים רמזו הנה כי סוד תהלה הוא סוד עולם הבא. ואל תקשה ותאמ' והלא אמרת כל האומ' הלל גמור בכל יום הרי הוא מחרף ומגדף. הלל גמור לחוד. תהלה לחוד. כי הלל גמור אינו נאמ'

אלא על טעם ידוע. תהלה הוא סוד ערך תיקון הספי׳ וסכסיסיה ומעלותיה אבל אינו גוף ההלל. ולפי׳ אז״ל כל האומר תהלה לדוד בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא. כלומ׳ האומ׳ המזמור הזה בכל יום שהוא מתחיל בלשון תהלה שהוא סוד ספי׳ הבינה ויש בו כמה סכסיסים ומעלות משתי ספי׳ המכוונות זו לזו שהן בינה ומלכות מובטח לו שהוא בן העולם הבא ואם תזכה ליכנס לסדרי המעלות האלו אזי תשמח בהם.

ואחרי שידעת זה תבין כי סוד המלכות שהוא אדני שהוא סוד התפלה שבו נכנסין להגיע לספי׳ התהלה שהיא שמינית לה ולפי׳ כללם כאחד בזה הפסוק ואמ׳ בתהלה אדני שפתי תפתח שהוא סוד התפלה וא״כ ופי יגיד תהלתך. כלומ׳ בהיותי זוכה לסדר התפלה כהוגן אזכה להיות ראוי להעירך התהלה כמו שבארנו לישרים נאוה תהלה.

ואצ״ל הספי׳ הזאת היא סוד אות שנייה של שם יהוה והיא סוד ה״א ראשונה של יהוה ית׳. ואצ״ל כי סוד הבינה שהיא סוד שער הספי׳ העליונות וממנה יקבלו שפע ברכה ואצילות שבע ספי׳ התחתונות כמו כן ספי׳ המלכות היא סוד שער כל עשר ספי׳ וממנה יקבלו כל הנמצאות שבעולם עליונות ותחתונות שפע וברכה וקיום וחיים ועמידה. והנה ספי׳ המלכות היא בית קבול לכל הברכות הבאות מספי׳ הבינה ולפי׳ זו דוגמא לזו ושתיהן בינה ומלכות הם סוד שתי ההי״ן אשר בשם יהוה ית׳ ה״א ראשונה בינה ה״א אחרונה מלכות. והנה המלכות מקבלת סוד שפע הברכות הנמשכות מהבינה כמו שפירשנו ולפי׳ זו שמיטה וזו יובל זו שכינה עילאה וזו שכינה תתאה. זו בית שער לספי׳ העליונות וזו בית שער לספי׳ האחרונות. על ידי ה״א ראשונה מקבלות ברכות שאר כל הספי׳ על ידי ה״א אחרונה מקבלות ברכות וקיום כל הנבראות. זו נקראת תהלה וזו נקראת תפלה. זו נקראת | כפורים* וזו נקראת כפורים. זו נקראת שמינית קכו ע״ב וזו נקראת שמינית. כי צד מלמטה למעלה בינה שמינית מלמעלה למטה מלכות שמינית. לפי ששתי ספי׳ העליונות כלולות בבינה כמו שפירשנו.

ואצ״ל שהן שתיהן סוד הפרנסים אשר כל חותם שם יהוה מסור בידיהם. ה״א עליונה שהיא בינה הוא סוד הפרנס הגדול שממנה יקבלו כל הספי׳ שפע ברכה. ולפי׳ תמצא שחותם כל השם מסור בידיה שהרי השם נכתב יהוה ונקרא אלהים הרי השם נקרא בניקודה

לפי שהיא נושאת כל החותם. ה״א אחרונה שהיא מלכות היא סוד הפרנס האחרון שממנה יקבלו עולם המלאכים לצבאותיהם ומחנותיהם שפע קיום ופרנסה וחיים. וכן עולם השמים חמה ולבנה וכוכבים ומזלות. וכן צבא הארץ מיני מתכות וצמחים ובעלי חיים למיניהם כולם יקבלו כח קיום ועמידה וחיים כפי הראוי מספי׳ המלכות שהיא סוד ה״א אחרונה של שם ית׳ ולפי׳ תמצא שחותם כל השם מסור בידיה והיא נקראת בשמו בדרך זה יהוה ונקראת אדני הרי השם נקרא בניקודה. נמצאת למד כי שם יהוה ית׳ יש לו בתורה שני נקודים האחד נקוד אלהים שהוא סוד הבינה בדרך זה יְהוָה בפסוק יְהוָה אדני חילי. ובפסוק אדני יהוה במה אדע. וכן כיוצא בזה. השני ניקוד אדני שהוא סוד המלכות כדרך יְהוָה בכל התורה כולה ואם תבין העיקר הגדול הזה שמסרתי בידך במקום זה תבין סוד שני ההי״ן שבשם ית׳ היאך מכוונות זו כנגד זו ומפתחות השמות בידיהם זו למעלה מזו וזו למטה. ובניקוד שתיהן השם נקרא בכל התורה אלא בניקוד אחד* ומכאן תבין סוד שכינה ביחוד שתי ההי״ן ושתיהן כוונה אחת זו שואבת מזו וזו שואבת מזו והכל יחוד שלם לשם ית׳. והיודע לכוין סוד שתי ההי״ן שבשם צריך לכוין בשעת היחוד כי בשתיהן הוא סוד היחוד השלם. ועל שתיהן נאמר יהיה יהוה אחד ושמו אחד. לכוין זו כנגד זו וליחד הספי׳ זו לזו וזהו העיקר ליודעים דרך בקבלת יחוד השם ית׳. והנה הודעתיך בשתי אלו ההי״ן שהם סוד כל מקום שאתה מוצא בתורה כתו׳ בפסוק אחד אדני יהוה או יהוה אדני.

ואצ״ל יהוה יתב׳ הוא הנקרא שם המיוחד כלו׳ סוד יחוד כל עשר הספי׳ כאחת | וכבר ביארנו כי שתי ספי׳ הראשונות קכז ע״א כלולות באות יו״ד של שם המיוחד. כי עניין הקוץ של היו״ד הוא סוד המחשבה ועיקר היו״ד סוד החכמה. והספי׳ השלישית המתאחזת בשתיהן היא סוד הבינה הכלולה באות ה״א ראשונה של שם,נמצאו שתי אותיות ראשונות של שם כלולות בשלש ספי׳ ראשונות ואות וא״ו של השם היא הכוללת שש מדרגות* ושלש מחצי אות וא״ו ולמטה ואלו הן נצח הוד יסוד. והספי׳ האחרונה שהיא עשירית כלולה באות אחרונה של שם שהוא אות ה״א.

ועתה אנו צריכין להודיעך מה טעם שתי אותיות של שם הראשונות נקראים בפני עצמן ושתי אותיות האחרונות אינן נקראין

בפני עצמן. כבר ידעת מה שפרשנו בסוד יחוד שתי ההי"ן של שם
ה"א ראשונה שהיא הבינה מיחדת שבע ספי' תחתונות עמה. ה"א
אחרונה שהיא מלכות היא המתיחדת עם תשע ספי' העליונות על ידי
יסוד. סוף דבר עיקר כל עשר הספי' הוא שלש ספי' עליונות אשר
מהם נשפעות כל שבע הספי' התחתונות. ואם חס ושלום יפסקו ההמשכות
השלש אזי נמצא חרבן הבית ושריפת ההיכל וגלות הבנים בין האומות
ולפי' חצי השם הראשון שהוא י"ה איפשר לו להקראות בפני עצמו.
חצי השם האחרון שהוא ו"ה אי איפשר לו להקראות בפני עצמו לפי
שהוא קציצה בנטיעות. וכשיאתה קורא י"ה הרי גם חצי השם האחרון
נכלל בו ואין שם קציצה. וכן בסוד יו"ד ה"א וחציו ככולו וזה בחצי
השם הראשון אבל בחצי השם האחרון עמידתו וקייומו בסוד י"ה הוא.

ואצ"ל הדרך שפתח בספר יצירה בשלשים ושתים פלאות
חכמה חקק י"ה יהוה צבאות וכו'. מה טעם הוצרך להזכיר י"ה במקום
זה. והטעם כי י"ה הוא סוד שלש ספי' עליונות עולם הרחמים. יהוה
הוא סוד התפ' מקום דבוק של משה רבי' ע"ה מקום יניקת האבות. צבאות
הוא סוד מקום יניקת הנביאים ודרך המעלות בספי'.

רק באבותיך חשק יי לאהבה אותם. פי' האבות הן
הן המרכבה. חשק כדא' וחשוקיהם כסף. ויבחר בזרעם אחריהם. זהו
דוד זרעם ממש כדא' אור זרוע לצדיק. זרעם* ממש יסוד עיקר הזרע
והסוד ויצא חוטר מגזע ישי ונצר משרשיו יפרה. ונחה עליו רוח יי
רוח חכמה ובינה רוח עיצה וגבורה רוח דעת ויראת יי. כללים גדולים
כלל הנה.

ואחר שידעת אלו העיקרים הנכללים במלת יש יש לך
ליכנס בחדרי | זאת הספי' לפי שזו הספי' במקומות ידועים קכז ע"ב
נקראת חכמה. ואצ"ל כי הספי' הזאת הנקראת חכמה הוא סוד יו"ד
של שם המיוחד. ומה שאמרנו שנקראת במקומות ידועים חכמה לא
בכל מקום לפי שיש מקומות שהספי' העשירית הנקראת מלכות נקראת
גם היא חכמה ועליה נאמר ויי נתן חכמה לשלמה. אבל סוד החכמה
הנקראת יו"ד של שם יתב' אפי' למשה רבי' ע"ה נתעלמה ממנו ואין
כל בריה יכולה להכנס בה שהרי לא השיג משה רבי' ע"ה כל החמשים
שערים של הבינה והחכמה היא לפנים מן הבינה. ועל החכמה הזאת
שהיא סוד יו"ד של השם אמרו המקובלים חכמה בראש. ועל החכמה

האחרונה שהיא סוד המלכות אמרו חכמה בסוף. כלו' אות ראשונה
של שם יתב' ואות אחרונה של שם שהיא ה"א תחתונה שתיהן מיוחסות*
בשם חכמה. ועל זה אמרו חכמה בראש וחכמה בסוף. ולפי שהחכמה
הראשונה היא סוד התפשטות המחשבה מן הכתר אין לה שיעור וגבול
מכל מה שאחריה ועליה נאמ' והחכמה מאין תמצא בודאי מאין תמצא
שהיא סוד התפשטות המחשבה: מן הכתר. אלהים הבין דרכה אבל
לא מקומה. והתבונן כי אלהים הבין דרכה בבינה
שעל ידי הבינה נכנסין להשיג חכמה עליונה . והוא ידע את מקומה
פי' והוא שהוא סוד הכתר אשר ממנו נמשכת חכמה זה בודאי הוא ידע
את מקומה וזו היא החכמה שהיא התחלת התפשטות המחשבה דאש הספי'
ועליה נאמר יי בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה. בדעתו תהומות
נבקעו.ואין אנו בפי' אלו הפסוקים עכשיו.

ועתה מה שיש לך לדעת ולהתבונן אם בכל מקום שאת
מוצא חכמה שתדע ותשכל אם הוא רמז לחכמה ראשונה או לחכמה
אחרונה.

ואצ"ל כי זו היא החכמה שאינה נפרדת מן הבינה לעולמית
לפי ששתיהן דבוקות בכ"ע והוא עולם הרחמים המקום שאין שם לא
עצב ולא רוגז ולא פירוד אלא עוז והדר וחדוה. ולפי ששתי אלו הספי'
מתאחדות לעולם חכמה ובינה לפי' שם י"ה אינו משתנה לעולם. אבל
בהיות ישראל אינם מתנהגים כשורה ח"ו גורמים הפרוד לחכמה אחרונה
ומפרידין אותה מן הדעת כדא' ונרגן מפריד אלוף.לפי' לפעמים נפרדת
ה"א אחרונה מן הוא"ו וכשהיא נפרדת מן הו"ו אזי הוא"ו מתאספת
למעלה ואינה נראית מאחר שבת זוגו שהיא ה"א | אחרונה קכח ע"א
נפרדה ממנו וזהו המסתיר פניו מבית יעקב. כיון שגלתה שכינה שהיא
ה"א אחרונה אזי אות וא"ו אינה נראית אלא י"ה לבדו המקום שאין שם
פירוד וזהו סוד כי מפני הרעה נאסף הצדיק. כי בהסתלק וא"ו שהיא
התפ' נאסף הצדיק שהוא קוצו של וא"ו התחתון. ומה שאמרנו שחכמה
ראשונה היא מיוחדת במקומות הרבה בתורה במקומות ידועים אין כוונתינו
לומ' שאע"פ שאותו הפסוק מיוחד לדבר זה שגם חכמה אחרונה אינה
נרמזת בה שלפעמים הרבה ידבר הפסוק בחכמה ראשונה ויהא רומז
בחכמה אחרונה כמו שנא' יי בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה.
וכי אי זו משתי הספי' גדולה חכמה ואם כן בחכמה* יסד ארץ והשמים

שהם למעלה מן הארץ בתבונה. אלא הדבר מדבר בחכמה ראשונה ורומז בחכמה אחרונה. בחכמה יסד ארץ סוד חכמה שהיא רחמים יותר מן הבינה והיא צורך לבני אדם אבל שמים שאין שם זולתי יושר וטהרה תקום במדה שהיא יותר דין מן החכמה. וכן יי בחכמה יסד ארץ מדבר באחרונה שהיא עיקר הארץ.בונן שמים בתבונה היא סוד מדת הדין הקשה כנגד השמים. הרי הדבר מדבר בחכמה ראשונה ורומז בחכמה אחרונה.

ואחר שמסרתי בידך אלו העיקרים הגדולים במלת חכמה יש לנו להודיעך שאר הדברים הכלולים בספירה זאת לפי שהיא נקראת לרוב המקובלים רצון כלו׳ תחלת המשכת החפץ באצילות הספי׳ והתגלותן מסתר עליון וזהו המקום שאין כח להתבונן בו כלל לפי שאין כל נברא למעלה ולמטה יכול לדעת כי צד דרך התפשטות החפץ באצילות הספי׳. ומשה רבי׳ ע״ה שאל הודיעני נא את דרכך והיתה התשובה וקראתי בשם יי לפניך. כלו׳ יש דרך שהיא לפני לפנים מהשגתך ואין לך דרך להכנס לה וזהו סוד לפניך ולפי׳ אמ׳ והנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם. שאין דרך ועניין לכל נברא להתבונן בהתשפטות הרצון לא מעט ולא הרבה ולפי׳ נקרא רצון באין גבול.וכמו שאין אנו משיגין דרך בספי׳ ראשונה לפי שאין לה קץ וסוף כך הרצון הדבק בה אין לו גבול. ובמדת הרצון מרחם הב״ה על הדבקים במדת היראה כלו׳ מראש החפץ והמחשבה. אשרי הזוכה לכך ועל זה נאמ׳ רוצה יי את יריאיו. ואמ׳ רצון יריאיו יעשה.

ועתה אנו צריכין להודיעך סוד שני מקראות שקבעו חז״ל אחד בראש התפלה והוא אדני | שפתי תפתח וכו׳ קכח ע״ב והשני בסוף התפלה הוא יהיו לרצון אמרי פי וכו׳. ואצ״ל כי הראשון הקבוע בראש התפלה הוא השער שבו נכנסין בני העולם לבקש רחמים מלפני השם ית׳ וזהו אדני שפתי תפתח. ועל זה נאמ׳ פתחו לי שערי צדק אבוא בם אודה יה . וסוד * התפלה ההגונה שהיא מתגברת ועולה מספי׳ לספי׳ עד שמגעת עד הרצון שהוא דבוק בכתר. ולפי׳ אמרו בסוף יהיו לרצון אמרי פי. וכשהתפלה מגעת למקום הרצון אזי כל שערים שלמעלה ולמטה נפתחים לפניו ואין שם מעכב ומונע על בקשתו שהרי בעולם הרחמים הוא דבוק ואזי יפיק כל צרכיו ושאלותיו ואין דבר עומד לפניו שהרי ממקור הרצון הוא שואב ויכול לחדש אותות ומופתים חדשים כאלו אותה שעה נבראת עולם ואין דבר עומד לפניו

וזהו סוד שארז״ל בני חיי ומזוני לא בזכותא תליא מילתא אלא במזלא לפי שהכל תלוי בעולם הרחמים שהוא המקור.

אשריהם הצדיקי׳ בעולם הזה ובעולם הבא כדאמ׳ אך צדיקים יודו לשמך וכו׳. נשלם.

פרש׳ וזאת הברכה . זש״ה רבות בנות עשו חיל ואת עליה על כלנה. זו היא ברכתו של משה שהרי הדורות הראשונים ברכו כל אחד ואחד את דורו ולא היתה כברכתו של משה.

וזאת הברכה. וזאת הברכות מיבעי ליה מהו וזאת הברכה. אלא רומז לברכה התחתונה שהיא ממונה על הברכות. ואצ״ל יש בריכה עליונה ובריכה תחתונה. בריכה עליונה הוא עולם היובל שהוא הנהר העליון שכל הנהרות והמעיינות והמקורות נמשכין לה מן עתיק דעתיקין וסתימא דסתימין הה״ד ונהר יוצא מעדן. ובריכה תחתונה היא עט׳ ישראל שבה מתערבים כל הצורות העליונות הה״ד וזאת הברכה אשר ברך משה. כי זו הברכה שנברכת מן משה שהוא סוד התפ׳ המשפיע לה. בזמן שתפ׳ משפיע למטרוניתא אזי הברכות והשמחות נמצאים בה לרוב. ואם ח״ו שישראל גורמים בעונותיהם אזי היא נמנעת מכל טוב הה״ד ותשמא הארץ. אזי היא חסירה בלי אורה ובלי שפע והמשכה וברכה ואזי הצינורות וההמשכות נמנעים מלהריק לה. ואזי היא יבישה מכל טוב כדא׳ יבשה הארץ והבן זה.

ד״א וזאת הברכה. ר׳ שמעון פתח אל אלהי הרוחות לכל בשר. בזה הפסו׳ יש בו | להסתכל בסוד עליון. קכט ע״א אל אלהי הרוחות שהוא מדת המחשבה העמוקה שהוא מקום לעולמו ואין עולמו מקומו כדא׳ השמים ושמי השמים לא יכלכלוך וכו׳. לא יגבילנו מקומו ולא יאחזהו זמנים כדכתי׳ הן אל שגיא כח ולא נדע מספר שניו ולא חקר. כדכתי׳ כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי. וכתי׳ כי כגבוה שמים על הארץ.

ושנינו שבע פתחים הם לנפשות הצדיקים להכנס עד מקום מעלתם ועל כל פתח ופתח שומרים. הפתח הראשון נכנסה הנשמה במערת המכפלה שהיא סמוך לגן עדן. ואדם הראשון עומד ושומר את הפתח והוא מכריז ואומ׳ פנו מקום שלום בואך. יוצאה מהפתח הראשון לפתח השני בשערי גן עדן ומוצאה הכרובים שהם מדת נצח והוד ולהט החרב המתהפכת. אם זכתה נכנסת בשלום ואם לאו שם תקבל עונשה

ותשפט בלהט הכרובים וכנגדם היו הכרובים במקדש. ובשעה שהיה הכהן נכנס ביום הכפורים זכה נכנס בשלום לא זכה מבין הכרובים להט יוצא וישרוף אותו מבפנים והמת והיו מכוונים אלו כנגד אלו אשר בשער גן עדן ליצרף הנשמות. זכתה הנשמה נותנין לה פנקס וסימן ליכנס אזי תכנס לגן עדן אשר בארץ. ועמוד אחד של עץ* ונוגה מעורב זה בזה ועשן סביביו שנא' וברא יי על כל מכון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן ונוגה וכו' והוא נעוץ מלמטה למעלה. לא זכתה יותר נשארת שם ומעדנת מהטוב אשר למעלה דאמ' ר' יוסי שהוא גן עדן והוא מכוון כנגד הפרוכת והקרח הנורא אשר למעלה והיא נהנית ממנו. אם זכתה לעלות יותר עולה באותו עמוד שלפתח השלישי והוא עד לרקיע הנקרא זבול ומגעת עד ירושלם אשר שם ושם יושבים השומרים. זכתה יותר פותחין לה הפתחים בצד הרביעי ונכנסת. לא זכתה נועלים השערים ודוחין אותה לחוץ ונוטלים פנקסה. והנשמה אומרת מצאוני השומרים הסובבים בעיר הכוני פצעוני וכו'. ואלו הן מלאכי השרת השומרים את המקדש ואת ירושלים* שנא' נשאו את ידיכם* מעלי זהו פנקסה. זכתה לעלות נכנסת שם באותם השערים ומיכאל השר מקריב אותה לקרבן לפני יי. אמ' ר' חייא הקרבה הוא כאדם המקריב דורון לפני המלך ומיכאל הולך עמם לפתח החמישי והששי ואומ' לפני הב"ה רבונו של עולם אשרי בניך בני אהוביך אברהם יצחק ויעקב. אשריהם הצדיקים הזוכים לזה עד שמגיעין לשער השביעי שהוא ערבות וגנזי חיים טובים נמשכים שם על נפשתן של הצדיקים ונכנסין* מלאכי השרת ומקלסין לפני הב"ה וניזונין מזיו אספקלריא המאירה ושם המנוחה | והנחלה ונוח חיי העולם הבא ומקבלין משקה של מים מן קכט ע"ב הירדן הנמשך מן גן עדן העליון שהיא הבריכה של מים ה"ד וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלהים . והסוד והאיש משה ענו מאד.

ואצ"ל כי מדת התפ' הנקראת משה הוא איש האלהים כביכול כמי שמצוה על אשתו לעשות כך וכך. לפי שהגבורה שהיא האשה הנודעת ה"ד נשים שאננות קמנה וכו' כשתבוא להתעורר בדינה לדון העולם אזי התפ' שהוא משה איש האלהים פי' שהוא איש ובעל של הגבורה מצוה לה לנוח כעסה ורוגזה מן המעלות כדי לשקט הדין ועל זה משה נקרא איש האלהים. ד"א איש האלהים אע"פ שהתפ' הוא רחמים לפעמים הוא דין. אימתי בזמן שתפ' יונק מעולם של

כ"ע שהוא כולו רחמים אזי הוא מדת הרחמים ומתנהג עם העולם במדת הרחמים ועוד שהוא מקבל מצד החסד המקבל מכח החכמה אזי נקרא איש האלהים כי נכנס היו"ד בין אל"ף ושי"ן והיו"ד רומז לחכמה אזי נקרא איש האלהים פי' שהוא שולט על מדת הגבורה וכבש והשקיט כעסו. ואם כביכול נמנע השפע מן עולם החכמה אזי הוא מקבל מצד הבינה שהוא צד הגבורה אזי יסתלק היו"ד מן איש וישאר אש אזי שואב מאש של פחד יצחק אזי התפ' דין גמור והבן זה מאד.

וטעם וראית את אחורי לכוונה זו לכסא שהכבוד יושב עליו ולענן הכבוד המבדיל בינו ובין החשמל ולחשמל המקיף לכסא ולשבעה שרפים גבורי כח שקבלנו שמותם שנבראו תחלה כפי מה שזכר ר' אליעזר הגדול בפרקיו והם הנאצלים מז' מעלות עליונות הם היושבים ראשונה במלכות שמים עליונים משמשים לפני לפנים ה"ד שרפים עומדים ממעל לו לכסא הכבוד.

וזהו שכתי' אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון. פי' משפע החכמה ומשם הבהיק האור ההוא ונאצל ממנו. וזהו שאמ' ז"ל בבראשית רבה מהיכן נבראת האורה. נתעטף הב"ה בשלמה והבהיק זיוה מסוף העולם ועד סופה.השלמה היא המזגת המשכת החכמה הסובבת את הכל ונתעטף לו וקבל זוהר השפע ההוא והתנוצץ אור ממנו. וכן ר' אליעזר הגדול שאמ' השמים מהיכן נבראו מאור לבושו ולקח ועטה כשלמה והיו נמתחין והולכין שנא' עוטה אור כשלמה נוטה שמים כיריעה. הארץ מאי זה מקום נבראת משלג שתחת כסא כבודו שנא' כי לשלג יאמר היוא ארץ ה"ד אפריון עשה לו וכו'. מעצי הלבנון משם היה אצילות הכל וההויות של כל ה"ד יהי אור ויהי אור. והיה אור לא נאמ' אלא ויהי אור והבן זה מאד.

ד"א משעיר למו וכו'. והנה באתי לפתוח לך שערי קבלה בעניין סוד הכסא שעשה | המלך שלמה ע"ה שאמ' שש מעלות קל ע"א לכסא ועל זה תתן לבך להבין הדברים הנכוחים והנעימים ותמצאם מתוקים מדבש ונופת צופים לכן מי האיש החפץ חיים. יתן לבו להבין דברי אלהים חיים. ואצ"ל כי הכסא הוא דבר מכוסה על שם שהכוחות מכוסות בו ומוציאין לפעולה בכח הרצון בזמן הקצוב לפניו ועל כן נקרא כסא מלשון כסה שמים הודו. ואל תתמה על זה כי אתה מוצא כסא כתוב בה"א כדא' וראש עגול לכסה. על כן נכתב בה"א לבאר

לנו מה שאמרנו.

בא וראה שש מעלות לכסא אלו הן שש המעלות אשר בכסא הרחמים והסוד בזה אנכי יי אלהיך. כי כסא בני אנכי והסוד בזה התחת אלהים אנכי. ובכתוב זה אנו מבינים פלאי פלאות מאת יי צבאות ית' ויח'. מה שאתה רואה שנכתב בה"א הכסה בא ללמד לך כי כסא הרחמים מתאחד בכסא הדין וזו היא ה"א אחרונה הכתובה בשם המיוחד כי הוא"ו עומד בין שני ההי"ן והוא"ו הוא שש מעלות לכסא ושני ההי"ן ה"א ראשונה צדק ה"א אחרונה האמונה. ואין להאריך יותר כי לא יוכל הספר להכיל סודותיו אבל יש לנו לכלול דבר כלל הראוי שש מעלות לכסא של שש המעלות וה"א היא המעלה האחרונה וראש עגול לכסה זהו שאמ' ראש דברך אמת פי' אמת סוף תיבות ברא אלהים את ולמה אמר מאחריו על אשר מתאחד הראש עם המעלה אחרי הכסא שנא' על ידי משה רבי' ע"ה וראית את אחורי ופני לא יראו. ללמד כי הראש* הכסא הנקרא אמת מתאחד במשפט וראש עגול לכסה מאחריו בא להודיענו אחור וקדם צרתני. ואחר כך רומז סוף הפסוק ותשת עלי כפכה. אל תקרי כפכה אלא כפי כה וסוד הכ"ף וצורתה מוכיח על כן נתייסד מרכבת הכסא והבן.

ושני אריות עומדות אצל הידות. אלו הם שני שרי גדולים העומדים אחד לימין ואחד לשמאל. ומראיהן כעין נחשת קלל ונקראים שרפים שנא' שרפים עומדים ממעל לו. והם נפרשים מלראות פני הכבוד ועל כן נאמ' בשתים יכסה פניו. ויש חצר הכבוד בינם לבין קונם מהלך ל"ו אלף פרסאות וזהו מה שאמ' ז"ל שש מעלות לכסא ושמותם נודעים הם למבינים ולמשכילים והם המבטלים גזירות רעות. וטובים הם להזכירם בתפלה לבטל כל גזירה שבעולם.

וי"ב אריות עומדים שש על שש המעלות מזה ומזה. אלה הם י"ב המלאכים העומדים סביבות הכסא למספר י"ב שבטי ישראל והם מלאכי רחמים ומליצים טובים על ישראל והם ממונים על רי"ת* רבבות מלאכים. ומזה הכסא נשלחים כל פאורות של זוהר וזרח העליון הנמשך מתחת כסא העליון לכסא התחתון ושולח האור | לכל קל ע"ב הנמצאים והנבראים עד אלינו ה"ד וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן וכו'.

ואתא מרבבות קודש מלמד שהב"ה גדול ומהולל בכל

צבא השמים שלו שאין מדותיו כמדת בשר ודם. ואצ"ל כי עט' ישראל היא מקבצת כל המראות והאספקלריאות כולם מאור הקדמון ובה כולם מתערבים כי הוא לאות ולמופת על יחוד ית' ויח' שהוא ראשון לכל ראשון וקדמון לכל קדמון והסוד הנה בשמים עדי וסהדי במרומים. פי' על מהותי ומציאותי ית' ויח'.

ד"א ואתא מרבבות קודש. זש"ה עדות יי נאמנה היא תורת יי תמימה שהיא מונחת בתוך הארון היא עדות היא התורה והיא האות שהתורה ניתנה למשה ע"ה ה"ד ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך. ד"א למה נקרא ארון לפי שכל הכוחות שהם עשרת הדברות הכתובים בשני הלוחות חמש כנגד חמש גנוזות ונכללות בו ומונחות בתוכו ונקראו לוחות העדות על שם ואעידה בם וכו'. וארז"ל שני הלוחות כנגד שמים וארץ וכנגד חתן וכלה וכנגד שני שושבינין וכנגד שני עולמות. והכל ענין אחד נפלא מאד. ועל זה עמוד והתבונן נפלאות האל שהרי אמ' יהושע ע"ה הנה ארון הברית אדון כל הארץ עובר לפניכם. עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע. אמ' ר' שמואל בר נחמני וטעם כי נאמנה כי היתה באומנה אחו אלפים שנה קודם בריאת העולם ה"ד ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום. כי יומו של הב"ה אלף שנים כדא' כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול.

ישמח יי במעשיו. כי הוא גדול ומוכתר ומעוטר מעשר מדרגות וזהו סוד שארז"ל באדם הראשון בשעה ששית קרא שמות.

יחי ראובן רומז לחסד הנקרא בן לחכמה עליונה.

יחי פי' יקבל עונג מחיים עליונים הנקרא עולם החיים כדא' כשמן הטוב על הראש. ואלמות שלא יפסק ממנו שפע והמשכה.

מעונה אלהי קדם. פי' מעונה הוא כ"ע. אלהי קדם עי' העי'. ומתחת זרועות עולם.פי' שהוא סובל כל הנמצאים מתחת זרועותיו. ויגרש מפניך אויב. פי' שאין שם לא תמורה ולא אויב אלא עולם הרחמים ועולם המנוחה שהוא נח כיין טוב על שמריו.

וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב. וישכון ישראל פי' ישראל סבא שוכן בטח בדד לפי שאין למעלה לא חרדה ולא פחד ולא יראה אלא שוכן בטח והשקט. בדד הוא לבדו ית' כדא' יהיה יי אחד ושמו אחד. וכתי' יי בדד ינחנו. עין יעקב פי' יעקב סבא שהוא משגיח על ארץ דגן בעין הטוב ובעין של רחמים ובעין שלא ינום ולא

ישן כדא׳ טוב | עין הוא יבורך. קלא ע"א
אל ארץ דגן. פי׳ תפ׳. ותירוש פי׳ עט׳ הנקראת תירוש
מלשון רש. אף שמיו . פי׳ התפ׳ . יערפו טל של המחשבה הנקרא
אהיה כדא׳ אהיה כטל לישראל.
אשריך ישראל. פי׳ ישראל סבא. מי כמוך פי׳ מדת
מי שהוא הבינה היא כמוך בנסתר ובנעלם והיא שתוציא המחשבה אל
הפועל וזהו סוד שהלשון תוציא מה שעלה במחשבה. עם נושע ביי .
אלו הם שאר המדרגות והמרכבות שהם נושעים ביי שהוא כ"ע הנקרא
בעל הישועות. מגן עזרך. הוא מגן לכל החוסים בו. ואשר חרב גאותך.
פי׳ מדת החכמה הנקרא אשר היא חרב גאותך היא לך לסיוע ולעזר
מן יד האויבים הבאים לארוב על כנסת ישראל. ויכחשו אויביך לך.
פי׳ שאר התמורות העומדות חוצה. ואתה על במותימו תדרוך. פי׳
על גבם של האויבים.
וימת שם משה עבד יי. פי׳ נאסף השמש אל מוצאו.
ויקבר אותו בגיא. פי׳ העט׳ הנקראת גיא לפי שהיא למטה מכל המרכבות
לכך נקראת גיא. מול בית פעור. לפי שתמורתה נקראת פעור. ולא
ידע איש את קבורתו עד היום הזה. פי׳ אפי׳ מדת התפ׳ הנקרא איש
אינו יודע מציאותו ומוצאו ומובאו מאין נאצל עצמותו ממקום כ"ע הנקרא
קבורתו של משה וזהו סוד כי שם חלקת מחוקק ספון והבן כל זה.
ומשה בן מאה ועשרים שנה בנגד מאה ענפים ועשרים
הנוספים כנגד עשרים הידועים עד הנה יש לי רשות לגלות אם אתה
מן המשכילים תבין השאר. ועל כן באתי לרמוז לך שמשה נשלם בצורה
עליונה מכל וכל. לא כהתה עינו. פי׳ עין השמש כדא׳ אל עין משפט
אע"פ שנאסף משה למטה מ"מ מדתו שהיא השמש לא החשיך מאורה
לפי שעדיין הלבנה עמדה תחתיו. ולא נס ליחה. אל תיקרי לחה אלא
לֵחָה פירוש הלחלוחית היורד מן הנהר העליון דרך הצינורות לא נפסק
ולא נס מן התפ׳ מלשון מה לך היום כי תנוס והבן זה.
ולא קם נביא עוד בישראל כמשה. בישראל לא קם
הא באומות העולם קם כדוגמתו פי׳ בלעם שהיה נביא שהיה מתנבא
מצד טומאתו ומשה רבינו ע"ה מצד טהרתו שזה שואב נבואתו מצד
הקודש וזה שואב נבואתו מצד הטומאה. והבן כל זה.
אשר ידעו יי פנים אל פנים. פי׳ מתפ׳ לעט׳ שהם הפנים

המסתכלים אלו לאלו.
ולכל היד החזקה.שהיה משה פועל כל אלו האותות
והמופתים מצד מדת הגבורה. ולכל המורא הגדול שהוא מדת החסד
הנקרא גדולה שהיה בהם פועל הנסים והנפלאות. לעיני כל ישראל
דווקא עד שהיו | מאמינים כולם ביחוד יי יח׳ ויח׳ קלא ע"ב
ברוך הוא וברוך שמו קיים לדורי דורות. ברוך שם כבוד מלכותו לעולם
ועד. אשריהם הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא שהב"ה בחר בהם
מכל האומות ונתן להם תורתו הקדושה והתמימה כדא׳ תורת יי תמימה
משיבת נפש. והנחיל להם חיי העולם הבא כדא׳ עין לא ראתה אלהים
זולתך יעשה למחכה לו. ואמ׳ ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ
כו׳. ברוך יי לעולם אמן ואמן. ברוך הנותן ליעף כח ולאין אונים
עצמה ירבה. נשלם לקוטות ספר מראות הצובאות יום שני ארבעה ועשרים
יום לחדש שבט שנת חמשת אלפים ומאתים ושמונה ועשרים לבריאת
העולם בתלמסאן תם . והוא להבחור הנחמד בכל מושב ומעמד הה"ה
ר׳ נתן שולל השם יהיה אותו ויזכהו להגות בו ונאמ׳ אמן.

קטע מספר מראות הצבאות

על פרשת תרומה*

מצאתי שכת׳ מקובל פרש׳ תרומה על דרך הקבלה והביא שם ענין גדול על שיש מקובלים שאומ׳ כי יש למעלה מן הכתר דבר נעלם נק׳ אין סוף וזה לשונו.

ר׳ חייא פתח יי חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר. אשריהם הצדיקים שהב"ה בחר בהם מכל העולם כי הם חבל נחלתו והם דגלו של הב"ה ה"ד ודגלו עלי אהבה ובחר באהרן הכהן וקרבו לעבודתו לשרת לפניו ולהקריב הקורבנות ולהדליק הנרות כדי שיאירו הנרות העליונים. בא וראה כי מיכאל הוא כהן גדול בשמים והוא המקריב הקרבנות שהם הנשמות של הצדיקים ומטהר אותם כדי שלא ישאר בהם שום מום ולכלוך וטינוף אזי הוא מקריב אותם לפני מלך העליון ית׳ ויח׳ זכרו ויתעלו עלייה מעילוי לעילוי והוא ג"כ מדליק הנרות העליונים שהוא מושך השמן הטוב מעולם העליון שהוא מדת האין ומשפיע לתחתונים וידלקו הנרות על ידו ה"ד בשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן וגו׳.

ד"א על הזקן זקן אהרן זהו רומז לכתר עליון שנק׳ אהרן שהוא נק׳ כהן שהוא כהן לאל עליון אל תקרי זקן אהרן אלא זקן שהוא זקן על כל המדרגות ה"ד ועתיק יומין יתיב וגו׳ וכתי׳ מפני שיבה תקום והדרת פני זקן וגו׳. פי׳ בשמן הטוב שהוא השפע הגנוזה הטובה על הראש יורד על הזקן שהוא אהרן מן עילת העילות שהוא ראש והוא התחלה וסיום והוא נק׳ אין סוף בי כל העולמות צריכין לו משם נמשך אותו מבוע של הנחל הקדומים לכל העולמות עד שיורד על פי מדותיו ומשם יורד על הררי ציון כי שם צוה יי את הברכה חיים עד העולם.

לכן צוה הב"ה למשה לעשות את המנורה הטהורה על דרך העליון לרמוז למנורה עליונה שכתי׳ בה מנורת זהב כלה וגלה על ראשה ושבעה נירותיה מאירים וגו׳ אלו הם ז׳ מדרגות שהם מורידי׳ ומציקים בה שפע ה"ד שבעה ושבעה מוצקות אל תקרי מוצקות אלא מציקות והם הם מגישין אליה והיא מוצקת פי׳ כמו שהיא | מקבלת היציקה מלמעלה כך היא משפעת למטה ומוצקת עמ׳ כב לכל המדות המורכבות והצבאות.

מקשה תיעשה המנורה. יו"ד יתירה רמז לי׳ ספירות שהן במנורה פי׳ העט׳ לרמוז לך שיש בה עשר ודי למבין. ד"א מקשה

חיעשה המנורה ירכה וקנה פי׳ שהיא נעשית מאליה פי׳ מעצמה ומחתיכה אחת היו עושין אותה הגביעים והכפתורים והפרחים ממנה היו פי׳ לרמוז למנורה העליונה שכל אלו המדרגות כלם שופכין לה והיא מהם והם בה נראים כלם כאחד.

יריכיו רומז לנצח והוד שהם הירכים של המנורה. וקנה רמז לצינור האמצעי שיורד לה מן התפ׳ שהוא אמצעי. גביעיה רומז לגדולה ולגבורה שהם הגביעים והסו׳ את גביעי גביע הכסף רומז למדת הכסף ודי למבין.

בא וראה א"ל הב"ה למשה לא בשביל שאני צריך לנרות של בשר ודם ולא הזהרתיך על הנרות אלא כדי לזכותם בזכות הנרות שהיא התורה ה"ד כי נר מצוה ותורה אור ונהורא עימיה שרי וכתי׳ גם חשך לא יחשיך ממך ולילה כיום יאיר כחשכה כאורה. כדי ללמדך שאינו צריך לנרות בשר ודם. תדע לך כשאדם בונה בית עושה לו חלונות צרות מבחוץ ורחבות מבפנים כדי שיהא האור נכנס מבחוץ ומאיר בפנים. ושלמה המלך ע"ה כשבנה בית המקדש לא עשה כן אלא עשה חלונות צרות מבפנים ורחבות מבחוץ כדי שיהא האור יוצא מבפנים מבית המקדש ומאיר לחוץ שכן כתי׳ ויעש לבית חלוני שקופים אטומים להודיעך שכולו הוא אור ואינו צריך לאורכם. ולמה צוה אתכם כדי לזכות אתכם לכך נאמ׳ בהעלותך את הנרות וכו׳ ה"ד יי חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר.

בא וראה הקב"ה הוא אור קדמון והוא אור ראשון והוא אור כי כל אורה וכל חיים ממנו יוצא וכל המאורות צריכין לו והוא אינו צריך לאחד מהם ומה שצוה להם להדליק הנרות כדי שיהיו דומין כדוגמ׳ עליונה ולהמשיך השפע ממדה למדה ולהדליק הנרות הידועות לכן צונו לתועלתנו להדליק הנרות. אמ׳ הב"ה לישראל הוו זהירין להדליק את הנרות לשמי והנני מאיר לכם אורה גדולה לעתיד לבא ה"ד קומי אורי כי בא אורך וכבוד יי עליך זרח וכתי׳ כי הנה החשך יכסה ארץ וגו׳ וכתי׳ והלכו גוים לאורך ומלכים לנגה זרחך. בא וראה לעתיד לבא הב"ה יהיה אורו הגנוז על כל העולמות | ויתדבק עמ׳כג האור עם החשך ויתחברו כל המדות כאחד והברכות יהיו נמצאים מלמעלה ולמטה ה"ד והיה אור הלבנה כאור החמה וגו׳.

וששה קנים יוצאים מצידיה ג׳ קני מנורה מצדה האחת

וגו׳ רומז לחכמה ולגדולה ולנצח. ומצדה הב׳ בינה גבורה והוד הכל כדוגמה עליונה בא וראה י"ב שבטים שהקריבו קרבנות.ע"כ.

ויקחו לי תרומה פי׳ לשמי הגדול כי דרך האומנין שזוכרין בתחלה המלאכה בשם יי כדי שישכון הברכה על המלאכה כדי שיהא לשמו הגדול ית׳ שמו. אבל הגוים הארורים כשמתחילין לעשות המלאכה מזכירין שם ע"ז מיד שוכן על המלאכה רוח טומאה וישכון באותו בית וזהו סוד שהכנעניים הארורים כשהיו בונים בתיהם היו בונין אותם לשם טומאה מיד היה שורה עליו רוח טומאה וזהו סוד שכתו׳ כי תבאו אל ארץ וגו׳ וכתו׳ כנגע נראה לי לאותו בית אז ידע שנבנה לשם ע"ז שלהם לכן היה צריך להרוס את הבית ולהוציא את עציו ואת הבנין מחוץ למחנה ויבנה אותו כבתחלה לשם הגדול והקדוש כדי שישרה על הבית רוח הקדוש והטהור ה"ד ויקחו לי פי׳ לשמי כדי שישרה על המלאכה רוח הקדוש וישכון שם השכינה כראוי ה"ד ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.

ד"א ויקחו לי תרומה פי׳ לי רומז לתפ׳ ישר׳ ויש לך להסתכל בזה הפסוק בסוד עליון כשתפא׳ המלך הקדוש בא להתחבר במטרוניתא בזיוג אחד אזי היא נקר׳ תרומה מלשון רמה על שהיא מתרוממת ומתנשאת לעלות כנגד המלך יי צבאות לכן ויקחו לי תרומה פי׳ שתעשו משכן ותעשו מזבח ותקריבו הקרבן כדי שתקשרוני עם בת זוגי כי סוד הקרבן הוא הזווג של המדות כשיתחבר התתן עם הכלה כל זה יהיה על ידי הקרבן. ברוך הוא ומבורך שמו שבחר בישראל מכל האומות שנתן להם תורתו ובחר בהם לעם סגולה מכל העמים וחפץ בהם לעשות משכן לנוח שכינתו שם והוא הניח העליונים ובחר בתחתונים והוריד שכינתו לשם ה"ה ויקחו לי תרומה וגו׳.

ר׳ יהודה פתח משכיל לדוד בהיותו במערה תפלה. ואז"לכי בתפלתו של ר׳ נחוניה בן הקנה מזכיר הדעת והידוע והיודע | כמו שכל ומשכיל ומושכל כנגד כ"ע חכמה ובינה וידוע עמ׳ כד הוא כי המשכיל הוא בינה כי יבין וישכיל ולכן בהיות עט׳ ישראל מתבוננת בבינה להאציל ולהשפיע ולענות מן מעין החכמה ומדע תפלה חבורים הם לחבר את האהל להיות אחד וכאשר השכיל זה דוד המלך אזי נתחבר עם כתר מלכותו וכאלו הוא מתפלל בלשון חברה עמה ולכן אמ׳ קולי אל יי אזעק כדי לרחם על קולי ועלי. קולי אל יי אתחנן

כדי להגן עליו ולהלחם באויביו ולעמוד בדין על אויביו כי כל תפלה בנפילת אפים לארץ . וסדר הענין הוא כך אחר שבא אל מקור החיים להריק שפע מן כתר עליון אל המעלות הוצרך לסדר יחודו של הקב"ה תחלה ואח"כ לבא ולבקש צרכיו. בא וראה הבא לשאול שאלה מן המלך צריך ליחדו תחלה עד שיהיה ענין יחודו מענין חפצי שאלתו ואח"כ ישאל מן המלך צרכיו ולפי שהוצרך לתפ' ולעט' לתפ' כדי לרחמו ולדין כדי לנקום באויביו הוצרך לכתר עליון ולחכמה ולבינה ולחפ' ולעט' ולכן אמ' אל כ"ע וחכמה ובינה בלשון נסתר ונעלם.

אשפוך לפניו שיחי וגו'. פי' המים אשר נבעו על ידי אשר חפרתי בחלמיש הנעלם אשפוך אותם המים הקדושים אל שיחי והוא התפ' כדי למלאתו מחסדיו הרבים לעשות לו חסד ולא מצד הדין.

צרתי לפניו אגיד. פי' וצרות תמורות כל צרות של מלכות בית דוד אשר באו לצרור עליה בחייה ומתוך כך העוותים והגליות והמכאבות כולם מתעוררים ולכן צרתי לפניו אגיד. ופי' לפניו לספירות העשוים על חיות פניו. ויהיה הגדה לבית יעקב ר"ל עט' ומה הן הצרות הן בהתעטף עלי רוחי.

דע אתה המעיין במזמור זה כי כאשר התעטף התפ' בלבוש מלכות תכלת ובתפילין שבראשו ר"ל כח"ב ג"ג אזי רוח יצרה מן כ"ע ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן והשמחה מצויה לכולם בין בעולמות העליונים בין בעולמות התחתונים ובין בעולמות הפנימיים ובין בעולמות החיצוניים. אמנם כאשר תתעטף בבגדים אחרים אזי קוראים סורו סורו אל תגעו אזי כל העולמות בצער ובדאגה למה כי אין מים לשתות | ולחם אין בכל הארץ ואזי המקורות נסתמו' עמ' כח ויתפתחו מעייני המות ומעייני בורות שיחין ומערות אשר שם נחש ועקרבים וכל מיני שקצים ורמשים אזי יתעוררו כל מיני חלאים רבים וכל מיני ע' טרפות מע' שרים הפך וברך את לחמך ואת מימיך והסירותי מחלה מקרבך. מכאן תבין סוד התוכחות של אם בחוקותי תלכו ושל והיה כי תבא.

ולכן דוד המלך ע"ה צעק ואמ' בהתעטף עלי רוחי ר"ל כאשר תתעטף רוחי שהוא רוח החיים למלכות יי שהוא מלכות בית דוד הם הם צרותי כי אזי באה אשה צרה ונכריה להזדוג במלך יי צבאות. ואתה ידעת נתיבתי פי' באי זה נתיבות אני מנהג את המלכות כי אני

משתדל תמיד להוליך אותה באורח זו ר"ל בתפ' ועט' טמנו פח לי הבה על דרכי טמנו לי בסתר פחים כדי ללכדני במוקשים.

ועתה צועק ומשליך יהבו ומבטחו אל השמות הנזכרי' והנעלמי' הנכתבים והנק' ואו' הבט ימין וראה פי' הוא מתחנן לתפ' שתביט אל ימין מחסד עליון אשר כבר פתח מחיילותיו. וראה פי' מתחנן לעט' שתראה ולא הזכיר שמאל לפחדו מעונש חסאו. אין לי מכיר פי' כי כ"ע מתוך מעלתו הנעלמת אין בטבעו להכיר את המדרגות האחרות אמנם דעת עליון שולטת ומשגחת בהם ודרך כ"ע להתעורר על ימין ושמאל. משגיחין על הדעת והדעת על הכל. וממנו על שאר היצירות ולפי' אמ' ימין. ואין לי מכיר ר"ל משגיח אם לא על ידי ימין אבד מנוס ממני פי' באהל הצדיק יהיה מנוסת העט' בעת צרה. אין דורש לנפשי הוא אין של התמורות הנק' באין תחבולות יפול עם. הוא דורש לקחת נפשי ר"ל התפ' ממש כי צדיק מט לפני רשע והרשע מכתיר את העטר'. זעקתי אליך יי. ר"ל התפ'. אמרתי אתה מחסי שבכנפיך אחסה ואמתר מהם ומתוך כך יהא חלקי בארץ החיים.

הקשיבה אל רנתי פי' מצד הגבורה כי דלתי מאד מכל מה שחנני השם בכסף ובזהב ואבנים טובות ומרגליות ומאכל ומשתה ובגדים ומלבושים. הצילני מרודפי שהם התמורות. כי אמצו ממני פי' נתחזקו יותר ממני והנני אסור במסגר ובכבלים שלהם ולפי' הוציאה ממסגר נפשי | פי' הוציא עט' ישר' הנרמז בה"א ואת עמ' כו נפשי מן המסגר ההוא כדי להודות את שמך לאמר כי אשר יש למעלה ויש למטה*.

בי יכתירו צדיקים כי תגמול עלי. פי' שתצילני ותפרנסני ותגמלני חסדים טובים עד שיהיה גמולך עלי ולא תמורתך אזי כל צדיקי עולם יהיה להם כ"ע על ראשם ויהיה יי אחד ושמו אחד אזי יהיה יחודו ומעלתו בכל העולמות והשמחות נמצאים למעלה ולמטה והברכות הם יורדים מן מקור העליון הידוע שהוא כ"ע שהוא מריק הברכות לכל העולמות כולם הה"ד ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן והשכינה שרויה בעולם אימתי שורה השכינה למטה בזמן שעשו ישראל המשכן ועשו אותו על דרך דוגמא עליונה הה"ד כאשר אתה מראה בהר כי משה היה מסתכל ומשיג בעולם המלכות והיה נעשה המשכן שלמטה כדוגמ' המשכן שלמעלה. ודי למבין.

וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו. כנגד הגבורה
שנק' זהב הנקי והטהור שהיא מקבלת הזהב מצד הבינה ויש בתוך הבינה
מדה נק' סגור כי סגור הוא הזהב הנקי והטהור ה"ד לא יותן סגור
תחתיה לפי שהיא מקבלת האודם של הזהב מן הבינה והגבורה לפי'
היו מצפין הארון של מטה בזהב כדרך העליון.

מבית ומחוץ תצפנו. ושנינו ג' ארונות עשה בצלאל
ב' של זהב וא' של עץ והיה נותן הזהב באמצע נמצא שהיה מצופה
הארון בזהב מבית פ' מבפנים שהוא צד הבינה ומבחוץ שהוא צד הגבורה
והבן זה. ויש במדת המלכות מקום נק' ארון הברית. מכאן לת"ח צריך
שיהיה חוכו כברו מבית ומחוץ תצפנו ושיהיה משאו ומתנו עם הבריות
באמונה וכשיעשה זה אזי הבריות אומ' עליו שבחות וטובות ואומ'
ראו פלוני שלמד תורה כמה משאו ומתנו באמונה עם הבריות וכמה
דבריו בנחת נשמעים ואשריו ואשרי יולדתו ברוך שבחר בתורה ובצדיקים
עבדיו נמצא שהוא גורם שהבריות מספרי' בשבחה ובהלולה של תורה
אבל ת"ח שהוא עובר עבירה ואין משאו ומתנו באמונה והולך בדרכים
מקולקלים והוא גרם שהבריות מרננים עליו ואומ' ראו פלוני שעסק
בתורה ותראו היאך בדרכים שאינם הגונים הולך ולא בדרכי הב"ה
כמה הוא | מכוער אוי לו ואוי לנשמתו שגורם לבריות עמ' כז
שהם משנאין את התורה על ידו ה"ד כל משנאי אהבו מות אל תקרי
משנאי אלא משניאי פי' שהם גורמים לבריות שהם שונאים אותו ואת
התורה לכן טוב לו שלא נברא.

לכן צריך כל ת"ח ליזהר בדרכיו ולילך בדרכי התורה
והמצות ויהיה מצופה בזהב מבית ומחוץ ופי' שיהיו דבריו אמיתיים
הן בפיו הן בלבו ולא יגנב דעת הבריות ואם יעשה כן אשריו ואשרי
חלקו שהלך בדרך שהלכו בו האבות אברהם יצחק ויעקב כדי שיהיה
לו חלק לעולם הבא ה"ד אז תתענג על יי.

ולעשות עליו זר זהב סביב. פי' שהיה לארון זר
שהיה מקיף אותו מכל צד רומז לזר העליון שהוא כתר עליון שהוא
נזר הקדש שהוא מקיף כל העולמות כזר שהוא מסבב סביב סביב ולכן
כדי שיהיה הארון עשוי על דרך יסוד העליון צריך שיעשה לו זר
זהב להיות דומה לדוגמא של מעלה.

בא וראה אם זכה ת"ח ונהג עצמו בדרכי הב"ה ובדרכי

המצות ומשתדל בתורה מיד יעשה לו זר פי' נזר הקדש שהוא מתעטר
בכל יום ומושכין לו מנהר הנמשך שפע בכל יום ה"ד ונהר יוצא מעדן.
אם ח"ו להפך שהוא משה דרכיו מיד יעשה כמו זר שהוא נכרי ואין
לו משגיח ולא מרחם ויעשה הפקר לחיות החיצוניות ויחזור הפקר לכל
וכיון שאותו זר שהוא הכתר הקדוש שהוא הש"י סר מעליו מיד הופקר
לכל ויעשה כנכרי שהוא זר לכל דבר.

אל הכפרת יהיו פני הכרובים. אשריכם ישר' שהב"ה
מסר לכם תורתו הקדושה שהיא תורת אמת וגנז לכם מצפוניו וסתריו
מה שלא עשה לשום אומה ולשון ה"ד לא עשה כן לכל גוי.

ואז"ל* כי עולם העליון הוא מושך מנהר של אין סוף
מן המבוע שאינו פוסק המשקה לעולם החכמה שהוא יו"ד של הש"י
והיא ראשית לכל הנמצאים והיא התחלה ליישוב ה"ד והחכמה מאין
תמצא. ומן עומק החכמה שהוא עומק הנחל נמשך משקה לעולם היובל
שהוא סוד חמשים שערי בינה שהיא ה"א של שם המפורש והוא עולם
של אם הבנים שמחה ומשם נמשך למדת החסד של אברהם שהוא עולם
הרחמי' ומשם נמשך לצד יצחק שהיא מדת הגבורה שהיא בית דין הקשה
ומשם נמשכו המים והאש ויתערבו כאחד מצד יעקב שהוא התפ' לכן
התפ' חציו דין וחציו רחמים ה"ד דודי צח ואדום ומשם | נמשך עמ' כח
אל הנצח ואל ההוד והם מאירים פנים לצד כנסת ישראל שהיא נק'
עטרת ולא יסורו השגחתם והבטחתם מן המלכות ה"ד ואל הכפורת יהיו
פני הכרובים. ובהוך הכפורת יש שתי מדות אחרות ונקראות כרובים
שהם מעשה רוקם מצוייר רומז לכרובים שהם מצויירים כפרת ודי
למבין.

ואל הארון תתן את העדות פי' לחבר יסוד ומלכות כאחד
שהם זכר ונק'. לא אמ' בתוך הארון תתן את העדות אלא ואל הארון
תתן את העדות.

ונועדתי לך שם מלשון מועד לכן היא נק' אהל מועד
על שם יתועדו ויתקבצו כל המדרגות כאחד ויאספו כל העם כאיש אחד
שלשם הגיע הדבור מן התפארת דרך הצינור שהוא בין הכרובים שהם
נצח והוד עד לכפורת שהיא מלכות לפי שהשכינה תמיד היא שוכנת
על הארון ולא תסור משם.

ועשית שולחן רומז לכנסת ישראל שהיא שולחן של

מלכים כל זהב וכסף וכל טובות עליונים ותחתונים היה מונח על אותו השולחן והוא נק' זה השולחן אשר לפני יי. ולחם הפנים היה מונח על השולחן שש המערכת שהם שתים מערכות יעלו י"ב לחמי פנים כנגד י"ב הויות הקדושות כנגד שבטי ישראל. והוא הלחם הפנים. אחר כשעה* שהיו מסירין זה מן השולחן היו מניחין להם אחר ולא יראה השולחן ריקם אפי' רגע אחד. הכל הוא רמז לעולם העליון כי כמו שיש בעולם התפא' י"ב הויות שהם מנהיגי העולמות כך יש בעולם המלכות י"ב הויות וכ"ד אדנים שהם מנהיגים העולמות שלמטה כמאמר אדון הכל שהוא גבוה מעל גבוה וגו'.

וצפית אותו זהב טהור רמז לשולחן של מלכים שהיא כמו שולחן שנסדר עליו כל מעדני מלך כך זה השולחן הידוע כל טובות עליונים שוכנים עליו. תם ונשלם. אמן.

חילופי נוסחאות

ומראי מקומות

סימני כתבי היד

א	כ"י אסקוריאל 15
ל	כ"י ליוורנו 16 (ירושלים 1958 8°)
נ	כ"י ביהמ"ד לרבנים בניו יורק 1783
ק	כ"י קמברידג' 664
ש	כ"י ששון 978

סימני האפאראט

)	שנוי בנוסח כתב יד
( )	השמטה
$א^1$ או $ק^1$	הגהת כותב כתב היד
$א^2$ או $ק^2$	הגהת כותב אחר
?	כתב לא ברור
!	אתמהא!

לוח ראשי תיבות וקיצורים

א"א	אריך אנפין
אדר"נ	אבות דר' נתן
א"כ	אחר כך
איכ"ר	איכה רבה
אס'	אסתר
אס"ר	אסתר רבה
אצ"ל	אתה צריך לדעת
ב"ד	בית דין
בי'	בינה
ביהמ"ד	בית המדרש
במ'	במדבר
במ"ר	במדבר רבה
בר'	בראשית
ב"ר	בראשית רבא
ג'	גבורה, גדולה
גב'	גבורה
גד'	גדולה
גי'	גימטריא
ד"א	דבר אחר
דב'	דברים
ד"ה	דבר המתחיל
דה"א	דברי הימים א
דה"ב	דברי הימים ב
דני'	דניאל
ד"ר	דברים רבה
ה'	הוד, הלכה
הו'	הושע
הוצ'	הוצאת
ויק'	ויקרא
ויק"ר	ויקרא רבה
ז"ח	זוהר חדש
זח"א	זוהר חלק א
זח"ב	זוהר חלק ב
זח"ג	זוהר חלק ג
זכ'	זכריה
ח'	חלק, חסד
חב'	חבקוק
חכ'	חכמה
ח"נ	חילופי נוסחאות
י'	יסוד
יהו'	יהושע
יחז'	יחזקאל
ילק"ש	ילקוט שמעוני
ירוש'	ירושלמי
יש'	ישעיה, ישראל
כ"י	כתב יד, כנסת ישראל
כלו'	כלומר
כ"ע	כתר עליון
לק"ט	לקח טוב
מ'	מלכות, משנה
מה"ג	מדרש הגדול
מהד'	מהדורת
מי'	מיכה
מ"י	מנחת יהודה
מכדרשב"י	מכילתא דר' שמעון בן יוחאי
מל'	מלאכי
מל"א	מלכים א
מל"ב	מלכים ב
מס'	מסכת
מש'	משלי
נ'	נצח
נח'	נחמיה
ס'	ספר
סא"ז	סדר אליהו זוטא
סי'	סימן
עה"ת	על התורה
עו'	עובדיה
עז'	עזרא
עט'	עטרה, עטרת
עי' העי'	עילת העילות
ע"י	על ידי
ע"כ	עד כאן
עמ'	עמוד, עמוס
ע"פ	על פי
פ'	פרק, פרשה
פדר"א	פרקי דר' אליעזר
פי'	פיסקא, פירוש
פס"ר	פסיקתא רבתי

צפ׳	צפניה
צ"ל	צריך להיות
קה׳	קהלת
קה"ר	קהלת רבה
שה"ש	שיר השירים
שהש"ר	שיר השירים רבה
שו׳	שורה
שו"ט	שוחר טוב
שופ׳	שופטים
שמ׳	שמות
שמ"א	שמואל א
שמ"ב	שמואל ב
שמ"ר	שמות רבה
ש"ע	שמונה עשרה
תהל׳	תהלים
ת"ז	תקוני זוהר
תנח׳	תנחומא
תפ׳	תפארת
תרג׳	תרגום

עמ׳ א

1 ספר מראות הצובאות. וידבר יי נ בעזרת יי צבאות אתחיל לכתוב ספר מראות הצובאות פרשת אחרי מות. וידבר יי ש (מן) ק 2 (שני בני אהרן) נ (גו׳) נש וגו׳ ק | (ר׳ יהודה... מות) נ שכחב ק דכתיב ש 3 אחרת נש | (אל משה) נ 4 די ומפחיק נ | שנו חברייא נש 6 החבריא ק | הדבר הזה שבכאן מדריגה א׳ ואח׳ כן מדריגה אחרת נ הזה שבכאן בא במדרגה אחת ש 7 אף בכאן נש | (אחת) נ | אמר יי נ | (דבר... אחיך) ש 8 הכל נש | אחת ש 9 זו נ 10 (נסדר) ש | מיתתן נש | מכפרת נ 11 בני ישראל נש | על כן אדם נ כל בן אדם ק שכל בן אדם ש | (כפרה) נ 12 (על) נ של קש | צדיקים נש 14 איבודן נש | (ויתכפר... הצדיקים) נש 16 (עוד) נ 17 יצליח נק 19 (כלא) נ וכתי׳ ש | (אחד) נ 21 וכשהיה ש מן) אל (!) ק 22 בלא משפט בלא משפט ודאי נש | (מהו... שלמה) ש מהו מטתו עט׳ של לשלמה נ 23 כסא עט׳ נ | מלך ש המלך תפ׳ נ | בה עט׳ נ 25 שנקראים נש | (שדין) נ | נער עטרת נ 27 בזיוני) בדינים נ בדנין ש | כל מלחמה ק | העליונה ש 28 נפש עט׳ מארץ מרחק כ"ע נ 29 שלמה המלך) ע"ה ק שהע"ה ש 30 וכלם נ 31 העליונה ש | הוא חכמה... דעת) כנגד חכמה כך הוא קוהלת כנגד היא החכמה קהלת היא התבונה משלי היא דעת תפ׳ נ הוא תבונה ק היא החכמה קהלת היא התבונה ש 32 עשה שלמה נש

2 זוהר ח"ג נו ע"א; ויק׳ טז,א 3 שם שם,ב 5 שם א,א | שמ׳ כד,א 6 עיין בבלי סנהדרין לח ע"ב 9 זוהר שם נז ע"ב | עיין משנה מגילה פ"ב, מ"ה 11 עיין בבלי ברכות ה ע"א 14 עיין בבלי מועד קטן כה ע"א 15 יש׳ ו,ז 16 שם נג,י 17 אמרה... בשמן) זוהר שם נט ע"א 18 פתח) שם שם ע"ב תהל׳ קלג,א (שיר המעלות לדוד) 19 שמ׳ כה,כ 22 משׁ יג,כג | זוהר שם ס ע"א; שה"ש ג,ז 23 משׁ לא,יא | עיין שהש"ר פ"א, יא 25 עיין בבלי חגיגה טו ע"א 28 זוהר שם סד ע"א | משׁ כה,כה

*5 בזוהר המובאה היא אחרת: ויקרא אל משה (ויק׳ א,א), בהתאם למלים הבאות.
*8 בזוהר: וכלא בחד מחקלא סלקא.
*25 בזוהר: שתין פולסי דנורא.

עמ׳ ב

1 הדעת כך הוא נש | (כל) ש 3 אלו) אלו הן נ | (בזה) נ | שקלן הכתוב ש 4 (הא) נש 5 נחת רוח נ נחת הרוח ש | אותן הנטיעות נ 6 וכלם מקבלים נש שהכל כולל נ 10 ממנה יוצאים ש 11 היא נ | והגבורה ממנה יוצאת נ | (והדין ממנה יוצא) נש 12 מתערין נ 13 (ונקוד בדין) נ ונקוד דין ש | מצד הדין נש 14 ובכתיבתו ק 15 יוצא ומעורר נ מתעורר ויוצא ש | מדרגה אחר מדרגה נש 16 האותיות | נאחז נ | בשביל נש 17 (י׳(2)) נ | אלהים ש | האותיות נ 18 (והיא) נ | אחרון נ | והוא נש 21 בלי נש | א"ל ר׳ אליעזר נ אמר ליה ר׳ אלעזר ש 22 אהיה ב׳ אשר גב׳ אהיה עס׳ נ 23 אמרוה נ | החבריא ק 24 (הכל) נש | שכשאותן ש 25 הסמוכים) הסמוכים נ 26 (של כל) נ 27 (אהיה (2)) נש 28 ולהוריד) ולהוליד נש 29 (אהיה) ש 30 פרט) סוד ש 31 ומכאן נ | (אשר) נ | ומצאתי בספר ש׳ ע"ה נ המלך ע"ה ק ובספר של שלמה מצאתי ש 32 (העליון) נש | (בזה) ק

3 זוהר שם 5 שם סה ע"א 17 מל"א יח,לט | דב' ד,לה 22 שמ' ג,יד
31 שם שם, טו 32 בר' ל,יג

*6 בזוהר: וכל אינין בוצינין.
*8 בזוהר: א"ס. הגירסא פה עדיפה; במנ וקר: אם, ועיין שורה 11: ובשביל שאנו
קורין לה אם, ובזוהר: ובגין דקרינן לה אם.
*14 והוא כתוב... דין גמור, הסברו של ר' דוד.
*28 בזוהר: ולאולדא, ועיין בח"נ.

עמ' ג

1 (הוא) נ 2 (כלל) ש כלל סתום של כל שלא נ 3 ולא א 4 שהיא עתידה
נש 5 (ואמר... להוליד) נ | וא"כ) ואח"כ נקש 6 ותקן נ | שיצא ונתקן הכל נ
שיצא ש 7 הפרט ק 8 גלוי וסתום נש | שלא השיג אדם בעולם ש 9 בני
אדם) ב"ו נ 10 ר' אלעזר קש | ולהלן נ ולהלא ש הזהר נש | תכתו' נ
תכתוב ש 12 באמונה נש 13 (אלא) נש 14 וקשר נש | (ממקום אחד מהם) נ
(מהם) ש 16 כולל) כלל נ | כלל) כולל נש 18 ויוציא ממנה נ (ממנו) ש
19 (כתי') ש 21 ושנים כ"ח נ 22 ובשביל נש 23 (ואחר... ואם) נ 24
ולכך ש 25 (אחר כן) נש 26 אף ביניהם אק 27 שבזה ש | (בלבי) נ | למקום
א' נש 28 דברים נש | צדיקים נש 31 של אבות נ של האבות ש 32
כנסת נש | ובאי נש

3 מש' ח,ל | איוב כח,יג 13 במ' טו,לא 18 בר' ב,י 20 שה"ש א,טו
ועוד, ועיין זח"ג ד ע"א 30 תהל' קמ,יד | שם נ,א

*2 בזוהר: רזא דשמא קדישא; במנ' וקר': לאחזאה קב"ה למשה; ועיין שורה 12.
*9 בזוהר: ואתדבק מה דלא אתדבקו.
*13 בזוהר: דגרע חד דרגא, ועיין בח"נ.
*15 אין לו חלק... וגו', חסר בזוהר.
*22 בזוהר: בגין. ר' דוד קרא את המלה כ"בגין".
*30 בזוהר: א"ר יהודה

עמ' ד

2 לברוא נ לברא את ש | (הכל) נש | בדוגמא ק כמו העולם ש 3 באמצעות נ |
והוא נ 5 ממזרח תפ' נ 6 (שיופי העולם) נש 7 מציון יסוד נ 8 כאחד נ
9 (המזבח סתם) נש 11 ובשהכהן ק | למטה ש 12 התחיל נש 14 ומוכיח נ
16 מחנות וכמה מרכבות נ 17 וכשיזמן אק | בשני ק 21 (הם... שישראל) ש
למעלה נ | (בזמן... ולא למטה) נ 22 נמצאת ש 23 בשביל ישראל שישראל
מבטלין נש 24 למעלה ולא למטה נ | (מתחילין) נ 25 בשבילם נ | תדעון בודאי
נ 26 (אחת) נ 29 (מה) נ 30 (אלא) נש 31 (דינין) נ | וגומרין נ 32
להגלות נ | מתערין נ

1 שם שם, נ 2 עיין תנח', קדושים, פי' י' 8 ויק' טז,יח 20 עיין בבלי
חולין צא ע"ב 26 ויק' כו,מד 28 שם טז,כד 30 שם שם, טז | עיין בבלי
סנהדרין עד ע"א

*6 בזוהר: מציון דהוא שלימו דיופי דעלמא.
*13 בזוהר: חד. ר' דוד קרא את המלה כ"בחדו".
*18 בזוהר: אשרי לון, במובן: השרה אותם.
*19 בזוהר: וחדוון. לעיני ר' דוד: ודחוון.
*23 בזוהר: ועל דישראל. לעיני ר' דוד: על דישראל.
*23 בזוהר: כד שראן.
*29 בזוהר: בעלמא.
*30 בזוהר: וכפר על הקדש מסמאת בני ישראל. מאי וכפר על הקדש אלא. לפניתו
מקרה של homoioteleuton.
*32 בזוהר: בעי, במובן: צריך.

עמ' ה

1 כתר חס' נ | ראשו ש 2 וכשראש) וכשראה חסד נש 3 שמחות) שלימות ק |
נמצא נש 8 (ויש) נ 9 יכפר נ 12 פתח ואמ' נ 13 החבריא ק 15
שרתה) היתה נש | הצדיקים נש 16 שרתה השכינה נש | כשיחזרא (!) ק 17
בהיכל של מלך נ 20 שנגזר עליהם נ 21 בגלותם נקש | יעקוב קש 22
יעקוב קש 23 שיעקוב ק | כולל נ | שלשם הקדוש נ של שם הקדוש ש
24 אוחז נ 26 שלשה עשר) י"ג מדות ק | ירושה נ | (של) ש 27 והקדוש נש
31 כלולים ביחד אחד באחד נ 32 האותיות שהם ש

9 ויק' שם, ל | שם שם, יז 12 שם כו,מב 14 עיין בבלי מגילה כט ע"א
15 עיין פס"ר פ"ה, סי' ז' 17 עיין בבלי יומא סט ע"ב 18 עיין בבלי
סנהדרין צח ע"א 28 יחז' א,כו 29 בר' כב,טז

*26 כי וא"ו... עשר, הסברו של ר' דוד.

עמ' ו

1 עמוקה נ 2 זו נ זו היא ש | שיתברך נש 3 (הוא התפשטות של) נש
3 (ועל זה... נו"ן פשוטה) נש 5 למלך תפ' נש 6 שהרי הזכר נש 7
יובל בי' נ | נסחמת) נסחרת נש 8 גל) גן נ 9 שהמלך נש 13 א"ר יהודה
נש 14 מזו נ מזאת ש 15 וקדש את נש 17 כדי שיאמר נש 18 (של)
נש 19 ביו"ד חכ' יו"ד עט' הולך ליו"ד חכ' עולה יו"ד עט' ביו"ד חכ' נ
20 העת עט' נ | ומתחבר ה"א בי' בוא"ו בי' תפ' ה"א בי' נ 21 בשעריו כ"ע נ |
אותיות בנהרותיו כ"ע נ | מדרגות אכסדרין נש 22 שערים) שערי בינה נ | של ו'
קצות העמודים ש של העמודים קצוות 24 מעטר אלף א (מעטר... בעטרה) ק
מעוטר נש 25 בכתר כ"ע נ | בעטרה כ"ע נ 26 למטה יסו' 27 למעלה תפ'
נ | ו' תפ' יורד לו' יסו' 28 (בו) נש 29 באחד תפ' נ 30 איחן יסוד נ |
בסלע עמ' נ 31 (כלם(2)) נש 32 והכל מתקשר ש והקול תפ' נ

8 שה"ש ד,יב 25 שם ג,יא 30 בר' מט,כד | במ' כד,כא

*1 וא"ו ראשונה... יסוד, הסברו של ר' דוד.
*5 בזוהר: ותאנא מ"ם לא כליל בגויה; בקר': בגבייהו.
*28 בזוהר: טאסין.
*31 בזוהר: נהרין מפתחן ונהרין אנפין כלהו.

עמ' ז

1 ואומר להם נש 2 כשנתקשר ש | יי תפ' נ 3 למה לי נ 7 ואותו ש
9 (פי') נ 12 הקודש ש | ומחברך נ 13 (כל אותן) א 14 ומקדש נש |
לעבודה ש 15 (אזי) נש | שורות של נש 17 פסיעות יג"ה נ 18 פסיעות
גב"ת אחר נ | על) של אק | הלב תפ' נ 19 למקומו חס' נ | (ופוסע) נש |
פסיעות כח"ב נ 20 ומזמרים ואומרי' נש (ומכין) נש | בכנפיהם ו' קצוות נ
21 קול) כל ש | (בלחישה) ק 23 הריח) הרוח א | החוטם נ חוטמו ש
25 ובחדוה) ובשמחה נש | שסיים נש 31 (ר' חיא פתח) נש | נפשי אויתיך
בלילה כמו שהביא פי' זה הפסוק בזוהר נש 32 (נפשי אותך... וכך הוא ודאי
(עמ' יב, שו' 25)) נש

1 ויק' טז,ל 2 שם 27 ישׁ' א,יח 30 תהל' קמד,טו | ויק' שם, כט
31 ישׁ' כו,ט

*8 בזוהר: לקדמות מאריהון דזמין ליומא אחרא למיתב.
*14 בזוהר: עלאין דאשתארו.
*17 בזוהר: בצלותא. וקטרא דדהבא זקפא ברגליה.
*26 בזוהר: דרעותא הוו; במנ' וקר': דרעותא הוא.
*29 בזוהר: דהא על ידוי חדו על חדו אשתכח ההוא יומא לעילא ותתא.

עמ' ח

8 משתעבדין ק 19 החבריא ק 22 שנקראת ק 24 לשמוח ק
27 (בא) ק 29 זו ק

12 ישׁ' שם 18 תהל' מב,ב 21 שם קיט,צב 23 משׁ' ח,ל
24 ישׁ' נח,יד 25 שם שם, יא 29 תהל' כב,כ 31 שה"ש ו,ב |
תהל' מב,ב

*17 בזוהר: ר' שמעון.
*25 בזוהר: שקיו.
*31 לא בזוהר.

עמ' ט

4 באחד ק 5 צדיק וצדיק ק 17 (אלו) ק 22 ואותן) ועל אלו ק
23 של מעלה ק 24 וברוחו ק

1 בר' ב,י 4 עיין דב' יב,כב; יד,ה 5 תהל' כט,ט 8 שה"ש ג,ז
9 איוב כו,יג 10 שמ"א יד,כז | שה"ש ה,א 11 ישׁ' כו,ט 13 איוב יב,ט
15 דב' ו,ה 19 ישׁ' שם (בקרבי) 21 עיין בבלי עבודה זרה ג ע"ב 25
עיין בבלי שבת סג ע"א 26 מל"א יז,א (חי יי אלהי ישראל אשר עמדתי לפניו אם
יהיה וגו'; ועיין בזוהר) 30 תהל' לג,ו

*4 בזוהר: ומשתקייא גנתא.
*6 אילות אלו הן אילות השדה, חסר בזוהר ובמנ'; בקר': איילו' היינו איילו' השד'.
*6 בתנ"ך: אילות, בכתיב מלא; ועיין מנחת ש"י שם.
*28 בזוהר הלשון שונה.

עמ' י

1 (לפניו) ק | וא"כ ק 2 עולים ק 8 באים ק 9 כאחד ק 31 ולשכון
בתוכה ק 32 משודים ק

7 זוהר שם סח ע"ב 11 עיין בר' ה,כד, וב"ר פכ"ה, א, עמ' 239 14 ישׁ'
סו,כב 16 ויק' טז,כט 20 בבלי ברכות ח ע"ב 24 קה' ט,יד 25 ישׁ'
כו,א | הו' יא,ט 27 ישׁ' נד,יא 28 שם נב,א 29 תהל' כד,ג-ד 30
קה' שם 31 שם | זכ' ב,ט (בתוכה) 32 קה' שם

*5 ואתה צריך לדעת, לשון שגור אצל ר' דוד.
*7 בזוהר: בספרא דאדם קדמאה; במנ' וקר': בספרא קדמאה דאדם.

עמ' יא

10 באותו ק 11 מבלי ק 13 לעולם לעולם ק 17 שמעטה א | הקודוש ק
19 החבריא ק 26 אנה) אנא א

3 קה' שם, טו (חכם) 4 שמ' א,יא 7 קה' שם | שמ"א כ,כט 8 בר' יט,כ |
קה' שם 10 שם שם, יח 13 שם שם, טז 15 עיין קה"ר פ"א, כט 16
עיין מ' אבות פ"ד, מ"א 18 דב' כז,ט 21 משׁ' ל,כא-כג 23 שמ' יא,ה
25 עיין איכ"ר פ"ה, כ 27 זכ' ט,ט 28 עיין תנח', אחרי מות, סי' יב
30 זכ' שם 32 שמ' שם

*6 בזוהר: לעיינא; לעיני ר' דוד: לעילא?
*10 בזוהר: דאתחבר; בקר': דאתחכ'.
*15 בזוהר: למלוי דאורייתא זכאה הוא בהאי עלמא.

עמ׳ יב

3 ואין א 5 ומה ק 8 מתיישרים ק 15 ממי היא ק | של המלך ק
26 ואצ״ל) תענו את נפשותיכם כי אז״ל נ תענו את נפשותיכם אז״ל ש 27
האם בי׳ נ 29 החמה נש 31 נסתרה ש | (ועל... שהסתלק) ש | ממנה עט׳
השמש תפ׳ נ (השמש) ש 32 היא עט׳ | אם בי׳ הבנים גי״ת נ | (שמחה) נש

2 ישׁ׳ נז,א 6 משׁ׳ י,כה, ועיין בבלי חגיגה יב ע״ב וט׳ הבהיר סי׳ קב (§71)
13 ישׁ׳ א,כא 17 ויק׳ מז,כט 21 שם 30 שה״ש ד,יב 32 ע״פ
תהל׳ קיג,ט

*4 בזוהר: אלא אבד ממש, ועיין במקבילות הרשומות בניצוצי זהר.
*6 בזוהר: דמר.
*15 בזוהר: הוי אימא.
*18 בזוהר: והיתה זאת לכם (ויק׳ טז,לד); במנ׳ וקר׳: והיתה לכם, ועיין שורה 21.

עמ׳ יג

2 לביח בינה נ 4 (אנו) ק 7 עליהם רחמים נש 9 (בזה) ק | אין כ״ע נ
10 היום כמו שהוא בזוהר נ היום וגו׳ כמו שכתוב בזוהר ש (כל חירות...
נפשותיכם (שו׳ 14)) נש 13 כל הדינין נמצאים ק 14 ותנא כתי׳ אך בעשור
לחדש א״ר אבא נש 16 בזה ש 18 (ביח יעקב... ונלכה באור יי) ש (ביח
יעקב... מהו באור יי) נ 22 (אמ׳) נ | אך) א״כ אק | (א״ל) נש | בא כאן נ
בא בכאן ש 24 (לך) נש 25 חלק חציו אסור באכילה חמץ נש 27 בעניתכם א
בעניתם ק 28 אך סלק בו ועניתם אק | אלעזר כמו שהוא כתוב בזוהר נש (כתי׳..
כראוי (עמ׳ יד, שו׳ 14)) נש

9 אס׳ ח,ח 10 זוהר שם סט ע״ב 15 שמ״ב כ,א, ועיין מדרש שמואל פי״ג
16 מל״א יב,סז 17 ישׁ׳ ב,ה 18 שם ס,ז 19 בר׳ ב,י 20 ויק׳ כג,כז
21 שם שם, לב 24 שמ׳ יב,טו 25 בבלי פסחים ה ע״א 29 ויק׳ טז,ל
32 שם

*10 בזוהר: חידו.
*11 בזוהר: באימא עלאה.
*14 בזוהר: הא אוקים לה מר.

עמ׳ יד

1 אשריכם ק 2 היכלו ק 3 וטהרתם ק 4 ממעקים א 5 העולמים)
של עולם ק 7 במעשיו ק | יכול ק | באותו ק 10 מן עונותם ק | למחול)
להניח ק 14 בן אדם) האדם נש 16 (כונה) נש 17 ממעמקים כמו שהוא
כתו׳ בזוהר נש (קראתיך... למעלה למעלה) נש 18 עומק כ״ע הבאר ש
19 עומק צריך נ 21 (הה״ד... קראתיך יי (שו׳ 25)) נש 24 הנרות ק
27 לטמא א 28 החבריא ק חבריא במלך שע״ה נ 30 (כלם) נ 31 לרזיאל
נש 32 וגלה ה׳ לאדם הראשון נ

4 תהל׳ קל,א | עיין תנח׳, פקודי, סי׳ ג; פדר״א פי״א 8 שמ׳ לד,ו | בבלי
פסחים נד ע״א 17 ט׳ יצירה פ״א, מ״ה | זוהר שם ע ע״א 26 קה׳ ט,ב (הנשבע,
ועיין תנח׳, אחרי מות, סי׳ א) 28 עיין תנח׳ שם, ויק״ר פ׳כ , א 31 עיין
ס׳ רזיאל, בהתחלה; זח״א נה ע״ב 32 דב׳ לב,מז | ירוש׳ פאה פ״א, ה״א

*9 בזוהר: על מנח.
*17 וכיון... עומק תחת, הוספה של ר׳ דוד.
*18 בזוהר: אתר גניז הוא.
*19 בזוהר: לכל עיבר. וההוא עמיקא דעמיקתא אקרי תשובה. ומאן דבעי...
*24 בזוהר: כלהו בוצינין, ועיין בח״נ.
*26 עיין במבוא, §2.8.
*31 צ״ל: על ידי, ועיין בח״נ.

עמ׳ טו

2 העולם הבא ק עולם ש | ועוסקים נ ועוסקין ש | לולא נ לו ק 5 (פי׳
הכל) נש 6 שנקראת כל ש נקרא נ 7 מהכל נ | שהיא9 שהוא נק 10
(למה נקראים כללים) נש 12 להספיק ש | יכולה נש 13 שאדם נש 15
מרע״ה נ | (הכללים) א 17 להכנס ש | לפני לפנים נש 19 סגור ונעול נ
סתום וסגור ונעול ש 20 ולא נקש 21 גל נעול עיני(!) נ 22 מלמעלה
למטה נ 23 הכל למדת הכל ש 25 מתחברת) מתעברת ק 26 מקבלת נש
27 הכל כאשר לכל) הכל בעט׳ ולכל נש | (אל... אלא) ש 29 של כל נ |
הסתימות קש | הטמירות נקש | הוא מקרה ק 31 הגן היא עטרת ש

2 עיין בבלי תענית כא ע״א 3 ע״פ איוב ט,ג; לג,כג 6 דב׳ ח,ט 9 בר׳
כט,ב 13 שמ׳ ג,ו 18 שם שם, ה 20 תהל׳ קלא,א (ולא, ועיין בח״נ)
21 שם קיט,יח 28 שם קד,ג 30 בר׳ ב,י 31 עיין רמב״ם, משנה תורה,
הלכות יסודי התורה, פ״א 32 בר׳ ג,יט

עמ׳ טז

1 המקרה הוא כ״ע נ 4 הוא) שהוא קש 5 ומתחת נש 7 (אלו... תפ׳) ש|
שהם נקראים נש 8 כך הם אלו העליונים נ (הם) ש 9 נקראים קש 10
(תהיין) נ 13 שהם) להם א הם ש 14 רוחניים והם נק 21 (שם) נש
29 והמבועות נ (והמבועים) ש | מזל על הכל ק 32 הרים גבנונים נש

5 דב׳ לג,כז (ומתחת, ועיין בח״נ) 10 בר׳ מט,כו 12 איכה ג,מא
18 תהל׳ שם 20 דב׳ שם,כו | תהל׳ שם 21 ישׁ׳ ו,ב 23 במ׳ טו,לח
24 איוב לח,יג 31 ע״פ תהל׳ לז,ז 32 ע״פ תהל׳ סח,יז (הרים גבנונים,
ועיין בח״נ, ובמורה נבוכים ח״ב, פכ״ד)

עמ׳ יז

2 (אל תקרי עליות) נש 3 שלש האבות נש 5 ההדסים ג׳ ג׳ ת׳ נ הדסים ג׳ ג׳ ת׳ ש | ערבות נ׳ ה׳ נש 6 (יסוד) נקש 10 (מהו המהלך) נש 11 אלא כמו נש | (היא) נש | עולה א 12 (הוא) נש 14 רופפת) רוכבת נש | ומורדת נש 15 עמוק אק | (כביכול) נ 16 מתהלכת) מסתלקת נש 17 וזה כלו נ זה הכל ק 20 וזה סוד נ וזהו סוד ש 21 אחד) מקרה א׳ נ 25 והוא חונן נש כי הוא חונן ק | שאברהם אבי׳ ע״ה ק 26 ויטע אשל נקש 31 מצד) זוהמת נ 32 לזובה אק

4 ויק׳ כג,מ 8 רמב״ם, משנה תורה, הלכות יסודי התורה, פ״א, ג; מה״ג, שמות לג,כא 9 עיין ב״ר פס״ח, ט, עמ׳ 778; מורה נבוכים ח״א, פ״ע 11 בר׳ ג,ח, ועיין ב״ר פי״ט, ז, עמ׳ 176, ופירוש הרמב״ן עה״ת שם 12 עיין פס״ר פ״ה, ז 19 איוב לח,יג 20 שמ׳ כח,ז (שני) 21 קה׳ ט,ב | מש׳ י,כה, ועיין בבלי חגיגה יב ע״ב 22 עיין זח״א נט ע״ב, ובניצוצי זוהר שם, אות ד 24 קה׳ שם 25 עיין ב״ר פמ״ח, ח, עמ׳ 483; פנ״ד, ו, עמ׳ 584 26 בר׳ כא,לג; שו״ט לז,א; לק״ט על בר׳ שם; ועיין רש״י לבבלי סוטה י׳. ד״ה פונדק. 29 קה׳ שם 30 תהל׳ נא,יב 31 קה׳ שם 32 עיין זח״א נב ע״א; קצג ע״א | קה׳ שם

עמ׳ יח

1 שוברת נש 2 אלא היא נקש | (כדי) נש 4 (פי׳ מקרה) נש | נובעים) נוסעים נש 6 (וכל הנבראים כלם) נש 8 (יומן) נש יומין ק 14 ע״ש שהוא נ על שם שהוא ש 15 שהיא מרחם א שהוא מרחם ש | מדרך נ 17 בסוד העליון נש 22 שהיא) הנקרא׳ ש 24 שהיה) שהוא נ שהיא ק | לעניים) לעליונים נ 25 אלא מדעת נ 26 והיה נ 27 ומכנים נש 29 עד שהיו ק | מוציא אק 30 ועובדים) ועושים נ | זה אמת וזה אמת(!) נ

1 תהל׳ שם, יט | קה׳ שם 3 ע״פ יחז׳ יט,ג; לח,יב; ישׁ׳ י,ו | קה׳ שם, ג 9 תנח׳, אחרי מות, סי׳ א 11 קה׳ שם 13 בר׳ יח,יט (המשך הפסוק: ושמרו דרך יי׳ לעשות צדקה ומשפט, ועיין בתנח׳ שם) 14 עיין סא״ז, פ״א, עמ׳ 169 18 בר׳ כא,לג 21 תהל׳ יח,לה (מלמד) 25 בבלי נדרים מא ע״א 27 תנח׳ שם 28 עיין בבלי עירובין נג ע״א, פסחים צד ע״ב

עמ׳ יט

1 אע״פ נקש 4 זה משה נש 7 (חפ׳) נש 10 (כנגד) א 11 ליריאיך נקש 15 כאש) ראש א | אודם) אדום א 16 ראשון עמ׳ נ | (אדם) נש 20 והם נ | אודם נש 21 כלם הם נראים ק הם כלם נראים ש 29 אחר ש 32 מזה) זה נ

1 שמ׳ לג,יט 4 תנח׳ שם | שמ׳ ב,ב 7 בר׳ ג,ו 11 תהל׳ לא,כ | תנח׳ שם 12 תהל׳ נא,יב | שמ״א טז,יב 14 בר׳ כה,כה 19 תהל׳ קיח,כב 22 מ׳ שבת פ״א, מ״ו 24 זכ׳ ג,ט 25 תנח׳ שם 32 שם

עמ׳ כ

2 מבועות ומקורות נ 3 (מבוע) נ 6 מלעלות נ 8 שביארנו) שאמר כי טוב הוא נ שאמרנו ק שאמ׳ ש 9 נבנסו לארץ נש 10 וגם נש 12 (בי אתם) א | ויורידו נקש 15 אלו קרח ועדתו שחלקו על הכהונה נש 20 (עליהם) נש 23 (ובדקדוקיה) נש (ובטעמיה... ובסומאותיה) נש 24 זו היא נ 26 וברציחה) וברחיצה אק 30 ששחק נקש | לא ירבה נ לו (!) ירבה ש

1 מל״א ח,סג 5 תנח׳ שם 7 מל״א יב,כח 9 מש׳ יג,כא 10 דה״ב לו,יג (וגם, ועיין בח״נ) 11 שופ׳ טו,יב 12 שם טז,כא 14 קה׳ ט,ג 15 ויק׳ י,ב 17 במ׳ טז,לה 18 קה׳ ב,ב 24 תהל׳ יט,ט 27 בר׳ כה,כז 29 תנח׳ שם 30 דב׳ יז,יז 31 מל״א יא,ג (נשים שרות שבע מאות... לבו) 32 דב׳ שם, טז (לא) 33 מל״א ה,ו (למרכבו)

*8 בתנח׳: זה מלך אחר זה.

עמ׳ כא

3 יוחאי אומ׳ נ 4 זהב) כסף נש 10 (מותר) א 11 בעולם בכסף נקש 14 זהב) כסף נש 16 אשמדאי תמורה נ | בדמות נק 18 ואו׳ נש ואומ׳ ק 23 של) על נש 24 (בשביל) נש 30 כביכול למלוך נ 32 טורד א

1 מל״א י,כז (ויתן המלך את) 2 שם ז,י 4 שם י,כא 9 שם (לא נחשב) 15 תנח׳, שם 18 קה׳ א,יב 21 שם ב,י 22 שם א,ב 24 מש׳ י,כה 25 ישׁ׳ טו,יב 27 עיין מל״א יא,א | עיין מש׳ ל,כג

עמ׳ כב

2 (שחוק) אקש | ששחקה נקש 5 זכריכם) דבריכם א זכרכם נ 6 ומה נ 7 השחוק ש | ששחקה נש 20 הסקרין) פי׳ שני בתים א[1] ק[2] 22 לתשמישו... נברא) ק[2] (לתשמישו... נברא) אנקש | לתשמישן) לתשמישתן אק 25 לדעת ולהסתכל ש | הדבר הזה נ 29 והוא) זהו נקש

1 תנח׳ שם 2 איוב כא,י–יא,יג 4 שם שם, טו 5 בר׳ ז,כג 7 איוב כח, ה–ח (לא עדה) 9 שם שם, ד 11 בר׳ יט,כד 16 ויק׳ טז,א 17 תנח׳ שם, סי׳ ב | תהל׳ עה,ה 30 עיין ס׳ יצירה פ״ו, מ״ד

*20 בתנח׳: דסקרין.

עמ׳ כג

1 המאורות) המראות ק 2 (אור) אק 15 שהיא מקבלת נש 17 (זה) אק
21 בי׳ נ ולבינה ק 24 סוכות) חופות נש 28 (שם) נש 29 אדם הראשון
תפ׳ נ אדם תפ׳ הראשון ש

2 עיין בבלי יבמות מט ע"ב 3 תהל׳ לו,י 4 בבלי בבא מציעא פד ע"א; בבא
בתרא נח ע"א 7 ישׁ׳ ב,ה 9 תנח׳ שם 10 יחז׳ כח,יג 14 בר׳ ב,י
17 שה"ש ד,יב 18 דב׳ ח,ט | תהל׳ קיח,כב 20 שם מה,יד 22 ישׁ׳ ד,ו |
שם שם, ה 27 תהל׳ קד,כד 29 שה"ש ה,י 30 עיין בבלי חגיגה יב ע"א
31 בר׳ ט,יג

עמ׳ כד

1 (בזה) ק 4 הולם ומכה נ 5 המחפרטים) המתפשטים נק 7 שהיא בת נש
11 נעלם במכמה) עולם החכמה נקש 16 (והסוד... ברק) נש 23 וזהב נ
26 אר׳ נ אומ׳ ק 31 הנעלמות) העליונות נ העליונות הנעלמות

1 תהל׳ יח,יב 3 ישׁ׳ מא,ז | תהל׳ קמא,ה 7 ע"פ דה"א כט,ב 8 יחז׳
לו,כו 13 שמ׳ כד,י 14 ישׁ׳ נד,יא 16 שופ׳ ה,א 19 תהל׳ צ,יז
26 תנח׳ שם 31 ישׁ׳ נח,יא 32 תנח׳ שם

עמ׳ כה

1 (לו) א 2 כשנולד נ 6 (בעולם) נש 8 (ראה(ב) ש 11 הדומים נש
13 את הסכין 14 שוחט נ 15 והעריך את ש 17 הייתי שחוט נ 18
דעלובתא נ 26 פתחו נ 27 פומך נ | (פומך) נ דפומך ש 30 ושתיה
שמה נש | (היתה נקראת) נש 31 (כל) ש 32 אבותינו ג׳ ג׳ ת׳ נ

1 בר׳ ג,יס 3 שם כב,ב 4 שם שם, ד 5 ירׁ׳ לא,ב 6 ס׳ יצירה
פ"א, מ"א 7 קה׳ ז,כג | ב"ר פנ"ו, ב, עמ׳ 595 11 בר׳ שם, ה 13
שם שם, יב 19 שם כג,ב 22 תהל׳ קד,לא 24 שם קמט,ב 25 שם
עה,ה | תנח׳ שם, סי׳ ג (ר׳ יוחנן בר יודן דמן גלילא) 26 איוב לט,כז
28 שם שם, כח 29 שם | מ׳ יומא פ"ה, מ"ב

עמ׳ כו

1 הזאת נש 2 (בה) נש 5 מרגיל ק 8 הרקיע נש 10 (הם) נש |
מתענגין) מתעטפין ק 11 ר׳ ברכיה אקש 14 ר׳ אמי נש 15 מהו נש
16 בהון) בהם א 19 נכנס נקש 23 (שני בני אהרן) נקש 24 בפני)
לפני נש | לפני) בפני נקש 25 (זה) נש 27 אני מקובל נקש | תניא נקש
28 לפני נ | שיהא נקש

4 איוב שם, כט 9 שם שם, ל (ואפרחו) 11 ויק׳ י,ד 14 שם טז,א
15 תנח׳ שם, סי׳ ד | איוב לז,א 16 ויק׳ יא,כא (בהן) | אונקלוס שם
18 במ׳ יז,כג 20 תנח׳ שם, סי׳ ה 21 משׁ׳ יז,כו 22 תנח׳ שם,
סי׳ ו 26 ע"פ עמ׳ ז,יד, ועיין בתנח׳ 27 ירוש׳ גטין פ"א, ה"ב

*1 בתנח׳: דשונה.
*9 בתנח׳: ואחר כל השבח הזה.
*15 בתנח׳: ר׳ אחא בר זעירא.
*17 בתנח׳: בניו של אהרן.

עמ׳ כז

1 היו נש 2 ולפי׳ נש | אמ׳ בשביל אק 5 ליכנס נק להכנס ש
6 ישמח לב נש 7 נובעים) נשפעים נש 8 שיורד על פי מדותיו נש
10 המחודשים נ | המשמשת נ 11 משמשת נש | ואם הדלת נש | משמשת נש
12 ברשות נ | ואם הדלת ש | ברשות נ 13 משמשת 13 לפניי לפנים)
לפניו א | היחיד נש 15 להכנס נ 16 ההקרבה) הקריבה א הקרבה נ
18 להקריב האש גב׳ למדרגתו עט׳ נ 19 (אש מחיתתו) נש 20 בשביל נש
21 (בהם) נש 31 (ידוע... מלבוש) נש 32 ויתלבש) שילבש נ שיתלבש ש

6 משׁ׳ כז,ט 8 תהל׳ קלג,ב 17 ויק׳ י,א 19 שם 21 שם שם, ט
25 עיין בבלי חגיגה יב ע"ב; מנחות קי ע"א, ובתוספות שם 27 תנח׳ שם
28 שמ׳ כח,מג 31 עיין זח"א סו ע"א, רכד ע"א-ע"ב

*19 בתנח׳: איש ממחתתו.
*31 עיין במבוא, §3.10.

עמ׳ כח

1 עדיין לא נ | נמצא נ 2 (וצדקות) ש ומעשים טובים וצדקה ש 5 למטה נ |
אזי ש 6 ראוי ונשוי נ נשוי ש 7 אז נש | המלבוש נש 8 העליונים נש
9 (עדין) נש 15 היו נש | וימות א 19 והיו אומרין ש 20 מן זה) מה זה א
(מן זה) נש 22 שהיה א 24 איבו) אבא נש 27 שהם פעליו) שהוא פעל נש
שהם פעלו ק 30 שהיא) שהיה א | (וכן) אק 31 האפשר נש 32 להוריד)
להוליד נ

2 ישׁ׳ נט,יז 4 עיין בבלי שבת לא ע"א 8 עיין במ׳ ג,ד; ויק"ר פ"כ, ו
11 ויק׳ י,ב 12 דב׳ ד,כב, ועיין ספרי, פי׳ מט, עמ׳ 114 13 תנח׳ שם
14 שמ׳ כח,לה (אל הקדש לפני יי ובצאתו ולא ימות) 15 במ׳ ג,ד 20 תהל׳
עח,סג 21 שמ׳ כד,א 25 משׁ׳ כז,א 30 שמ׳ לב,יד 31 בר׳ ו,ו

*4 עיין במבוא, הערה 238.
*10 עיין במבוא, הערה 239.
*28 עיין בח"נ, ובמבוא, הערה 206.
*31 עיין במבוא, הערה 207.

עמ' כט

1 סייחין) זייחין א 3 להשלחת יד וחחיבין מיתה נש 5 באור) כראות אק
6 שהגיסו) שהכניסו נ 9 ובשכר כי ירא מהביט א 12 שהוא קשה נ
15 שהיא) שהוא נש 18 קודמת) קודמין נ 21 מה ק 22 כאן נש | ועל נש
24 ואף אק 26 קרחית(!) נ | ערביים נש 31 סולתא) סלקא נ

1 תנח' שם 2 שמ' כד,יא 3 שם 5 משׁ' סז,טו 8 שמ' ג,ו 9 שם
לד,ל | במ' יב,ח 10 שם ג,ד 14 שם | דה"א כד,ב 15 במ' שם 16
תנח' שם, סי' ז; במ' שם 19 שם 21 ברׁ' יא,כח 23 שם כג,ג 32
תהל' מה,יד

עמ' ל

1 אמ') א"ר נק אמ' ר' ש 2 שכשם אפר א 3 לשבירת נקש 5 הזכיר ש
11 מתים ומה ראה לומ' כן בשעה נכנסי' נ 15 שלא) שמא נש 20 בחייו)
מריחו נש 21 ועל זה כתיב) ואמ' נ 24 מחיצה אק 27 מחיצה א 30
זוריחת א | מפי אדם) מבני ישראל נ מבני אדם ש

6 ויק' סז,ל 7 שמ"ב כא,יד (כל אשר) 9 תנח' שם, סי' ח | איוב לז,א
13 במ' יז,כא 17 שם | שם שם, כב-כג (את המטות) 22 ויק' שם, א
24 דב' ט,כ 26 עמוס ב,ט 27 תנח' שם, סי' ט; ויק' יז,ג 28 מל' א,יא
32 יהו' י,יב

עמ' לא

2 ולמה) ולבנה נש 3 מהלך נקש | מקלס להב"ה נ הוא מקלס להב"ה ש
5 לגדול דום נש 7 (אינו) נש | הב"ה נ הקב"ה ש 10 אמ' לה יהושע א
15 המטה שהיה משתחוה נקש | אע"פ נקש 16 בעידניה נ | אמר אע"פ נש
17 (והלא מלך הוא) נ הואיל והוא מלך ש 24 לאהל נ | (ר' ישמעאל... מועד)
נש 25 היתרו) היתרו קבלו א[1] ק[1] | מאהל ק 28 ר') רבינו נ רבי' קש
29 לא היה ש 30 מאוהל נק

8 ברׁ' יד,כב 9 שם לז,ט 12 יהו' י,יב (יהושע ליי) 13 שמ' סו,א
14 ע"פ תהל' פד,יב 15 ברׁ' מז,לא 16 בבלי מגילה טז ע"ב 18 תנח' שם
19 מל' א,יא 20 דב' יב, יג-יד 21 ויק' יז,ג-ד 23 תנח' שם, סי' יא
27 ויק' שם, ז 31 דב' יב,כ

*23 כאן מדלג המחבר, או סופר מוקדם, מסי' ט לסי' יא של התנח'.
*25 בתנח': הזהירו; עיין בח"נ, והשווה עמ' לב, שו' 1.
*30 בתנח': היה לכם אסור לשחוט, ועיין בח"נ.

עמ' לב

6 (אתה) נש | כאן נ | וזבחת) ולקחת אנק 8 שכתו' כן) שכן כתי' נש שכך
כתי' ק 12 לחום) ליחם א 13 שמוע) עזריה ש 15 מרובין אש 16
תניא נקש | אמ' ר' נ א"ר ק אמר ר' ש 22 בכל העולם ש | וקצמים אק
23 על כל בני) יותר מכל נ 25 וסובבים סביבות אותו הדם של אותה ש הדם
סביבות אותה נ אותה הגומא ק 26 ומקריבין ש 30 השדה) האדמה נ

3 משׁ' כז,כו 5 שם שם, כז (ללחם ביתך) 6 דב' יב,כא 8 שם טו,יט
14 שם יב,כ 16 זח"ג ע ע"א 18 ס' יצירה פ"א, מ"ז 21 עיין בבלי
קידושין מט ע"ב 28 ויק' יח,ג 29 שם יז,ז

*16 בזוהר חסר.
*20 בזוהר: בזוהמא דטופרא.
*32 בזוהר: מה דאינון בעיין.

עמ' לג

6 לאהל נ 7 נפשו נ 10 שבא ש 11 הוא נש | (שנא') אק | (אחלצהו...
בצרה) נש 13 וענני נש | ולכה נ 14 תהיה נש 15 אצ"ל) אבל נש 16
וזוהמתן נש 20 שהוא נ 25 (והסוד... עליהם) א 26 אז תהיה נש

1 תנח' שם, סי' יב; ויק' שם, ג-ד (או כשב או עז במחנה או אשר ישחט מחוץ
למחנה. ואל פתח...) 2 ישׁ' סו,ג 7 ויק' שם, ד 8 תהל' נ,כג 10 שם
11 שם צא,טו, ועיין בפסוק הבא 12 שם ס,ז (כתיב: וענני; קרי: ועננו; ועיין בח"נ
13 שם פ,ג (ולכה, ועיין בח"נ) 14 איכה ב,ג 19 ברׁ' כז,כב; עיין ב"ר פס"ה,
כ, עמ' 733 ובמ"י שם, ובעין יעקב באגדות ירוש' , ראש השנה, פ"ג 20 ברׁ' שם
25 שם כז,מ 27 תנח' שם | זכ' ט,ט 30 ישׁ' סב,יא 31 שמ' יד,ל

עמ' לד

3 בני אדם נקש 4 דבורה וברק נש 15 שומר ישראל נ | (יי) נ 16 החיים
תפ' נ 18 מועד עט' נ 20 הוא אק 21 (הוא) נש 22 גמורים נש
24 (השופטניה) נש | שופטת נ השופטת(?) ש 26 שנקרא נ 28 לדל עט' ש
31 רבות) הרבה נקש | והא כתי') והכתו' א והלא כתי' נ 32 ר' יוסי
הגלילי אומ' ור' עקיבא אק

1 דב' לג,כט 5 שופ' ג,לא 8 ישׁ' מה,יז 9 תנח', קדושים, סי' א |
ישׁ' ה,טז 11 שם ג,יג 15 קה' ה,ז 16 עיין שמ' כו,כח | ע"פ ברׁ' ב,ט
18 עיין שמ' לח,ח 19 עיין בבלי חגיגה טז ע"א, זח"א ו ע"א, ח"ב רלב ע"א
24 דב' טז,יח 25 שופ' ד,ד (היא) 29 דני' ז,ט (נקא... גלגלוהי)
30 תנח' שם | דני' שם 31 ישׁ' ו,א 32 משׁ' כ,ח

עמ' לה

1 אחד מהן אומ') חד אמ' נ אמ' ק אמר ש | אפריון נש | חד נ | אומ' ק
7 אלא עם זקני יש' נ אלא עם זקני עמו ושריו אלא ש 8 ודניז ש 8 ומלכן)
ומה הוא עמו נ ומי הוא ש 10 ועתיק כ"ע יומין נ 11 סחים ק | של) על שן|
דכל טמירין ש 13 ועתיק כ"ע יומין חכ' בי' נ 14 פי' כ"ע שהוא א פי'
כ"ע הוא כמראה נ פי' כ"ע הוא שמראהו ש 15 (כשנים) אק 16 כשלג כ"ע נ |
וללבן כ"ע נ | בנות חכ' בי' נ | מאד. פי' לא יותר ק 18 נאה ויפה נקש |
סיכוך ק 26 (פי'... והבן זה) א 32 האל א

2 חגי ב,כב, ועיין המשך הפסוק 4 שמ' טו,א 6 יש' ג,יד 9 תהל' קכב,ה
12 מש' ח,ל 14 קה' ט,ח 15 יש' א,יח 17 ע"פ שה"ש ה,יא 21 דב'
ד,כד 22 תנח' שם 27 שם 30 יש' יד,לב 32 שם ה,טז

*1 בתנח': אפופרין, ועיין בח"נ.
*22 בתנח': ר' חלקיה הדרומה, ובת"ב, קדושים, סי' א, הגה: הדרומי, ועיין שם,
בהערה ח': ופי' הדרומי מאנשי דרום.

עמ' לו

2 (לישראל) נש 5 והתקדשתם נקש 9 שאנו נש 18 (עד... לשמי) נש
19 ונקדשתי א 21 כחתן) כי חתן אק 22 תעדי אש | והאשה) והכלה נש
27 לך קדש את העם א 29 ואם) שהם נקש 30 ולכנסת א 32 לו עמ' נ

1 יש' סג, א 3 שם כט,כג 4 שם מט,ג 5 ויק' כ, ז-ח | תנח' שם, סי' ב
7 תהל' קו,מה 10 בר' ג,יז 11 שם ט,כא 12 שם כג,ד 13 שם כה,כח
15 שם לה,י 18 ויק' יט,ב 21 יש' סא,י 25 בר' ב,י 26 תנח' שם
27 שמ' יט,י 28 שם שם,ו 30 ע"פ יש' ו,ה 32 בר' כד,ב | שם שם, י

עמ' לז

3 (הקדוש) נש 5 יתן אק 10 בני יומין נ 11 עושה בזמנו נש | (פירות
למינו) נש 19 שבטלו) שנטלו אק 20 מבטל) משבט נ | ישתו אש 21
משבטלו בגדי נ 29 באר) בור נש | בור) באר נש 31 (אם(2)) נ 32 והבור
עמ' נ

1 תנח' שם | ויק' יט,ב 2 שם 4 במ' יד,כז | תנח' שם, סי' ז | זכ' ח,יא-יב
(יי צבאות) 11 ע"פ בר' א,יא 12 ע"פ שם ג,יח | במ' כ,ה 14 דב' ח,ז-ט
18 ירי' ב,ז (וכו': ותבאו וטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה) 20 חגי א,ו
25 ע"פ במ' כא,יח 27 יש' נח,יא | בר' כט,ב 28 מש' ה,טו 29 עיין
זח"א ס ע"א, ובח"נ 32 בר' לז,כד

עמ' לח

1 ומים) מים נש 2 מים הפוסלים נש 3 החיצונים ש 7 בני יומין נ |
(פירוש) אק 11 כתובים) נתונים נש 12 ואחד מהם ש וא' מהן נ | מקבל נש
13 המלך) הקב"ה ק 17 לראותה ש 23 החיוניות נ 25 שולחים אקש |
הנקבה עט' 26 (הנשלחים... הקדושות) נש

1 בבלי שבת כב ע"א, חגיגה ג ע"א; תנח', וישב, סי' ב; ב"ר פפ"ד, טז, עמ'
1020 | עיין בבלי שבת טו ע"א 2 עיין במ' ה,כב 3 ויק' יח,כה 5 יחז'
לו,כה 9 מש' לא,טו 11 עיין יהו' ד,א-ט 13 עיין בבלי שבת נה ע"א
15 דב' יז,ח 22 עיין ס' יצירה פ"ב, מ"ו 27 דב' יד,א 28 הו' יד,ט
30 יש' נה,ח 32 ירי' יז,ח

עמ' לט

4 דבק ק | מלמטה נש 6 (סוד) א 7 וחומרי) או חומרי א 9 בשביל נש
10 פתוחה) פשוטה נ | אליו) אלא א 11 לכן נקש 13 (והבן... שמירה) ק
15 יי צבאות ק 16 למרבה נ | לשלום אק 19 אל) אלו נקש 20 של כל)
שכל א 24 ויצטיירו נש 26 שכביכול נ כביכול ש 30 היא מתאוננה
מריבה נ היא מתאנה ומריבה ש וכמריבה א

6 עיין בבלי בבא מציעא סח ע"ב, מ' פסחים פ"ד, מ"א 10 בר' ג,יט 13
עיין בבלי ברכות נד ע"ב, ולמטה, עמ' סו, שו' 16 16 יש'ט,ו 17 שם סו,יב
18 עיין למעלה, עמ' יז, שו' 2 22 עיין שמ' כו,כח 25 תנח' קדושים,
סי' ז | במ' כ,ה 31 שם יא,א

*19 בכ"י א אלי אלו, אלה. עיין בח"נ.

עמ' מ

3 ותקבלו נ 5 ומתקרבת) ומתדבקת ק 6 שריגים נש 10 א"ל הב"ה נ
12 (פי') א 13 אנשי ק 17 שהיא נ 18 העולמות) הנעלמות ש 19
(והים... וכו') ק איננו ש (איננו מלא) נ 20 אעפ"כ נש | איננו נש
21 יבשה נש 22 כל מימות נקש 24 העליונות הנעלמות נ העליונות
הנעלמים ש 32 (המלך ע"ה) נקש 3 (מן (2)) ש

1 תהל' פ,ט 4 נח' ט,ו 6 בר' מ,י 7 שם (והיא כפרחת) 10 תנח' שם
12 תהל' לא,כ 13 עיין בבלי חגיגה יב ע"א 14 איוב לח,טו | עיין ב"ר פ"ג,
ו, עמ' 21 15 יש' ל,כו 16 דב' ח,ז 18 קה' א,ז 21 בר' ח,יד |
דב' שם 22 שם 23 שם שם, ח 24 שם שם, ט 25 יחז' לו,כו
28 תנח' שם, סי' ח 29 ויק' יט,כג (וכי) 32 קה' ג,יא

עמ' מא

3 הברכה ש 5 ומשפטיך אק 6 להרים נש 7 ומשפטיך אק 10 ומשפטיך אק 13 בעצמן אק | באחרים אק | מלה"ד ק | והזווג ק 14 (הם) נש 15 ומשפטיך אק 17 (אלא) אנש ומצירין נש 18 (יעשה לו) ק (לו) א 19 על) של נש 23 מה התהום נקש 24 (ד"א) נקש 25 שהן ק 26 שאין נק 31 לעתיד לבא) לעולם הבא נש

2 בר' ב,ח 5 תנח', אמור, סי' ה | תהל' לו,ז 6 מי' ו,ב 7 תהל' קלו,טו 8 שמ' טו,ה 14 ישׁ' ג,י 18 שם שם, יא 32 תנח', בחקתי, סי' ד | תהל' פט,ז

*1 כאן חסר קטע מן התנח'.

עמ' מב

1 לו) לי נקש 2 פנסין) נרות נש | האכלוסין נ 3 שיבנה נש | שהדלקת אני אני א 4 קראו) אני קורא ק | ואני(!) מקנא בו נ 7 שיהיו ק 11 אל תקרי נ 14 יערך ליי קש | אבון) אבהו נש 16 ומחיתך עלי ש 20 לברא נ 22 (ומה) נש 23 תורתך נקש | אמ' להם כתי' בה נ א"ל כתי' בה ש 24 מיתה נש | ועוד כתי' ק 25 ביניכם) לכם נש 26 יוצא מאצליכם) מצויה אצלם נ מוצאת אצלכם ש 27 הב"ה תפ' נ 31 (על... וכו') נק 32 השבת יערכנו נ השבת יערכנו לפני וגו' ש

5 בר' א,יז 8 ויק' כד,ד 10 ישׁ' מ,כו 11 שם שם, כה 12 השווה תנח', אמור, סי' טו 15 ע"פ שמ' טו,יא 16 שופ' יז,י 17 בר' יד,ח 18 ויק' שם,ח 21 תהל' ח,ה 23 במ' יט,יד 24 ויק' יב,ב 25 שם יא,ט | שם שם,ד (את) 26 איוב כח,יג (ולא) 31 ויק' א,יב (וערך אתם על העצים אשר על המזבח; השווה שם ד,י, ועיין בתנח') 32 ויק' כד,ח

*1 בתנח' ובח"נ: לי; לו ← כנוי כבוד.
*6 בתנח': כשני.
*26 בתנח': יצאת אצלכם, ועיין בח"נ.

עמ' מג

5 נטל נקש 6 שהם נש 8 שבתי) שכחתי' אק 9 לא לחכמים לחם וגם לא לנבונים עושר) גם לא לנבונים לחם אק 12 שאין א 13 להפסיק ק | (ממנו) נש 14 נאבדו נש 18 נאבדו נ 19 את ק | מוצא נש 22 לארובי לראובני אק | שהיפרשו א 27 ועל) וכל א 31 שמם ש | שנכנסים א שנכנסין ק 32 (ונותנין) נ ונתונין ש | אמרה חנה נ

1 ויק' כז,ב 3 תנח', מטות, סי' ה 8 קה' ט,יא 10 ירׁ' ט,כב (אל יתהלל עשיר) 22 דה"א ה,כו (מנשה) 23 במ' לב,א 24 תנח' שם, סי' ו | תהל' עה,ז-ח

עמ' מד

1 מהו אף מרומם באף קש 2 הפיל הב"ה נ הפיל הקב"ה ש 4 ה"ד) וסמיך לו נ 5 שהשפיל) שהפילו א הוא השפיל ק 9 בני גד ובני ראובן נש | ספיל נ טפל ש | הטפל נש 10 שהן) שכן נש 14 (שנא') אק 15 תבורך) תכלם אק 21 בענין ש"ל ק | הנתיב) הנחינה א הנחי' ק | (נתיבות) אק | (י"א) נש 22 היחם) היש נש | הנותנת נ | לפני נ | (זה) א 27 לעומקתו נ | אפס כ"ע ואין העי' העי' נ | כמוהו נש 31 שהיא ש

1 שמ"א ב,ז 3 במ' לא,ט 5 שם לב,א 7 תנח' שם, סי' ז | קה' י,ב 10 במ' שם,טז 12 שם שם, כד 14 מש' כ,כא 15 מ' אבות פ"ד, מ"א | תהל' קכח,ב 17 ירׁ' ט,כב 27 שם 29 ישׁ' מב,יג 31 ע"פ בר' ג,כ 32 בר' א,א

*10 בתנח': יותר מגופן.
*21 עיין במבוא, §1.2.
*24 השווה למטה, עמ' נד, שו' 2.

עמ' מה

2 למדת הוד נש | ובשמאלה אק 3 (כל) נקש | (בה) אק 6 (כי(2)) קש | שהיא נקש 8 ומושכל נ מושכל) מושכל פי' שכל משכיל מושכל פי' כ"ע כ"ע וכ"ע שהם תאור (?) שהוא כ"ע שלחכמה וכ"ע שהוא של (?) וכ"ע של בינה א וא' זעירא הג' כתרים העליונים הם ראש האל"ף וע' (?) וחכמה אמצעי של האל"ף ובינה יו"ד תחתונה שבאל"ף ק 11 העליונה נש 12 לחפש והוא המזל כ"ע נש לחפש הוא המזל כ"ע ק 14 (רומז) א 19 לכן נקש 23 על אל א על אלו ק 26 ולכן אנו נ 28 בתורתו נש" 29 העיסה עט' נ | בעולם נ"ל שצריך לומר בהפך כי אין התעוררות למעלה עד שיהא התעוררות למטה ק2

1 ירׁ' שם (אל) 2 מש' ג,טז 3 איוב לז,כב (ההמשך: על אלוה נורא הוד) 5 ירׁ' שם, כג 8 עיין מורה נבוכים ח"א, פס"ח 13 תנח', שלח, סי' יד | במ' טו,כ 14 תהל' קיא,י 16 מש' ח,כא 18 שה"ש ג,ז (שלשלמה) | בר' מז,לא 22 עיין בבלי קידושין עא ע"א 27 יחז' לו,כו 28 בר' מב, כד, ועיין זח"ב ו ע"א 32 עיין בבלי חגיגה יב ע"ב; מנחות קי ע"א, ובתוספות שם | מש' טז,ו (בחסד ואמת)

*30 עיין בח"נ, ולמטה, עמ' צה, שו' 16.

עמ' מו

3 ישלום נ 4 את האש נש 7 הוא נקש 10 (כגון... התעוררות) נש 13 (עושה) א 14 חלה עט' נ | ונכסים אק | למעלה כ"ע נ 14 ר' חייא א 16 לרמוז שאין לך שמחה א 17 (יהי... בי') נקש 21 והשכים ק 26 (לא תעכב) אק | בנך את יחדך נק בנך את יחידך ש | נפש א

13 עיין בבלי סנהדרין עד ע"א, וזח"ג טז ע"ב 14 תנח' שם; במ"ר פי"ז, ב
15 קה' ט,ז 18 ישׁ' סו,י | בבלי תענית ל ע"ב 20 תנח' שם | קה' שם
21 בר' כב,ב 24 שם יח,יט 27 שם כב,טז 28 תהל' כב,כא 31 בר'
שם, יג 32 עיין מ' אבות פ"ה מ"ח; פדר"א פל"א

*22 בתנח': להר המוריה. א"ל הקב"ה אל תשלח ידך אל הנער. אמר אברהם... בבמ"ר כמו שהוא לפנינו.

עמ' מז

10 שנקראים בין השמשות אק 11 השמש כי שמש ומגן נש 15 שוחט א
18 והפסיגו אק | מתפסג אק 23 אבידתי א 24 שמעתי א 26 כל זה
הענין כמו באור זרוע להר"ר משה די ליאון (?) נ[1] 29 נזרע נ

1 בר' שם 4 משׁ' ה,יט 6 דב' לג,יז 11 ע"פ תהל' פד,יב, ועיין בח"נ
14 תנח' שם; במ"ר שם | בר' שם 25 שם שם, טז 26 תהל' צג,יא, ועיין
תנח' שם, סי' טו

*26 עיין בח"נ

עמ' מח

9 חורש למעלה נ 12 (כל) נש | ממני נ ממיני ש

1 תנח' שם, סי' טו 3 דב' כב,י | שם שם, ט 5 עיין זח"א קסו ע"ב, ח"ב
סד ע"ב – סה ע"א 11 שה"ש ח,יא 16 עיין מ' סנהדרין פ"ב, מ"ה; ועיין ס'
טעמי המצוות לר' יוסף מן המדן, עמ' רצא, רצג-צד, תלד-לה 19 תנח' שם |
דב' כד,יט 20 שמ' טז,לו 22 תנח' שם | דב' יח,ג 23 בר' יד,יח
24 שמ' טו,טז 25 יחז' א,כב 30 תהל' מב,ח 32 יהו' כב,כב

עמ' מט

2 הזרוע והלחיים נ 7 אלהים בי' נ 9 שרוצה ק | (כי) א 15 יעשה נק |
יראה ויתגלה) יעשה ש 25 הנעלמות) עליונות נ 28 ובשנה נ 29 יהיו אק
32 (קבר... ויתציירו(עמ' נא, שו' 26)) נ | המח ק

3 תנח' שם | דב' כב,ו-ז 4 עיין זח"ב צג ע"א 7 משׁ' כה,ב 10 בר' כח,
יז 11 תנח' שם | ויק' יז,יג 13 ישׁ' לד,ו 17 בר' ג,יט 18 ישׁ' מ,יב
22 תנח' שם | ויק' יט,כג 28 שם שם, כד (ובשנה, ועיין בח"נ) 29 שם
32 תנח' שם | דב' יד,א

עמ' נ

1 (של) ש | היא) היתה ש 5 בהגלחת ש 7 ובהגלחת ש 9 היא) היה אק |
ע"ז) עכו"ז א 14 לכן קש | כביכול כאלו ש | ונותן ש 17 האזכרות ש
22 קווצות אק 24 כי) פי' א | (ח') א 25 (רומז) א 29 היה) היא א

3 ויק' כ,כו 5 שה"ש ג,יא 6 עיין שהש"ר פ"ג, כ 10 תנח' שם | ויק'
יט,כז 12 דני' ז,ט (נקא) 13 ע"פ שה"ש ה,יא 16 תנח' שם; דב' כב,ח |
שם ו,ט 20 ע"פ בר' נ,כ 21 תנח' שם | במ' טו,לח 23 עיין ס' יצירה
פ"א, מ"א 26 תנח' שם 29 עיין בבלי סוטה מו ע"ב; ב"ר פס"ט, ח ובח"נ שם
32 תנח' שם; במ' שם

עמ' נא

1 (תכלת) א 4 שתהא קש 5 וראיתם ש| וראיתם ש 6 וראיתם ש 7
הראני ש 14 מזנין) מזכין ש 15 הקרביט קש 19 ואם ק
26 ויתייצרו ש 29 באותיות נ 31 משוטטים ק

3 שמ' כד,י (ההמשך: וכעצם השמים לטהר) | במ' שם, לט 5 שם 7 שמ"ב
טו,כה (והראני, ועיין בח"נ) | במ' שם 8 שם שם, מ 9 דב' לב,מז 12
במ' שם, לט 14 שם שם, מ 17 דב' ד,ד 18 במ' שם 22 יחז' לו,
כו-כז 24 ירוש' ברכות פ"א, ה"א; ב"ר פט"ו, ו, עמ' 138; ועיין זח"א לה ע"א
27 עייל למעלה, עמ' לח, שו' 20 30 עיין ס' יצירה פ"ג 31 זכ' ד,י
(משוטטים, עיין בח"נ, והשווה דה"ב טז,ט) 32 ירׄ' לב,יט (אשר עיניך)

*2 בתנח': שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע.
*15 בתנח': הקברניט (פי' רב החובל), וכך צ"ל, ועיין בח"נ.
*17 בתנח': שאתם מדובקים במצות; השינוי הוא מאלף.
*30 הכוונה לחכמה ובינה.

עמ' נב

1 החום אל הלב אק 3 הכליות נצח והוד נ (ומן הכליות) נ 5 הים עס' נ |
(והים אינו מלא) נקש 8 ואח"כ נש | וחזק) חולק א | מתפרנסת נ | ואח"כ נש
15 שלטון) העליון אק העליון ומוציאין הרז שעלה במחשבה ק 23 (או) א
31 ההשואה נש | ישתוה ק

2 דב' לג,כז 5 קה' א,ז (איננו) 7 משׁ' לא,טו 9 תהל' קיא,ה 11
איוב ה,י 13 קה' ח,ד 14 בר' מט,כ 16 איוב כח,יב 21 אס' ח,ח
(נכתב בשם המלך ונחתום, והשווה שם ג,יב) 24 בר' כח,כ 27 שם יח,לג;
שם ו,ו 28 עיין פדר"א פ"ג 31 שמ' לג,יט 32 מל' ג,ו

עמ' נג

7 מבוע כ"ע נ מבוע ק 9 האפשר נש 12 העחיק כ"ע שהיא נ 13 עומקים) עמוקים הה"ד עמוק עמוק מי ימצאנו פ' מי הבינה שנמצא מהם היא ימצאם וישיגם ההח"ד מה רבו נ 17 ימצאם נ 18 לה נ 19 עתיקא דעתיקין) עמיקא דעמיקין נש 20 וסתימא דסתימין נש 21 להעלות אק 22 (הוא) ק 23 ועמוק שני נש 29 כ"ע אלף) אלף כ"ע אק 31 וי"א) ועשרה נ

2 ס' יצירה פ"א, מ"ז 5 ירי' יח,ו (הנה; בפיוט: כי הנה) 11 ויק' יז,יג, ועיין למטה, עמ' נח, שו' 15 13 קה' ז,כד (ועמק עמק) 15 איוב כו,ז 16 תהל' קד,כד 24 קה' ה,ז 28 שם ז,כג | מש' לא,יד 29 ירי' לא,ב

*4 עיין במבוא, הערה 210.

עמ' נד

1 שהוא נש 2 שהוא נש 5 היו"ד) היו"ד הוא אחרית וראשית כל האותיות כך היא אחרית וראשית כל הנמצאים. ד"א למה נקר' י' כמו היו"ד נש היו"ד הוא אחרית וראשית כל האותיות כך היא נסתרת ונעלמת ק 9 הנעלמות) העליונות נ 10 כצורת ש 11 רומז נש 12 בצורת נש 15 אבל סוד וכבר א 20 הכל נ 26 ועל | (פניו) א 29 (כי) נש 32 אחוריים) אחוריהם נש

8 זכ' ד,י (משוטטים) 14 עיין מ' עוקצין פ"ג, מי"ב, ומדרש אלפא ביתא דרבי עקיבא (ביהמ"ד, כרך ג') עמ' 32 15 מש' ח,כא 18 בבלי ראש השנה כא ע"ב 19 תהל' ח,ו 21 שם קיח,כ 22 שמ' לג,כג 24 שם ג,ו 26 מש' כה,ב 31 שמ' לג,כג 32 מל"א ז,כה

*23 מאריך אנפין; הכוונה לכתר.

עמ' נה

1 על זה אמר נש 13 ומי נש 16 אודמיא אק | אודמא אק 22 ובמלבוש במלבוש אש וכמלבוש במלבוש ק 24 כל האויבים נקש | אז ישולח ק 31 ידכה עט' נ 32 תפילין נ תפלין ש

1 בבלי ברכות ז ע"א 6 ס' יצירה פ"א, מ"ז 8 שמ' לו,יח 12 בבלי ברכות ו ע"א 13 שמ"ב ז,כג (ומי, ועיין בח"נ 15 בבלי שבת כה ע"ב 17 שה"ש ה,י 18 שם שם, יא | שם א,ה 22 ע"פ ישי' נט,יז 23 תהל' צג,א 26 עיין זח"ג פא ע"א 27 עיין בבלי מנחות לו ע"ב 28 שמ' יג,ט 30 דב' כח,י; ועיין בבלי מנחות לה ע"ב 31 שמ' יג,מז 32 בבלי מנחות לז ע"א

עמ' נו

1 וכחותם) כחותם ש 6 שיחבר ק 9 יניחם נ 12 הראוים) הרשויים ק 13 למשמש) לשמש נש 17 ופירוש א 20 (רמז) אק 21 כי הוא (1)) שהוא נש 27 הקצוות א קצוות נ | והסוד בזה ש 27 קצוות נש | ראש כ' ח' ב' נ 28 יד עט' נ 29 לו כל הכתרים נש 30 והמחנות נקש

1 שה"ש ח,ו (כחותם, ועיין בח"נ) 5 עיין זח"ג פא ע"א 6 שמ"ב ז,כג (ומי) 8 בבלי שבת מט ע"א, קל ע"א 13 שם יב ע"א, יומא ז ע"ב, מנחות לו ע"ב 17 עיין רמב"ם, משנה תורה, הלכות תפלין פ"ד, כה-כו 26 שמ' כו,כח 30 עיין בבלי עבודה זרה ג ע"ב; פס"ר כ,ד

עמ' נז

1 ואמ' למשה נ וא"ל מלשה ק ואמר למשה ש 2 שעמדתך א 6 אחד) קטן נש | העולם עט' נ 13 כיון נ | מחובר נ 14 חיבורם) חשבונם נ מספרם ש 24 נשוי נש | נשוי נש 26 נשוי נש 31 טוב כל נ 32 להם אק

1 שמ' יד,יט-כא 3 ס' יצירה פ"א, מ"ז 4 תהל' ח,ה 6 איוב כו,ז 8 תהל' צ,א 10 עיין כלה רבתי, א; פדר"א פי"א 12 שמ' כ,יב 23 עיין בבלי יבמות סב ע"ב, והשווה זח"ג ז ע"ב, פא ע"ב, רצו ע"א 28 ברי' ב,כד 29 שם א,כח 30 שמ' לה,כט; לו,ו

עמ' נח

2 (הוא) נש 4 ומתחת נ 6 תפ') כנסת ק 12 מן הכל נש 19 (כ"ע) נקש 21 (יחירה באחרונה) נש | צייד) צידה ש 24 ומגברת א 25 (כתי') נקש | יוצא ולא יצא נש | (כתי') נש 32 (נקרא) ק

1 תהל' מב,י 3 במ' ו,כו 4 דב' לג,כז (ומתחת, ועיין בח"נ) 6 ברי' מט,כד 8 דב' ד,כד 13 בבלי בבא בתרא סז ע"ב, ועיין ס' הבהיר סי' עח (§52) 15 ויק' יז,יג 16 שמ' ג,יד | בר' מט,כ 18 עיין ב"ר פי"ד, ט, עמ' 132 20 בר' כז,ג (כתיב: צידה; קרי: ציד) 22 שם שם, כז, ועיין זח"א קמב ע"ב 24 בר' ב,י 28 דני' ב,כב (שרא) 31 תהל' לו,י 32 בר' שם | שה"ש ד,יב

*5 עיין פ' ס' יצירה לר' יצחק סגי נהור, עמ' 6.

עמ' נט

2 מלאכים נ 3 מלאכים נ 5 המבוע שהוא כ"ע נש " 6 מי ימצאנו ש
8 מתפשטים ומתברכים ש 13 יוצא מעדן ולא כתי' יצא נ יוצא מעדן יוצא
ולא יצא ש | משמע שהוא נש 14 הפסק נקש 15 כ"ע) אל כ"ע א |
יפסקו נקש 21 אעפ"כ ש | ומחמלא נ 22 אינו א אינינו ק 28 הן נ
29 מטומאתן נקש 30 שיגיע נקש 32 ויולידו נש | כמותן אק

2 ע"פ יחז' א,י | בר' ב,י 5 קה' ז,כד (ועמק עמק) 14 במ' כג,יט
15 ישׁ' נח,יא 18 ע"פ מל' ג,י 19 בר' ב,ח 22 קה' א,ז 23
בר' א,ט 27 שם ב,י 31 עיין בבלי ברכות כ ע"א

עמ' ס

2 מקריבין עולה נש 8 בלי) בלא נש 9 לה נש 10 בלא נש
11 (כ"ע) נקש 16 שכנסת א 19 שיתאחזו ש 21 ביחד)
כאחד ש 27 אכנס לארץ נש 31 ההוא) ההם נ | החיים) אור החיים נ

1 תהל' נא,כא 2 ויק' א,ג 6 ישׁ' נח,יד 8 עיין בבלי שבת קיח ע"א,
ועיין בח"נ 10 ס' יצירה פ"ב, מ"ד, בשנוי 12 תהל' צא,י (עיין התחלת
הפסוק) 13 שם נא,כא 15 עיין בבלי שבת מה ע"ב 16 ישׁ' סא,י (תעדה) |
תהל' שם 20 עיין ב"ר פ"ח, א, עמ' 55 22 דב' ג,כו 24 ע"פ יהו' ג,טו
25 דב' א,יב 26 עיין מדרש פסירת משה (ביהמ"ד, כרך א) אמ' 124 29 משׁ'
טז,טו

עמ' סא

2 ניקב נקש 7 כשהמלך נש 13 החיים (1)) השמחה נ 26 (שיתגלה
לנו) נש 28 הפת ש 29 (שהרצון יתגלה) נש

2 מ' חולין פ"ג, מ"א 3 עיין בבלי חגיגה יב ע"ב; פדר"א פל"ד 4 ישׁ' כו,
יט 5 הו' יד,ו 16 קה' א,ז 22 במ' ו,כה 25 תהל' סט,יד 29 קה'
ג,א (ההמשך: תחת השמים) 31 תהל' קד,ב 32 עיין בבלי חגיגה יב ע"א; ב"ר
פ"ג, ו, עמ' 21

עמ' סב

3 (האור) אקש 13 (נאם יי) א 17 הים והים איננו מלא ש 18 לשם) התם נש
19 איננו נש | איננו נש 20 איננו נש | איננו נש 22 איננה נקש 24 נחשב
נש 26 מיני משקי' מובחרי' נ מיני משקין מובחרין ש 27 איננו נש 28
המלך כ"ע העליון נ | דעתה עט' נ 29 להנחם על מה כי איננו נש איננו ק
31 מעפר נ 32 היתה א

1 איוב לח,טו 2 ישׁ' ל,כו 6 תהל' לא,כ | שם קד,ג 9 ויק' כ,יח
11 תהל' שם, ט 12 יר' ה,כב (אם מפני) 13 תהל' שם, י 17 קה'
א,ז 18 יר' לא,יד 25 עיין מש' יז,א 30 עמ' ט,יא 31 עיין
זח"ג ו ע"א-ע"ב, וס' המשקל לר' משה די ליאון, עמ' 122-123

עמ' סג

1 מלחמות יי נש 2 כי אין) ואין נ 3 על) של נש 4 ומסתרת ק
6 מתעברת אק 8 (כ"ע) נ 15 יי צבאות נש 25 אל) אלו נקש |
התמורות נ תמורות ש 27 שעבר נש | (התורה) אנק 28 בפניו
כמ"ש בזוהר נ בפניו וגו' כמו שכתו' בזוהר ש (בשביל... לעולם הבא
(עמ' סד, שו' 10)) נש 30 ושאטין ק

1 תהל' כז,ג (אם תקום) 3 ויק' טז,ג 5 מל' ג,ד 6 אס' ב,יז
9 עמ' ח,יא 11 שם 12 בר' מט,כ | משׁ' לא,יד 13 עמ' שם |
קה' א,ז 14 עמ' שם 16 שמ"א טו,ד 17 חנח', במדבר,
סי' טו 19 מ' אבות פ"ב מט"ו 22 ע"פ קה' ה,ז 25 ע"פ
בר' ג,יח | ויק' כ,כג 27 זח"ג עו ע"א 29 ע"פ זכ' ד,י

*32 בזוהר: אסתלקו.
*32 בזוהר: ורוחא; לעיני המחבר: דרוחא?

עמ' סד

5 (כך) ק 6 מצות התורה) דברי תורה ק מצות ה' ק[1] 7 עליו עלו ק
11 רומז אק | ולבינה) ובי' פי' שמניך הם סוד וענין ואור מצוחצח צח ואור
שהם נק' נ ובי' פי' שמניך הם סוד וענין אור צח אור מצוחצח שהם נקראים ש
13 כל העולמות נ 14 נמצא אלא) אלא נמצא נ | הכל רחמים נקש 15 (פי')
א 20 (על כן וכו') נקש פי' שמניך הם סוד וענין אור מצוחצח אור צח ד"א ק
23 (הוא) נש 27 משכני נש 29 ומטייל ומשתעשע נ 32 משכני ש

3 עיין בבלי חגיגה יב ע"ב 11 שה"ש א,ג 14 בר' א,ד 16 תהל' לא,כ |
שה"ש שם 18 עיין הקדמת הרמב"ן לפירושו עה"ת, וזח"ב פז ע"א, וניצוצי
זהר שם, אות ח' 21 ויק' ו,כא 22 ישׁ' סו,יב 24 יחז' לו,כה 25
מל"א ח,לב 26 שה"ש א,ג 27 שם שם, ד 28 שם 30 משׁ' ח,ל
31 שה"ש שם | עיין שהש"ר פ"א, לב

עמ' סה

1 (אמרה... נרוצה) נש 2 תמשכני) המשיכני נ 5 (הוא מבוע) נש | שאין ק |
(את) נש 7 המשכני) משכני אחריך נרוצה המשיכני נ | שאתדבק נק 8 בחדריך
נש | משכני נש 10 משכני נש | משכני נש 11 (אחריך... מושכני (1)) נש
משכני נש 15 משכני נש 16 ריצוי נקש 17 ומפוייסת נ 18 מרצון

כ"ע נ 19 יי כ"ע נ 20 מצניעו נש | ומשמרהו נש 22 ליי כ"ע נ | קדמוניות חכ׳ בי׳ נ 23 ומצניעו נ 24 (אלא) נ | משמח לקונה כ"ע נ 28 מצוי) דאינוי א נמצא נ

12 עיין מ׳ שביעית פ"י, מ"ט 15 בר׳ יד,יט 19 ע"פ שמ׳ כח,לח 22 מל׳ ג,ד | שה"ש א,ד 25 שהש"ר פ"א, לב 29 ע"פ יהו׳ ג,מו | מש׳ ה,טו, ועיין זח"א ס ע"א 32 בר׳ לז,כד

1 נחל נש 2 והעקרבים) תמורות א^{1} ק^{1} | (והטילו) א 3 משמירת נש 17 מחץ תמורה נק^{1} 19 ממענייני אק 22 טמאין) טמאים נקש 27 המלך תפ׳ נ 30 מגדיל ק

1 ע"פ שופ׳ ה,כא | בבלי שבת כב ע"א; ב"ר פפ"ד, טז, עמ׳ 1020; תנח׳, וישב, סי׳ ב 2 עיין בבלי חולין ט ע"ב 5 עיין מ׳ פרה פ"ה, מ"ז 6 שמ׳ לד,א 8 משׁ ט,יז 13 שם 17 תהל׳ צא,ה (מחץ, ועיין בח"נ) 18 עיין בבלי שבת טו ע"א 19 ישׁ יב,ג 23 מ׳ שבת פי"ד, מ"א | ע"פ במ׳ ה,יח 24 דב׳ כט,יז 28 דב׳ יד,א | הו׳ יד,ט 30 ע"פ במ׳ שם

2 מאומו׳ נ מאומות ש 4 ומקולקלין ש 5 בסוד) בס׳ נ בספ׳ ש 11 המבוע כ"ע נ 17 אלא) אל אנ 19 שמניעה שתנועה א 21 (יחרב... תנועה) ש (יחרב... התמורות) נ | (להם תנועה) נ 22 נקראים) קרויים נש | (ההי"ד... מחים) נש 24 במיתתן נש | במיתתן נש | קרויין ש 26 מיתו פי׳ בשמטת מן החיים נ מתו וגו׳ פי׳ מן החיים ש 27 (המתים) נש הַמֵּתִים ק 28 האבות נ

4 במ׳ שם, כב (המים) 6 מ׳ סוטה פ"ט, מי"ב; תנח׳, תצוה, סי׳ יג 7 עיין מ׳ אהלות פי"ח, מ"ח 9 שמ׳ כו,יב 10 שם שם, יג 16 תהל׳ קמו,ה | ירׁ ב,ו 19 עיין מורה נבוכים ח"ב פ"א; הלכות יסודי התורה פ"א, ה 22 עיין בבלי ברכות יח ע"ב 23 תהל׳ שם, יז | דב׳ יח,יא 24 ישׁ לז,לה 25 קה׳ ד,ב 26 השווה ס׳ משכן העדות לר׳ משה די ליאון (כ"י ברלין 833) דף ע, ע"א 30 בבלי ברכות יח ע"א; ירוש׳ ברכות פ"ב ה"ג; תנח׳, וזאת הברכה, סי׳ ז; קה"ר פ"ט, ד 31 תהל׳ א,ד

11 ובכל נ 13 (ועצמותיך) נקש 17 ותרוויח) נתרויח נ (ותרווית מהם) ש 21 זרוח) זרוע נ ורוח ק 22 (מה) נש 23 (זוהר... קצת) ק 24 והסוד בזה נש 25 (כי) נש 29 היא) הוא נקש 31 לכתוב נ 32 כשתכתוב נש | ואח"כ נש

1 שה"ש א,ד 2 עיין שהש"ר פ"א, לב 5 דב׳ ד,ד 7 ישׁ נח,יד 9 שה"ש שם 12 ישׁ שם, יא 17 שה"ש שם, ב 19 תהל׳ כז,א 20 קה׳ ה,ז 24 עיין ס׳ הגיון הנפש לאברהם בר חייא (לייפציג, תר"ך), ב ע"ב; ס׳ הבהיר, סי׳ ב (§2) 25 איוב לז,כא (אור בהיר, ועיין בח"נ) | דני׳ יב,ג

4 בגוף נ 5 על כל נקש 7 לשמרם נש 11 כי הוא) כי כ"ע נ כי הוא כ"ע ש | החיים) המים נש 12 החחים) המים נש 14 ועל זה נש 20 בשביל) ע"ש נ 22 (כולם (2)) נש 23 בשבת אק | (שנין) אק 24 מכובע ק 29 לא) לו (!) נ 30 (אלא (2)) נ

4 עיין בבלי ברכות י ע"א 5 זכ׳ ד,י (משוטטים) 7 תהל׳ קכא,ד 10 בר׳ טז,יד 16 דה"א ד,כג (וישבי) 20 בר׳ ג,יט 23 בבלי ראש השנה לא ע"א, סנהדרין צז ע"א, עבודה זרה ט ע"א 24 ע"פ ישׁ נט,יז 25 שם מה,יז 29 תהל׳ קיח,ו 30 ישׁ מ,יד 32 בר׳ א,א

1 מקבלת נש | פחד נש 4 במחשבה נ 6 מן הכח נ | הפועל נ 9 ר׳ יוסי אמר בשעה שנגזרה מיתה על אדם הראשון ועל כל העולם אמ׳ למה אני נ משעה שנגזרה גזירת מיתה על אדם הראשון ועל כל העולם אמר למה אני ש | נגזר ק 11 והולידו עמו נש 14 בפתחו נ | וכתו׳ בה) ושיכתוב בה ש 15 ורואי׳ שם שדי כתוב במזוזה נ ורואין שדי כתוב במזוזה ש 21 עולם נש 26 בני התמורות ש 27 בא לעולם) בעולם נש 28 צד של א | וקראו אותו) ונקרא נש 29 ממנה נש 31 היום הזה ק 32 מהם) בהם נש | באותה נ

4 איכה ג,לח 7 תהל׳ קמג,ב (ואל) 9 זח"ג עו ע"ב 10 ע"פ ישׁ סה,כג 12 שמ"ב ז,יד, ועיין ב"ר פ"כ, יא, עמ׳ 196 17 תהל׳ צא,א 18 עיין פדר"א פי"א 20 בבלי שבת קמו ע"א, יבמות קג ע"ב, עבודה זרה כב ע"ב, מדרש אגדה, בר׳ ג,יג | פדר"א פכ"א, ועיין ב"ר פכ"ב, ב, עמ׳ 205 25 בר׳ ו,ב 31 עיין שם ד,כב

*10 השווה זוהר וח"נ.
*14 השווה זוהר.
*16 אזי מתקרבין (שו׳ 14)... לשם המלך, חסר בזוהר, וכנראה הוספתו של ר׳ דוד.
*29 בזוהר: וטעאן; במנ׳ וקר׳: טעאן.

עמ' עא

1 מאותה) ומאותה נש 3 ומתעברת ש 9 יירא קש | אלו) לו קש
11 (וכו') קש 13 ומשך ש 15 וא"ת) וא"כ א 16 שולטת ש
17 בן) כשבן ש | להסמאות ש 18 לשלוט בו ש 20 ואוחזה אק
29 פירשוה חבריא ש | בסוד) בפי' ש 31 שהתחיל ש

8 ויק' יא,מד 10 תהל' צא,י 12 שם שם, יא | שם שם, יד
26 זח"ב עז ע"א 29 עיין בבלי סנהדרין נח ע"ב | ויק' כ,יז

*2 כאן נפסק כ"י נ.
*3 בזוהר: לקבלי.
*3 הזוהר מוסיף: ואולידן רוחין.
*17 בזוהר: אלא האי כד בר נש, ועיין בח"נ; במנ' וקר': אלא האי בר נש.
*24 בזוהר: ולא אתיאשא מניה.

עמ' עב

1 העולם) הנעלם ש 5 בה א 6 טורדת קש 10 נטרדת קש
12 מסורת החכ' ש 13 תורתינו ש 17 פגום) פוגם ק 24 בי"ת
בי') יו"ד בבי"ת ש 16 והתקדשתם ש

1 תהל' פט,ג 2 ויק' שם 4 הו' יד,י, ועיין זוהר שם ע"ב 5 ע"פ
ויק' יח,כט 6 ע"פ תהל' נה,כד 11 משׁ' טז,כח 13 תהל' קמז,כ
14 שם לא,כ 16 ויק' כ,ז | זח"ג עח ע"א 18 בבלי כתובות סב ע"ב
21 ויק' יח,טו 32 שם כג,טו

*17 בזוהר: פגים, ועיין בח"נ ובשו' 20.
*27 בזוהר: אבהן.

עמ' עג

3 במעשיה ש | הרשומות א 5 אל) אלו קש 8 נתכסה) נסתם ש 9 ממנה
קש 12 ונתקיים ק 13 המלך שלמה ש 17 משה ר' ק משה רבי' ש
18 אש ש 25 מיד ש 28 אע"ג ק 29 מהם ש 31 עשרת ש 32 לא
יש) לנו יש ק אין לך (?) ש

1 שמ' יד,יט-כא 22 עיין פס"ר פ"כ, ד 28 ויק' יח,יז (את בת בנה ואת בת
בתה) 31 שמ' כ,יד- 32 עיין פס"ר, עשרת הדברות, יז; במ"ר פ"ט, ח

*18 בזוהר: כנורא יקידתא.
*23 והוא... אחד, חסר בזוהר.

עמ' עד

3 לקצוות ש 7 (ואם... ילבינו (שו' 10)) ק 11 (ומוחל... צבור) ש
14 אמ' ר' יהודה מנין לא ש 16 בכחבה) כהלכתה ש 22 בתחומך)
בחומתך אק 27 לכל חי ק 29 שאין פוסקין מימיו לעולם ק 30 (את) ש
32 שהיא ש

1 עיין ירוש' פאה פ"א ה"א 2 עיין תנח', קדושים, סי' א, ועיין למעלה,
עמ' לה, שו' 22 | דני' ז,ט (נקא) 6 ויק' טז,ל 7 ישׁ' א,יח (אם יאדימו)
10 דני' שם 11 עיין בבלי ראש השנה יז ע"ב 14 תנח' שם, סי' ו
17 תהל' יז,מ 18 משׁ' ד,ד 24 תהל' קכא,ז 26 ויק' יט,ג 27
תהל' קיג,ט | בר' ג,כ

עמ' עה

1 ההוא ש 3 לעץ קש 7 וראשית הוא לכל ש 8 הוא נקרא אין ומכאן ש
12 שאין קש 16 הזהירה קש 28 והשבת ש 31 התחתון יסוד ש

4 שה"ש ג,יא, ועיין זח"ג עז ע"ב 6 בר' ב,י 14 מל"א ז,כה 23 במ'
טו,לא 25 ויק' שם

עמ' עו

1 שיהא) שהיא א | הייחוד) האחוד ק שם הייחוד ש | בלי ש 4 מעלה ש
12 אילן ש 13 (ריע שנא') אק 20 העט') העט' שהיא המטרוניתא נמצאת
עמו א 22 פרצה) פרסה א

1 ויק' שם 2 ישׁ' מד,ו 3 ע"פ בר' ב,ט 6 ויק' שם, יג 7 שה"ש
ה,טז 9 ע"פ ישׁ' נט,ו 14 ויק' שם 15 בבלי בבא קמא קיט ע"א, ועיין
זח"ג פה ע"א 17 עיין בבלי שבת קמט ע"ב 21 עיין זח"ג סט ע"א, ואיכ"ר
פ"ה, כ 31 ע"פ תהל' פד,יב

עמ' עז

4 שעומדה) שהיא עומדת ש 9 בקר וכולה א 11 שכל מה ש 14 שהוא ק
29 שהם) שהוא ש 31 איננו ש

6 בר' א,כו 9 ויק' שם 10 דב' כד,טו, ועיין זח"ג פד ע"ב 14 ע"פ
הפיוט "כי הנה כחומר ביד היוצר" 15 עיין זח"א קס ע"ב 16 יר' יח,ו
(הנה, ובפיוט: כי הנה) 19 תהל' סח,כ 22 ויק' שם,טו 26 עיין תנח',
משפטים, סי' טו; ירוש' סנהדרין פ"א, ה"א 28 בבלי ברכות מג ע"ב 32
דב' לב,ד

עמ' עח

2 מי) מה א 4 לאמתו ש 5 לשם) התם ש | (מדוע) ש | כל העם ק 7 העולם אק 9 כדי ק 14 בשום אק 15 ואח"כ ש 16 לכל עמו) בכל עת אק 17 (לו) א 17 ואח"כ ש 23 לשום בריה קש 25 למד א 29 מאד) תמיד קש 30 ונטעתם כל עץ מאכל ק

2 מי' ז,כ 4 בבלי שבת י ע"א 5 בר' א,ה | שמ' יח,יד (מדוע אתה יושב לבדך וכל העם, ועיין בח"נ) 7 יש' לד,ו 8 עיין בבלי שבת י ע"א 10 עיין בבלי יבמות קט ע"ב, והשווה משנה תורה, הלכות סנהדרין, פכ"ג, ח; וזח"ב קיז ע"א 12 ויק' שמ, טו | דב' א,יז 13 שם י,יז 16 שמ"ב ח,טו, ועיין בבלי סנהדרין ו ע"ב 21 ויק' שם (ולא תהדר) 22 ע"פ דב' א,יז 25 זח"ג פה ע"ב 26 עיין שהש"ר פ"ב, יג; במ"ר פ"ב, ב 28 ע"פ איוב מ,כב 29 משׁ' ה,יט (תשגה תמיד, ועיין בח"נ ובזוהר) 30 תנח', קדושים, סי' יד; ויק' שם, כג (ונטעתם כל עץ מאכל, ועיין בח"נ ובתנח') 31 ויק' שם, כד

עמ' עט

3 חבריא ש | שבכתב) שבעל פה אק 7 מדה ש 14 ואצ"ל) ואז"ל ש 18 אם רץ לבך יחזור למקומו אם רץ לבך לעלות למעלה שוב למקום ש 22 מישראל קש 24 הוא מנע קש 25 וכו') ראשכם ש 27 יפה ונאה כמו שכתו' בזוהר ש (בלא... ובעולם הבא (עמ' פ, שו' 2)) ש 31 בלשון ק

1 ויק' שם, כה 2 שם 3 מ' אבות פ"ה, מכ"ו 6 ויק' כז,לב 8 תנח' שם 12 יש' סה,כג 18 ס' יצירה פ"א, מ"ח, ועיין בח"נ | משׁ' כה,ב 25 ויק' יט,כז, ועיין זח"ג קמא ע"א, ובח"נ, שו' 27 26 דני' ז,ט (נקא)

*1 בתנח': מהולל.
*3 בתנח': שנו רבותינו.

עמ' פ

3 והתקדשתם קש 4 והתקדשתם ש 7 (כל קדושה) ש 10 ולמחלקות ש 12 לעלול ש 14 אזי ק 18 הכלה אק 20 ילכו ויזלו ש 26 ועליו נאמ' כי דבר ק 30 העליונות קש

3 ויק' כ,ז | עיין ויק"ר פכ"ד, ח 9 עיין רמב"ם, משנה תורה, הלכות יסודי התורה, פ"א, ז 13 יש' ו,ג 24 עיין בבלי פסחים נו ע"א 26 במ' טו,לא

עמ' פא

13 בחכמה קש 25 אצ"ל) אמז"ל ש

1 יש' נח,יא 2 תנח', אמור, סי' א | תהל' יב,ז 5 עיין מ' אבות פ"ה, מ"א 12 תנח' שם, סי' ד 14 עיין בבלי חגיגה יב ע"ב; מנחות קי ע"א ותוספות שם, ד"ה ומיכאל; זח"א פ סע"א 16 בר' ב,י 17 תהל' קלג,ב 18 שה"ש ה,י 19 משׁ' ג,טז 20 תהל' קיא,י 21 עיין ויק' כא,י 22 מל' ג,ד 24 ויק' שם 26 בר' יד,יח 29 תהל' קכב,ח

עמ' פב

2 ראשו כ"ע ש 8 (זקן) קש 17 היין המשתכר ש 21 לשקט) לקשט (!) ק 30 הגדול ש

1 ויק' שם 2 שה"ש שם, יא | ויק' שם 3 תהל' קלג,ב 13 שם 17 עיין ויק' י,ט 18 בר' מט,יב | יש' לד,ו 19 בר' שם 21 עיין במ' ח,יא 23 תהל' שם, ג (יי את הברכה חיים עד העולם) 24 עיין בבלי חגיגה יב ע"ב; פדר"א פל"ד 25 הו' יד,ו 26 שמ' ג,יד 28 יחז' לו,כה 30 ירׁ' יז,יג 32 יהו' כב,כב

עמ' פג

12 ידיו) ידו ק 21 (בני אהרן) א 22 (לא יטמא (2)) קש 26 וי"ל) ויש לתרץ ש | פי' קל והומר א1 ק1 פי' קלי וחומר ש

2 ב"ר פמ"ז, ו, עמ' 475 | תהל' קכא,א 3 מי' ו,ב 7 תהל' קלג,ג 9 ויק' כא,י | תהל' ח,ד 11 ויק' ט,כב, ועיין בח"נ 15 זח"ג פח ע"ב; תהל' קלג,ב 21 ויק' כא,א 24 שם שם, ב; ועיין ספרא, אמור, פי' ב 25 ויק' שם, יא 32 עיין בבלי חגיגה יב ע"ב; מנחות קי ע"א ותוספות שם, ד"ה ומיכאל; זח"א פ סע"א

*18 בזוהר: דא דיקנא יקירא.

עמ' פד

5 הפנים' העליונה ש 10 נמצאת ק 25 מזדווג קש | טהורה ונקייה ק 28 שהיא ש 31 (אשה) ש

2 בר' יד,יח 7 עיין מ' אהלות פ"ז, מ"א 9 ויק' שם, י 13 עיין בבלי סנהדרין עד ע"א, וזח"ב קסה ע"ב 14 ע"פ במ' ו,ז 15 עיין בבלי שבת ל ע"ב 17 מל' ב,ז (עיין התחלת הפסוק) 19 ויק' שם, ה 20 תהל' קלג,ב 22 בר' ב,י 24 איכה א,א 26 יחז' לו,כה 27 ירׁ' יז,יג | מ' יומא פ"ח, מ"ט; שוח"ט, ד 31 עיין ויק' שם, ז 32 שם

עמ׳ פה

8 הוא נוטל ש 12 באשרי קש 14 שהיא ש 21 אז יבאו ש 23 אלחיך
עט׳ ש 25 (ההי״ד הוא מקריב) ש

3 ויק׳ שם, ח 7 תהל׳ שם 11 בר׳ מט,כ 12 שם ל,יג 16 מש׳ לא,יד
17 קה׳ ז,כד (ועמק עמק) 18 ויק׳ שם 27 שם 28 שם|ישׁ מא,ד

עמ׳ פו

2 התחתונה ש 5 בר׳ שמעון ש 9 משולשת ש 11 ג׳ מדרגות הרי לך
שלש מדרגות ק שלשה מדרגות הרי לך שלשה מדרגות ש צ״ל ששה (?)
מדריגות ק2 13 החיצוניים ש 14 וגם הנה ש 15 פרי הטמא) שרים
הטמאים ש 16 ונדחקה בין) ונתקרבה אל ש 18 דינור ק די נור ש
22 ומרכבותיו קש 25 מאי ק 32 לה ש | הקדוש קש

1 בר׳ ב,י 6 בבלי בבא בתרא סז ע״ב, ועיין ס׳ הבהיר סי׳ עח (§52)
9 בר׳ לח,כד, ועיין זח״ג עב ע״א 13 ישׁ א,כא 14 בר׳ שם (וגם הנה,
ועיין בח״נ) 15 שם | איכה ב,א 17 שם ד,יא 18 דני׳ ז,י | ישׁ סו,סז
19 בר׳ שם, כה 24 שם שם, כו 25 תהל׳ יא,ז 27 ויק׳ שם, ט (ובת
איש כהן) 28 בבלי שבת קמו ע״א 29 ויק׳ שם

עמ׳ פז

1 לבא לו ש 9 ודאי) מאב העליון ש 12 מת ש 14 שר) צר ש
16 הוא שלם קש 20 יכנים קש 21 פירוד בין העליונים והתחתונים ש
25 (ההי״ד... מעי׳ העי׳) א 30 ששנינו א | (בפרקי אבות) ש 31 הוא)
והוא ק 32 נפלה לא תוסיף קום ש

2 ויק׳ שם 5 שם שם, י 6 בר׳ יד,יח | ויק׳ שם 9 שם 10 שם
שם, יא 11 עיין ירוש׳ סנהדרין פ״יז, ה״א; זח״א פה ע״א 13 עיין מ׳
אהלות פ״ז, מ״א 19 ויק׳ שם 23 שם שם, יב 28 שם שם, יג 30
מ׳ אבות פ״ה, מכ״ו 31 תהל׳ עח,לח 32 עמ׳ ה,ב (נפלה לא תוסיף קום,
ועיין בח״נ)

עמ׳ פח

5 בתולה היא ובתולה נקראת ש 9 שנקראת בתולת ישראל ק 10 יכנס קש
17 כשבעליהן הולכין ק כשבעליהן ש 25 (אם) ש | אחת מהן קש 26
ומכנים סומאות החיצוניות ש 29 ברצון קש 30 בעין) בעון קש

9 תהל׳ מה,יד 10 שה״ש ד,יב 12 תהל׳ קמב,ח 16 שם 20 ויק׳
שם, יד 29 עיין בבלי שבת קמו ע״א 28 ויק׳ שם, ז

עמ׳ פס

1 אמר ש | ליריאיו כמו שהוא כתוב בויקרא של הזוהר ש (ובריתו... ר׳ שמעון
פתח ואמ׳ (עמ׳ צ, שו׳ 1)) ש 10 בעטוריו ק 15 באלף א 20 לך) לה ״א
22 (של האחר... עליון) א 29 אפטרופוס ק 32 באותה מדה שאדם מודד בה ק

1 זח״ג צא ע״ב | תהל׳ כה,יד 13 שה״ש ד,יב 16 ויק׳ כב,כז 17 מל״א
ח,סה 18 זוהר שם צב ע״א | בבלי שבת יא ע״א, תענית יב ע״ב, ב״ר פמ״ד, יב,
עמ׳ 435 25 זח״א עז ע״ב, זח״ג קי ע״ב 32 מ׳ סוטה פ״א, מ״ז; בבלי מגילה
יב ע״ב; ב״ר פ״ס, יא, עמ׳ 73; מכילתא, מס׳ דשירתא, פ״ה

*6 בזוהר: כמלכא. *15 כזוהר: באלף, ועיין בח״נ.
*8 בזוהר: הוא.
*28 בזוהר: אתדבר.

עמ׳ צ

1 כי יש שבר כמו שהוא כתוב (!) ש (במצרים... שופר תרועה (שו׳ 16)) ש
8 מפגימות א 14 ידיו) ידו ק 16 ובחדש השביעי כמו כן ש (בעשור...
תרועה (שו׳ 17)) ק (בעשור... ארצכם) ש 18 אלא) לא א 23 השמאל קש
24 וענני ש 27 שהיא קש 29 ומעיינותיהן ש ומעייניהן ק 32 אל)
אלו קש

1 זח״ג צב ע״ב | בר׳ מב,א 5 בבלי ברכות נה ע״א 6 מל״ב ח,א 9 בר׳
שם 11 שם שם, ב 13 שם שם, ה 14 ויק׳ ט,כב | עיין זח״ב סז ע״א
16 ויק׳ כה,ט 22 זח״ב לב ע״א; תהל׳ קכא,ה 24 דב׳ לג,ב | תהל׳ ס,ז
(קרי: וענני; כתיב: וענגו, ועיין בח״נ) 30 בר׳ יח,ה

*14 בזוהר: דבעי, והשווה שו׳ 20, 23.
*19 בזוהר: שולטנותא מכל עבדין.

עמ׳ צא

9 בוקר) בקר אק 19 ופירש ק ופי׳ ש 21 האחר) האחת ש | האום)
האמה ש 22 וכשמזדווגה ש | (בו) ש 24 כתי׳ בכסה קש | בכסה כמו שהוא
כתוב בחומש (!) ויקרא בסופו עד אמר ר׳ שמעון ש (ליום... על ארץ יסדה (עמ׳
צג, שו׳ 1)) ש | שמתכסה) שנתכסה ק

1 בר׳ שם, ד 8 ישׁ א,ג | בר׳ שם, ז 9 שם כב,ג 11 בר׳ ב,י 12
דני׳ ב,כב (שרא) 14 זח״ג צו ע״ב 16 זכ׳ יד,ז 24 זוהר שם ק ע״ב |
תהל׳ פא,ד | עיין בבלי ביצה סז ע״א; ראש השנה ח ע״א; סנהדרין יא ע״ב; פדר״א
פ״ז 27 תהל׳ פט,סז

*15 השמטה את הזוהר. כאן חל מקרה של homoioteleuton.
*17 בזוהר: דכנסת ישראל.
*19 בזוהר: קשורא אחרא תרין דרועין וגופא דאחידן מחילא דרישא; במס׳ וקר׳ "וגופא"
חסר.

*26 בזוהר: ובמה.
*30 בזוהר: והאי יומא נהירו דאימא נטלא; במנ' וקר', במקום "נהירו": נטילו.
*31 בזוהר: חידו.
*31 בזוהר: יום כפור.

עמ' צב

6 מבית) מבת א 9 אבי) האב ק | להזדווג) להודיע א 12 ולא מבית האם) נ"ל שהלשון כתי' (?) הפוך ק2 14 ומכפק ק 19 כשמגיע ק

3 בר' כ,יב 8 יר' ב,ג 11 עיין מ' יומא פ"ח, מ"א 13 זח"ג קב ע"א
16 ויק' סז,טו (והזה אותו, וכך בזוהר) | עיין מ' יומא פ"ה, מ"ג 26 תנח', אמור, סי' יז; ויק' כג,מ 31 עמ' ט,ו

*1 בזוהר: מנהורא עלאה.
*5 בזוהר: לאו זווגא דמלכא.
*8 בזוהר: נטל.
*10 בזוהר: דנטלא.
*11 בזוהר: דנטלא.
*12 בזוהר: דהא מבי אימא נטלא ולא מבי אבא; ועיין בח"נ.
*14 בזוהר: כהני.
*15 בזוהר: מכוין.
*16 בזוהר: ואתכוון

עמ' צג

6 המראות ש 9 שנטען ש 19 והבן זה) והמשכיל יבין קש 27 לפי) לפי' א

5 ב"ר פט"ו, ז, עמ' 140.| ע"פ בר' ג,ו 9 תהל' א,ג 11 יר' יז,ח
17 קה' א,ז 20 משׁ' ג,יח 21 תהל' צב,יג | דב' כא,כג 23 בר' מט,כב
24 עיין ב"ר פע"ח, י, עמ' 928; זח"א קעה ע"א 27 תהל' מה,ד 29 שם קד,א 30 ויק' יט,לו 31 איכה ג,מא

עמ' צד

6 באמצע ק | נחלקה) נסתלקה א | (התיומת (2)) א 9 (מורה) א 23 הרואה אק 25 שהוא קש 30 בלא ש

1 בבלי ברכות נז ע"א 6 עיין בבלי סוכה לב ע"א 8 מ' סוכה פ"ג, מ"א
11 קה' א,ז 13 תנח' מ"ב, וישב, סי' ה 14 בר' לז,ב 16 יר' יז,ח
19 בר' יח,ח | עיין בר' כא,לג 20 עיין ב"ר פנ"ד, ו, עמ' 583 21 בר' יח,ה 22 איוב לח,לד 23 קה' יא,ד 25 ס' יצירה פ"א, מ"א 27 קה' א,ז 28 שם ז,כד (ועמק עמק) 29 ישׁ' נח,יד 30 בבלי שבת קיח ע"א | ישׁ' שם

*7 צ"ל: לפי.

עמ' צה

3 הכוללים (?) ש | (עשר) א 23 תנועות) נענועין ש 27 להזהר ש | כזו קש 28 כדונמא ק | להתכוין) להתבונן ש 32 הוא (2)) היא ק

7 ע"פ דב' י,יז 8 עיין בבלי סוכה לז ע"ב 12 ס' יצירה פ"א, מ"א
25 ויק' כו,ג; ועיין ויק"ר פל"ה, ד; שמ"ר פ"ל, ט; שו"ט עב, ג; ס' טעמי המצוות לר' יוסף מן המדן, עמ' 44 17 עיין: אלעזר מוורמס, ס' עשר הוינת, כ"י מינכן 43, דף ריט ע"א

עמ' צו

4 להדביק ק 13 הסמנין) המינין ק המינים ש 16 מבועיו ש
19 ואותה) ואותו ש 30 מעל הזה) מזה קש | בן אדם) האדם ש
32 שהמים) שהימים אק

3 ס' יצירה פ"א, מ"ז 9 דב' טז,יד | שם שם, טו 12 תהל' קיג,ט
16 ע"פ מל' ג,י 17 זח"ג קד ע"א; בר' א,כז 22 תהל' לט,ז 27 זח"א רכ ע"א 31 שה"ש ב,יז 32 זוהר שם ע"ב | ויק' כג,מ

*14 כאן נקרע דף מז בכ"י א. הטכסט, מכאן עד שו' 20, ובעמ' צז משו' 15–22, שוחזר בעזרת כ"י ק.
*20 בזוהר: וקיימא על ההוא זווגא.
*21 בזוהר: לקבליה עד דנפיק לעלמא. כד נפק...
*26 בזוהר: זווגא; במנ' וקר': ולית לך בעלמא.
*27 בזוהר: כד; בקר': ביה.

עמ' צז

4 (למעלה) ש 10 נמשכת) נמצאת א 17 הערבות ש 20 (בבראשית רבא) ש 24 חופין ש 27 יאגדנו קש 28 הייחוד ש 29 אחדות) אחד ש

5 ע"פ מל"א כב,יט 7 בבלי סוכה לב ע"א 9 בבלי ברכות נז ע"א 12 עיין ויק"ר פ"ל, ט; והשווה ב"ר פמ"א, א, עמ' 387 בח"נ; ופס"ג, ח, עמ' 687 בח"נ
14 מל"א כב,יט (עמד עליו מימינו, והשווה דה"ב יח,יח) 16 ויק' שם 18 קה' יא,ה | בבלי סוכה לג ע"ב 20 קה' א,ז | ויק"ר שם, ועיין פה בח"נ 21 תהל' סח,ה 24 ויק' שם, ועיין בבלי סוכה לב ע"ב; ויק"ר שם, ח 25 מ' סוכה פ"ג, מ"א 26 בר' ב,י 27 מ' סוכה פ"ג, מ"א 29 דב' ו,ד | עיין רמב"ם, הלכות יסודי התורה, פ"א, ז 32 עמ' ט,ו

*2 בזוהר: על דרגא דצדיק.
*2 במ': איכא כנישו דבר נש; בקר': איבא וכנישו רבבא.

עמ' צה

9 (למה) אק 10 (של) אק 17 תפח ש 18 הדלקת קש 19 הסמים ק | באחד ש 22 היו הולכים בדרך) הוו אזלי באורחא ש 26 (אותו (2)) א 30 קול) חול ש 31 קול) חול ש

6 מ' סוכה פ"ד, מ"ט 7 ע"פ שופ' ה,כא 8 זח"ג קד ע"ב; ויק' כד,ב 11 מש' כז,ט 12 תהל' לב,יא 13 שם קיח,כד 22 ישׁ' נח,יג (לקדוש יי) 30 בבלי שבת קיג ע"ב

*16 בזוהר שונה.
*26 בזוהר: מלה אחרא; השווה שו' 32.

עמ' צט

6 (הוא (2)) ש 7 השמחות) הנשמות ש 9 מאי) מה ש | הוא בצער ש 12 נסמכו אק 26 באלו קש 28 והבן זה. אלהים הנזכר הכא היא לאה הנקרא מי ש 31 התורה כלה ש

7 ב"ר פי"א, ה, עמ' 94; תנח', כי תשא, סי' לג 13 בבלי ברכות לא ע"ב 16 עיין הוספות שם, ד"ה כל היושב בתענית בשבת 18 מש' כה,ב 22 שמ' ג,ו 25 בבלי ברכות ח ע"א 27 מש' לא,כג 29 עיין הקדמת הרמב"ן לפירושו עה"ת; זח"ב פז ע"א 30 זח"ג קו ע"ב

*15 בזוהר: דהוא אתחזי בהו.

עמ' ק

2 ובסתום) ובנסתר ש 10 שנא') שנקרא אק 15 מסטרון שר הפנים ש 17 (וכתב... י"ה) ש והיו"ד הנוסף רומז לעשר ספי' עליונות והבן זה מאד. וכתב ר' דוד וישי הוליד את דוד והבן זה. ועל זה נקראת הבינה ההיא י"ה. והי"ו הם עליונות על היש ההוא. כי החכמה ק 19 והבן זה) והמשכיל יבין ש 32 המדה ההיא) הבינה ש

3 תהל' לט,ב 4 קה' ה,ה 5 ויק' כד,כב (יי אלהיכם) 7 קה' יב,יא נתנו מרעה אחד שה"ש ה,טז 9 ויק' שם, כג 10 בר' מט,כד 11 עיין מ' סנהדרין פ"ו, מ"ד 14 ישׁ' יא,א 15 בבלי סנהדרין לח ע"ב 16 רות ד, כב (וישי) 19 מש' ח,כא 20 ישׁ' שם, ב 22 בר' א,ב 23 ב"ר פי"ד, ט, עמ' 132; דב"ר, ואתחנן, פ"ב, סי' כו | ישׁ' שם 25 יחז' לז,ט 28 ישׁ' שם, ג 32 בר' א,ב

*18 המלים: וכתב ר' דוד... י"ה, אינן נמצאות בכ"י ש, ובכ"י ק הן מופיעות בשורה הבאה; עיין בח"נ. המשפט הוא כנראה הוספה של סופר מאוחר שמצטט את ר' דוד, המחבר; עיין ס' הגבול (כ"י ירוש. 3921 8^0), דף סח ע"א.

עמ' קא

7 והיא קש 9 עולם ש 12 איננה ש 13 איננו ש 18 איננו ש 22 (שעשה) אק 25 אחת מהן ש 29 (בר זביבא) ש

1 ב"ר פ"ב, ד, עמ' 17; ילקוט מכירי, ישׁ' יא,ב 2 ע"פ ישׁ' יא,ד 4 תנח', פינחס, סי' יב; ועיין ויק"ר פכ"ב, ז; ופדר"א פי"א 5 איוב מ,כ 7 תהל' לו,ז 10 שה"ש ח,יב 12 קה' א,ז 14 מש' לא,טו 16 עיין תנח' שם, ויק"ר שם 17 ויק"ר שם 19 ויק"ר שם; תנח' שם | בר' ב,י 20 יר' יז,ח 22 מל"א ה,ב, ועיין תנח' שם 23 ס' יצירה פ"א, מ"א 25 מל"א שם (שלשים כר סלת) 26 שם שם, ג 27 שם 29 תנח' שם; במ"ר פכ"א, יז, ועיין בבלי בבא מציעא פו ע"ב

*29 בתנח': זבידה, ועיין בח"נ.

עמ' קב

4 והם דבקים ש 5 עולם ש 9 ואצ"ל) ואז"ל ש | הוא ענין ש | שעוררתיך ש 10 וקצת קש | ולהועילך בסוד) ולהודיעך סוד ש 12 בא ש 14 והסוד בזה ש 19 האמתית ק האמיתת ש 22 בעו') בעונות קש 26 הם נשאבים) שבים ש 32 (הגן) א

1 ע"פ שה"ש ח,יב 5 ישׁ' נח,יד 6 תנח', בהר, סי' א | מש' כח,כב 11 קה' א,ד 13 איוב לח,יח 14 בר' כו,כב 15 שם 23 עיין בבלי סנהדרין צז ע"א, ראש השנה לא ע"א 24 בבלי ברכות יז ע"א 26 בר' ג,יט 27 עיין פדר"א פ"ג 28 ישׁ' ב,יז, ועיין סנהדרין שם | זכ' יד,ט 30 דה"א ד,כג (וישבי נטעים) 32 בר' ב,י

עמ' קג

4 אלפי שני ש 10 העולם ש 16 וכשיחדש (?) ש | בנשמתן ש 17 ועשרה ש 19 בגלגולותיהן ובתנועותיהן ש 20 (הנשמות) אק 23 שהיא ש

3 יר' ב,כא 4 בבלי סנהדרין שם 5 הו' ו,ב 7 ב"ר פ"ח, ב, עמ' 57; בבלי סנהדרין שם; תנח', וילך, סי' ב; ועיין תהל' צ,ד, ושו"ט שם 8 מש' ח,ל 10 ע"פ ויק' כה,ב 11 סנהדרין שם 13 עיין בבלי בבא בתרא עה ע"ב 14 ישׁ' ד,ג 16 עיין ב"ר פ"ח, ז, עמ' 61 17 עיין מ' עוקצים פ"ג, מי"ב; ומדרש אלפא ביתא דרבי עקיבא (ביהמ"ד, כרך ג) עמ' 32 18 מש' ח,כא 22 ב"ר פ"א, א, עמ' 2; ת"י על בר' א,א 23 מש' ג,יט 24 פדר"א פ"ג 25 מש' ח,יד 26 מש' ח,ל 27 עיין בבלי תענית כה ע"א 29 שופ' ה,כא 30 בר' ב,י 32 עיין בבלי ראש השנה כא ע"ב

עמ׳ קד

6 ולשנים בתים אק 11 אחד ש 15 איננו מלא ש 17 הנקבות ש
28 בין) מן ש

1 עיין בבלי מנחות קי ע"א, ותוספות שם 2 שמ׳ יד,יט-כא 6 תהל׳ קכב,ד
7 עיין יהו׳ ד,ג 12 יר׳ לג,כה 13 שה"ש ה,טו | שמ׳ כו,יט 15 קה׳
א,ז 16 שה"ש א,ד 17 עיין בבלי קידושין ב ע"ב 19 ברׄ א,ט 21 ע"ם
שופ׳ ה,כא 22 ברׄ ג,יט 23 קה׳ ג,כ | קה"ר פ"ג, כו 25 ויק׳ כה,ב

עמ׳ קה

5 לשש מדרגות ש 16 החיצוניים ק 17 שהוא) שהם ש | אלפי שנין ש
18 החלודה ק | הטומאות קש 32 בערב שבת בזה (?) העולם יאכל בשבת
כלו ש | באל) באלו קש

4 ויק׳ שם, ג 7 שמ׳ לב,יד | ברׄ ו,ו 10 ברׄ כז,כז 13 שמ׳ כג,יא
(והשביעית) 15 שה"ש ח,יא 17 עיין בבלי סנהדרין צז ע"א 22 דב׳ כה,
יב 26 ויק׳ שם, ד 30 ברׄ ב,ב 31 בבלי עבודה זרה ג ע"א

עמ׳ קו

7 מזוקק ש 9 הוא כך הוא ש 10 קטן קש 13 ואצ"ל) ואז"ל ש
15 לשמטה ש | מושבת א 17 אלפי שני ש 21 שני הימים 23 שיקבצו א
29 בזרועו ובחיקו ש 31 ואזי) ומזי אק

7 ע"פ תהל׳ יב,ז 8 איוב ג,יט 11 תהל׳ א,ו (ודרך רשעים תאבד) 17 בבלי
סנהדרין צז ע"א, ראש השנה לא ע"א 20 הוׄ ו,ב 22 ויק׳ כה,ו 24 עיין
קה"ר פ"א, לו 25 בבלי ברכות יז ע"א 26 תנח׳, קדושים, סי׳ א; שמ"ר פ"ם,
טו 27 ישׄ ג,יד 28 ע"פ שם | שם ה,ז | בבלי עבודה זרה ב ע"א-ע"ב

עמ׳ קז

5 ויעסקו ש 9 לחיי ק 12 נקראת ש 15 בשנת ש 31 (הרי) ש

1 יר׳ לא,טו (כי יש) 7 תהל׳ ט,יח 10 ויק׳ שם, ח 14 שם 16
שם שם, ט 19 שם שם, י 22 קה׳ יב,ז 24 ע"פ יחז׳ א,י 27 ע"פ
דב׳ לא,יא 28 ויק׳ שם, יג 30 תנח׳, בהר, סי׳ ג; תהל׳ קו,מג

עמ׳ קח

1 ממי) מאי א 2 שהיה) שהיא א 4 שהיה) שהיא א שהוא ק 6 רות)
רות וישבו שם כעשר שנים שם האחת ערפה בשביל שהפכה עורף לחמותה ושם השנית
רות שראתה דברי חמותה ש 8 וישובו ש 12 חזר (1)) חזר ש | חוזר ומוכר)
מוכר ש 21 מנגין) מרגין אק 25 עט׳) כנסת ש | (בת) א 27 שפע)
ברכות ש 28 יצחק קש 29 ויתבשם ש 31 אלא מפניך א 32 אמר ש

6 רות א,ד 9 שם שם, ה 13 ויק׳ שם, כה 14 שם שם, כט 15 שם שם,
לט 16 שם שם, כה 19 רות א,יט 21 תנח׳, בהעלותך, סי׳ ז 22 תהל׳ סז,
יא 23 שם קיט,קסד 31 תנח׳ שם 32 תהל׳ ו,א

עמ׳ קט

5 יסד) יחד ש 7 וכל השערים ש | העליונים ק 10 שבעת הימים ש 11
את הלויים ש 15 (הפ׳) ק | ועומד) ושומר ש 16 ונתבאר לנו ש 21 הכל
אחד) והרוח נגש בנשמה והכל אחד ש 23 מבינין ומשגיחין) משגיחין ומביטין ש
30 אורך (2)) אריך ש

2 שה"ש ג,יא 4 תנח׳ שם | תהל׳ קמד,ט 5 דה"א ט,כב (דויד ושמואל, וכך
בתנח׳) 9 ישׄ ל,כו 12 במ׳ ג,מה 14 זח"א רו ע"א 22 קה׳ ח,ד
24 משׄ א,כב (פתים), ועיין זח"ג קכו ע"א 25 דב׳ ל,יב 29 שם שם, כ
30 ע"פ משׄ ג,יח 31 עיין בבלי שבת י ע"א 32 דב׳ שם, יט

*15 "הפ׳" אינו בזוהר, ועיין בח"נ.
*16 בזוהר: לקבלא.
*20 בזוהר: דהא מתמן נפקי (קר׳: נפק) נפש ורוח. מתמן אתזן רוח. המלים "מתמן נפקי" חסרות בתרגום.
*20 בזוהר: וכד נטיל רוחא כדין נטלא (קר׳: נטל) נפש.
*21 בזוהר: בנשמה, ועיין בח"נ.

עמ׳ קי

2 אלא אמר הקב"ה חוקותי שאני הולך בהם ומצותי שאני עושה ש 3 (מנין) ש
4 רואה) למד ש 7 רואה) אומר ש 11 דו פרצופין ק 15 הציורים)
הייצורים ש 20 שיורד בהן ש 25 (הוא) אק 26 כלי׳ א בלשון ש
27 כלי׳ א בלשון ש | לבדך רומז אל ש

1 ויק׳ כו,ג 2 עיין ס׳ טעמי המצות לרׄ יוסף בן המדן, עמ׳ 44; השווה ויק"ר
פל"ה, ד; שמ"ר פ"ל, ס; שו"ט ע"ב, ג 3 בבלי ברכות ז ע"א | ישׄ נו,ז
7 עיין בבלי ברכות ו ע"א | שה"ש ח,ו 10 משׄ ח,כז 11 ירׄ לג,כה
13 תהל׳ קלט,סז 17 משׄ לא,טו 25 נח׳ ט,ו 28 דב׳ לב,לט | נח׳ שם
32 ויק׳ שם, ד

עמ' קיא

1 מבין זכר) מזכר ש 2 מן מוח) במוח ש 3 ישולח ש 7 פירותיה) פאירותיה ק 10 שהוא ש | שמקבל ק שמקבלין ש 14 הפירות) הפארות ש 19 חדש תוציאו ש 31 (ואמ') קש

6 הו' יד,ט 7 בר' מט,כב 8 שם 11 בר' ב,י 13 יש' סו,יב 16 שי"ם תהל' קכא,ד 17 מש' כב,ט, ועיין בבלי סוטה לח ע"ב 19 ויק' שם, י 20 דני' ז,ט 23 שה"ש ה,א, ועיין זח"ג ד ע"א 26 ויק' שם, כו 27 שמ' ד,יז | ויק' שם 30 שם | בר' ח,יד 31 יש' יב,ב (וזמרת יה יהוה)

עמ' קיב

2 הישועות ש 6 האבות גדו' גבו' תפא' ש 8 יהיה קש 9 שכ"ע הוא ש 10 מדת הדין ש 16 ועתה הואל קש 21 אחריהן ש 24 קוינו לו ק

1 יהו' כב,כב 2 ע"פ יש' נט,יז 3 תהל' כז,א 5 ויק' שם. מב 12 שם 13 תנח', נשא, סי' ח 14 במ' ו,כג 15 דב' כו,טו 16 שמ"ב ז,כט (ועתה הואל וברך את בית עבדך להיות לעולם לפניך כי אתה אדני יהוה דברת ומברכתך יברך בית עבדך לעולם) 21 שה"ש ב,ט 24 יש' כה,ט

*19 בתנח': אמר להם.

עמ' קיג

2 (והכמה לבינה) ש 4 ההרגש ש 5 נטחן ש 11 (חסד) ק 13 פתח וא' ק 21 כי השדה רומז לעטרה לאשר קנהו תשוב בשמיטה למלך ש 28 וזיכם ק וזכם ש | לאור באור החיים ש 30 (ואמ') קש 32 והיה (1)) והוא ש | זיוו ש

6 עיין בבלי חגיגה יב ע"ב 9 ויק' ו,יג 13 תנח' שם, סי' ט | שה"ש ג,ז 15 מל"א ח,ח 16 שם ז,ב 18 שה"ש שם, ח 19 במ' ו,כד-כו 21 ויק' כז,כד 22 בר' יד,יט 24 מש' ח,כב | ויק' שם,כו 28 תהל' לא,כ 30 זח"ג קיז ע"א | בר' א,כז

*30 בזוהר: ר' אבא.

עמ' קיד

1 ותחתונים כמו שכתוב בזוהר ש 4 הרז) הסוד ש | זכרנו (1)) זכרנו יברך ש 7 נחל ש | הקדומים ק 8 שהוא קש 12 האחרונות ש 19 אהרן חסד ש 19 בן שדיאור) בן שדי אור א | (פי' שדי אור) ש | פי' כ"ע שאמ' ש 32 שהוא קש

1 עיין פדר"א פי"א 2 זוהר שם ע"ב; תהל' קטו,יג 3 דב' לג,י | תהל' שם 4 שם שם, יב 10 מש' לא,טו 13 שמ' ג,טו 15 תהל' שם 16 עיין שמ"ר פכ"ח, ב 17 יש' לב,ט | תהל' שם 19 שם קלג,ב 21 תנח', במדבר, סי' י, ועיין שהש"ר פ"ב, יג | שה"ש ב,ד 23 שם (ודגלו (בני' מ"ט) עלי אהבה, ועיין בתנח') 24 במ' א,ה 27 יהו' כב,כב 29 בבלי חגיגה יב ע"א 29 בר' מג,יד

עמ' קטו

11 בכן) כבן ק כי בן ש 16 (אלא) א 18 הקדוש קש 22 כהאי) כי האי אק 23 (יַמה שהוא) א | (דרום... לדרום) א 28 ומשמשין) ושומרים ש 32 היה) הוא ש

2 זח"ג קיט ע"ב; במ' ב,יז | שם שם, יח 3 בבלי בבא בתרא כה ע"א | בר' מח,כ 8 שם לה,יא 9 בבלי ברכות ד ע"ב | תהל' קמה 12 שם קמו-קנ 15 שם קנ, א-ה 17 שמ' טו,א-יט 19 בר' כד,סג, ועיין בבלי ברכות כו ע"ב 23 עיין במ' ב,י,יח,כה 27 תנח' שם, סי' יט; במ"ר פ"ד, א | בר' כח,יג 29 שם לב, ב 30 שם לה,ט 31 יש' מג,ד

*3 בזוהר: כתיב.
*9 כאן חסרים מספר שורות מהזוהר.
*10 בזוהר: ולאשתכחא.
*11 בזוהר: אתי בר נש, ועיין בח"נ.
*21 בזוהר: בזווגא דא.

עמ' קטז

3 ואצ"ל) אז"ל ש 5 באמצע העולם בין צפון לדרום ש 8 מוכרח ש 10 וזהו קש 12 ועל כן כעין דוגמא זה ש 22 (שם) ש 31 (לשום... פנים) א

2 עיין במ"ר שם; ויק"ר פל"ו, ד | יש' מג,א 10 בר' כח,יג 11 בבלי חולין צא ע"ב, ועיין ב"ר פס"ט, ד, עמ' 793 13 בר' שם (והנה) 15 שה"ש ו,ח 17 שם 20 תהל' א,ג 22 במ' ג,יז (ויהיו אלה בני לוי בשמחם) 24 מל"א ז,לו | ויק' ב,יד 25 דב' לג,יד 26 איוב לח,לא (או מושכות) 29 שמ"א כו,יט, ועיין זח"א קטו ע"א 32 דב' י,יז

עמ' קיז

3 מקתים א 9 ועזיאל) עוזיאל ש 12 העט' ש 17 להועירך) להודיעך ש 22 שיש) שהיא ק שהרי (?) ש | זוטא) זוגיא א זוניא ק 23 צד) מדת ש 29 (יום (2)) קש 32 להם א

1 בר' מט,י (ולו יקהת עמים) 3 עיין ב"ר פצ"ז, יב, עמ' 1220 4 במ' שם, יט 9 שם 10 שופ' יד,יד | ע"פ מ' אבות פ"ה, מכ"ד 11 יהו' כב,כב 12 תהל' כט,יא | שם ז,יב 17 עיין מ' סוכה פ"ד, מ"ה

עמ׳ קיח

7 אל) אלו קש 9 כתנות אור קש עור ק2 12 וזוהר) ויותר א 14 (ר׳) ש
17 על ישראל ש 18 (על אותו) ש 23 הוד ק הו׳ ש 26 ומחנותיה ש
27 ניתנים) נותנין אור ש 28 אור) עור ש

2 יש׳ סו,יב 3 במ׳ שם, מס 4 שם שם, ג (מאת בכור בני ישראל) 8 שם
ד,ו 9 בר׳ ג,כא, ועיין ב"ר פ"כ, יב, עמ׳ 196 11 יש׳ ס,ג 12 שם סא,י
(תעדה) 13 עיין בבלי שבת כח ע"ב; תנח׳, תרומה, טי׳ ו 17 שמ׳ לב,לב
18 ב"ר פי"ד, ט, עמ׳ 132 20 במ׳ שם. ט 22 שם 24 שם שם, י 32
שם שם, יא

עמ׳ קיט

3 הכל) קבל א 7 במקום) בתחום ש 10 נבלעים ונעלמים ש 11 (רבא) ש
18 (והוא) ש ועונה ש 23 בראות א | אחר א (אחד) ש 25 (כל (2)) ש
26 (שהם... הנבראים) ש 27 כסודם ק 29 כל ש 32 שהיא) שהיה ק

5 במ׳ שם, כ 8 משׁ׳ כה,ב 11 דב׳ יח,יג, ועיין בבלי חגיגה יג ע"א,
ברכות י ע"א 12 ז"ח ד ע"א (מדרש הנעלם) | ע"פ ישׁ׳ מד,ו 14 משׁ׳ ג,יט
15 שם שם, כ 17 עיין בבלי שבת קיד ע"א 22 בבלי חגיגה יד ע"א 25
עיין ב"ר פ"א, ג, עמ׳ 5 28 בר׳ א,א

*11 בשורות אלו רומז המחבר לשלשה מספריו: ס׳ הגבול, מעשה מרכבה ומעשה בראשית רבא; עיין במבוא, הערה 122.
*25 בזוהר: הבינה.
*32 בזוהר: אבל הארץ נהיה.

עמ׳ קכ

8 אמ׳ ר׳) ד"ה (?) ש 10 צורת שלשה) ג׳ צורות ש 13 והכינו מעניין א1 ק
19 בנפש ש | (לכל) קש 28 ברוספדאי א | התוספת ש

4 ז"ח ה ע"ד (מדרש הנעלם) | משׁ׳ ח,ל, ועיין ב"ר פ"א, א, עמ׳ 1-2 5 בר׳ א,
א | עיין תרג׳ ירושלמי שם 8 ז"ח ו ע"ד (מדרש הנעלם) 14 בר׳ א,ב 22 ז"ח
ח ע"א (מדרש הנעלם) 26 יש׳ מ,כו 28 ז"ח ח ע"ד (מדרש הנעלם); בר׳ א,ג
30 תהל׳ קד,ב

*11 חסרים כאן כמה מלים מהזוהר.
*17 חסרים כאן כמה מלים מהזוהר.
*32 בזוהר: מה הוא.

עמ׳ קכא

1 ברוספדאי א 4 השגת מדרגה ש 11 בספר אדם הראשון ש 13 סוכנת)
סוכות א 15 שהיה) שהיא א 18 פורש ש 19 והאחרת) ואחת ש 22
ששב ש 26 הנקרא׳ ש 27 מזדווגת ש 29 ואכזרים ש 31 בזה) בהם ש

4 איוב ד,יט 7 ע"פ ויק׳ ה,טו 11 זח"א לד ע"ב; בר׳ ב,כא 13 בבלי
עירובין יח ע"ב; ב"ר פ"כ, יא, עמ׳ 195 18 עיין זח"א נד ע"ב 21 עיין זח"ג
יט ע"א 23 בר׳ ג,ב 24 עיין שם ה,ג, ועיין עירובין שם 32 עיין "קבלות
ר׳ יעקב ור׳ יצחק הכהן," מדעי היהדות, כרך ב׳, עמ׳ 233–240 | במ׳ טז,כב

*11 בזוהר: בספרי קדמאי; עיין בח"נ.
*32 מכאן עד עמ׳ קכד, שו׳ 25, מביא ר׳ דוד קטע ארוך מכתבי ר׳ עזריאל מגירונה. עיין במראי מקומות, ובמבוא, § 2.6.

עמ׳ קכב

2 מקום ש 5 והמציא ש 6 והמציא ש 8 תניחהו אק 15 המציא
המצואים ש 19 ובהשואתו ש 22 הנשמע) נשמע ש

1 ב"ר פס"ח, ט, עמ׳ 778; פמ"ר פכ"א; שו"ט צ, י; תנח׳ כי תשא, סי׳ כז;
שמ"ר פמ"ה, ו | שמ׳ לג,כא 2 איוב לו,כו 3 ישׁ׳ נה,ח 4 ב"ר פ"ח,
ב, עמ׳ 57 | ישׁ׳ נא,ד | משׁ׳ ח,ל 6 דנ׳ ב,1א 7 איוב כח,יא | עיין
בבלי קידושין לט ע"ב | תהל׳ קיא,י 8 ישׁ׳ סג,יד 9 שם נח,יא 10 ירׁ׳
לב,כז 15 ישׁ׳ מג,ז 21 עיין בן סירא פ"ג; בבלי חגיגה יג ע"א; ב"ר פ"ח,
ב, עמ׳ 58 22 ע"פ מל"א יט,יב 23 תהל׳ כט,ד 31 שה"ש ח,ו

עמ׳ קכג

1 (הוא (2)) ש 4 (אתה) אק | (אודה... פלא) אק 15 בכח) בהם א
18 הרבים) חייבים א 19 האחרות א 24 על הים) אלהים ש 30 שהיה)
שהיא א

1 תהל׳ לא,כ 3 עמ׳ ה,ח (לילה) 4 ישׁ׳ כה,א 10 קה׳ ז,כד | ירׁ׳
לא,ב 13 עיין מ׳ סנהדרין פ"ד, מ"ה 20 עיין שו"ט קד, ג 23 ע"פ שמ׳
טו,ח 24 ע"פ שם יד,כא 26 שם שם, לא 32 ישׁ׳ יא,ב

*6 במדעי היהדות ב׳, עמ׳ 234: הגלויים, ועיין כאן בשורה הבאה.
*9 במדעי היהדות: והעצה שהיא סבתן באה מרחוק.
*15 במדעי היהדות: חוה.

עמ׳ קכד

2 ונצר) וגזע א 4 כל) בל אק 8 (זה) א 9 טהורה ש | בגמר מלואו ש
22 מברכתן) ברכתם ש 24 שפה אחד ברורה א 25 אחד ושמו אחד ק
26 במלך) בחיי המלך ש | בחיי המלך) במלך ש 29 מכל דירה יסור עצמו
מדירת מקומו ואם ש 5 ובין כך ובין כך ש

1 זכ׳ יב,ח 2 יש׳ שם, ד | שם שם, א 3 יר׳ כג,ה | יש׳ שם, ו 5 דנ׳
יב,יב 6 תהל׳ כד,ד 7 דב׳ כג,טו 15 שמ׳ כב,ל 16 יש׳ יט,כג
17 שם שם, כד-כה 19 שם שם, כג 20 שם שם, כה 21 שם 22 שם
שם, כד 23 יחז׳ יא,יט (להם) | שם לז,כב 24 צפ׳ ג,ט 25 זכ׳ יד,ט
26 עיין ספרי, מטות, סי׳ קנג 28 ב״ר פס״ח, ט, עמ׳ 778, ועוד

עמ׳ קכה

3 אשה (2)) אשים ש 4 האשם) הוא שם אק 5 בא) יניא אק 6 חטאות)
אשמות א 8 ופרח) ופי׳ א ופר ק 10 ולא (2)) אלא א 12 כדבר)
בדבר אק 15 (אחד הוא) א 23 שיש בו ש 30 הזיווג) הזיע א 31
שהוא) הוא קש

1 ס׳ יצירה פ״א, מ״ט 2 ויק׳ ה,כה | שם א,ט 8 במ׳ טו,כד 11 עיין
בבלי נדרים טז ע״א; רמב״ם הלכות נדרים פ״ג, ה״ו 14 בבלי פסחים נד ע״א;
ב״ר פ״א, ד, עמ׳ 6 17 בן סירא פ״ג, כא; בבלי חגיגה יג ע״א 26 ע״פ
בר׳ יג,ג 28 ב״ר פנ״א, ב, עמ׳ 533; ירוש׳ ברכות פ״ט, ה״ז 29 חב׳
ב,כ 31 דב׳ ו,ד

עמ׳ קכו

3 נקרא ים) נקראים אק 6 ושכינה תתאה ש 9 ואצ״ל) ואז״ל ש 11
כנשמה ש 14 ואצ״ל) ואז״ל ש | תועלת של י״ג מדות ש 18 ללמד ש |
ומי) ומה אש 20 יובן מאותיות מנצפ״ך ולמה ש 23 (בל׳) ש 26
וטהרתם ש 30 יוצא אק 31 וזה מאמר השם לנביא ק מאמר הנביא ש |
(ההי״ד) ש

2 עיין סוף מדרש כונן 4 קה׳ א,ז 5 דב׳ לב,ו 6 בר׳ ב,ד 20 שם
ג,כב 23 איוב כח,יב 26 יחז׳ לו,כה 28 משׁ ג,כ 29 יואל ד,יח
30 זכ׳ יג,א 31 יר׳ יז,יג 32 שם לא,כא

עמ׳ קכז

1 (ואצ״ל) ש 10 ואצ״ל) אמז״ל ש 16 ומתעלים) ומחעלה ש 20 ורצוני
לומר) רצו׳ לו׳ ק ר״ל ש 28 (ואמ׳) קש

3 יש׳ כו,ד, ועיין ב״ר פי״ב, י, עמ׳ 108; פס״ר פכ״א 5 שה״ש א,ג
7 בבלי חגיגה יב ע״א 10 דב׳ לג,כז (ומתחת) 11 עיין ויק׳ יד,טז-יז
15 עיין קה״ר פי״ב, ח 18 זכ׳ יד,ט 20 יר׳ יד,כא 21 יהו׳ ז,ט
23 שו״ט ט 24 שמ׳ יז,טז 26 תהל׳ ט,ז-ח 28 תהל׳ פה,יב
32 יש׳ יב,ד, ועיין זח״ב צ ע״ב, ובבלי עבודה זרה כד ע״ב

עמ׳ קכח

4 בסוד) בסדר קש 4 ואצ״ל) ואז״ל ש 6 הנאצלת קש 7 כשחטא אדם ש
10 (אחרות) א 16 איש איש כי תשטה אשתו. איש איש ש 21 והספי׳) זה
הסי׳ ש 22 והשורש א 27 (מעדן) ש

1 לא יכולתי למצוא | תהל׳ שם, יא | במ״ר פט״ו, יד 2 במ׳ יא,טז | עמ׳ ט,ו
3 במ׳ ה,ו 5 בר׳ ב,ז 6 משׁ כ,כז 7 בר׳ שם 8 קה׳ ג,כא 11
איוב לד,י 12 במ׳ שם, ז 14 שמ׳ לג,יט 16 במ׳ שם, יב, ועיין בח״נ
18 אס׳ א,טז 19 בבלי ראש השנה לב ע״א; מגילה כא ע״ב 20 ס׳ יצירה
פ״א, מ״א 25 בר׳ ב,י 17 השווה זח״א סו ע״ב

*22 צ״ל נשאבות.

עמ׳ קכט

4 קווצותיו א 5 כלול ש 15 הפנימים ק 16 אלהים גן ק אלהים גן
בעדן ש | יהיו) יהוה ש 29 מדתה אק

8 בר׳ שם 9 קה׳ ד,ג 11 בבלי תענית י ע״א; שהש״ר פ״ו, יד 12 יש׳
נז,טו 15 בר׳ ב,ח 17 שם א,ג | שם ב,ח (ויטע יי, ועיין שם שם, ט)
18 שם א,יא 19 בבלי חגיגה יד ע״ב 20 בר׳ ב,ח 22 שם שם, י (ומשם)
25 ב״ר פ״נ, ב, עמ׳ 516 30 תנח׳, נח, סי׳ יא 31 יש׳ נד,ט 32 יר׳
נא,יד (נשבע יי צבאות בנפשו) או עמ׳ ו,ח (נשבע אדני יי בנפשו) | שמ׳ לא,יז

עמ׳ קל

4 השכינה ש | אותם ש 6 בכאן ק 7 מצירה מצרתם של ישראל ש
15 ראשון ק 27 אחד) אחר ש 29 שאף היא מנעמת) שאך היה ממנעם אק
31 מקום ק 3 אחר אחר אק

1 יש׳ סב,ח 4 שופ׳ י,טז (מקרבם ויעבדו את יהוה ותקצר) 6 מ׳ סנהדרין פ"ו, מ"ה 7 יש׳ סג,ט, ועיין מכילתא, בא, פי"ד, עמ׳ 51 8 ויק׳ כו,יא 9 תרג׳ אונקלוס שם (מימרי) | דב׳ לב,מח | תרג׳ ירושלמי שם 13 שמ׳ כ,א 14 בבלי מכות כד ע"א; הוריות ח ע"א (שמענום) 15 עיין שהש"ר פ"ו, ג 16 במ׳ ז,פט | עיין במ"ר פי"ד, לב-לג 18 תנח׳ ב׳, ויקרא, סי׳ א 20 שמ׳ שם, טז 22 דב׳ ב,ב | שמ"א טו,י; יר׳ א,ד, ועוד הרבה 25 תהל׳ פט,לו 27 בר׳ ח,כא 32 ס׳ יצירה פ"א, מ"ז

עמ׳ קלא

6 (אחר) אק 9 (דבר) ש 11 קצב) קצה קש 14 (והחכמה) ק 20 השלשה ק 29 לכל) מכל ש 30 אם) מה קש

2 ס׳ יצירה פ"ו, מ"ג 6 מש׳ א,ה (חכם) 10 ס׳ יצירה פ"ד, מ"ג 12 שם 23 עיין שמ"ר פל"ג, א; תנח׳, ויקהל, סי׳ ז | עיין שמ׳ כה,כב; במ׳ ז,פט 24 מל"א ח,כז 27 ס׳ יצירה פ"ה, מ"א | דב׳ לב,ח 28 ס׳ יצירה פ"ו, מ"ג | יש׳ ו,ג 30 שם מא,ח 31 בר׳ יז,ט 32 עיין ס׳ יצירה שם, מ"ד

*14 צ"ל: העלה; עיין בשורה הבאה.

עמ׳ קלב

3 שימצאם (?) ש 6 ומוציאן ש 8 מוצא קש 8 וראשו אק 9 שאמר ש 12 כט) כסה ש 13 הכתו׳ בה׳) שבשם הכתוב בה"א ש 16 לכלול בו דבר כלול ש 20 משפטי א 32 גזירות רעות קש

4 תהל׳ יט,יא | דני׳ יב,ג 5 ע"פ תהל׳ לד,יג 7 חב׳ ג,ג 8 מל"א י,יט 9 שם (לכסה) 10 שמ׳ כ,ב 11 בר׳ ל,ב 18 תהל׳ קיט,קס | מל"א שם 19 שמ׳ לג,כג 20 תהל׳ שם 21 תהל׳ קלט,ה 24 עמ׳ ה,כג 25 תהל׳ סה,ג 26 יש׳ מח,יג 27 מל"א שם (עמדים) 29 יחז׳ א,ז (ונצצים כעין) | יש׳ ו,ב 30 שם

עמ׳ קלג

9 ששה על ששה ש 11 לחשבון א 12 ויעבר עב רי"ו ש | הכסא ש 15 ואצ"ל) ואז"ל ש 17 (פרשז) ש | (פי׳) ש 26 מעלת) מעלות ק מעלתו (?) ש 27 ואל) ואלו קש | נפלאים ונוראים ש 28 (הם) קש 29 כלו׳ א 31 והעשירית ש

2 עיין בבלי מנחות כט ע"ב 4 במ׳ כא,ח 6 עיין שם (וחי!) 8 דה"ב ט, יט (ושנים עשר אריות עמדים שם על שש המעלות) 11 במ׳ ו,כה 12 שמ׳ לד,ו 13 מל"א שם 15 תהל׳ יח,יב-יג 16 איוב כו,ט (כסה) 18 תהל׳ שם | ויק׳ כג,מג; ועיין בבלי סוכה יא ע"ב 20 שמ׳ ג,יג | בר׳ א,א 21 שמ׳ כ,ג 31 עיין אס"ר פ"א, יז

עמ׳ קלד

1 ואמר ש 5 גולירין) גוררין ש 10 לנשמה נשמה ש 13 (ואמ׳... הגלות) א 15 ואצ"ל) ואז"ל ש 22 א"ר) אמרו רבותי׳ ש 24 ממות) פי׳ הה"ד וילבש צדקה כשרין ק2 25 לולב קש 26 הירקות ש 30 עצמות קש | שבשנים) שבעינים ש

1 שמ׳ לג,כא | תהל׳ קג,יז; דה"א כט,י 4 בבלי ברכות נג ע"ב; נזיר סו ע"ב 7 שמ׳ טו,יא 10 ב"ר פי"ד, ט, עמ׳ 132; דב"ר פ"ב, כו 11 דב׳ יב,כג | תהל׳ לה,יג 12 ויק׳ טז,כט | שם ט,כד (ותאכל על המזבח את העלה) 13 עיין מל"א יח,לח 14 שמ׳ שם 15 שם | שם שם, ו 17 יר׳ ב,ג | יש׳ ו,יג 19 בבלי תענית ה ע"ב 20 יר׳ מו, כז 24 מש׳ י,ב; יא,ד | תהל׳ כד,ו 25 מ׳ סוכה פ"ג, מ"ד 27 זכ׳ א,ח 29 בבלי נדה לא ע"א, ועיין קידושין ל ע"ב; קה"ר פ"ה, יג

עמ׳ קלה

1 ואצ"ל) אמז"ל ש 4 כתולדת קש 5 שלפניו קש 10 לכך תקנו ש | עשני קש 11 שיבנו) שבאו ש 14 ועל) ומן ק 16 שהיא) שהוא ש 20 (משכת) ש | זרעת) זדעת ק ש | האדם עוד ש 24 זרעותיו ש 25 הדבר ק

1 ויק׳ יט,ג (ואת) 3 תהל׳ קג,יג 10 ברכות השחר 19 בבלי חגיגה טו ע"א 20 בר׳ ד,כה (אדם עוד את אשתו) או שם ד,א (והאדם ידע), ועיין בח"נ 21 בבלי נדה עא ע"א 22 הו׳ יא,ט 23 מ׳ סנהדרין פ"ד, מ"ה; ב"ר פכ"ב, ט, עמ׳ 216| בר׳ ד,י 24 בבלי נדה לא ע"א 27 דב׳ לג,כז 30 יש׳ נד,ח 31 בבלי ברכות ז ע"א | חב׳ ג,ח 32 ב"ר פס"ח, ט, עמ׳ 778

*20 עיין כח"נ; אולי צ"ל: משך הזרע, ע"פ תהל׳ קכו,ו, ועיין ב"ר עט,ד.

עמ׳ קלו

2 הפי׳ בפסו׳ זה) פי׳ הפסוק הזה ש 16 והכי) והריני ש 23 ר"ל) ת"ל א 29 כמו שאמרנו אז"ל ש 30 (אור (2)) ש 32 שיהיו א | החמשה) חמשה קש

2 פירוש שה"ש לר׳ עזרא מגירונה, נדפס על שם הרמב"ן, כתבי הרמב"ן, כרך ב׳, עמ׳ תקה-תקיח; בר׳ א,א 3 תהל׳ קד 5 בר׳ שם, ג | תהל׳ שם, ב 6 בר׳ שם, ו 7 תהל׳ שם, ג 8 בר׳ שם, ט | תהל׳ שם, ה | בר׳ שם, יא 9 תהל׳ שם, יד | בר׳ שם, יד | תהל׳ שם, יט 10 בר׳ שם, טז (ויעש אלהים) | תהל׳ שם, כ,כב 11 בר׳ שם, כ | תהל׳ שם, כה 12 בר׳ שם, כז 13 תהל׳ שם, לא 14 עיין בבלי ראש השנה לא ע"א; סנהדרין צז ע"א | תהל׳ שם, לב 15 שם שם, לג | שם שם, לה 18 שם שם, א 19 שם 21 דב"ר פ"ב, (סי׳ כו; עיין פדר"א פ"ג; בבלי פסחים קיח ע"א 22 תהל׳ שם, ב 24 עיין בבלי חגיגה יב ע"א 25 בר׳ א,א-ב 27 ס׳ יצירה פ"א, מ"ה, מ"ט | ב"ר פ"ב, ד, עמ׳ 17 | יש׳ יא, ב 28 בר׳ שם, ב 29 בבלי סנהדרין לח ע"ב; אדר"נ פ"א 30 בר׳ שם, ג

*2 מכאן עד עמ׳ קמג, ש23, מביא ר׳ דוד קטע ארוך מפירוש ר׳ עזרא מגירונה על שה"ש. עיין במראי מקומות, ובמבוא, § 2.6.

עמ׳ קלז

2 (להיות) ש | ולהמשיך ש 7 היה הכל) היתה כלי קש | הויה) היה ש | (אספקלריא המאירה) ש 11 בשני קש 16 (סובב (2)) ק 19 ואחר ש 22 (על) ש 31 עשרה ש

2 בר׳ שם, ד 3 שם שם, ג 5 שם שם, ה 6 שם 8 שם שם, ו 9 תהל׳ קד,ג 11 בר׳ שם 14 עמ׳ ט,ו 15 קה׳ ה,ז 17 עיין ס׳ הבהיר סי׳ קעא 18 בבלי עבודה זרה ג ע״ב 19 תהל׳ סח,יח 23 עיין בבלי ראש השנה לב ע״א מגילה כא ע״ב 25 תהל׳ קד,ג 28 יש׳ יט,א | שמ׳ יט,ט 32 שהש״ש ו,ח | שם ג,ז

*17 צ״ל: כשם שהשכינה למעלה כך השכינה למטה.

עמ׳ קלח

2 והגבלת ק הגבלות ש 5 שני קש 6 כהתחלף ש 13 (לה) אק | עולם עד אק 17 המחשבה כ״ע ש 18 שהיה) שהיא ק 20 ההזמנה ק 24 וכמי הענין ש 30 וסמך ש 32 הרוחניים קש

3 עיין בבלי סנהדרין לח ע״ב; אדר״נ פ״א 5 תהל׳ שם, ד | ב״ר פ״א, ג, עמ׳ 15 פ״ג, ח, עמ׳ 24 6 הו׳ יב,ו 7 עיין ב״ר שם | בר׳ שם, ט 8 תהל׳ שם, י 9 שם שם, ה 10 בר׳ שם, י, ועיין ב״ר פ״ד, ו, עמ׳ 30 11 עיין סנהדרין שם, אדר״נ שם | בר׳ שם, ט 13 תהל׳ שם | עיין שו״ט צב, ב 15 תהל׳ שם, ח 16 בר׳ שם, י 18 שם שם, ט (יקוו) | ע״פ שם ב,י 21 תהל׳ שם, י–יא 23 שם שם, יא 24 שם שם, כא 25 בר׳ א,י 27 קה׳ א,ז 29 תהל׳ שם, יג 30 שם שם, יד 31 שם שם, יג

עמ׳ קלט

8 בחפץ ש 9 דבוק ק 11 תושבת א 12 לדביר) לדבור ק לדבר ש 14 בלתי) זולתי ש 20 המשאות אק 24 ואשובה אש | מקומי הראשון ש 29 עושים) עושין קש 31 הרוחניים קש 32 כשנתפרד ק

1 עיין בר׳ יט,כח 2 עיין בבלי תענית י ע״א 4 עמ׳ ט,ו 5 עיין איוב כח, כד–כו | תהל׳ שם, יח 9 בר׳ שם, יב 11 שהש״ש ח,א 12 ס׳ יצירה פ״א, מ״ט | שה״ש שם 17 שם שם, ג 18 שם שם, ד | שהש״ר פ״ב, יח 19 עיין שה״ש ג,ה 20 שם ח,ה 21 ראש השנה לא ע״א; אדר״נ פל״ד 24 הו׳ ה,טו (אלך) | שה״ש שם 25 שם 27 בבלי בבא בתרא צט ע״א | שמ׳ כה,כ 28 דה״ב ג,יג (ופניהם) 30 שה״ש שם | שם (שמה) 32 שם שם, ו | שהש״ר פ״ח, ד

עמ׳ קמ

3 יחלקו ק חלקו ש 10 להתחזק) להתחבר ש 16 הפקיד א 21 לביאת) לראות א 25 נפוצותיהם ש 26 גלו אש 29 והוא שנתנבא) ובההוא שנת בא א וכההוא שנתנבא ק

1 בבלי ברכות ו ע״א 3 שה״ש שם, ז 4 שם שם, ח | שהש״ר שם, ח | ע״פ מל׳ ב,ט 5 שה״ש שם | ע״פ יש׳ ב,ג 6 דה״ב טו,ג (וימים... אמת וללא כהן מורה וללא תורה) | שה״ש שם 8 שם שם, ט 10 שם שם, י 12 שם שם, יא | שהש״ר שם, יב; בבלי שבועות לה ע״ב 13 יש׳ ה,ז | שה״ש שם 14 ע״פ יש׳ שם, יד 15 שה״ש שם 16 עיין שהש״ר שם, יד 17 שה״ש שם, יב 18 שם | בבלי שבועות לה ע״ב 19 עיין בבלי סנהדרין צז ע״א 13 שה״ש שם, יג 24 שם | ע״פ יש׳ יא,יב 26 יש׳ ח,כג 27 סדר עולם רבא, פכ״ג 30 יש׳ יא,יא 31 שם

עמ׳ קמא

3 להם מלך ש 13 שבין קבוץ שחי גליות ש גליות ק 16 (וחשעים) ש | קי״ח) ומאה ק 21 כה) בה ש 22 פרשה) פרש א 24 שני קש 25 שני קש 29 שני קש 32 התרשיא א התרשא ק

1 ישׁ שם, יב 3 שם 5 תהל׳ קמז,ב | עיין בבלי סוכה נב ע״א 6 זכ׳ יב,יא | שם שם, י (אלי) 8 עיין בבלי סנהדרין צח ע״א 9 ישׁ סו,כ 10 שם נו,ח 12 דב׳ ל,ג 15 יחז׳ כב,כב 16 דני׳ יב,יא 17 שם שם, יב 27 ישׁ׳ ב, ב; מי׳ ד,א 30 זכ׳ ט,ט 32 עיין אבן עזרא שם; הוא מזכיר פירושו של ר׳ משה הכהן וסותר אותו | נח׳ ז,סה

עמ׳ קמב

2 חשמונאי קש 4 להם הפחת א להם ק 8 (של) ש 9 עמהם ש 11 (כי... אמן (עמ׳ קמג, שו׳ 23)) ש 18 מתנוססות ק 19 בצאת ק 27 ותשחכה ק 28 ולא ק

1 נח׳ ב,יב (רוכב בה) | זכ׳ שם, יג 2 עיין רש״י שם, ואבן עזרא על פס׳ ט 3 חגי א,א 4 נח׳ ה,יד 5 ע״פ עז׳ א,ה 6 זכ׳ שם, י 7 סדר עולם רבא פכ״ט | עז׳ ב,סד 9 זכ׳ שם 17 שם י,יב 18 שם ט,טז 19 ע״פ איכה ד,א | זכ׳ שם, יז 20 ע״פ במ׳ יא,ז 21 ע״פ תהל׳ עח,כד 23 ע״פ זכ׳ י, א 26 שם ט,יא 27 בבלי סנהדרין צח ע״א | עיין מ׳ סוטה פ״ט, מט״ו; שהש״ר פ״ב, כט 28 מי׳ ז,ו 29 זכ׳ י,יא 30 דני׳ יא,מ (יתנה עמו... הצפון ברכב ובפרשים ובאניות) 32 שם שם, מב

*18 צ״ל: אבני; עיין כתבי הרמב״ן (מהד׳ שעוועל), כרך ב׳, עמ׳ תקיז; ואיכה ד,א.

עמ׳ קמג

1 יפשוט א 7 אושע א 13 אם אין (!) אתה ק 20 הזויות ק 25 ואצ״ל) ואז״ל ש | התחלה הראשונה ש 27 ובמעלתו אק 31 להבדיל ק הבדל ש

3 דני׳ שם, מד 4 שם יב,א 5 יר׳ ל,ו–ז 8 דני׳ יא,מה 9 זכ׳ יד,יד 10 ישׁ׳ יא,יג 12 עיין דני׳ יב,יב 15 שה״ש ח,יד 16 בבלי ראש השנה לא ע״א 19 שה״ש שם 20 ע״פ תהל׳ קי,ו | שם קד,ג 21 עיין בבלי ראש השנה יז ע״ב | ע״פ הו׳ ו,ב | ע״פ תהל׳ קכח,ה 22 ע״פ ישׁ׳ ל,כו 24 שמ׳ ג,יג

*17 צ״ל: וישובו למקורו והנהר היוצא; עיין שעוועל, שם, עמ׳ תקיח.

*20 צ״ל: הויות; עיין שעוועל, שם, עמ׳ תקיח.

עמ׳ קמד

1 וכסדרה א 3 (הפרש) ק 6 (בפי׳ (2)) ש 7 ר״ל) ח״ל א | באלהותו ק 8 (אין ואפיסו) ק ואפס ש 11 התנועה ק תנועתה ש 12 התנועה) תנועתה קש 17 שהיה) שהיא א 24 השוה הגמורה) השוה גמורה ק השואה גמורה ש 27 ה״א בינה ש

6 עיין מדעי היהדות, כרך ב׳, עמ׳ 231 וכו׳ 8 שמ׳ ה,ב 10 שם ג,יד 14–16 שם שם, יג–טז 19 שם שם, טו

*6 מכאן עד עמ׳ קמה, שו׳ 16, מביא ר׳ דוד עוד קטע מכתבי ר׳ עזריאל; עיין במראי מקומות, ובמבוא, § 2.6.

*8 צ״ל: לא; השווה מדעי היהדות, ב׳, עמ׳ 231.

עמ׳ קמה

1 שלש ספי׳ ק שלש ספירו׳ ש 3 וזהו קש 8 (לידע) קש 12 והשני) והשם השני ש 14 ומהו קש 25 יי רומז ש | אלהינו רומז ש 26 יי רומז ש 27 שימשוך ק 29 שיתאחד ש 30 כלול) תלויה ש

10 שמ׳ שם, טז 20 שה״ש ב,יב 22 השווה מדעי היהדות, ב׳, עמ׳ 232 | דב׳ ו,ד 24 שמ״א טו,ד 25 ע״פ תהל׳ קכב,ד | ע״פ דב׳ לג,כז

עמ׳ קמו

1 אין סוף עי׳ העי׳ ש | צריך קש 4 עליה קש | כריתות אק 5 בישראל) לישראל ש 6 אחד) אחר א 10 יו״ד ש | וזהו קש 12 (ינח) קש 19 מובחר ק 26 אלו) האלו ש | תמיהים) סתום׳ ש 31 (ולא... בריתו) ש 32 סבל) קבל ש | (את) ש

3 ויק׳ יב,ג | מ׳ נדרים פ״ג, מ״י; בבלי שבת קלב ע״א 5 עיין ילק״ש, תהלים, ר׳ תתע״ג 6 תפילת שמונה עשרה 7 במ׳ יב,ח 9 בר׳ ט,יב,יז 10 עיין בבלי שבת נה ע״א; ועיין ס׳ המשקל לר׳ משה די ליאון, עמ׳ 131; וזה״א יג ע״א, ח״ג רטו ע״ב 16 יהו׳ ג,יא (ארון הברית אדון כל הארץ) 23 שם כד,לב 24 שמ׳ יג,יט 25 ע״פ דב׳ לג,א 31 ע״פ תהל׳ קה,יח 15 עיין שאלות ותשובות בעניני קבלה לר׳ משה די ליאון, נדפס ע״י י. תשבי בקובץ על יד, כרך ה, עמ׳ 15–38.

*15 מכאן עד עמ׳ קנב, שו׳ 30, מתחיל ר׳ דוד משאלות ותשובות בעניני קבלה לר׳ משה די ליאון; עיין במראי מקומות; הסדר פה הוא שונה.

*16 צ״ל: ארון; עיין בקובץ על יד, ה׳, עמ׳ 25; וכאן במראי מקומות.

עמ׳ קמז

1 ויושב ק ויושב בארץ ש 4 להיות ק 5 וזהו קש 6 ליטלה ר״ל נשמתו ש | (ממנו) ש 12 בראוי א 20 הנהר) הגדר אק 21 פורחות קש 24 (סוד) ש | שמו של ש | אז תהיה מדרגה) אותה המדרגה ק 27 אלה ש 30 (לא זכה) אק 31 כמותו קש | השכינה) נפשו ש

3 ע״פ דב׳ יג,יח 7 בר׳ נ,כו; ועיין זח״א רנא ע״א 18 מ׳ סופרים פ״ד, ה״א 24 ע״פ בר׳ ו,יג 32 ע״פ בר׳ כה,כז

*19 צ״ל: הנקרא צבאות; עיין קובץ, שם, עמ׳ 33.

עמ׳ קמח

1 שהאשה ק 3 (לא) אק 8 לחוזר ק 16 וכבוד) ועוד ק 17 בפרשת) בפחות אק 19 (כל) קש 21 להשכיל קש 26 ויצאו ש 30 היא ש

2 הו׳ ב,ט 7 עיין במ׳ כז,יב–יד 9 ע״פ מ׳ חגיגה פ״ב, מ״א 16 ע״פ בר׳ לה,טז 21 ע״פ שם ג,ו

עמ׳ קמט

11 (הכל) ש 12 התעוררת אק 13 דוגמות ש | והן) וכן ש 20 ואצ״ל) ואז״ל ש 24 דודאים בשדה שנים ש 26 (מביא... ללאה אמו) א

3 בר׳ לה,טז 4 שם שם, יט (ותקבר בדרך אפרתה, ועיין במ׳ כ,א) 5 עיין בר׳ ל,יד–טז 6 עיין בבלי נדרים כ ע״ב 10 בר׳ שם, טו 16 במ׳ ב,י 20 ע״פ בר׳ ח,ט 21 שם ל,יד 24 שם 25 שם | ע״פ שם כז,כז 26 שם ל,יד 29 שם 30 שם שם, טו

עמ׳ קנ

5 שאמה באה ק שאמר באת ש 9 ואצ״ל) ואז״ל ש | יש כ״ב) ישכב אק
11 בענין א 13 מתעורר ש 14 ואמר ש 19 אני והו ש 22 מלמטה
למעלה ש 27 של מעלה קש 28 של מעלה ק | של מטה ק 31 הקודש ק
הקדש ש

2 שהש״ר פ״ג, כא; שמ״ר פנ״ב, ד; ועיין ס׳ הבהיר סי׳ סג (§43) 4 איוב כח,
יב 8 בר׳ שם 10 מש׳ ח,כא 11 בר׳ שם, טז 13 ע״פ שם כה,כז
14 ע״פ שם לא,מב | שם כד,סג 16 שם ל,טז 18 ע״פ רות ב,יב| בר׳ שם
19 ע״פ תהל׳ קיח,כה; עיין מ׳ סוכה פ״ד, מ״ה, ורש״י שם 31 ע״פ בר׳ ד,ז

עמ׳ קנא

2 אכילה ש 8 בכל דרכיו ובכל מעשיו ש 9 בכל ש 15 על) עד אש
20 ולהתנכר ק 22 בענין ק 24 (כי אין) ק 28 צוה סבת הסבות ש |
להפריש קש 30 רצוני ש | ויפריש קש 31 (אשר לו) ק אשר לי ש |
לסוד) לסור א | שיקנא ש 32 למסה ק | להביא) להבין ש

1 ע״פ תהל׳ קד,לה 2 ע״פ יש׳ נה,ז 3 ע״פ ויק׳ יב,ד | בר׳ כה,כט
5 שם שם, ל 15 תנח׳, יתרו, סי׳ ה 16 יש׳ כא,יג-יד 24 עיין ב״ר
פס״ג, ח, עמ׳ 688; ורש״י על בר׳ כה,כו 27 ע״פ חב׳ א,ד

*24 צ״ל: כי ענין; עיין קובץ על יד, שם, עמ׳ 24.
*26 צ״ל: רצה; עיין שם.
*31 בקובץ, שם: שיהנה.
*32 שם: להבא.

עמ׳ קנב

2 רשע קש 9 חי נשאר) הנשאר ש 13 והשומם) והשואג ש 14 והוא)
והנה ש 18 בהתבונם א 28 הגדול ק

2 עיין בבלי ברכות ז ע״א; ס׳ הבהיר, סי׳ קצה (§135) 5 במ׳ טו,לא
7 ע״פ שמ׳ טו,יא 11 ע״פ תהל׳ קכה,ג 14 עיין בר׳ כד,סז; שופ׳
ד,יח 15 ע״פ ויק׳ ה,כג 16 ע״פ עמ׳ ג,ג | איוב לד,יד 17 יר׳
ב,כד (פרה) 24 רות ד,י 27 ע״פ שם ב,כ 28 דב׳ כה,ה

*8 צ״ל: מהתמונה הכוללת; עיין קובץ, שם, עמ׳ 34, והערתו של תשבי.

עמ׳ קנג

1 יאציל ש | בהתעלותו בעצם) בהתעלות בעצה אק 2 ובצייר) ובהתעלות ש
3 אצילותה ש | מעצה אק 4 ואי זה ש 8 עשרה ש 9 ואצ״ל) ואז״ל ש
11 האיפשרות קש| והמאציל ש 13 כולם) כולו אק 14 מתפלגין כל מימי
בראשית וגו׳ ש (המרכבות... קשר אחד (עמ׳ קנד, שו׳ 12)) ש 26 יהוה)
אדני ק 31 והוא) זהוא א

2 איוב כח,יב 4 שם (ואי זה, ועיין בח״נ) 7 ס׳ יצירה פ״א, מ״ד 23
שמ׳ כג,כא 27 ישׁ׳ ב,יא 30 עיין זח״א טו ע״ב

*22 על צרוף זה עיין הערתו של מתתיה דלאקרוט בשערי אורה לר׳ יוסף
גיקטלייא (ירושלים, תש״ך), עמ׳ 9.
*26 השווה שו׳ 18, 31.

עמ׳ קנד

5 כדמיון ק 8 כאחד ק 15 המחשבה ש 16 הר״ם במז״ל ק הרמב״ם
ז״ל ש 20 (ולא יחשבני) ש 21 בצמצום קש 24 ויאמינו קש 25 גוי
ק (גו) ש 25 דברי ייטיבו ק יטיבו) ישובו ש 26 (מודים) אק 28 לו ק

4 דב׳ יג,ה 11 שם ו,ד 13 ס׳ שער הרזים לר׳ טודרוס אבולעפיה; תהל׳ יט,
ב 14 מל״א ח,לב, ועוד 17 מורה נבוכים ח״ב, פ״ה 19 תהל׳ קג,יא
21 ב״ר פ״ד, ג, עמ׳ 26 23 עיין הערוך לר׳ נתן בן יהיאל, ערך ספקלר, ופירוש
ס׳ יצירה לר׳ יהודה ברזילאי, עמ׳ יב 25 ע״פ יחז׳ מה,כ; כג,לה 32 תהל׳
לו,יא

*13 מכאן עד עמ׳ קפב, שו׳ 26, מביא ר׳ דוד חלקים גדולים מס׳ שער הרזים
לר׳ טודרוס אבולעפיה; עיין במבוא, הע׳ 76.

עמ׳ קנה

1 ואצ״ל) ואז״ל ש 3 כאומרו ק שנא׳ ש 8 ועליה ק 14 חבלות)
חבילות ק חבילו׳ ש 15 יש) היו ש 16 (שומר שבת וכו׳) ש 21 כעניי א
24 הידועה אק

2 תהל׳ קט,טו | שם סט,יד 3 שם סז,יא 5 ס׳ הבהיר סי׳ קע (§115) 7 ע״פ
דב׳ י,כא | תהל׳ קמה,א 8 שם קיח,כב-כג 9 שם קיט,נו | שם כז,ג 10 ויק׳
סז,ג | שמ׳ כה,ג | דב׳ לג,א | בר׳ מט,כח 11 מל׳ ג,י | מל״א יא,לט 13 ויק״ר
פכ״א, ה 15 דב׳ ד,מד | בר׳ יז,י 16 ישׁ׳ נו,ב 17 יחז׳ ה,ה 18 עיין
בבלי פסחים קיז ע״א 24 תהל׳ יט,ב 25 ב״ר פי״ב, י, עמ׳ 109; בר׳ ב,ד
26 ב״ר שם, ט, עמ׳ 107 27 תהל׳ פט,ג | שם לו,ו 28 יחז׳ מ,כה (כהחלנות)
29 במ״ר פט״ו, ה; פדר״כ פי׳ כא 31 בר׳ ב,ד 32 ב״ר פי״ב, י, עמ׳ 109

עמ׳ קנו

4 שהכוונה ק 13 הנמשלים קש 14 שבטעם ק 17 (והם) ש 24 עוזי א
25 ואצ"ל) ואז"ל ש 27 תפלין קש 29 את הנרות ל | (בשבת... שריפה) לש
30 טוב) שבת ש

2 קה׳ ח,א | קה"ר פ"ח, א, בשנוי; ועיין פ"ב, כד 3 משׁ ג,יט | קה׳ שם |
קה"ר פ"ח, א, בשנוי 5 קה׳ ה,ז (כי גבה) 6 דב׳ י,יד | שם ד,כו 7 שם
לב,א 8 ישׁ סו,א | מל"א ח,לב 9 תפילת שחרית | עיין ב"ר פנ"א, ג, עמ׳
535 10 תהל׳ ה,ה | עיין בבלי חגיגה יב ע"א; ב"ר פ"ג, ו, עמ׳ 21 | עיין
בבלי יבמות מט ע"ב 11 תפילת "ישמח משה" בשחרית לשבת 15 בבלי בבא
בתרא עה ע"א 16 ע"פ מל"א א,ו | יהו׳ ה,יד 17 ע"פ שמ׳ כג,כ | תהל׳ יט,
ח 19 בר׳ כה,כז | עיין ב"ר פס"ג, י, עמ׳ 693 | מל׳ ב,ו 20 מי׳ ז,כ
21 תהל׳ קיט,קס | שם לג,ו 22 שם פט,יח 23 ישׁ מח,יג 24 שם סג,יב |
שם נא,ט 26 דה"א כט,יא 27 בבלי ברכות ו ע"א; ישׁ סב,ח 28 שה"ש
ח,ו; ועיין שהש"ר פ"ח, ד 29 תנח׳, בהעלותך, סי׳ א
*25 צ"ל: לתפ׳; עיין שער הרזים (כ"י מינכן 209), דף מד ע"א.
*29 כאן מתחיל כ"י ל.

עמ׳ קנז

15 וכשנחרב ל וכשחרב ש 16 וכשישוב) וכשיבוא ל 23 כחוזקו א
27 והולך ל 28 לראשי) לראשי וימינו תחבקיני אק 30 (ודאי) לש |
ומדרגה זו) ודרגא דא לש | (ששית) לש 31 ועל דא ל

2 תנח׳ שם, סי׳ ב; במ"ר פט"ו, א 3 ישׁ ס,א-ב 6 תנח׳ שם, סי׳ ג;
במ"ר שם, ג 8 משׁ כ,כז 9 תנח׳ שם, סי׳ ו; במ"ר שם, ו | תהל׳ מג,ג
11 חב׳ ג,יא (עיין המשך הפסוק) 13 דני׳ ב,כב (שרא) 14 בר׳ א,יז
15 תנח׳ שם; במ"ר שם, ז 18 ישׁ לה,א 19 זח"ג קמח ע"ב 23 תהל׳
יט,ו 24 שה"ש ג,יא | תהל׳ שם, ז 28 שה"ש ב,ו 29 תהל׳ שם, ו
32 מ׳ ברכות פ"א, מ"ב

*19 בזוהר: מעילא לתתא.
*25 בזוהר: שירותא.

עמ׳ קנח

2 בידה נפקדים) מיד נפק ל 3 מנגן אק 4 ר׳ אומ׳) א"ר ק 7 (נעשית) ל
15 (משה) ל 17 וכבוד אק 29 המאירה לקש | הנסים אותיות ל הניסים
אותות ש 32 (ואע"פ... גופניות) ל | ראשונות ק

3 תנח׳ שם, סי׳ ז; במ"ר שם, ח 4 תהל׳ טז,יא 6 שם קיט,קסד 7 שם
ו,א 8 שם קמד,ט 9 דה"א ט,כב (הראה באמונתם) 12 תנח׳, נשא, סי׳ יא;
במ"ר פי"ב, ג | שמ׳ כה,ח 13 מל"א ח,כז | ירׄ כג,כד 14 ישׁ סו,א

16 שמ׳ כו,א 17 תהל׳ יט,ב 19 שמ׳ לג,יח | שם מ,לד-לה 20 יחז׳ ג,
יב (ברוך) | תהל׳ שם 21 בר׳ לא,כט 22 תהל׳ כב,ב; עיין מכילתא, מס׳
דשירתא, פ"ג, עמ׳ 128 | שמ׳ טו,ב 23 מכדרשב"י, עמ׳ 80; ועיין מכילתא, שם
25 ע"פ איוב ט,י 26 שמ׳ ו,ג 28 עיין בבלי יבמות מט ע"ב 30 תהל׳ קיד,
ז-ח 31 שם יט,ב 32 ע"פ מל"א ז,לז

*32 צ"ל: כראשונות; עיין שער הרזים (כ"י מינכן 209) דף מד ע"ב.

עמ׳ קנט

2 אחר) אחד אק 5 קרוב לש 8 תחתונים לש 28 ראשית קש
30 לקחה אק

3 תהל׳ שם 4 שם | שם (הרקיע) 6 ע"פ בר׳ א,ו 7 ב"ר פ"ד, ב, עמ׳ 26
8 עיין בבלי חגיגה טו ע"א; תוספתא חגיגה, פ"ב; ירוש׳ חגיגה פ"ב, ה"א; ב"ר פ"ב,
ד, עמ׳ 17 11 בר׳ שם, ועיין אוצר הכבוד לר׳ טודרוס אבולעפיה על חגיגה טו
ע"א, ד"ה: מעשה בר׳ יהושע 15 תהל׳ עז,כ | יחז׳ א,כב 16 ב"ר פ"ד, ו, עמ
30; בר׳ שם, ז 18 ס׳ הבהיר סי׳ נא (§34) 20 ישׁ נז,טז (כי רוח) 21 תהל׳
סה,י 23 ישׁ נה,א 24 פדר"א פ"ד 25 יחז׳ א,כב | סוף מדרש כונן 26
עיין דב׳ לג,כז 28 ע"פ יחז׳ מד,ל 30 ע"פ ישׁ ו,א 31 ע"פ איוב ד,יב |
ע"פ מל׳ ג,י | ע"פ שמ׳ יט,יג | ע"פ תהל׳ קלט,ו 32 ע"פ ירׄ ב,ו

עמ׳ קס

1 וארז"ל למי נושאין כפים) ואז"ל למרום ש 5 ויהי) ויהי ש 6 ואז ש
11 כלולה) כלל זה א 12 לכן) שכן קש 15 ראו ש 23 (יום... מאמרות) א
(ימים ונקראות) ש 24 מהם) ההם ש

1 ס׳ הבהיר סי׳ קלט (§95) 2 חב׳ ג,י 3 תהל׳ קיט,מח 4 שמ׳ יז,יב
6 עיין שם שם, יא 7 בבלי ראש השנה לב ע"א; מגילה כא ע"ב; מ׳ אבות פ"ה,
מ"א 12 שמ׳ יד,ח 13 תהל׳ מד,ג | שם פ,יב 14 שם שם, ט (עיין המשך
הפסוק) 15 ע"פ דב׳ ה,כא, ועיין שם יא,ב 16 בבלי ברכות נח ע"א | דה"א
כט,יא 17 ב"ר פנ"ג, י, עמ׳ 565, בשנוי; בר׳ כא,ח 19 דב׳ ל,ט 20 לא
מצאתי במכדרשב"י שלפנינו; דב׳ ג,כד 21 שם 22 שמ׳ ח,א; ט,כב 23
תהל׳ יט,ג 25 ע"פ שמ׳ כ,י 26 ע"פ בר׳ ב,ג 27 ע"פ ירׄ לא,כא | שמ׳
לא,יז 28 תהל׳ פט,טו; צז,ב 29 עיין בבלי שבת סט ע"ב; ואוצר הכבוד שם
30 ב"ר פי"ז, ה, עמ׳ 157 31 ויק׳ יט,ל | שמ׳ כ,ה 32 דב׳ ה,יב | ויק׳ שם,ג

עמ׳ קסא

1 גם את זה ש 7 בחדרי) בסדרי אש 11 שהיה) שהיא א 13 בריה קש
15 וקראו ק 23 אמוראי ש 24 דורות א 27 א"ל עד מתי תסתום דבריך ש
29 ישמע ק | לקח) לקה ונבון תחבלות יקנה יהוה דעת לפי שדוד לא הסתכל באספקלריא
מצוחצחה לפי שלא זכה לכך היתה רוה"ק שורה עליו מתוך אספקלריא שאינה מצוחצחה
וקבלתי קש (לפי (2)) ק 31 הכתרים) הדברים ש

1 קה׳ ז,יד | ב"ר פ"א, סז, עמ׳ 14 3 ע"פ מל׳ ב,י 4 עיין בבלי ברכות לד
ע"ב; סנהדרין צט ע"א 5 ויק׳ כה,ב | בבלי סנהדרין צז ע"א; ראש השנה לא ע"א
6 לא מצאתי את המקור 11 ב"ר פ"ג, ז, עמ׳ 23 12 ע"פ שה"ש ב,יד 14
עיין בבלי מנחות כט ע"ב 15 ע"פ איוב מב,ב 16 שם כב,סז 17 ע"פ יחז׳
מד,ב 18 תהל׳ יח,יב 19 איוב כח,יב 20 שם (ואי זה) 22 ס׳ הבהיר
סי׳ כו (18§) 23 שמ׳ טו,ג 29 מש׳ א,ה (ישמע, ועיין בח"נ) 32 ע"פ
במ׳ ב,ב

עמ׳ קסב

2 הקודם) הקדש קש 5 פעולותן ש 7 שהוא ש 8 אמנם נקודה) פי׳
חולם א2 אמנם פי׳ חולם נקודה ק אמנם נקודה פי׳ חולם ש | אחת קטנה)
אחת מן הנקודות נקודה ש | הדקות) הדקה קש 10 מכל) בכל (!) א 14
האותיות קש 16 (מקותיל) ש 25 שוכנים) שוכנים לקש 29 לכם לקש

4 ע"פ שה"ש ה,יב 8 עיין ויק׳ יא,מב(ו׳ רבתי שלו: נחון) 9 מש׳ לא,כט
11 דב׳ י,יז 12 נח׳ ט,ה 20 בבלי מגילה ג ע"א; נדרים לז ע"ב; ב"ר
פל"ז, ח, עמ׳ 342; נח׳ ח,ח (בתורת) 26 ע"פ שמ׳ כה,כ | ע"פ ירׄ ב,כז
29 ע"פ קה׳ יב,י | ע"פ דב׳ יג,טו 31 בר׳ מט,א | ע"פ ישׄ ב,ב 32 ע"פ
במ׳ ה,יד,ל

*5 צ"ל אומנותן; עיין שער הרזים, דף נו ע"ב.
*16 צ"ל מקורביל; עיין שם; עיין גמUrsprungעמ׳ 220 והע׳ 83.

עמ׳ קסג

1 ותזריע) ותזריח ל 2 המקעיע הרביעי) המקטיט הרביע ל המקטיע הרביעי ק
המקטינו הרביע ש | עוד) עד לש 11 לעשרה ש | בסבכי איי חכמת התבונה ל
15 הוא (2)) היה ש 16 (אלא) אלק 29 השביעיות ל

1 תהל׳ צז,יא 2 איכה ג,כח 3 ע"פ ירׄ ל,ח | ע"פ ישׄ נח,א 4 ע"פ דב׳
לג,יט 5 ע"פ יחז׳ לו,כה | ע"פ שמ׳ יט,יט 6 ע"פ שה"ש א,יא 8 ע"פ שמ׳
כה,לב 9 עיין למעלה, עמ׳ קס, שו׳ 7 14 תהל׳ יט,ה (לשמש) 15 ע"פ שם
פד,יב | מל׳ ג,כ 17 תהל׳ קד,ב 23 שם יט,ה 24 דה"א כט,יא 25 ב"ר
פי"ז, ה, עמ׳ 157 28 ישׄ יג,י | איוב כט,ג 31 עיין שמ׳ כה,לא,לו | תהל׳
קיט,קס 32 בבלי ברכות ו ע"א

*2 צ"ל: המקטרג; עיין שער הרזים, דף נז ע"א.

עמ׳ קסד

3 כמניח א 10 (עד כאן) ל 13 שכנגלה ל כשנגלה ש 14 כבחור) כגבור
ש 17 והמפאר לקש 23 היו לו ל 27 פי חכם) כי הנם לש | דבורים)
נכוחים ש 29 (לרוח אורח) לש 32 פסוק א

2 יחז׳ כד,יז 3 עיין בבלי ברכות יא ע"א, סז ע"ב; סוכה כה ע"ב 4 שה"ש
ה,יא 5 ספרא, קדושים, פ׳ ז; ועיין בבלי קידושין לב ע"ב 6 שה"ש שם
7 ע"פ שמ׳ כ,יח 8 דני׳ ז,ט (נקא); עיין בבלי חגיגה יד ע"א 11 ב"ר פנ"ט,
ד, עמ׳ 633 | ברׄ כד,א 13 מכדרשב"י, עמ׳ 81 | שמ׳ טו,ג 17 ישׄ סב,ה |
ע"פ שם סא,י 18 במ"ר פי"ב, י; ועיין שהש"ר פ"ג, סו 19 במ׳ ז,א 20
במ"ר פי"ג, ד; שהש"ר פ"ה, א | שה"ש ה,א 22 פדר"כ, פי׳ כו 23 שה"ש
ג,יא 24 תרג׳ ירושלמי לאס׳ ח,טז 27 קה׳ י,יב 29 תהל׳ יט,ו (לרוץ
אורח) | שם סז,יא 30 ברׄ יח,יט | מש׳ ח,כ 31 שם סז,לא

*29 צ"ל: לרוץ.

עמ׳ קסה

1 צדקה) בדרך צדקה ל 7 סבא. אברהם יצחק יעקב כל אחד מהם נקרא ישראל
והסוד בזה אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי. ועוד שם ק 19 המחשבה לקש
24 נחוניה ל 26 והיינו ק 29 ואצ"ל) אז"ל ל אמז"ל ש 32 הנפש ק

4 ב"ר פס"ח, יא, עמ׳ 784 | תהל׳ קכד,א | שם כב,ד 5 ב"ר פ"ע, ב, עמ׳
800 | במ׳ כא,ב 6 ב"ר פס"ג, ג, עמ׳ 680 | ברׄ מו,ח 7 ברׄ לב,כט
9 שמ׳ יב,מ 10 עיין ב"ר פמ"ז, ו, עמ׳ 475 | שמ"א א,כ 12 לא מצאתי
14 במ׳ ט,י | תהל׳ יט,ז 17 איוב כח,ז 19 ישׄ נה,ח 20 בבלי חגיגה
יא ע"ב; תוספתא חגיגה פ"ב; ב"ר פ"א, י, עמ׳ 8 | ע"פ דב׳ ד,לב 21 תהל׳
שם 24 ס׳ הבהיר סי׳ קעא (116§) 27 ישׄ ו,ג 28 ס׳ יצירה פ"ד, מ"ג
29 במ׳ ט,יג 30 ע"פ קה׳ ז,כד 32 ע"פ שם יב,ז

עמ׳ קסו

8 (אי) לקש 11 לפני) עלי א2לש 13 לי) לו א | ונמצאת מוכר אותה
שבועה לש 19 אצילותה לש 20 כמאמרם רז"ל) כאז"ל ל כאמרם רז"ל ק
באמרם ז"ל ש 20 שמגעת לקש 23 דעתו ולפי כוונתו) דעתי וכוונתי ש
25 למקום שרשה ל

1 ע"פ תהל׳ קלז,ז 3 איוב לב,ח; ועיין ס׳ הבהיר סי׳ מט (32§) 4 איוב
לג,ד 6 ברׄ ב,ז 8 בבלי סנהדרין סה ע"ב 10 ב"ר פס"ח, ז, עמ׳ 775 |
ברׄ כח,י 14 ויק"ר פכ"ט, ח 18 ע"פ שמ"א ז,יז; זכ׳ ה,יא 20 בבלי
יומא פו ע"א 21 הוׄ יד,ב 22 שמ"א כה,כט 23 יחז׳ א,יב 24 ע"פ
תהל׳ יט,ח 25 ע"פ ישׄ נא,א 26 עיין ס׳ הבהיר סי׳ מט (32§) 26 ספרי
דברים, פי׳ י, עמ׳ 18 | דב׳ א,י 28 תהל׳ קמ,יד 29 שם סה,ה 30 שם
פד,ה | שם טו,א 31 שם (מי) | שם כד,ג 32 שם | ספרי דברים, פי׳ שמד,
עמ׳ 401; השווה ספרי במדבר, פי׳ קלט, עמ׳ 185 | דב׳ לג,ג

עמ' קסז

2 החיים את יי אלהיך לש 6 תפ') נ"ל שחטר כאן והוא אוצר הנשמו' הנדואין א2
9 יבינו) יכינו אל 10 שמגעת ק שמגע' ש 11 ממרקת קש 12 במוחה ל
13 זהו קש 14 שמובטחה אק 16 עומדים) יכולים לעמוד ל עומדין שם ש
22 אחיך ויבם אותה לש 31 כרחמן) בר חמן (!) ק

2 שמ"א כה,כט (עיין המשך הפסוק, ובח"נ) 3 ע"פ דב' א,יג 6 יש' יא,ב
7 תהל' כד,ד 8 יש' נא,ג 11 עיין בבלי יומא פו ע"א 12 עיין דב' כד,
א-ד 13 ע"פ יש' יא,י 14 שמ"ב יד,יד 15 עיין בבלי יבמות סב ע"א, סג
ע"ב; עבודה זרה ה ע"א; נדה יג ע"ב 16 בבלי ברכות לד ע"ב; סנהדרין צט ע"א
18 כוונתו כנראה לקה' א,ד: דור הולך ודור בא; עיין ס' הבהיר סי' קכא-קכב
(§86) | ע"פ מש' כ,ה 19 ע"פ קה' א,ב 20 ע"פ שמ"ב יד,יד | ע"פ בר'
ב,י 21 ב"ר פפ"ה, ה, עמ' 1038 22 בר' לח,ח (עיין המשך הפסוק, ובח"נ)
23 רות ד,טו | שם שם, יז 26 בבלי יבמות נד ע"ב 28 בבלי ברכות ס ע"א;
נדה לא ע"א | נדה שם 29 תהל' קג,יג 30 יש' סו,יג 31 ב"ר פע"ח, ח,
עמ' 925 32 בר' לג,ג | שם יג,ח 17 ברכות ז ע"א

עמ' קסח

3 ועליו ק 9 ע"כ) על כן ש 32 שמעום ש

1 מש' יז,יז (ואח) | דב' יז,טו 2 רות ב,כ | עיין בבלי יבמות כד ע"א 3 יש'
נו,ג 4 שם שם, ה 5 בר' לח,ט 7 שם שם, י 8 לא מצאתי שם, ועיין
ספרי דברים, פי' רצא, עמ' 310; בבלי יבמות י ע"ב | דב' כה,ס 10 יבמות מד
ע"א 11 מ' יבמות פ"ח, מ"ד 17 ויק' כב,ג | שם כג,ל 18 ע"פ ויק' יז,יז
כ,ו | במ' סו,לא 19 לא מצאתי במכדרשב"י שלפנינו 21 במ' ט,סו | תהל' יט,
ט 23 שם טז,יא 24 שמ' כ,ג 25 עיין תרג' אונקלוס שם | דב' לב,כ
26 מכדרשב"י, עמ' 146 27 דב' שם, יז 30 יש' מב,ח (עיין המשך הפסוק) |
שמ' לד,יד 31 דב' לא,טז | בבלי מכות כד ע"א; הוריות ח ע"א

עמ' קסט

4 במסכת ל במס' קש | ומה) מה לקש 10 כל (2)) ר"ל לש 12 תפ'
צדיק ק | משמחי לב) מה שמי לב אק מה שם לב ל 15 ניתן ל 16 כי)
כדי א 17 האדריכל לש 18 האדריכל לש 21 האדריכל לש 30 (זה)
אקש | (סוד) א

3 שמ' ד,ד; ועוד הרבה 4 בבלי חגיגה טז ע"א 8 ע"פ תהל' לב,ט 9 ע"פ
דב' ד,יא; ועיין ס' הבהיר סי' קו (§75) | שמ' ל,ג 11 תרגום לתהל' יט,ט |
ע"פ בבלי עירובין יג ע"ב, ועוד 12 תהל' צב,יג | שם יט,ט 14 עיין רמב"ן,
פירוש עה"ת, ויק' כג,מ 16 שופ' ה,טז | מש' כא,א (פלגי) 16 ב"ר פכ"ז,
ד, עמ' 259 | בר' ו,ו 19 עיין ב"ר שם בח"נ; וגם פ"ח, ג, עמ' 59 21 ע"פ
קה' א,יג | ב"ר פכ"ז, א, עמ' 255 22 קה' ב,כג | קה"ר פ"ב, כה 23 שמ'
יב,כט 24 קה"ר שם | קה' ב,כג 25 בר' יט,כד 26 ס' הבהיר סי' קלד
(§91) בשנויים 32 ס' הבהיר סי' צח (§67) | ס' יצירה פ"א, מ"א

עמ' קע

1 כנפים לאחת להם ל כנפים לאחת מהם ש 3 להם) מהן א 4 ואצ"ל)
ואז"ל לש 19 ומתעצם לש | הנרמזות ל הנרמז ש 27 ההפרש שביניהם ל
הפרוש ק 31 ואצ"ל) ואז"ל לש 32 (וגם כן לל"ב) ל ללב) ללב ש

1 יחז' א,ו 2 יר' לא,ו 3 יחז' שם 4 מש' ח,כא; ועיין מ' עוקצין פ"ג,
מי"ב; ובבלי סנהדרין ק ע"א 6 ע"פ שמ"ב כב,מה | ע"פ תהל' עז,כ 9 במ'
ט,כא 12 עיין ס' יצירה פ"ו, מ"א 13 מש' י,כה 14 תהל' קכב,ד 15
עיין ס' יצירה שם 16 עיין אוצר הכבוד, דף טז עמ' ג; וכאן במבוא, § 3.3
19 תהל' כז,ד 20 מש' ג,יז | ע"פ בבלי עירובין יג ע"ב 21 עיין פירושו
עה"ת, שמ' לד,ו 22 שו"ט צג, ח 23 שמ' שם, ו–ז 24 שם שם, ח
28 נדפס ב"הסגולה", מספר כ"ד, עמ' 14 וכו' 29 ע"פ קה' א,ח | ע"פ שה"ש
ד,יא 32 ע"פ שמ' טו,ח

*7 צ"ל: ועשרה שהם יסוד כל בנין לתשלום המנין; עיין שער הרזים, דף עז ע"ב.

עמ' קעא

3 אעפ"כ לש | ניטלה ש | פטומתו) בכוונתו א 5 לפנוו) לבשת לפניו ל
לבשת ש | דכתי' ביה ל 19 יסוד) סוד ל

1 ע"פ בר' ב,י 3 מ' סוכה פ"ג, מ"ו 4 ויק"ר פ"ל, ט | ויק' כג,מ
5 תהל' צו,ו | שם צב,יג 6 זכ' א,ח 7 תהל' סח,ה | שמ' כ,ח 8 דב'
ה,יב 10 ע"פ דב' לג,כז | ע"פ קה' א,ז 12 ס' יצירה פ"א, מ"ו 13 איוב
כח,ג 14 שה"ש ז,ט | עיין ס' הבהיר סי' קצה (§139); ובבלי פסחים נו ע"א
15 עיין ס' הבהיר סי' קעב (§117) 16 ע"פ יר' לא,כא 17 לא מצאתי בפסיק'|
ישׁ' נד,א 20 ויק"ר פ"ל, יג | בר' ה,ב 21 עיין בר' ב,ט 26 ס' הבהיר
סי' קעח (§§120–121) | קה' א,ז 28 במ' כא,יט 29 ס' הבהיר שם (§121)
31 במ' י,ב

*21 צ"ל: הדעת; עיין שער הרזים, דף עט ע"א; ב"ר פט"ו, ב, עמ' 140.

עמ' קעב

9 ואצ"ל) ואחז"ל ל אז"ל ש 13 כאומ' ש 21 מים חיים ש 22
ויתרבו) ויתברכו לש 23 ואצ"ל) ואז"ל לש 29 ואצ"ל) ואז"ל ל ואמ' ש
30 באחת) כא' ל כאחת ק כאחד ש

1 חגי ב,ח | עיין ילק"ש ח"א, ר' רנג; מכילתא, שירתא, פ"י 2 במ' כא,יט
3 שמ' טו,יז | דב' ט,כט 4 תהל' יט,ט 5 ע"פ מש' ו,כג 6 זכ' ד,י
(שבעה אלה... משוטטים) 7 עיין ב"ר פס"ה, ד, עמ' 715 9 תהל' שם, י
10 שמ' כד,יב | מש' לא,ל 13 תהל' קיא,י 14 ס' יצירה פ"א, מ"ז
15 ישׁ' מד,ו 16 עיין שמ' יג,ב; ויק' כז,לב 16 ס' הבהיר סי' קד (§73)
17 שמ' שם 20 ע"פ תהל' לו,י 21 שה"ש ד,טו | ע"פ תהל' קד,טז

ע"פ ברי ב,ח 24 במ' י,ב 26 שם שם, ח 28 לא מצאתי בס' הבהיר
תהל' עב,א 29 במ' יג,יח 31 דב' טז,כ

*5 צ"ל: כי נר; עיין שער הרזים, דף פ ע"א.

עמ' קעג

5 הורו) הודו אק 7 (ר"ל) לש 8 ובתוכו ל 17 וכמסודר ק 18 נפלא
ונעלם לש 27 שכוונתו ש 28 כוונתו ש

1 ס' הבהיר סי' עד-עה (§50) 2 ע"פ ישׁ' נט,יז 3 תהל' קיט,קס | מל"ב
כ,יט (אם שלום, ועיין ישׁ' לט,ח) 6 פירושו עה"ח שם | דב' לב,ד 8 תהל'
יח,י 9 בבלי סנהדרין ו ע"ב 10 תהל' פט,טו | שם (חסד) 12 שם שם, טז
(עיין המשך הפסוק) 13 במ' כט,א | מ' ראש השנה פ"א, מ"ב 14 במ' כג,כא |
תהל' צח,ו | ירׁ' ד,יט 15 שמ' יז,טז | שם טו,ג 16 עיין בבלי ראש השנה
לד ע"א | ע"פ בבלי ברכות ז ע"א 19 ע"פ דב' יא,כד 20 ע"פ איכה ב,א;
ישׁ' סו,א 21 שמ"ב כב,י; תהל' יח,י 22 דב' ד,יא 24 ע"פ תפילת "אל
ברוך" | מכדרשב"י עמ' 155 | שמ' כ,יח 29 עיין יחז' א,כו| עיין למעלה, עמ'
קנד, שו' 22 30 דני' ז,ט 31 יחז' א,ד; א,כז; ח,ב

עמ' קעד

5 השלשלת) השתלשלות לש 13 סימין א 15 נבואיות לש 17 (או אחת) ל
(או) ש 18 (יי) לש | סיבם לש 21 ראש השנה) ראשונה (!) ל 22 (י) א
30 על כן) ועליה ל עליו ש 31 הבריה) ברית ל

2 יחז' א,ד 3 ע"פ תהל' קה,ג | קה' א,יג 5 ס' יצירה פ"א, מ"ז 7 מ'
ראש השנה פ"ג, מ"ב 9 תהל' קנ | שם שם, ב-ג 10 שם שם, ה 11 שם שם,
ו | שם מז,ו 12 ע"פ יחז' מ,ד 18 ישׁ' נז,א 20 שמ' לו,יח 21 מ' ראש
השנה פ"ד, מ"ו 22 תהל' קנ 27 ע"פ ישׁ' נד,יג 28 תהל' יט,י 30 שם
פה,יב | במ' כה,יב 31 תהל' שם, יא | ע"פ ברי ט,יג 32 ישׁ' נד,י

עמ' קעה

7 יבא אק 17 לשום אדם ל 19 לרשות) לרשום ל לרש' ש 20 שבגללה)
שבגלגלה א 29 ורע לש 31 בשם רמז ל בשום רמז ש 32 כללים א

2 בבלי גיטין ס ע"ב 4 שמ' לד,כז | ב"ר פל"ה, ג, עמ' 330; ועיין במנחת יהודה
שם, ורמב"ן, פירוש עה"ח, ברי ט,יב | ברי ט, יג 5 ע"פ ברי א,כז | יחז' א,כח
(עיין התחלת הפסוק) 6 בבלי חגיגה טז ע"א 8 אגדת שה"ש (הוצ' שכטר), עמ'
13, עם שינויים; ועיין ב"ר פט"ו, ו, עמ' 138 במנחת יהודה | שה"ש א,ד 14 תחל'
א,ג 22 ברי ו,ט 23 עיין ב"ר פס"ח, יב, עמ' 788, ובמ"ל שם 24 עיין תחל'
צ,ד; ויק"ר פי"ט, א 26 ברי ג,ו | ס' הבהיר סי' לח-לט (§26) | תהל' פז,ב
32 משׁ' כה,ב

עמ' קעו

1 אין לאדם ש אדם יכול ל | (רשאי) לש 7 אולם) אולי ל אלו ש
11 שני לש 13 הוסיף אק 14 היטב לקש| (שנא') לש 18 מוצא לק
23 תאותם) שאותם א 26 שלאחד מהם ש

1 בבלי פסחים נו ע"א 2 ויק"ר פ"א, יג; תנח' ב', וישלח, פח ע"ב 3 במ'
כג,ד 4 ויק' א,א 5 ישׁ' ו,ג | ע"פ במ' כז,יח 7 ע"פ משׁ' כח,כד; ועיין
בבלי ברכות לה ע"ב 8 ע"פ הרׁ' יב,ט | ע"פ ישׁ' ח,כא | עיין מל"א יב,כה-לג
10 ע"פ יחז' א,י 12 מל"א שם, כח-כט | ע"פ איכה ב,ח 13 עמ' ז,יג
14 לא מצאתי 17 כנראה כוונתו לברׁ' ו,יב; ועיין ב"ר פכ"ח, ח, עמ' 266,
ובמנחת יהודה שם; בבלי סנהדרין קח ע"א 19 במ"ר פ"ט, כג | איוב כא,ט
(עיין ההמשך עד פס' טו) 20 ברׁ' ב,ו 22 שם ז,יב | ספרי, עקב, סי' מג
24 ברׁ' שם, יא 25 ב"ר פל"ו, א, עמ' 334 | איוב שם, יא 27 ישׁ' יג,
כא 29 עיין ב"ר פל"ח, ה, עמ' 354 31 עיין ברׁ' יא,ד 32 משׁ' יח,י |
ע"פ תהל' קד,טז | ע"פ ברׁ' שם, ח

עמ' קעז

6 י"ל) יראה לי ל יש לפרש ק יראה לומר ש 12 עמהם) לפניהם לקש
15 יהודה בר אלעאי לקש 16 (לשון) ל 18 ושפיכות דמים ש ושׁ"ד לק
20 שרה) צרה א 24 ונשרפת לקש 28 עזאזל ל

1 ב"ר שם | ברׁ' שם, א 6 ע"פ שם ד,יג 7 ויק' י,א | שם | שם שם, ב
8 שם טז,א | שמ' לב,ז 9 דב' ד,טז; ועיין שם שם, כג 11 ע"פ שם ד,ו |
שמ' כ,כ 12 במ' כז,יז 13 שמ' לב,א 14 שם כד,י 15 שם לב,ד |
פסיקתא דר"כ, פי' י 16 זכ' י,יא 17 ישׁ' כח,כ | בבלי יומא ט ע"ב
19 ישׁ' שם 21 עיין אוצר הכבוד על פסחים סב ע"ב; וזח"א קמה ע"ב, וניצוצי
זהר שם, אות דׁ' 22 ברׁ' לו,לט 23 עיין בבלי חגיגה יד ע"ב: פתח ר"א בן
ערך במעשה המרכבה; ופרש"י על קה' א,ט, שגורם ר' אליעזר בן הורקנוס
24 במ' יט,א-י 26 שם שם, ח 27 במ"ר פי"ט, ד 28 ויק' טז,ה-לד |
שם שם, כא | דב' כא,א-ט | ויק' יד,א-ט 29 ב"ר פס"ה, טו, עמ' 727 | ויק'
טז,כב 31 ברׁ' כה,כז | ב"ר שם, עמ' 726| ברׁ' כז,יא 32 ישׁ' יג,כא |
ברׁ' שם | דב' לב,ט

עמ' קעח

5 בארץ ולא בחוצה לארץ ש 17 ודע אלק 18 ועבדהו לקש 20 ועליו ק
24 כיצד לש 27 הרפה עמ' ש 31 מספר עשרה כר ל מספרה עשרה ש

1 בבלי שבת קא ע"ב, ועוד, ע"פ במ' יט,טז 2 ברׁ' ג,כד | ע"פ דב' ט,ז
3 עיין בבלי בבא בתרא יז ע"א, ע"פ במ' לג,לח; דב' לד,ה 4 ויק' יד, לג-נז
6 במ' י,לה 7 ע"פ ישׁ' א,ד 8 ע"פ זכ' יד,טז 10 תהל' יט,יד 11 ע"פ
דב' יח,יג 12 ע"פ תהל' שם 13 עיין בבלי חגיגה יב ע"ב | בבלי ברכות ו ע"ב;
שבת ל ע"ב | קה' יב,יג 14 ע"פ דני' י,כא 15 דב' ו,ד 16 עיין רמב"ם,

מורה נבוכים, ח"א, פ"נ 17 יר׳ ט,כג | דה"א כח,ט 19 ע"פ שמ"ב כ,א
20 מש׳ יט,ב | קה׳ ח,יג 23 ע"פ בבלי ברכות כח ע"א, ועוד: מעלין בקודש
ואין מורידין 25 ע"פ תהל׳ קלז,ז 26 בבלי ברכות יג ע"ב | ע"פ תהל׳ מו,ו
27 עיין ברכות שם 28 דב׳ יז,כ | ע"פ מש׳ ד,כג 29 ע"פ תהל׳ קלג,ג |
בבלי ראש השנה לב ע"ב

עמ׳ קעט

5 (בי"ת) א | בראשית) בראש ש | ואיננו לקש 11 ושאברהם ויצחק ל
שאברהם יצ׳ ויע׳ ק ואשא (?) אברהם ויצחק ואבות ש 22 וזהו ק (הוא) לש
23 ענינו) עיינו קש 27 תפלתם אק

1 בבלי ברכות ז ע"א; מנחות לה ע"ב | במ׳ יא,ז 5 שם 6 ע"פ חגי ב,ט
7 בר׳ כח,יז 8 שמ"א ט,ז; מל"א יג,יא, ועוד | דב׳ לד,ה; יהו׳ כד,כט
9 שם| בבלי בבא בתרא עה ע"א; ספרי, פינחס כז,כ 10 מל"ב יז,יג; יר׳ ז,כה;
ועוד 11 עיין אבדר"נ, נו"ב, פמ"ג 12 ע"פ בר׳ מה,יב | ע"פ שם מג,לג
13 עיין בבלי יבמות מט ע"ב 15 ויק"ר פ"א, יד; פס"ז, ריש ויקרא 16 יחז׳
מג,ג (עיין בהמשך הפסוק) 17 דני׳ י,א,ה,ו (ואשא את עיני וארא) 18 במ׳
יב,ח 21 תרג׳ יונתן ליש׳ ו,ג 22 ס׳ הבהיר סי׳ קכח (§89) 24 היכלות
רבתי (ביהמ"ד, כרך ג׳), עמ׳ 90; השווה בתי מדרשות, כרך א׳, עמ׳ 85–86
30 עיין ב"ר פס"ח, יב, עמ׳ 288, ובמנחת יהודה שם 31 בבלי עירובין יג ע"ב,
ועוד

עמ׳ קפ

6 שלים ל 22 אלו) אלא לש 26 ואצ"ל) ואז"ל לש 29 עלי) לפני ל
30 (רצון... על) א רצון) ראשון ש (יעלו על הרצון) ש 32 מלמעלה למטה ק

1 לא מצאתי | שה"ש ו,ד,י 2 יש׳ ו,ב 3 דב׳ כט,ט | יש׳ שם, ג 4 תפילת
שמונה עשרה 5 ע"פ במ׳ כב,כו 6 תהל׳ יט,יד | תרג׳ אונקלוס לדב׳ יח,יג
9 מ׳ יומא פ"ה, מ"ג 10 ס׳ יצירה פ"ב, מ"ה | יש׳ נח,ט 11 ס׳ הבהיר סי׳
קמ (§95) 12 אס׳ א,יד 13 עיין מ׳ אבות פ"ה, מ"א; בבלי ראש השנה לב ע"א|
מגילה כא ע"ב 14 עיין בבלי פסחים נד ע"א; ב"ר פ"א, ד, עמ׳ 6 15 מש׳ ח,
כב 17 תהל׳ צג,ב | ב"ר שם 18 מש׳ שם | יש׳ טז,ה | תהל׳ פט,ג 19 ב"ר
פ"א, א, עמ׳ 2 20 שם שם, ד, עמ׳ 6 21 שם 24 שמ׳ יד,ב, ועוד הרבה|
שם טו,א 27 שם כח,לח | תהל׳ קמא,ב 28 תנח׳, חצות, סי׳ טו | מש׳ כז,ט
29 יש׳ נו,ז (עולותיהם וזבחיכם) 30 שם ס,ז 31 תהל׳ ה,יג 32 ע"פ שם
קלג,ב

עמ׳ קפא

4 (בר׳) ש 8 (ע"כ) לש 14 ואצ"ל) ואז"ל לש 15 שפתיו א בשפתים ש|
תופשת) הוספה לקש 24 מבעו ל מבעיי קש

3 בר׳ ח,כא | שם 4 פסדר"כ, פי׳ א | שה"ש ה,א 10 בבלי סנהדרין כב ע"א;
גיטין צ ע"ב 11 מל׳ ב,יג (וזאת שנית העשו) 13 במ׳ י,לו | תהל׳ יט,טו
14 עיין זח"א קסט ע"א 17 שו"ט ט,ב; קה"ר פי"ב, י | תהל׳ שם 18 שמ׳
כג,יז | בבלי כתובות קי ע"ב 19 ויק׳ כה,לח 20 עמ׳ ז,יז, ועיין כתובות קיא
ע"א 22 דב׳ לב,מג | ספרי, האזינו, פי׳ שלג 23 יש׳ לג,כד 24 ב"ר פצ"ו,
ה, עמ׳ 1198; ועיין בבלי כתובות שם 25 תהל׳ קטז,ט 26 מכדרשב"י, עמ׳ 129 |
שמ׳ יח,ג 27 דב׳ ו,ד | בבלי כתובות שם 29 עיין שמ"ר פכ"ו, ב | שמ׳ יז,ו|
במ׳ כ,ח 31 שמ׳ שם 32 במ׳ שם, כד

עמ׳ קפב

3 ואצ"ל) ואז"ל לש | שולח מלאך לפניך לש 5 תעלנו מזה לק 9 זה הוא)
זה ל זהו ק זו ש 10 (רבי) ל רבי׳ ש 14 בענין קש 27 (בא...
כמתאוננים וכו׳ (עמ׳ קפו, שו׳ 4)) ל 29 (מלאך האלהים (2)) ש

2 במ׳ ט,כ,כג 3 שמ׳ כג,כ | בבלי סנהדרין לח ע"ב; ועיין שמ׳ שם, כא 4 שמ׳
לג,ב 5 שם שם, טו 6 שם שם, יז 8 פירושו עה"ת, שמ׳ כג,כא | עיין שם,
שמ׳ ג,ב 9 ב"ר פצ"ז, ג, עמ׳ 1246; ועיין שמ"ר פ"ב, ח 12 שמ׳ ג,ד 13
שם שם, ו 15 שם לג,טו | שם לד,ו 16 בבלי סנהדרין לח ע"ב | שמ׳ כד,א
18 עיין סדר רבה דבראשית (בתי מדרשות, כרך א׳, עמ׳ כד), סי׳ ח | עיין ב"ר
פי"ב, י, עמ׳ 108 19 שמ׳ ג,יד | עיין במ"ר פי"ד, כד 20 עיין יהו׳ ד,ב–ט |
ע"פ שמ׳ כח,י 21 עיין תנח׳, יתרו, סי׳ יא 23 שמ׳ כג,כ 25 פתיחתא
איכ"ר, טו| יחז׳ לו,כ 27 זח"ג קנ ע"ב 29 שמ׳ יד,יט 31 שם שם, יט–כא;
ועיין פס"ז, בשלח יד,כא; ס׳ הבהיר סי׳ קי (§79); רש"י על בבלי סוכה מה ע"א,
ד"ה: אני והו; זח"ב נא ע"ב

*28 בזוהר: בגינה.

עמ׳ קפג

2 כ) ך ש 3 מ) ם ש 11 (בצדו) ש | ישראל בצדו ש 12 כסדר קש |
בים) ביום ש 12 שירה עמי קש 14 (והפסוק האחר) אק ונמצא אק
16 הדוגמא בפן האחד א הדוגמא כפן האחד ק 20 כ) ך ש 21 נ (1)) ך ש
23 נ (2)) ך ש 24 מ (1)) ם ש 25 נ) ך ש

12 תהל׳ מב,ט 15 שמ׳ יד,כ

*11 בזוהר: בעסרוי.
*12 בזוהר: ביממא, ועיין בח"נ.
*13 בזוהר: במסלנייהו. הוי אימא ביממא כד נהיר שמשא; במ׳ וקר׳: כלא הוה ביממא.

עמ׳ קפד

2 כדרך א | כדרך א 5 בזה) אל זה ש 6 (שהוא... ביצחק) א 9 זה שחוא
תחת האחר א זה שהוא תחת האחר שהוא ויבא וכו׳ ק 22 גלים) דגלים אק 23
וברוגז ונוסע ברוגז ונוסע למעלה ש 28 אותם המים לצד אברהם שבאו מצדו ק

6 עיין בר׳ כו,יח-לג 25 שמ׳ יד,כא

עמ׳ קפה

3 (הוא) ש 5 וארבע קש 6 ראש) אש א 10 אמצעית קש 11 אחת)
אחר א אחד ק 13 ואל) ואלו קש 18 כדוגמא קש 24 ולנגדם א |
הולך קש 25 מסבב קש 26 (למנוחתך) ש | ותחזיר) ולא החזיר (!) ש
28 וכשהיא) וכשהיה קש 32 בדרך קש

1 עיין ב״ר פמ״ז, ו, עמ׳ 475 6 עיין בר׳ כו,יט 14 עיין מכילתא, בשלח,
פתיחתא, עמ׳ 81; במ״ר פ״א, ב 15 זח״ג קנה ע״א; במ׳ י,לה 18 עיין תהל׳
קמה,יג-יד 19 עיין בבלי ברכות ד ע״ב | עמ׳ ה,ב (לא תוסיף) 20 במ׳ שם, לג
26 תהל׳ קלב,ח (ועיין בח״נ, והשווה במ׳ שם, לה, ובזוהר)

*18 בזוהר: ז
*24 בזוהר: ארונא כהאי איילא דעזלתא כד איהו.
*27 בזוהר: ז

עמ׳ קפו

2 (למנוחתיך) ש 18 הכל כדוגמא) כעין דוגמא ל 26 בקר (2)) בן בקר לש
31 סוד השלום) בשלום ל צד השלום ק השלום ש

4 במ׳ יא,יא 5 תנח׳, בהעלותך, סי׳ טז; במ״ר פט״ו, יט| דב׳ לד,ט 7 יו׳
ג,א 9 במ׳ ז,כד, ועוד 12 תהל׳ קלג,ב 13 חגי ב,ח 14 שה״ש ו,ט;
ועיין יחז׳ לג,כד; ב״ר פ״צ, א, עמ׳ 1099; שהש״ר פ״ו, יג | עיין בבלי פסחים
קיח ע״א 17 במ׳ ז,יג, ועוד 18 ס׳ יצירה פ״א, מ״א 20 במ׳ שם 21
שם שם, יד 23 בר׳ א,א 25 במ׳ שם, טו 26 עיין בבלי עבודה זרה ח ע״א
אבדר״נ פ״א, ז | במ׳ שם 27 בר׳ כב,ג 28 במ׳ שם 29 דב׳ לג,יז (ברכת
יוסף) | במ׳ שם 30 שם שם, יז

*2 בזוהר: שובה יי; במנ׳ וקר׳: קומה יי.

עמ׳ קפז

6 שכתות) שבתות אלק 9 וסתרי) וסדרי ל 21 אלהותו לש אלוהות ק
25 יכין ובועז לש 31 באנו אל הארץ אשר שלחתנו ל באנו אל הארץ ש |
ואצ״ל) ואחז״ל ל ואז״ל ל

1 במ׳ שם 2 שם 4 שם יב,יד 10 תהל׳ כה,יד; ועיין זח״א לז ע״ב,
עג ע״א 11 במ׳ יג,ב | תנח׳, שלח, סי׳ א; במ״ר פט״ז, א 12 עיין בבלי
שבת יח ע״א 18 במ׳ שם, כג 21 ע״פ דני׳ ז,י 23 במ׳ שם | מש׳ י,כה
24 ע״פ שם שם, ל; ועיין תהל׳ קיב,ו | במ׳ שם 25 עיין מל״א ז,כא; זח״ג
נח ע״א | במ׳ שם (ומן הרמנים) 26 שם 28 שם שם, כה 31 שם שם, כז

עמ׳ קפח

2 וזה הוא) וזהו קש 3 ואצ״ל) אז״ל לש 13 (בו) לש | ותדעו ל
16 מספיקים לקש 19 בכל הנבראים ל בכל הנמצאים ק על הנמצאים ש
26 חסדך לקש 29 בארך ל באריך ש

4 במ׳ שם, כח 6 שופ׳ יד,יד 10 עיין במ׳ שם, לא; ובן סירא פ״ג
12 במ׳ יד,ט 13 ס׳ יצירה פ״א, מ״ז 15 במ׳ שם 16 בר׳ מט,כ
18 במ׳ שם, יא 20 שם שם, יד 22-23 שם 24 שם שם, יז 26
שם שם, יט 28 שם שם, כא 29 עיין בבלי עבודה זרה ג ע״ב; סדר
רבא, פ״ד 31 במ׳ שם, כב

עמ׳ קפט

5 הע׳) העפרה ל העט׳ ש 7 פי׳... שקלקלו) ע״י שתקנו נתקלקלו ש
12 בדרך לש 13 יי בקרבכם ל (פי׳... בקרבכם) ל 22 (ואין...
מפריד אלוף) לש 28 ואצ״ל) ואז״ל לש 29 בסיבובם) בסיבותם א |
המוד) השם לקש

1 במ׳ שם, כד 2 ישׁ׳ יא,ב | במ׳ שם 3 ישׁ׳ מא,ד 4 ע״פ שם מד,ו
5 במ׳ שם, כה | ע״פ שה״ש ב,א; ח,יג 6 שה״ש ב,ב 7 במ׳ יד,מ
9 שם 11 שם שם, מא 13 שם שם, מב 15 שם (ולא תנגפו, ועיין ויק׳
כו,יז) 15 במ׳ שם, מג 17 ישׁ׳ לד,ו 18 במ׳ טו,טז 20 מש׳ כט,ד
22 שם טז,כח 23 עיין בבלי חגיגה טז ע״א | ירׁ׳ ג,ד 24 תהל׳ קמד,יד
25 עיין זח״ג לא ע״א 29 עיין ס׳ יצירה פ״ב, מ״ד

עמ' קצ

1 (ו ה ג... שני (כל השם השני)) ש | כ) ב ל 2 כ (1)) ר ק 4 צ) צק ל
5 (קצ) ל 6 מ) ם לק 7 (הי ל... ר) ק | ע) עע ל 8 (ה ל... ר) ל
9 (ת ש...י מ) ש | ת (2)) ה ל | מ ר י מ י ק | ש) ט ל 10 (ראשון) לש |
(שני) לש 11 ואצ"ל) ואז"ל לש 12 תכלת) של תכלת ל הדלת ש
13 (ז"ל) ש | ששלח אחריו המלך ורצה המלך לתפסו ש 15 של המלך ל
של מלך ש 16 (זה (1)) לש 17 ולמטה) אהוב ונחמד למטה ל ונחמד למטה ש
19 המצות) המצות אלה ל המצות אלו ק המצות האלה ש 26 המראות)
המאורות ל 30 בלי) בכל (!) ש

17 עיין בבלי ברכות יז ע"א, ועיין בח"נ 18 במ' טו,כב 22 שם שם, כד
(לשגגה) 23 זכ' ד,י (משוטטים, ועיין דה"ב טז,ט 24–30 במ' שם 25 בר'
כב,ב 28 עיין יש' מה,יד; איוב כח,יט

*7 אותיות אלו (הי... ר) הן כנראה נוסחא שונה של השורה הבאה; עיין בח"נ.
*16 ר' מאיר מרוטנבורג נאסר בשנת 1286 ע"י הקיסר רודולף הא' בשעת בריחתו
מגרמניה. לפי הידוע לנו הוא לא שוחרר, ומת בבית האסורים בשנת 1293.
ר' מאיר נזכר כבעל שם בהרבה כתבי יד של קבלה מעשית; עיין ג. שלום,
קריית ספר (כרך ד), עמ' 317; ראה גם א. אורבך, בעלי התוספות (ירוש.,
תשכח), עמ' 428–429.

עמ' קצא

12 התחדשות) תחרות ל 13 האפשריים ל האיפשריים ש 17 שלום בך לק
18 (ועתה... לכל גוי (עמ' קצג, שו' 20)) ל 20 בשביל) מפני ש 29
באמצעות קש 30 והם עזרות) והעזרות ש 32 לבית האולם ובית האולם מסובב
למזבח ומזבח מסובב להיכל ש

1 במ' שם (ומנחתו) 2 עיין בבלי ברכות לד ע"ב; סנהדרין צט ע"א; תרג' קה'
ט,ז 3 במ' שם, כז 4 תהל' כה,א 5 עיין ב"ר פי"ד, ט, עמ' 132; דב"ר
פ"ב, כו 6–7 במ' שם 8 תהל' כט,יא | משי' יח,י 9–14 במ' שם, כח
10 בר' יד,יח 11 עיין ויק"ר פ"ט, ט 14 מל"א א,כא 15 זח"ג קס ע"ב
16 תהל' קכב,ח 18 זח"ג קסא ע"א; במ' יד,יז 25 עיין ירוש' הרומות פ"ח,
ה"י 29 עיין יחז' ה,ה; ותנח', קדושים, סי' י 31 בבלי יומא כה ע"א

*21 בזוהר: קיומא דיליה.

עמ' קצב

1 וכפורת) ופרוכת ק 10 וסנהדרי קש 13 (למעלה (2)) ש 17 הכוח)
הרוח קש 18 כח יי קש 21 כי יי הוא האלהים עתיק יומין הוא אלהים ק
(הוא (1)) ש 22 (שמעון) א 23 ותחתונים) ועליונים א 25 בסניעות אק |
הספר) הסוד ש

4 שמ' טו,יז 6 עיין דני' ז,י 16 ע"פ תהל' כז,ד | בר' א,ב 17–19 במ'
יד,יז 21 זח"ג קמג ע"א; דב' ד,לט 22 עיין בבלי פסחים נ ע"א; בבא בתרא
י ע"ב 24 משי' י,כה 25 שה"ש ה,טו 30 זכ' יד,ד

*6 בזוהר: דאית ימא לעילא מן ימא וימא מן ימא; במנ': ואי תימא איתּ לעילא ימא
מן ימא וימא מן ימא; בקר': ואי תימא לעילא מן ימא וימא מן ימא.
*16 בזוהר: כח. הפסוק המצוטט בהמשך איננו מופיע בזוהר.

עמ' קצג

5 הכהרים ק | (משקה) ק 8 מלאכין) מללין אק 12 הגוף) תמורות א[2]
תמורות הגוף ק הגוף תמורות ש 14 נמצאים ומטמאים) טמאים ומטמאין ש
25 בפלטיריון ל בפלטרין ק 28 כבר) דבר ל 31 שהוא ל

10 דני' י,ו | יחז' א,יח | דני' ט,כא 16 עיין זח"א נד ע"א: קין: קינא
דמדורין בישין 18 ויק' יג,מו 19 תהל' קמז,כ 21 תנח', קרח, סי' א;
במ"ר פי"ח, א | במ' טז,א | משי' יח,יט 24 מל"ב ג,ז | שם ח,כב 27 עיין
ירוש' סנהדרין פ"יז ה"א; תנח' שם, סי' ב; במ"ר שם, ב; ועיין בבלי מנחות
מא ע"ב 29 דני' ז,ט (נקא) 31 עיין ס' יצירה פ"א, מ"ז

*4 המלים: ומקבלין... מקבלין, חסרות בזוהר.

עמ' קצד

4 ועשר) עשר לק 6 (לפני... שלהם יותר (שו' 20)) ל 7 ור' ק
26 בן קהת) בן קהת מל' אק 28 כי שאמ' א כי כשאמ' ק 29 פי' רב כ"ע
העליון לכם לאלוה ל

1 במ' טו,לח 3 ס' יצירה פ"א, מ"ד 6 זח"ג קעו ע"ב; במ' טז,ב 8 עיין
בבלי ברכות נח ע"א 10 ויק' כג,ד 19 שם כד,טז 21 דב' כח,נא 22 בר'
ו,טז 24 שם ב,י 26 שם מט,י 27–32 במ' טז,ג

עמ' קצה

9 ושאינן לק 13 החיים) הדעת ל 14 העולם) אדם ל אדם העולם ק
17 תשחנה) תשתוה א תשתחוה ק

8 דב' כט,יד | עיין שמ"ר פכ"ח, ד; תנח', יתרו, סי' יא 10 במ' שם, ד
16 מי' ד,ה 19 תנח' קרח ה; במ"ר שם, ז | ע"פ במ' טו,טז 20 קה' יב,יא
(נתנו מרעה אחד) 21–23 במ' טז,ז 24 תנח' שם, סי' ו; במ"ר שם, ח | במ'
שם, ט 25–27 שם שם, י 28 שם שם, יא 31 זח"ג כה ע"ב; יש' מה,ח |
דב' לב,ב 32 עיין תהל' קמה,טו

עמ' קצו

11 תיובתא ל תיבותא ק 13 עילאה ל 17 לויים לק | נאספו עם אלהי אברהם
ל 22 מסוד) מיסוד ל

2 שמ' לב,ט, ועוד 5 עיין בבלי בבא בתרא טז ע"א 7 זוהר שם | בבלי מועד
קטן כח ע"א 8 תרג' אונקלוס לדב' ו,כה 11 זוהר שם כו ע"א 13 תהל'
קל,א 14 שופ' ה,ט 16 שם 17 תהל' מז,י; עיין המשך הפסוק, ובח"נ,
ובזוהר שם, וגם בבלי סוכה מט ע"ב 18 שופ' שם 24 במ' טז,לג

עמ' קצז

1 באחד א 2 (ינצל... בקדושה) (!) ל 4 נכרית) אשורית ל 5 אותה)
אותם ק 9 דלבו ק | להתקיים ק 10 של שר הפנים החמשים ל | שיחבר אק
11 בעיר מייסבורך) מי יטב ורך ק 16 כדי שאנצח) אנצח ל 19 לכתוב לו ק|
וכתבו לו לק 22 אחר) א' ל אחד ק 26 (הראשון) לק | קריאת לק
30 אותם ק | אלא לעליונים ל

10 עיין שמ' יח,כא; מל"ב א,ט-יד 11 עיין ג. שלום, קרית ספר, ד', עמ'
320-319 31 עיין מעין החכמה (ביה"מ, כרך א') עמ' 61; פס"ר, פי' כ, ד

עמ' קצח

2 דבורו ל דיבורו ק 5 (של) ל 9 שר"י) ימש"ו ל (שר"י) ק 11 שם
המפורש לק | והשתין לו ל 18 מתעטרין ק 20 המדה הראשונה ל מדה
ראשונה ק 27 ואם לק 28 האפשר ל 30 הטקלא ל

5 עיין בבלי סנהדרין קי ע"א; פסחים קיט ע"א 9 עיין תולדות ישו (בס' חזוק
אמונה, ניו יורק, תרצ"ב), עמ' 261-268 | ע"פ מש' י,ז (ושם רשעים ירקב)
14 זח"ג ע ע"ב 16 ישׂ' לב,טו 19 ע"פ איוב ד,ט 20 במ' טז,יט
23 שם שם, כב 26 שם שם, ל 29 בר' כח,כ | דב' ה,כו 30 עיין
למעלה, עמ' נג, שו' 4

*14 בזוהר: ואתדבקו כחד; במנ': אתדבקו כחד; בקר': אתדבקו בחד (?).
†6* בזוהר שונה.

עמ' קצט

3 בחיותם לצד שאול) בהיותם לצד שמאל ל 4 והמדות לק 15 יענו לק

1-4 במ' שם 5 שם שם, לא 6 שם שם, לג 7-9 שם שם, לב 10 עיין
דב' יג,יג-יט 11-12 במ' שם, לג 12 ויק' כג,ל 14 במ' שם, לד 15 שמ'
יט,יט; ועיין בבלי ברכות מה ע"א 17-18 במ' שם, לה 18 ויק' י,ב 20 במ'
יז,ג 22 שם (ויהי לאות) 23 שם שם, ד 26 שם שם, ה 29-30 שם שם, י
32 שם שם, יא

עמ' ר

8 השבת ל 13 (ר' יוסי... קוראין אותם (עמ' רב, שו' 2)) ל 16 סין א
22 ותמת מרים א 30 ואשלך א

1-2 במ' שם 4 שם שם, יג 13 זח"ג קעט ע"ב | דב' ד,מד 15 תהל' יט,
יא 16 זוהר שם קפא ע"ב; במ' כ,א 17 עיין בבלי מועד קטן כח ע"א 18
עיין בבלי תענית ט ע"א 20 ע"פ יחז' יט,א; עמ' ה,א-ב ?; ועיין ניצוצי זוהר
לזח"ג ו ע"א, אות ג' 21 תהל' ס,ז | ישׂ' נ,ג (אלביש) 22 במ' שם 23 שם
שם, ב 24 שם שם, כד 25 דב' לב,נ (והאסף אל עמיך כאשר מת אהרן אחיך;
ועיין במ' כז,יג) 30 מי' ו,ד

עמ' רא

1 עמינדב קש 10 לא ירח) לו ירח ק לירח ש 18 (מאי לכא) ש לכא)
לנא ק 22 באחד ש 23 (של) א 27 גני יזלו בשמיו ש 30 במראה ק

2 שמ' טו,כ 4 במ' כז,יג (ונאספת, ועיין דב' לב,נ) 5 עיין שמ"ר פט"ו,
כו 8 עיין תנח' ב', שמות, סי' י; שמ"ר פ"ב, ב; שו"ט יא, ג 9-10 קה'
א,ה 14 דב' לא,טז (הנך) 15 קה' שם, ג 18 זח"ג קפג ע"ב; במ' כא,טז
20 עיין בר' כו,יח 21 במ' יח,כג 25 תהל' ק,ג | עיין ב"ר פ"ק, א, עמ'
1283; ס' הבהיר סי' קמא (§96) 27 שה"ש ד,טז 28 תהל' קמז,יח

*2 בזוהר נמצאת כאן עוד שורה.
*14 בזוהר: עם אבותיך וקם; במנ' וקר': עם אבותיך.
*18 בזוהר: מ"ש (מאי שנא); עיין בח"נ, ולמטה, שו' 32.

עמ' רב

2 ויאסוף אק 3 (אם באר) ש | (הבאר) ל 4 האולם ל | למזבח ש 10 (הוא)
לש 13 (אלוה) א 18 כשאדם) שאדם א שאדם אם ל שאם אדם ש 24
בניה וגו' כי איננו. כי אינם מיבעי ליה מאי כי איננו על בן זוגה ש 31 זווג ש |
שוכנים) שרויין ל שכינים ק (עליו) ל 32 (שאין שם) אלק

2 עיין בבלי יבמות קיז ע"ב| במ' כא,טז 4 ע"פ יו' ב,יז; עיין במבוא, הע' 190
5 עיין בבלי עירובין יג ע"ב 6 דני' ז,ג 7 תנח', חקת, סי' א 10 עיין
תנח', פקודי, סי' ג; אבדר"נ, נו"א, פל"א; ועוד 11 עיין בבלי ברכות סא ע"א;
עירובין יח ע"א; ב"ר פ"ח, א, עמ' 55 12 איוב יט,כו (ואחר) 13 תנח', חקת,
שם 18 שם 22 ישׂ' כב,יב 23 יר' לא,ד; ועיין למעלה, עמ' סב, שו' 18,
וכאן בח"נ 26 ע"פ דב' כט,כב 28 בר' לח,יד | זכ' ג,ט 32 קה' ט,ט

עמ׳ רג

3 עגומה) פגומה ל | עד היום הזה בעונותינו ל 7 אלמלא לש | תופסה לקש
17 אלמלא לש 18 ונסתר) ונסתם לש | ותהלתי) ותפלתי אק 19 וסרח לק
20 שמימיו לש

3 עיין יו׳ א,ח | יר׳ לא,יד 6 תנח׳ שם 10 איוב יג,א 13 תהל׳ קלג,ב
15 בר׳ א,כו 16 תנח׳ שם 18 ישׁ׳ מח,ט 19 ע"פ שמ׳ כו,יב 20 בר׳
ב,י | ע"פ ישׁ׳ נח,יא 23 עיין בבלי ברכות יז ע"א 24 קה׳ י,א 29 תנח׳
שם 31 ע"פ תהל׳ יט,יא 32 עיין תהל׳ פט,ג

עמ׳ רד

6 אותה לש 13 רמש) רמז ל 16 לא) אלא אקש 17 (עמו וצאן) לקש
19 טעמו לש 20 טמא) טהור לש 21 טהור) טמא לש | מתפלל ומבקש רחמים
עליהם ל מתפלל עליהם ומבקש רחמים ש 22 תנצרנו אק 25 מהם ק
30 ישונה לקש

4 ויק׳ יח,כה 8 תהל׳ יט, שם 10 תנח׳ שם 12 תהל׳ קד,כה 14 תנח׳
שם, סי׳ ג; במ"ר פי"ט, א | במ׳ יט,ב | איוב יד,ד 16 תהל׳ ק,ג 17 ישׁ׳ מ,
יד 19 תנח׳ שם, סי׳ ד; במ"ר שם 22 תהל׳ יב,ח 23 תנח׳ שם, סי׳ ה;
במ"ר שם 26 במ׳ שם, א-ב 27 תנח׳ שם, סי׳ ו; במ"ר שם, ג | קה׳ ח,א
28 דני׳ ח,טז 29 יחז׳ א,כו 30-31 קה׳ שם

עמ׳ רה

11 שישתנה) שהוא משתנה ל ישונה קש 14 הכה) הב"ה אק כה ל 15
ונמצא לקש

9 עיין שמ׳ כה,ל 11 תהל׳ מז,ו 13 ויק׳ ו,ד 15 במ׳ ו,כג 16 ס׳
יצירה פ"א, מ"ד (הבן בחכמה וחכם בבינה) 17 אס׳ ח,א 20 דני׳ יב,ג
21 תנח׳ שם, סי׳ ח; במ"ר שם, ד 22 זכ׳ יד,ו 24 ישׁ׳ מב,טז (בנחיבות)
28 איוב כח,י 30 עיין בבלי שבת קמו ע"א 32 שמ׳ יט,טו

עמ׳ רו

4 שנטמאו) שנדבקו ק | בטומאה חזזית) כטומאת העגל העזזית ל 5 (הטומאה) א
6 תבא פרה ותקנח לקש 11 קטון לקש 12 מלבנת) מלכות א 18 עט׳
שחורות ל 29 מלאכי׳ ל מלאכים ש 30 רוגזו לקש

2 שמ׳ לג,ד 3 עיין בבלי שבת פח ע"א; שמ"ר פמ"ה, ד 6 תנח׳ שם; במ"ר
שם 8 במ׳ כ,יד 10 עיין ס׳ שערי אורה לר׳ יוסף גיקטלייא (ירוש׳, תש"ך),
עמ׳ 208; ולמטה, עמ׳ ריב, שו׳ 23 11 ישׁ׳ נד,ז 13 דני׳ ז,ט 17 ישׁ׳
לד,ו (עיין סוף הפסוק, ובמ׳ כ,יד) 19 ישׁ׳ א,יח 20 תפילת הבדלה 21 ויק׳
יט,לב 27 דה"א כא,טז 31 ישׁ׳ נד,ז 32 במ׳ שם

עמ׳ רז

3 יסוד) סוד לקש 4 והמצוחצח לש 5 אחרנין לקש 6 העולם) הנעלם ק
7 כשפני של אק 13 פני מלך עליון ש 19 העולם העליון ל 27 שאותן
אלק 28 המעלות) העולמות לש

2 במ׳ שם 4 שערי אורה, עמ׳ 201 7 מש׳ טז,טו 12 תהל׳ ד,ז 13 שם
קיח,כז | שם לא,יז 14 שם יא,ז 17 ישׁ׳ נה,ו | תהל׳ קמה,יח, ועיין זח"ג נח ע"ב
25 בר׳ ב,י 27 ע"פ ישׁ׳ נח,יא 29 שערי אורה, עמ׳ 202 30 עיין רמב"ם,
הלכות יסודי התורה, פ"א

עמ׳ רח

1 ואדבקהו ש 3 שהוא רמוז קש 6 איני) אני (!) אק 12 הן) שהם לקש
17 אלהינו וגו׳ ש 18 ואצ"ל) ואז"ל לש 19 בכל לקש 20 ששומעת ש
24 וכיצד לש 25 ותחום א 27 שאלמלא ש | הספי׳ א

1 שערי אורה שם; תהל׳ צא,טו 8-9 איוב כח,כב-כג 16 תהל׳ עח,לח
17 דב׳ י,כא | תהל׳ צה,ז (ואנחנו עם מרעיתו, ועיין בח"נ) 18 מל"א יח,לט
24 במ׳ יד,יד 25 יחז׳ כ,יז 30 במ׳ יד,יז | שם שם, יח (ואמת חסר, והשווה
שמ׳ לד,ו) 32 דב׳ שם

עמ׳ רט

1 וכדרך ק 3 עד) עם ש 9 (גם... יהוה) לש 17 יונקות א 20 להחיות
לש 22 ואצ"ל) ואז"ל לש | נסתרת מכל) נמצאת בכל ל 25 אצ"ל) אז"ל לש
29 בתודה) בתורה א

4 ע"פ שמ׳ יח,כ 6 דב׳ לב,לט 12 תפילת שמונה עשרה לחול | ש"ע לשבת |
ש"ע לשלש רגלים 13 ש"ע לשבת מנחה | תהל׳ קיט,יב 15 דב׳ שם 19 שם
22 שערי אירה, עמ׳ 204 24 שמ׳ יז,ז 26 איוב כח,יב 29 שערי אורה,
עמ׳ 207; תהל׳ צה,ב 30 איוב מא,ג | מי׳ ו,ו

*12 בשערי אורה: כמו שאומר לנוכח.
*15 בשערי אורה: הודיע.
*29 בשערי אורה: לשם

עמ׳ רי

6 (שאין... שהוא נקרע (עמ׳ ריב, שו׳ 6)) ל | חביון עוזו ש 7 ומקור ההויה ש
8 מכילהא) מכילן ש 10 בנחים) ביניהם ש 14 ואצ"ל) ואז"ל ש | כיצד ש
23 מיני) פני קש

1 איכה ה,כא | דב' לג,כז 4 במ' כא,כא 5 דני' ז,ט (עיין המשך הפסוק)
6 עיין מורה נבוכים ח"ג, פ"כ-פכ"א | שערי אורה, עמ' 198 14 שם, עמ' 199
28 שמ' לג,יט 32 שערי אורה, עמ' 200; יחז' כ,ח

עמ' ריא

4 פני הכח' הרחמים הגדולים ש 5 הגמורים) הגדולים ש 8 הקץ קש
28 כמו מגן ש 29 מנועי) מטעי ק (מנועי) ש 30 עולין) מגיעין ש
31 להם ש

4 שמ' ג,יד 17 עמ' ה,יג; מי' ב,ג 18 ישׁ' נז,א 21 ע"פ דב' טו,כז
24 ע"פ תהל' סט,יד 28 ע"פ תהל' לה,ב 29 ע"פ שם צא,ד 31 שערי אורה, עמ' 201

*29 בשערי אורה: מכוונים, ועיין בח"נ.

עמ' ריב

4 חמדת א המדה ש 10 שאינו) אשר לא לש 15 ואצ"ל) ואז"ל לש
16 מקבוץ) מקצץ ל מקבץ ש 17 מפארים) מבארים אק 18 בשליחות)
בשלימות ל 20 נמשכת לקש 21 הצא) תבא ש 24 שהוא לש
25 מלבנת) מלכות א מחלבנת ל 26 ואצ"ל) ואז"ל ל ואמז"ל ש

2 שמ' לג,יט | במ' ו,כה 7 שם כ,כב 10 ע"פ ישׁ' ה,כז; תהל' קכא,ד
(עיין בח"נ) 12 שמ' יז,ז | במ' שם, כג 14 ישׁ' סג,ב 15 שערי אורה,
עמ' 208 16 עיין שמ"ר פכ"א, ד 22 תהל' קמה, טו-טז 29 תפילת הבדלה
30 ישׁ' מו,ד 31 במ' כא,יג

עמ' ריג

3 סיפר) ספר לקש 7 ויצטרף לש ויצתרף ק 9 נכנס ש 18 (והיה
אינינו מלא) ש איננו ל אינ' ק 23 (נשלם... ב"ה) לקש 24 (בן צפור (1)...
בשם עליון (עמ' ריח, שו' 9) ל 25 (ואמ') ש

1 עיין במ' שם 2 שם שם, יד 3 עיין שמ' כד,ז; מל"ב כג,ב,כא 4 במ' שם |
עיין בבלי חגיגה טז ע"א 6 ישׁ' ו,ג 11 משׁ' ל,טו 14 ס' יצירה פ"א, מ"ז
15 ישׁ' כט,ו 16 במ' שם 17 ויק' כג,מ | קה' א,ז 24 תנח', בלק, סי' א
במ"ר פ"כ,א | במ' כב,ב 25 דב' לב,ד 29 תנח' שם, סי' י; במ"ר שם, יג |
במ' שם, לד 31 עיין בבלי עבודה זרה ד ע"ב, וזח"ג קצג ע"ב, רז ע"ב

עמ' ריד

3 ונלכדו ק ולכדו ארצם ש 7 ידוע) ידיעה ש 12 שיהא) שהיא א
15 שהיתה לו ק שהיו לו ש 21 וגוזלים) ונוזלים א 24 הא) אבל ש
30 הוא הוא דייק' ש

2 במ' כד,טז 3 זח"ג רו ע"ב 6 עיין תנח' שם, סי' ג; במ"ר שם, ד
9 בבלי ברכות ג ע"א 10 עיין בבלי סנהדרין קה ע"א-ע"ב; עבודה זרה ד ע"ב;
והשווה ס' שקל הקדש לר' משה די ליאון, עמ' 17-18 12 במ' כב,כ 13 בר'
לא,כד (עיין המשך הפסוק) 15 עיין ב"ר פנ"ב, ה, עמ' 546; ויק"ר פ"א, יג
19 עיין בבלי יבמות מט ע"ב 21 תהל' קד,כא 23 דב' לד,י | ספרי, וזאת
הברכה, פי' שנז, עמ' 430 24 עיין זח"ג קצג ע"ב 25 בבלי ברכות ז ע"א;
עבודה זרה ד ע"א-ע"ב 26 תהל' ז,יב 27 זוהר שם רז ע"א | במ' שם, כ
28 זוהר שם | במ' שם, כא (ויקם; ועיין במ"ר שם, יא: מיד וישכם; ותנח' שם,
סי' ח; ובר' כב,ג; בזוהר: ויקם; במנ' וקר': וישכם) 29 במ' שם, כב 31 שם
שם, לה

*4 בזוהר: חמא. מה חמא.
*7 בזוהר: ידיעא; עיין בח"נ.
*31 בזוהר: ואך (במ' כב,כ); במנ' וקר': ואפס.

עמ' רטו

2 זינך ש 11 בכל מיני ש 12 (בשביל) א 15 (לא) אק לא אמר ק1
26 על כל) מכל ש 32 שהיה) שהיא א

3 במ' שם, כב 5 תנח' שם, סי' ח; במ"ר שם, יא 6 עיין ב"ר פל"ג, ג, עמ'
308 8 זוהר שם שם ע"ב 15 שם | במ' שם, כב,כד 20 שם שם, כג (את
האתון להטתה הדרך, והשווה פס' כז) 23 שם כד,ד 28 יהו' יג,כב 31 במ'
כב,לא

*1 בזוהר: ואך (במ' כב,כ); במנ' וקר': ואפס.
*13 בזוהר: למילט.
*18 בזוהר שונה.

עמ' רטז

5 על) של קש 11 כיון קש 12 ועזאל קש | אצלך) עליך ש 13 אלמלא ש
14 אצלו ש 16 (שבח) ק | שהיה) שהיא א היה ש 19 לו קש 24 לקום)
להתקיים ש 28 אותו מן מטל) הוא מן הטל ש 31 קשור א 32 השליך כמו
שכתו' בזוהר ש (לעזא... בשם עליון (עמ' ריח, שו' 9)) ש

4 תהל' ח,ה 5 עיין בבלי סנהדרין לח ע"ב; ב"ר פ"ח, ה-ו, עמ' 60-61 8 תהל'
מט,יג (ואדם) 12 עיין אגדת בראשית, מבוא, עמ' לח; ס' היכלות (ס' חנוך) (ביהמ"ד
כרך ה'), עמ' 172 14 עיין בבלי יומא סז ע"ב; ורש"י שם, ד"ה: עוזא ועזאל 21
תהל' קד,ד 25 השווה ס' משכן העדות לר' משה די ליאון (ב"י ברלין 833) דף לו

ע"א-ע"ב 29 עיין בבלי יומא עה ע"ב (לחם אבירים) 32 עיין אגדת בראשית, מבוא, עמ' לט

*2 בזוהר: למיקם עלייהו.
*9,7 בזוהר: בעינא.
*11 בזוהר: בצלמא דידן.
*18 בזוהר: ישתבח; לעיני המחבר: ישתכח.

עמ' ריז

8 (לבני) א 11 ועזאל ק 15 ועזאל ק 18 ונסגר) ונסתר ק 29 חלקיהם) חלקם ק

4 ע"פ במ' כג,ז 6 שם 7 שם כד,טז 13 בבלי ברכות ז ע"א; עבודה זרה ד ע"א-ע"ב 14-15 במ' שם 20 ע"פ בר' כט,א 23 דב' יח,י 25 שם כג,טו 27 ויק' כ,כו | שם יח,כד 28 שם כ,כג 31 במ' כב,כג (וחרבו)

*2 בזוהר נוסחא עדיפה; השווה למטה, שו' 16.
*12 בזוהר נוסחא עדיפה.
*16 בזוהר: דלא אתתקף.
*17 בזוהר: דאינון.

עמ' ריח

12 אותי לש 14 של עולם) לעולם א 26 הכל היה לש | ואפי' לש
29 (ישר"ם) לקש | ואמ' לק

5 במ' שם, כ (ויבא אלהים אל בלעם לילה ויאמר לו) 6 עיין למעלה, עמ' ריד, שו' 12 8 במ' שם | שם שם, יב 10 שם כג,ז 12 קה' ה,ז 14 במ' שם, ט 15 ישׁ' מד,ו 19-20 במ' שם 21 דב' לב,יב 22 במ' שם, י 23 ישׁ' מ,יד | ע"פ משׁ' ח,כו 24 בר' ג,יט 25 קה' ג,כ 26 עיין קה"ר פ"ג, כו 27 במ' שם | במקרא כתיב מלא: ישרים 32 שם שם, יד

עמ' ריט

10 עשאנו) עשנו לש 12 קיים) יקיים לקש 14 כביכול שהיא נופלת בין העמים לש 27 לכסא ש 28 שהיא לק

1 בר' מז,לא | במ' שם, טו 2 בר' ג,יז; יר' כג,לה; ועוד 3-5 במ' שם, יח 4 עיין ילק"ש, ח"א, ר' תשס"ה 5 השווה תנח' שם, סי' יג; במ"ר שם, יז 6 עיין בבלי חגיגה טו ע"א, וברש"י שם: "לא עמידה. לא גרסינן"; ועיין רמב"ם, הלכות יסודי התורה, פ"א, יא 7-11 במ' שם, יט 9 תהל' לג,ט | שם ק,ג 11 שם לג,ו 13 השווה זח"ג ו ע"א-ע"ב | עמ' ט,יא 15 תהל' קלג,ב

17 במ' שם, כ 19 שם שם, כג 22-23 שם שם, כד 25 שם כד,א | עיין בתרג' אונקלוס לפסוק, ורש"י שם, וזח"ג ריא ע"ב: בגין דיהא ליה סטר סיועא לאבאשא להו 26-28 במ' שם, ב 29 בר' א,ב 30 במ' שם, ג 31 משׁ' כב,ט | בבלי סוטה לח ע"ב, ועיין זח"ג ריא ע"ב 32 במ' שם, ד

עמ' רכ

2 ועוזאל ק 2 שהיו) שהם לש 4 הוא) זה ל זהו קש 5 זהו עוזאל ל זהו עזאל ש 18 (והים אינינו מלא) לש איננו ק 19 ופורח לקש 25 לפסוע אק 29 מקלל עצמו לש מקלל עצמן ק

1 עיין למעלה, עמ' ריז, שו' 2-20 6-8 במ' שם, ה 8 בר' כה,כז 9 תהל' קלב,ה 10 במ' שם, ו 11 שם שם, ז 12 שמ' ב,יט | תהל' ל,ב 16 במ' שם 18 קה' א,ז 19 תנח', בלק, סי' יד; במ"ר פ"כ, יט 20 עיין שמ' כח, לו 21 במ' לא,ח (עיין המשך הפסוק) 23 תנח' שם, סי' טו; במ"ר שם, כ 25 דב' לב,מז 29 במ' כג,כא 30 שם שם, ז,יח, ועוד | משׁ' כז,יד 32 דב' כג,ו

עמ' רכא

3 אשריכם לש 4 בכם ונתן לכם ש 5 סודותיו לש 10 (זה) לש 12 עהיק כ"ע לש 16 עליהם) על יה"ו ש 18 ואצ"ל) ואז"ל לש 19 מתחקנין ש 20 בסימנין לש 25 לפן חס) לפינחס לש | פן חס) פינחס ל פנחס ש 26 דין) דין בעולם לש

3 במ' כד,יד 5 תהל' קמז,כ 6 במ' כה,יא 8 תהל' קיג,ט 9 שמ' לג, יט 11 דני' ז,ט 13 ע"פ דב' ד,כד; ט,ג 14 יו' ב,יז | עיין פדר"א פמ"ז; ילק"ש, ח"א, ר' תשע"א; בבלי בבא מציעא קיד ע"ב רש"י, ד"ה: לאן כהן מר 17 קה' ה,ז 18 עיין מל"ב א,ח 20 בזמירת "אליהו הנביא" למוצאי שבת 21 ע"פ דני' ט,יח 23 ע"פ דב' כה,ה 25 דב' ד,טז 28 במ' שם 29 שמ' לד,יד 31 במ' שם, יב

עמ' רכב

1 אבי עד לש 7 ברשות אחר) במקום הטומאה לש 9 באומרם הביאו לקש 22 ואתה) ועתה אק | ועבדהו לקש 23 תעזבנו לק תעזבהו ש 26 יי) יהוה לש 28 יי) יהוה ל | כל' א 31 באומ' א באומרו ק | וכגון לש

1 ישׁ' נט,כא | שם ט,ה (אבי־עד, ועיין בח"נ) 2-4 במ' שם, יג 3 בר' יד, יח 5 עיין זח"א צג ע"א; זח"ב פז ע"ב; שקל הקדש, עמ' 63 9 בבלי חולין ס ע"ב, ועיין בח"נ 11 מ' סנהדרין פ"ט, מ"ו; ועיין זח"ג צו ע"ב 13 שערי אורה, עמ' 135 | תהל' קיח,כ 14 דב' לב,לט (עיין המשך הפסוק) 20 שם ד,כט 22 דה"א כח,ט 25 עיין בבלי ברכות לב ע"א 27 דב' ג,כד 28 שם שם, כה 31 ש"ע לחול | ש"ע לשלש רגלים 32 ש"ע, ערבית לשבת | ש"ע, מנחה של שבת

עמ׳ רכג

8 שחייב לש 9 (כמו... יצירה) לש 14 ביסוד) כי בסוד לש כי סוד ק
17 שיאלו) ואלו לש שאלו ק 18 זסרש"ץ דלנס"ח ש 20 ואצ"ל) ואז"ל
לש 23 השביעיות לקש 24 ושלמטה לקש 26 לנס"ע לש 31 לאביהם
לש 32 נמואל) ימואל ל

1 שערי אורה, עמ׳ 136 2 עיין במ׳ ב,א–לד 5 ס׳ יצירה פ"ב, מ"ד 9 שם
פ"ג, מ"ו 11 שערי אורה שם 13 תהל׳ עו,ח 17 ס׳ יצירה פ"ב, מ"ג 19
עיין שם פ"א, מ"ה 21 שם פ"ג, מ"א–מ"ד 22 שם פ"ד, מ"א–מ"ד 24 שם
פ"ה, מ"א–מ"ב 30 במ׳ כה,יח 32 ברׄ מו,י; שמ׳ ו,טו (ימואל, ועיין במ׳
כו,יב, ובח"נ)

עמ׳ רכד

3 לשלש עליונות ל 4 ואצ"ל) ואז"ל לש 6 מדת ש | (עמקותה... כל) א
7 כל המדרגות וכל הנבראים והנמצאים ש 9 קרבן לש 14 הכל) הקול לש
21 רומז לש 23 בארך לק באריך ש 26 ובכר) וכבר לקש | בו שערי)
בשערי לק בו בשערי ש 27 שהוא ק 28 ונסתרים) וסתרים א 29 כל
לשון) שלשון לש 30 נקראת לק | היא ל

1 ברׄ שם, כא (ובני בנימין) 3 במ׳ כו,לח 5 ע"פ דני׳ ט,יח 8 שמ׳ ז,
יב 11 ברׄ ג,יט 16 משׄ כה,ב 17 איוב כו,ז 21 ס׳ יצירה פ"א, מ"א
22 שמ׳ יד,יט–כא 24 ישׄ נח,יא 26 ברׄ מז,כא 27 דבׄ טו,יט 31
איוב כח,יב | עיין דבׄ טו,יט; יח,ג–ד | הוׄ ט,י

עמ׳ רכה

5 הוציא לקש 9 החסד) הבינה אלק 10 ואורגים ומתחברים א 21 ראש)
רוש אק 22 כמרירות ל 27 ירדה) ירידה ק

1 תהל׳ קיא,י 2 ברׄ שם 7 שם 8 שם טו,א 9 תרגׄ אונקלוס שם
13 שה"ש ו,ט 14 ברׄ מו,כא 15 משׄ ג,יז 16 עיין בבלי עירובין נד ע"ב
16 ברׄ שם | שמ׳ י,כג 18 עיין לק"ט על שמ׳ שם; מה"ג על שמ׳ שם, כא;
פי׳ רמב"ן עה"ת, שמ׳ שם, כג; ועיין בתורה שלימה, שם 19 ישׄ ג,יד (עיין
המשך הפסוק) 21 ברׄ שם | דבׄ כט,יז 23 ברׄ לב,לג (כי נגע, ועיין שם
שם, כו) 24 ברׄ מו,כא 26 שם | עיין בבלי בבא בתרא עה ע"א; זח"א צד
ע"ב 27 ברׄ שם 32 שם שם, טז

עמ׳ רכז

1 המלכות לקש 6 מי) מה א 9 ואצ"ל) ואז"ל לש | (רומז...והמדרגות) ק
10 על) של לקש 15 ופני שור) והשור אק 18 תורה לק 20 (יהוה) אק
22 (ואצבון... הארצות) א 28 (והוא... נרמזים) ק 29 כולה) כלם ש
31 אחת לש 32 אוריתא ל התורה ש

3 ע"פ במ׳ א,יז, ועוד 8 ברׄ שם 13 דבׄ לג,יז 14 שמ׳ כא,כח (וכי)
15 יחז׳ א,י 16 ברׄ שם 19 ע"פ דבׄ יז,יח 22 ברׄ שם | יחז׳ כ,ו,ט
24 ברׄ שם | שם כא,יב 25 שמ׳ ה,כב; במ׳ יא,יא 26 במ׳ כב,לד
27 ברׄ מו,טז | עיין שם לט,א: ויוסף הורד מצרימה 28 שם מו,טז 30 עיין
אקדמות מלין; כבלי שבת יא ע"א 31 ע"פ איוב לג,כג

עמ׳ רכז

3 שהוא) שהיא לקש 6 בששת לקש | בראשית) המעשה א[1] בראשית המעשה ק
14 וכו׳) חתום לקש | מכר) מפיר ש 15 (הנקרא... מנשה (שו׳ 16)) ל | ולמה ק
16 השכחה ש 18 (ולדרוש) לש | מבינים לש 24 צלפחד לש 27 אותו צל
אש | ונכנסת א 29 שהיה) שהיא א 30 הוא (1)) היה ל | שהוא ל | הנקיבות)
בנותיו הם תפ׳ נצח הוד יסוד מלכות ה׳ כנגד ה׳ בנותיו א[1]לש 31 מלכה אש
32 גמורים) גדולים ש

1 במ׳ כז,א 2 ישׄ ד,ו 6 במ׳ שם 8 קהׄ ז,כג 9 עיין ברׄ כא,כה–לב;
כו,טו–כה; כט,ב–י 10 במ׳ שם 13 שה"ש ד,יב 14 במ׳ שם 16 ברׄ
מא,נא 19 עיין בבלי חגיגה יד ע"א 21 ע"פ דני׳ ט,יח 25 ברׄ כא,לג |
השווה זח"א קב ע"ב 28 ברׄ לא,מב 30 במ׳ שם 32 ע"פ ישׄ ו,ה

*23 עיין במבוא, § 3.1.

עמ׳ רכח

5 (רומז להוד) אק 7 מלכה לש | שהיה) שהיא א 12 החבריא) ישראל ש
14 בה) לה לקש | אפי׳ לקש 16 מן) מכל א (מן העמים) ק 18 ואצ"ל)
אז"ל לש 19 כ"ע) כ"ע עט׳ ש 20 (ואצ"ל) ל ואז"ל ש 21 ויתאחזו)
ויתאחדו ל 24 תשוקת של אק 27 (עמים) ש 29 מירושלם העט׳ ל

1 עיין בבלי סנהדרין יט ע"ב; כתובות יז ע"א 3 משׄ כט,ד 4 במ׳ שם |
ע"פ ברׄ ד,יב 5 במ׳ שם 7 שם 9 שם 10–11 שם שם, ב 11 בבלי
מנחות קי ע"א, ובתוספות 13 עיין זח"ג קכח ע"א 15 דבׄ ז,ו, ועוד | ויק׳ כ,
כו 18 במ׳ לב,ג | השווה רמב"ן (?), מאמר על פנימיות התורה (כתבי רמב"ן,
מהדׄ שעוועל, ירוש. תשכ"ד, כרך ב׳), עמ׳ תסח 21 שערי אורה, עמ׳ 102
26 צפׄ ג,ט (לעבדו) 27 ישׄ ב,ג; מי׳ ד,ב (ואמרו לכו, ועיין בח"ג ובשערי
אורה) 30 במ׳ שם 31 שם

עמ' רכט

1 וחירות ש | ומשם נאצל העזר והסיוע לכל התחתונים. ונמרה לש 5 עד אין סוף) באין סוף ש 7 מל' מעונה אלהי קדם ל | (ואצ"ל... נשלם מספי בע"ה (עמ' רלא, שו' 22)) ל ואצ"ל) ואז"ל ש 8 יי) יהוה ש 10 בעולם הזה ובעולם הבא קש 16 שזהו ק 17 בכל) בכלל אק 18 ואצ"ל) ואז"ל ש

1 במ' שם 3 תהל' קלג,ב | במ' שם 4 שם 6 שם 7 ע"פ דב' לג, כז, ועיין בח"נ | עיין שערי אורה, עמ' 3 11 במ' כא,לב 13 שערי אורה, עמ' 159 23 שם, עמ' 160 25 ברר' א,א 26 עיין זח"א טו ע"א-ע"ב 28 ברר' ב,ד 29 חב' ג,יט | מש' ג,יט 30 בבלי ראש השנה כא ע"ב 31 ס' יצירה פ"א, מ"א

עמ' רל

6 במאד מאד ש 7 לעומקם ש | מהו) מזו ק 19 שביעית ש 24 ואצ"ל) ואז"ל ש 28 והאצילות והברכות ש 30 ואצ"ל) ואז"ל ש 31 מלכות ש

3 עיין זח"א טו ע"ב: שמא דא כלילא בתלת דוכתי 7 עיין במ"ר פי"ג, טו 8 ע"פ דני' ט,יח 12 תהל' פ,ח,כ 13 עיין ישׁ' נט,יז | שם ט,ו; לז,לב 14 שערי אורה, עמ' 162 20 שמ' לא,יז 22 שערי אורה, עמ' 165 24 שם, עמ' 166 30 שם 32 שם, עמ' 169

*11 בשערי אורה: אלהים סתם אבל במוצאך אלהים סמוך. לפנינו מקרה של homoioteleuton.

עמ' רלא

1 עומד ש 2 המתאצלת ק 4 שאלמלא ש 10 שאלמלא ש 13 ועוד טעם ק 16 יודע א 20 לשם ק 21 ארץ והאבלחיך נחלת יעקב ש 21 ובעולם הבא ש 23 (יחב'... בציון) ל 25 האמרי ש 27 של ימין חכמ' ושכינה של שמאל בינה ל

3 עיין רמב"ם, הלכות יסודי התורה, פ"א 5 דב' ה,ה 6 ע"פ שמ' לא,יז 8 עיין י"ג מדות של ר' ישמעאל, מדה י"ג: עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם; וס' יצירה פ"ג, מ"א: ולשון חוק מכריע בינתים 12 בבלי ראש השנה כא ע"ב 13 תהל' ח,ו 14 בבלי שבת לב ע"ב 17 שערי אורה, עמ' 170 18 עיין בבלי שבת קיח ע"א | ע"פ ישׁ' נח,יד; ועיין שבת שם 20 ישׁ' שם, ועיין בח"נ 23 תנח', דברים, סי' א 25-31 דב' א,ז 29 שם לג,יב

*9 בשערי אורה: על.

עמ' רלב

3 וכה רומז ש 6 מדרגות) נ"א מרכבות ל1 8 ושרי) שרי א 9 עשירית לש | והעשירי אק| (ליי) לקש 14 (ואצ"ל... אלה הדברים ש"ל (עמ' רלד, שו' 8)) ל ואצ"ל) ואמ' ש 18 וכו') לאברהם קש 29 ואמצעיי ק

1 ברר' ב,י 2 דב' א,יב 6 שם שם, טו 7 שם (ושרי) 8 שם (ושרי) 9 ויק' כז,לב 10 שערי אורה, עמ' 52 | ע"פ שמ' כד,יב, ועוד 12 תהל' קיט,צו 14 שערי אורה, עמ' 59 16 ישׁ' נד,י | תהל' כא,ח 17 ע"פ ישׁ' נד,ח 18 מי' ז,כ, ועיין בח"נ 23 ישׁ' נה,ג 27 איוב לט,יג | שערי אורה, עמ' 60 28 תהל' קיח,א,כט 30 שערי אורה, עמ' 73 32 שמ"א א,י

*23 כאן נפסק כ"י ש.
*29 בשערי אורה: בתורה, וכן צ"ל.

עמ' רלג

2 לאו בזכותא ק 3 (הנקרא ב"ד) ק 8 וכן ק 13 דמעתך ק 22 לאו בזכותא ק

1 תהל' נה,כג; עיין למטה, שו' 15-16 2 בבלי מועד קטן כח ע"א 12 ישׁ' לח,ה 15 עיין למעלה, עמ' רלב, שו' 32 - רלב, שו' 2 | תהל' נה, כג 17 עיין מל"ב כ,ב; ישׁ' לח,ב; דה"ב לב,כד; בכולם כתוב "אל יהוה" 22 בבלי מועד קטן שם 30 תהל' קמה,טז

*17 המשפט הזה אינו נמצא בשערי אורה; עיין במראי מקומות.

עמ' רלד

5 שהוא) שיהא ק 10 תחנוניו) תחנתו ל 18 העלים) העליך א 19 עלה) עלי א 20 העט' ל 21 שנראית ל 22 שנראית ל

3 ישׁ' סה,טז 9 תנח', ואתחנן, סי' ג; דב' ג,כג | ע"פ מל"א ח,ל; דני' ט,יז; ועיין מל"א שם, כח; ובח"נ ובתנח' שם 13 שמ' לג,יח 14 שם שם, יט, ועיין המשך הפסוק: וחנותי, ובתנח' שם 16 דב' שם, כו (תוֹסֵף) 19 שם שם, כז | ע"פ ברר' כח,יב 20 ע"פ ברר' מז,לא | שם כח,יב 22-24 דב' שם 25-28 שם שם, כח 27 שמ' יג,כא 31 דב' ד,א

*29 כאן נפסק כ"י ל עד עמ' רסח, שו' 15.

עמ' רלה

2 העליונים ק 13 הנקראת ק 20 שהעיצה) שהציעה א 22 להכנס ק
31 (ר') ק

1-2 דב' שם 3 עיין ב"ר פי"ד, ט, עמ' 132; דב"ר פ"ב, כו 4-7 דב'
שם, ב 5 ס' יצירה פ"א, מ"ד 8 שם 10-13 דב' שם, ד 14 תהל'
קמז,ט 16 יש' מ,כו; ועיין זח"א א ע"ב, ג ע"ב, ועוד הרבה 18 שמ' לב,
יב 19 ויק' כה,יג 20 עיין ס' יצירה פ"ה, מ"ב 21 ויק' ג,ט 22 דב'
ג,כג 23 עיין תנח', ואתחנן, סי' ג | שמ' לג,יט 27 ויק' טז,ב 29 דב'
שם, כד

עמ' רלו

8 השמות הקדוש א 25 שהנשמות ק 26 נתוספה ק

3 עיין בבלי מנחות כט ע"ב 5 תהל' יט,ח 6 תנח', עקב, סי' א; תהל' מט,ו
7 שערי אורה, עמ' 86 17 שם, עמ' 40; תהל' קיא,י | מש' טז,כ 18 תהל'
לב,א 19 מש' יג,טו (חן) 21 שערי אורה, עמ' 42 | 23 מל"ב ב,טו 24 שם'
כ,יא | שם שם, ח; דב' ה,יב 25 עיין בבלי ביצה טז ע"א; תענית כז ע"ב 26
שמ' לא,יז 28 דב' יד,כב 29 ס' יצירה פ"א, מ"ד 30 שם פ"ד, מי"ב

עמ' רלז

3 להוציאו) תוציאו ק 8 (וסעדו) ק 16 כבר) דבר א 28 פי') כי ק

5 דב' שם 7-8 שם שם, כג | בר' יה,ה 8 שם ו,טז 11 דב' שם, כה
13 יט' א,כא 14-17 דב' שם, כח 19 ע"פ דני' ט,יח 20 דב' טו,יט
22 תהל' קלג,ב 23-24 דב' שם 25 קה' ה,ז 27 תהל' קמז,כ 28-
30 דב' יז,ח

עמ' רלח

1 ביין ק 4 התחתונה ק 14 אדם בליעל ק | במזיד ק 21 נכריים ק

1 עיין יר' מח,יא 3 ס' יצירה פ"א, מ"ח 6-10 דב' שם, ט 8 מש' כט,ד
11 שם לא,כג 13-16 דב' שם, יב 18-22 שם שם, טו 20 תהל' קכב,ח
24 דב' שם, טז 26 שם שם, יח 29-32 שם שם, יט 30 תהל' מב,ח

עמ' רלט

9 (כל שבט לוי) ק 24 בכסא א

2-7 דב' שם, כ 3 שמ"א ב,ב 5 תהל' צג,ה 9 דב' יח,א 11 שם
שם, ג 13 עיין בבלי חגיגה יב ע"ב 14 דב' כא,א 15 שם שם, ב 17
שם שם, ח | שערי אורה, עמ' 111 22 בר' כז,א 23 תהל' פא,ד 24 שם
פט,טז 25 עיין תנח', וירא, סי' כג 26 תפילת שחרית | תפילת הבדלה
28 ע"פ ישי' נד,ז | תהל' קיח,כז 29 בר' א,ב 31 עיין ס' יצירה פ"ב, מ"א
32 ע"פ שמ' יד,כט

עמ' רמ

15 (ואצ"ל... היסודות) א 16 היסודות) הסודות כ"י ששון 919, עמ' עב
18 ב) כ כ"י ששון 919, עמ' עב 19 אשריהם ק | בכבודם ק 22 (כן...
חמורה) ק

2 דני' ט,ט 4 שערי אורה, עמ' 112 7 ישי' נד,ז 10 תהל' כא,ח
12 ע"פ ישי' שם, ח 21 עיין זח"ג קכח ע"א | ישי' סד,ג 22 מ' אבות פ"ב,
מ"א; ועיין מדרש דברים רבה (הוצ' ליברמן), כי תצא, סי' ד (עמ' 104) 23 מ'
אבות פ"ד, מ"ב; תנח', כי תצא, סי' א 24 תנח' שם, סי' ב; דב' כב,ו-ז
25 מש' ד,כג

*12 בשערי אורה: אבל.
*30 בתנח': שהגיע ימין... אותך.

עמ' רמא

14 והוד ק 16 (נוטה שמים כיריעה) ק

2 עיין שמ' כ,יב; דב' ה,טז; שם כב,ז | עיין בר' יה,ו,י 3 עיין מל"ב ד,ח-יז
5 דב' שם 6 שם כא,יב | עיין זח"ג עט ע"א 7 דב' כב,יא 9 מ' סנהדרין
פ"ב, מ"ה; עיין ס' טעמי המצות לר' יוסף מהמדן, עמ' 291. 293-294, 434-435
12 דב' שם, יב 15 תהל' קד,ב 26 דב' שם, יג 27 שמ' טו,ג 31 דב'
שם, יד 32 תהל' יב,ז

עמ' רמב

3 פרסום) נתפרסמו ק 25 וסלקוה ק

2 עיין בבלי כתובות קיא ע"א 4 דב' שם 6 עיין מ' אהלות פ"ז, מ"א
8 דב' שם 9 עמ' ה,ב (נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל) 10 עיין בבלי
שבת קמו ע"א 11 דב' שם, טו 14 השווה זח"א נא ע"א, רס ע"א 19 דב'
שם, טז 21-23 שם שם, יט 25 שם שם, כא (וסלקוה, ועיין בח"נ) 28 שם
שם, כב 32 מש' טז,כח

עמ' רמג

3 פי'... יקח) א[1]ק 4 הפשיטות) הפשוטות ק

1 דב' שם, כח-כט 4 ויק' כא,יג 6 עיין מ' בבא מציעא פ"ג, מ"ו
7 דב' כג,א 9 שם שם, ג 11 שם שם, ד 13 שמ"א א,כב | עיין
בבלי קידושין טו ע"א 14 שמ' כא,ו 16 דב' שם, ו 18 שם שם,
ח (לא תחעב מצרי) 20 עיין ויק' יד,מ-מא (?) 21 קה' ב,יג 22 דב'
שם, ט | איוב לג,כט 24 דב' שם, טז 25 ברי כד,ב

*5 המלים: פי'... יקח, מופיעות כאן בכ"י ק, וכהערה בכ"י א. אינן מתאימות להקשר המשפט, ואולי מקומן באמת שורה לפני כן אחרי המלים: ושכב עמה ונמצאו.

עמ' רמד

6 הכלים) הכללים ק 8 ג"כ לאותיות) לשם אותיות ק 27 האיש) בעלה א | זווג) זו ק

1 דב' שם, כב 5 שם שם, כד 11 שם שם, כו 14 ברי לז,ז 15 איוב
ל,ד (ושרש) 17 דב' שם 19 משי טז,כח 20 דב' כד,א 21 ישי סב,ה,
ועיין המשך הפסוק 24-25 דב' שם, ב 27 שם שם, ג 28 שם שם, ד
30 תהל' קלט,יב

עמ' רמה

1 (והיה) ק 7 ושבעים ק 8 ההשקפה) השקפה ק 12 השמים ק
13 ממעון וכו' ק 15 (שהוא טוד התפ') ק 30 ואמ' ק

1 דב' כו,יא 3-6 שם שם, יב 8 שם שם, טו | עיין שמ"ר פמ"א, א
13-16 דב' שם שם 18 שם כז,ח 20 שם לד,יב 21 שם כז,יב
23 עיין המשך הפסוק 25-26 שם שם, יג 28 שם שם, טו 29 שמ'
לד,א 30 דב' שם 32 שם שם, טז

עמ' רמו

7 שהוא כביכול עושה ק 23 (והשיגוך) ק

1 ויק' ב,יד 4 דב' שם, יז (מסיג) 5 שה"ש ה,טז 7 עיין מ' אבות פ"א,
מ"א 9 ישי א,כב 11 עיין תנח', כי תבא, סי' ב 13 דב' שם, יח 23
ע"פ מל' ג,י | דב' כח,ב 25 שם שם, ג 26 שם שם, ד 27 שם שם, ז
29 שם שם, ח 31 שם שם, י

*32 צ"ל: יקרא; עיין דב' כח,י.

עמ' רמז

3 יי) יי לך א 5 מושך אותו) פי' לכ"ע ולא תהיה ק 6 (ולא לזנב) ק
10 (היא) ק 15 הוא) היא ק 19 (גבורה) ק 22 ל (2)) מ ק 23 נ) ל ק
24 (נ) א

2 ברי א,כו 3 דב' שם, יב 6-8 שם שם, יג 9 ברי א,יד; עיין ירושי
העניית פ"ד, ה"י; וזח"א ע"א, לג ע"ב 11 ברי שם, טז
13 ע"פ דב' שם, כ 16 ע"פ איוב לב,ה

עמ' רמח

16 אל) אלו ק 17 והמהומה ק | (הזה) ק

19 דב' שם, כ 20-22 שם שם, כב 25 שם שם, כו 26 ישי כו,יט
29 דב' שם, כז

עמ' רמט

11 זוהמתה א 15 שהחיצוניי' ק 18 שהיא ק 19 ( ) ק
20 לך לראש א 21 לו לזנב א 28 (ולא ירחם) ק

2-4 דב' שם 4 איוב ט,ז 5-6 דב' שם, כח 7 שם שם, כט 8 תהל'
נה,יח 9-11 דב' שם, ל 10 עיין בבלי שבת קמו ע"א 11 ברי לד,ב
12 דב' שם, לג 14-15 שם שם, לח 17 שם שם, מג 20-21 שם שם,
מד 22-23 שם שם, מח 24 שם שם, מט 26-28 שם שם, נ 27 ישי
נו,יא 28 דב' שם (בלי "ולא ירחם"; עיין בח"נ, והשווה שמ' לג,יט; מל"ב
יג,כג 29-32 דב' שם, נא 30 תהל' לו,ז, ועוד

עמ' רנ

6 שהיה) שהיא ק 27 וכשרוצים) וכשדונים ק 32 מקומות ק

2 דב' שם, נו 3 ישי נח,יד 5 דב' שם, נז 8 שם כט,א | שערי אורה,
עמ' 105 9 יחז' א,א 12 מל"א כב,יט (עמד, והשווה דה"ב יח,יח, ועיין
בשערי אורה) 14 ע"פ דב' לג,כו 15 תהל' קכג,א | מל"א ח, לב,לד,לו,לט
16 מל"א כב, שם | עיין שערי אורה, עמ' 105! 19 עיין ירושי סנהדרין פ"א,
ה"א; ועיין תנח', משפטים, סי' טו

עמ׳ רנא

19 התחתונה אזי ק 30 ואלהי) ואלה ק

5 עיין תנח׳, נצבים, סי׳ א | משׁ׳ יב,ז; יא,כח 6 דב׳ כט,יא 8 שם שם, יב 9 תהל׳ עח,לח 10 דב׳ שם, יד 13–14 ע"פ בר׳ מב,לה 14 שם כד,כ 18 שם ב,י 23 עיין זח"ג טא ע"ב–סב ע"א 26 דב׳ שם, יז 27 שם ד,טז 28–31 שם כט, שם 31 שם יח,יא

עמ׳ רנב

9 וחתום) וסתום כ"י ששון 919, עמ׳ מט 10 שהם... מדרגות) שהרי כל אותן עשר ספירות עליונות שהם באריך אנפין הם מדרגות כ"י ששון 919, עמ׳ מט 11 י"ס) יצ"ו א

2 דב׳ כט,כח 4 משׁ׳ כה,ב (כבוד) 7 ע"פ בן סירא פ"ג, ועיין בבלי חגיגה יג ע"א 8 בבלי ברכות י ע"א 21 ע"פ תהל׳ קיט,יח 23 דב׳ ל,ב 24 עיין בר׳ יח,יב 26 דב׳ שם, ד 28 עיין פי׳ ס׳ יצירה לר׳ יוסף שלום אשכנזי (נדפס על שם הראב"ד, ווארשר, תרמ"ד), עמ׳ 106 30 ישׁ׳ ד,ג 32 בר׳ כח,יב

עמ׳ רנג

6 (לפי... אמרתך) א 11 יכול ק 16 החיים ק 27 אלא במזלא וכו׳ ק 28 מקור) מקו׳ ק

2 ישׁ׳ כז,יג 4 דב׳ שם, יב | עיין בעל הטורים, פי׳ עה"ת שם 6 תהל׳ קלח, ג 7 שם קיט,קסב 8 דב׳ לג,ט 11 שם ל,יד 13 עיין בבלי מגילה ו ע"ב 14 דב׳ שם, טו 17–19 שם 20 שמ׳ י,י 21 עיין ילק"ש, ח"ב, ר׳ טו 23–24 דב׳ שם, טז 25 שערי אורה, עמ׳ 147 26 בבלי מועד קטן כח ע"א

עמ׳ רנד

15 עצמכם ק 19 עם) את ק

1 עיין זח"ג קלד ע"א, ת"ז תקון סט, תרג׳ קהלת ט,ב (כלא במזליא תליא) 4–5 דב׳ לא,א–ב (את הדברים האלה) 6 עיין בבלי ראש השנה יא ע"א, מגילה יג ע"ב, ורש"י שם 10 דב׳ שם, ב 12 עיין קה׳ א,יג; ז,כה 13 דב׳ שם, ג 14 בבלי בבא בתרא עה ע"א 15 דב׳ שם, ו 18 שם שם, ז 20 שם שם, ח 22 שם שם, יד | עיין זח"א רכד ע"א–ע"ב 26 דב׳ שם, טז 27 שם שם, יז 28 שם כט,כז 29 שערי אורה, עמ׳ 167

עמ׳ רנה

7 ולא מונע) ומונע ק

1 חב׳ ג,יט 2 בר׳ טו,ב 4 שערי אורה, עמ׳ 170 | עיין בבלי שבת קיח ע"א 8 ישׁ׳ נח,יד 11 שערי אורה, עמ׳ 171 18 ויק׳ ז,כ, ועוד 21 שמ"א ז,יז 23 שם כה,כט 26 שם 30 תהל׳ קטז,ז 32 עיין ויק׳ ד–ה

עמ׳ רנו

1 תהל׳ יט,ח 3 יר׳ ג,כב 5 ישׁ׳ ו,י 9 ויק׳ כה,לא | שם שם, יג 16 דב׳ טז,כ 18 שם 19 ישׁ׳ א,כא 22 שם ט,כא 23 תנח׳, האזינו, סי׳ ב | משׁ׳ טז,כו 28 דב׳ ד,כו; ל,יט 31 שם לב,ב

עמ׳ רנז

9 ותקרא) ותקרה ק 28 בצורה ק

1 משׁ׳ ד,ב 2 אס׳ ט,לב 3 עיין זח"ג קלד ע"א; ת"ז, תקון סט; תרג׳ קהלת ט,ב (כלא במזליא תליא) 4 עיין שערי אורה, עמ׳ 16 7 דב׳ שם, ג 12–18 שם שם, ד 17 משׁ׳ ח,ל, ועיין ב"ר פ"א, א, עמ׳ 1–2 18 תהל׳ ק,ג (עשנו) 20–28 דב׳ שם, ו 22 שמ׳ יג,יח 31 דב׳ שם, ז

עמ׳ רנח

21 י"ס) יצ"ו א

3 משׁ׳ לא,כג 6 דב׳ שם, ט 7 שמ׳ ד,כב 9 ויק׳ כ,כו 10–15 דב׳ שם, י 11 עיין בבלי מגילה יט ע"א | ע"פ יר׳ ט,א 12 עיין שערי אורה, עמ׳ 16–17 13 תהל׳ קלב,יד 14 עיין תנח׳, בשלח, סי׳ ג 16–18 דב׳ שם, יא 18 בר׳ א,ב 20 דב׳ שם, יב 22–28 שם שם, יג 23 ישׁ׳ נח,יד 24 בר׳ מג,יד 26 שה"ש ה,א | תהל׳ פא,יז (ומצור) 27 דב׳ שם, ד 29 תהל׳ קלג,ב 30 דב׳ שם, יד 31 בר׳ יח,ז 32 שם כב,ג

עמ׳ רנט

2 (לכן... הרחמים) א 6 ודאי) ובזוהר אמרו ג׳ עדרי צאן הם נצח הוד יסוד. והכי משמע דכתיב רובצים עליה. עליה ממש. א^2 11 הנמצאים) בלומ׳ בכח מה שלמעלה ממנו א^2 25 יהוה) יי ק

3 שה"ש שם 5 בר׳ כט,ב, ועיין זח"א קנא ע"ב, ועיין בח"נ 8 בבלי ברכות מ ע"א; סנהדרין ע ע"א–ע"ב; ב"ר פט"ו, ז, עמ׳ 139 10 עיין בבלי סנהדרין צט ע"א; תרג׳ קהלת ט,ז 11–12 דב׳ שם, טו 12 תהל׳ ק,ג (עשנו)

13 ישׁ׳ מה,יז 15 שמ׳ יח,יח 16–19 דב׳ שם, יז 21–23 שם שם, יח,
ועיין ספרי, האזינו, פי׳ שיט, עמ׳ 365 22 מש׳ כג,כה, ועיין ההחלת הפסוק
23 ישׁ׳ כו,ד, ועיין ב"ר פי"ב, י, עמ׳ 108 25 דב׳ שם, יט 26 שם כט,
כז 27 שם לב,ב 28 עיין זח"ג קל ע"א 31 ישׁ׳ נד,ז

עמ׳ רס

23 בל׳) לשון א 27 דגל) בכל ק 6 והוד ק

2–5 דב׳ שם, כב | עיין בבלי יומא כא ע"ב, וזה"א נ ע"ב 6 מש׳ י,כה
8–10 דב׳ שם, כד 11–14 שם שם, כה 12 ויק׳ כו,כה 15 בר׳ כד,א
17–18 דב׳ שם, כט 21–32 שם שם, ל 23 שם טז,ב 26 ויק׳ כו,ג, ועיין
ס׳ טעמי המצוות לר׳ יוסף מהמדן, עמ׳ 44 27 שמ׳ יז,טו 30 ישׁ׳ יא,י

עמ׳ רסא

24 צנחרות) פי׳ צינורות א1 ק1 30 (סוד (2)) ק

1 תהל׳ ק,ג 6 שמ׳ לג,יט, ועיין המשך הפסוק 7 דב׳ לב, שם 9 שם שם,
לד 11–12 שם שם, לז 13 שם שם, לט 16 שערי אורה, עמ׳ 178 17 קה׳
יא,ב 20 במ׳ ח,ב 23 עיין זכ׳ ד,א–ג, יא–יד 24 עיין שם שם, יב 26
תהל׳ קנ,ו 29 בבלי ברכות ד ע"ב 31 שערי אורה, שם | בבלי שבת קיח ע"ב

עמ׳ רסב

4 טכסיסי ק 19 (ולפי׳) ק | סוד) יסוד א 29 כל חותם שם) סוד כל שם ק

9–10 תהל׳ נא,יז 11 שערי אורה, עמ׳ 177 | תהל׳ לג,א 22 עיין זח"א נ ע"ב

*26 בשערי אורה: כפור.

עמ׳ רסג

7 כשמו א 9 בפסוק) כפסוק א

9 חב׳ ג,יט | בר׳ טו,ח 18 זכ׳ יד,ט 22 שערי אורה, עמ׳ 181

*14 בשערי אורה: לא בנקוד אחר.
*28 בשערי אורה: ג׳ מחצי אות וא"ו ולמעלה ואלו הן גדולה גבורה תפארת וג׳...
לפנינו מקרה של homoioteleuton.

עמ׳ רסד

9 וכשאתה ק 17 רק) הן א

4 ע"פ קה׳ יב,יג 12 שערי אורה, עמ׳ 185 | ס׳ יצירה פ"א, מ"א 17 שערי
אורה, עמ׳ 187; דב׳ י,טו | ב"ר פמ"ז, ו, עמ׳ 475 18 שמ׳ כז,י, ועוד | דב׳
שם 19 תהל׳ צז,יא 20–21 ישׁ׳ יא,א–ב 28 מל"א ה,כו, ועיין ס׳ הבהיר
סי׳ ג (§3) 30 עיין בבלי ראש השנה כא ע"ב

*19 בשערי אורה: זרוע.

עמ׳ רסה

5 ועליה) ועל זה ק 12 (אלו) א 18 עוז והדר לפניו עוז וחדוה ק 32 משחי
אלו הספי׳ ק

5 איוב כח,יב 6 שם שם, כג 8 שם 11 מש׳ ג,יט–כ 18 עיין דה"א טז,
כג, ובח"נ, ובשערי אורה 21 מש׳ טז,כח 24 ישׁ׳ ח,יז 26 שם נז,א

*2 בשערי אורה: מיוחדות.
*32 בשערי אורה: היאך בחכמה.

עמ׳ רסו

16 (גבול) ק 25 מלפני) מאת ק 29 השערים ק

12 שמ׳ לג,יג | שם שם, יט 14 שם 19 תהל׳ קמז,יא 20 שם קמה,יט
22 שם נא,יז 23 שם יט,טו 25 שם קיח,יט

*26 בשערי אורה: וסוף.

עמ׳ רסז

24 (כח) ק

1 בבלי מועד קטן כח ע"א 4 תהל׳ קמ,יד 5 תנח׳, וזאת הברכה, סי׳ א |
מש׳ לא,כט 8 דב׳ לג,א 12 בר׳ ב,י 17 ויק׳ יח,כה 19 בר׳ ח,יד
20 ר׳ עזריאל, עיין למעלה, עמ׳ קכא, שו׳ 32 | במ׳ טז,כב 22 ב"ר פס"ח,
ט, עמ׳ 778 23 מל"א ח,כז 24 איוב לו,כו (שגיא ולא נדע, ועיין איוב לז,
כג, ובח"נ) 25 ישׁ׳ נה,ח 26 תהל׳ קג,יא, ועיין ישׁ׳ שם, ט 27 ז"ח
כא ע"א (מדרש הנעלם) 30 עיין בבלי ברכות יח ע"ב 31 עיין בר׳ ג,כד

עמ' רסח

4 ליצרף) לישרף ק | פנקס) פרדס ק 10 של פתח ק 21 משם ל
22 מזיו השכינה האכקלריא (?) המאירה ל 26 ואצ"ל) ואז"ל ל

6 ישׁ' ד,ה 11 עיין בבלי חגיגה יב ע"ב 13 שה"ש ה,ז 15 שם
16 עיין בבלי זבחים סב ע"א, חוספות מנחות קי ע"א ד"ה: ומיכאל; זח"א
פ ע"א 20 עיין חגיגה שם 22 ע"פ דב' יב,ט 24 שם לג,א 25
במ' יב,ג 28 ישׁ' לב,ט

*5 בז"ח: ענן; ועיין שו' 7.
*15 כאן ממשיך כ"י ל.
*21 בז"ח: ונעשין.

עמ' רסט

2 כשהוא ל | מכח החכמה) מצד הרחמי' מכח החכ' ל 3 (האלהים) לק
6 מן) של לק 11 (הגדול) ל 11 מז' מעלות) מד' מחנות ל 15 ונאצל)
ונוטל ל 17 סופו לק 19 לבושו של הקב"ה ל | לקח לק 20 בשלמה א
22 היוא) הוה ל הויה ק 25 שערי אורה שערי קבלה ל 29 ואצ"ל) ואז"ל
ל | כי טוד הכסא ל

3 עיין בבלי סוטה יז ע"א 6 שם 8 שמ' לג,כג 10 ע"פ תהל' קג,כ 11
פדר"א פ"ד | ע"פ אס' א,יד 12 ישׁ' ו,ב 14 פי' ר' עזרא על שה"ש ג,ט
16 ב"ר פ"ג, ד, עמ' 20 19 פדר"א פ"ג 20 תהל' קד,ב 21 איוב לז,ו
23 בר' א,ג | עיין ב"ר פ"ג, ב, עמ' 19 בח"נ שם ובמ"י, והשווה זח"א טז ע"ב,
ל ע"ב, מה ע"ב, ועוד 25 דב' לג,ב 26 עיין למעלה, עמ' קלב, שו' 2 |
מל"א י,יט (לכסה, ועיין דה"ב ט,יח) 27 ע"פ משׁ' כד,כו 28 ע"פ תהל' יח,
יא | שם לד,יג 29 ע"פ ירׁ' כג,לו 31 חב' ג,ג 32 מל"א שם

עמ' רע

4 מוציאי' ומבינים ל 10 הוא"ו הראוי ל | לכסא שמות יודעות של ל שמותם
נודעות של ק 11 לכסא ק 30 אלינו) אלהינו ק

3 שמ' כ,ב 4 בר' ל,ב 11 תהל' קיח,קס | עיין בעל הטורים לבר' א,א
12 מל"א שם 13 שמ' לג,כג 15 תהל' קלח,ה 16 שם 18 מל"א שם
(ושנים אריות עמדים) 19 ע"פ יחז' א,ז; דני' י,ו 20 ישׁ' ו,ב 21 שם
25 דה"ב ט,יט; מל"א שם, כ (עומדים שם על שש) 30 דב' שם 32 תנח',
וזאת הברכה, סי' ה; דב' שם

*14 כאן נפסק כ"י ל.
*27 צ"ל: רי"ו; עיין למעלה, עמ' קלג, שו' 11.

עמ' רעא

1 כמדות ק 6 ואתא) ואתה א 16 באומנה) באמונה א 24 עי') פי' עי' ק

4 איוב טז,יט (ושהדי) 6 תהל' יח,ח 8 שמ' כה,כא 11 שם לא,יח, ועוד |
דב' לא,כח | מדרש אגדה, פיקודי, לח 14 יהו' ג,יא 15 קה' ג,יד | עיין ב"ר
פ"ח, ב, עמ' 57 בח"נ שם, שו' 7–8 16 ע"פ תהל' יח,ח? | ע"פ אס' ב,כ
17 משׁ' ח,ל 18 תהל' צ,ד 19 שם קד,לא 20 בבלי סנהדרין לח ע"ב;
אדר"נ, נו"א, פ"א; פדר"א פי"א; ועוד 21–23 דב' לג,ו 22 תהל' קלג,ב
24–26 דב' שם, כז 25 עיין בבלי חגיגה יב ע"ב; סדר רבה דבראשית (בתי
מדרשות, כרך א', עמ' מה), סי' מו; בראשית רבתי, עמ' 48 27 עיין ירׁ' מח,
יא 28 דב' שם, כח 30 זכ' יד,ט 31 דב' לב,יב 32 שם לג, שם |
ע"פ ישׁ' ה,כז; תהל' קכא,ד

עמ' רעב

1 משׁ' כב,ט 2–3 דב' שם 4 הו' יד,ו 5–12 דב' שם, כט 9 ע"פ
שמ"ב כב,לא; תהל' יח,לא 14–17 דב' לד,ה (בגי) 19 שם לג,כא; עיין
מאמר על פנימיות התורה (כתבי רמב"ן, מהד' שעוועל, ירוש. תשכ"ד, כרך ב')
עמ' הסח 20 דב' לד,ז 23 בר' יד,ז 27 תהל' קיד,ה 28–32 דב'
שם, י 28 ספרי, וזאת הברכה, פי' שנז, עמ' 430

עמ' רעג

10 (ואמ'... כו') ק 11 נשלם ברוך יי לעולם אמן ואמן. בנל"כ ואע"י ק
12 (נשלם... אמן (שו' 15)) ק | ישמח הכותב ויגיל הקורא בעז' הבורא. ברוך
יהיה מי שיקרא בו וימצא טעות אל יאשמיני שרוב הטעות הוא מן הס' שהעתקתי
ממנו כך נ"ל. נשלם יום ה' ל"ג בעומר שנת הראנו נא את כבודך. ק
16 קניתי אותו ע"י החכם השלם כה"ר דוד ן' שושן נר"ו אפרופוס (צ"ל אפוטרופוס)
היתום בנו של הנגיד כה"ר יצחק שולאל נ"ע אני דוד ן' אבי זמרה $א^2$

2–4 דב' שם, יב 8 תהל' יט,ח 9 ישׁ' סד,ג 10 שם ס,כא 11 תהל'
פט,נג | ע"פ ישׁ' מ,כט

עמ׳ רעד

* ע"פ כ"י ששון 596, עמ׳ כא-כח; עיין במבוא, § 2.3.

עמ׳ רעה

4 ישׁ׳ מב,כא; עיין תנח׳, בהעלותך, סי׳ ב 5 ע"פ דב׳ לב,ט 6 שה"ש ב,ד
8 עיין בבלי חגיגה יב ע"ב, מנחות קי ע"א ובתוספות שם; זח"א פ ע"א 13 תהל׳
קלג,ב 16 ע"פ בר׳ יד,יח 17 דני׳ ז,ט 18 ויק׳ יט,לב 20 עיין רמב"ם,
משנה תורה, הלכות יסודי התורה, פ"א, מ"ג 21 ע"פ שופ׳ ה,כא | תהל׳ שם
22 שם שם, ג 25 זכ׳ ד,ב (ושבעה נרתיה עליה) 27 שם 31 שמ׳ כה,לא

עמ׳ רעו

1 עיין תנח׳ ב׳, בהעלותך, סי׳ ד 7 בר׳ מד,ב (ואת) 9 תנח׳, בהעלותך,
סי׳ ב 11 משׁ׳ ו,כג | דני׳ ב,כב (שרא) 12 תהל׳ קלט,יב 17 מל"א ו,ד
22 השווה רמב"ם, משנה תורה, הלכות יסודי התורה, פ"א, מ"ג 25 תנח׳ שם
27 ישׁ׳ ס,א-ג 31 שם ל,כו 32 שמ׳ שם, לב (האחד)

עמ׳ רעז

2 תנח׳ שם, סי׳ ג 3 שמ׳ כה,ב | השווה זח"ב נ ע"א 9 ויק׳ יד,לד-לה
14 שמ׳ שם, ח 17 השווה זח"ב קלה ע"א 23 עיין בבלי סוטה ה ע"א; ב"ר
פי"ם, ז, עמ׳ 176 25 תהל׳ קמב,א 26 החבור שייך לכתבי חוג העיון; עיין
ג. שלוםUrsprung, עמ׳ 228, 394 32 תהל׳ שם, ב

*26 צ"ל: ואצ"ל.

עמ׳ רעח

3 עיין בבלי ברכות לב ע"א 9 תהל׳ שם, ג 12 שם 13 ע"פ ויק׳ יח,יח
16 תהל׳ שם, ד 18 ע"פ ישׁ׳ לב,טו 19 בר׳ ב,י 22 איכה ד,טו | ע"פ
שמ׳ יז,א 23 ע"פ בר׳ מז,יג 24 עיין ב"ר פפ"ד, טז, עמ׳ 1020 26 שמ׳
כג,כה 27 ויק׳ כו,ג,יד-מג | דב׳ כו,א; כח,טו-סט 29 תהל׳ שם, ד
31 עיין משׁ׳ כג,כז 32 תהל׳ שם

עמ׳ רעט

1 תהל׳ שם 3 ע"פ שם נה,כג 4 שם קמב,ה 6 שם (ואין) 11 שם
12 שם | משׁ׳ יא,יד 13 שם כה,כו 14 תהל׳ שם, ו 16 שם שם, ז
18 שם | שם 19 שם שם, ח 23 שם 25 זכ׳ יד,ט 28 בר׳ ב,י
29 עיין ב"ר פי"ט, ז, עמ׳ 176, ועוד 30 שמ׳ כה,מ (אשר, ועיין שם
כז,ח)

*22 צ"ל: כאשר יש למעלה יש למטה.

עמ׳ רפ

1 שמ׳ כה,יא 3 איוב כה,טו 6 תנח׳, ויקהל, סי׳ ז; ירושׁ׳ שקלים פ"ו,
ה"א; ועיין בבלי יומא עב ע"ב 9 תנח׳ שם; בבלי יומא שם 13 ע"פ קה׳ ט,
יז 19 משׁ׳ ח,לו | בבלי שבת קיד ע"א 26 ישׁ׳ נח,יד 27 ע"פ שמ׳ שם
29 עיין שם כט,ו 32 השווה תנח׳ שם, ח; בבלי יומא שם; שמ"ר פל"ד, ג

עמ׳ רפא

2 בר׳ ב,י 4 עיין רמב"ם, מורה נבוכים, ח"ג, פי"ח 7 שמ׳ כה,כ
9 תהל׳ קמז,כ 12 איוב כח,יב 18 שה"ש ה,י 22 ע"פ שמ׳ כו,לו, ועוד
24 שם כה,כא 27 שם שם, כב 28 ע"פ נח׳ ח,א 32 שמ׳ שם, כג | עיין
מ׳ אבות פ"ו, מ"ה

*10 צ"ל: ואצ"ל.

עמ׳ רפב

2 יחז׳ מא,כב 3 ויק׳ כד,ו 9 קה׳ ה,ז 10 שמ׳ שם, כד | עיין מ׳ אבות
פ"ו, מ"ה

*5 אולי צ"ל: אח"כ בשעה.

BROWN JUDAIC STUDIES SERIES

140001	*Approaches to Ancient Judaism*	William S. Green
140002	*The Traditions of Eleazar Ben Azariah*	Tzvee Zahavy
140003	*Persons and Institutions in Early Rabbinic Judaism*	William S. Green
140004	*Claude Goldsmid Montefiore on the Ancient Rabbis*	Joshua B. Stein
140005	*The Ecumenical Perspective and the Modernization of Jewish Religion*	S. Daniel Breslauer
140006	*The Sabbath-Law of Rabbi Meir*	Robert Goldenberg
140007	*Rabbi Tarfon*	Joel Gereboff
140008	*Rabban Gamaliel II*	Shamai Kanter
140009	*Approaches to Ancient Judaism II*	William S. Green
140010	*Method and Meaning in Ancient Judaism*	Jacob Neusner
140011	*Approaches to Ancient Judaism III*	William S. Green
140012	*Turning Point: Zionism and Reform Judaism*	Howard R. Greenstein
140013	*Buber on God and the Perfect Man*	Pamela Vermes
140014	*Scholastic Rabbinism*	Anthony J. Saldarini
140015	*Method and Meaning in Ancient Judaism II*	Jacob Neusner
140016	*Method and Meaning in Ancient Judaism III*	Jacob Neusner
140017	*Post Mishnaic Judaism in Transition*	Baruch M. Bokser
140018	*A History of the Mishnaic Law of Agriculture: Tractate Maaser Sheni*	Peter J. Haas
140019	*Mishnah's Theology of Tithing*	Martin S. Jaffee
140020	*The Priestly Gift in Mishnah: A Study of Tractate Terumot*	Alan J. Peck
140021	*History of Judaism: The Next Ten Years*	Baruch M. Bokser
140022	*Ancient Synagogues*	Joseph Gutmann
140023	*Warrant for Genocide*	Norman Cohn
140024	*The Creation of the World According to Gersonides*	Jacob J. Staub
140025	*Two Treatises of Philo of Alexandria: A Commentary on De Gigantibus and Quod Deus Sit Immutabilis*	David Winston/John Dillon
140026	*A History of the Mishnaic Law of Agriculture: Kilayim*	Irving Mandelbaum
140027	*Approaches to Ancient Judaism IV*	William S. Green
140028	*Judaism in the American Humanities*	Jacob Neusner
140029	*Handbook of Synagogue Architecture*	Marilyn Chiat
140030	*The Book of Mirrors*	Daniel C. Matt
140031	*Ideas in Fiction: The Works of Hayim Hazaz*	Warren Bargad
140032	*Approaches to Ancient Judaism V*	William S. Green
140033	*Sectarian Law in the Dead Sea Scrolls: Courts, Testimony and the Penal Code*	Lawrence H. Schiffman
140034	*A History of the United Jewish Appeal: 1939–1982*	Marc L. Raphael
140035	*The Academic Study of Judaism*	Jacob Neusner